

**ШҮҮХИЙН ЕРӨНХИЙ
ЗӨВЛӨЛ**

**ХЭРЭГ ХЯНАН ШИЙДВЭРЛЭХ АЖИЛЛАГААНЫ
АЧААЛЛЫН АЖЛЫН БАЙРНЫ АЖИГЛАЛТ, АСУУМЖ,
ХЭРЭГ УНШИЛТЫН СУДАЛГААНЫ НЭГДСЭН
ТАЙЛАН**

- Захиргаа, удирдлагын газар
- Хуулийн хэлтэс
- Шүүхийн захиргааны сургалт, судалгааны төв
- Хэргийн хөдөлгөөний удирдлагын хэлтэс

2022 он

ТОВЬЁГ

2022.06.13

№	Баримтын нэр	Хуудасны тоо
1	Товъёг	1
2	Шүүхэд хэрэг хянан шийдвэрлэх ажиллагааны ачааллын ажлын байран дахь судалгаа (Ерөнхий шүүгч, Шүүгч, Ерөнхий шүүгчийн туслах, Шүүгчийн туслах)	2-90
	Шүүхэд хэрэг хянан шийдвэрлэх ажиллагааны ачааллын ажлын байран дахь судалгааны тайланд үндэслэсэн хууль зүйн дүгнэлт	91-101
3	Эрүү, иргэн, захиргааны хэргийн шүүхэд хэрэг хянан шийдвэрлэх ажиллагааны хугацааны асуумжийн судалгаа	102-158
4	Эрүү, иргэн, захиргааны хэрэг уншилтын судалгаа	159-232
	Эрүүгийн хэргийн хавтаст хэргийн судалгааны тайланд үндэслэсэн хууль зүйн дүгнэлт	233-265
	Захиргааны хэргийн хавтаст хэргийн судалгааны тайланд үндэслэсэн хууль зүйн дүгнэлт	
5	Иргэний хэргийн хавтаст хэрэгт хийсэн баримт бичгийн судалгааны тайланд үндэслэсэн хууль зүйн дүгнэлт	266-314
	4. Анхан шатны шүүхийн хянан шийдвэрлэсэн хэргийн тоонд нөлөөлж буй хүчин зүйлийн шинжилгээ 4.1. Анхан шатны шүүхийн хянан шийдвэрлэсэн хэргийн тоонд нөлөөлж буй хүчин зүйлийн шинжилгээнд хийсэн дүгнэлт	
6	Шүүхээр хянан шийдвэрлэсэн захиргаа, иргэн, эрүүгийн хэргийн өсөлт, бууралтад хуулийн өөрчлөлтийн үзүүлсэн нөлөөлөлд үндэслэсэн хууль зүйн дүгнэлт	315-318
Нийт		318

**Хоёр. ШҮҮХЭД ХЭРЭГ ХЯНАН ШИЙДВЭРЛЭХ
АЖИЛЛАГААНЫ АЧААЛЛЫН АЖЛЫН БАЙРАН ДАХЬ
СУДАЛГАА**

АГУУЛГА

<u>ХҮСНЭГТИЙН ЖАГСААЛТ</u>	
<u>ГРАФИКИЙН ЖАГСААЛТ</u>	
<u>НЭГ. УДИРТГАЛ</u>	
<u>ХОЁР.АНХАН ШАТНЫ ШҮҮХ</u>	
<u>2.1. Эрүүгийн хэргийн анхан шатны шүүх</u>	
<u>2.1.1. Эрүүгийн ердийн хэрэгт</u>	
<u>2.1.1.1 Хэргийн материалтай танилцах</u>	
<u>2.1.1.2 Хэрэг хүлээн авснаас хойших ажиллагааны үе шат</u>	
<u>2.1.1.3.Хэргийг шүүх хуралдаанаар хэлэлцэхэд бэлтгэх, хэлэлцэх үе шат</u>	
<u>2.1.1.4 Шийдвэр боловсруулах, хянах, гарын үсэг зурах үе шат</u>	
<u>2.1.1.5 Хэрэг хянан шийдвэрлэсний дараах ажиллагааны үе шат</u>	
<u>2.1.2.Хялбаршуулсан журмаар ирсэн хэрэгт</u>	
<u>2.1.2.1 Хэргийн материалтай танилцах</u>	
<u>2.1.2.2 Хэргийг шүүх хуралдаанаар хэлэлцэхэд бэлтгэх, хэлэлцэх үе шат</u>	
<u>2.1.2.3. Шийдвэр боловсруулах, хянах, гарын үсэг зурах үе шат</u>	
<u>2.1.2.4 Хэрэг хянан шийдвэрлэсний дараах ажиллагааны үе шат</u>	
<u>2.1.3.Зөрчлийн хэрэгт</u>	
<u>2.1.3.1 Хэргийн материалтай танилцах</u>	
<u>2.1.3.2 Хэргийг шүүх хуралдаанаар хэлэлцэхэд бэлтгэх, хэлэлцэх үе шат</u>	
<u>2.1.3.3. Шийдвэр боловсруулах, хянах, гарын үсэг зурах үе шат</u>	
<u>2.1.3.4 Хэрэг хянан шийдвэрлэсний дараах ажиллагааны үе шат</u>	
<u>2.1.4 Бусад ажиллагаа</u>	
<u>2.2.ИРГЭНИЙ ХЭРГИЙН АНХАН ШАТНЫ ШҮҮХ</u>	
<u>2.2.1.Хэрэг үүсгэх эсэхийг шийдвэрлэх шат</u>	
<u>2.2.2.Хэрэг үүсгэснээс хэргийг шүүх хуралдаанаар хэлэлцүүлэх шийдвэр гаргах хүртэлх хугацааны ажиллагаа</u>	
<u>2.2.3.Хэргийг шүүх хуралдаанаар хэлэлцэхэд бэлтгэх, хэлэлцэх үе шат</u>	
<u>2.2.4.Хэргийг эцэслэн шийдвэрлэсний дараах ажиллагааны үе шат</u>	
<u>2.2.5. Ерөнхий шүүгчийн ажиллагаа</u>	
<u>2.2.6.Бусад ажиллагаа</u>	
<u>2.3.ИРГЭНИЙ ХЭРГИЙН АНХАН ШАТНЫ ШҮҮХИЙН ЭВЛЭРҮҮЛЭН ЗУУЧЛАХ АЖИЛЛАГАА</u>	
<u>2.3.1. Өргөдөл /хэрэг/ хүлээн авах шат</u>	
<u>2.3.2. Өргөдөл хүлээн авснаас хойш эвлэрүүлэн зуучлах ажиллагааны шат</u>	
<u>2.3.3. Эвлэрүүлэн зуучлах ажиллагааны уулзалтад бэлтгэх, уулзах үе шат</u>	
<u>2.3.3. Эвлэрүүлэн зуучлах ажиллагаа явагдсаны дараах үе шат</u>	
<u>2.4. ЗАХИРГААНЫ ХЭРГИЙН АНХАН ШАТНЫ ШҮҮХ</u>	
<u>2.4.1.Захиргааны хэрэг үүсгэх эсэхийг шийдвэрлэх шат</u>	
<u>2.4.2. Хэрэг үүсгэснээс хэргийг шүүх хуралдаанаар хэлэлцүүлэх шийдвэр гаргах хүртэлх хугацааны ажиллагааны шат</u>	
<u>2.4.3.Хэргийг шүүх хуралдаанаар хэлэлцэхэд бэлтгэх, хэлэлцэх үе шат</u>	
<u>2.4.4.Хэргийг эцэслэн шийдвэрлэсний дараах ажиллагааны үе шат</u>	
<u>2.4.5.Бусад ажиллагаа</u>	
<u>2.4.6.Захиргааны хэрэг үүсгэх эсэхийг шийдвэрлэх шат</u>	
<u>2.4.7. Хэрэг үүсгэснээс хэргийг шүүх хуралдаанаар хэлэлцүүлэх шийдвэр гаргах хүртэлх хугацааны ажиллагаа</u>	
<u>2.4.8 Хэргийг шүүх хуралдаанаар хэлэлцэхэд бэлтгэх, хэлэлцэх үе шат</u>	
<u>2.4.9. Хэргийг эцэслэн шийдвэрлэсний дараах ажиллагааны үе шат</u>	
<u>2.4.10. Бусад ажиллагаа</u>	
<u>3.ДАВЖ ЗААЛДАХ ШАТНЫ ШҮҮХ</u>	
<u>3.1 ЭРҮҮГИЙН ХЭРГИЙН ДАВЖ ЗААЛДАХ ШАТНЫ ШҮҮХ</u>	
<u>3.1.1. Хэргийн материалтай танилцах</u>	
<u>3.1.2. Хэрэг хүлээн авснаас хойших ажиллагааны үе шат</u>	
<u>3.1.3. Хэргийг шүүх хуралдаанаар хэлэлцэхэд бэлтгэх, хэлэлцэх үе шат</u>	
<u>3.1.4. Шийдвэр боловсруулах, хянах, гарын үсэг зурах үе шат</u>	
<u>3.1.5. Хэрэг хянан шийдвэрлэсний дараах ажиллагааны үе шат</u>	
<u>3.1.6. Зөрчлийн хэрэгт</u>	
<u>3.1.6.1 Хэргийн материалтай танилцах</u>	
<u>3.1.6.2. Хэрэг хүлээн авснаас хойших ажиллагааны үе шат</u>	
<u>3.1.6.3. Хэргийг шүүх хуралдаанаар хэлэлцэхэд бэлтгэх, хэлэлцэх үе шат</u>	

3.1.6.4 Шийдвэр боловсруулах, хянах, гарын үсэг зурах үе шат
3.1.6.5. Хэрэг хянан шийдвэрлэсний дараах ажиллагааны үе шат
3.1.6.6. Бусад ажиллагаа
3.2. ИРГЭНИЙ ХЭРГИЙН ДАВЖ ЗААЛДАХ ШАТНЫ ШҮҮХ
3.2.1. Хэргийг шүүгч хүлээн авах үе шат
3.2.2. Хэргийг шүүх хуралдаанаар хэлэлцэхэд бэлтгэх, хэлэлцэх ажиллагааны үе шат
3.2.3. Хэргийг эцэслэн шийдвэрлэсний дараах ажиллагааны үе шат
3.2.4. Ерөнхий шүүгчийн ажиллагаа
3.2.5. Бусад ажиллагаа
3.3. ЗАХИРГААНЫ ХЭРГИЙН ДАВЖ ЗААЛДАХ ШАТНЫ ШҮҮХ
3.3.1 Захиргааны хэргийн давж заалдах шатны Ерөнхий шүүгч болон шүүгчийн ажиллагааны ачааллын судалгаа
3.3.2. Бусад ажиллагаа
3.3.3. Захиргааны хэргийн давж заалдах шатны Ерөнхий шүүгч болон шүүгчийн туслахын ажиллагааны ачааллын судалгаа
3.3.4. Бусад ажиллагаа
ДӨРӨВ. ДҮГНЭЛТ

ТОВЧИЛСОН ҮГИЙН ЖАГСААЛТ

Товчилсон үг	Тайлбар
ХХША	Хэрэг хянан шийдвэрлэх ажиллагаа
НДЗХАШШ	Нийслэл дэх захиргааны хэргийн анхан шатны шүүх
ДУАДЗХАШШ	Дархан-Уул аймаг дахь захиргааны хэргийн анхан шатны шүүх
ИХШХШТХ	Иргэний хэрэг шүүхэд хянан шийдвэрлэх тухай хууль
ЭЗТХ	Эвлэрүүлэн зуучлалын тухай хууль
ЭЗА	Эвлэрүүлэн зуучлах ажиллагаа

НЭГ. УДИРТГАЛ

Анхан болон давж заалдах шатны шүүх дэх хэрэг хянан шийдвэрлэх ажиллагааны явцын ажиллагаа тус бүрд зарцуулж буй хугацааны өнөөгийн байдлыг ажлын байранд бодитоор ажиглан тодорхойлох, судалгааны үр дүнг статистикийн, баримт бичгийн, асуумжийн судалгааны үр дүнтэй харьцуулан дүн шинжилгээ хийх, түүнд үндэслэн шүүн таслах ажиллагааны ачааллыг тооцох, тэнцвэржүүлэх, шүүхийн хүний нөөцийн бодлогын төслийг судалгаанд тулгуурлан бодитой тодорхойлоход энэ судалгааны зорилго оршино.

Шүүн таслах ажиллагааны зарим үе шат дахь Ерөнхий шүүгч, шүүгчийн чиг үүрэг онцлогтой байдаг, мөн шүүгчийн туслах шүүн таслах ажиллагаанд туслах үүрэгтэй оролцож ачаалал хуваалцдаг, түүнчлэн эвлэрүүлэн зуучлалын ажиллагаа нь шүүх дэх хэргийн ачаалал буурахад тодорхой хэмжээгээр нөлөө үзүүлдэг тул хэрэг хянан шийдвэрлэх ажиллагааны ачааллыг ажлын байранд судлахдаа Ерөнхий шүүгч, шүүгч, Ерөнхий шүүгчийн туслах, шүүгчийн туслах, эвлэрүүлэн зуучлагчийн хувьд тус бүр хамруулан судалсан болно.

Шийдвэрлэж буй хэрэг, маргааны онцлог, статистик, хэргийн ачаалал зэргийг харгалзан нийслэлийн төвийн болон алслагдсан дүүрэг, орон нутгийн шүүхээс дараах шүүхийг сонгож ажиллагааны ачааллын ажлын байранд дахь судалгааг 9 баг хуваарилагдан судлав:

	Судалгаанд хамрагдсан шүүх	Судалгааны баг
1	Нийслэлийн Эрүүгийн хэргийн давж заалдах шатны шүүх	Багийн ахлагч: Ч.Ханддулам Гишүүн: А.Түвшинзаяа, Б.Баатар, Б.Нансалмаа

2	Нийслэлийн Иргэний хэргийн давж заалдах шатны шүүх	Багийн ахлагч: Г.Халиун Гишүүн: Э.Батзориг, Г.Нямбаяр, Б.Мандах
3	Дархан-Уул аймгийн Эрүүгийн хэргийн давж заалдах шатны шүүх	Багийн ахлагч: Г.Төрболд Гишүүн: Д.Төгөлдөр, Ц.Туяацэцэг, Ганхуяг
4	Захиргааны хэргийн давж заалдах шатны шүүх	Багийн ахлагч: Ц.Амарсанаа Гишүүн: Ж.Онон, М.Нямдаваа, Н.Ундрага
5	Баянзүрх дүүргийн Эрүүгийн хэргийн анхан шатны шүүх	Багийн ахлагч: Б.Батцэцэг Гишүүн: Ө.Мөнх-Эрдэнэ, Э.Алтанцэцэг Э.Удвал
6	Хан-Уул дүүргийн Иргэний хэргийн анхан шатны шүүх,	Багийн ахлагч: Э.Батцэнгэл Гишүүн: П.Ариунбилэг, Ш.Отгонтуяа, Т.Номин-Эрдэнэ, Цэрэнчимэд
7	Багануур дүүргийн Иргэний хэргийн анхан шатны шүүх	Багийн ахлагч: Ц.Гүнзаяабаяр Гишүүн: Э.Ууганзаяа Т.Энхгэрэл, Д.Анхбаяр,
8	Налайх дүүргийн Эрүүгийн хэргийн анхан шатны шүүх	Багийн ахлагч: Н.Гэрэлтуяа Гишүүн: Б.Бундсүрэн, Т.Өлзийтүвшин, Т.Бат-Эрдэнэ
9	Нийслэл дэх Захиргааны хэргийн анхан шатны шүүх	Багийн ахлагч: М.Сэлэнгэ Гишүүн: Л.Эрдэнэцэцэг, Т.Амин-Од, М.Болормаа
10	Дархан-Уул аймгийн Иргэний хэргийн давж заалдах шатны шүүх	Багийн ахлагч: Г.Төрболд Гишүүн: Д.Төгөлдөр, Ц.Туяацэцэг, Ганхуяг

Дээрх 11 шүүхийн 11 Ерөнхий шүүгч, 11 Ерөнхий шүүгчийн туслах, 60 шүүгч, 60 шүүгчийн туслах нийт 142 албан хаагчдаас хэрэг, маргааныг хянан шийдвэрлэх ажиллагааны ачааллын 20 төрлийн асуумж бүхий судалгааг ажлын байранд нь судлан энэхүү тайланг бэлтгэлээ.

Хэрэг, маргааныг хянан шийдвэрлэх ажиллагаа тус бүрт зарцуулж буй хугацааг минутаар тооцож, тухайн төрлийн хэрэг, маргааныг шийдвэрлэхэд шаардагдах дундаж хугацааг тодорхойлж, ажиллагааны ачаалалд дүн шинжилгээ хийсэн болно.

2.1. Эрүүгийн хэргийн анхан шатны шүүх

2.1.1. Эрүүгийн ердийн хэрэгт

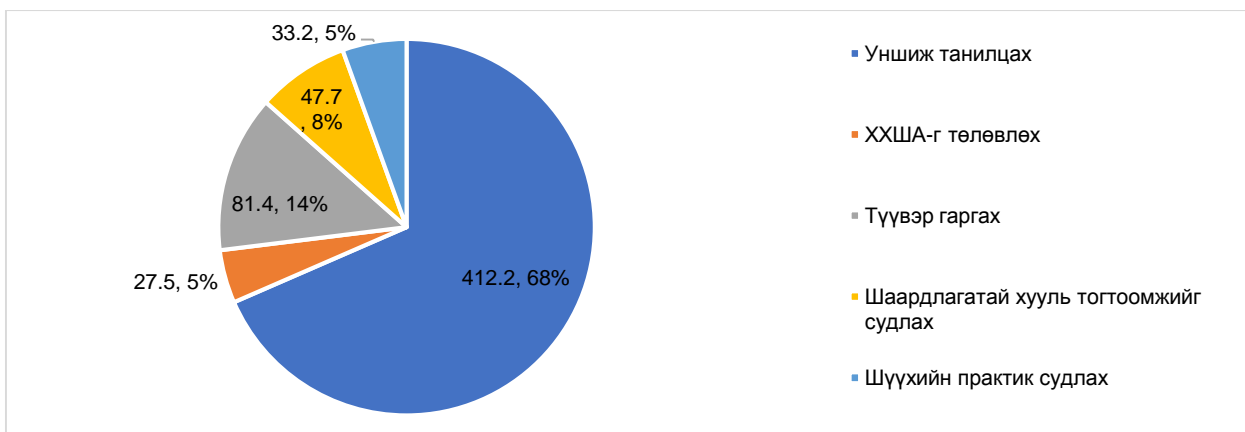
Эрүүгийн хэргийн анхан шатны шүүхийн Ерөнхий шүүгч болон шүүгчийн ажиллагааны ачааллын судалгаа

Баянзүрх дүүргийн Эрүүгийн хэргийн анхан шатны шүүх болон Налайх дүүрэг дэх Эрүүгийн хэргийн анхан шатны шүүхийн Ерөнхий шүүгч болон шүүгчийн ажиллагааны ачааллыг ажиглалтын байдлаар судлахад дараах хугацаатай гарсан байна.

2.1.1.1 Хэргийн материалтай танилцах

Хэргийн материалтай танилцах шатанд уншиж танилцах, ХХША-г төлөвлөх, Түүвэр гаргах, Шаардлагатай хууль тогтоомжийг судлах, Шүүхийн практик судлах гэсэн 5 ажиллагаа багтсан байна.

График 1 Ерөнхий шүүгч, шүүгчийн хэргийн материалтай танилцах

Эрүүгийн хэргийн материалтай танилцахдаа хамгийн бага хугацаа зарцуулсан хэрэг хянан шийдвэрлэх ажиллагааг төлөвлөх нь 5 хувь буюу 27.5 минутыг, хамгийн их хугацаа зарцуулсан хэргийн материалыг уншиж танилцах нь 68 хувь буюу 412.2 минутыг эзэлж байна. Үүнийг шүүхээр нь задалж үзвэл:

Хүснэгт 1 Ерөнхий шүүгч, шүүгчийн хэргийн материалтай танилцах

Хэргийн материалтай танилцах	Ажиллагаа	Баянзүрх дүүргийн Эрүүгийн хэргийн анхан шатны шүүхийн Ерөнхий шүүгч	Баянзүрх дүүргийн Эрүүгийн хэргийн анхан шатны шүүхийн шүүгч	Дундаж хугацаа	Эзлэх хувь
	Уншиж судлах	569	136.2	352.6	62.8
	XXША-г төлөвлөх	26	20.5	23.3	4.1
	Түүвэр гаргах	109	119.3	114.1	20.3
	Шаардлагатай хууль тогтоомжийг судлах	53	40.0	46.5	8.3
	Шүүхийн практик судлах	16	33.1	24.6	4.4
	Нийт /минут/	773	349.1	561.1	100.0

Хүснэгт 2 Ерөнхий шүүгч, шүүгчийн хэргийн материалтай танилцах

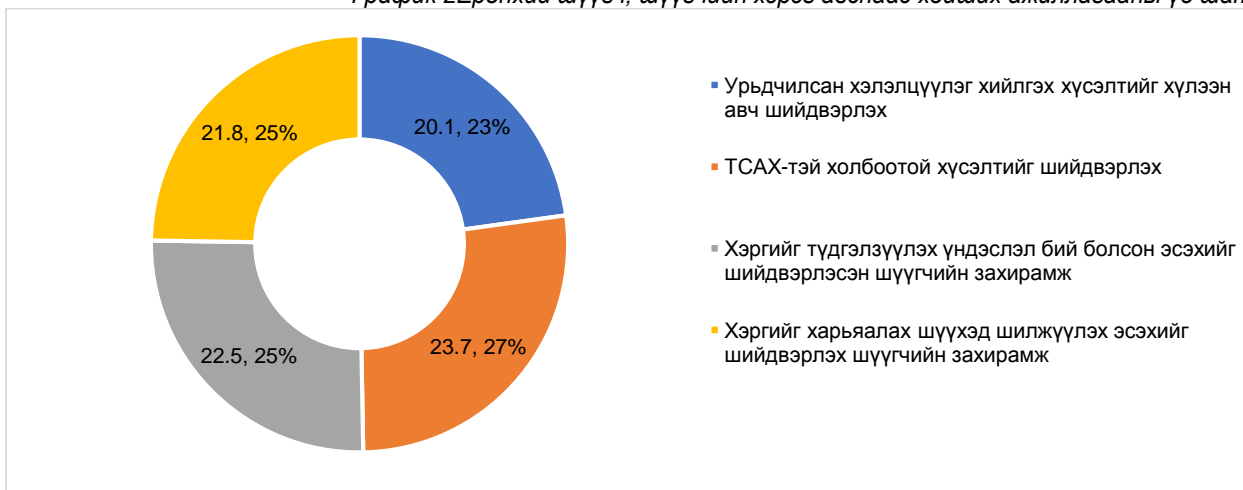
Хэргийн материалтай танилцах	Ажиллагаа	Налайх дүүрэг дэх Эрүүгийн хэргийн анхан шатны шүүхийн Ерөнхий шүүгч	Налайх дүүрэг дэх Эрүүгийн хэргийн анхан шатны шүүхийн шүүгч	Дундаж хугацаа	Эзлэх хувь
	Уншиж судлах	514.3	430.1	472.2	73.3
	XXША-г төлөвлөх	30	33.7	31.85	4.9
	Түүвэр гаргах	41	56.4	48.7	7.6
	Шаардлагатай хууль тогтоомжийг судлах	44.7	54.1	49.4	7.7
	Шүүхийн практик судлах	39.3	45	42.15	6.5
	Нийт /минут/	669.3	669.3	619.3	100.0

2.1.1.2 Хэрэг хүлээн авснаас хойших ажиллагааны үе шат

Хэрэг хүлээн авснаас хойших ажиллагааны үе шатанд урьдчилсан хэлэлцүүлэг хийлгэх хүсэлтийг хүлээн авч шийдвэрлэх, ТСАХ-тэй холбоотой хүсэлтийг шийдвэрлэх, Хэргийг түдгэлзүүлэх үндэслэл бий болсон эсэхийг шийдвэрлэсэн шүүгчийн захирамж,

Хэргийг харьяалах шүүхэд шилжүүлэх эсэхийг шийдвэрлэх шүүгчийн захирамж гэсэн 4 ажиллагаа багтсан байна.

График 2 Ерөнхий шүүгч, шүүгчийн хэрэг авснаас хойших ажиллагааны үе шат

Эрүүгийн хэргийн хувьд хэрэг хүлээн авснаас хойших ажиллагааны үе шатанд хамгийн бага хугацаа зарцуулсан Шүүхийн иргэдийн төлөөлөгчид мэдээлэл өгсөн баримтад гарын үсэг зурах ажиллагаа нь 23 хувь буюу 20.1 минутыг, хамгийн их хугацаа зарцуулсан ТСАХ-тэй холбоотой хүсэлтийг шийдвэрлэх ажиллагаа нь 27 хувь буюу 23.7 минутыг эзэлж байна. Хэрэг хүлээн авснаас хойших ажиллагааны үе шатны шүүхээр задалж үзвэл:

Хүснэгт 3 Ерөнхий шүүгч, шүүгчийн хэрэг авснаас хойших ажиллагааны үе шат.

Ажиллагаа		Баянзүрх дүүргийн Эрүүгийн хэргийн анхан шатны шүүхийн Ерөнхий шүүгч	Баянзүрх дүүргийн Эрүүгийн хэргийн анхан шатны шүүхийн шүүгч	Дундаж хугацаа	Эзлэх хувь	
Хэрэг хүлээн авснаас хойших ажиллагаа	Урьдчилсан хэлэлцүүлэг хийлгэх хүсэлтийг хүлээн авч шийдвэрлэх	Боловсруулсан	0.0	33.5	16.75	8.9
		Хянаж, гарын үсэг зурах	16.8	15.5	16.2	8.6
	ТСАХ-тэй холбоотой хүсэлтийг шийдвэрлэх	Боловсруулсан	30.0	36.3	33.1	17.7
		Хянаж, гарын үсэг зурах	20.0	13.8	16.9	9.0
	Хэргийг түдгэлзүүлэх үндэслэл бий болсон эсэхийг шийдвэрлэсэн шүүгчийн захирамж	Боловсруулсан	38.5	34.5	36.5	19.5
		Хянаж, гарын үсэг зурах	15.0	14.5	14.8	7.9
Хэргийг харьяалах шүүхэд шилжүүлэх эсэхийг шийдвэрлэх шүүгчийн захирамж	Боловсруулсан	35.0	41.5	38.3	20.4	
	Хянаж, гарын үсэг зурах	15.5	14.0	14.8	7.9	
Нийт /минут/			170.9	203.5	187.2	100.0

Хүснэгт 4 Ерөнхий шүүгч, шүүгчийн хэрэг авснаас хойших ажиллагааны үе шат.

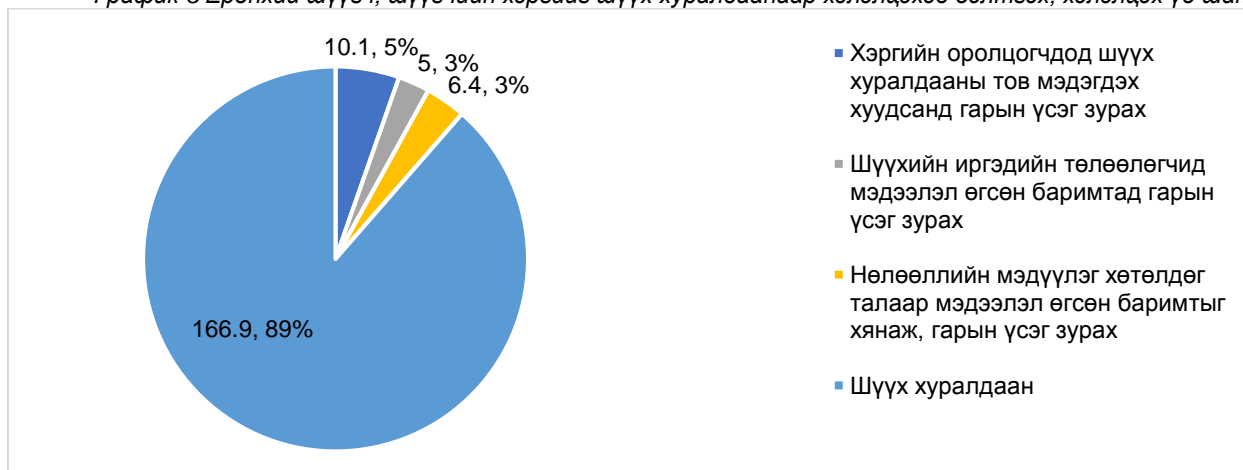
Ажиллагаа		Налайх дүүрэг дэх Эрүүгийн хэргийн анхан шатны шүүхийн Ерөнхий шүүгч	Налайх дүүрэг дэх Эрүүгийн хэргийн анхан шатны шүүхийн шүүгч	Дундаж хугацаа	Эзлэх хувь

Хэрэг хүлээн авснаас хойших ажиллагаа	Урьдчилсан хэлэлцүүлэг хийлгэх хүсэлтийг хүлээн авч шийдвэрлэх	Боловсруулсан	26.7	4.7	15.7	10.4
		Хянаж, гарын үсэг зурах	4.8	53	28.9	19.1
	ТСАХ-тэй холбоотой хүсэлтийг шийдвэрлэх	Боловсруулсан	28.1	4.7	16.4	10.9
		Хянаж, гарын үсэг зурах	4.6	39.4	22	14.6
	Хэргийг түдгэлзүүлэх үндэслэл бий болсон эсэхийг шийдвэрлэсэн шүүгчийн захирамж	Боловсруулсан	28.7	4.8	16.75	11.1
		Хянаж, гарын үсэг зурах	4.7	29.5	17.1	11.3
	Хэргийг харьяалах шүүхэд шилжүүлэх эсэхийг шийдвэрлэх шүүгчийн захирамж	Боловсруулсан	29.4	4.8	17.1	11.3
		Хянаж, гарын үсэг зурах	4.7	29.5	17.1	11.3
Нийт /минут/			131.7	170.4	151.05	100.0

2.1.1.3. Хэргийг шүүх хуралдаанаар хэлэлцэхэд бэлтгэх, хэлэлцэх үе шат

Хэргийг шүүх хуралдаанаар хэлэлцэхэд бэлтгэх, хэлэлцэх үе шатанд Хэргийн оролцогчдод шүүх хуралдааны тов мэдэгдэх хуудсанд гарын үсэг зурах, Шүүхийн иргэдийн төлөөлөгчид мэдээлэл өгсөн баримтад гарын үсэг зурах, Нөлөөллийн мэдүүлэг хөтөлдөг талаар мэдээлэл өгсөн баримтыг хянаж, гарын үсэг зурах, Шүүх хуралдаан гэсэн 4 ажиллагаа багтсан байна.

График 3 Ерөнхий шүүгч, шүүгчийн хэргийг шүүх хуралдаанаар хэлэлцэхэд бэлтгэх, хэлэлцэх үе шат

Эрүүгийн хэргийг шүүх хуралдаанаар хэлэлцэхэд бэлтгэх, хэлэлцэх үе шатанд хамгийн бага хугацаа зарцуулсан Урьдчилсан хэлэлцүүлэг хийлгэх хүсэлтийг хүлээн авч шийдвэрлэх ажиллагаа нь 3 хувь буюу 5 минутыг, хамгийн их хугацаа зарцуулсан шүүх хуралдаан нь 89 хувь буюу 166.9 минутыг эзэлж байна. Эрүүгийн шүүхээр нь задалж үзвэл:

Хүснэгт 5 Ерөнхий шүүгч, шүүгчийн хэргийг шүүх хуралдаанаар хэлэлцэхэд бэлтгэх, хэлэлцэх үе шат.

Ажиллагаа		Баянзүрх дүүргийн Эрүүгийн хэргийн анхан шатны шүүхийн Ерөнхий шүүгч	Баянзүрх дүүргийн Эрүүгийн хэргийн анхан шатны шүүхийн шүүгч	Дундаж хугацаа	Эзлэх хувь	
		0	1	2	3	4
Хэргийг шүүх хуралдаанаар	Хэргийн оролцогчдод шүүх хуралдааны тов мэдэгдэх хуудсанд гарын үсэг зурах		18	13	15.5	1.3
	Шүүхийн иргэдийн төлөөлөгчид мэдээлэл өгсөн баримтад гарын үсэг зурах		0	15	7.5	0.6

	Нөлөөллийн мэдүүлэг хөтөлдөг талаар мэдээлэл өгсөн баримтыг хянаж, гарын үсэг зурах	11	4.8	7.9	0.6
Шүүх хуралдаан	Дангаар	499	186.5	342.7	27.9
	Бүрэлдэхүүнд даргалсан	1300	250	775	63.2
	Зөвлөлдөх	44	48.5	46.2	3.8
	Завсарлуулах	0	0	0	0.0
	Шүүхээс гарсан шийдвэрийн тогтоох хэсгийг танилцуулах, үндэслэлийг тайлбарлах	32.5	30.5	31.5	2.6
Нийт /минут/		1904.5	548.3	1226.4	100.0

Хүснэгт 6 Ерөнхий шүүгч, шүүгчийн хэргийг шүүх хуралдаанаар хэлэлцэхэд бэлтгэх, хэлэлцэх үе шат.

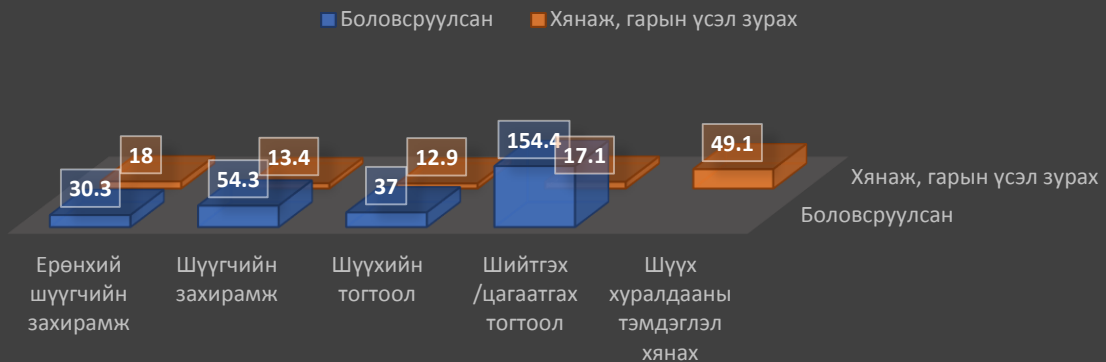
	Ажиллагаа	Налайх дүүрэг дэх Эрүүгийн хэргийн анхан шатны шүүхийн Ерөнхий шүүгч		Дундаж хугацаа	Эзлэх хувь	
		0	1			2
Хэргийг шүүх хуралдаанаар хэлэлцэхэд бэлтгэх, хэлэлцэх үе шат	Хэргийн оролцогчдод шүүх хуралдааны тов мэдэгдэх хуудсанд гарын үсэг зурах		4.5	0	2.3	0.5
	Шүүхийн иргэдийн төлөөлөгчид мэдээлэл өгсөн баримтад гарын үсэг зурах		5.0	4.9	5.0	1.0
	Нөлөөллийн мэдүүлэг хөтөлдөг талаар мэдээлэл өгсөн баримтыг хянаж, гарын үсэг зурах		4.9	218.8	111.8	22.4
	Дангаар		91.1	360.0	225.6	45.3
	Бүрэлдэхүүнд даргалсан		155.6	33.2	94.4	18.9
	Зөвлөлдөх		32.5	0.0	16.3	3.3
	Завсарлуулах		18.0	28.6	23.3	4.7
	Шүүх хуралдаан	Шүүхээс гарсан шийдвэрийн тогтоох хэсгийг танилцуулах, үндэслэлийг тайлбарлах		10.1	29.7	19.9
Нийт /минут/			321.7	675.2	498.4	100.0

2.1.1.4 Шийдвэр боловсруулах, хянах, гарын үсэг зурах үе шат

Эрүүгийн хэргийн шийдвэр боловсруулах, хянах, гарын үсэг зурах үе шатанд Шүүх хуралдааны тэмдэглэл хянаж, гарын үсэг зурах, Ерөнхий шүүгчийн захирамж, Шүүгчийн захирамж, Шүүхийн тогтоол, Шийтгэх/цагаатгах тогтоол зэргийг боловсруулах, хянах, гарын үсэг зурах гэсэн 5 ажиллагаа багтсан байна.

График 4 Ерөнхий шүүгч, шүүгчийн шийдвэр боловсруулах, хянах, гарын үсэг зурах ажиллагааны үе шат.

ШИЙДВЭР БОЛОВСРУУЛАХ, ХЯНАХ, ГАРЫН ҮСЭГ ЗУРАХ ҮЕ ШАТ

Эрүүгийн хэргийн шийдвэр боловсруулах ажиллагааны үе шатанд хамгийн бага хугацаа зарцуулсан нь Ерөнхий шүүгчийн захирамж нь 11 хувь буюу 30.3 минутыг, хамгийн их хугацаа зарцуулсан шийтгэх/цагаатгах тогтоол нь 56 хувь буюу 154.4 минутыг эзэлж байна.

Эрүүгийн хэргийн шийдвэр хянах, гарын үсэг зурах ажиллагааны үе шатанд хамгийн бага хугацаа зарцуулсан нь шүүхийн тогтоол хянах, гарын үсэг зурах нь 12 хувь буюу 12.9 минутыг, хамгийн их хугацаа зарцуулсан шүүх хуралдааны тэмдэглэл хянаж, гарын үсэг зурах ажиллагаа нь 44 хувь буюу 49.1 минутыг эзэлж байна.

Хүснэгт 7 Ерөнхий шүүгч, шүүгчийн шийдвэр боловсруулах, хянах, гарын үсэг зурах үе шат.

Ажиллагаа	0	1	2	3	4	
						Баянзүрх дүүргийн Эрүүгийн хэргийн анхан шатны шүүхийн Ерөнхий шүүгч
Урьдчилсан хэлэлцүүлгийн хуралдаанаас гарсан шийдвэр	Яллагдагчийг шүүхэд шилжүүлэх шүүгчийн захирамж	Боловсруулсан	40	34.3	37.2	6.3
		Хянаж, гарын үсэг зурах	22.5	13.0	17.8	3.0
	Хэргийн прокурорт буцаах шүүгчийн захирамж	Боловсруулсан	75	82.5	78.8	13.4
		Хянаж, гарын үсэг зурах	39.5	33.5	36.5	6.2
	Эрэн сурвалжлах, албадан ирүүлэх шүүгчийн захирамж	Боловсруулсан	0	36.0	18.0	3.1
		Хянаж, гарын үсэг зурах	30.5	13.5	22.0	3.8
Хэргийн оролцогчийг шүүх хуралдаанд оролцуулах эсэх хүсэлтийг шийдвэрлэх	Боловсруулсан	0	32.5	16.3	2.8	
	Хянаж, гарын үсэг зурах	25.5	11.9	18.7	3.2	
Шүүх хуралдааны тэмдэглэл хянаж, гарын үсэг зурах		34.5	59.5	47.0	8.0	
Шийдвэр боловсруулах, хянах, гарын үсэг зурах	Шүүгчийн захирамж	Боловсруулсан	39	41.0	40.0	6.8
		Хянаж, гарын үсэг зурах	14	14.0	14.0	2.4
	Шүүхийн тогтоол	Боловсруулсан	45	45.0	45.0	7.7
		Хянаж, гарын үсэг зурах	27.5	15.0	21.3	3.6
	Шүүхийн шийтгэвэр	Боловсруулсан	0	0.0	0.0	0.0
		Хянаж, гарын үсэг зурах	0	0.0	0.0	0.0

Шийтгэх /цагаатгах тогтоол	Боловсруулсан	139	158.8	148.9	25.4
	Хянаж, гарын үсэг зурах	18	31.8	24.9	4.2
Нийт /минут/		550	622.3	586.1	100.0

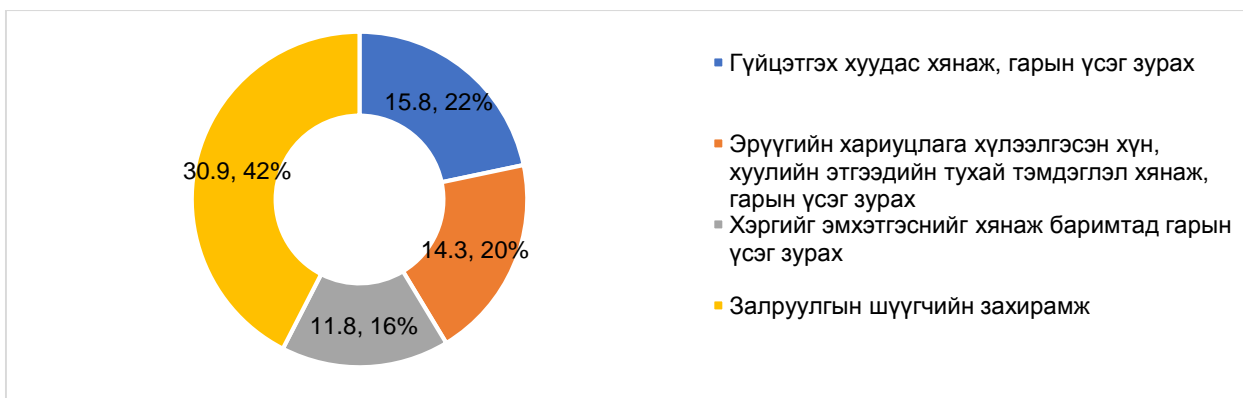
Хүснэгт 8 Ерөнхий шүүгч, шүүгчийн шийдвэр боловсруулах, хянах, гарын үсэг зурах үе шат.

Ажиллагаа		Налайх дүүрэг дэх Эрүүгийн хэргийн анхан шатны шүүхийн Ерөнхий шүүгч	Налайх дүүрэг дэх Эрүүгийн хэргийн анхан шатны шүүхийн шүүгч	Дундаж хугацаа	Эзлэх хувь	
Урьдчилсан хэлэлцүүлгийн хуралдаанаас гарсан шийдвэр	Яллагдагчийг шүүхэд шилжүүлэх шүүгчийн захирамж	Боловсруулсан	29.3	29.2	29.3	4.2
		Хянаж, гарын үсэг зурах	4.7	4.7	4.7	0.7
	Хэргийн прокурорт буцаах шүүгчийн захирамж	Боловсруулсан	279	270.9	275.0	39.5
		Хянаж, гарын үсэг зурах	4.9	4.9	4.9	0.7
	Эрэн сурвалжлах, албадан ирүүлэх шүүгчийн захирамж	Боловсруулсан	29.1	29.0	29.1	4.2
		Хянаж, гарын үсэг зурах	4.7	4.7	4.7	0.7
	Хэргийн оролцогчийг шүүх хуралдаанд оролцуулах эсэх хүсэлтийг шийдвэрлэх	Боловсруулсан	28.9	28.8	28.8	4.1
		Хянаж, гарын үсэг зурах	4.7	4.7	4.7	0.7
	Шүүх хуралдааны тэмдэглэл хянаж, гарын үсэг зурах		73	68.3	70.7	10.2
	Шийдвэр боловсруулах, хянах, гарын үсэг зурах	Шүүгчийн захирамж	Боловсруулсан	29.5	29.5	29.5
Хянаж, гарын үсэг зурах			4.4	4.3	4.4	0.6
Шүүхийн тогтоол		Боловсруулсан	28.8	28.7	28.7	4.1
		Хянаж, гарын үсэг зурах	4.5	4.5	4.5	0.6
Шүүхийн шийтгэвэр		Боловсруулсан	29.2	0.0	14.6	2.1
		Хянаж, гарын үсэг зурах	23.1	0.0	11.6	1.7
Шийтгэх /цагаатгах тогтоол		Боловсруулсан	146	136.6	141.3	20.3
		Хянаж, гарын үсэг зурах	9.2	9.1	9.2	1.3
Нийт /минут/		733	657.8	695.4	100.0	

2.1.1.5 Хэрэг хянан шийдвэрлэсний дараах ажиллагааны үе шат

Хэрэг хянан шийдвэрлэсний дараах ажиллагааны үе шатанд Гүйцэтгэх хуудас хянаж, гарын үсэг зурах, Эрүүгийн хариуцлага хүлээлгэсэн хүн, хуулийн этгээдийн тухай тэмдэглэл хянаж, гарын үсэг зурах, Хэргийг эмхэтгэснийг хянаж баримтад гарын үсэг зурах, Залруулгын шүүгчийн захирамж гэсэн 4 ажиллагаа багтсан байна.

График 5 Ерөнхий шүүгч, шүүгчийн хэрэг авснаас хойших ажиллагааны үе шат

Эрүүгийн хэрэг хянан шийдвэрлэсний дараах ажиллагааны үе шатанд хамгийн бага хугацаа зарцуулсан Хэргийг эмхэтгэснийг хянаж баримтад гарын үсэг зурах ажиллагаа нь 16 хувь буюу 11.8 минутыг, хамгийн их хугацаа зарцуулсан залруулгын шүүгчийн захирамж боловсруулж, хянан гарын үсэг зурах ажиллагаа нь 42 хувь буюу 30.9 минутыг эзэлж байна.

Хүснэгт 9 Ерөнхий шүүгч, шүүгчийн хэрэг хянан шийдвэрлэсний дараах ажиллагааны үе шат.

Хэрэг хянан шийдвэрлэсний дараах ажиллагаа	Ажиллагаа	Баянзүрх дүүргийн Эрүүгийн хэргийн анхан шатны шүүхийн Ерөнхий шүүгч		Дундаж хугацаа	Эзлэх хувь	
		0	1			
Хэрэг хянан шийдвэрлэсний дараах ажиллагаа	Гүйцэтгэх хуудас хянаж, гарын үсэг зурах		15	29.7	22.4	27.1
	Эрүүгийн хариуцлага хүлээлгэсэн хүн, хуулийн этгээдийн тухай тэмдэглэл хянаж, гарын үсэг зурах		14.5	23.5	19.0	23.0
	Хэргийг эмхэтгэснийг хянаж баримтад гарын үсэг зурах		13.5	14.5	14.0	17.0
	Залруулгын шүүгчийн захирамж	Боловсруулсан	0	40.7	20.4	24.7
		Хянаж, гарын үсэг зурах	0	13.6	6.8	8.2
Нийт /минут/			43	122.0	82.5	100.0

Хүснэгт 10 Ерөнхий шүүгч, шүүгчийн хэрэг хянан шийдвэрлэсний дараах ажиллагааны үе шат.

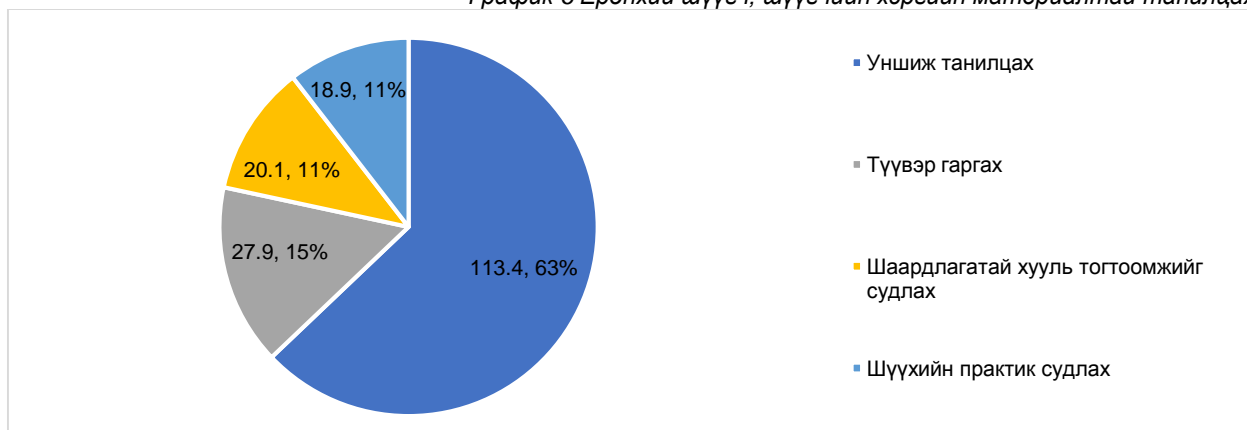
Хэрэг хянан шийдвэрлэсний	Ажиллагаа	Налайх дүүрэг дэх Эрүүгийн хэргийн анхан шатны шүүхийн Ерөнхий шүүгч		Дундаж хугацаа	Эзлэх хувь	
		0	1			
Хэрэг хянан шийдвэрлэсний	Гүйцэтгэх хуудас хянаж, гарын үсэг зурах		8.9	8.8	8.8	18.8
	Эрүүгийн хариуцлага хүлээлгэсэн хүн, хуулийн этгээдийн тухай тэмдэглэл хянаж, гарын үсэг зурах		9.6	9.6	9.6	20.3
	Хэргийг эмхэтгэснийг хянаж баримтад гарын үсэг зурах		9.7	9.7	9.7	20.6
	Залруулгын шүүгчийн захирамж	Боловсруулсан	14.3	14.2	14.3	30.3
		Хянаж, гарын үсэг зурах	4.7	4.7	4.7	9.9
Нийт /минут/			47.2	46.9	47.1	99.9

2.1.2. Хялбаршуулсан журмаар ирсэн хэрэгт

2.1.2.1 Хэргийн материалтай танилцах

Эрүүгийн хялбаршуулсан журмаар ирсэн хэргийн материалтай танилцах үе шатанд уншиж танилцах, түүвэр гаргах, шаардлагатай хууль тогтоомжийг судлах, шүүхийн практик судлах гэсэн 4 ажиллагаа багтсан байна.

График 6 Ерөнхий шүүгч, шүүгчийн хэргийн материалтай танилцах

Эрүүгийн хялбаршуулсан журмаар ирсэн хэргийн материалтай танилцахдаа хамгийн бага хугацаа зарцуулсан шүүхийн практик судлах ажиллагааг нь 11 хувь буюу 18.9 минутыг, хамгийн их хугацаа зарцуулсан хэргийн материалыг уншиж танилцах нь 63 хувь буюу 113.4 минутыг эзэлж байна. Үүнийг шүүхээр нь задалж үзвэл:

Хүснэгт 11 Ерөнхий шүүгч, шүүгчийн хэргийн материалтай танилцах

Ажиллагаа	Налайх дүүрэг дэх Эрүүгийн хэргийн анхан шатны шүүхийн Ерөнхий шүүгч	Налайх дүүрэг дэх Эрүүгийн хэргийн анхан шатны шүүхийн шүүгч	Дундаж хугацаа	Эзлэх хувь
Уншиж судлах	150.6	203	176.8	72.5
Түүвэр гаргах	27.3	28.5	27.9	11.4
Шаардлагатай хууль тогтоомжийг судлах	18.5	21.7	20.1	8.2
Шүүхийн практик судлах	17.7	20.2	19.0	7.8
Нийт /минут/	214.1	273.4	243.8	100.0

Хүснэгт 12 Ерөнхий шүүгч, шүүгчийн хэргийн материалтай танилцах

Ажиллагаа	Баянзүрх дүүргийн Эрүүгийн хэргийн анхан шатны шүүхийн Ерөнхий шүүгч	Баянзүрх дүүргийн Эрүүгийн хэргийн анхан шатны шүүхийн шүүгч	Дундаж хугацаа	Эзлэх хувь
Уншиж судлах	52	48	50	100.0
Түүвэр гаргах	0	0	0	0.0

Хэргийн материалтай танилцах	Шаардлагатай хууль тогтоомжийг судлах	0	0	0	0.0
	Шүүхийн практик судлах	0	0	0	0.0
Нийт /минут/		52	48	50	100.0

2.1.2.2 Хэргийг шүүх хуралдаанаар хэлэлцэхэд бэлтгэх, хэлэлцэх үе шат

Эрүүгийн хялбаршуулсан журмаар ирсэн хэргийг шүүх хуралдаанаар хэлэлцэхэд бэлтгэх, хэлэлцэх үе шатанд Хэргийн оролцогчдод шүүх хуралдааны тов мэдэгдэх хуудсанд гарын үсэг зурах, Нөлөөллийн мэдүүлэг хөтөлдөг талаар мэдээлэл өгсөн баримтыг хянаж, гарын үсэг зурах, Шүүх хуралдаан гэсэн 3 ажиллагаа багтсан байна.

График 7 Ерөнхий шүүгч, шүүгчийн хэргийг шүүх хуралдаанаар хэлэлцэхэд бэлтгэх, хэлэлцэх үе шат.

Эрүүгийн хэргийг шүүх хуралдаанаар хэлэлцэхэд бэлтгэх, хэлэлцэх үе шатанд хамгийн бага хугацаа зарцуулсан Нөлөөллийн мэдүүлэг хөтөлдөг талаар мэдээлэл өгсөн баримтыг хянаж, гарын үсэг зурах ажиллагаа нь 22 хувь буюу 4.9 минутыг, хамгийн их хугацаа зарцуулсан шүүх хуралдаан нь 46 хувь буюу 10.5 минутыг эзэлж байна.

Хүснэгт 13 Ерөнхий шүүгч, шүүгчийн хэргийг шүүх хуралдаанаар хэлэлцэхэд бэлтгэх, хэлэлцэх үе шат.

Ажиллагаа	Налайх дүүрэг дэх Эрүүгийн хэргийн анхан шатны шүүхийн Ерөнхий шүүгч	Налайх дүүрэг дэх Эрүүгийн хэргийн анхан шатны шүүхийн шүүгч	Дундаж хугацаа	Эзлэх хувь	
Хэргийг шүүх хуралдаанаар хэлэлцэхэд бэлтгэх, хэлэлцэх үе шат	Хэргийн оролцогчдод шүүх хуралдааны тов мэдэгдэх хуудсанд гарын үсэг зурах	4.7	5	4.85	10.5
	Нөлөөллийн мэдүүлэг хөтөлдөг талаар мэдээлэл өгсөн баримтыг хянаж, гарын үсэг зурах	4.8	5	4.9	10.6
	Шүүх хуралдаан	18.5	20.3	19.4	41.8
	Зөвлөлдөх	0	0	0	0.0
	Завсарлуулах	15.3	19.2	17.25	37.2
Шүүхээс гарсан шийдвэрийн тогтоох хэсгийг танилцуулах, үндэслэлийг тайлбарлах					
Нийт /минут/	43.3	49.5	46.4	100.0	

Хүснэгт 14 Ерөнхий шүүгч, шүүгчийн хэргийг шүүх хуралдаанаар хэлэлцэхэд бэлтгэх, хэлэлцэх үе шат.

Ажиллагаа		Баянзүрх дүүргийн Эрүүгийн хэргийн анхан шатны шүүхийн Ерөнхий шүүгч	Баянзүрх дүүргийн Эрүүгийн хэргийн анхан шатны шүүхийн шүүгч	Дундаж хугацаа	Эзлэх хувь	
Хэргийг шүүх хуралдаанаар хэлэлцэхэд бэлтгэх, хэлэлцэх үе шат	Хэргийн оролцогчдод шүүх хуралдааны тов мэдэгдэх хуудсанд гарын үсэг зурах	9	9	9	22.5	
	Нөлөөллийн мэдүүлэг хөтөлдөг талаар мэдээлэл өгсөн баримтыг хянаж, гарын үсэг зурах	5	5	5	12.5	
	Зөвлөлдөх	13	13	13	32.5	
	Завсарлуулах	0	0	0	0.0	
	Шүүх хуралдаан	Шүүхээс гарсан шийдвэрийн тогтоох хэсгийг танилцуулах, үндэслэлийг тайлбарлах	13	13	13	32.5
	Нийт /минут/		40	40	40	100.0

2.1.2.3. Шийдвэр боловсруулах, хянах, гарын үсэг зурах үе шат

Эрүүгийн хялбаршуулсан журмаар ирсэн хэргийн шийдвэр боловсруулах, хянах, гарын үсэг зурах үе шатанд Шүүх хуралдааны тэмдэглэл хянаж, гарын үсэг зурах, Ерөнхий шүүгчийн захирамж, Шүүгчийн захирамж, Шийтгэх/цагаатгах тогтоол зэргийг боловсруулах, хянах, гарын үсэг зурах гэсэн 4 ажиллагаа багтсан байна.

График 8 Ерөнхий шүүгч, шүүгчийн шийдвэр боловсруулах, хянах, гарын үсэг зурах ажиллагааны үе шат

Эрүүгийн хялбаршуулсан журмаар ирсэн хэргийн шийдвэр боловсруулах ажиллагааны үе шатанд хамгийн бага хугацаа зарцуулсан нь Ерөнхий шүүгчийн захирамж нь 9 хувь буюу 9 минутыг, хамгийн их хугацаа зарцуулсан шийтгэх/цагаатгах тогтоол нь 74 хувь буюу 76 минутыг эзэлж байна.

Эрүүгийн хялбаршуулсан журмаар ирсэн хэргийн шийдвэр хянах, гарын үсэг зурах ажиллагааны үе шатанд хамгийн бага хугацаа зарцуулсан нь шүүгчийн захирамж хянах, гарын үсэг зурах нь 13 хувь буюу 7.4 минутыг, хамгийн их хугацаа зарцуулсан шүүх хуралдааны тэмдэглэл хянаж, гарын үсэг зурах ажиллагаа нь 49 хувь буюу 28.7 минутыг эзэлж байна.

Хүснэгт 15 Ерөнхий шүүгч, шүүгчийн шийдвэр боловсруулах, хянах, гарын үсэг зурах үе шат

Ажиллагаа			Налайх дүүрэг дэх Эрүүгийн хэргийн анхан шатны шүүхийн Ерөнхий шүүгч	Налайх дүүрэг дэх Эрүүгийн хэргийн анхан шатны шүүхийн	Дундаж хугацаа	Эзлэх хувь
Шүүх хуралдааны тэмдэглэл хянаж, гарын үсэг зурах			26.8	30	28.4	15.6
Шийдвэр боловсруулах, хянах, гарын үсэг зурах	Ерөнхий шүүгчийн захирамж	Боловсруулсан	9	0	4.5	2.5
		Хянасан, гарын үсэг зурах	4.6	0	2.3	1.3
	Шүүгчийн захирамж	Боловсруулсан	9.4	9.4	9.4	5.2
		Хянасан, гарын үсэг зурах	5	4.7	4.85	2.7
	Шүүхийн шийтгэвэр	Боловсруулсан	0	0	0	0.0
		Хянасан, гарын үсэг зурах	0	0	0	0.0
Шийтгэх /цагаатгах тогтоол	Боловсруулсан	113.2	118	115.6	63.6	
	Хянасан, гарын үсэг зурах	23.8	9.5	16.65	9.2	
Нийт /минут/			191.8	171.6	181.7	100.0

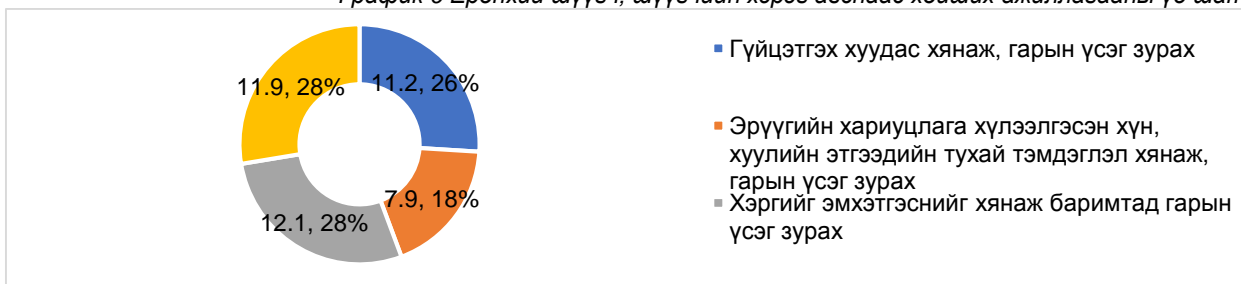
Хүснэгт 16 Ерөнхий шүүгч, шүүгчийн шийдвэр боловсруулах, хянах, гарын үсэг зурах үе шат

Ажиллагаа			Баянзүрх дүүргийн Эрүүгийн хэргийн анхан шатны шүүхийн Ерөнхий шүүгч	Баянзүрх дүүргийн Эрүүгийн хэргийн анхан шатны шүүхийн	Дундаж хугацаа	Эзлэх хувь
Шүүх хуралдааны тэмдэглэл хянаж, гарын үсэг зурах			37.5	20.5	29.0	26.2
Шийдвэр боловсруулах, хянах, гарын үсэг зурах	Ерөнхий шүүгчийн захирамж	Боловсруулсан	0	0	0.0	0.0
		Хянасан, гарын үсэг зурах	0	11	5.5	5.0
	Шүүгчийн захирамж	Боловсруулсан	34.5	0	17.3	15.6
		Хянасан, гарын үсэг зурах	12.5	7.5	10.0	9.0
	Шүүхийн шийтгэвэр	Боловсруулсан	0	0	0.0	0.0
		Хянасан, гарын үсэг зурах	0	0	0.0	0.0
Шийтгэх /цагаатгах тогтоол	Боловсруулсан	50.5	22.5	36.5	32.9	
	Хянасан, гарын үсэг зурах	14	11	12.5	11.3	
Нийт /минут/			149	72.5	110.8	100.0

2.1.2.4 Хэрэг хянан шийдвэрлэсний дараах ажиллагааны үе шат

Хэрэг хянан шийдвэрлэсний дараах ажиллагааны үе шатанд Гүйцэтгэх хуудас хянаж, гарын үсэг зурах, Эрүүгийн хариуцлага хүлээлгэсэн хүн, хуулийн этгээдийн тухай тэмдэглэл хянаж, гарын үсэг зурах, Хэргийг эмхэтгэснийг хянаж баримтад гарын үсэг зурах, Залруулгын шүүгчийн захирамж гэсэн 4 ажиллагаа багтсан байна.

График 9 Ерөнхий шүүгч, шүүгчийн хэрэг авснаас хойших ажиллагааны үе шат.

Эрүүгийн хэрэг хянан шийдвэрлэсний дараах ажиллагааны үе шатанд хамгийн бага хугацаа зарцуулсан Эрүүгийн хариуцлага хүлээлгэсэн хүн, хуулийн этгээдийн тухай тэмдэглэл хянаж, гарын үсэг зурах ажиллагаа нь 18 хувь буюу 7.9 минутыг, хамгийн их хугацаа зарцуулсан Хэргийг эмхэтгэснийг хянаж баримтад гарын үсэг зурах ажиллагаа нь 28 хувь буюу 12.1 минутыг эзэлж байна.

Хүснэгт 17 Ерөнхий шүүгч, шүүгчийн хэрэг авснаас хойших ажиллагааны үе шат

Хэрэг хянан шийдвэрлэсний дараах ажиллагаа	Ажиллагаа	Налайх дүүрэг дэх Эрүүгийн хэргийн анхан шатны шүүхийн Ерөнхий шүүгч	Налайх дүүрэг дэх Эрүүгийн хэргийн анхан шатны шүүхийн шүүгч	Дундаж хугацаа	Эзлэх хувь	
Хэрэг хянан шийдвэрлэсний дараах ажиллагаа	Гүйцэтгэх хуудас хянаж, гарын үсэг зурах	10.1	9.3	9.7	24.6	
	Эрүүгийн хариуцлага хүлээлгэсэн хүн, хуулийн этгээдийн тухай тэмдэглэл хянаж, гарын үсэг зурах	4.6	4.6	4.6	11.6	
	Хэргийг эмхэтгэснийг хянаж баримтад гарын үсэг зурах	14.3	9.4	11.9	30.0	
	Залруулгын шүүгчийн захирамж	Боловсруулсан	7.1	9.7	8.4	21.3
		Хянасан, гарын үсэг зурах	5	4.8	4.9	12.4
Нийт /минут/		41.1	37.8	39.5	99.9	

Хүснэгт 18 Ерөнхий шүүгч, шүүгчийн хэрэг авснаас хойших ажиллагааны үе шат

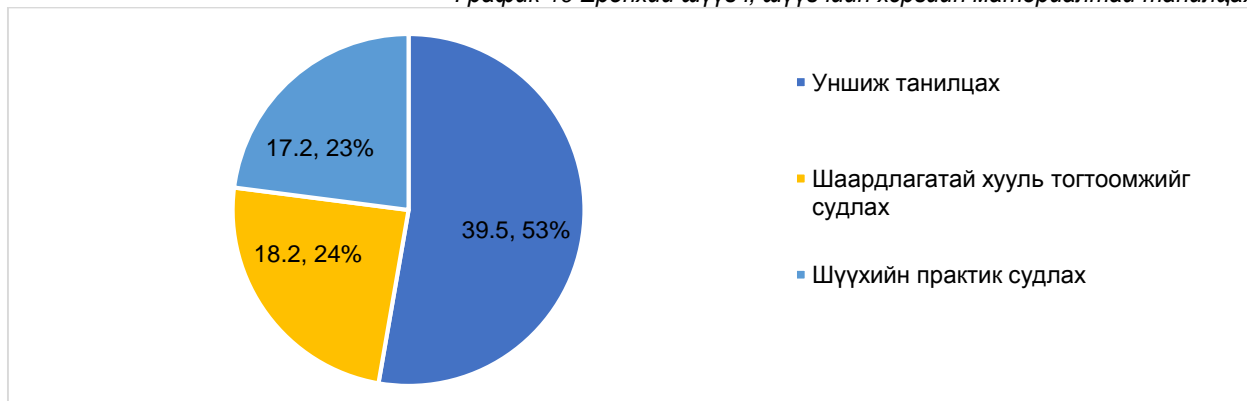
Хэрэг хянан шийдвэрлэсний дараах ажиллагаа	Ажиллагаа	Баянзүрх дүүргийн Эрүүгийн хэргийн анхан шатны шүүхийн Ерөнхий шүүгч	Баянзүрх дүүргийн Эрүүгийн хэргийн анхан шатны шүүхийн шүүгч	Дундаж хугацаа	Эзлэх хувь	
Хэрэг хянан шийдвэрлэсний дараах ажиллагаа	Гүйцэтгэх хуудас хянаж, гарын үсэг зурах	12.5	13	12.8	21.7	
	Эрүүгийн хариуцлага хүлээлгэсэн хүн, хуулийн этгээдийн тухай тэмдэглэл хянаж, гарын үсэг зурах	10.5	12	11.3	19.1	
	Хэргийг эмхэтгэснийг хянаж баримтад гарын үсэг зурах	12	12.5	12.3	20.8	
	Залруулгын шүүгчийн захирамж	Боловсруулсан	32	0	16.0	27.2
		Хянасан, гарын үсэг зурах	13	0	6.5	11.1
Нийт /минут/		80	37.5	58.8	99.9	

2.1.3. Зөрчлийн хэрэгт

2.1.3.1 Хэргийн материалтай танилцах

Зөрчлийн хэргийн материалтай танилцах үе шатанд уншиж танилцах, шаардлагатай хууль тогтоомжийг судлах, шүүхийн практик судлах гэсэн 3 ажиллагаа багтсан байна.

График 10 Ерөнхий шүүгч, шүүгчийн хэргийн материалтай танилцах

Зөрчлийн хэргийн материалтай танилцахдаа хамгийн бага хугацаа зарцуулсан шүүхийн практик судлах ажиллагааг нь 23 хувь буюу 17.2 минутыг, хамгийн их хугацаа зарцуулсан хэргийн материалыг уншиж танилцах нь 53 хувь буюу 39.5 минутыг эзэлж байна.

Хүснэгт 19 Ерөнхий шүүгч, шүүгчийн хэргийн материалтай танилцах

Ажиллагаа	Налайх дүүрэг дэх Эрүүгийн хэргийн анхан шатны шүүхийн Ерөнхий шүүгч	Налайх дүүрэг дэх Эрүүгийн хэргийн анхан шатны шүүхийн шүүгч	Дундаж хугацаа	Эзлэх хувь
Уншиж судлах	25	28.8	26.9	45.6
Шаардлагатай хууль тогтоомжийг судлах	15.2	14.6	14.9	25.2
Шүүхийн практик судлах	15.3	19.2	17.3	29.2
Нийт /минут/	55.5	62.6	59.05	100.0

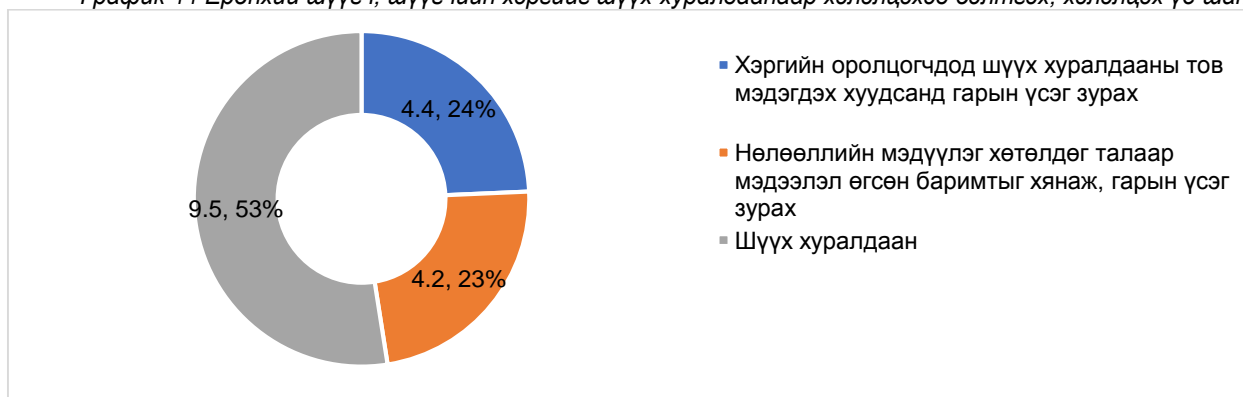
Хүснэгт 20 Ерөнхий шүүгч, шүүгчийн хэргийн материалтай танилцах

Ажиллагаа	Баянзүрх дүүргийн Эрүүгийн хэргийн анхан шатны шүүхийн Ерөнхий шүүгч	Баянзүрх дүүргийн Эрүүгийн хэргийн анхан шатны шүүхийн шүүгч	Дундаж хугацаа	Эзлэх хувь
Уншиж судлах	50.5	54	52.3	70.7
Шаардлагатай хууль тогтоомжийг судлах	22.8	20.5	21.6	29.3
Шүүхийн практик судлах	0.0	0	0.0	0.0
Нийт /минут/	73.3	74.5	73.9	100.0

2.1.3.2 Хэргийг шүүх хуралдаанаар хэлэлцэхэд бэлтгэх, хэлэлцэх үе шат

Зөрчлийн хэргийг шүүх хуралдаанаар хэлэлцэхэд бэлтгэх, хэлэлцэх үе шатанд Хэргийн оролцогчдод шүүх хуралдааны тов мэдэгдэх хуудсанд гарын үсэг зурах, Нөлөөллийн мэдүүлэг хөтөлдөг талаар мэдээлэл өгсөн баримтыг хянаж, гарын үсэг зурах, Шүүх хуралдаан гэсэн 3 ажиллагаа багтсан байна.

График 11 Ерөнхий шүүгч, шүүгчийн хэргийг шүүх хуралдаанаар хэлэлцэхэд бэлтгэх, хэлэлцэх үе шат

Зөрчлийн хэргийг шүүх хуралдаанаар хэлэлцэхэд бэлтгэх, хэлэлцэх үе шатанд хамгийн бага хугацаа зарцуулсан Нөлөөллийн мэдүүлэг хөтөлдөг талаар мэдээлэл өгсөн баримтыг хянаж, гарын үсэг зурах ажиллагаа нь 23 хувь буюу 4.2 минутыг, хамгийн их хугацаа зарцуулсан шүүх хуралдаан нь 53 хувь буюу 9.5 минутыг эзэлж байна.

Хүснэгт 21 Ерөнхий шүүгч, шүүгчийн хэргийг шүүх хуралдаанаар хэлэлцэхэд бэлтгэх, хэлэлцэх үе шат

Ажиллагаа		Налайх дүүрэг дэх Эрүүгийн хэргийн анхан шатны шүүхийн Ерөнхий шүүгч	Налайх дүүрэг дэх Эрүүгийн хэргийн анхан шатны шүүхийн шүүгч	Дундаж хугацаа	Эзлэх хувь	
Хэргийг шүүх хуралдаанаар хэлэлцэхэд бэлтгэх, хэлэлцэх үе шат	Хэргийн оролцогчдод шүүх хуралдааны тов мэдэгдэх хуудсанд гарын үсэг зурах	4.4	4.7	4.6	14.9	
	Нөлөөллийн мэдүүлэг хөтөлдөг талаар мэдээлэл өгсөн баримтыг хянаж, гарын үсэг зурах	4.3	4.2	4.3	13.9	
	Шүүх хуралдаан	Зөвлөлдөх	10.4	9.3	9.9	32.2
		Завсарлуулах	0	0	0.0	0.0
		Шийтгэврийн тогтоох хэсгийг танилцуулах, үндэслэлийг тайлбарлах	8.5	15.3	11.9	39.0
Нийт /минут/		27.6	33.5	30.55	100.0	

Хүснэгт 22 Ерөнхий шүүгч, шүүгчийн хэргийг шүүх хуралдаанаар хэлэлцэхэд бэлтгэх, хэлэлцэх үе шат

Ажиллагаа		Баянзүрх дүүргийн Эрүүгийн хэргийн анхан шатны шүүхийн Ерөнхий шүүгч	Баянзүрх дүүргийн Эрүүгийн хэргийн анхан шатны шүүхийн шүүгч	Дундаж хугацаа	Эзлэх хувь

Хэргийг шүүх хуралдаанаар хэлэлцэхэд бэлтгэх, хэлэлцэх үе шат	Хэргийн оролцогчдод шүүх хуралдааны тов мэдэгдэх хуудсанд гарын үсэг зурах	4.4	4.4	4.4	17.5	
	Нөлөөллийн мэдүүлэг хөтөлдөг талаар мэдээлэл өгсөн баримтыг хянаж, гарын үсэг зурах	4.3	4.3	4.3	17.1	
	Шүүх хуралдаан	Зөвлөлдөх	6.1	10.4	8.3	32.7
		Завсарлуулах	0.0	0	0.0	0.0
		Шийтгэврийн тогтоох хэсгийг танилцуулах, үндэслэлийг тайлбарлах	8.5	8	8.3	32.7
Нийт /минут/		23.3	27.1	25.2	100.0	

2.1.3.3. Шийдвэр боловсруулах, хянах, гарын үсэг зурах үе шат

Зөрчлийн хэргийн шийдвэр боловсруулах, хянах, гарын үсэг зурах үе шатанд Шүүх хуралдааны тэмдэглэл хянаж, гарын үсэг зурах, Ерөнхий шүүгчийн захирамж, Шүүгчийн захирамж, Шийтгэвэр зэргийг боловсруулах, хянах, гарын үсэг зурах гэсэн 4 ажиллагаа багтсан байна.

График 12 Ерөнхий шүүгч, шүүгчийн шийдвэр боловсруулах, хянах, гарын үсэг зурах ажиллагааны үе шат

Зөрчлийн хэргийн шийдвэр боловсруулах ажиллагааны үе шатанд хамгийн бага хугацаа зарцуулсан нь Ерөнхий шүүгчийн захирамж нь 0 хувь буюу 0 минутыг, хамгийн их хугацаа зарцуулсан шийтгэвэр нь 74 хувь буюу 25.4 минутыг эзэлж байна.

Зөрчлийн хэргийн шийдвэр хянах, гарын үсэг зурах ажиллагааны үе шатанд хамгийн бага хугацаа зарцуулсан нь Ерөнхий шүүгчийн захирамж хянах, гарын үсэг зурах нь 10 хувь буюу 3.8 минутыг, хамгийн их хугацаа зарцуулсан шүүх хуралдааны тэмдэглэл хянаж, гарын үсэг зурах ажиллагаа нь 65 хувь буюу 24.3 минутыг эзэлж байна.

Хүснэгт 23 Ерөнхий шүүгч, шүүгчийн шийдвэр боловсруулах, хянах, гарын үсэг зурах үе шат

Ажиллагаа	Налайх дүүрэг дэх Эрүүгийн хэргийн анхан шатны шүүхийн Ерөнхий шүүгч	Налайх дүүрэг дэх Эрүүгийн хэргийн анхан шатны шүүхийн шүүгч	Дундаж хугацаа	Эзлэх хувь

Шүүх хуралдааны тэмдэглэл хянаж, гарын үсэг зурах		25.7	18.8	22.3	32.5	
Шийдвэр боловсруулах, хянах, гарын үсэг зурах	Ерөнхий шүүгчийн захирамж	Боловсруулсан	0	0.0	0.0	
		Хянасан, гарын үсэг зурах	3.5	0	1.8	2.6
	Шүүгчийн захирамж	Боловсруулсан	8.6	9.4	9.0	13.1
		Хянасан, гарын үсэг зурах	4.2	4.7	4.5	6.5
	Шүүхийн шийтгэвэр	Боловсруулсан	23.9	29.1	26.5	38.7
		Хянасан, гарын үсэг зурах	4.5	4.6	4.6	6.6
	Нийт /минут/		70.4	66.6	68.5	100.0

Хүснэгт 24 Ерөнхий шүүгч, шүүгчийн шийдвэр боловсруулах, хянах, гарын үсэг зурах үе шат

Ажиллагаа		Баянзурх дүүргийн Эрүүгийн хэргийн анхан шатны шүүхийн Ерөнхий шүүгч	Баянзурх дүүргийн Эрүүгийн хэргийн анхан шатны шүүхийн шүүгч	Дундаж хугацаа	Эзлэх хувь	
Шүүх хуралдааны тэмдэглэл хянаж, гарын үсэг зурах		26.8	26.2	26.5	37.2	
Шийдвэр боловсруулах, хянах, гарын үсэг зурах	Ерөнхий шүүгчийн захирамж	Боловсруулсан	0.0	0	0.0	0.0
		Хянасан, гарын үсэг зурах	4.1	0	2.1	2.9
	Шүүгчийн захирамж	Боловсруулсан	8.9	8.9	8.9	12.5
		Хянасан, гарын үсэг зурах	4.5	4.5	4.5	6.3
	Шүүхийн шийтгэвэр	Боловсруулсан	24.3	24.4	24.4	34.2
		Хянасан, гарын үсэг зурах	4.8	5.2	5.0	7.0
	Нийт /минут/		73.4	69.2	71.3	100.0

2.1.3.4 Хэрэг хянан шийдвэрлэсний дараах ажиллагааны үе шат

Зөрчлийн хэрэг хянан шийдвэрлэсний дараах ажиллагааны үе шатанд Гүйцэтгэх хуудас хянаж, гарын үсэг зурах, Хэргийг эмхэтгэснийг хянаж баримтад гарын үсэг зурах, Залруулгын шүүгчийн захирамж гэсэн 3 ажиллагаа багтсан байна.

График 13 Ерөнхий шүүгч, шүүгчийн хэрэг авснаас хойших ажиллагааны үе шат

Зөрчлийн хэрэг хянан шийдвэрлэсний дараах ажиллагааны үе шатанд хамгийн бага хугацаа зарцуулсан Гүйцэтгэх хуудас хянаж, гарын үсэг зурах ажиллагаа нь 21 хувь буюу

6.6 минутыг, хамгийн их хугацаа зарцуулсан Залруулгын шүүгчийн захирамж бичих ажиллагаа нь 44 хувь буюу 13.5 минутыг эзэлж байна.

Хүснэгт 25 Ерөнхий шүүгч, шүүгчийн хэрэг авснаас хойших ажиллагааны үе шат

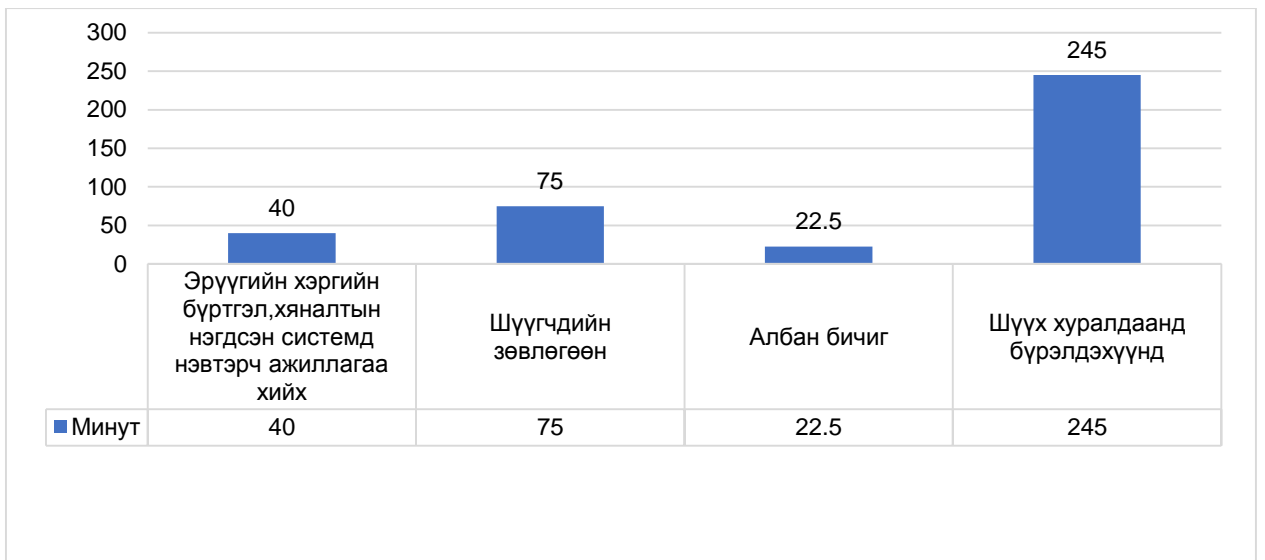
Ажиллагаа	Налайх дүүрэг дэх Эрүүгийн хэргийн анхан шатны шүүхийн Ерөнхий шүүгч	Налайх дүүрэг дэх Эрүүгийн хэргийн анхан шатны шүүхийн шүүгч	Дундаж хугацаа	Эзлэх хувь		
Хэрэг хянан шийдвэрлэсэний дараах ажиллагаа	Гүйцэтгэх хуудас хянаж, гарын үсэг зурах	6.8	4.7	5.8	19.3	
	Хэргийг эмхэтгэснийг хянаж баримтад гарын үсэг зурах	11.2	9.4	10.3	34.6	
	Залруулгын шүүгчийн захирамж	Боловсруулсан	13.5	13.9	13.7	46.1
		Хянасан, гарын үсэг зурах	0	0	0.0	0.0
Нийт /минут/		31.5	28	29.75	100.0	

Хүснэгт 26 Ерөнхий шүүгч, шүүгчийн хэрэг авснаас хойших ажиллагааны үе шат

Ажиллагаа	Баянзүрх дүүргийн Эрүүгийн хэргийн анхан шатны шүүхийн Ерөнхий шүүгч	Баянзүрх дүүргийн Эрүүгийн хэргийн анхан шатны шүүхийн шүүгч	Дундаж хугацаа	Эзлэх хувь		
Хэрэг хянан шийдвэрлэсэний дараах ажиллагаа	Гүйцэтгэх хуудас хянаж, гарын үсэг зурах	7.8	7.1	7.5	22.9	
	Хэргийг эмхэтгэснийг хянаж баримтад гарын үсэг зурах	12.1	11.2	11.7	35.7	
	Залруулгын шүүгчийн захирамж	Боловсруулсан	13.9	13	13.5	41.3
		Хянасан, гарын үсэг зурах	0.0	0	0.0	0.0
Нийт /минут/		33.8	31.3	32.6	99.8	

2.1.4 Бусад ажиллагаа

График 14 Ерөнхий шүүгчийн бусад ажиллагаа

Ерөнхий шүүгч шүүх бүрэлдэхүүнд 245 минут буюу хамгийн их хугацаа зарцуулж байгаа бол албан бичиг боловсруулахад хамгийн бага буюу 22.5 минутыг зарцуулж байна.

График 15 Шүүгчийн бусад ажиллагаа

Шүүгч өөр шүүгчийн шүүх бүрэлдэхүүнд 330 минут буюу хамгийн их хугацаа зарцуулж байгаа бол шүүгчдийн зөвлөгөөний тогтоол хянахад хамгийн бага буюу 32.5 минутыг зарцуулж байна.

Дүгнэлт

Эрүүгийн хэргийн анхан шатны шүүхийн Ерөнхий шүүгч, шүүгч ердийн журмаар хэрэг хянан шийдвэрлэхэд нэг хэрэгт дунджаар 2327.8 минут буюу 38.7 цаг 4.8 хоногт хянан шийдвэрлэх ажиллагаа хийж байна. Хэргийн материалтай танилцах шатанд 25.4 хувь буюу 590.2 минутыг, Хэрэг хүлээн авснаас хойших ажиллагааны шатанд 7.3 хувь буюу 169.1 минутыг, Хэргийг шүүх хуралдаанаар хэлэлцэхэд бэлтгэх, хэлэлцэх үе шатанд 37.1 хувь буюу 862.4 минутыг, Шийдвэр боловсруулах, хянах, гарын үсэг зурах үе шатанд 27.5 хувь буюу 640.8 минутыг, Хэрэг хянан шийдвэрлэсний дараах ажиллагаанд 2.8 хувь буюу 64.8 минутыг тус тус зарцуулж байна.

Хүснэгт 27 Ерөнхий шүүгч, шүүгчийн эрүүгийн ердийн хэрэг авснаас хойших ажиллагааны үе шат

Эрүүгийн хэргийн анхан шатны шүүхийн Ерөнхий шүүгч, шүүгч хялбаршуулсан журмаар хэрэг хянан шийдвэрлэхэд нэг хэрэгт дунджаар 385.5 минут буюу 6.4 цаг 0.8 хоногт хянан шийдвэрлэх ажиллагаа хийж байна. Хэргийн материалтай танилцах шатанд 38.1 хувь буюу 146.9 минутыг, Хэргийг шүүх хуралдаанаар хэлэлцэхэд бэлтгэх, хэлэлцэх үе шатанд 11.2 хувь буюу 43.2 минутыг, Шийдвэр боловсруулах, хянах, гарын үсэг зурах үе

Ажиллагаа	Баянзүрх дүүргийн Эрүүгийн хэргийн анхан шатны шүүхийн Ерөнхий шүүгч, шүүгчийн дундаж	Налайх дүүргийн Эрүүгийн хэргийн анхан шатны шүүхийн Ерөнхий шүүгч, шүүгчийн дундаж	Эзлэх хувь
Хэргийн материалтай танилцах	561.1	619.3	25.4
Хэрэг хүлээн авснаас хойших ажиллагаа	187.2	151.1	7.3
Хэргийг шүүх хуралдаанаар хэлэлцэхэд бэлтгэх, хэлэлцэх үе шат	1226.4	498.4	37.1
Шийдвэр боловсруулах, хянах, гарын үсэг зурах	586.1	695.4	27.5
Хэрэг хянан шийдвэрлэсэний дараах ажиллагаа	82.5	47.1	2.8
Нийт хугацаа	2643.3	2011.3	100.0

шатанд 37.9 хувь буюу 146.3 минутыг, Хэрэг хянан шийдвэрлэсний дараах ажиллагаанд 12.7 хувь буюу 49.2 минутыг тус тус зарцуулж байна.

Хүснэгт 28 Ерөнхий шүүгч, шүүгчийн эрүүгийн хялбаршуулсан журмаар ирсэн хэргийг авснаас хойших ажиллагааны үе шат

Ажиллагаа	Баянзүрх дүүргийн Эрүүгийн хэргийн анхан шатны шүүхийн Ерөнхий шүүгч, шүүгчийн дундаж ажиллагаа	Налайх дүүргийн Эрүүгийн хэргийн анхан шатны шүүхийн Ерөнхий шүүгч, шүүгчийн дундаж ажиллагаа	Эзлэх хувь
Хэргийн материалтай танилцах	50	243.8	38.1
Хэргийг шүүх хуралдаанаар хэлэлцэхэд бэлтгэх, хэлэлцэх үе шат	40	46.4	11.2
Шийдвэр боловсруулах, хянах, гарын үсэг зурах	110.8	181.7	37.9
Хэрэг хянан шийдвэрлэсэний дараах ажиллагаа	58.8	39.5	12.7
Нийт хугацаа	259.6	511.4	100.0

Эрүүгийн хэргийн анхан шатны шүүхийн Ерөнхий шүүгч, шүүгч зөрчлийн хэрэг хянан шийдвэрлэхэд нэг хэрэгт дунджаар 195.4 минут буюу 3.2 цаг 0.4 хоногт хянан шийдвэрлэх ажиллагаа хийж байна. Хэргийн материалтай танилцах шатанд 34 хувь буюу 66.5 минутыг, Хэргийг шүүх хуралдаанаар хэлэлцэхэд бэлтгэх, хэлэлцэх үе шатанд 14.3 хувь буюу 27.9 минутыг, Шийдвэр боловсруулах, хянах, гарын үсэг зурах үе шатанд 35.8 хувь буюу 69.9 минутыг, Хэрэг хянан шийдвэрлэсний дараах ажиллагаанд 16 хувь буюу 31.2 минутыг тус тус зарцуулж байна.

Хүснэгт 29 Ерөнхий шүүгч, шүүгчийн зөрчлийн хэрэг авснаас хойших ажиллагааны үе шат

Ажиллагаа	Баянзүрх дүүргийн Эрүүгийн хэргийн анхан шатны шүүхийн	Налайх дүүргийн Эрүүгийн хэргийн анхан шатны шүүхийн ерөнхий шүүгч, шүүгчийн	Ерөнхий шүүгч, шүүгчийн дундаж ажиллагаа	Эзлэх хувь
Хэргийн материалтай танилцах	73.9	59.1	66.5	34.0
Хэргийг шүүх хуралдаанаар хэлэлцэхэд бэлтгэх, хэлэлцэх үе шат	25.2	30.6	27.9	14.3
Шийдвэр боловсруулах, хянах, гарын үсэг зурах	71.3	68.5	69.9	35.8
Хэрэг хянан шийдвэрлэсэний дараах ажиллагаа	32.6	29.8	31.2	16.0
Нийт хугацаа	203	187.85	195.4	100.0

Судалгаанаас үзэхэд Эрүүгийн хэргийн анхан шатны шүүхийн шүүгч нь нэг хэрэгт 2712.8 минут буюу 5.6 хоногийн хугацаа зарцуулж байгаа нь жилд дунджаар шийдвэрлэх хэвийн ачаалал буюу 59.9¹ хэргээс давсан ачаалалтай ажиллаж байгаа нь харагдаж байна.

2.2. ИРГЭНИЙ ХЭРГИЙН АНХАН ШАТНЫ ШҮҮХ

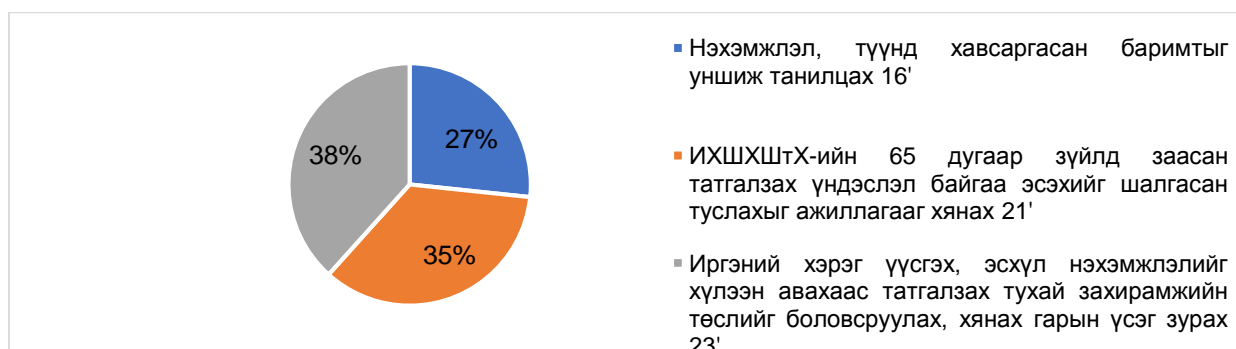
Иргэний хэргийн анхан шатны шүүхийн Ерөнхий шүүгч болон шүүгчийн ажиллагааны ачааллын судалгаа

Хан-Уул дүүргийн иргэний хэргийн анхан шатны шүүх болон Багануур дүүргийн иргэний хэргийн анхан шатны шүүхийн Ерөнхий шүүгч болон шүүгчийн ажиллагааны ачааллыг ажиглалтын байдлаар судлахад дараах хугацаатай гарсан байна.

2.2.1. Хэрэг үүсгэх эсэхийг шийдвэрлэх шат

Хэрэг үүсгэх эсэхийг шийдвэрлэх шатанд Нэхэмжлэл, түүнд хавсаргасан баримтыг уншиж танилцах, ИХШХШТХ-ийн 65 дугаар зүйлд заасан татгалзах үндэслэл байгаа эсэхийг шалгасан туслахыг ажиллагааг хянах, Иргэний хэрэг үүсгэх, эсхүл нэхэмжлэлийг хүлээн авахаас татгалзах тухай захирамжийн төслийг боловсруулах, хянах гарын үсэг зурах гэсэн 3 ажиллагаа багтсан байна.

График 16 Ердийн журмаар хэрэг үүсгэх эсэхийг шийдвэрлэх шат

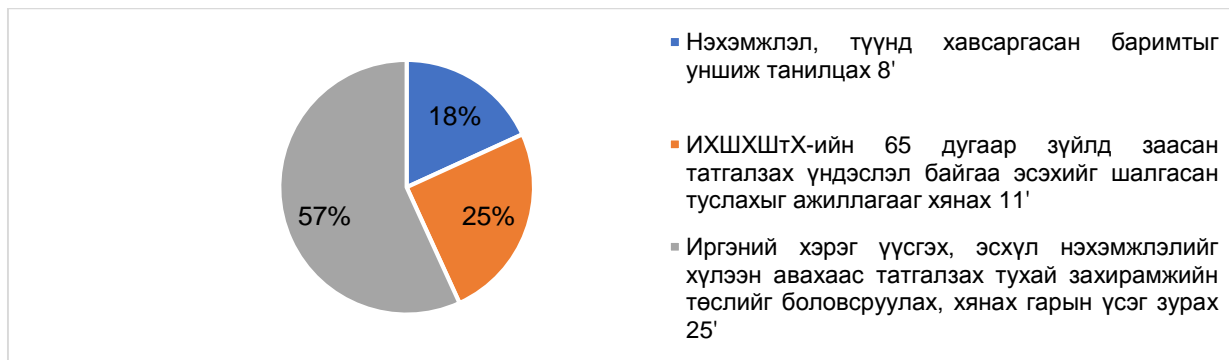

Ердийн журмаар хэрэг үүсгэх эсэхийг шийдвэрлэх шатанд дунджаар 60 минутыг зарцуулж байна. Үүнээс хамгийн бага хугацаа зарцуулсан ажиллагаа нь Нэхэмжлэл, түүнд хавсаргасан баримтыг уншиж танилцах 27 хувь буюу 16 минутыг, хамгийн их хугацаа

¹ 2018 онд Шүүхийн ерөнхий зөвлөлийн захилгаар Хөгжлийн санаачилга, бодлого сургалтын төвийн гүйцэтгэсэн "Шүүгчийн ажлын ачаалал тодорхойлох судалгааны тайлан"

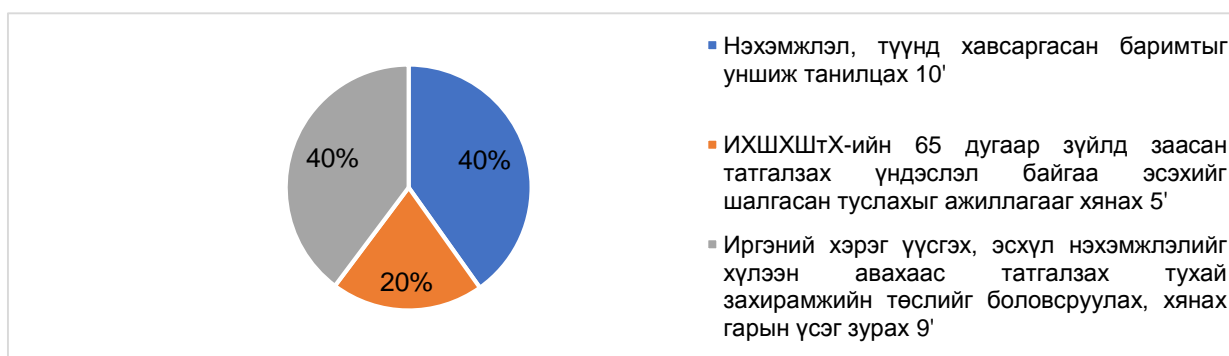
зарцуулсан ажиллагаа ИХШХШТХ-ийн 65 дугаар зүйлд заасан татгалзах үндэслэл байгаа эсэхийг шалгасан туслахыг ажиллагааг хянах нь 38 хувь буюу 23 минутыг эзэлж байна.

График 17 Хялбаршуулсан журмаар хэрэг үүсгэх эсэхийг шийдвэрлэх шат

Хялбаршуулсан журмаар хэрэг үүсгэх эсэхийг шийдвэрлэх шатанд дунджаар 44 минутыг зарцуулж байна. Үүнээс хамгийн бага хугацаа зарцуулсан ажиллагаа нь Нэхэмжлэл, түүнд хавсаргасан баримтыг уншиж танилцах 18 хувь буюу 8 минутыг, хамгийн их хугацаа зарцуулсан ажиллагаа Иргэний хэрэг үүсгэх, эсхүл нэхэмжлэлийг хүлээн авахаас татгалзах тухай захирамжийн төслийг боловсруулах, хянаж гарын үсэг зурах нь 57 хувь буюу 25 минутыг эзэлж байна.

График 18 Бага үнийн дүнтэй маргааны хэрэг үүсгэх эсэхийг шийдвэрлэх шат

Бага үнийн дүнтэй хэрэг маргааны хэрэг үүсгэх эсэхийг шийдвэрлэх шатанд дунджаар 25 минутыг зарцуулж байна. Үүнээс хамгийн бага хугацаа зарцуулсан ажиллагаа нь ИХШХШТХ-ийн 65 дугаар зүйлд заасан татгалзах үндэслэл байгаа эсэхийг шалгасан туслахыг ажиллагааг хянах 20 хувь буюу 5 минутыг, хамгийн их хугацаа зарцуулсан ажиллагаа Нэхэмжлэл, түүнд хавсаргасан баримтыг уншиж танилцах нь 40 хувь буюу 10 минутыг эзэлж байна.

Хүснэгт 30 Ерөнхий шүүгч, шүүгчийн хэрэг үүсгэх эсэхийг шийдвэрлэх шат

Ажиллагаа	Хан-Уул дүүргийн иргэний хэргийн анхан шатны шүүхийн ерөнхий шүүгч, шүүгчийн ажиллагаа	Багануур дүүргийн иргэний хэргийн анхан шатны шүүхийн ерөнхий шүүгч, шүүгчийн ажиллагаа	Ерөнхий шүүгч, шүүгчийн дундаж ажиллагаа	Эзлэх хувь
Нэхэмжлэл, түүнд хавсаргасан баримтыг уншиж танилцах	19.1	12	15.5	26.2
ИХШХШТХ-ийн 65 дугаар зүйлд заасан татгалзах үндэслэл байгаа эсэхийг шалгасан туслахыг ажиллагааг хянах	23.7	17	20.6	34.7

Иргэний хэрэг үүсгэх, эсхүл нэхэмжлэлийг хүлээн авахаас татгалзах тухай захирамжийн төслийг боловсруулах, хянах гарын үсэг зурах	Боловсруулсан	18.3	16	17.0	28.7
	Хянасан, гарын үсэг зурсан	5.0	7	6.2	10.4
Нийт		66.2	52.4	59.3	100

2.2.2.Хэрэг үүсгэснээс хэргийг шүүх хуралдаанаар хэлэлцүүлэх шийдвэр гаргах хүртэлх хугацааны ажиллагаа

Ердийн журмаар хэрэг үүсгэснээс хэргийг шүүх хуралдаанаар хэлэлцүүлэх шийдвэр гаргах хүртэлх хугацааны ажиллагааны шатанд нийт 18 ажиллагаа багтсан байна.

Хүснэгт 31 Ерөнхий шүүгч, шүүгчийн хэрэг үүсгэснээс хэргийг шүүх хуралдаанаар хэлэлцүүлэх шийдвэр гаргах хүртэлх хугацааны ажиллагаа

Ажиллагаа		Хан-Уул дүүргийн иргэний хэргийн анхан шатны шүүхийн ерөнхий шүүгчийн	Багануур дүүргийн иргэний хэргийн анхан шатны шүүхийн ерөнхий шүүгчийн	Хан-Уул дүүргийн иргэний хэргийн анхан шатны шүүхийн шүүгчийн	Багануур дүүргийн иргэний хэргийн анхан шатны шүүхийн шүүгчийн	Ерөнхий шүүгч дундаж ажиллагаа	Шүүгч дундаж ажиллагаа	Ерөнхий шүүгч, шүүгчийн дундаж ажиллагаа	Эзлэх хувь
Нэхэмжлэлд дурдсан хариуцагчийн хаягаар хүргүүлэх мэдэгдэх хуудсыг хянаж, гарын үсэг зурах		5	5	5	2	3.5	2.8	3.1	0.6
Хариуцагчид нэхэмжлэлийн хувь гардуулсан баримтыг хянаж, гарын үсэг зурах		5	5	5	2	3.5	2.8	3.1	0.6
Хариуцагчид эрх, үүрэг тайлбарласан баримтыг хянаж, гарын үсэг зурах		18.1	16.1	19.7	15	17.4	16.2	16.8	3.4
Нөлөөллийн мэдүүлэг хөтөлдөг талаар мэдээлэл өгсөн баримтыг хянаж, гарын үсэг зурах		5.1	5.1	5.1	15	10.1	12.5	11.3	2.3
Хариу тайлбартай танилцах		21.4	19.2	23.7	20	21.9	20.9	21.4	4.3
Хэргийн оролцогчоос ХХША-тай холбоотой хүсэлт гаргасан тохиолдолд шийдвэрлэх	Шүүхээс гарах шийдвэрийн биелэлтийг баталгаажуулах арга хэмжээ авах	27.7	24.9	30.3	39.2	34.7	36.9	35.8	7.2
	ХХША-тай холбоотой	30.2	26.9	33.3	30	31.6	30.8	31.2	6.3
	Нотлох баримттай холбоотой	45.8	41	50	30	40	35	37.5	7.5
	Гуравдагч оролцуулах тухай этгээд	21.4	19.2	23.7	30	26.9	28.4	27.6	5.6
	Бусад	37.0	33.2	40.4	34.2	37.3	35.7	36.5	7.3
Хэргийн материалтай танилцах	Уншиж судлах	101.1	87.9	43.1	19.2	31.2	25.2	28.2	5.7
	ХХША-г төлөвлөх	34.9	30.8	26.2	23.9	25.1	24.5	24.8	5
	Түүвэр гаргах	101.1	87.9	37.2	39.5	38.4	38.9	38.7	7.8
	Шаардлагатай хууль тогтоомжийг судлах	69.3	67.5	117.1	38.3	77.7	58	67.9	13.7
Шүүхийн практик судлах		69.3	67.5	117.1	20.8	69.0	44.9	56.9	11.5
Шүүх хуралдааныг хэзээ товловол боломжтойг тодруулах, шүүх хуралдааныг товлох талаар шүүгчийн туслахад чиглэл өгөх		21.4	19.2	23.7	60	41.9	50.9	46.4	9.3
Хэргийг шүүх хуралдаанаар хэлэлцүүлэх тухай захирамжийг хянаж, гарын үсэг зурах	Боловсруулсан	6.4	5.8	6.6	5	5.8	5.4	5.6	1.1
	Хянасан, гарын үсэг зурсан	6	6	7	3	5	4	4.4	0.9
Нийт		626.7	567.8	614.1	427.2	520.7	473.9	497.3	100

Энэ шатанд ердийн журмаар хэрэг үүсгэснээс хэргийг шүүх хуралдаанаар хэлэлцүүлэх шийдвэр гаргах хүртэлх хугацааны шатанд дунджаар 497.3 минутыг зарцуулж

байна. Хамгийн бага хугацаа зарцуулсан ажиллагаа Нэхэмжлэлд дурдсан хариуцагчийн хаягаар хүргүүлэх мэдэгдэх хуудсыг хянаж, гарын үсэг зурах болон Хариуцагчид нэхэмжлэлийн хувь гардуулсан баримтыг хянаж, гарын үсэг зурах нь тус тус 0.6 хувь буюу 3.1 минутыг, хамгийн их хугацаа зарцуулсан ажиллагаа Хэргийн материалтай танилцах /Уншиж судлах 5.7 хувь буюу 28.2 минут, ХХША-г төлөвлөх 5 хувь буюу 24.8 минут, Түүвэр гаргах 7.8 хувь буюу 38.7, Шаардлагатай хууль тогтоомжийг судлах 13.7 хувь буюу 67.9 минут, Шүүхийн практик судлах 11.5 хувь буюу 56.9 минут/ нь 43.5 хувь буюу 216.5 минутыг эзэлж байна.

Хялбаршуулсан журмаар хэрэг үүсгэснээс хэргийг шүүх хуралдаанаар хэлэлцүүлэх шийдвэр гаргах хүртэлх хугацааны ажиллагааны шатанд нийт 17 ажиллагаа багтсан байна.

Хүснэгт 32 Ерөнхий шүүгч, шүүгчийн хэрэг үүсгэснээс хэргийг шүүх хуралдаанаар хэлэлцүүлэх шийдвэр гаргах хүртэлх хугацааны ажиллагаа

Ажиллагаа	Хан-Уул дүүргийн иргэний хэргийн анхан шатны шүүх	Багануур дүүргийн иргэний хэргийн анхан шатны шүүх	Дундаж минут	Эзлэх хувь
Нэхэмжлэл, түүнд хавсаргасан баримтыг уншиж танилцах	7	9	8	2.1
ИХШХШТХ-ийн 65 дугаар зүйлд заасан татгалзах үндэслэл байгаа эсэхийг шалгасан туслахыг ажиллагааг хянах	11	11	11	2.9
Иргэний хэрэг үүсгэх, эсхүл нэхэмжлэлийг хүлээн авахаас татгалзах тухай захирамжийн төслийг боловсруулах, хянаж гарын үсэг зурах	Боловсруулсан	17	16	4.3
	Хянасан, гарын үсэг зурсан	9	9	2.4
Нэхэмжлэлд дурдсан хариуцагчийн хаягаар хүргүүлэх мэдэгдэх хуудсыг хянаж, гарын үсэг зурах	2	2	2	0.5
Хариуцагчид нэхэмжлэлийн хувь гардуулсан баримтыг хянаж, гарын үсэг зурах	3	3	3	0.8
Хариуцагчид эрх, үүрэг тайлбарласан баримтыг хянаж, гарын үсэг зурах	13	13	13	3.5
Нөлөөллийн мэдүүлэг хөтөлдөг талаар мэдээлэл өгсөн баримтыг хянаж, гарын үсэг зурах	13	13	13	3.5
Хариу тайлбартай танилцах	18	18	18	4.8
Хэргийн оролцогчоос ХХША-тай холбоотой хүсэлт гаргасан тохиолдолд шийдвэрлэх	Шүүхээс гарах шийдвэрийн биелэлтийг баталгаажуулах арга хэмжээ авах	36	32	8.6
	ХХША-тай холбоотой	41	36	9.7
	Нотлох баримттай холбоотой	30	28	7.5
	Гуравдагч оролцуулах тухай этгээд	35	32	8.6
	Бусад	30	28	7.5
Хэргийн материалтай танилцах	Уншиж судлах	31	30	8
	ХХША-г төлөвлөх	15	14	3.7
	Түүвэр гаргах	23	23	6.1
	Шаардлагатай хууль тогтоомжийг судлах	27	26	7
	Шүүхийн практик судлах	24	23	6.1
Нийт	344	398	371	100

Хялбаршуулсан журмаар хэрэг үүсгэснээс шийдвэр гаргах хүртэлх хугацааны шатанд дунджаар 371 минутыг зарцуулж байна.

Хамгийн бага хугацаа зарцуулсан ажиллагаа нэхэмжлэлд дурдсан хариуцагчийн хаягаар хүргүүлэх мэдэгдэх хуудсыг хянаж, гарын үсэг зурах 0.5 хувь буюу 2 минут, Хариуцагчид нэхэмжлэлийн хувь гардуулсан баримтыг хянаж, гарын үсэг зурах нь 0.8 хувь буюу 3 минутыг, хамгийн их хугацаа зарцуулсан ажиллагаа Хэргийн материалтай танилцах

/Уншиж судлах 8 хувь буюу 30 минут, ХХША-г төлөвлөх 3.7 хувь буюу 14 минут, Түүвэр гаргах 6.1 хувь буюу 23, Шаардлагатай хууль тогтоомжийг судлах 7 хувь буюу 26 минут, Шүүхийн практик судлах 6.1 хувь буюу 23 минут/ нь 30.9 хувь буюу 119 минутыг эзэлж байна.

Бага үнийн дүнтэй хэрэг маргааны хувьд хэрэг үүсгэснээс хэргийг шүүх хуралдаанаар хэлэлцүүлэх шийдвэр гаргах хүртэлх хугацааны ажиллагааны шатанд нийт 18 ажиллагаа багтсан байна.

Хүснэгт 33 Ерөнхий шүүгч, шүүгчийн хэрэг үүсгэснээс хэргийг шүүх хуралдаанаар хэлэлцүүлэх шийдвэр гаргах хүртэлх хугацааны ажиллагаа

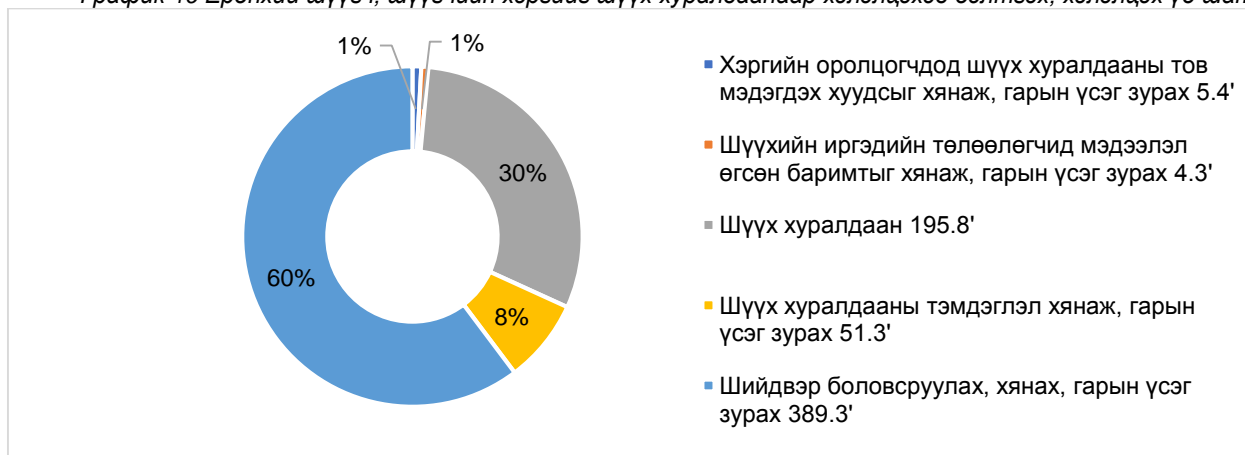
Ажиллагаа		Хан-Уул дүүргийн иргэний хэргийн анхан шатны шүүх	Багануур дүүргийн иргэний хэргийн анхан шатны шүүх	дундаж ажиллагаа	Эзлэх хувь
Нэхэмжлэлд дурдсан хариуцагчийн хаягаар хүргүүлэх мэдэгдэх хуудсыг хянаж, гарын үсэг зурах		2	3	2.5	0.8
Хариуцагчид нэхэмжлэлийн хувь гардуулсан баримтыг хянаж, гарын үсэг зурах		2	3	2.5	0.8
Хариуцагчид эрх, үүрэг тайлбарласан баримтыг хянаж, гарын үсэг зурах		2	3	2.5	0.8
Нөлөөллийн мэдүүлэг хөтөлдөг талаар мэдээлэл өгсөн баримтыг хянаж, гарын үсэг зурах		2.6	3	2.8	0.9
Хариу тайлбартай танилцах		21.7	10	15.9	4.9
Хэргийн оролцогчоос ХХША-тай холбоотой хүсэлт гаргасан тохиолдолд шийдвэрлэх	Шүүхээс гарах шийдвэрийн биелэлтийг баталгаажуулах арга хэмжээ авах	25	19.3	22.2	6.9
	ХХША-тай холбоотой	27.8	43	35.4	11.0
	Нотлох баримттай холбоотой	30	30	30	9.3
	Гуравдагч этгээд оролцуулах тухай	30	35	32.5	10.1
	Бусад	30	30	30	9.3
Хэргийн материалтай танилцах	Уншиж судлах	30	30	30	9.3
	ХХША-г төлөвлөх	10	5	7.5	2.3
	Түүвэр гаргах	20	30	25	7.7
	Шаардлагатай хууль тогтоомжийг судлах	40	60	50	15.5
Шүүхийн практик судлах		20	20	20	6.2
Шүүх хуралдааныг хэзээ товлон болон болжтойг тодруулах, шүүх хуралдааныг товлон талаар шүүгчийн туслахад чиглэл өгөх		10	10	10	3.1
Хэргийг шүүх хуралдаанаар хэлэлцүүлэх тухай захирамжийг хянаж, гарын үсэг зурах	Боловсруулсан				0.0
	Хянасан, гарын үсэг зурсан	5	3	4	1.2
Нийт		308	337	323	100

Бага үнийн дүнтэй хэрэг маргааны хувьд хэрэг үүсгэснээс хэргийг шүүх хуралдаанаар хэлэлцүүлэх шийдвэр гаргах хүртэлх хугацааны шатанд дунджаар 323 минутыг зарцуулж байна. Хамгийн бага хугацаа зарцуулсан ажиллагаа Нэхэмжлэлд дурдсан хариуцагчийн хаягаар хүргүүлэх мэдэгдэх хуудсыг хянаж, гарын үсэг зурах, Хариуцагчид нэхэмжлэлийн хувь гардуулсан баримтыг хянаж, гарын үсэг зурах, Хариуцагчид эрх, үүрэг тайлбарласан баримтыг хянаж, гарын үсэг зурах, Хариуцагчид нэхэмжлэлийн хувь гардуулсан баримтыг хянаж, гарын үсэг зурах нь 0.8 хувь буюу 2.5 минутыг, хамгийн их хугацаа зарцуулсан ажиллагаа Хэргийн материалтай танилцах /Уншиж судлах 9.3 хувь буюу 30 минут, ХХША-г төлөвлөх 2.3 хувь буюу 7.5 минут, Түүвэр гаргах 7.7 хувь буюу 25, Шаардлагатай хууль тогтоомжийг судлах 15.5 хувь буюу 50 минут, Шүүхийн практик судлах 6.2 хувь буюу 20 минут/ нь 41.1 хувь буюу 132.5 минутыг эзэлж байна.

2.2.3.Хэргийг шүүх хуралдаанаар хэлэлцэхэд бэлтгэх, хэлэлцэх үе шат

2.2.3.1.Ердийн журмаар хэргийг шүүх хуралдаанаар хэлэлцэхэд бэлтгэх, хэлэлцэх үе шатанд Хэргийн оролцогчдод шүүх хуралдааны тов мэдэгдэх хуудсыг хянаж, гарын үсэг зурах, Шүүхийн иргэдийн төлөөлөгчид мэдээлэл өгсөн баримтыг хянаж, гарын үсэг зурах, Шүүх хуралдаан, Шүүх хуралдааны тэмдэглэл хянаж, гарын үсэг зурах, Шийдвэр боловсруулах, хянах, гарын үсэг зурах гэсэн 5 ажиллагаа багтсан байна.

График 19 Ерөнхий шүүгч, шүүгчийн хэргийг шүүх хуралдаанаар хэлэлцэхэд бэлтгэх, хэлэлцэх үе шат

Хэргийг шүүх хуралдаанаар хэлэлцэхэд бэлтгэх, хэлэлцэх үе шатанд дунджаар 647.7 минут зарцуулж байна. Үүнээс хамгийн бага хугацаа зарцуулсан Хэргийн оролцогчдод шүүх хуралдааны тов мэдэгдэх хуудсыг хянаж, гарын үсэг зурах, Шүүхийн иргэдийн төлөөлөгчид мэдээлэл өгсөн баримтыг хянаж, гарын үсэг зурах зэрэг ажиллагаа нь 1 хувь буюу 4-5 минутыг, хамгийн их хугацаа зарцуулсан Шийдвэр боловсруулах, хянах, гарын үсэг зурах ажиллагаа нь 61 хувь буюу 389.3 минутыг эзэлж байна.

Хүснэгт 34 Ажилаагааны ачаалал /шүүхээр/

Ажиллагаа		Хан-Уул дүүргийн иргэний хэргийн анхан шатны шүүхийн ерөнхий шүүгч, шүүгчийн ажиллагаа	Багануур дүүргийн иргэний хэргийн анхан шатны шүүхийн ерөнхий шүүгч, шүүгчийн ажиллагаа	Ерөнхий шүүгч, шүүгчийн дундаж ажиллагаа	Эзлэх хувь	
Хэргийн оролцогчдод шүүх хуралдааны тов мэдэгдэх хуудсыг хянаж, гарын үсэг зурах		6.5	4.4	5.4	0.8	
Шүүхийн иргэдийн төлөөлөгчид мэдээлэл өгсөн баримтыг хянаж, гарын үсэг зурах		5	3.5	4.3	0.7	
Шүүх хуралдаан	Дангаар	72	60.7	66.3	10.3	
	Бүрэлдэхүүнд даргалсан	87.3	66.3	76.8	11.9	
	Зөвлөлдөх	45.7	29.5	37.6	5.8	
	Шүүхээс гарсан шийдвэрийн тогтоох хэсгийг танилцуулах, үндэслэлийг тайлбарлах	19.4	10.8	15.1	2.3	
Шүүх хуралдааны тэмдэглэл хянаж, гарын үсэг зурах		51.5	51.2	51.3	7.9	
Шийдвэр боловсруулах, хянах, гарын үсэг зурах	Шүүгчийн захирамж	Боловсруулсан	36	29.8	32.9	5.1
		Хянасан, гарын үсэг зурсан	10.7	19.1	14.9	2.3
	Шүүхийн шийтгэвэр	Боловсруулсан	39	20	29.5	4.6
		Хянасан, гарын үсэг зурсан	7.8	10	8.9	1.4
Шүүхийн тогтоол	Боловсруулсан	55	35	45	7	
	Хянасан, гарын үсэг зурсан	10	10	10	1.5	

Шүүхийн шийдвэр	Боловсруулсан	194.6	189.2	191.9	29.7
	Хянасан, гарын үсэг зурсан	40.9	72.6	56.8	8.8
Нийт		681.4	611.9	646.7	100

2.2.3.2.Хялбаршуулсан журмаар хэргийг шийдвэрлэх ажиллагаанд шийдвэр боловсруулах, хянах, гарын үсэг зурах гэсэн ажиллагаа энэ шатанд багтсан байна. Тус ажиллагаанд дунджаар 50 минутыг зарцуулж байна.

Хүснэгт 35 Ажиллагааны ачаалал /шүүхээр, дундаж/

Ажиллагаа		Хан-Уул дүүргийн иргэний хэргийн анхан шатны шүүх	Багануур дүүргийн иргэний хэргийн анхан шатны шүүх	Дундаж	Эзлэх хувь
Шүүгчийн захирамжийн төслийг боловсруулах, хянаж гарын үсэг зурах	Боловсруулсан	26		26	52
	Хянасан, гарын үсэг зурсан	32	16	24	58
Нийт		40	16	50	100

2.2.3.3.Бага үнийн дүнтэй хэрэг маргааныг шүүх хуралдаанаар хэлэлцэхэд бэлтгэх, хэлэлцэх үе шатанд Хэргийн оролцогчдод шүүх хуралдааны тов мэдэгдэх хуудсыг хянаж, гарын үсэг зурах, Шүүхийн иргэдийн төлөөлөгчид мэдээлэл өгсөн баримтыг хянаж, гарын үсэг зурах, Шүүх хуралдаан, Шүүх хуралдааны тэмдэглэл хянаж, гарын үсэг зурах, Шийдвэр боловсруулах, хянах, гарын үсэг зурах гэсэн 5 ажиллагаа багтсан байна.

График 20 Ерөнхий шүүгч, шүүгчийн хэргийг шүүх хуралдаанаар хэлэлцэхэд бэлтгэх, хэлэлцэх үе шат.

Бага үнийн дүнтэй хэрэг маргааны хувьд Хэргийг шүүх хуралдаанаар хэлэлцэхэд бэлтгэх, хэлэлцэх үе шатанд дунджаар 469 минут зарцуулж байна. Үүнээс хамгийн бага хугацаа зарцуулсан Хэргийн оролцогчдод шүүх хуралдааны тов мэдэгдэх хуудсыг хянаж, гарын үсэг зурах, Шүүхийн иргэдийн төлөөлөгчид мэдээлэл өгсөн баримтыг хянаж, гарын үсэг зурах зэрэг ажиллагаа нь 1 хувь буюу 2-3 минутыг, хамгийн их хугацаа зарцуулсан Шүүх хуралдаан 49 хувь буюу 229 минутыг эзэлж байна.

Хүснэгт 36 Ажиллагааны ачаалал /шүүхээр/

Ажиллагаа	Хан-Уул дүүргийн иргэний хэргийн анхан шатны шүүх	Багануур дүүргийн иргэний хэргийн анхан шатны шүүх	Дундаж	Эзлэх хувь
Хэргийн оролцогчдод шүүх хуралдааны тов мэдэгдэх хуудсыг хянаж, гарын үсэг зурах	3	3	3	0.6

Шүүхийн иргэдийн төлөөлөгчид мэдээлэл өгсөн баримтыг хянаж, гарын үсэг зурах		2	3	2.5	0.5	
Шүүх хуралдаан	Дангаар	60	120	90	19.2	
	Бүрэлдэхүүнд даргалсан	60	120	90	19.2	
	Зөвлөлдөх	30	25.7	27.8	5.9	
	Шүүхээс гарсан шийдвэрийн хэсгийг танилцуулах, үндэслэлийг тайлбарлах	29.1	14.6	21.8	4.7	
Шүүх хуралдааны тэмдэглэл хянаж, гарын үсэг зурах		27.8	27.8	27.8	5.9	
Шийдвэр боловсруулах, хянах, гарын үсэг зурах	Шүүгчийн захирамж	Боловсруулсан	29.1		29.1	6.2
		Хянасан, гарын үсэг зурсан	10	15	12.5	2.7
	Шүүхийн шийтгэвэр	Боловсруулсан	20		20	4.3
		Хянасан, гарын үсэг зурсан	5	15	10	2.1
	Шүүхийн тогтоол	Боловсруулсан	30		30	6.4
		Хянасан, гарын үсэг зурсан	5	15	10	2.1
	Шүүхийн шийдвэр	Боловсруулсан	120	3.8	61.9	13.2
		Хянасан, гарын үсэг зурсан	5	60	32.5	6.9
Нийт		436.1	422.8	469	100	

2.2.4. Хэргийг эцэслэн шийдвэрлэсний дараах ажиллагааны үе шат

2.2.4.1. Ердийн журмаар хэргийг эцэслэн шийдвэрлэсний дараах ажиллагааны үе шатанд Албадан гүйцэтгэх захирамж хянаж, гарын үсэг зурах, Гүйцэтгэх хуудас хянаж, гарын үсэг зурах, Хэргийг эмхэтгэснийг хянаж баримтад гарын үсэг зурах гэсэн 3 ажиллагаа багтсан байна.

График 21 Ерөнхий шүүгч, шүүгчийн хэргийг эцэслэн шийдвэрлэсний дараах ажиллагааны үе шат.

Хэргийг эцэслэн шийдвэрлэсний дараах ажиллагааны үе шатанд дунджаар 45 минут зарцуулж байна. Үүнээс хамгийн бага хугацаа зарцуулсан Гүйцэтгэх хуудас хянаж, гарын үсэг зурах ажиллагаа нь 19.1 хувь буюу 8 минутыг, хамгийн их хугацаа зарцуулсан Хэргийг эмхэтгэснийг хянаж баримтад гарын үсэг зурах ажиллагаа нь 54.8 хувь буюу 24 минутыг эзэлж байна.

Хүснэгт 37 Хэрэг эцэслэн шийдвэрлэх үе шат ачаалал

Ажиллагаа	Хан-Уул дүүргийн иргэний хэргийн анхан шатны шүүхийн ерөнхий шүүгч, шүүгчийн ажиллагаа	Багануур дүүргийн иргэний хэргийн анхан шатны шүүхийн ерөнхий шүүгч, шүүгчийн ажиллагаа	Ерөнхий шүүгч, шүүгчийн дундаж ажиллагаа	Эзлэх хувь
Албадан гүйцэтгэх захирамж хянаж, гарын үсэг зурах	14	9	12	26.2
Гүйцэтгэх хуудас хянаж, гарын үсэг зурах	11	6	8	19.1

Хэргийг эмхэтгэснийг хянаж баримтад гарын үсэг зурах	31	18	24	54.8
Нийт	56	33	45	100

2.2.4.2. Хялбаршуулсан журмаар хэргийг эцэслэн шийдвэрлэсний дараах ажиллагааны үе шатанд Гүйцэтгэх хуудас хянаж, гарын үсэг зурах, Хэргийг эмхэтгэснийг хянаж баримтад гарын үсэг зурах гэсэн 2 ажиллагаа багтсан байна.

График 22 Ерөнхий шүүгч, шүүгчийн хэргийг эцэслэн шийдвэрлэсний дараах ажиллагааны үе шат.

Хялбаршуулсан журмаар хэргийг эцэслэн шийдвэрлэсний дараах ажиллагааны үе шатанд дунджаар 13.4 минут зарцуулж байна. Үүнээс хамгийн бага хугацаа зарцуулсан Гүйцэтгэх хуудас хянаж, гарын үсэг зурах ажиллагаа нь 22.3 хувь буюу 3 минутыг, хамгийн их хугацаа зарцуулсан Хэргийг эмхэтгэснийг хянаж баримтад гарын үсэг зурах ажиллагаа нь 74.7 хувь буюу 10 минутыг эзэлж байна.

Хүснэгт 38 Хялбаршуулсан журмаар шийдвэрлэсэн ачаалал

Ажиллагаа	Хан-Уул дүүргийн иргэний хэргийн анхан шатны шүүхийн ерөнхий шүүгч, шүүгчийн ажиллагаа	Багануур дүүргийн иргэний хэргийн анхан шатны шүүхийн ерөнхий шүүгч, шүүгчийн ажиллагаа	Ерөнхий шүүгч, шүүгчийн дундаж ажиллагаа	Эзлэх хувь
Гүйцэтгэх хуудас хянаж, гарын үсэг зурах	3	4	3	22.3
Хэргийг эмхэтгэснийг хянаж баримтад гарын үсэг зурах	11	9	10	74.7
Нийт	14	13	13.4	100

2.2.4.3. Бага үнийн дүнтэй хэрэг маргааныг эцэслэн шийдвэрлэсний дараах ажиллагааны үе шатанд Албадан гүйцэтгэх захирамж хянаж, гарын үсэг зурах, Гүйцэтгэх хуудас хянаж, гарын үсэг зурах, Хэргийг эмхэтгэснийг хянаж баримтад гарын үсэг зурах гэсэн 3 ажиллагаа багтсан байна.

График 23 Ерөнхий шүүгч, шүүгчийн хэргийг эцэслэн шийдвэрлэсний дараах ажиллагааны үе шат.

Хэргийг эцэслэн шийдвэрлэсний дараах ажиллагааны үе шатанд дунджаар 24.5 минут зарцуулж байна. Үүнээс хамгийн бага хугацаа зарцуулсан Гүйцэтгэх хуудас хянаж, гарын үсэг зурах ажиллагаа нь 12.2 хувь буюу 3 минутыг, хамгийн их хугацаа зарцуулсан Хэргийг эмхэтгэснийг хянаж баримтад гарын үсэг зурах ажиллагаа нь 69.5 хувь буюу 17.1 минутыг эзэлж байна.

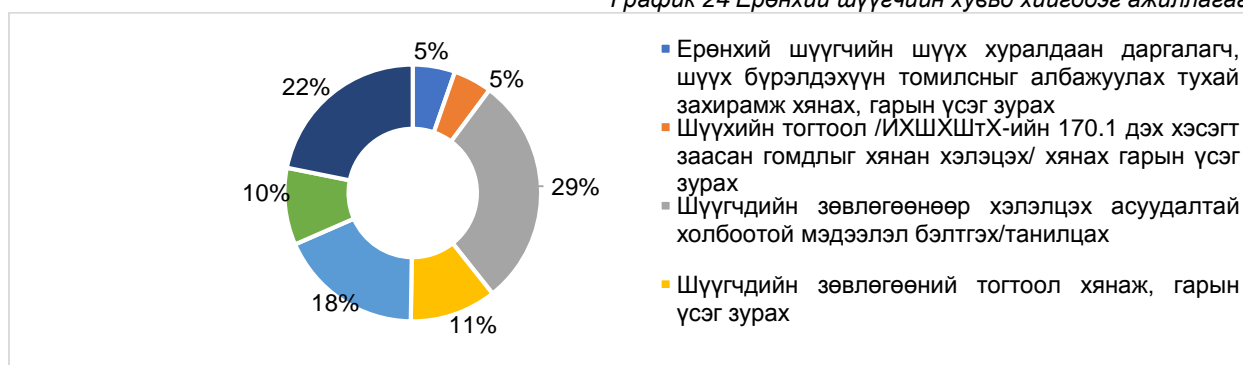
Хүснэгт 39 Хэрэг эцэслэн шийдвэрлэх үе шат ачаалал

Ажиллагаа	Хан-Уул дүүргийн иргэний хэргийн анхан шатны шүүхийн ерөнхий шүүгч, шүүгчийн ажиллагаа	Багануур дүүргийн иргэний хэргийн анхан шатны шүүхийн ерөнхий шүүгч, шүүгчийн ажиллагаа	Ерөнхий шүүгч, шүүгчийн дундаж ажиллагаа	Эзлэх хувь
Албадан гүйцэтгэх захирамж хянаж, гарын үсэг зурах	4.5	4.5	4.5	18.3
Гүйцэтгэх хуудас хянаж, гарын үсэг зурах	3	3	3	12.2
Хэргийг эмхэтгэснийг хянаж баримтад гарын үсэг зурах	15	19.1	17.1	69.5
Нийт	22.5	26.6	24.5	100

2.2.5. Ерөнхий шүүгчийн ажиллагаа

Ерөнхий шүүгчийн хувьд хийгддэг ажиллагаанд Ерөнхий шүүгчийн шүүх хуралдаан даргалагч, шүүх бүрэлдэхүүн томилсныг албажуулах тухай захирамж хянах, гарын үсэг зурах, Шүүхийн тогтоол /ИХШХШТХ-ийн 170.1 дэх хэсэгт заасан гомдлыг хянан хэлэлцэх/ хянах гарын үсэг зурах, Шүүгчдийн зөвлөгөөнөөр хэлэлцэх асуудалтай холбоотой мэдээлэл бэлтгэх/танилцах, Шүүгчдийн зөвлөгөөний тогтоол хянаж, гарын үсэг зурах, Шүүгчдийн зөвлөгөөний тогтоолын хэрэгжилтийг хангах, Шүүгчдийн зөвлөгөөний тэмдэглэл хянаж, гарын үсэг зурах, ХХША-тай холбоогүй, шүүхэд хаяглан ирүүлсэн өргөдөл, гомдлыг шийдвэрлэхтэй холбоотой албан бичиг гэсэн 7 ажиллагаа багтсан байна.

График 24 Ерөнхий шүүгчийн хувьд хийгддэг ажиллагаа.

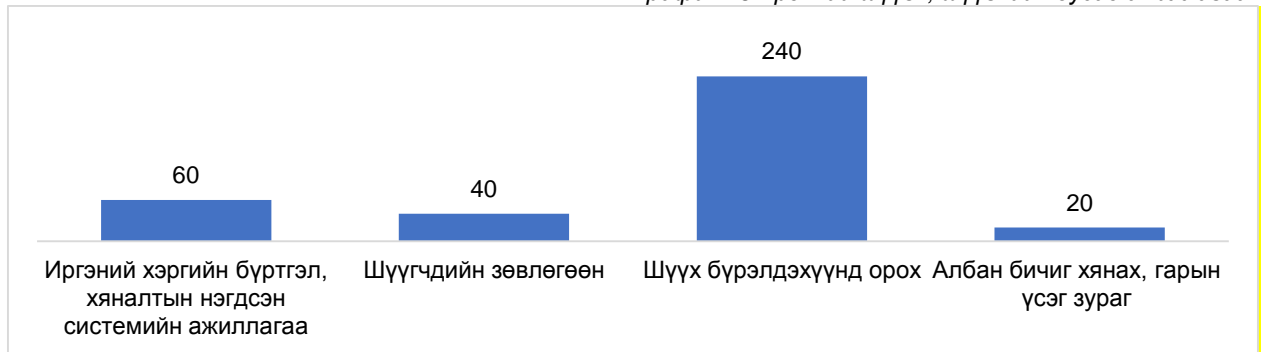
Ерөнхий шүүгчийн хувьд хийгддэг ажиллагаанд дунджаар 206 минут зарцуулж байна. Үүнээс хамгийн бага хугацаа зарцуулсан Шүүхийн тогтоол /ИХШХШТХ-ийн 170.1 дэх хэсэгт заасан гомдлыг хянан хэлэлцэх/ хянах гарын үсэг зурах 4.9 хувь буюу 10 минутыг, хамгийн их хугацаа зарцуулсан ХХША-тай холбоогүй, шүүхэд хаяглан ирүүлсэн өргөдөл, гомдлыг шийдвэрлэхтэй холбоотой албан бичиг шийдвэрлэх нь 21.8 хувь буюу 45 минутыг эзэлж байна.

Хүснэгт 40 Ерөнхий шүүгчийн хийх ажиллагаа

Ажиллагаа	Хан-Уул дүүргийн иргэний хэргийн анхан шатны шүүх	Багануур дүүргийн иргэний хэргийн анхан шатны шүүх	Дундаж	Эзлэх хувь
Ерөнхий шүүгчийн шүүх хуралдаан даргалагч, шүүх бүрэлдэхүүн томилсныг албажуулах тухай захирамж хянах, гарын үсэг зурах	10	12	11	5.3
Шүүхийн тогтоол /ИХШХШТХ-ийн 170.1 дэх хэсэгт заасан гомдлыг хянан хэлэлцэх/ хянах гарын үсэг зурах	15	5	10	4.9
Шүүгчдийн зөвлөгөөнөөр хэлэлцэх асуудалтай холбоотой мэдээлэл бэлтгэх/танилцах	90	30	60	29.1
Шүүгчдийн зөвлөгөөний тогтоол хянаж, гарын үсэг зурах	30	15	22.5	10.9
Шүүгчдийн зөвлөгөөний тогтоолын хэрэгжилтийг хангах	45	30	37.5	18.2
Шүүгчдийн зөвлөгөөний тэмдэглэл хянаж, гарын үсэг зурах	30	10	20	9.7
ХХША-тай холбоогүй, шүүхэд хаяглан ирүүлсэн өргөдөл, гомдлыг шийдвэрлэхтэй холбоотой албан бичиг	60	30	45	21.8
Нийт хугацаа	280	132	206	100

2.2.6.Бусад ажиллагаа

График 25 Ерөнхий шүүгч, шүүгчийн бусад ажиллагаа.

Ерөнхий шүүгч, шүүгчийн хувьд бусад ажиллагаанд дунджаар 262.5 минутыг зарцуулж байна. Шүүх бүрэлдэхүүнд ороход 120 минут, иргэний хэргийн бүртгэл хяналтын нэгдсэн системд ажиллагаа хийхэд 37.5 минут, шүүгчдийн зөвлөгөөний тогтоол хянахад 75 минут, албан бичиг хянах гарын үсэг зурахад 30 минут тус тус зарцуулж байна.

Дүгнэлт

Иргэний хэргийн анхан шатны шүүхийн шүүгч ердийн журмаар хэрэг хянан шийдвэрлэхэд нэг хэрэгт дунджаар 1309.5 минут буюу 21.8 цаг 2.7 ажлын өдөр хэрэг хянан шийдвэрлэх ажиллагаа хийж байна. Иргэний хэрэг үүсгэх эсэхийг шийдвэрлэх шатанд дунджаар 4.5 хувь буюу 59.3 минутыг зарцуулж байна. Хэрэг үүсгэснээс хэргийг шүүх хуралдаанаар хэлэлцүүлэх шийдвэр гаргах хүртэлх хугацааны ажиллагаанд 42.7 хувь буюу 559 минутыг зарцуулж байна. Хэргийг шүүх хуралдаанаар хэлэлцэхэд бэлтгэх, хэлэлцэх үе шатанд 3.4 хувь буюу 44.5 минутыг зарцуулж байна.

Хүснэгт 41 Ердийн журмаар хэрэг хянан шийдвэрлэх ажиллагааны ачаалал.

Ажиллагаа	Хан-Уул дүүргийн иргэний хэргийн анхан шатны шүүхийн ерөнхий шүүгч, шүүгчийн ажиллагаа	Багануур дүүргийн иргэний хэргийн анхан шатны шүүхийн ерөнхий шүүгч, шүүгчийн ажиллагаа	Ерөнхий шүүгч, шүүгчийн дундаж ажиллагаа	Эзлэх хувь
-----------	--	---	--	------------

Иргэний хэрэг үүсгэх эсэхийг шийдвэрлэх шат	66.2	52.4	59.3	4.5
Хэрэг үүсгэснээс хэргийг шүүх хуралдаанаар хэлэлцүүлэх шийдвэр гаргах хүртэлх хугацааны ажиллагаа	620.4	497.5	559	42.7
Хэргийг шүүх хуралдаанаар хэлэлцэхэд бэлтгэх, хэлэлцэх үе шат	681.4	611.9	646.7	49.4
Хэргийг эцэслэн шийдвэрлэсний дараах ажиллагаа	56.1	33	44.5	3.4
Нийт хугацаа	1424.1	1194.8	1309.5	100

Ерөнхий шүүгчийн хувьд хийгддэг ажиллагаанд дунджаар 206 минут буюу 3.4 цагийг шүүгчээс илүүгээр зарцуулж байна.

Бусад ажиллагаанд дунджаар 262.5 минут буюу 4.3 цаг зарцуулж байна.

Хүснэгт 42 Хялбаршуулсан журмаар хэрэг хянан шийдвэрлэх ажиллагааны ачаалал.

Ажиллагаа	Хан-Уул дүүргийн иргэний хэргийн анхан шатны шүүх	Багануур дүүргийн иргэний хэргийн анхан шатны шүүх	Дундаж	Эзлэх хувь
Иргэний хэрэг үүсгэх эсэхийг шийдвэрлэх шат	41	46	44	10
Хэрэг үүсгэснээс шийдвэр гаргах хүртэлх хугацааны ажиллагаа	322	372	348	80.7
Хэргийг эцэслэн шийдвэрлэсний дараах ажиллагаа	14	13	13	3.2
Нийт хугацаа	377	431	405	100

Иргэний хэргийн анхан шатны шүүхийн шүүгч хялбаршуулсан журмаар хэрэг хянан шийдвэрлэхэд нэг хэрэгт дунджаар 405 минут буюу 6.7 цаг 1 ажлын хоногт хянан шийдвэрлэх ажиллагаа хийж байна. Иргэний хэрэг үүсгэх эсэхийг шийдвэрлэх шатанд дунджаар 10 хувь буюу 44 минутыг зарцуулж байна. Хэрэг үүсгэснээс шийдвэр гаргах хүртэлх хугацааны ажиллагаанд 80.7 хувь буюу 348 минутыг зарцуулж байна. Хэргийг шүүх хуралдаанаар хэлэлцэхэд бэлтгэх, хэлэлцэх үе шатанд 3.2 хувь буюу 13 минутыг зарцуулж байна. Хэргийг эцэслэн шийдвэрлэсний дараах ажиллагаанд дунджаар 3.2 хувь буюу 13 минутыг зарцуулж байна.

Хүснэгт 43 Бага үнийн дүнтэй хэрэг хянан шийдвэрлэх ажиллагааны ачаалал.

Ажиллагаа	Хан-Уул дүүргийн иргэний хэргийн анхан шатны шүүхийн ерөнхий шүүгч, шүүгчийн ажиллагаа	Багануур дүүргийн иргэний хэргийн анхан шатны шүүхийн ерөнхий шүүгч, шүүгчийн ажиллагаа	Ерөнхий шүүгч, шүүгчийн дундаж ажиллагаа	Эзлэх хувь
Иргэний хэрэг үүсгэх эсэхийг шийдвэрлэх шат	24.9	24.9	24.9	3
Хэрэг үүсгэснээс хэргийг шүүх хуралдаанаар хэлэлцүүлэх шийдвэр гаргах хүртэлх хугацааны ажиллагаа	308	337.3	322.7	38.4
Хэргийг шүүх хуралдаанаар хэлэлцэхэд бэлтгэх, хэлэлцэх үе шат	436.2	422.8	429.5	55.5
Хэргийг эцэслэн шийдвэрлэсний дараах ажиллагаа	22.5	26.6	24.55	3.1
Нийт хугацаа	791.6	811.6	801.6	100

Иргэний хэргийн анхан шатны шүүхийн шүүгч бага үнийн дүнтэй хэрэг хянан шийдвэрлэхэд нэг хэрэгт дунджаар 801.6 минут буюу 13.4 цаг 1.6 хоногт хянан шийдвэрлэх ажиллагаа хийж байна. Иргэний хэрэг үүсгэх эсэхийг шийдвэрлэх шатанд дунджаар 3 хувь буюу 24.9 минутыг зарцуулж байна. Хэрэг үүсгэснээс хэргийг шүүх хуралдаанаар

хэлэлцүүлэх шийдвэр гаргах хүртэлх хугацааны ажиллагаанд 38.4 хувь буюу 322.7 минутыг зарцуулж байна. Хэргийг шүүх хуралдаанаар хэлэлцэхэд бэлтгэх, хэлэлцэх үе шатанд 55.5 хувь буюу 429.5 минутыг зарцуулж байна. Хэргийг эцэслэн шийдвэрлэсний дараах ажиллагаанд дунджаар 3.1 хувь буюу 24.5 минутыг зарцуулж байна.

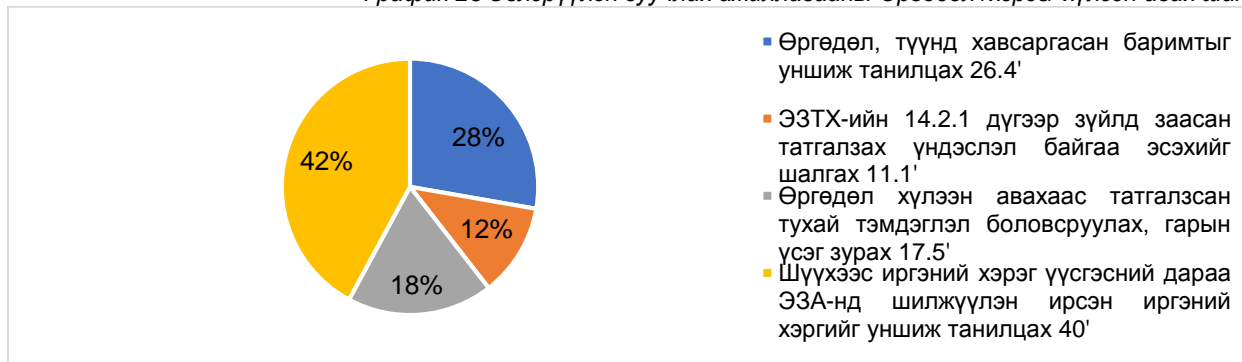
2.3. ИРГЭНИЙ ХЭРГИЙН АНХАН ШАТНЫ ШҮҮХИЙН ЭВЛЭРҮҮЛЭН ЗУУЧЛАХ АЖИЛЛАГАА

Хан-Уул дүүргийн иргэний хэргийн анхан шатны шүүх болон Багануур дүүргийн иргэний хэргийн анхан шатны шүүхийн эвлэрүүлэн зуучлагчийн ажиллагааны ачааллыг ажиглалтын байдлаар судлахад дараах хугацаатай гарсан байна.

2.3.1. Өргөдөл /хэрэг/ хүлээн авах шат

Эвлэрүүлэн зуучлах ажиллагааны Өргөдөл /хэрэг/ хүлээн авах шатанд Өргөдөл, түүнд хавсаргасан баримтыг уншиж танилцах, ЭЗТХ-ийн 14.2.1 дүгээр зүйлд заасан татгалзах үндэслэл байгаа эсэхийг шалгах, Өргөдөл хүлээн авахаас татгалзсан тухай тэмдэглэл боловсруулах, гарын үсэг зурах, Шүүхээс иргэний хэрэг үүсгэсний дараа ЭЗА-нд шилжүүлэн ирсэн иргэний хэргийг уншиж танилцах гэсэн 4 ажиллагаа багтсан байна.

График 26 Эвлэрүүлэн зуучлах ажиллагааны Өргөдөл /хэрэг/ хүлээн авах шат

Эвлэрүүлэн зуучлах ажиллагааны Өргөдөл /хэрэг/ хүлээн авах шатанд дунджаар 95 минутыг зарцуулж байна. Үүнээс хамгийн бага хугацаа зарцуулсан ажиллагаа нь ЭЗТХ-ийн 14.2.1 дүгээр зүйлд заасан татгалзах үндэслэл байгаа эсэхийг шалгах 12 хувь буюу 11.1 минутыг, хамгийн их хугацаа зарцуулсан ажиллагаа Шүүхээс иргэний хэрэг үүсгэсний дараа ЭЗА-нд шилжүүлэн ирсэн иргэний хэргийг уншиж танилцах нь 42 хувь буюу 40 минутыг эзэлж байна.

График 27 Эвлэрүүлэн зуучлагчийн Өргөдөл /хэрэг/ хүлээн авах шат

Ажиллагаа	Хан-Уул дүүргийн иргэний хэргийн анхан шатны шүүх	Багануур дүүргийн иргэний хэргийн анхан шатны шүүх	Дундаж минут
Өргөдөл, түүнд хавсаргасан баримтыг уншиж танилцах	42.5	10.2	26.4
ЭЗТХ-ийн 14.2.1 дүгээр зүйлд заасан татгалзах үндэслэл байгаа эсэхийг шалгах	20	2.3	11.1
Өргөдөл хүлээн авахаас татгалзсан тухай тэмдэглэл боловсруулах, гарын үсэг зурах	20	15	17.5
Шүүхээс иргэний хэрэг үүсгэсний дараа ЭЗА-нд шилжүүлэн ирсэн иргэний хэргийг уншиж танилцах	40		40

2.3.2. Өргөдөл хүлээн авснаас хойш эвлэрүүлэн зуучлах ажиллагааны шат

Эвлэрүүлэн зуучлах ажиллагааны хувьд Өргөдөл хүлээн авснаас хойш эвлэрүүлэн зуучлах ажиллагааны шатанд дунджаар 171.3 минутыг зарцуулж байна. Хамгийн бага хугацаа зарцуулсан ажиллагаа Өргөдөлд дурдсан уригдагч талын хаягийн дагуу хүргүүлэх мэдэгдэх хуудсыг хянах, гарын үсэг зурах нь 5.8 хувь буюу 10 минутыг, хамгийн их хугацаа зарцуулсан ажиллагаа Өргөдлийн материалтай танилцах /Уншиж судлах 14.4 хувь буюу 24.6 минут, 6.7 хувь буюу 11.5 минут, ЭЗА-г төлөвлөх, Түүвэр гаргах, Шаардлагатай хууль тогтоомжийг судлах, ЭЗА-ны практик судлах/ нь 59.5 хувь буюу 102 минутыг эзэлж байна.

Хүснэгт 44 Өргөдөл хүлээн авснаас хойш эвлэрүүлэн зуучлах ажиллагааны шат

Ажиллагаа	Хан-Уул дүүргийн иргэний хэргийн анхан шатны шүүх	Багануур дүүргийн иргэний хэргийн анхан шатны шүүх	Дундаж	Эзлэх хувь		
	0	1	2	3	4	
Өргөдөлд дурдсан өргөдөл гаргагч болон уригдагч талын утсаар холбогдож, уулзалтын тов товлох	1	15	7.7	11.4	6.6	
Өргөдөлд дурдсан уригдагч талын хаягийн дагуу хүргүүлэх мэдэгдэх хуудсыг хянах, гарын үсэг зурах	2	10	10	10	5.8	
Уригдагч талаас ЭЗА-тай холбоотой хүсэлт гаргасан тохиолдолд шийдвэрлэх	ЭЗА-ны давуу талуудыг тайлбарлах	3	10	5	7.5	4.4
	ЭЗА-ны дараах үр дагаврын талаар тайлбарлах	4	10		10	5.8
	Нотлох баримттай холбоотой	5	10		10	5.8
	Гуравдагч этгээд оролцуулах тухай	6				
	Бусад	7	8		8	4.7
Өргөдлийн материалтай танилцах	Уншиж судлах	8	30	19.3	24.6	14.4
	ЭЗА-г төлөвлөх	9	20	3	11.5	6.7
	Түүвэр гаргах	10				
	Шаардлагатай хууль тогтоомжийг судлах	11	43	9.3	25.9	15.1
ЭЗА-ны практик судлах	12	40		40	23.3	
ЭЗА-ны уулзалтыг хэзээ товлон болон тогтоомжийг тодруулах, уулзалтыг товлох талаар ЭЗ-ийн туслахад чиглэл өгөх	13	20	4.9	12.4	7.3	

2.3.3. Эвлэрүүлэн зуучлах ажиллагааны уулзалтад бэлтгэх, уулзах үе шат

Энэ үе шатанд 5 ажиллагаа багтсан байна. Үүнээс дунджаар 203.9 минутыг зарцуулж байна.

Хамгийн бага хугацаа зарцуулсан ажиллагаа Гуравдагч этгээдэд ЭЗА-ны тухай танилцуулсан, тайлбарласан тухай хуудсыг танилцуулж, гарын үсэг зуруулах 4.9 хувь буюу 10 минутыг, хамгийн их хугацаа зарцуулсан ажиллагаа ЭЗА-ны уулзалт нь 62.8 хувь буюу 128 минутыг эзэлж байна.

Хүснэгт 45 Эвлэрүүлэн зуучлах ажиллагааны уулзалтад элтгэх үе шатны ачаалал

Ажиллагаа	Хан-Уул дүүргийн иргэний хэргийн анхан шатны шүүх	Багануур дүүргийн иргэний хэргийн анхан шатны шүүх	Дундаж	Эзлэх хувь

Талуудад ЭЗА-ны тухай танилцуулсан, тайлбарласан, зөвшөөрсөн, татгалзсан хуудсыг танилцуулж, гарын үсэг зуруулах		15	6	10.5	5.1		
Гуравдагч этгээдэд ЭЗА-ны тухай танилцуулсан, тайлбарласан тухай хуудсыг танилцуулж, гарын үсэг зуруулах		10		10	4.9		
ЭЗА-ны уулзалт							
	Дангаар	20	25	22.5	11.0		
	Хамтарсан	50	36	43	21.1		
	2 ба түүнээс дээш уулзалт хийх	30		30	14.7		
	Талуудад сэтгэл зүйчийн цаг товлох	10		10	4.9		
	Нэг ба түүнээс дээш ЭЗ оролцох						
	Зөвлөлдөх		14.3	14.3	7.0		
	Эвлэрлийн гэрээг танилцуулж, гарын үсэг зуруулах	10	6.3	8.2	4.0		
ЭЗА-ны уулзалтын тэмдэглэл хянаж, гарын үсэг зурах		10	9.7	9.8	4.8		
ЭЗА-ны эрх зүйн актыг боловсруулах, хянах, гарын үсэг зурах	Эвлэрлийн гэрээ	боловсруулах, хянах		40	16.3	28.2	13.8
	ЭЗА дуусгавар болсон тухай тэмдэглэл	боловсруулах, хянах		10	4.8	7.4	3.6
	Эвлэрүүлэн зуучлах ажиллагаа хэрэглэхээс татгалзах тухай тэмдэглэл	боловсруулах, хянах		10		10	4.9
Нийт		215	118	203.9	100		

2.3.3. Эвлэрүүлэн зуучлах ажиллагаа явагдсаны дараах үе шат

Энэ үе шатанд 2 ажиллагаа багтсан байна. Үүнээс дунджаар 7.8 минутыг зарцуулж байна.

ЭЗА дуусгавар болсон бол дуусгавар болсон тухай тэмдэглэлийг гаргаж, гарын үсэг зурах ажиллагаанд 48.9 хувь буюу 3.8 минутыг, Материалыг эмхэтгэснийг хянаж баримтад гарын үсэг зурах нь 51.1 хувь буюу 4 минутыг зарцуулж байна.

Хүснэгт 46 Эвлэрүүлэн зуучлах ажиллагаа явагдсаны дараах үе шат

Ажиллагаа	Хан-Уул дүүргийн иргэний хэргийн анхан шатны шүүх	Багануур дүүргийн иргэний хэргийн анхан шатны шүүх	Дундаж	Эзлэх хувь
ЭЗА дуусгавар болсон бол дуусгавар болсон тухай тэмдэглэлийг гаргаж, гарын үсэг зурах	5	2.7	3.8	48.9
Материалыг эмхэтгэснийг хянаж баримтад гарын үсэг зурах	5	3	4	51.1
Нийт	10	5.7	7.8	100

Явцын дүгнэл

Эвлэрүүлэн зуучлах ажиллагаанд дунджаар 478 минут буюу 7.9 цаг 1 ажлын өдөр ажиллагаа хийж байна. Өргөдөл /хэрэг/ хүлээн авах шатанд 19.9 хувь буюу 95 минутыг зарцуулж байна. Өргөдөл хүлээн авснаас хойш эвлэрүүлэн зуучлах ажиллагаанд 35.8 хувь буюу 35.8 минут, Эвлэрүүлэн зуучлах ажиллагааны уулзалтад бэлтгэх, уулзах үе шатанд 42.5 хувь буюу 203.9 минутыг зарцуулж байна. ЭЗА явагдсаны дараах ажиллагааны үе шатанд 1.8 хувь буюу 7.8 минутыг зарцуулж байна.

Хүснэгт 47 Эвлэрүүлэн зуучлах ажиллагааны ачаалал

	Хан-Уул дүүргийн иргэний хэргийн анхан шатны шүүх	Багануур дүүргийн иргэний хэргийн анхан шатны шүүх	Дундаж	Эзлэх хувь
Өргөдөл /хэрэг/ хүлээн авах шат	122.5	27.5	95	19,9
Өргөдөл хүлээн авснаас хойш эвлэрүүлэн зуучлах ажиллагаа	216	59.1	171.3	35.8
Эвлэрүүлэн зуучлах ажиллагааны уулзалтад бэлтгэх, уулзах үе шат	215	118	203.9	42.5
ЭЗА явагдсаны дараах ажиллагаа	10	5.7	7.8	1.8
Нийт	563.5	210.3	478	100

2.4. ЗАХИРГААНЫ ХЭРГИЙН АНХАН ШАТНЫ ШҮҮХ

Эрүүгийн хэргийн анхан шатны шүүх дэх шүүн таслах ажиллагаанд зарцуулж буй хугацааг хуульд заасан хэрэг хянан шийдвэрлэх ажиллагааны дараалалд тулгуурлан дараах үе шатад авч үзэж, холбогдох асуумжийн дагуу ажлын байранд ажиглан тодорхойлов:

I.Захиргааны хэрэг үүсгэх эсэхийг шийдвэрлэх шат;

II.Хэрэг үүсгэснээс хэргийг шүүх хуралдаанаар хэлэлцүүлэх шийдвэр гаргах хүртэлх ажиллагаа;

III.Хэргийг шүүх хуралдаанаар хэлэлцэхэд бэлтгэх, хэлэлцэх үе шат;

IV.Хэргийг эцэслэн шийдвэрлэсний дараах ажиллагаа.

Нийслэл дэх Захиргааны хэргийн болон Дархан-Уул аймаг дахь Захиргааны хэргийн анхан шатны шүүх, Захиргааны хэргийн давж заалдах шатны шүүхэд судалгаа хийгдэж хэрэг хянан шийдвэрлэх дараах дундаж хугацаа гарсан.

Захиргааны хэргийн анхан шатны шүүхийн шүүгч нэг хэрэгт дунджаар ажлын 7.2 өдөр буюу 57.3 цаг (3440.4 минут) зарцуулж байгаа ачаалалтай байна.

Үүнээс хэрэг үүсгэснээс хэргийг шүүх хуралдаанаар хэлэлцүүлэх шийдвэр гаргах хүртэлх ажиллагаанд хамгийн их 59.8% буюу 2056 минутыг, улмаар хэргийг шүүх хуралдаанаар хэлэлцэхэд бэлтгэх, хэлэлцэхэд 29.6% буюу 1015.8 минутыг, хэргийг эцэслэн шийдвэрлэсний дараах ажиллагаанд 5.6% буюу 194.1 минутыг, захиргааны хэрэг үүсгэх эсэхийг шийдвэрлэх ажиллагаанд 5% буюу 174.5 минутыг тус тус зарцуулж байна.

Нийслэл дэх захиргааны хэргийн анхан шатны шүүхийн шүүгчийн хувьд нэг жилд 54.1 хэрэг, маргаан хянан шийдвэрлэдэг. Харин захиргааны хэргийн анхан шатны нэг шүүгч жилд дунджаар 23.9 хэрэг, маргаан хянан шийдвэрлэдэг.

Нийслэл дэх захиргааны хэргийн анхан шатны шүүхийн шүүгчийн хувьд нэг жилд 54.1 хэрэг, маргаан хянан шийдвэрлэж байгаа, мөн шүүгчийн туслах нэг хэргийг эцэслэн шийдвэрлэх ажиллагааг гүйцэтгэхэд ажлын 5 өдөр зарцуулж байгаа гэдгийг харгалзан тооцвол шүүгчийн туслах жилд 270.5 ажлын өдөр зарцуулахаар байна. Өөрөөр хэлбэл 1 шүүгчийн туслах жилд 52 хэрэг, маргаан хянан шийдвэрлэх ажиллагаанд техник туслалцаа үзүүлэх боломжтой байна.

Захиргааны хэргийн давж заалдах шатны шүүхийн 1 шүүгч жилд 25 хэрэг, маргаан хянан шийдвэрлэх боломжтой байна. Энэ тоог дээрх ажиглалтын үр дүнгээр гарсан хугацаатай харьцуулж үзвэл захиргааны хэргийн анхан шатны шүүхийн нэг шүүгч 42 хэргийг хянан шийдвэрлэхэд 302.4 ажлын өдөр, ажлын 8 цаг зарцуулна гэсэн тооцоолол гарч байна.

Шүүхийн шүүн таслах ажиллагааны статистик дүн мэдээнээс үзэхэд сүүлийн 5 жилийн хугацаанд улсын дунджаар захиргааны хэргийн анхан шатны шүүхийн нэг шүүгч 23.9 хэрэг хянан шийдвэрлэсэн байх бөгөөд үүнийг ажиглалтын үр дүнгээр гарсан хугацаатай харьцуулж үзвэл 172.1 ажлын өдөр /ажлын 8 цаг/ зарцуулсан гэсэн үр дүн гарч байна.

Харин нийслэлийн захиргааны хэргийн анхан шатны шүүхийн нэг шүүгч **жилд дунджаар 54.1 хэрэг** хянан шийдвэрлэсэн байгаа нь 384.1 ажлын өдөр /ажлын 8 цаг/ болох бөгөөд харьцангуй их хугацаа зарцуулж ачаалалтай ажиллаж байна. Шүүгч Хөдөлмөрийн тухай хуулийн дагуу жилд дунджаар ажлын 52 долоо хоног 2080 цаг ажиллах ёстой бөгөөд үүнээс ээлжийн амралтыг дунджаар ажлын дөрвөн долоо хоног амарна гэж тооцвол 48 долоо хоног буюу **1920 цаг ажиллах ёстой** байна. Захиргааны нэг хэрэгт дунджаар 57.3 цаг зарцуулж байгааг харгалзан тооцоход жилд нэг шүүгч дунджаар **33.5 хэрэг** (1920цаг/57.3 цаг) шийдвэрлэх боломжтой байна.

Харин бодит байдалд дунджаар 54.1 хэрэг хянан шийдвэрлэж буй Нийслэлийн захиргааны хэргийн анхан шатны шүүхийн нэг шүүгч жилд дунджаар 3072 цаг ажиллаж байгаа нь ажиллабал зохих хугацаанаас **37.2 хувиар илүү хугацаагаар** ажиллаж байгааг харуулна.

2018 онд Шүүхийн ерөнхий зөвлөлийн захиалгаар Хөгжлийн санаачилга, бодлого судалгааны төвийн хийсэн судалгаанд жилд дунджаар эрүүгийн хэргийн анхан шатны шүүхийн нэг шүүгч 75 хэрэг, иргэний хэргийн анхан шатны шүүхийн нэг шүүгч 200, захиргааны хэргийн анхан шатны шүүхийн нэг шүүгч 42 хэрэг шийдэх нь шүүхийн шийдвэр чанартай бөгөөд үндэслэл бүхий шийдвэр гарна гэж санал асуулгад хариулсан талаар дурдсан байдаг.

Харин ХААИС-ийн судалгааны багийн гаргасан дүгнэлтээр захиргааны хэргийн шүүгч нь жилд 34 хэрэг хянан шийдвэрлэх нь хэвийн ачаалалтай гэж үзэж болохоор байна гэж үзсэн нь ажлын байран дахь судалгаагаар нотлогдож байна.

Ерөнхий шүүгчийн болон шүүгчийн туслахын хувьд захиргааны нэг хэрэг эцэслэн шийдвэрлэх ажиллагаанд туслахад дунджаар ажлын 5 өдөр буюу 39 цаг (2383.6 минут) зарцуулж байна.

Захиргааны хэргийн анхан шатны шүүхийн Ерөнхий шүүгчийн болон шүүгчийн туслах нийт ажиллагаанд туслахад 2621.9 минут 43.7 цаг, 5.5 ажлын өдөр зарцуулж байна. Үүнээс захиргааны хэрэг үүсгэх эсэхийг шийдвэрлэх үе шат дунджаар нийт 170.4 минут, хэрэг үүсгэснээс хэргийг шүүх хуралдаанаар хэлэлцүүлэх шийдвэр гаргах хүртэлх хугацааны үе шат дунджаар нийт 938.6 минут, хэргийг шүүх хуралдаанаар хэлэлцэхэд бэлтгэх, хэлэлцэх үе шат дунджаар нийт 1144.3 минут, хэргийг эцэслэн шийдвэрлэсний дараах үе шат дунджаар нийт 368.6 минутыг тус тус зарцуулж байна.

Шүүгчийн орон тооны хувьд ХААИС-ийн судалгааны багийн дүгнэлтээр захиргааны хэргийн анхан шатны шүүх, ялангуяа орон нутгийн шүүхүүдэд нийт 24.1 шүүгч илүү ажиллаж байна. Харин ажлын байранд хийсэн судалгаанаас үзэхэд Нийслэл дэх захиргааны хэргийн анхан шатны шүүгч нар харьцангуй ачаалалтай ажиллаж байх тултус шүүхийн шүүгчийн орон тоог нэмэгдүүлэх хэрэгцээ шаардлага байна.

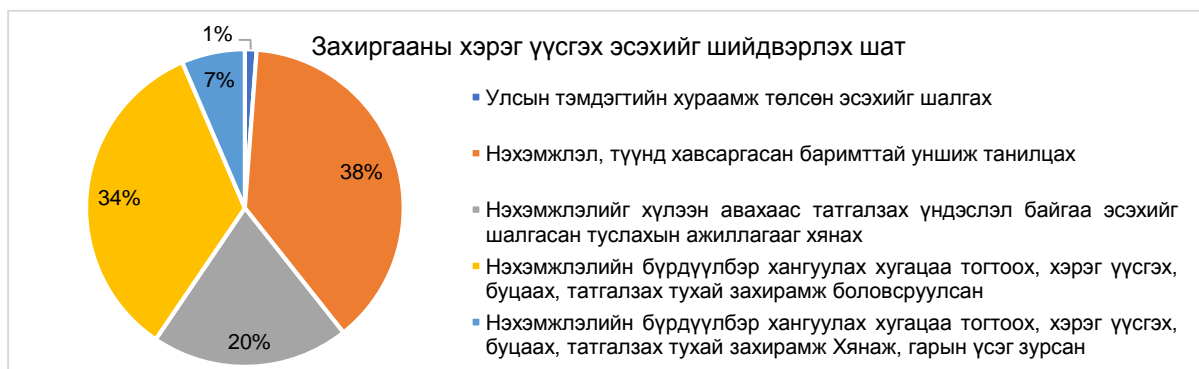
Захиргааны хэргийн анхан шатны шүүхийн Ерөнхий шүүгч болон шүүгчийн ажиллагааны ачааллын судалгаа

Нийслэл дэх захиргааны хэргийн анхан шатны шүүх болон Дархан-Уул аймаг дахь захиргааны хэргийн анхан шатны шүүхийн Ерөнхий шүүгч болон шүүгчийн ажиллагааны ачааллыг ажиглалтын байдлаар судлав.

I.Захиргааны хэрэг үүсгэх эсэхийг шийдвэрлэх шат

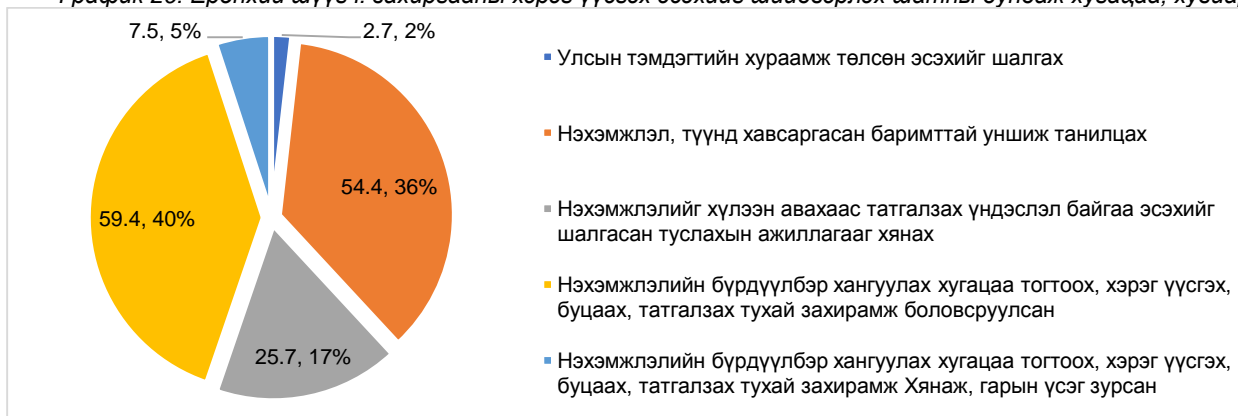
Хэрэг үүсгэх эсэхийг шийдвэрлэх шатанд улсын тэмдэгтийн хураамж төлсөн эсэхийг шалгах, нэхэмжлэл түүнд хавсаргасан баримттай уншиж танилцах, нэхэмжлэлийг хүлээн авахаас татгалзах үндэслэл байгаа эсэхийг шалгасан туслахын ажиллагааг хянах, нэхэмжлэлийн бүрдүүлбэр хангуулах хугацаа тогтоох, хэрэг үүсгэх, буцаах, татгалзах тухай захирамжийг боловсруулах, хянаж гарын үсэг зурах гэсэн 5 ажиллагаа багтсан.

График 28. Ерөнхий шүүгч, шүүгч: захиргааны хэрэг үүсгэх эсэхийг шийдвэрлэх шатны дундаж хугацаа, хувиар

Энэ шатанд дунджаар нийт 174.5 минут зарцуулж байгаа бөгөөд Ерөнхий шүүгч 199.3 минут, шүүгч 149.6 минут тус тус зарцуулж байна. Нэхэмжлэл түүнд хавсаргасан баримттай уншиж танилцахад 66 минут, нэхэмжлэлийн бүрдүүлбэр хангуулах хугацаа тогтоох, хэрэг үүсгэх, буцаах, татгалзах тухай захирамжийг боловсруулахад 59.4 минут, нэхэмжлэлийг хүлээн авахаас татгалзах үндэслэл байгаа эсэхийг шалгасан туслахын ажиллагааг хянахад 35.2 минут, нэхэмжлэлийн бүрдүүлбэр хангуулах хугацаа тогтоох, хэрэг үүсгэх, буцаах, татгалзах тухай захирамжийг хянаж гарын үсэг зурахад 11.3 минут, улсын тэмдэгтийн хураамж төлсөн эсэхийг шалгахад 2.1 минут тус тус зарцуулсан байна.

График 29. Ерөнхий шүүгч: захиргааны хэрэг үүсгэх эсэхийг шийдвэрлэх шатны дундаж хугацаа, хувиар

Ерөнхий шүүгчийн хувьд захиргааны хэрэг үүсгэх эсэхийг шийдвэрлэх шатанд нийт 199.3 минут зарцуулж байгаа бөгөөд нэхэмжлэл түүнд хавсаргасан баримттай уншиж танилцахад 78.8 минут, нэхэмжлэлийн бүрдүүлбэр хангуулах хугацаа тогтоох, хэрэг үүсгэх, буцаах, татгалзах тухай захирамжийг боловсруулахад 59.4 минут, нэхэмжлэлийг хүлээн авахаас татгалзах үндэслэл байгаа эсэхийг шалгасан туслахын ажиллагааг хянахад 44.7 минут, нэхэмжлэлийн бүрдүүлбэр хангуулах хугацаа тогтоох, хэрэг үүсгэх, буцаах, татгалзах тухай захирамжийг хянаж гарын үсэг зурахад 15 минут, улсын тэмдэгтийн хураамж төлсөн эсэхийг шалгахад 1.5 минут тус тус зарцуулсан байна.

График 30. Шүүгч: захиргааны хэрэг үүсгэх эсэхийг шийдвэрлэх шатны дундаж хугацаа, хувиар

Шүүгчийн хувьд захиргааны хэрэг үүсгэх эсэхийг шийдвэрлэх шатанд нийт 149.6 минут зарцуулж байгаа бөгөөд нэхэмжлэлийн бүрдүүлбэр хангуулах хугацаа тогтоох, хэрэг үүсгэх, буцаах, татгалзах тухай захирамжийг боловсруулахад 59.4 минут, нэхэмжлэл түүнд хавсаргасан баримттай уншиж танилцахад 54.4 минут, нэхэмжлэлийг хүлээн авахаас татгалзах үндэслэл байгаа эсэхийг шалгасан туслахын ажиллагааг хянахад 25.7 минут, нэхэмжлэлийн бүрдүүлбэр хангуулах хугацаа тогтоох, хэрэг үүсгэх, буцаах, татгалзах тухай захирамжийг хянаж гарын үсэг зурахад 7.5 минут, улсын тэмдэгтийн хураамж төлсөн эсэхийг шалгахад 2.7 минут тус тус зарцуулсан байна.

Хүснэгт 48. Ерөнхий шүүгч, шүүгч: захиргааны хэрэг үүсгэх эсэхийг шийдвэрлэх шатны ажиллагааны хугацаа /минутаар/

Ажиллагаа	Ерөнхий шүүгч		Шүүгч		Ерөнхий шүүгч /дундаж/	Шүүгч /дундаж/	Ерөнхий шүүгч, шүүгчийн дундаж	
	НЗХАШ Ш	ДУАЗХА ШШ	НЗХАШШ	ДУАЗХ АШШ				
Улсын тэмдэгтийн хураамж төлсөн эсэхийг шалгах	1.0	2.0	2.3	3.0	1.5	2.7	2.1	
Нэхэмжлэл, түүнд хавсаргасан баримттай уншиж танилцах	30.0	127.5	24.1	84.6	78.8	54.4	66.6	
Нэхэмжлэлийг хүлээн авахаас татгалзах үндэслэл байгаа эсэхийг шалгасан туслахын ажиллагааг хянах	66.8	22.5	21.4	30.0	44.7	25.7	35.2	
Нэхэмжлэлийн бүрдүүлбэр хангуулах хугацаа тогтоох, хэрэг үүсгэх, буцаах, татгалзах тухай захирамж	Боловсруулсан	60.0	58.8	58.9	60.0	59.4	59.4	59.4
	Хянаж, гарын үсэг зурсан	20.0	10.0	5.0	10.0	15.0	7.5	11.3
Нийт /минут/	177.8	220.8	111.7	187.6	199.3	149.6	174.5	

II. Хэрэг үүсгэснээс хэргийг шүүх хуралдаанаар хэлэлцүүлэх шийдвэр гаргах хүртэлх хугацааны ажиллагааны шат

Хэрэг үүсгэснээс хэргийг шүүх хуралдаанаар хэлэлцүүлэх шийдвэр гаргах хүртэлх хугацааны ажиллагааны шатанд нийт 29 ажиллагаа багтсан.

Хүснэгт 49. Ерөнхий шүүгч, шүүгч: хэрэг үүсгэснээс хэргийг шүүх хуралдаанаар хэлэлцүүлэх шийдвэр гаргах хүртэлх хугацааны ажиллагаа

Ажиллагаа	Ерөнхий шүүгч	Шүүгч	Ерөнхий шүүгч /дундаж/	Шүүгч /дундаж/

	НЭХАШ Ш	ДУАЭХ АШШ	НЭХАШ Ш	ДУАЭХ АШШ					
Нэхэмжлэлд дурдсан хариуцагчийн мэдэгдэх хянаж, гарын үсэг зурах	3.0	3.0	1.0	5.6	3.0	3.3	3.2	0.2	
Хариуцагчид нэхэмжлэлийн хувь гардуулсан баримтыг хянаж, гарын үсэг зурах	3.0	3.0	1.0	4.1	3.0	2.5	2.8	0.1	
Хариуцагчид эрх, үүрэг тайлбарласан баримтыг хянаж, гарын үсэг зурах	3.0	3.0	1.0	4.1	3.0	2.5	2.8	0.1	
Нөлөөллийн мэдүүлэг хөтөлдөг талаар мэдээлэл өгсөн баримтыг хянаж, гарын үсэг зурах	5.0	3.0	1.0	3.3	4.0	2.2	3.1	0.1	
Хариу тайлбартай танилцах	30.0	120.0	22.5	97.7	75.0	60.1	67.5	3.3	
Хэргийн оролцогчоос ХХША-тай холбоотой хусэлт гаргасан тохиолдолд шийдвэрлэх Шүүхээс гарах шийдвэрийн биелэлтийг баталгаажуулах арга хэмжээ авах	Шүүхээс гарах шийдвэрийн биелэлтийг баталгаажуулах арга хэмжээ авах	5.0		5.8	0.0	5.0	2.9	4.0	0.2
	ХХША-тай холбоотой	5.4	173.3	19.0	113.8	89.4	66.4	77.9	3.8
	Нотлох баримттай холбоотой	30.0	173.3	34.1	85.4	101.7	59.7	80.7	3.9
	Захиргааны актын биелэлтийг түдгэлзүүлэх	30.0	180.0	26.4	81.5	105.0	54.0	79.5	3.9
	Гуравдагч этгээд оролцуулах тухай	30.0	180.0	53.9	40.8	105.0	47.3	76.2	3.7
	Бусад	7.6		12.5	120.0	7.6	66.3	36.9	1.8
Хэргийн материалыг уншиж судлах	Уншиж судлах	150.0	120.0	200.0	244.6	135.0	222.3	178.7	8.7
	ХХША-г төлөвлөх	10.0	160.0	25.7	45.0	85.0	35.3	60.2	2.9
	Түүвэр гаргах	200.0	250.0	250.0	280.0	225.0	265.0	245.0	11.9
	Шаардлагатай хууль, тогтоомжийг судлах	200.0	180.0	250.0	150.0	190.0	200.0	195.0	9.5
	Шүүхийн практик судлах	155.0	200.0	425.0	200.0	177.5	312.5	245.0	11.9
Шүүх хэзээ боломжтойг шүүх товлох талаар туслахад чиглэл өгөх	9.8	5.0	10.9	27.7	7.4	19.3	13.4	0.6	
Хэргийг шүүх хуралдаанаар хэлэлцүүлэх тухай захирамжийг хянах.	Боловсруулсан	150.0	10.0	4.2	0.0	80.0	4.2	42.1	2.0
	Хянасан, гарын үсэг зурсан	15.0	5.0	1.0	10.8	10.0	5.9	7.9	0.4
Хэргийн оролцогчид	Нэхэмжлэгч	30.0	25.8	30.0	45.4	27.9	37.7	32.8	1.6
	Хариуцагч	30.0	25.8	30.0	45.4	27.9	37.7	32.8	1.6

Гуравдагч этгээд	30.0	30.0	30.0	45.7	30.0	37.9	33.9	1.7
Хууль ёсны төлөөлөгч, өмгөөлөгч	30.0	25.8	30.0	45.4	27.9	37.7	32.8	1.6
Нотлох цуглуулах баримт	200.0	336.0	200.0	100.0	268.0	150.0	209.0	10.2
Үзлэг хийх	200.0	120.0	180.0	120.0	160.0	150.0	155.0	7.5
Гуравдагч этгээд татах	30.0	15.0	29.3	30.0	22.5	29.7	26.1	1.3
Итгэмжлэлийн хугацаа шалгах	15.0	11.3	10.0	46.9	13.1	28.5	20.8	1.0
Урьдчилсан хэлэлцүүлэг	120.0	116.7	120.0	51.5	118.3	85.8	102.1	5.0
Хамтран хариуцагчаар татах	24.2	20.0	20.0	42.9	22.1	31.4	26.8	1.3
Нийт /минут/	1751.0	2356.8	2024.2	2087.6	2053.9	2058.0	2056.0	100.0

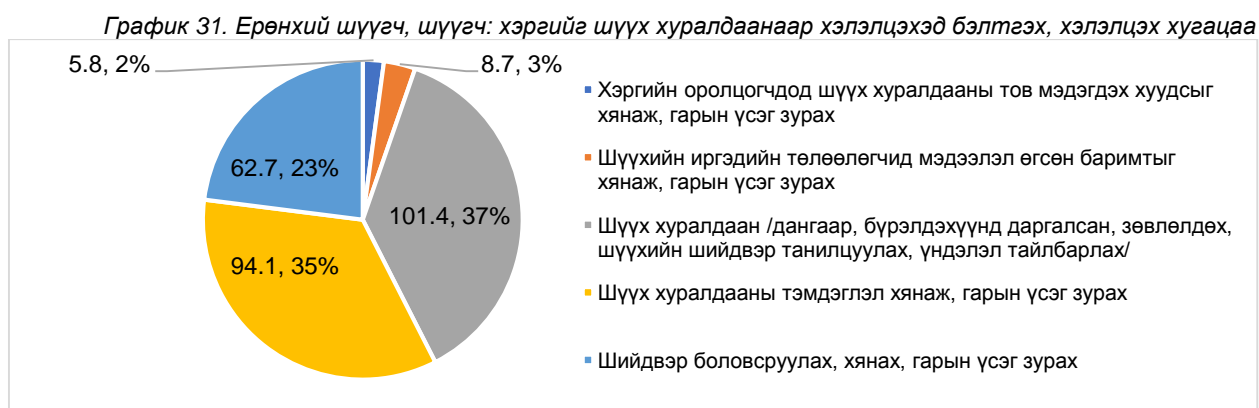
Энэ шатанд Ерөнхий шүүгч, шүүгч дунджаар нийт 2056 минут зарцуулсан байгаа бөгөөд Ерөнхий шүүгч 2058 минут, шүүгч 2053.9 минут тус тус зарцуулсан байна. Энэ шатанд шүүхийн практик судлахад 245 минут, түүвэр гаргахад 245 минут, нотлох баримт цуглуулахад 209 минут, хэргийн материалыг уншиж судлахад шаардлагатай хууль, тогтоомжийг судлахад 195 минут, хэргийн материалыг уншиж танилцахад 178.7 минут, үзлэг хийхэд 155 минут, урьдчилсан хэлэлцүүлэг хийхэд 102.1 минут, нотлох баримттай холбоотой хэргийн оролцогчоос гаргасан хүсэлтийг шийдвэрлэхэд 80.7 минут, захиргааны актын биелэлтийг түдгэлзүүлэхэд 79.5 минут, ХХША-тай холбоотой хүсэлтийг шийдвэрлэхэд 77.9 минут, гуравдагч этгээд оролцуулах тухай хүсэлтийг шийдвэрлэхэд 76.2 минут, хариу тайлбартай танилцахад 67.5 минут, ХХША-г төлөвлөхөд 60.2 минут, хэргийг шүүх хуралдаанаар хэлэлцүүлэх тухай захирамжийг боловсруулахад 42.1 минут, хэргийн оролцогчоос ХХША-тай холбоотой бусад хүсэлт гаргасан тохиолдолд шийдвэрлэхэд 36.9 минут, нэхэмжлэгч, хариуцагч, гуравдагч этгээд, хууль ёсны төлөөлөгч, өмгөөлөгчтэй уулзалт хийх эрх, үүргийг танилцуулахад 33.1 минут, хамтран хариуцагчаар татахад 26.8 минут, гуравдагч этгээдээр татахад 26.1 минут, итгэмжлэлийн хугацаа шалгахад 20.8 минут, шүүх хуралдааныг хэзээ товлон болон тодруулах, шүүх хуралдааныг товлон талаар шүүгчийн туслахад чиглэл өгөхөд 13.4 минут, хэргийг шүүх хуралдаанаар хэлэлцүүлэх тухай захирамжийг хянах, гарын үсэг зурахад 7.9 минут, шүүхээс гарах шийдвэрийн биелэлтийг баталгаажуулах арга хэмжээ авахад 4 минут, нэхэмжлэлд дурдсан хариуцагчийн хаягаар мэдэгдэх хуудсыг хянаж, гарын үсэг зурахад 3.2 минут, нөлөөллийн мэдүүлэг хөтөлдөг талаар мэдээлэл өгсөн баримтыг хянаж, гарын үсэг зурахад 3.1 минут, хариуцагчид эрх, үүрэг тайлбарласан баримтыг хянаж, гарын үсэг зурахад 2.8 минут, хариуцагчид нэхэмжлэлийн хувь гардуулсан баримтыг хянаж, гарын үсэг зурахад 2.8 минут тус тус дунджаар зарцуулсан байна.

Ерөнхий шүүгчийн хувьд нотлох баримт цуглуулахад 268 минут, хэргийн материалыг уншиж судлах түүвэр гаргахад 225 минут, хэргийн материалтай танилцахад шаардлагатай хууль, тогтоомжийг судлахад 190 минут, шүүхийн практик судлахад 177.5 минут тус тус зарцуулж байгаа бол шүүгчийн хувьд шүүхийн практик судлахад 312.5 минут, хэргийн материалыг уншиж түүвэр гаргахад 265 минут, хэргийн материалыг уншиж судлахад 222.3 минут, шаардлагатай хууль, тогтоомжийг уншиж судлахад 200 минутыг тус тус зарцуулж байгаа нь хамгийн өндөр хугацаа байна.

III.Хэргийг шүүх хуралдаанаар хэлэлцэхэд бэлтгэх, хэлэлцэх үе шат

Хэргийг шүүх хуралдаанаар хэлэлцэхэд бэлтгэх, хэлэлцэх үе шатанд шүүх хуралдаанд оролцох, шүүх хуралдааны тэмдэглэл хянаж гарын үсэг зурах, шүүхийн тогтоол шийдвэр, шийтгэвэр, захирамж боловсруулах, хянах, гарын үсэг зурах, хэргийн

оролцогчдод шүүх хуралдааны тов мэдэгдэх хуудсыг хянаж, гарын үсэг зурах, шүүхийн иргэдийн төлөөлөгчид мэдээлэл өгсөн баримтыг хянаж, гарын үсэг зурах зэрэг ажиллагаа багтсан.

Энэ үе шатанд Ерөнхий шүүгч, шүүгч дунджаар нийт 1015.8 минут зарцуулсан байгаа бөгөөд Ерөнхий шүүгч 1049.1 минут, шүүгч 982.5 минут тус тус зарцуулсан байна.

Хүснэгт 50. Ерөнхий шүүгч, шүүгч: Хэргийг шүүх хуралдаанаар хэлэлцэх үе шатны ажиллагаа

Ажиллагаа	Ерөнхий шүүгч		Шүүгч		Ерөнхий шүүгч /дундаж /	Шүүгч /дундаж /	Ерөнхий шүүгч, шүүгчийн дундаж	
	НЗХАШ Ш	ДУАЗХА ШШ	НЗХАШШ	ДУАЗХ АШШ				
Шүүх хуралдаан	Дангаар	170.0	120.0	120.0	184.6	145.0	152.3	148.7
	Бүрэлдэхүүнд даргалсан	165.0	120.0	120.0	240.0	142.5	180.0	161.3
	Зөвлөлдөх	144.0	30.0	30.0	50.8	87.0	40.4	63.7
	Шүүхээс гарсан шийдвэрийн тогтоох хэсгийг танилцуулах, үндэслэлийг тайлбарлах	54.5	15.0	34.8	23.8	34.8	29.3	32.0
Нийт /минут/	533.5	285.0	304.8	499.2	409.3	402	405.6	

Шүүх хуралдаанд шүүх бүрэлдэхүүн даргалахад 161.3 минут, шүүх хуралдаанд дангаар ороход 148.7 минут, шүүх бүрэлдэхүүн зөвлөлдөхөд 63.7 минут, шүүхээс гарсан шийдвэрийн тогтоох хэсгийг танилцуулах, үндэслэлийг тайлбарлахад 32 минут тус тус дунджаар зарцуулж байна.

Хүснэгт 51. Ерөнхий шүүгч, шүүгч: Хэргийг шүүх хуралдаанаар хэлэлцэх үе шатны ажиллагааны хугацаа

Ажиллагаа		Ерөнхий шүүгч		Шүүгч		Ерөнхий шүүгч /дундаж /	Шүүгч /дундаж /	Ерөнхий шүүгч, шүүгчийн дундаж
		НЗХАШ Ш	ДУАЗХА ШШ	НЗХАШШ	ДУАЗХ АШШ			
Шүүгчийн боловсруулах	захирамж	60	48	30	90	54	60	57
Шүүхийн боловсруулах	шийтгэвэр	60	36	20	120	48	70	59
Шүүхийн тогтоол боловсруулах		60	48	60	150	54	105	79.5

Шүүхийн боловсруулах	шийдвэр	150	336	180	180	243	180	211.5
Нийт /минут/		330	468	290	540	399	415	407

Шүүхийн шийдвэр боловсруулахад 211.5 минут, шүүхийн тогтоол боловсруулахад 79.5 минут, шүүхийн шийтгэвэр боловсруулахад 59 минут, шүүгчийн захирамж боловсруулахад 57 минутыг тус тус зарцуулж байна.

Харин шүүхийн шийдвэрийг хянаж гарын үсэг зурахад 53.9 минут, шүүхийн шийтгэврийг хянаж гарын үсэг зурахад 15.3 минут, шүүгчийн захирамж хянаж гарын үсэг зурахад 14.4 минут, шүүхийн тогтоол хянаж гарын үсэг зурахад 11 минутыг тус тус зарцуулж байна.

Мөн шүүх хуралдааны тэмдэглэл хянаж, гарын үсэг зурахад 94.1 минут, шүүхийн иргэдийн төлөөлөгчид мэдээлэл өгсөн баримтыг хянаж, гарын үсэг зурахад 8.7 минут, хэргийн оролцогчдод шүүх хуралдааны тов мэдэгдэх хуудсыг хянаж, гарын үсэг зурахад 5.8 минутыг тус тус зарцуулж байна.

IV. Хэргийг эцэслэн шийдвэрлэсний дараах ажиллагааны үе шат

Хэргийг эцэслэн шийдвэрлэсний дараах үе шатанд албадан гүйцэтгэх захирамж, гүйцэтгэх хуудас, хэргийг эмхэтгэснийг хянаж баримтад гарын үсэг зурах зэрэг ажиллагаанууд багтсан.

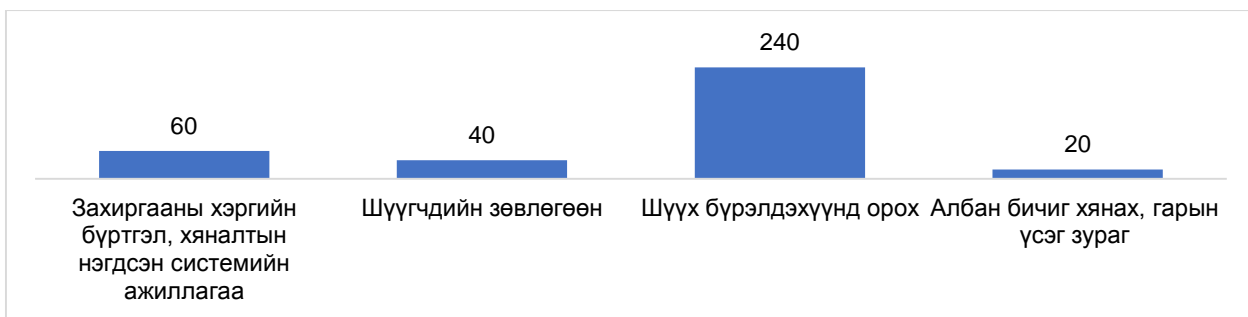
График 32. Ерөнхий шүүгч, шүүгч: хэргийг эцэслэн шийдвэрлэсний дараах ажиллагааны хугацаа

Энэ шатанд хэргийг эмхэтгэснийг хянаж баримтад гарын үсэг зурахад 65.9 минут, албадан гүйцэтгэх захирамж хянаж, гарын үсэг зурахад 56.6 минут, гүйцэтгэх хуудас хянаж гарын үсэг зурахад 50.1 минут тус тус зарцуулж байна. Ерөнхий шүүгчийн хувьд хэргийг эмхэтгэснийг хянаж баримтад гарын үсэг зурахад 100 минут, албадан гүйцэтгэх захирамж хянаж гарын үсэг зурахад 92.5 минут, гүйцэтгэх хуудас хянаж, гарын үсэг зурахад 50.1 минут зарцуулж байгаа бол шүүгчийн хувьд хэргийг эмхэтгэснийг хянаж баримтад гарын үсэг зурахад 31.7 минут, албадан гүйцэтгэх захирамж хянаж гарын үсэг зурахад 20.8 минут, гүйцэтгэх хуудас хянаж, гарын үсэг зурахад 15.1 минут тус тус зарцуулж байна.

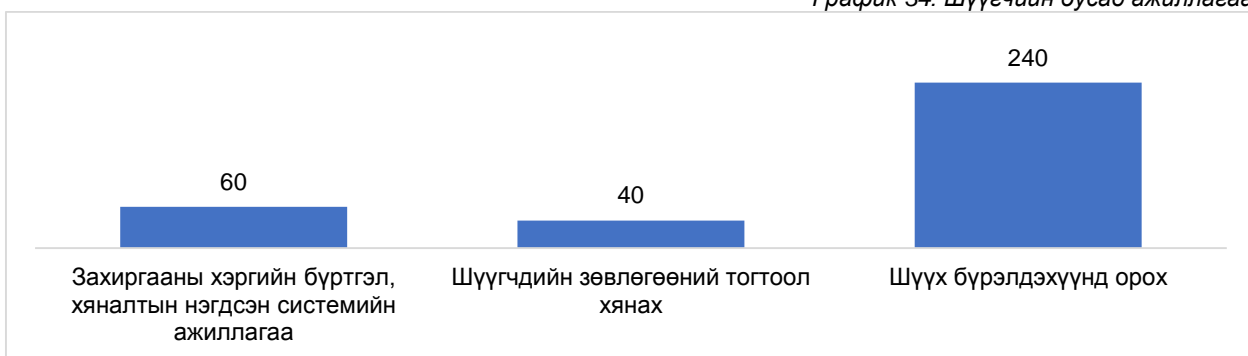
V. Бусад ажиллагаа

График 33. Ерөнхий шүүгчийн бусад ажиллагаа

Ерөнхий шүүгчийн хувьд бусад ажиллагаанд 360 минутыг дунджаар зарцуулж байна. Шүүх бүрэлдэхүүнд ороход 240 минут, захиргааны хэргийн бүртгэл хяналтын нэгдсэн системд ажиллагаа хийхэд 60 минут, шүүгчдийн зөвлөгөөний тогтоол хянахад 40 минут, албан бичиг хянах гарын үсэг зурахад 20 минут тус тус зарцуулж байна.

График 34. Шүүгчийн бусад ажиллагаа

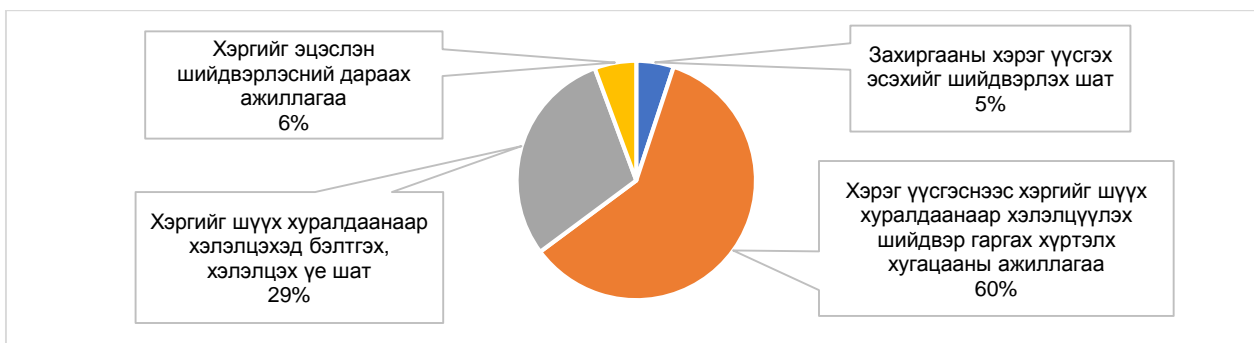

Шүүгчийн хувьд бусад ажиллагаанд 340 минутыг дунджаар зарцуулж байна. Шүүх бүрэлдэхүүнд ороход 240 минут, захиргааны хэргийн бүртгэл хяналтын нэгдсэн системд ажиллагаа хийхэд 60 минут, шүүгчдийн зөвлөгөөний тогтоол хянахад 40 минут тус тус зарцуулж байна.

Явцын дүгнэлт

Захиргааны хэргийн анхан шатны шүүхийн Ерөнхий шүүгч, шүүгчийн ажиллагааг 4 хэсэгт хуваан үзсэн бөгөөд нийт **3440.4 минут /57.3 цаг, 7.2 ажлын өдөр/** зарцуулж байна. Үүнээс захиргааны хэрэг үүсгэх эсэхийг шийдвэрлэх үе шат дунджаар нийт 174.5 минут, хэрэг үүсгэснээс хэргийг шүүх хуралдаанаар хэлэлцүүлэх шийдвэр гаргах хүртэлх хугацааны үе шат дунджаар нийт 2056 минут, хэргийг шүүх хуралдаанаар хэлэлцэхэд бэлтгэх, хэлэлцэх үе шат дунджаар нийт 1015.8 минут, хэргийг эцэслэн шийдвэрлэсний дараах үе шат дунджаар нийт 194.1 минутыг тус тус зарцуулж байна.

График 35. Ерөнхий шүүгч, шүүгчийн хэргийг шүүх хуралдаанаар хэлэлцэх үе шатны ажиллагаа

Хэрэг үүсгэснээс хэргийг шүүх хуралдаанаар хэлэлцүүлэх шийдвэр гаргах хүртэлх үе шат нийт ажиллагааны 60 хувь, хэргийг шүүх хуралдаанаар бэлтгэх, хэлэлцэх үе шат 29

хувь, хэргийг эцэслэн шийдвэрлэсний дараах үе шат 6 хувь, хэрэг үүсгэх эсэхийг шийдвэрлэх үе шат 5 хувийг тус тус эзэлж байна.

Хүснэгт 52. Ерөнхий шүүгч, шүүгч: маргааны төрлийн хугацаа

Маргааны төрөл	Ерөнхий шүүгч					Шүүгч					Ерөнхий шүүгч, шүүгчийн дундаж
	Захиргааны хэрэг үүсгэх эсэхийг шийдвэрлэх үе шат	Хэрэг үүсгэнээс хэргийг шүүх хуралдаанаар хэлэлцүүлэх шийдвэр гаргах хүртэлх үе шат	Хэргийг шүүх хуралдаанаар хэлэлцэхэд бэлтгэх, хэлэлцэх үе шат	Хэргийг эцэслэн шийдвэрлэсний дараах үе шат	Ерөнхий шүүгчийн нийт хугацаа /минутаар/	Захиргааны хэрэг үүсгэх эсэхийг шийдвэрлэх үе шат	Хэрэг үүсгэнээс хэргийг шүүх хуралдаанаар хэлэлцүүлэх шийдвэр гаргах хүртэлх үе шат	Хэргийг шүүх хуралдаанаар хэлэлцэхэд бэлтгэх, хэлэлцэх үе шат	Хэргийг эцэслэн шийдвэрлэсний дараах үе шат	Шүүгчийн нийт хугацаа /минутаар/	
	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11
Газрын	199	2150	1034.5	277.5	3661	160	2105	957.5	73	3295.5	3478.3
Төрийн албаны	199	2144.5	1033	277.5	3654	137.5	1910.5	940	65.5	3053.5	3353.8
Төрийн хяналт, шалгалттай холбоотой	199	1957	1041	277.5	3474.5	137.5	1833	930	65.5	2966	3220.3
Ашигт малтмалтай холбоотой	199	2139.5	1030	277.5	3646	127.5	1876	1017.5	70.5	3091.5	3368.8
Төрийн болон орон нутгийн өмчийн хөрөнгөөр бараа, ажил үйлчилгээ худалдан авахтай холбоотой /тендер/	214	2156.5	1060.5	277.5	3708.5	161.5	1965.5	1032.5	68	3227.5	3468.0
Татварын	189	1971.5	1055.5	277.5	3493.5	146.5	1861	1002.5	60.5	3070.5	3282.0
Улсын бүртгэлтэй холбоотой	199	2142	1048.5	277.5	3667	147.5	1960.5	975	73	3156	3411.5
Нийгмийн даатгалтай холбоотой	204	1952	1048	277.5	3481.5	134.5	1771	947.5	63	2916	3198.8
Тусгай зөвшөөрөлтэй холбоотой	199	2140	1047	277.5	3663.5	132.5	1836	1012.5	73	3054	3358.8
Барилгын эрх зүйн маргаан	201.5	2142	1053	277.5	3674	145	1914	982.5	73	3114.5	3394.3
Улсын байцаагчийн акттай холбоотой	189	1956.5	1043.5	277.5	3466.5	127.5	1862.5	922.5	63	2975.5	3221.0
Байгаль орчныг хамгаалахтай холбоотой	199	2192	1049.5	277.5	3718	166	1615	650	26	2457	3087.5
Боловсролтой холбоотой	199	2192	1049.5	277.5	3718	115	1711	1005	68	2899	3308.5
Санхүүгийн зохицуулах хороотой холбоотой	201	1765	1243	470	3679	101	1670	685	26	2482	3080.5
Хүүхдийн эрхтэй холбоотой	171	1746	1243	470	3630	156	3000	660	26	3842	3736.0
Шударга бус өрсөлдөөнийг хянан зохицуулах, хэрэглэгчийн эрх ашигтай холбоотой	171	1746	1230	470	3617	111	1635	640	26	2412	3014.5

Зохиогчийн эрх, барааны тэмдэгтэй холбоотой	171	1769	1245	470	3655	88	1576	665	26	2355	3005.0
Нийтийн өмчийг хамгаалахтай холбоотой	171	1746	1245	470	3632	111	2980	695	26	3812	3722.0
Гаальтай холбоотой маргаан	171	1746	1258	470	3645	189.5	2432.5	1007.5	63	3692.5	3668.8
Оюуны өмчтэй холбоотой	201	1769	1258	470	3698	77	3008	680	21	3786	3742.0
Нийтийн эрүүл мэндтэй холбоотой	171	1746	1243	470	3630	156	2982	665	21	3824	3727.0
Зам тээвэртэй холбоотой маргаан	171	1746	1243	470	3630	156	2972	675	21	3824	3727.0
Маргааны төрөл дундаж	190.39	1955.2	1127.3	356.25	3629.2	135.6	2112.6	852.2	49.9	3150.3	3389.7

Маргааны төрлийн хувьд Ерөнхий шүүгч, шүүгч захиргааны 1 хэрэг, маргаан эцэслэн шийдвэрлэхэд дунджаар 3389.7 минут /56 цаг, ажлын 7.1 өдөр/ зарцуулж байна. Захиргааны хэргийн анхан шатны шүүхийн нийт шийдвэрлэсэн хэрэг, маргааны 25 орчим хувийг газрын маргаан, 20 орчим хувийг төрийн албаны маргаан эзэлдэг бөгөөд газрын хэрэг, маргааныг эцэслэн шийдвэрлэхэд Ерөнхий шүүгч, шүүгч 3478.3 минут /57.9 цаг 7.2 ажлын өдөр/, төрийн албаны хэрэг, маргааныг эцэслэн шийдвэрлэхэд 3353.8 минут /55.9 цаг 7 ажлын өдөр/ тус тус зарцуулж байна.

Ерөнхий шүүгчийн хувьд захиргааны 1 хэрэг, маргаан эцэслэн шийдвэрлэхэд дунджаар 3629.2 минут зарцуулж байгаа бөгөөд хамгийн их хугацааг боловсролтой холбоотой хэрэг, маргаан 3718 минут, тендертэй холбоотой хэрэг, маргаан 3708.5 минут, оюуны өмчтэй холбоотой хэрэг, маргаан 3698 минут тус тус зарцуулж байна.

Шүүгчийн хувьд захиргааны 1 хэрэг, маргаан эцэслэн шийдвэрлэхэд дунджаар 3150.3 минут зарцуулж байгаа бөгөөд хамгийн их хугацааг нийтийн эрүүл мэндтэй холбоотой хэрэг, маргаан 3824 минут, зам тээвэртэй холбоотой хэрэг, маргаан 3824 минут, нийтийн өмчийг хамгаалахтай холбоотой хэрэг, маргаан 3812 минут тус тус зарцуулж байна.

Захиргааны хэргийн анхан шатны 1 шүүгч жилд дунджаар 23.9 хэрэг, маргаан хянан шийдвэрлэдэг бол 1 хэргийг эцэслэн шийдвэрлэхэд ажлын 7.1 өдөр зарцуулж байна. Өөрөөр хэлбэл захиргааны хэргийн анхан шатны 1 шүүгч жилд 23.9 хэрэг, маргааныг эцэслэн шийдвэрлэхэд 170 ажлын өдрийг зарцуулахаар байна.

Харин Нийслэл дэх захиргааны хэргийн анхан шатны шүүхийн шүүгчийн хувьд 1 жилд 54.1 хэрэг, маргаан хянан шийдвэрлэдэг бол 1 хэргийг эцэслэн шийдвэрлэхэд ажлын 7.1 өдөр зарцуулж байгаа гэж үзвэл жилд 384.1 ажлын өдөр зарцуулахаар байна.

Захиргааны хэргийн анхан шатны шүүхийн Ерөнхий шүүгчийн туслах болон шүүгчийн туслахын ажиллагааны ачааллын судалгаа

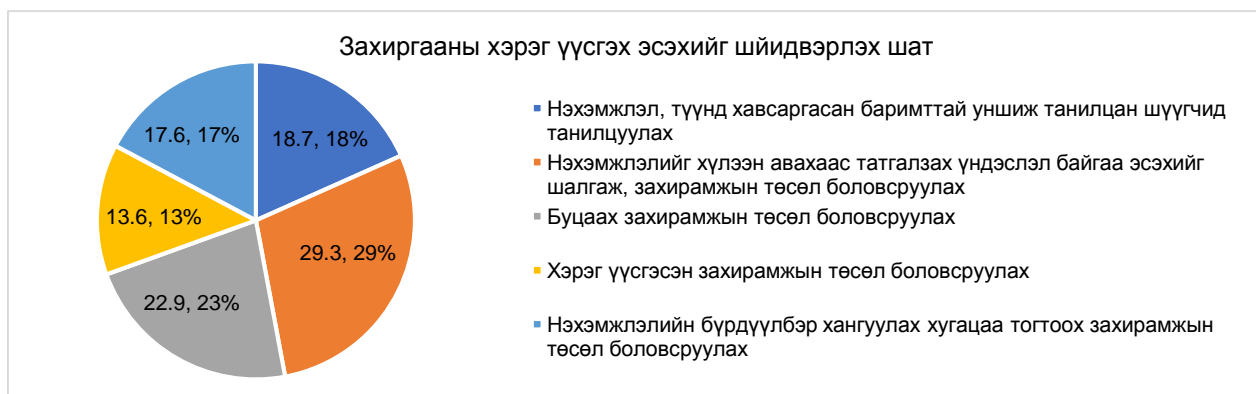
Нийслэл дэх захиргааны хэргийн анхан шатны шүүх болон Дархан-Уул аймаг дахь захиргааны хэргийн анхан шатны шүүхийн Ерөнхий шүүгчийн туслах болон шүүгчийн туслахын ажиллагааны ачааллыг ажиглалтын байдлаар судлахад дараах хугацаатай гарсан байна.

I. Захиргааны хэрэг үүсгэх эсэхийг шийдвэрлэх шат

Захиргааны хэрэг үүсгэх эсэхийг шийдвэрлэх шатанд нэхэмжлэл, түүнд хавсаргасан баримттай уншиж танилцан шүүгчид танилцуулах, нэхэмжлэлийг хүлээн авахаас татгалзах үндэслэл байгаа эсэхийг шалгаж, захирамжийн төсөл боловсруулах, буцаах захирамжийн төсөл боловсруулах, хэрэг үүсгэсэн захирамжийн төсөл боловсруулах, нэхэмжлэлийн

бүрдүүлбэр хангуулах хугацаа тогтоох захирамжийн төсөл боловсруулах гэсэн 5 ажиллагаа багтсан байна.

График 36. Ерөнхий шүүгчийн болон шүүгчийн туслахын захиргааны хэрэг үүсгэх эсэхийг шийдвэрлэх шатны дундаж хугацаа, хувиар

Энэ шатанд дунджаар нийт 170.4 минут зарцуулж байгаа бөгөөд Ерөнхий шүүгчийн туслах 102.2 минут, шүүгчийн туслах 238.6 минут тус тус зарцуулж байна.

Хүснэгт 53. Ерөнхий шүүгчийн болон шүүгчийн туслахын захиргааны хэрэг үүсгэх эсэхийг шийдвэрлэх шатны ажиллагааны хугацаа /минутаар/

Ажиллагаа	Ерөнхий шүүгчийн туслах /дундаж/	Шүүгчийн туслах /дундаж/	Ерөнхий шүүгчийн болон шүүгчийн туслахын дундаж
Нэхэмжлэл, түүнд хавсаргасан баримттай уншиж танилцан шүүгчид танилцуулах	18.7	65.8	42.3
Нэхэмжлэлийг хүлээн авахаас татгалзах үндэслэл байгаа эсэхийг шалгаж, захирамжийн төсөл боловсруулах	29.3	86.8	58.1
Буцаах захирамжийн төсөл боловсруулах	22.9	21.8	22.3
Хэрэг үүсгэсэн захирамжийн төсөл боловсруулах	13.6	12.0	12.8
Нэхэмжлэлийн бүрдүүлбэр хангуулах хугацаа тогтоох захирамжийн төсөл боловсруулах	17.6	52.1	34.9
Нийт /минут/	102.2	238.545	170.4

II. Хэрэг үүсгэснээс хэргийг шүүх хуралдаанаар хэлэлцүүлэх шийдвэр гаргах хүртэлх хугацааны ажиллагаа

Хэрэг үүсгэснээс хэргийг шүүх хуралдаанаар хэлэлцүүлэх шийдвэр гаргах хүртэлх хугацааны ажиллагааны үе шатанд нийт 26 ажиллагаа багтаж байна.

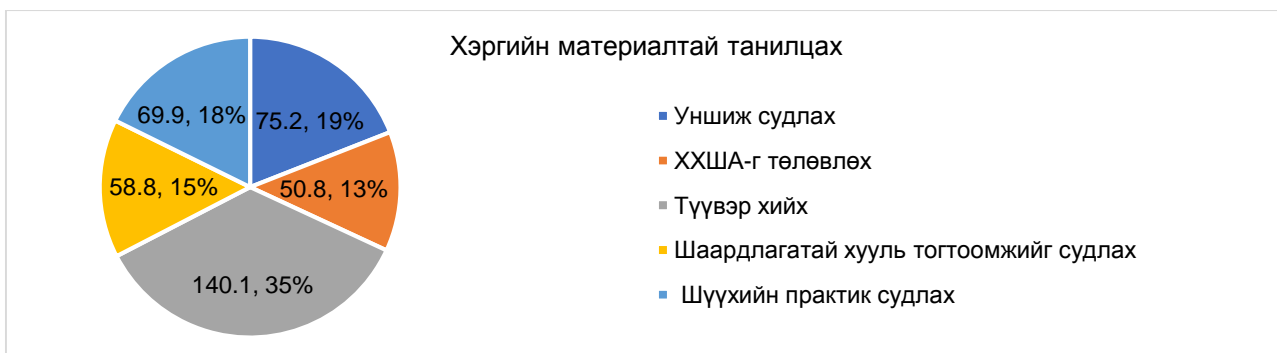
Энэ шатанд дунджаар нийт 938.6 минут зарцуулж байгаа бөгөөд Ерөнхий шүүгчийн туслах 858.2 минут, шүүгчийн туслах 1018.9 минут тус тус зарцуулж байна.

Хүснэгт 54. Ерөнхий шүүгчийн болон шүүгчийн туслахын хэрэг үүсгэснээс хэргийг шүүх хуралдаанаар хэлэлцүүлэх шийдвэр гаргах хүртэлх хугацааны ажиллагаа

Ажиллагаа	Дундаж		Ерөнхий шүүгч, шүүгчийн туслахын дундаж	
	Ерөнхий шүүгчийн туслах	Шүүгчийн туслах		
Нэхэмжлэлд дурдсан хариуцагчийн хаягаар мэдэгдэх хуудас хүргүүлэх	Бичиг хүргэгчээр Гибрид шуудангаар /гибрид шуудан нэвтэрсэн шүүхүүд/	9.3 6.2	8.8 5.2	9.0 5.7
Хариуцагчид нэхэмжлэлийн хувь гардуулах		17.3	9.8	13.5
Хариуцагчид эрх, үүрэг тайлбарлах		21.5	7.7	14.6
Нөлөөллийн мэдүүлэг танилцуулах		9.0	4.8	6.9
Гуравдагч этгээд татах		13.8	31.0	22.4
Итгэмжлэлийн хугацаа шалгах		3.5	21.6	12.5
Нотлох баримт цуглуулах		54.1	94.0	74.0
Үзлэг хийх		112.9	195.0	153.9
Хамтран хариуцагчаар татах		18.3	28.1	23.2
Хариу тайлбар хүлээж авах		3.0	5.0	4.0
Хариу тайлбар ирүүлсэн талаар нэхэмжлэгчид мэдэгдэх		5.5	3.3	4.4
Хэргийн оролцогчдод эрх, үүрэг тайлбарлах		16.2	13.8	15.0
Хэргийн оролцогчоос ХХША-тай холбоотой хүсэлт гаргасан тохиолдолд шүүгчид танилцуулах	Шүүхээс гарах шийдвэрийн биелэлтийг баталгаажуулах арга хэмжээ авах	10.9	15.7	13.3
	ХХША-тай холбоотой	13.3	18.5	15.9
	Нотлох баримттай холбоотой	11.1	29.2	20.1
	Захиргааны актын биелэлтийг түдгэлзүүлэх	8.8	30.0	19.4
	Гуравдагч этгээд оролцуулах тухай	8.0	36.3	22.1
	Бусад	13.6	29.7	21.6
Хэргийн материал танилцуулах		57.5	53.6	55.6
Хэргийн материалтай танилцах	Уншиж судлах	103.4	47.0	75.2
	ХХША-г төлөвлөх	70.6	31.0	50.8
	Түүвэр хийх	93.6	186.7	140.1
	Шаардлагатай хууль тогтоомжийг судлах	73.7	43.9	58.8
	Шүүхийн практик судлах	90.3	49.5	69.9
Хэргийг шүүх хуралдаанаар хэлэлцүүлэх тухай захирамжийн төсөл боловсруулах		13.1	19.7	16.4
Нийт /минут/		858.2	1018.9	938.6

Энэ шатанд үзлэг хийхэд 153.9 минут, хэргийн материалтай танилцаж түүвэр хийхэд 140.1 минут, хэргийн материалыг уншиж судлахад 75.2 минут, нотлох баримт цуглуулах 74 минут, шүүхийн практик судлахад 69.9 минут, хэргийн материалд шаардлагатай хууль, тогтоомжийг судлахад 58.8 минут, хэрэг хянан шийдвэрлэх ажиллагааг төлөвлөхөд 50.8 минут тус тус зарцуулж байгаа нь хамгийн өндөр байна.

График 37. Ерөнхий шүүгчийн болон шүүгчийн туслахын хэргийн материалтай танилцах ажиллагаа

Хэрэг үүсгэснээс хэргийг шүүх хуралдаанаар хэлэлцүүлэх шийдвэр гаргах хүртэлх хугацааны ажиллагааны үе шатанд зарцуулсан нийт минутаас 394.8 минут буюу 42.1 хувийг хэргийн материалтай танилцахад зарцуулж байна. Үүнээс түүвэр хийхэд 140.1 минут, хэргийн материалыг уншиж судлахад 75.2 минут, шүүхийн практик судлахад 69.9 минут, хэрэгтэй холбоотой шаардлагатай хууль тогтоомжийг судлахад 58.8 минут, ХХША-г төлөвлөхөд 50.8 минут тус тус зарцуулж байна.

III. Хэргийг шүүх хуралдаанаар хэлэлцэхэд бэлтгэх, хэлэлцэх үе шат

Хэрэг үүсгэснээс хэргийг шүүх хуралдаанаар хэлэлцүүлэх шийдвэр гаргах хүртэлх хугацааны ажиллагааны үе шатанд нийт 30 ажиллагаа багтаж байна.

Энэ шатанд дунджаар нийт 1144.3 минут зарцуулж байгаа бөгөөд Ерөнхий шүүгчийн туслах 1334.6 минут, шүүгчийн туслах 954 минут тус тус зарцуулж байна.

Хүснэгт 55. Ерөнхий шүүгчийн болон шүүгчийн туслахын хэргийг шүүх хуралдаанаар хэлэлцэхэд бэлтгэх хугацаа

Ажиллагаа	Дундаж		
	Ерөнхий шүүгчийн туслах	Шүүгчийн туслах	Ерөнхий болон, шүүгчийн туслахын дундаж
Шүүх хуралдааны товыг зард бүртгүүлэх	24.2	27.8	26.0
Хэргийн оролцогчдод шүүх хуралдааны тов мэдэгдэх			
мэдэгдэх хуудсаар	18.2	9.5	13.8
утсаар	11.4	18.9	15.1
цахим шуудангаар	10.9	5.5	8.2
Шүүхийн иргэдийн төлөөлөгчид мэдээлэл өгөх	26.8	24.1	25.4
Хэргийг шүүх хуралдаанаар хэлэлцэхтэй холбоотой шаардлагатай хууль тогтоомж, шүүхийн практик судлах	75.0	80.5	77.7
Шүүх хуралдаан даргалагч, шүүх бүрэлдэхүүн томилсныг албажуулах тухай Ерөнхий шүүгчийн захирамжийг боловсруулах, хэрэгт хавсаргах	64.2	26.3	45.3
Шүүх хуралдааны тэмдэглэл хянах	43.7		43.7
Шүүгчийн захирамжийн төсөл боловсруулах	82.6	42.7	62.7
Шүүхийн шийтгэврийн төсөл боловсруулах	39.4	42.0	40.7
Шүүхийн тогтоолын төсөл боловсруулах	76.3	54.9	65.6
Шүүхийн шийдвэрийн төсөл боловсруулах	77.3	152.5	114.9
Нэхэмжлэгч, хариуцагчид тайлбар ирүүлэх мэдэгдэх хуудасны төсөл боловсруулах	51.4	15.1	33.3
нэхэмжлэгч	31.5	7.7	19.6
хариуцагч	32.3	5.3	18.8
гуравдагч этгээд	30.6	6.4	18.5
хууль ёсны төлөөлөгч, өмгөөлөгч	31.9	4.6	18.3
Урьдчилсан хэлэлцүүлгийн тов хүргэх	34.4	13.8	24.1
Хариуцагчийг албадан ирүүлэх	51.6	24.2	37.9
Шаардлагатай хууль тогтоомж, хэргийн оролцогчдоос шүүх хуралдааныг хэзээ төвлөвөл боломжтойг тодруулах	37.6	5.9	21.7
Шүүх хуралдааныг товлох	35.5	28.8	32.2
Хэргийн оролцогчдод шүүх хуралдааны тов мэдэгдэх хуудас хүргүүлэх	20.5	11.5	16.0
Шүүх хуралдаанд хэргийн оролцогчдыг дуудан ирүүлэх	20.2	12.8	16.5

Шүүх хуралдааны заалыг бэлтгэх	29.7		29.7
Хэргийг шүүх хуралдаанаар хэлэлцэхтэй холбоотой шаардлагатай хууль тогтоомж судлах	75.0	92.0	83.5
Шүүх хуралдаан хойшлуулах захирамжийн төсөл боловсруулах	39.2	41.9	40.5
Шийтгэврийн төсөл боловсруулах	44.0	42.4	43.2
Шүүхийн тогтоолын төсөл боловсруулах	31.2	62.3	46.7
Шүүхийн шийдвэрийн төсөл боловсруулах	163.0	94.6	128.8
Шүүхийн шийтгэврийн төсөл боловсруулах	25.2		25.2
Нийт /минут/	1334.6	954.0	1144.3

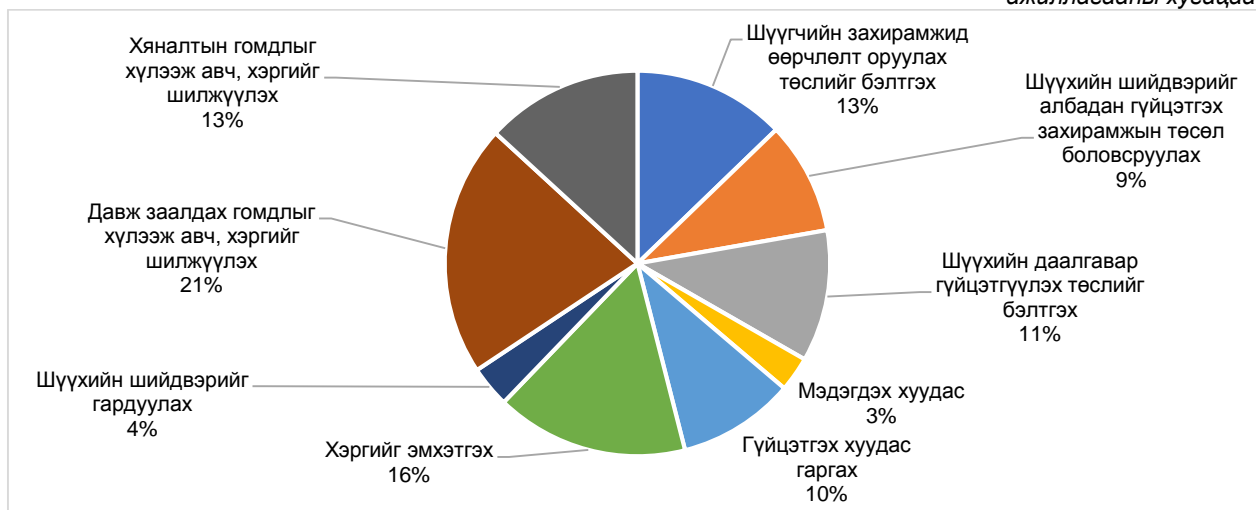
Энэ шатанд шүүхийн шийдвэрийн төсөл боловсруулахад 114.9-128.8 минут, хэргийг шүүх хуралдаанаар хэлэлцэхтэй холбоотой шаардлагатай хууль тогтоомж, шүүхийн практик судлахад 83.5-77.7 минут, шүүхийн тогтоолын төсөл боловсруулахад 65.6 минут, шүүгчийн захирамжийн төсөл боловсруулахад 62.7 минут тус тус зарцуулж байгаа нь хамгийн өндөр хугацаа байна.

Харин энэ шатанд хамгийн бага хугацааг хэргийн оролцогчдод шүүх хуралдааны товыг цахимаар мэдэгдэхэд 8.2 минут, мэдэгдэх хуудсаар мэдэгдэхэд 13.8 минут, утсаар мэдэгдэхэд 15.1 минут тус тус зарцуулж байна.

IV. Хэргийг эцэслэн шийдвэрлэсний дараах ажиллагааны үе шат

Хэргийг эцэслэн шийдвэрлэсний дараах үе шатанд 9 ажиллагаа багтаж байна. Энэ шатанд дунджаар нийт 368.6 минут зарцуулж байгаа бөгөөд Ерөнхий шүүгчийн туслах 358.1 минут, шүүгчийн туслах 379.1 минут тус тус зарцуулж байна.

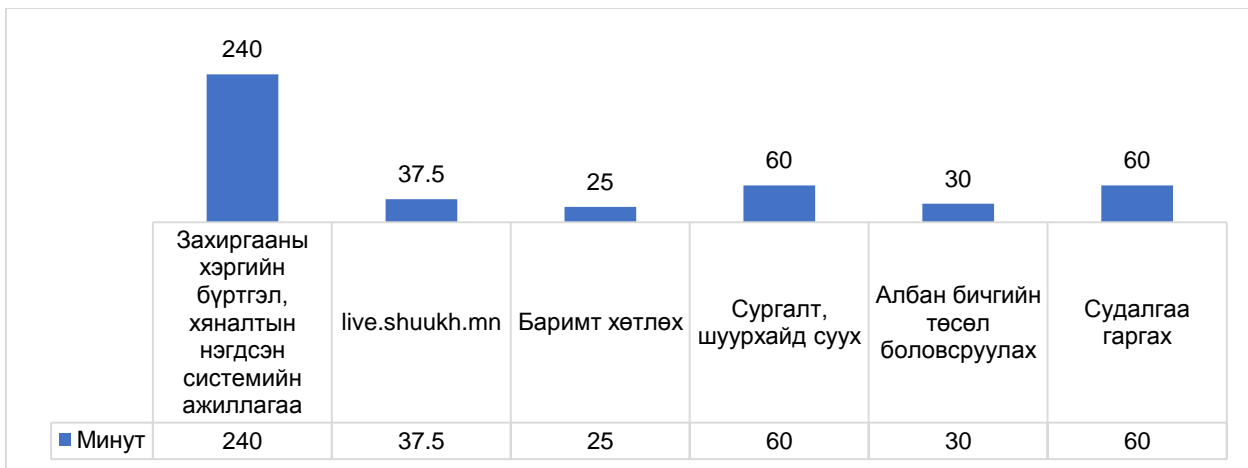
График 38. Ерөнхий шүүгчийн болон шүүгчийн туслахын хэргийг эцэслэн шийдвэрлэсний дараах ажиллагааны хугацаа

Энэ шатанд давж заалдах гомдлыг хүлээж авч, хэргийг шилжүүлэхэд 78 минут, хэргийг эмхэтгэхэд 59.6 минут, хяналтын гомдлыг хүлээж авч, хэргийг шилжүүлэхэд 48.6 минут, шүүгчийн захирамжид өөрчлөлт оруулах төслийг бэлтгэхэд 47.1 минут, шүүхийн даалгавар гүйцэтгүүлэх төслийг бэлтгэхэд 40.8 минут, гүйцэтгэх хуудас гаргахад 36.2 минут, шүүхийн шийдвэрийг албадан гүйцэтгэх захирамжийн төсөл боловсруулахад 34.8 минут, шүүхийн шийдвэрийг гардуулахад 12.8 минут, мэдэгдэх хуудас бичихэд 10.8 минут тус тус зарцуулж байна.

V. Бусад ажиллагаа

График 39. Шүүгчийн туслахын бусад ажиллагаа

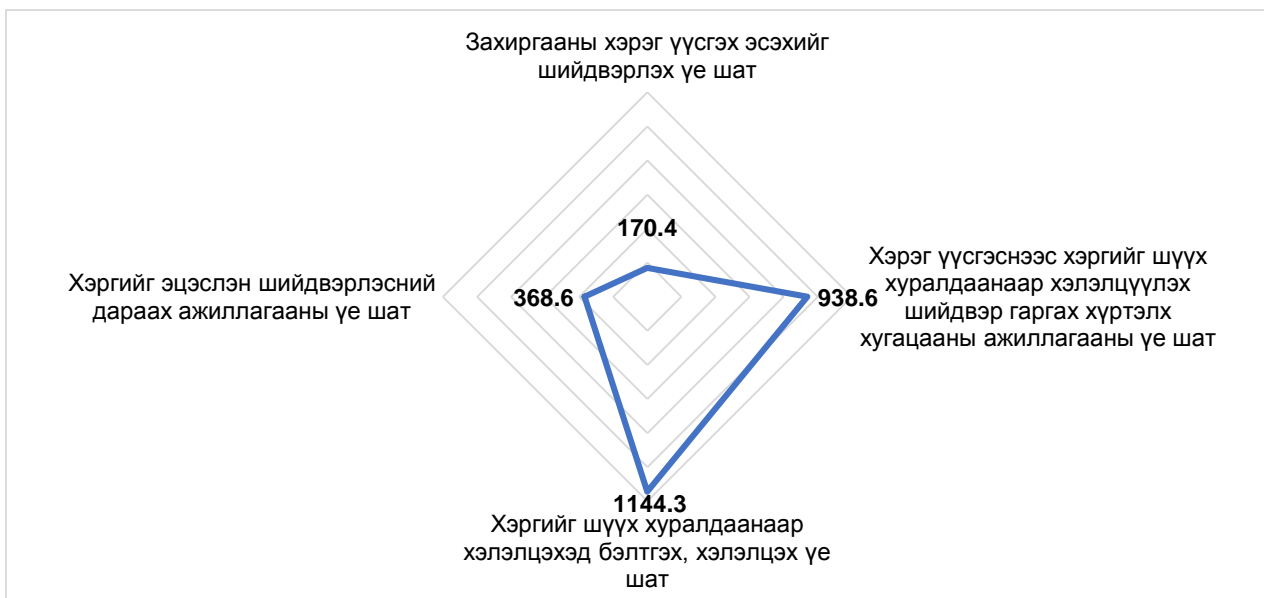

Ерөнхий шүүгч, шүүгчийн туслахын хувьд бусад ажиллагаанд 452.5 минутыг дунджаар зарцуулж байна. Захиргааны хэргийн бүртгэл хяналтын нэгдсэн систем ашиглахад 240 минут, Шүүх хуралдааны явцыг мэдээлэх цахим систем /live.shuukh.mn/ ашиглахад 37.5 минут, сургалт, шуурхайд суухад 60 минут, албан бичгийн төсөл боловсруулахад 30 минут, судалгаа гаргахад 60 минут, баримт хөтлөхөд 25 минут тус тус зарцуулж байна.

Явцын дүгнэлт

Захиргааны хэргийн анхан шатны шүүхийн Ерөнхий шүүгчийн болон шүүгчийн туслахын ажиллагааг 4 хэсэгт хуваан үзсэн бөгөөд нийт 2621.9 минут /43.7 цаг, 5.5 ажлын өдөр/ зарцуулж байна. Үүнээс захиргааны хэрэг үүсгэх эсэхийг шийдвэрлэх үе шат дунджаар нийт 170.4 минут, хэрэг үүсгэснээс хэргийг шүүх хуралдаанаар хэлэлцүүлэх шийдвэр гаргах хүртэлх хугацааны үе шат дунджаар нийт 938.6 минут, хэргийг шүүх хуралдаанаар хэлэлцэхэд бэлтгэх, хэлэлцэх үе шат дунджаар нийт 1144.3 минут, хэргийг эцэслэн шийдвэрлэсний дараах үе шат дунджаар нийт 368.6 минутыг тус тус зарцуулж байна.

График 40. Ерөнхий шүүгчийн болон шүүгчийн туслахын ажиллагаа

Хэрэг үүсгэснээс хэргийг шүүх хуралдаанаар бэлтгэх, хэлэлцэх үе шат нийт ажиллагааны 44 хувь, хэргийг шүүх хуралдаанаар хэлэлцүүлэх шийдвэр гаргах хүртэлх үе шат 36 хувь, хэргийг эцэслэн шийдвэрлэсний дараах үе шат 14 хувь, хэрэг үүсгэх эсэхийг шийдвэрлэх үе шат 6 хувийг тус тус эзэлж байна.

Маргааны төрөл	Ерөнхий шүүгчийн туслах				Ерөнхий шүүгчийн нийт хугацаа /минутаар/	Шүүгчийн туслах					Ерөнхий шүүгч, шүүгчийн дундаж
	Захиргааны хэрэг үүсгэх эсэхийг шийдвэрлэх үе шат	Хэрэг үүсгэнээс хэргийг шүүх хуралдаанаар хэлэлцүүлэх шийдвэр гаргах хүртэлх үе шат	Хэргийг шүүх хуралдаанаар хэлэлцэхэд бэлтгэх, хэлэлцэх үе шат	Хэргийг эцэслэн шийдвэрлэсний дараах үе шат		Захиргааны хэрэг үүсгэх эсэхийг шийдвэрлэх үе шат	Хэрэг үүсгэнээс хэргийг шүүх хуралдаанаар хэлэлцүүлэх шийдвэр гаргах хүртэлх үе шат	Хэргийг шүүх хуралдаанаар хэлэлцэхэд бэлтгэх, хэлэлцэх үе шат	Хэргийг эцэслэн шийдвэрлэсний дараах үе шат	Шүүгчийн нийт хугацаа /минутаар/	
	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11
Газрын	103	858.5	1340.5	369	2671	385	918	775	369	2447	2559.0
Төрийн албаны	102.5	897	1348	352	2699.5	175	877	685	352	2089	2394.3
Төрийн хяналт, шалгалттай холбоотой	100	857	1350	374	2681	255	1051	722	374	2402	2541.5
Ашигт малтмалтай холбоотой	103	847.5	1330	349	2629.5	152	949	924	349	2374	2501.8
Төрийн болон орон нутгийн өмчийн хөрөнгөөр бараа, ажил үйлчилгээ худалдан авахтай холбоотой /тендер/	99	840	1322.5	369	2630.5	123	870	962	369	2324	2477.3
Татварын	97.5	863	1314	364	2638.5	218	710	923	364	2215	2426.8
Улсын бүртгэлтэй холбоотой	97.5	859.5	1310.5	349	2616.5	200	932	934	349	2415	2515.8
Нийгмийн даатгалтай холбоотой	99	829	1320.5	370	2618.5	161	576	931	370	2038	2328.3
Тусгай зөвшөөрөлтэй холбоотой	102.5	859	1331.5	375	2668	198	769	858	375	2200	2434.0
Барилгын эрх зүйн маргаан	97.5	853.5	1309.5	336.5	2597	232	981	875	336.5	2424.5	2510.8
Улсын байцаагчийн акттай холбоотой	100	843	1309.5	380	2632.5	308	761	824	380	2273	2452.8
Байгаль орчныг хамгаалахтай холбоотой	101.5	857.5	1293	367	2619	325	2142	874	367	3708	3163.5
Боловсролтой холбоотой	102.5	816.5	1342.5	358.5	2620	247	904	881	358.5	2390.5	2505.3
Санхүүгийн зохицуулах хороотой холбоотой	88	488	823	190	1589	155	828	1121	190	2294	1941.5
Хүүхдийн эрхтэй холбоотой	100	466	910	233	1709	305	762	1195	233	2495	2102.0
Шударга бус өрсөлдөөнийг хянан зохицуулах, хэрэглэгчийн эрх ашигтай холбоотой	84	453	826	198	1561	180	766	971	198	2115	1838.0
Зохиогчийн эрх, барааны тэмдэгтэй холбоотой	84	434	925	240	1683	239	743	1112	240	2334	2008.5

Нийтийн өмчийг хамгаалахтай холбоотой	110	524	937	210	1781	250	776	1036	210	2272	2026.5
Гаальтай холбоотой маргаан	110	491	878	220	1699	247	1055	1174	220	2696	2197.5
Оюуны өмчтэй холбоотой	90	499	940	193	1722	270	845	1097	193	2405	2063.5
Нийтийн эрүүл мэндтэй холбоотой	110	523	970	190	1793	283	509	983	190	1965	1879.0
Зам тээвэртэй холбоотой маргаан	118	463	920	240	1741	340	706	1130	240	2416	2078.5
Маргааны төрөл дундаж	100.0	701.0	1152.3	301.2	2254.5	238.6	1018.9	954.0	301.2	2512.7	2383.6

Маргааны төрлөөр задалж үзвэл Ерөнхий шүүгчийн болон шүүгчийн туслахын хувьд захиргааны 1 хэрэг, маргаан эцэслэн шийдвэрлэх ажиллагаанд туслахад дунджаар 2383.6 минут /39 цаг, ажлын 5 өдөр/ зарцуулж байна. Хамгийн өндөр хугацаа зарцуулж байгаа хэрэг, маргааны хувьд байгаль орчинтой холбоотой хэрэг, маргаан шийдвэрлэх ажиллагаанд туслахад 3163.5 минут, газрын маргаанд 2559 минут, төрийн хяналт шалгалттай холбоотой маргаанд 2541.5 минут, улсын бүртгэлтэй холбоотой маргаанд 2515.8 минут, барилгын эрх зүйн маргаанд 2510.8 минут, боловсролтой холбоотой маргаанд 2505.3 минут, ашигт малтмалтай холбоотой маргаанд 2501.8 минут тус тус зарцуулж байна.

Ерөнхий шүүгчийн туслахын хувьд захиргааны 1 хэрэг, маргаан эцэслэн шийдвэрлэх ажиллагааг гүйцэтгэхэд дунджаар 2254.5 минут зарцуулж байгаа бөгөөд хамгийн их хугацааг төрийн албаны хэрэг, маргаанд 2699.5 минут, төрийн хяналт шалгалттай холбоотой хэрэг, маргаанд 2681 минут, тусгай зөвшөөрөлтэй холбоотой хэрэг, маргаанд 2668 минут тус тус зарцуулж байна.

Шүүгчийн туслахын хувьд захиргааны 1 хэрэг, маргаан эцэслэн шийдвэрлэх ажиллагааг гүйцэтгэхэд дунджаар 2512.7 минут зарцуулж байгаа бөгөөд хамгийн их хугацааг байгаль орчинтой холбоотой хэрэг, маргаанд 3708 минут, гаальтай хэрэг, маргаанд 2696 минут тус тус зарцуулж байна.

Захиргааны хэргийн анхан шатны 1 шүүгч жилд дунджаар 23.9 хэрэг, маргаан хянан шийдвэрлэдэг бол 1 хэргийг эцэслэн шийдвэрлэх ажиллагааг гүйцэтгэхэд шүүгчийн туслах ажлын 5 өдөр зарцуулж байна. Өөрөөр хэлбэл захиргааны хэргийн анхан шатны шүүхийн 1 шүүгчийн туслах жилд 23.9 хэрэг, маргааныг эцэслэн шийдвэрлэх ажиллагааг гүйцэтгэдэг гэвэл жилд 119.5 ажлын өдрийг зарцуулахаар байна.

Харин Нийслэл дэх захиргааны хэргийн анхан шатны шүүхийн шүүгчийн хувьд 1 жилд 54.1 хэрэг, маргаан хянан шийдвэрлэдэг бол шүүгчийн туслах 1 хэргийг эцэслэн шийдвэрлэх ажиллагааг гүйцэтгэхэд ажлын 5 өдөр зарцуулж байгаа гэж үзвэл жилд 270.5 ажлын өдөр зарцуулахаар байна. Өөрөөр хэлбэл 1 шүүгчийн туслах жилд 52 хэрэг, маргаан хянан шийдвэрлэх ажиллагааг гүйцэтгэх боломжтой байна.

3. ДАВЖ ЗААЛДАХ ШАТНЫ ШҮҮХ

3.1 ЭРҮҮГИЙН ХЭРГИЙН ДАВЖ ЗААЛДАХ ШАТНЫ ШҮҮХ ДЭХ ХЭРЭГ ХЯНАН ШИЙДВЭРЛЭХ АЖИЛЛАГААНЫ АЧААЛЛЫН СУДАЛГАА

Эрүүгийн хэргийн давж заалдах шатны шүүх дэх шүүн таслах ажиллагаанд зарцуулж буй хугацааг хуульд заасан хэрэг хянан шийдвэрлэх ажиллагааны дараалалд тулгуурлан

дараах үе шатад авч үзэж, холбогдох асуумжийн дагуу ажлын байранд ажиглан тодорхойлов:

- I.Хэргийн материалтай танилцах;
- II.Хэрэг хүлээн авснаас хойших ажиллагаа;
- III.Хэргийг шүүх хуралдаанаар хэлэлцэхэд бэлтгэх, хэлэлцэх;
- IV.Шийдвэр боловсруулах, хянах;
- V.Хэрэг хянан шийдвэрлэсний дараах ажиллагаа.

Нийслэлийн Эрүүгийн хэргийн давж заалдах шатны шүүх болон Дархан-Уул аймгийн Эрүүгийн хэргийн давж заалдах шатны шүүхийн Ерөнхий шүүгч болон шүүгч, ерөнхий шүүгчийн болон шүүгчийн туслах тус бүрийн хэрэг хянан шийдвэрлэх ажиллагааны ачааллыг ажиглалтын байдлаар судалсан.

Давж заалдах шатны шүүхийн Ерөнхий шүүгч, шүүгч ердийн журмаар хэрэг хянан шийдвэрлэхэд нэг хэрэгт дунджаар ажлын 7.7 өдөр буюу 61.7 цаг (3705.3 минут) хянан шийдвэрлэх ажиллагаа хийж байна.

Үүнээс хэргийн материалтай танилцах шатанд 59.2 хувь буюу 2192.3 минутыг, хэрэг хүлээн авснаас хойших ажиллагааны шатанд 3.2 хувь буюу 118.1 минутыг, хэргийг шүүх хуралдаанаар хэлэлцэхэд бэлтгэх, хэлэлцэх үе шатанд 9.1 хувь буюу 338 минутыг, шийдвэр боловсруулах, хянах, гарын үсэг зурах үе шатанд 27 хувь буюу 1001.7 минутыг, хэрэг хянан шийдвэрлэсний дараах ажиллагаанд 1.5 хувь буюу 55.3 минутыг тус тус зарцуулж байна.

Давж заалдах шатны шүүхийн Ерөнхий шүүгч, шүүгч зөрчлийн хэрэг хянан шийдвэрлэхэд нэг хэрэгт дунджаар ажлын 3.9 өдөр буюу 31.9 цаг (1914.4 минут) хянан шийдвэрлэх ажиллагаа хийж байна. Үүнээс хэргийн материалтай танилцах шатанд 45.9 хувь буюу 879.1 минутыг, хэрэг хүлээн авснаас хойших ажиллагааны үе шатанд 6.2 хувь буюу 118.1 минутыг, хэргийг шүүх хуралдаанаар хэлэлцэхэд бэлтгэх, хэлэлцэх үе шатанд 6.7 хувь буюу 128.7 минутыг, шийдвэр боловсруулах, хянах, гарын үсэг зурах үе шатанд 32.4 хувь буюу 621 минутыг, хэрэг хянан шийдвэрлэсний дараах ажиллагаанд 8.8 хувь буюу 167.6 минутыг тус тус зарцуулж байна.

Ийнхүү эрүүгийн хэргийн давж заалдах шатны шүүхийн шүүгч нь нэг эрүүгийн хэрэгт ажлын 7.7 өдөр зарцуулж байгаа нь жилд дунджаар шийдвэрлэх хэвийн ачаалал буюу 61.7² хэргээс давсан ачаалалтай ажиллаж байна.

ХААИС-ийн судалгааны багийн дүгнэлтээр улсын хэмжээнд үйл ажиллагаа явуулж буй эрүү, иргэн, захиргааны хэргийн давж заалдах шатны шүүхэд 108 шүүгч (5 жилийн дунджаар) ажиллаж, эдгээр шүүхэд ажиллавал зохих 121 шүүгч байх ёстой гэсэн тооцоо гарсан. Иймд нийслэлийн эрүүгийн хэргийн анхан шатны шүүхэд 15 шүүгч нэмж ажиллуулах, харин аймгийн эрүүгийн хэргийн давж заалдах шатны шүүхээс 23.7 шүүгчийг ачаалал ихтэй шүүхэд ажиллуулах нь зүйтэй гэж дүгнэсэн байна.

3.1.1.Ердийн журмаар шийдвэрлэх эрүүгийн хэрэг

Эрүүгийн хэргийн давж заалдах шатны шүүхийн Ерөнхий шүүгч болон шүүгчийн ажиллагааны ачааллын судалгаа

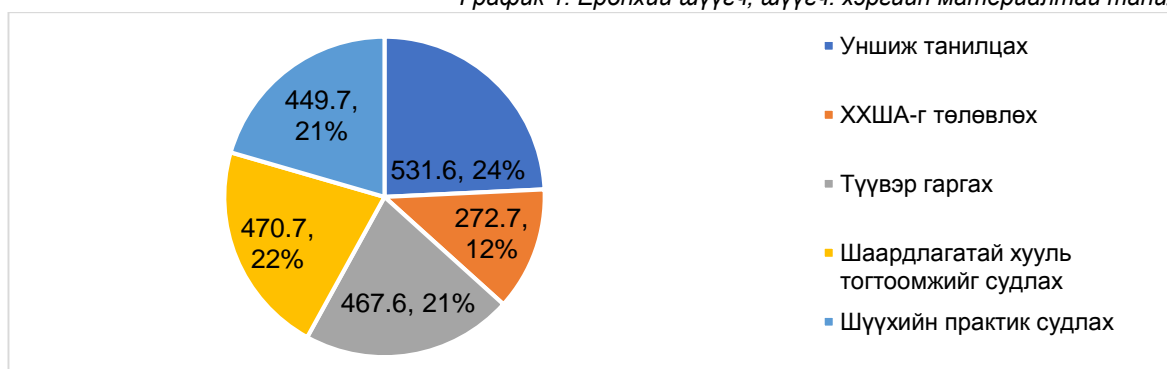
² 2018 онд Шүүхийн ерөнхий зөвлөлийн захилгаар Хөгжлийн санаачилга, бодлого сургалтын төвийн гүйцэтгэсэн “Шүүгчийн ажлын ачаалал тодорхойлох судалгааны тайлан”

Нийслэлийн Эрүүгийн хэргийн давж заалдах шатны шүүхийн болон Дархан-Уул аймгийн Эрүүгийн хэргийн давж заалдах шатны шүүхийн Ерөнхий шүүгч болон шүүгчийн ажиллагааны ачааллыг ажиглалтын байдлаар судлахад дараах хугацаатай гарав.

I. Хэргийн материалтай танилцах

Хэргийн материалтай танилцах шатанд уншиж танилцах, ХХША-г төлөвлөх, Түүвэр гаргах, Шаардлагатай хууль тогтоомжийг судлах, Шүүхийн практик судлах гэсэн 5 ажиллагаа багтсан.

График 1. Ерөнхий шүүгч, шүүгч: хэргийн материалтай танилцах

Эрүүгийн хэргийн материалтай танилцахдаа хамгийн бага хугацаа зарцуулсан хэрэг хянан шийдвэрлэх ажиллагааг төлөвлөх нь 12 хувь буюу 272.7 минутыг, хамгийн их хугацаа зарцуулсан хэргийн материалыг уншиж танилцах нь 24 хувь буюу 531.6 минутыг эзэлж байна. Үүнийг шүүхээр нь задалж үзвэл:

Хүснэгт 57. Ерөнхий шүүгч, шүүгч: хэргийн материалтай танилцах

Ажиллагаа	Дархан-Уул аймаг дахь Эрүүгийн хэргийн давж заалдах шатны шүүхийн		Дархан-Уул аймаг дахь Эрүүгийн хэргийн давж заалдах шатны шүүгч		Дундаж	Эзлэх хувь
	Эрүүгийн хэргийн давж заалдах шатны шүүхийн	Эрүүгийн хэргийн давж заалдах шатны шүүгч	Эрүүгийн хэргийн давж заалдах шатны шүүхийн	Эрүүгийн хэргийн давж заалдах шатны шүүгч		
Уншиж судлах	90.0	1538.6	814.3	20.8		
ХХША-г төлөвлөх	34.3	998.6	516.4	13.2		
Түүвэр гаргах	87.9	1536.4	812.1	20.8		
Шаардлагатай хууль тогтоомжийг судлах	92.1	1727.1	909.6	23.3		
Шүүхийн практик судлах	71.3	1645.7	858.5	22.0		
Нийт /минут/	375.5	7446.4	3911	100.0		

Хүснэгт 58. Ерөнхий шүүгч, шүүгч: хэргийн материалтай танилцах

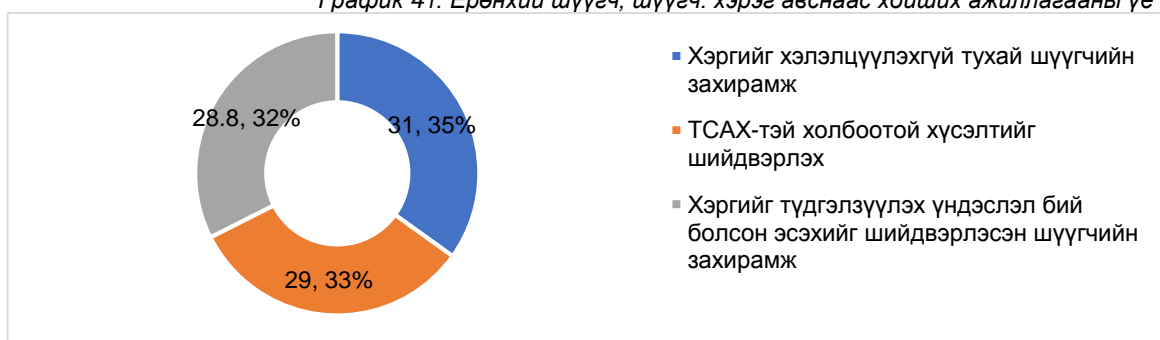
Ажиллагаа	Нийслэлийн Эрүүгийн хэргийн давж заалдах шатны шүүхийн		Нийслэлийн Эрүүгийн хэргийн давж заалдах шатны шүүгч		Дундаж	Эзлэх хувь
	Эрүүгийн хэргийн давж заалдах шатны шүүхийн	Эрүүгийн хэргийн давж заалдах шатны шүүгч	Эрүүгийн хэргийн давж заалдах шатны шүүхийн	Эрүүгийн хэргийн давж заалдах шатны шүүгч		

Хэргийн материалтай танилцах	Уншиж судлах	287.6	210.2	248.9	52.6
	ХХША-г төлөвлөх	24.4	33.8	29.1	6.1
	Түүвэр гаргах	197.8	48.2	123.0	26.0
	Шаардлагатай хууль тогтоомжийг судлах	34.5	28.8	31.7	6.7
	Шүүхийн практик судлах	62.6	19.4	41.0	8.7
Нийт /минут/		606.9	340.3	473.6	100.0

II. Хэрэг хүлээн авснаас хойших ажиллагааны үе шат

Хэрэг хүлээн авснаас хойших ажиллагааны үе шатанд Хэргийг хэлэлцүүлэхгүй тухай шүүгчийн захирамж, ТСАХ-тэй холбоотой хүсэлтийг шийдвэрлэх, Хэргийг түдгэлзүүлэх үндэслэл бий болсон эсэхийг шийдвэрлэсэн шүүгчийн захирамж гэсэн 3 ажиллагаа багтсан.

График 41. Ерөнхий шүүгч, шүүгч: хэрэг авснаас хойших ажиллагааны үе шат

Эрүүгийн хэргийн хувьд хэрэг хүлээн авснаас хойших ажиллагааны үе шатанд хамгийн бага хугацаа зарцуулсан Хэргийг түдгэлзүүлэх үндэслэл бий болсон эсэхийг шийдвэрлэсэн шүүгчийн захирамж боловсруулах, хянах, гарын үсэг зурах ажиллагаа нь 32 хувь буюу 28.8 минутыг, хамгийн их хугацаа зарцуулсан Хэргийг хэлэлцүүлэхгүй тухай шүүгчийн захирамж боловсруулах, хянах, гарын үсэг зурах ажиллагаа нь 35 хувь буюу 31 минутыг эзэлж байна. Хэрэг хүлээн авснаас хойших ажиллагааны үе шатны шүүхээр задалж үзвэл:

Хүснэгт 59. Ерөнхий шүүгч, шүүгч: хэрэг авснаас хойших ажиллагааны үе шат

Ажиллагаа		Дархан-Уул аймаг дахь Эрүүгийн хэргийн давж заалдах шатны	Дархан-Уул аймаг дахь Эрүүгийн хэргийн давж заалдах шатны	Дундаж	Эзлэх хувь	
Хэрэг хүлээн авснаас хойших	Хэргийг хэлэлцүүлэхгүй тухай шүүгчийн захирамж	Боловсруулсан	20.0	210	115.0	48.4
		Хянасан, гарын үсэг зурах	10.0	10	10.0	4.2
		Боловсруулсан	10.0	105	57.5	24.2

ТСАХ-тэй холбоотой хүсэлтийг шийдвэрлэх	Хянасан, гарын үсэг зурах	10.0	10	10.0	4.2
Хэргийг түдгэлзүүлэх үндэслэл бий болсон эсэхийг шийдвэрлэсэн шүүгчийн захирамж	Боловсруулсан	0.0	80	40.0	16.8
	Хянасан, гарын үсэг зурах	0.0	10	5.0	2.1
Нийт /минут/		50.0	425.0	237.5	100.0

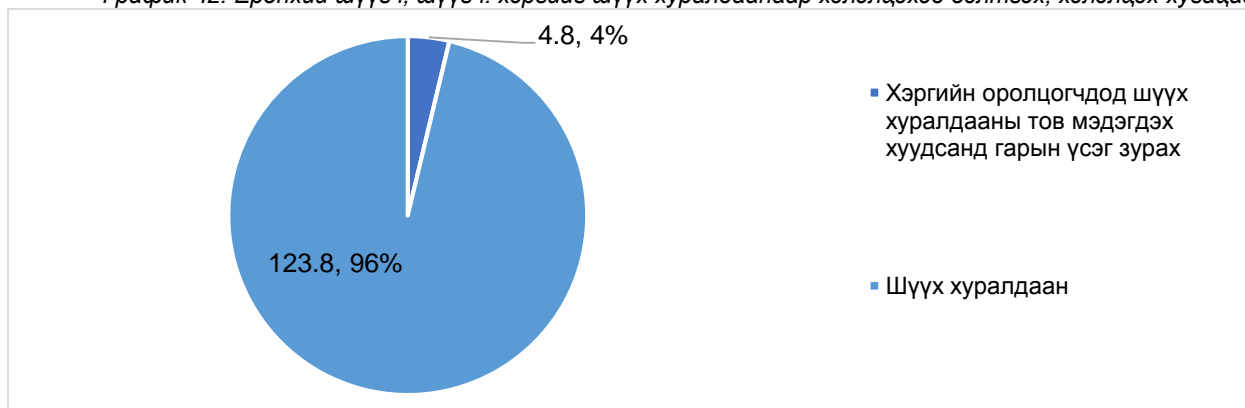
Хүснэгт 60. Ерөнхий шүүгч, шүүгч: хэрэг авснаас хойших ажиллагааны хугацаа.

Ажиллагаа		Нийслэлийн Эрүүгийн хэргийн давж заалдах шатны шийдвэрийг	Нийслэлийн Эрүүгийн хэргийн давж заалдах	Дундаж	Эзлэх хувь		
Хэрэг хүлээн авснаас хойших ажиллагаа	Хэргийг хэлэлцүүлэхгүй тухай шүүгчийн захирамж	Боловсруулсан	0.0	21.0	10.5	15.0	
		Хянасан, гарын үсэг зурах	0.0	7.0	3.5	5.0	
	ТСАХ-тэй холбоотой хүсэлтийг шийдвэрлэх	Боловсруулсан	33.0	32.8	32.9	47.1	
		Хянасан, гарын үсэг зурах	11.0	15.0	13.0	18.6	
	Хэргийг түдгэлзүүлэх үндэслэл бий болсон эсэхийг шийдвэрлэсэн шүүгчийн захирамж	Боловсруулсан	0.0	20.0	10.0	14.3	
		Хянасан, гарын үсэг зурах	0.0	0.0	0.0	0.0	
	Нийт /минут/			44.0	95.8	69.9	100.0

III. Хэргийг шүүх хуралдаанаар хэлэлцэхэд бэлтгэх, хэлэлцэх үе шат

Хэргийг шүүх хуралдаанаар хэлэлцэхэд бэлтгэх, хэлэлцэх үе шатанд Хэргийн оролцогчдод шүүх хуралдааны тов мэдэгдэх хуудсанд гарын үсэг зурах, Шүүх хуралдаан гэсэн 2 ажиллагаа багтсан байна.

График 42. Ерөнхий шүүгч, шүүгч: хэргийг шүүх хуралдаанаар хэлэлцэхэд бэлтгэх, хэлэлцэх хугацаа

Эрүүгийн хэргийг шүүх хуралдаанаар хэлэлцэхэд бэлтгэх, хэлэлцэх үе шатанд бага хугацаа зарцуулсан Хэргийн оролцогчдод шүүх хуралдааны тов мэдэгдэх хуудсанд гарын үсэг зурах ажиллагаа нь 4 хувь буюу 4.8 минутыг, их хугацаа зарцуулсан шүүх хуралдаан нь 96 хувь буюу 123.8 минутыг эзэлж байна. Эрүүгийн шүүхээр нь задалж үзвэл:

Хүснэгт 61. Ерөнхий шүүгч, шүүгч: хэргийг шүүх хуралдаанаар хэлэлцэхэд бэлтгэх, хэлэлцэх хугацаа

Ажиллагаа	Дархан-Уул аймаг дахь Эрүүгийн хэргийн давж заалдах шатны		Дархан-Уул аймаг дахь Эрүүгийн хэргийн давж заалдах шатны		Дундаж	Эзлэх хувь
	1	2	3	4		
Хэргийн оролцогчдод шүүх хуралдааны тов мэдэгдэх хуудсанд гарын үсэг зурах	10.0	10	10.0	17.0		
Илтгэсэн	10.0	10	10.0	17.0		
Зөвлөлдөх	0.0	10	5.0	8.5		
Завсарлуулах	28.3	10	19.2	32.5		
Шүүх хуралдаан						
Шүүхээс гарсан магадлалын тогтоох хэсгийг танилцуулах, үндэслэлийг тайлбарлах	20.0	10	14.8	25.0		
Нийт /минут/	68.3	49.5	58.9	100.0		

Хүснэгт 62. Ерөнхий шүүгч, шүүгч: хэргийг шүүх хуралдаанаар хэлэлцэхэд бэлтгэх, хэлэлцэх үе шат

Ажиллагаа		Нийслэлийн Эрүүгийн хэргийн давж заалах шатны	Нийслэлийн Эрүүгийн хэргийн давж	Дундаж	Эзлэх хувь
Хэргийг шүүх хуралдаанаар хэлэлцэхэд бэлтгэх, хэлэлцэх үе шат	Хэргийн оролцогчдод шүүх хуралдааны тов мэдэгдэх хуудсанд гарын үсэг зурах	0.0	0.0	0.0	0.0
	Илтгэсэн	255	220	237.5	38.5
	Зөвлөлдөх	250	253	251.5	40.8
	Шүүх хуралдаан Завсарлуулах	0	0	0.0	0.0
	Шүүхээс гарсан магадлалын тогтоох хэсгийг танилцуулах, үндэслэлийг тайлбарлах	140	116	128.0	20.7
Нийт /минут/		645	589	617	100.0

IV. Шийдвэр боловсруулах, хянах, гарын үсэг зурах үе шат

Эрүүгийн хэргийн шийдвэр боловсруулах, хянах, гарын үсэг зурах үе шатанд Шүүх хуралдааны тэмдэглэл хянаж, гарын үсэг зурах, Ерөнхий шүүгчийн захирамж, Шүүгчийн захирамж, Шүүхийн тогтоол, Магадлал зэргийг боловсруулах, хянах, гарын үсэг зурах гэсэн 5 ажиллагаа багтсан байна.

График 43. Ерөнхий шүүгч, шүүгч: шийдвэр боловсруулах, хянах, гарын үсэг зурах ажиллагааны хугацаа

Эрүүгийн хэргийн шийдвэр боловсруулах ажиллагааны үе шатанд хамгийн бага хугацаа зарцуулсан нь Ерөнхий шүүгчийн захирамж нь 4 хувь буюу 15.9 минутыг, хамгийн их хугацаа зарцуулсан магадлал нь 83 хувь буюу 389 минутыг эзэлж байна.

Эрүүгийн хэргийн шийдвэр хянах, гарын үсэг зурах ажиллагааны үе шатанд хамгийн бага хугацаа зарцуулсан нь шүүхийн тогтоол хянах, гарын үсэг зурах нь 4 хувь буюу 5.5 минутыг, хамгийн их хугацаа зарцуулсан шүүх хуралдааны тэмдэглэл хянаж, гарын үсэг зурах ажиллагаа нь 65 хувь буюу 100.1 минутыг эзэлж байна.

Хүснэгт 63. Ерөнхий шүүгч, шүүгч: шийдвэр боловсруулах, хянах, гарын үсэг зурах хугацаа

Ажиллагаа	Дархан-Уул аймаг дахь Эрүүгийн хэргийн давж	Дархан-Уул аймаг дахь Эрүүгийн хэргийн давж	Дундаж	Эзлэх хувь
Шүүх хуралдааны тэмдэглэл хянаж, гарын үсэг зурах	16.7	11	13.8	2.5
Шийдвэр Боловсруулсан	13.3	0	6.7	1.2

Ерөнхий шүүгчийн захирамж	Хянасан, гарын үсэг зурах	10	0	5.0	0.9
Шүүгчийн захирамж	Боловсруулсан	20.0	80	50	9.0
	Хянасан, гарын үсэг зурах	10.0	8	9.2	1.7
Шүүхийн тогтоол	Боловсруулсан	20.0	60	40	7.2
	Хянасан, гарын үсэг зурах	10.0	8	8.8	1.6
Магадлал	Боловсруулсан	20.0	800	410	74.1
	Хянасан, гарын үсэг зурах	10.0	10	10	1.8
Нийт /минут/		130	976.7	553.3	100.0

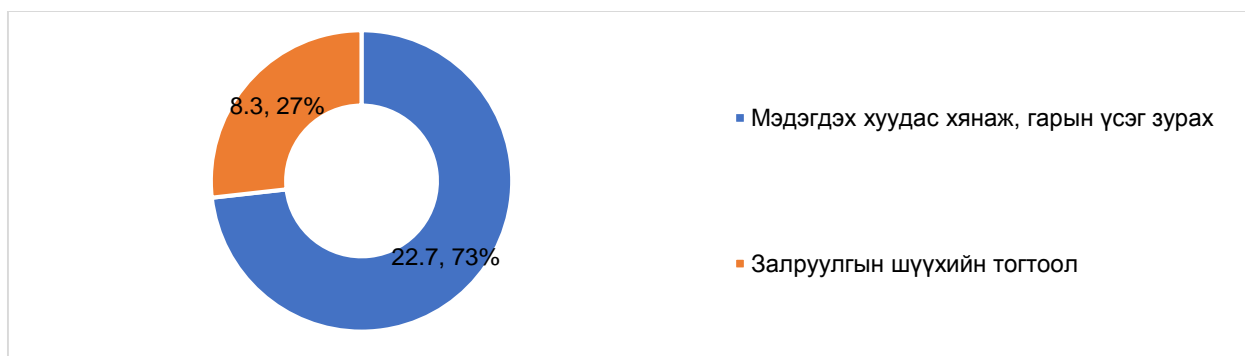
Хүснэгт 64. Ерөнхий шүүгч, шүүгчийн шийдвэр боловсруулах, хянах, гарын үсэг зурах үе шат

Ажиллагаа		Нийслэлийн Эрүүгийн хэргийн давж	Нийслэлийн Эрүүгийн хэргийн давж заалдах шатны шүүхийн шүүлт	Дундаж	Эзлэх хувь	
Шүүх хуралдааны тэмдэглэл хянаж, гарын үсэг зурах		402	210	306	21.1	
Шийдвэр боловсруулах, хянах, гарын үсэг зурах	Ерөнхий шүүгчийн захирамж	Боловсруулсан	294	0	147	10.1
		Хянасан, гарын үсэг зурах	180	0	90	6.2
	Шүүгчийн захирамж	Боловсруулсан	385	209	297	20.5
		Хянасан, гарын үсэг зурах	125	157	141	9.7
	Шүүхийн тогтоол	Боловсруулсан	0	0	0	0
		Хянасан, гарын үсэг зурах	0	0	0	0
	Магадлал	Боловсруулсан	475	196	335.5	23.1
		Хянасан, гарын үсэг зурах	150	117	133.5	9.2
	Нийт /минут/		2011	889	1450	100

V. Хэрэг хянан шийдвэрлэсний дараах ажиллагааны үе шат

Хэрэг хянан шийдвэрлэсний дараах ажиллагааны үе шатанд Мэдэгдэх хуудас хянаж, гарын үсэг зурах, Залруулгын шүүхийн тогтоол гэсэн 2 ажиллагаа багтсан байна.

График 44. Ерөнхий шүүгч, шүүгч: хэрэг авснаас хойших ажиллагааны хугацаа

Эрүүгийн хэрэг хянан шийдвэрлэсний дараах ажиллагааны үе шатанд бага хугацаа зарцуулсан Залруулгын шүүхийн тогтоол боловсруулах, хянан гарын үсэг зурах ажиллагаа нь 27 хувь буюу 8.3 минутыг, их хугацаа зарцуулсан мэдэгдэх хуудас хянаж, гарын үсэг зурах ажиллагаа нь 73 хувь буюу 22.7 минутыг эзэлж байна.

Хүснэгт 65. Ерөнхий шүүгч, шүүгч: хэрэг хянан шийдвэрлэсний дараах ажиллагааны хугацаа

Хэрэг хянан шийдвэрлэсний дараах ажиллагаа	Ажиллагаа	Дархан-Уул аймаг дахь Эрүүгийн хэргийн лавж		Дундаж	Эзлэх хувь
		Дархан-Уул аймаг дахь Эрүүгийн хэргийн лавж	Дархан-Уул аймаг дахь Эрүүгийн хэргийн лавж		
Хэрэг хянан шийдвэрлэсний дараах ажиллагаа	Мэдэгдэх хуудас хянаж, гарын үсэг зурах	37.1	20.7	28.9	35.8
	Залруулгын шүүгчийн захирамж, шүүхийн тогтоол	24.3	58.6	41.4	51.2
	Хянасан, гарын үсэг зурах	7.1	13.9	10.5	13.0
Нийт /минут/		68.6	93.2	80.9	100.0

Хүснэгт 66. Ерөнхий шүүгч, шүүгч: хэрэг хянан шийдвэрлэсний дараах ажиллагааны үе шат

Ажиллагаа	Нийслэлийн Эрүүгийн хэргийн давж заалдах шатны шүүхийн Ерөнхий Нийслэлийн Эрүүгийн хэргийн давж заалдах шатны шүүхийн шүүгч		Дундаж	Эзлэх хувь
	Нийслэлийн Эрүүгийн хэргийн давж заалдах шатны шүүхийн Ерөнхий	Нийслэлийн Эрүүгийн хэргийн давж заалдах шатны шүүхийн шүүгч		

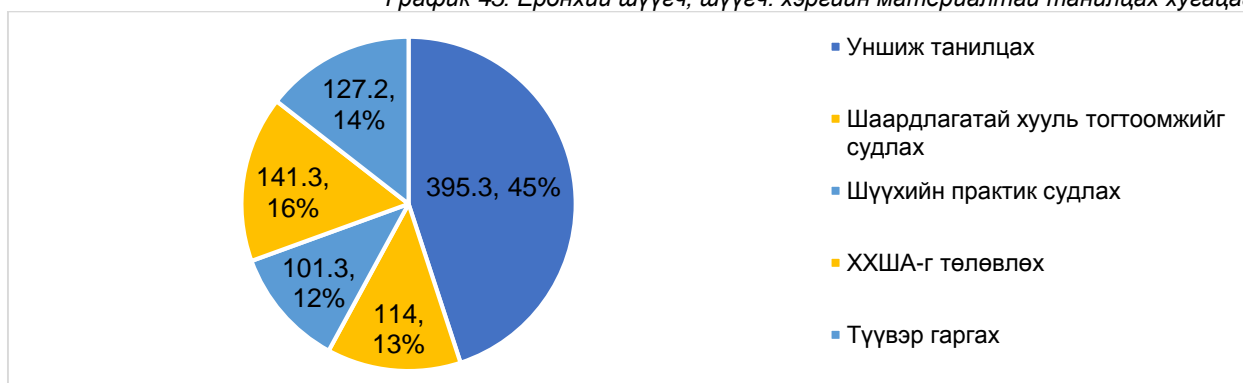
Хэрэг хянан шийдвэрлэсэний дараах ажиллагаа	Мэдэгдэх хуудас хянаж, гарын үсэг зурах		22.5	10.4	16.5	55.6
	Залруулгын шүүгчийн захирамж, шүүхийн тогтоол	Боловсруулсан	14.0	0.0	7.0	23.6
		Хянасан, гарын үсэг зурах	12.2	0.0	6.1	20.6
	Нийт /минут/			48.7	10.4	29.6

3.1.2. Зөрчлийн хэрэг

I. Хэргийн материалтай танилцах

Зөрчлийн хэргийн материалтай танилцах үе шатанд уншиж танилцах, ХХША-г төлөвлөх, Түүвэр гаргах, шаардлагатай хууль тогтоомжийг судлах, шүүхийн практик судлах гэсэн 5 ажиллагаа багтсан байна.

График 45. Ерөнхий шүүгч, шүүгч: хэргийн материалтай танилцах хугацаа

Зөрчлийн хэргийн материалтай танилцахдаа хамгийн бага хугацаа зарцуулсан шүүхийн практик судлах ажиллагааг нь 12 хувь буюу 101.3 минутыг, хамгийн их хугацаа зарцуулсан хэргийн материалыг уншиж танилцах нь 45 хувь буюу 395.3 минутыг эзэлж байна.

Хүснэгт 67. Ерөнхий шүүгч, шүүгч: хэргийн материалтай танилцах хугацаа

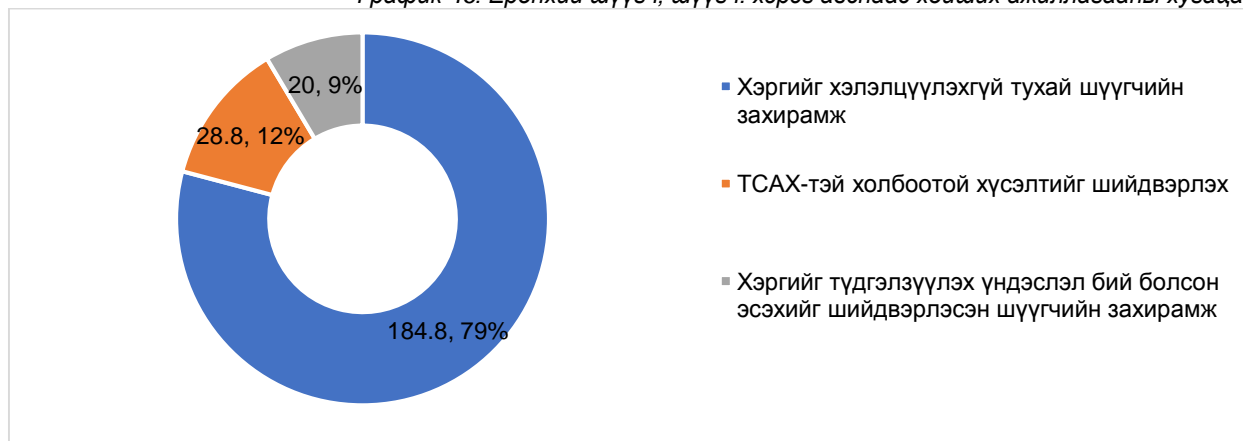
Ажиллагаа	Дархан-Уул аймаг дахь Эрүүгийн хэргийн давж заалдах шатны	Дархан-Уул аймаг дахь Эрүүгийн хэргийн давж заалдах	Дундаж	Эзлэх хувь
Уншиж судлах	63.3	800	431.7	76.3
ХХША-г төлөвлөх	21.1	10	15.6	2.8
Түүвэр гаргах	27.8	30	28.9	5.1
Шаардлагатай хууль тогтоомжийг судлах	28.9	60	44.4	7.9
Шүүхийн практик судлах	30.0	60	45.0	8.0

Нийт /минут/		171.1	171.1	565.6	100.0
<i>Хүснэгт 68. Ерөнхий шүүгч, шүүгч: хэргийн материалтай танилцах хугацаа</i>					
Хэргийн материалтай танилцах	Ажиллагаа	Нийслэлийн Эрүүгийн хэргийн давж заалдах шатны шүүхийн	Нийслэлийн Эрүүгийн хэргийн давж заалдах шатны шүүхийн	Дундаж	Эзлэх хувь
	Уншиж судлах	445	273	359	30.1
	ХХША-г төлөвлөх	335	199	267	22.4
	Түүвэр гаргах	260	191	225.5	18.9
	Шаардлагатай хууль тогтоомжийг судлах	230	137	183.5	15.4
	Шүүхийн практик судлах	130	185	157.5	13.2
Нийт /минут/		1400	985	1192.5	100.0

II. Хэрэг хүлээн авснаас хойших ажиллагааны үе шат

Зөрчлийн хэрэг хүлээн авснаас хойших ажиллагааны үе шатанд Хэргийг хэлэлцүүлэхгүй тухай шүүгчийн захирамж, ТСАХ-тэй холбоотой хүсэлтийг шийдвэрлэх, Хэргийг түдгэлзүүлэх үндэслэл бий болсон эсэхийг шийдвэрлэсэн шүүгчийн захирамж гэсэн 3 ажиллагаа багтсан байна.

График 46. Ерөнхий шүүгч, шүүгч: хэрэг авснаас хойших ажиллагааны хугацаа

Зөрчлийн хэргийн хувьд хэрэг хүлээн авснаас хойших ажиллагааны үе шатанд хамгийн бага хугацаа зарцуулсан хэргийг түдгэлзүүлэх үндэслэл бий болсон эсэхийг шийдвэрлэсэн шүүгчийн захирамж боловсруулах, хянаж гарын үсэг зурах ажиллагаа нь 9 хувь буюу 20 минутыг, хамгийн их хугацаа зарцуулсан Хэргийг хэлэлцүүлэхгүй тухай шүүгчийн захирамж боловсруулах, хянаж гарын үсэг зурах ажиллагаа нь 79 хувь буюу 184.8 минутыг эзэлж байна. Хэрэг хүлээн авснаас хойших ажиллагааны үе шатны шүүхээр задалж үзвэл:

Хүснэгт 69. Ерөнхий шүүгч, шүүгч: хэрэг авснаас хойших ажиллагааны хугацаа

Ажиллагаа			Дархан-Уул аймаг		Дундаж	Эзлэх хувь	
			дахь Эрүүгийн хэргийн давж заалдах шатны	Дархан-Уул аймаг дахь Эрүүгийн хэргийн давж заалдах шатны			
Хэрэг хүлээн авснаас хойших ажиллагаа	Хэргийг хэлэлцүүлэхгүй тухай шүүгчийн захирамж	Боловсруулсан	30	72.9	51.4	30.9	
		Хянасан, гарын үсэг зурах	10	23.2	16.6	10	
	ТСАХ-тэй холбоотой хүсэлтийг шийдвэрлэх	Боловсруулсан	20	30	25	15	
		Хянасан, гарын үсэг зурах	10	11.8	10.9	6.6	
	Хэргийг түдгэлзүүлэх үндэслэл бий болсон эсэхийг шийдвэрлэсэн шүүгчийн захирамж	Боловсруулсан	20	75	47.5	28.6	
		Хянасан, гарын үсэг зурах	10	19.6	14.8	8.9	
	Нийт /минут/			100	232.5	166.3	100.0

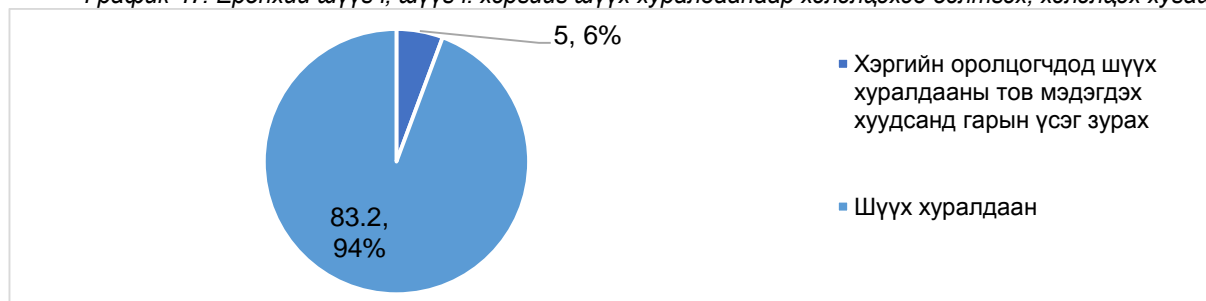
Хүснэгт 70. Ерөнхий шүүгч, шүүгч: хэрэг авснаас хойших ажиллагааны хугацаа

Ажиллагаа			Нийслэлийн Эрүүгийн хэргийн давж заалдах шатны		Дундаж	Эзлэх хувь	
			Нийслэлийн Эрүүгийн хэргийн давж заалдах шатны	Нийслэлийн Эрүүгийн хэргийн давж заалдах шатны			
Хэрэг хүлээн авснаас хойших ажиллагаа	Хэргийг хэлэлцүүлэхгүй тухай шүүгчийн захирамж	Боловсруулсан	0	21.0	10.5	15.0	
		Хянасан, гарын үсэг зурах	0	7.0	3.5	5	
	ТСАХ-тэй холбоотой хүсэлтийг шийдвэрлэх	Боловсруулсан	33.0	32.8	32.9	47.1	
		Хянасан, гарын үсэг зурах	11	15	13	18.6	
	Хэргийг түдгэлзүүлэх үндэслэл бий болсон эсэхийг шийдвэрлэсэн шүүгчийн захирамж	Боловсруулсан	0	20	10	14.3	
		Хянасан, гарын үсэг зурах	0	0	0	0	
	Нийт /минут/			44	95.8	69.9	100

III. Хэргийг шүүх хуралдаанаар хэлэлцэхэд бэлтгэх, хэлэлцэх үе шат

Зөрчлийн хэргийг шүүх хуралдаанаар хэлэлцэхэд бэлтгэх, хэлэлцэх үе шатанд Хэргийн оролцогчдод шүүх хуралдааны тов мэдэгдэх хуудсанд гарын үсэг зурах, Шүүх хуралдаан гэсэн 2 ажиллагаа багтсан байна.

График 47. Ерөнхий шүүгч, шүүгч: хэргийг шүүх хуралдаанаар хэлэлцэхэд бэлтгэх, хэлэлцэх хугацаа

Зөрчлийн хэргийг шүүх хуралдаанаар хэлэлцэхэд бэлтгэх, хэлэлцэх үе шатанд бага хугацаа зарцуулсан хэргийн оролцогчдод шүүх хуралдааны тов мэдэгдэх хуудсанд гарын үсэг зурах ажиллагаа нь 6 хувь буюу 5 минутыг, их хугацаа зарцуулсан шүүх хуралдаан нь 94 хувь буюу 83.2 минутыг эзэлж байна. Эрүүгийн шүүхээр нь задалж үзвэл:

Хүснэгт 71. Ерөнхий шүүгч, шүүгч: хэргийг шүүх хуралдаанаар хэлэлцэхэд бэлтгэх, хэлэлцэх хугацаа

Хэргийг шүүх хуралдаанаар хэлэлцэхэд бэлтгэх, хэлэлцэх үе шат	Ажиллагаа		Дархан-Уул аймаг дахь Эрүүгийн хэргийн давж заалдах шатны шүүхийн Ерөнхий	Дархан-Уул аймаг дахь Эрүүгийн хэргийн давж заалдах шатны шүүхийн шүүгч	Дундаж	Эзлэх хувь
	Хэргийн оролцогчдод шүүх хуралдааны тов мэдэгдэх хуудсанд гарын үсэг зурах			0	19.3	9.6
Шүүх хуралдаан	Илтгэсэн		115.7	20.7	68.2	46
	Зөвлөлдөх		30.7	23.6	27.1	18.3
	Завсарлуулах		30.7	23.6	27.1	18.3
	Шүүхээс гарсан магадлалын тогтоох хэсгийг танилцуулах, үндэслэлийг тайлбарлах		19.3	13.2	16.3	11.0
Нийт /минут/			196.4	100.4	148.4	100.0

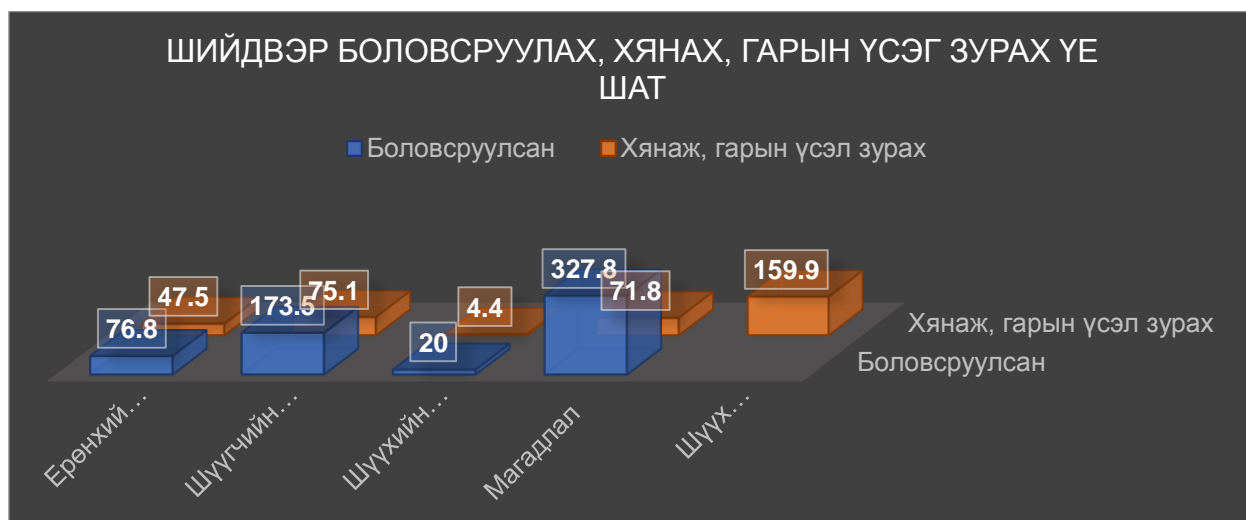
Хүснэгт 72. Ерөнхий шүүгч, шүүгч: хэргийг шүүх хуралдаанаар хэлэлцэхэд бэлтгэх, хэлэлцэх үе шат

Ажиллагаа		Нийслэлийн Эрүүгийн хэргийн давж заалдах шатны шүүхийн	Нийслэлийн Эрүүгийн хэргийн давж заалдах	Дундаж	Эзлэх хувь
Хэргийг шүүх хуралдаанаар хэлэлцэхэд бэлтгэх, хэлэлцэх үе шат	Хэргийн оролцогчдод шүүх хуралдааны тов мэдэгдэх хуудсанд гарын үсэг зурах	0	0	0	0
	Илтгэсэн	62.7	24.2	43.4	39.9
	Зөвлөлдөх	62.4	23.8	43.1	39.6
	Завсарлуулах	0	8.3	4.2	3.8
	Шүүх хуралдаан	Шүүхээс гарсан магадлалын тогтоох хэсгийг танилцуулах, үндэслэлийг тайлбарлах	23.8	12.5	18.2
Нийт /минут/		148.9	68.8	108.9	100.0

IV. Шийдвэр боловсруулах, хянах, гарын үсэг зурах үе шат

Зөрчлийн хэргийн шийдвэр боловсруулах, хянах, гарын үсэг зурах үе шатанд Шүүх хуралдааны тэмдэглэл хянаж, гарын үсэг зурах, Ерөнхий шүүгчийн захирамж, Шүүгчийн захирамж, Шүүхийн тогтоол, Магадлал зэргийг боловсруулах, хянах, гарын үсэг зурах гэсэн 5 ажиллагаа багтсан байна.

График 48. Ерөнхий шүүгч, шүүгч: шийдвэр боловсруулах, хянах, гарын үсэг зурах ажиллагааны хугацаа

Зөрчлийн хэргийн шийдвэр боловсруулах ажиллагааны үе шатанд хамгийн бага хугацаа зарцуулсан нь шүүхийн тогтоол нь 3 хувь буюу 20 минутыг, хамгийн их хугацаа зарцуулсан магадлал нь 58 хувь буюу 372.8 минутыг эзэлж байна.

Зөрчлийн хэргийн шийдвэр хянах, гарын үсэг зурах ажиллагааны үе шатанд хамгийн бага хугацаа зарцуулсан нь шүүхийн тогтоол хянах, гарын үсэг зурах нь 1 хувь буюу 4.4

минутыг, хамгийн их хугацаа зарцуулсан шүүх хуралдааны тэмдэглэл хянаж, гарын үсэг зурах ажиллагаа нь 45 хувь буюу 159.9 минутыг эзэлж байна.

Хүснэгт 73. Ерөнхий шүүгч, шүүгч: шийдвэр боловсруулах, хянах, гарын үсэг зурах хугацаа

Ажиллагаа		Дархан-Уул аймаг дахь Эрүүгийн хэргийн давж заалдах	Дархан-Уул аймаг дахь Эрүүгийн хэргийн давж заалдах	Дундаж	Эзлэх хувь	
Шүүх хуралдааны тэмдэглэл хянаж, гарын үсэг зурах		240.0	30.7	135.4	14.0	
Шийдвэр боловсруулах, хянах, гарын үсэг зурах	Ерөнхий шүүгчийн захирамж	Боловсруулсан	27.1	0.0	13.6	1.4
		Хянасан, гарын үсэг зурах	10.0	0.0	5.0	0.5
	Шүүгчийн захирамж	Боловсруулсан	30.0	60.0	45.0	4.6
		Хянасан, гарын үсэг зурах	10.0	12.9	11.4	1.2
	Шүүхийн тогтоол	Боловсруулсан	40.7	75.7	58.2	6.0
		Хянасан, гарын үсэг зурах	10.0	12.1	11.1	1.1
	Магадлал	Боловсруулсан	90.0	1251.4	670.7	69.2
		Хянасан, гарын үсэг зурах	14.3	23.6	18.9	2.0
	Нийт /минут/		472.1	1466.4	969.3	100.0

Хүснэгт 74. Ерөнхий шүүгч, шүүгч: шийдвэр боловсруулах, хянах, гарын үсэг зурах хугацаа

Ажиллагаа		Нийслэлийн Эрүүгийн хэргийн давж заалдах шатны	Нийслэлийн Эрүүгийн хэргийн давж заалдах шатны	Дундаж	Эзлэх хувь	
Шүүх хуралдааны тэмдэглэл хянаж, гарын үсэг зурах		97.5	32.1	64.8	23.8	
Шийдвэр боловсруулах	Ерөнхий шүүгчийн захирамж	Боловсруулсан	21.2	15.3	18.2	6.7
		Хянасан, гарын үсэг зурах	19.6	9.4	14.5	5.3

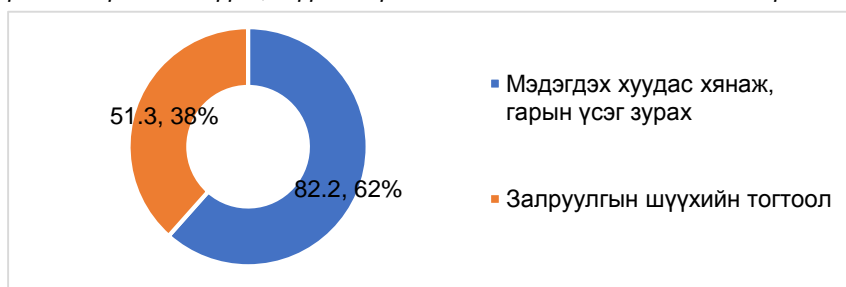
Шүүгчийн захирамж	Боловсруулсан	22.5	20.0	21.3	7.8
	Хянасан, гарын үсэг зурах	22.5	10.0	16.3	6.0
Шүүхийн тогтоол	Боловсруулсан	0.0	0.0	0.0	0.0
	Хянасан, гарын үсэг зурах	0.0	0.0	0.0	0.0
Магадлал	Боловсруулсан	79.6	134.8	107.2	39.4
	Хянасан, гарын үсэг зурах	28.0	31.5	29.8	10.9
Нийт /минут/		290.9	253.2	272.0	100.0

V. Хэрэг хянан шийдвэрлэсний дараах ажиллагааны үе шат

Зөрчлийн хэрэг хянан шийдвэрлэсний дараах ажиллагааны үе шатанд Мэдэгдэх хуудас хянаж, гарын үсэг зурах, Залруулгын шүүхийн тогтоол гэсэн 2 ажиллагаа багтсан байна.

График 49. Ерөнхий шүүгч, шүүгч: хэрэг авснаас хойших ажиллагааны үе шат

Эрүүгийн хэрэг хянан шийдвэрлэсний дараах ажиллагааны үе шатанд бага хугацаа зарцуулсан Залруулгын шүүхийн тогтоол боловсруулах, хянан гарын үсэг зурах ажиллагаа нь 38 хувь буюу 51.3 минутыг, их хугацаа зарцуулсан мэдэгдэх хуудас хянаж, гарын үсэг зурах ажиллагаа нь 62 хувь буюу 82.2 минутыг эзэлж байна.

Хүснэгт 75. Ерөнхий шүүгч, шүүгч: хэрэг хянан шийдвэрлэсний дараах ажиллагааны хугацаа

Ажиллагаа		Дархан-Уул аймаг дахь Эрүүгийн хэргийн давж	Дархан-Уул аймаг дахь Эрүүгийн хэргийн давж	Дундаж	Эзлэх хувь	
Хэрэг хянан шийдвэрлэсний дараах ажиллагаа	Мэдэгдэх хуудас хянаж, гарын үсэг зурах	66.7	10	38.3	41.8	
	Залруулгын шүүгчийн захирамж, шүүхийн тогтоол	Боловсруулсан	10.0	70	40.0	43.6
		Хянасан, гарын үсэг зурах	16.7	10	13.3	14.5
Нийт /минут/		93.3	90.0	91.7	100.0	

Хэрэг хянан шийдвэрлэсний дараах ажиллагаа	Ажиллагаа		Нийслэлийн Эрүүгийн хэргийн давж заалдах шатны шүүхийн Ерөнхий	Нийслэлийн Эрүүгийн хэргийн давж заалдах шатны	Дундаж	Эзлэх хувь
Хэрэг хянан шийдвэрлэсний дараах ажиллагаа	Мэдэгдэх хуудас хянаж, гарын үсэг зурах		145	107	126	51.7
	Залруулгын шүүгчийн захирамж, шүүхийн тогтоол	Боловсруулсан	125	0	62.5	25.7
		Хянасан, гарын үсэг зурах	110	0	55	22.6
Нийт /минут/			380	107	243.5	100.0

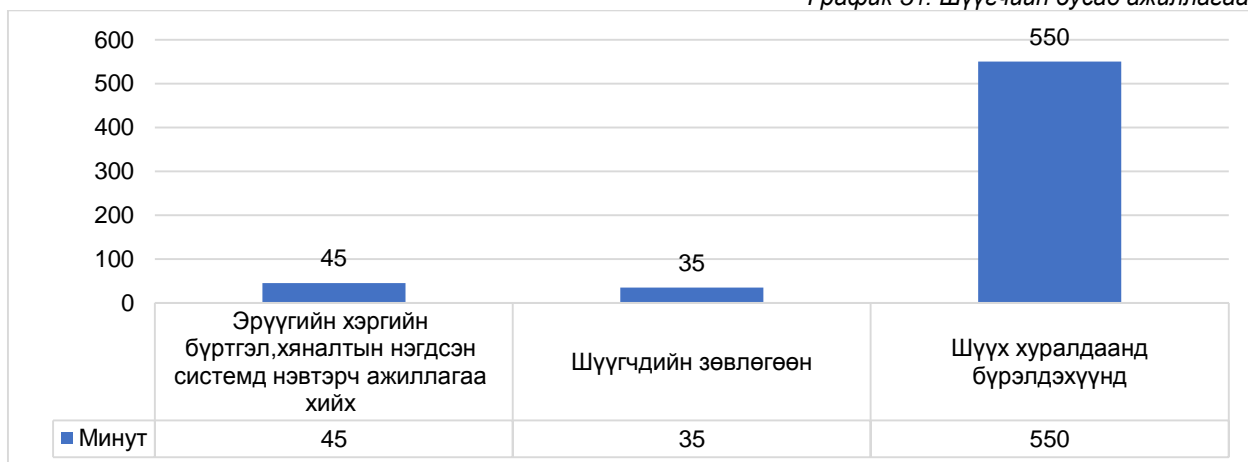
VI. Бусад ажиллагаа

График 50. Ерөнхий шүүгчийн бусад ажиллагаа.

Ерөнхий шүүгч шүүх бүрэлдэхүүнд 480 минут буюу хамгийн их хугацаа зарцуулж байгаа бол Эрүүгийн хэргийн бүртгэл, хяналтын нэгдсэн системд нэвтрэхэд хамгийн бага буюу 35 минутыг зарцуулж байна.

График 51. Шүүгчийн бусад ажиллагаа.

Шүүгч өөр шүүгчийн шүүх бүрэлдэхүүнд 550 минут буюу хамгийн их хугацаа зарцуулж байгаа бол шүүгчдийн зөвлөгөөний тогтоол хянахад хамгийн бага буюу 35 минутыг зарцуулж байна.

Явцын дүгнэлт

Давж заалдах шатны шүүхийн Ерөнхий шүүгч, шүүгч ердийн журмаар хэрэг хянан шийдвэрлэхэд нэг хэрэгт дунджаар 3705.3 минут буюу 61.7 цаг 7.7 хоногт хянан шийдвэрлэх ажиллагаа хийж байна. Хэргийн материалтай танилцах шатанд 59.2 хувь буюу 2192.3 минутыг, Хэрэг хүлээн авснаас хойших ажиллагааны шатанд 3.2 хувь буюу 118.1 минутыг, Хэргийг шүүх хуралдаанаар хэлэлцэхэд бэлтгэх, хэлэлцэх үе шатанд 9.1 хувь буюу 338 минутыг, Шийдвэр боловсруулах, хянах, гарын үсэг зурах үе шатанд 27 хувь буюу 1001.7 минутыг, Хэрэг хянан шийдвэрлэсний дараах ажиллагаанд 1.5 хувь буюу 55.3 минутыг тус тус зарцуулж байна.

Хүснэгт 77. Ерөнхий шүүгч, шүүгч: эрүүгийн ердийн хэрэг авснаас хойших ажиллагааны хугацаа

Ажиллагаа	Нийслэлийн Эрүүгийн хэргийн давж заалдах шатны шүүхийн Дархан-Уул аймаг дахь Эрүүгийн хэргийн давж заалдах шатны	Дундаж	Эзлэх хувь
Хэргийн материалтай танилцах	473.6	3911	2192.3 59.2
Хэрэг хүлээн авснаас хойших ажиллагаа	69.9	166	118.1 3.2
Хэргийг шүүх хуралдаанаар хэлэлцэхэд бэлтгэх, хэлэлцэх үе шат	617.0	59	338.0 9.1
Шийдвэр боловсруулах, хянах, гарын үсэг зурах	1450.0	553	1001.7 27.0
Хэрэг хянан шийдвэрлэсний дараах ажиллагаа	80.9	30	55.3 1.5
Нийт /минут/	2691.4	4719.1	3705.3 100.0

Давж заалдах шатны шүүхийн Ерөнхий шүүгч, шүүгч зөрчлийн хэрэг хянан шийдвэрлэхэд нэг хэрэгт дунджаар 1914.4 минут буюу 31.9 цаг 3.9 хоногт хянан шийдвэрлэх ажиллагаа хийж байна. Хэргийн материалтай танилцах шатанд 45.9 хувь буюу 879.1 минутыг, Хэрэг хүлээн авснаас хойших ажиллагааны үе шатанд 6.2 хувь буюу 118.1 минутыг, Хэргийг шүүх хуралдаанаар хэлэлцэхэд бэлтгэх, хэлэлцэх үе шатанд 6.7 хувь буюу 128.7 минутыг, Шийдвэр боловсруулах, хянах, гарын үсэг зурах үе шатанд 32.4 хувь буюу 621 минутыг, Хэрэг хянан шийдвэрлэсний дараах ажиллагаанд 8.8 хувь буюу 167.6 минутыг тус тус зарцуулж байна.

Хүснэгт 78. Ерөнхий шүүгч, шүүгч: зөрчлийн хэрэг авснаас хойших ажиллагааны хугацаа

Ажиллагаа	Нийслэлийн Эрүүгийн хэргийн давж заалдах шатны шүүхийн Дархан-Уул аймаг дахь Эрүүгийн хэргийн давж заалдах шатны шүүхийн Ерөнхий	Дундаж	Эзлэх хувь	
Хэргийн материалтай танилцах	1192.5	566	879.1	45.9
Хэрэг хүлээн авснаас хойших ажиллагаа	69.9	166	118.1	6.2
Хэргийг шүүх хуралдаанаар хэлэлцэхэд бэлтгэх, хэлэлцэх үе шат	108.9	148	128.7	6.7
Шийдвэр боловсруулах, хянах, гарын үсэг зурах	272.0	970	621.0	32.4
Хэрэг хянан шийдвэрлэсний дараах ажиллагаа	243.5	92	167.6	8.8
Нийт/минут/	1886.8	1941.9	1914.4	100.0

Судалгаанаас үзэхэд Эрүүгийн давж заалдах шатны шүүхийн шүүгч нь нэг эрүүгийн хэрэгт 3705.3 минут буюу 7.7 хоногийн хугацаа зарцуулж байгаа нь жилд дунджаар шийдвэрлэх хэвийн ачаалал буюу 61.7³ хэргээс давсан ачаалалтай, ажиллаж байгаа нь харагдаж байна.

³ 2018 онд Шүүхийн ерөнхий зөвлөлийн захилгаар Хөгжлийн санаачилга, бодлого сургалтын төвийн гүйцэтгэсэн “Шүүгчийн ажлын ачаалал тодорхойлох судалгааны тайлан”

3.2. ИРГЭНИЙ ХЭРГИЙН ДАВЖ ЗААЛДАХ ШАТНЫ ШҮҮХ ДЭХ ХЭРЭГ ХЯНАН ШИЙДВЭРЛЭХ АЖИЛЛАГААНЫ АЧААЛЛЫН СУДАЛГАА

Иргэний хэргийн давж заалдах шатны шүүх дэх шүүн таслах ажиллагаанд зарцуулж буй хугацааг хуульд заасан хэрэг хянан шийдвэрлэх ажиллагааны дараалалд тулгуурлан дараах үе шатад авч үзэж, холбогдох асуумжийн дагуу ажлын байранд ажиглан тодорхойлов:

I.Хэргийг шүүгч хүлээн авах;

II.Хэргийг шүүх хуралдаанаар хэлэлцэхэд бэлтгэх, хэлэлцэх;

III.Шийдвэр боловсруулах, хянах;

IV.Хэрэг хянан шийдвэрлэсний дараах ажиллагаа;

V.Бусад ажиллагаа.

Нийслэлийн Иргэний хэргийн давж заалдах шатны шүүх болон Дархан-Уул аймгийн Иргэний хэргийн давж заалдах шатны шүүхийн Ерөнхий шүүгч болон шүүгч, ерөнхий шүүгчийн болон шүүгчийн туслах тус бүрийн хэрэг хянан шийдвэрлэх ажиллагааны ачааллыг ажиглалтын байдлаар судлав.

Иргэний хэргийн давж заалдах шатны шүүхийн шүүгч хэрэг хянан шийдвэрлэхэд нэг хэрэгт дунджаар **ажлын 1 өдөр** буюу 7.8 цаг (466.3 минут) хэрэг хянан шийдвэрлэх ажиллагаа хийж байна. Үүнээс хэргийг шүүгч хүлээн авах шатанд дунджаар 8.6 хувь буюу 40 минутыг, хэргийг шүүх хуралдаанаар хэлэлцэхэд бэлтгэх, хэлэлцэх үе шатны ажиллагаанд 88.7 хувь буюу 413.5 минутыг, хэргийг эцэслэн шийдвэрлэсний дараах ажиллагааны шатанд 2.8 хувь буюу 12.9 минутыг тус тус зарцуулж байна.

Нийслэлийн иргэний хэргийн давж заалдах шатны шүүх болон Дархан-Уул аймаг дахь Иргэний хэргийн давж заалдах шатны шүүхүүдийн хэрэг хянан шийдвэрлэх ажиллагаанд зарцуулж буй хугацаанаас харахад орон нутгийн шүүх нь илүү их хугацаа зарцуулж байгаа нь харагдаж байна.

ХААИС-ийн судалгааны багийн дүгнэлтээр улсын дунджаар давж заалдах шатны шүүхийн нэг шүүгч жилд иргэний 103 хэргийг хянан шийдвэрлэсэн ачаалалтай ажилласан байна.

Нийслэлийн болон 19 аймгийн (дагнаагүй), 2 аймгийн (дагнасан) нэг шүүх давж заалдах шатны шүүхэд ажиллаж байгаа нэг шүүгч нэг жилд иргэний 43 хэргийн ачаалалтай байна. Энэ ачаалал нь сүүлийн 5 жилийн динамикийн хувьд нэг шүүгч нэг жилд авч байгаа бодит ачаалал гэж үзвэл Нийслэлийн Иргэний хэргийн давж заалдах шатны шүүхийн шүүгч бодит дунджаас 1.6 дахин их ачаалалтай, харин 21 аймаг дахь шүүхийн шүүгчид бодит дунджид хүрэхээр ачаалал аваагүй байна.

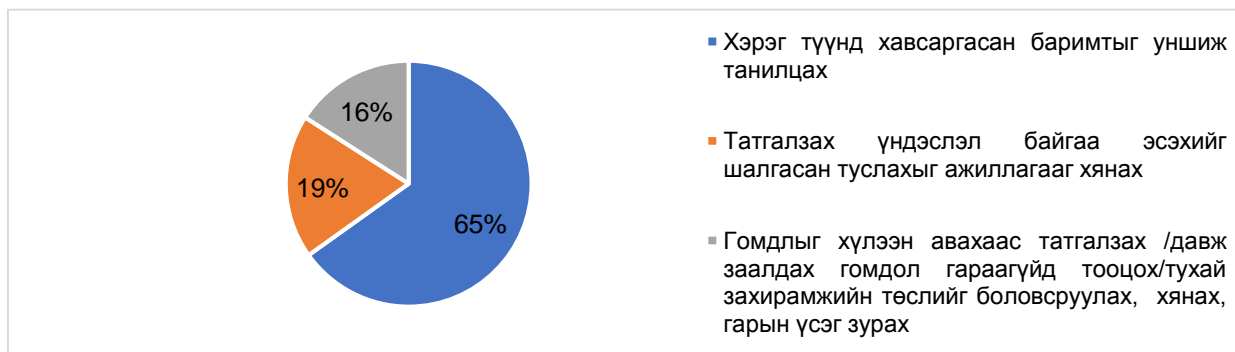
Иргэний хэргийн давж заалдах шатны шүүхийн Ерөнхий шүүгч болон шүүгчийн ажиллагааны ачааллын судалгаа

Нийслэлийн иргэний хэргийн *давж заалдах шатны шүүх* хэргийн анхан шатны шүүх болон *Дархан-Уул аймгийн* Иргэний хэргийн *давж заалдах шатны шүүх* шатны шүүхийн Ерөнхий шүүгч болон шүүгчийн ажиллагааны ачааллыг ажиглалтын байдлаар судлахад дараах хугацаатай гарсан байна.

I. Хэргийг шүүгч хүлээн авах үе шат

Хэргийг шүүгч хүлээн авах үе шатанд Хэрэг түүнд хавсаргасан баримтыг уншиж танилцах, Татгалзах үндэслэл байгаа эсэхийг шалгасан туслахыг ажиллагааг хянах, Гомдлыг хүлээн авахаас татгалзах /давж заалдах гомдол гараагүйд тооцох/тухай захирамжийн төслийг боловсруулах, хянах, гарын үсэг зурах гэсэн 3 ажиллагаа багтсан байна.

График 52. Ерөнхий шүүгч, шүүгч: хүлээн авах үе шатны дундаж хугацаа, хувиар

Энэ шатанд дунджаар нийт 40 минут зарцуулж байна. Үүнээс хамгийн бага хугацаа зарцуулсан ажиллагаа Гомдлыг хүлээн авахаас татгалзах /давж заалдах гомдол гараагүйд тооцох/тухай захирамжийн төслийг боловсруулах, хянах, гарын үсэг зурах 15,9 хувь буюу 6.4 минут, хамгийн их хугацаа зарцуулсан ажиллагаа Хэрэг түүнд хавсаргасан баримтыг уншиж танилцах 65.1 хувь буюу 26.1 минутыг зарцуулсан байна.

Хүснэгт 79. Ерөнхий шүүгч, шүүгч: хэргийг шүүгч хүлээн авах үе шат шатны ажиллагааны хугацаа /минутаар/

Ажиллагаа	Нийслэлийн иргэний хэргийн давж заалдах шатны шүүх	Дархан-Уул аймаг дахь иргэний хэргийн давж заалдах шатны шүүх	Дундаж	Эзлэх хувь
Хэрэг түүнд хавсаргасан баримтыг уншиж танилцах	20.0	32.2	26.1	65.1
Татгалзах үндэслэл байгаа эсэхийг шалгасан туслахыг ажиллагааг хянах	7.4	7.7	7.6	18.9
Гомдлыг хүлээн авахаас татгалзах /давж заалдах гомдол гараагүйд тооцох/тухай захирамжийн төслийг боловсруулах, хянах, гарын үсэг зурах	8.1	4.6	6.4	15.9
Нийт	35.5	44.5	40.0	100

II. Хэргийг шүүх хуралдаанаар хэлэлцэхэд бэлтгэх, хэлэлцэх ажиллагааны үе шат

Хэргийг шүүх хуралдаанаар хэлэлцэхэд бэлтгэх, хэлэлцэх үе шатанд нийт 8 ажиллагаа багтсан байна.

Хүснэгт 80. Ерөнхий шүүгч, шүүгч: хэрэг үүсгэснээс хэргийг шүүх хуралдаанаар хэлэлцүүлэх шийдвэр гаргах хүртэлх хугацааны ажиллагаа

Ажиллагаа	Нийслэлийн иргэний хэргийн давж заалдах шатны шүүх	Дархан-Уул аймаг дахь иргэний хэргийн давж заалдах шатны шүүх	Дундаж	Эзлэх хувь
Хэргийн оролцогчдод шүүх хуралдааны тов мэдэгдэх хуудсыг хянаж, гарын үсэг зурах	3.3	4.8	4.1	1

Хэргийн оролцогчоос ХХША-тай холбоотой хүсэлт гаргасан тохиолдолд шийдвэрлэх			14.6	12.1	13.4	3.2	
Хэргийн танилцах материалтай	Уншиж судлах		34.9	44.6	39.7	9.6	
	ХХША-г төлөвлөх		12.9	12	12.5	3	
	Түүвэр гаргах		37.7	23.3	30.5	7.4	
	Шаардлагатай хууль тогтоомжийг судлах		16.3	31	23.6	5.7	
	Шүүхийн практик судлах		18.6	23.3	20.9	5.1	
Шүүх хуралдааныг хэзээ товловол боломжтойг тодруулах, шүүх хуралдааныг товлох талаар шүүгчийн туслахад чиглэл өгөх			7.5	7.1	7.3	1.8	
Шүүх хуралдаан даргалагч, шүүх бүрэлдэхүүн томилсныг албажуулах тухай Ерөнхий шүүгчийн захирамжийн төслийг хянах			5.6	8.4	7.0	1.7	
Шүүх хуралдаан	Бүрэлдэхүүнд даргалсан		35.6	21.6	28.6	6.9	
	Илтгэсэн		35.1	32.0	33.6	8.1	
	Зөвлөлдөх		16.8	17.8	17.3	4.2	
	Шүүхээс гарсан шийдвэрийн тогтоох хэсгийг танилцуулах, үндэслэлийг тайлбарлах		8.5	16.0	12.2	3	
Шүүх хуралдааны тэмдэглэл хянах			17.3	21.7	19.5	4.7	
Шийдвэр боловсруулах, хянах, гарын үсэг зурах	Шүүгчийн захирамж	Боловсруулсан		10.1	10.1	1.2	
		Хянаж гарын үсэг зурах		15.3	6.7	11.0	2.7
	Магадлал	Боловсруулсан			45.2	45.2	5.5
		Хянаж гарын үсэг зурах		73.2	98.8	86.0	20.8
	Шүүхийн тогтоол	Боловсруулсан			14.7	14.7	1.8
		Хянаж гарын үсэг зурах		16.0	6.6	11.3	2.7
	Нийт			369.2	457.7	413.5	100

Энэ шатанд дунджаар нийт 413.5 минут зарцуулж байна. Үүнээс хамгийн бага хугацаа зарцуулсан ажиллагаа Хэргийн оролцогчдод шүүх хуралдааны тов мэдэгдэх хуудсыг хянаж, гарын үсэг зурах 1 хувь буюу 4.1 минут, хамгийн их хугацаа зарцуулсан ажиллагаа Шийдвэр боловсруулах, хянах, гарын үсэг зурах 39.7 хувь буюу 178.3 минутыг зарцуулсан байна.

III. Хэргийг эцэслэн шийдвэрлэсний дараах ажиллагааны үе шат

Хэргийг шүүх хуралдаанаар хэлэлцэхэд бэлтгэх, хэлэлцэх үе шатанд Албан бичиг хянаж гарын үсэг зурах ажиллагаа багтаж байна.

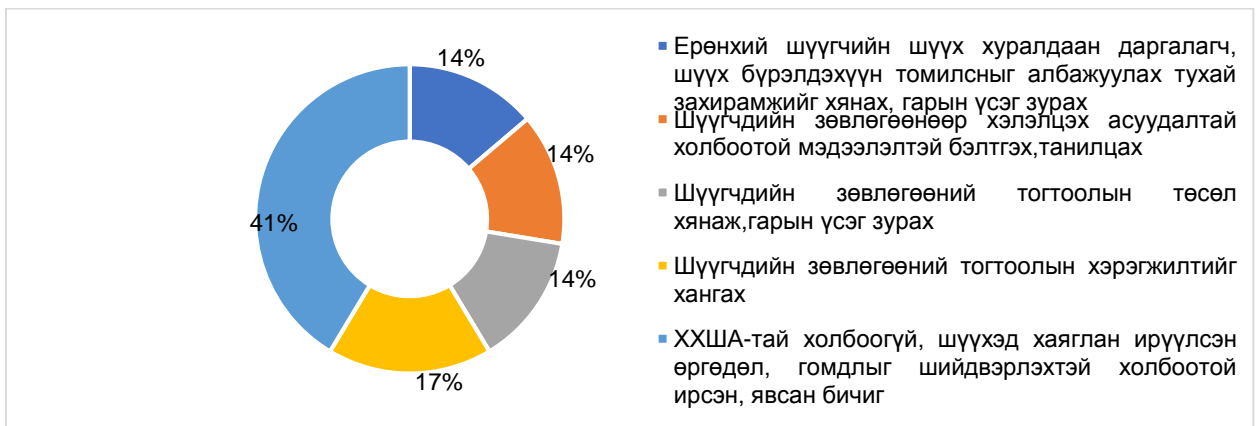
Хүснэгт 81. Хэргийг эцэслэн шийдвэрлэх ажиллагааны ачаалал

Ажиллагаа	Нийслэлийн иргэний хэргийн давж заалдах Дархан-Уул аймаг дахь иргэний дундаж
Албан бичиг хянаж гарын үсэг зурах	15

IV. Ерөнхий шүүгчийн ажиллагаа

Ерөнхий шүүгчийн хувьд хийгддэг ажиллагаанд Ерөнхий шүүгчийн шүүх хуралдаан даргалагч, шүүх бүрэлдэхүүн томилсныг албажуулах тухай захирамжийг хянах, гарын үсэг зурах, Шүүгчдийн зөвлөгөөнөөр хэлэлцэх асуудалтай холбоотой мэдээлэлтэй бэлтгэх, танилцах, Шүүгчдийн зөвлөгөөний тогтоолын төсөл хянаж, гарын үсэг зурах, Шүүгчдийн зөвлөгөөний тогтоолын хэрэгжилтийг хангах, ХХША-тай холбоогүй, шүүхэд хаяглан ирүүлсэн өргөдөл, гомдлыг шийдвэрлэхтэй холбоотой ирсэн, явсан бичиг гэсэн 5 ажиллагаа багтсан байна.

График 53. Ерөнхий шүүгчийн хувьд хийгддэг ажиллагаа

Ерөнхий шүүгчийн хувьд хийгддэг ажиллагаанд дунджаар 155 минут зарцуулж байна. Ерөнхий шүүгчийн шүүх хуралдаан даргалагч, шүүх бүрэлдэхүүн томилсныг албажуулах тухай захирамжийг хянах, гарын үсэг зурах, Шүүгчдийн зөвлөгөөнөөр хэлэлцэх асуудалтай холбоотой мэдээлэлтэй бэлтгэх, танилцах, Шүүгчдийн зөвлөгөөний тогтоолын төсөл хянаж, гарын үсэг зурах зэрэг ажиллагаанд тус тус 12.9 хувь буюу 20 минутыг, Шүүгчдийн зөвлөгөөний тогтоолын хэрэгжилтийг хангахад 16.1 хувь буюу 25 минутыг, ХХША-тай холбоогүй, шүүхэд хаяглан ирүүлсэн өргөдөл, гомдлыг шийдвэрлэхтэй холбоотой албан бичиг шийдвэрлэх нь 38.7 хувь буюу 60 минутыг эзэлж байна.

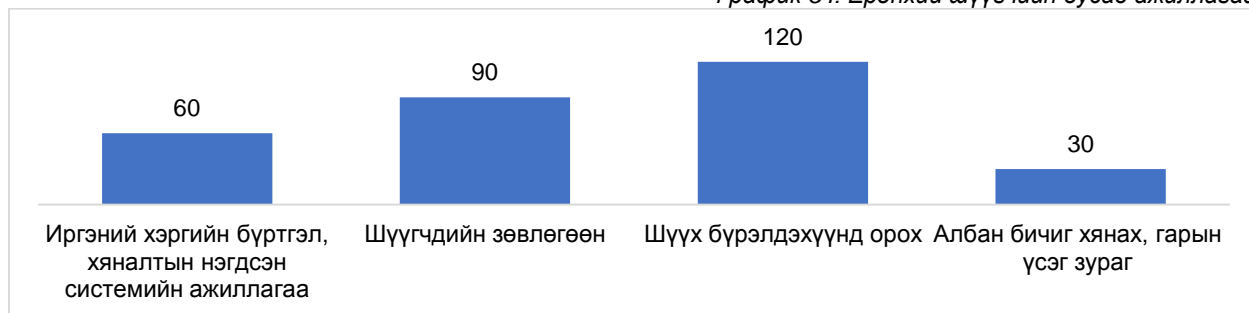
Хүснэгт 82. Ерөнхий шүүгчийн ажиллагааны ачаалал

Ажиллагаа	Нийслэлийн иргэний хэргийн давж заалдах шатны шүүх	Дархан-Уул аймаг дахь иргэний хэргийн давж заалдах шатны шүүх	Дундаж	Эзлэх хувь
Ерөнхий шүүгчийн шүүх хуралдаан даргалагч, шүүх бүрэлдэхүүн томилсныг албажуулах тухай захирамжийг хянах, гарын үсэг зурах	30	10	20	12.9
Шүүгчдийн зөвлөгөөнөөр хэлэлцэх асуудалтай холбоотой мэдээлэлтэй бэлтгэх, танилцах	20	20	20	12.9

Шүүгчдийн зөвлөгөөний тогтоолын төсөл хянаж, гарын үсэг зурах	20	20	20	12.9
Шүүгчдийн зөвлөгөөний тогтоолын хэрэгжилтийг хангах	30	20	25	16.1
ХХША-тай холбоогүй, шүүхэд хаяглан ирүүлсэн өргөдөл, гомдлыг шийдвэрлэхтэй холбоотой ирсэн, явсан бичиг	60	60	60	38.7
Нийт	160	150	155	100

V. Бусад ажиллагаа

График 54. Ерөнхий шүүгчийн бусад ажиллагаа

Ерөнхий шүүгч, шүүгчийн хувьд бусад ажиллагаанд дунджаар 300 минутыг зарцуулж байна. Шүүх бүрэлдэхүүнд ороход 120 минут, иргэний хэргийн бүртгэл хяналтын нэгдсэн системд ажиллагаа хийхэд 60 минут, шүүгчдийн зөвлөгөөнд 90 минут, албан бичиг хянах гарын үсэг зурахад 30 минут тус тус зарцуулж байна.

Дүгнэлт

Иргэний хэргийн анхан шатны шүүхийн шүүгч хэрэг хянан шийдвэрлэхэд нэг хэрэгт дунджаар 466.3 минут буюу 7.8 цаг 1 ажлын өдөр хэрэг хянан шийдвэрлэх ажиллагаа хийж байна. Хэргийг шүүгч хүлээн авах шатанд дунджаар 8.6 хувь буюу 40 минутыг зарцуулж байна. Хэргийг шүүх хуралдаанаар хэлэлцэхэд бэлтгэх, хэлэлцэх үе шатны ажиллагаанд 88.7 хувь буюу 413.5 минутыг зарцуулж байна. Хэргийг эцэслэн шийдвэрлэсний дараах ажиллагааны шатанд 2.8 хувь буюу 12.9 минутыг зарцуулж байна.

Хүснэгт 83. Иргэний хэргийн анхан шатны шүүхийн шүүгчийн ачаалал дундаж

Ажиллагаа	Нийслэлийн иргэний хэргийн давж заалдах шатны шүүх	Дархан-Уул аймаг дахь иргэний хэргийн давж заалдах шатны шүүх	Дундаж	Эзлэх хувь
Хэргийг шүүгч хүлээн авах үе шат	35.5	44.5	40.0	8.6
Хэргийг шүүх хуралдаанаар хэлэлцэхэд бэлтгэх, хэлэлцэх үе шат	369.2	457.7	413.5	88.7
Хэргийг эцэслэн шийдвэрлэсний дараах ажиллагаа	10.7	15	12.9	2.8
Нийт хугацаа	415.4	517.2	466.3	100

Ерөнхий шүүгчийн хувьд хийгддэг ажиллагаанд дунджаар 155 минут буюу 2.5 цагийг шүүгчээс илүүгээр зарцуулж байна. Бусад ажиллагаанд дунджаар 300 минут буюу 5 цаг зарцуулж байна.

3.3. ЗАХИРГААНЫ ХЭРГИЙН ДАВЖ ЗААЛДАХ ШАТНЫ ШҮҮХ ДЭХ ХЭРЭГ ХЯНАН ШИЙДВЭРЛЭХ АЖИЛЛАГААНЫ АЧААЛЛЫН СУДАЛГААЫ

Захиргааны хэргийн давж заалдах шатны шүүх дэх шүүн таслах ажиллагаанд зарцуулж буй хугацааг хуульд заасан хэрэг хянан шийдвэрлэх ажиллагааны онцлогт тулгуурлан авч үзэж, холбогдох асуумжийн дагуу ажлын байранд ажиглан тодорхойлов.

Захиргааны хэргийн давж заалдах шатны нэг шүүгч жилд дунджаар 62.6 хэрэг, маргаан хянан шийдвэрлэдэг бол нэг хэргийг эцэслэн шийдвэрлэхэд **ажлын 10.4 өдөр** зарцуулж байна. Өөрөөр хэлбэл захиргааны хэргийн давж заалдах шатны нэг шүүгч жилд 62.6 хэрэг, маргааныг эцэслэн шийдвэрлэхэд 651.04 ажлын өдрийг зарцуулахаар байна.

Шүүгч Хөдөлмөрийн тухай хуулийн дагуу жилд дунджаар ажлын 52 долоо хоног 2080 цаг ажиллах ёстой бөгөөд үүнээс ээлжийн амралтыг дунджаар ажлын дөрвөн долоо хоног гэж тооцвол 48 долоо хоног буюу 1920 цаг (ажлын өдөрт 8 цаг) ажиллана. Захиргааны нэг хэрэгт дунджаар 83.6 цаг зарцуулж байгааг харгалзан тооцоход жилд нэг шүүгч дунджаар 22.9 хэрэг (1920цаг/83.6 цаг) шийдвэрлэх боломжтой байна.

Захиргааны хэргийн давж заалдах шатны шүүхийн шүүгч 1 жилд дунджаар 62.6 хэрэг хянан шийдвэрлэдэг, нэг хэрэг хянан шийдвэрлэхэд нийт 10.4 өдөр зарцуулахаар байна гэсэн дүн гарсан нь **ХААИС-ийн судлаачдын багийн гаргасан Захиргааны хэргийн шүүгч 1 жилд дунджаар 34 хэрэг хянан шийдвэрлэнэ гэж дүгнэснээс даруй 1.8 дахин их байна.**

ХААИС-ийн судлаачдын дүгнэлтэд Захиргааны хэргийн Давж заалдах шатны шүүх 16.4 шүүгчийн орон тоо дутагдалтай ажиллаж байна гэсэн дүгнэсэн нь үндэслэлтэй байна.

I.Захиргааны хэргийн давж заалдах шатны Ерөнхий шүүгч болон шүүгчийн ажиллагааны ачааллын судалгаа

Захиргааны хэргийн давж заалдах шатны шүүхийн ажиллагаанд нийт 42 ажиллагаа багтсан байна. Ерөнхий шүүгч, шүүгч захиргааны 1 хэрэг, маргаан шийдвэрлэхэд дунджаар 5015.5 минут /83.6 цаг, ажлын 10.4 өдөр/ зарцуулж байна.

Хүснэгт 84. Захиргааны хэргийн давж заалдах шатны шүүхийн шүүгчийн ажиллагаа /хугацаагаар/

Ажиллагаа	Ерөнхий шүүгч болон шүүгч		
	Дундаж	Эзлэх хувь	
Улсын тэмдэгтийн хураамж төлсөн эсэхийг шалгах	11.4	0.2	
Гомдол, түүнд хавсаргасан баримттай уншиж танилцах	387.3	7.7	
Гомдлыг хүлээн авахаас татгалзах үндэслэл байгаа эсэхийг шалгасан туслахын ажиллагааг хянах	54.5	1.1	
Нөлөөллийн мэдүүлэг хөтөллдөг талаар мэдээлэл өгсөн баримтыг хянах	17.5	0.3	
Хариу тайлбартай танилцах	162.3	3.2	
Гомдол гаргаагүйд тооцох	61.4	1.2	
Хэргийн оролцогчоос ХХША-тай холбоотой хүсэлт гаргасан тохиолдолд шийдвэрлэх, захирамж гаргах	60.0	1.2	
Хэргийн материалыг уншиж судлах	Уншиж судлах	632.7	12.6
	АШШ-ны журам зөрчсөн эсэхийг хянах	349.1	7.0
	Түүвэр гаргах	91.4	1.8
	Шаардлагатай хууль, тогтоомжийг судлах	136.4	2.7
	Шүүхийн практик судлах	109.1	2.2
Шүүх хуралдааныг хэзээ товловол боломжтойг тодруулах, шүүх хуралдааныг товлох талаар шүүгчийн туслахад чиглэл өгөх	13.2	0.3	
Хэргийг шүүх хуралдаанаар хэлэлцүүлэх тухай захирамжийг хянах, гарын үсэг зурах	Боловсруулсан	36.8	0.7
	Хянасан, гарын үсэг зурсан	20.9	0.4
Хэргийн оролцогчдод шүүх хуралдааны тов мэдэгдэх хуудсыг хянаж, гарын үсэг зурах	17.5	0.3	
Шүүх хуралдаан	Шүүх хуралдаан явагдсан	94.1	1.9
	Зөвлөлдөх	30.0	0.6
	Илтгэгч	28.6	0.6
Шүүх хуралдааны тэмдэглэл хянаж, гарын үсэг зурах	49.1	1.0	

Шийдвэр боловсруулах, хянах, гарын үсэг зурах	Шүүгчийн захирамж	Боловсруулсан	88.6	1.8
		Хянасан, гарын үсэг зурсан	24.5	0.5
	Шүүхийн шийтгэвэр	Боловсруулсан	75.0	1.5
		Хянасан, гарын үсэг зурсан	24.5	0.5
	Шүүхийн тогтоол	Боловсруулсан	113.2	2.3
		Хянасан, гарын үсэг зурсан	24.5	0.5
Шүүхийн магадлал	Боловсруулсан	545.5	10.9	
	Хянасан, гарын үсэг зурсан	163.6	3.3	
Бүрэлдэхүүнд даргалагч	Магадлал	Боловсруулсан	73.6	1.5
		бусад шүүгчдийн саналыг тусгах	95.5	1.9
	Тогтоол	хянаж, гарын үсэг зурсан	30.0	0.6
		бусад шүүгчдийн саналыг тусгах	68.2	1.4
		Боловсруулсан	98.2	2.0
	Тэмдэглэл	хянаж, гарын үсэг зурсан	30.0	0.6
		Саналыг тусгаж, засвар оруулах	84.5	1.7
Бүрэлдэхүүн	Магадлалын төсөлд санал өгөх	хянаж, гарын үсэг зурсан	24.5	0.5
		Тогтоолын төсөлд санал өгөх	42.3	0.8
	Тогтоолын төсөлд санал өгөх	49.1	1.0	
Илтгэгч	Магадлал, тогтоол	Төсөл бичих	632.7	12.6
		даргалагч, бүрэлдэхүүнээс ирүүлсэн саналуудыг төсөл тусгах эсэх	111.8	2.2
		Саналыг тусган боловсруулах	231.8	4.6
		Гарын үсэг зурах	20.5	0.4
Нийт хугацаа /минутаар/			5015.5	100.0

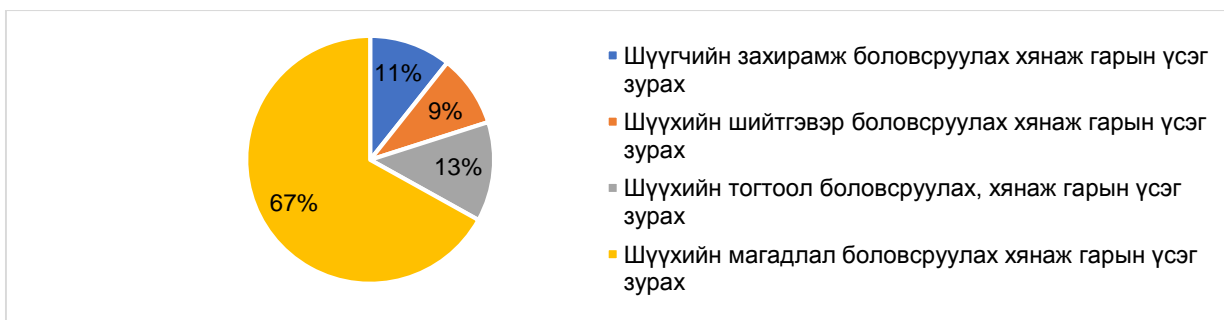
Үүнээс хамгийн их хугацааг хэргийн материалыг уншиж судлахад 632.7 минут, магадлал тогтоолын төсөл бичихэд 632.7 минут, шүүхийн магадлал боловсруулахад 545.5 минут, гомдол, түүнд хавсаргасан баримттай уншиж танилцахад 387.3 минут, хэргийн материалыг уншиж анхан шатны журам зөрчсөн эсэхийг хянахад 349.1 минутыг тус тус зарцуулж байна.

График 55. Хэргийн материалыг уншиж судлах хугацаа

Хэргийн материалыг уншиж судлахад 1318.6 минут зарцуулж байгаа бөгөөд нийт ажиллагааны 26.1 хувийг эзэлж байна. Үүнээс хэргийн материалыг уншиж судлахад 632.7 минут, АШШ-ны журам зөрчсөн эсэхийг хянахад 349.1 минут, шаардлагатай хууль, тогтоомжийг судлахад 136.4 минут, шүүхийн практик судлахад 109.1 минут, түүвэр гаргахад 182.7 минутыг тус тус зарцуулж байна.

График 56. Шийдвэр боловсруулах, хянах, гарын үсэг зурах хугацаа

Шийдвэр боловсруулах, хянах, гарын үсэг зурахад 1059.5 минут зарцуулж байгаа бөгөөд нийт ажиллагааны 21 хувийг эзэлж байна. Үүнээс шүүхийн магадлал боловсруулах хянаж гарын үсэг зурахад 709.1 минут, шүүхийн тогтоол боловсруулах, хянаж гарын үсэг зурахад 137.7 минут, шүүгчийн захирамж боловсруулах хянаж гарын үсэг зурахад 113.2 минут, шүүхийн шийтгэвэр боловсруулах хянаж гарын үсэг зурахад 99.6 минут тус тус зарцуулж байна.

Хүснэгт 85. Маргааны төрлөөр зарцуулах хугацаа

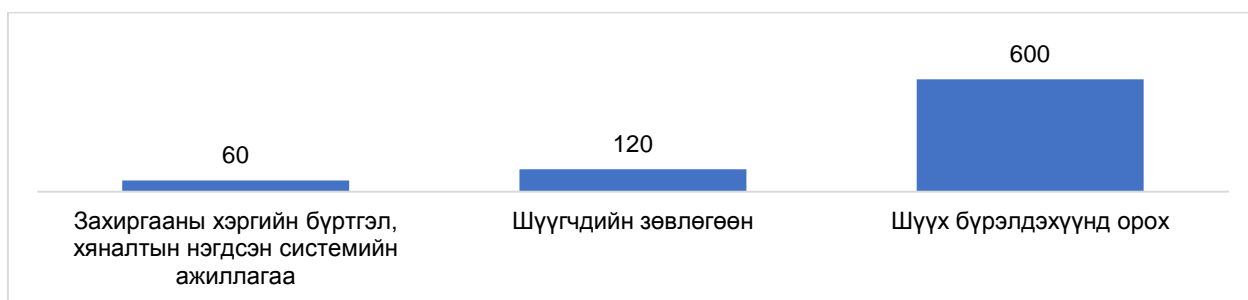
№	Маргааны төрөл	Нийт хугацаа /минутаар/	Эзлэх хувь
1.	Газрын	5415	4.9
2.	Төрийн албаны	5415	4.9
3.	Төрийн хяналт, шалгалттай холбоотой	5415	4.9
4.	Ашигт малтмалтай холбоотой	5415	4.9
5.	Төрийн болон орон нутгийн өмчийн хөрөнгөөр бараа, ажил үйлчилгээ худалдан авахтай холбоотой /тендер/	5415	4.9
6.	Татварын	5965	5.4
7.	Улсын бүртгэлтэй холбоотой	5965	5.4
8.	Нийгмийн даатгалтай холбоотой	5965	5.4
9.	Тусгай зөвшөөрөлтэй холбоотой	5965	5.4
10.	Барилгын эрх зүйн маргаан	5965	5.4
11.	Улсын байцаагчийн акттай холбоотой	5965	5.4
12.	Байгаль орчныг хамгаалахтай холбоотой	5965	5.4
13.	Боловсролтой холбоотой	5965	5.4
14.	Санхүүгийн зохицуулах хороотой холбоотой	5965	5.4
15.	Хүүхдийн эрхтэй холбоотой	3555	3.2
16.	Шударга бус өрсөлдөөнийг хянан зохицуулах, хэрэглэгчийн эрх ашигтай холбоотой	3735	3.4
17.	Зохиогчийн эрх, барааны тэмдэгтэй холбоотой	3765	3.4
18.	Нийтийн өмчийг хамгаалахтай холбоотой	3675	3.3
19.	Гаальтай холбоотой маргаан	3675	3.3
20.	Оюуны өмчтэй холбоотой	3765	3.4
21.	Нийтийн эрүүл мэндтэй холбоотой	3705	3.4
22.	Зам тээвэртэй холбоотой маргаан	3705	3.4
23.	Дундаж	5015.45	100.0

Маргааны төрлийн хувьд Ерөнхий шүүгч болон шүүгч захиргааны 1 хэрэг, маргаан эцэслэн шийдвэрлэхэд дунджаар 5015.5 минут зарцуулж байгаа бөгөөд хамгийн их хугацааг татвар, улсын бүртгэл, нийгмийн даатгал, тусгай зөвшөөрөл, барилга, улсын байцаагчийн акт, байгаль орчныг хамгаалах, боловсрол, санхүүгийн зохицуулах хороотой холбоотой хэрэг, маргаануудад зарцуулж байна.

Захиргааны хэргийн давж заалдах шатны 1 шүүгч жилд дунджаар 62.6 хэрэг, маргаан хянан шийдвэрлэдэг бол 1 хэргийг эцэслэн шийдвэрлэхэд ажлын 10.4 өдөр зарцуулж байна. Өөрөөр хэлбэл захиргааны хэргийн анхан шатны 1 шүүгч жилд 62.6 хэрэг, маргааныг эцэслэн шийдвэрлэхэд 651.04 ажлын өдрийг зарцуулахаар байна.

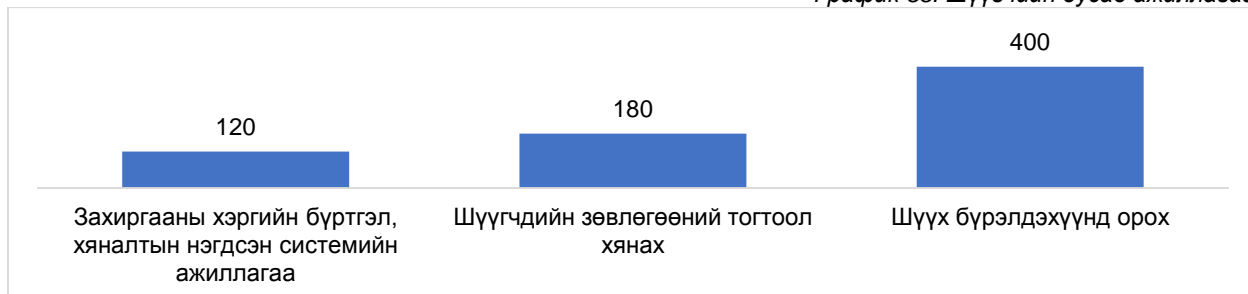
II. Бусад ажиллагаа

График 57. Ерөнхий шүүгчийн бусад ажиллагаа

Ерөнхий шүүгчийн хувьд бусад ажиллагаанд 780 минутыг дунджаар зарцуулж байна. Шүүх бүрэлдэхүүнд ороход 600 минут, захиргааны хэргийн бүртгэл хяналтын нэгдсэн системд ажиллагаа хийхэд 60 минут, шүүгчдийн зөвлөгөөний тогтоол хянахад 120 минут тус тус зарцуулж байна.

График 58. Шүүгчийн бусад ажиллагаа

Шүүгчийн хувьд бусад ажиллагаанд 700 минутыг дунджаар зарцуулж байна. Шүүх бүрэлдэхүүнд ороход 400 минут, захиргааны хэргийн бүртгэл хяналтын нэгдсэн системд ажиллагаа хийхэд 120 минут, шүүгчдийн зөвлөгөөний тогтоол хянахад 180 минут тус тус зарцуулж байна.

III. Захиргааны хэргийн давж заалдах шатны Ерөнхий шүүгч болон шүүгчийн туслахын ажиллагааны ачааллын судалгаа

Захиргааны хэргийн давж заалдах шатны шүүхийн ерөнхий шүүгчийн болон шүүгчийн ажиллагаанд нийт 21 ажиллагаа багтсан байна. Ерөнхий шүүгчийн болон шүүгчийн туслах захиргааны 1 хэрэг, маргаан шийдвэрлэх ажиллагааг гүйцэтгэхэд дунджаар 5487 минут /91.5 цаг, ажлын 11.4 өдөр/ зарцуулж байна.

Хүснэгт 86. Захиргааны хэргийн давж заалдах шатны Ерөнхий шүүгч болон шүүгчийн туслахын ажиллагааны ачаалал

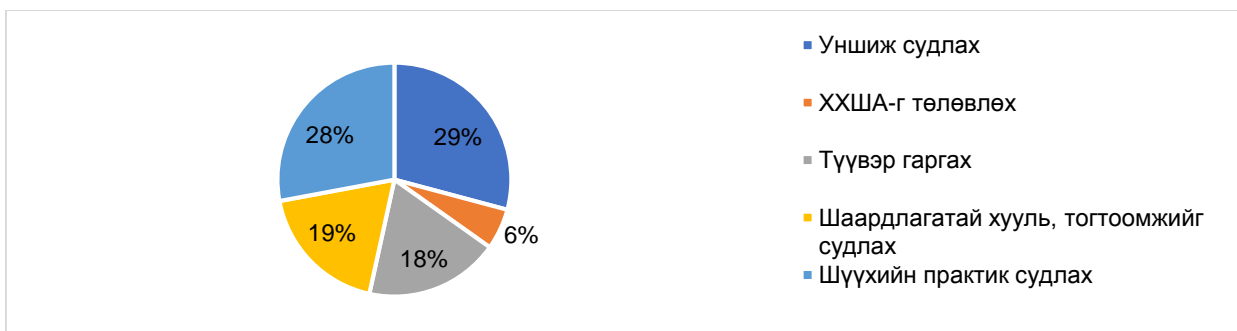
Ажиллагаа /минутаар/	Ерөнхий шүүгчийн болон шүүгчийн туслах
----------------------	--

		Дундаж	Эзлэх хувь	
Хэргийг хүлээн авах, шүүх хуралдаанаар хэлэлцүүлэхээс өмнөх үе шат	Гомдол, түүнд хавсаргасан баримттай уншиж танилцан шүүгчид танилцуулах	188.2	3.4	
	Гомдлыг хүлээн авахаас татгалзах үндэслэл байгаа эсэхийг шалгаж, захирамжийн төсөл боловсруулах	94.1	1.7	
	Нөлөөллийн мэдүүлэг танилцуулах	32.7	0.6	
	Итгэмжлэлийн хугацаа шалгах	62.7	1.1	
	Хэргийн материал танилцуулах	501.8	9.1	
	Уншиж судлах	785.5	14.3	
	ХХША-г төлөвлөх	152.7	2.8	
	Хэргийн материалтай танилцах	501.8	9.1	
	Түүвэр хийх	501.8	9.1	
	Шаардлагатай хууль тогтоомжийг судлах	501.8	9.1	
Шүүхийн практик судлах	752.7	13.7		
Хэргийг шүүх хуралдаанаар хэлэлцэхэд бэлтгэх, хэлэлцэх үе шат	Хэргийг шүүх хуралдаанаар хэлэлцүүлэх тухай захирамжийн төсөл боловсруулах	250.9	4.6	
	Шүүх хуралдааны товыг зард бүртгүүлэх	31.4	0.6	
	Хэргийн оролцогчдод шүүх хуралдааны тов мэдэгдэх	утсаар	125.5	2.3
	Хэргийг шүүх хуралдаанаар хэлэлцэхтэй холбоотой шаардлагатай хууль тогтоомж, шүүхийн практик судлах	752.7	13.7	
	Шүүх хуралдаан даргалагч, шүүх бүрэлдэхүүн томилсныг албажуулах тухай Ерөнхий шүүгчийн захирамжийг боловсруулах, хэрэгт хавсаргах	125.5	2.3	
	Шүүх хуралдааны заалыг бэлтгэх	62.7	1.1	
Хэргийг шийдвэрлэсний дараах ажиллагаа	Шүүх хуралдааны тэмдэглэл хянах	125.5	2.3	
	Шүүх хуралдаан хойшлуулах захирамжийн төсөл боловсруулах	85.6	1.6	
	Шүүхийн магадлалын төсөл боловсруулах	188.2	3.4	
	Хэргийг эмхэтгэх	106.4	1.9	
	Шүүхийн шийдвэрийг гардуулах	58.6	1.1	
Нийт хугацаа		5487.0	100.0	

Хэргийг хүлээн авах, шүүх хуралдаанаар хэлэлцүүлэхээс өмнөх үе шат 3574.1, хэргийг шүүх хуралдаанаар хэлэлцэхэд бэлтгэх, хэлэлцэх үе шат 1348.6 минут, хэргийг шийдвэрлэсний дараах ажиллагаа 564.3 минут тус тус зарцуулж байна.

Хэргийг хүлээн авах, шүүх хуралдаанаар хэлэлцүүлэхээс өмнөх үе шатнаас хэргийн материалтай танилцах ажиллагаа хамгийн өндөр байгаа бөгөөд энэ үе шатны ажиллагааны 75.4 хувийг эзэлж байна.

График 59. Хэргийн материалтай танилцах

Хэргийн материалыг уншиж судлахад 2694.6 минут зарцуулж байгаа бөгөөд нийт ажиллагааны 49.1 хувийг эзэлж байна. Үүнээс хэргийн материалыг уншиж судлахад 785.5 минут, ХХША-г төлөвлөхөд 152.7 минут, шаардлагатай хууль, тогтоомжийг судлахад 501.8 минут, шүүхийн практик судлахад 752,7 минут, түүвэр гаргахад 501.8 минутыг тус тус зарцуулж байна.

Хэргийг шүүх хуралдаанаар хэлэлцэхэд бэлтгэх, хэлэлцэх үе шатанд хамгийн өндөр хугацааг хэргийг шүүх хуралдаанаар хэлэлцэхтэй холбоотой шаардлагатай хууль тогтоомж, шүүхийн практик судлахад 752.7 минут, хэргийг шүүх хуралдаанаар хэлэлцүүлэх тухай захирамжийн төсөл боловсруулахад 250.9 минут тус тус зарцуулж байна.

Хэргийг шийдвэрлэсний дараах үе шатнаас хамгийн өндөр хугацааг шүүхийн магадлалын төсөл боловсруулахад 188.2 минут, шүүх хуралдааны тэмдэглэл хянахад 125.5 минут, хэргийг эмхэтгэхэд 106.4 минут тус тус зарцуулж байна.

График 60. Маргааны төрлөөр зарцуулах хугацаа
Нийт хугацаа /минутаар/ Эзлэх хувь

№	Маргааны төрөл	Нийт хугацаа /минутаар/	Эзлэх хувь
1.	Газрын	5850	4.8
2.	Төрийн албаны	5130	4.2
3.	Төрийн хяналт, шалгалттай холбоотой	2550	2.1
4.	Ашигт малтмалтай холбоотой	5130	4.2
5.	Төрийн болон орон нутгийн өмчийн хөрөнгөөр бараа, ажил үйлчилгээ худалдан авахтай холбоотой /тендер/	10092	8.4
6.	Татварын	10092	8.4
7.	Улсын бүртгэлтэй холбоотой	5130	4.2
8.	Нийгмийн даатгалтай холбоотой	5130	4.2
9.	Тусгай зөвшөөрөлтэй холбоотой	5130	4.2
10.	Барилгын эрх зүйн маргаан	5130	4.2
11.	Улсын байцаагчийн акттай холбоотой	5130	4.2
12.	Байгаль орчныг хамгаалахтай холбоотой	5130	4.2
13.	Боловсролтой холбоотой	5130	4.2
14.	Санхүүгийн зохицуулах хороотой холбоотой	5130	4.2
15.	Хүүхдийн эрхтэй холбоотой	5130	4.2
16.	Шударга бус өрсөлдөөнийг хянан зохицуулах, хэрэглэгчийн эрх ашигтай холбоотой	2580	2.1
17.	Зохиогчийн эрх, барааны тэмдэгтэй холбоотой	5190	4.3
18.	Нийтийн өмчийг хамгаалахтай холбоотой	5190	4.3
19.	Гаальтай холбоотой маргаан	5190	4.3

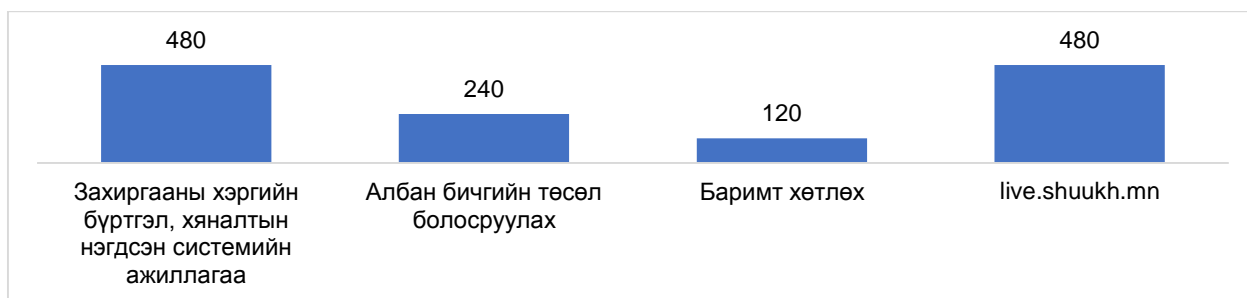
20.	Оюуны өмчтэй холбоотой	5850	4.8
21.	Нийтийн эрүүл мэндтэй холбоотой	5850	4.8
22.	Зам тээвэртэй холбоотой маргаан	5850	4.8
23.	Дундаж	5487	4.5

Маргааны төрлийн хувьд Ерөнхий шүүгчийн болон шүүгчийн туслахын захиргааны 1 хэрэг, маргаан эцэслэн шийдвэрлэх ажиллагааг гүйцэтгэхэд дунджаар 5487 минут зарцуулж байгаа бөгөөд хамгийн их хугацааг татвар, төрийн болон орон нутгийн өмчийн хөрөнгөөр бараа, ажил үйлчилгээ худалдан авахтай холбоотой маргаануудад зарцуулж байна.

Захиргааны хэргийн давж заалдах шатны 1 шүүгч жилд дунджаар 62.6 хэрэг, маргаан хянан шийдвэрлэдэг бол 1 хэргийг эцэслэн шийдвэрлэх ажиллагааг шүүгчийн туслах гүйцэтгэхэд ажлын 11.4 өдөр зарцуулж байна. Өөрөөр хэлбэл захиргааны хэргийн давж заалдах шатны 1 шүүгчийн туслах жилд 713.6 ажлын өдөр ажиллахаар байна. Захиргааны хэргийн давж заалдах шатны шүүхийн 1 шүүгчийн туслах жилд 22.8 хэрэг, маргаан хянан шийдвэрлэх ажиллагааг гүйцэтгэх боломжтой байна.

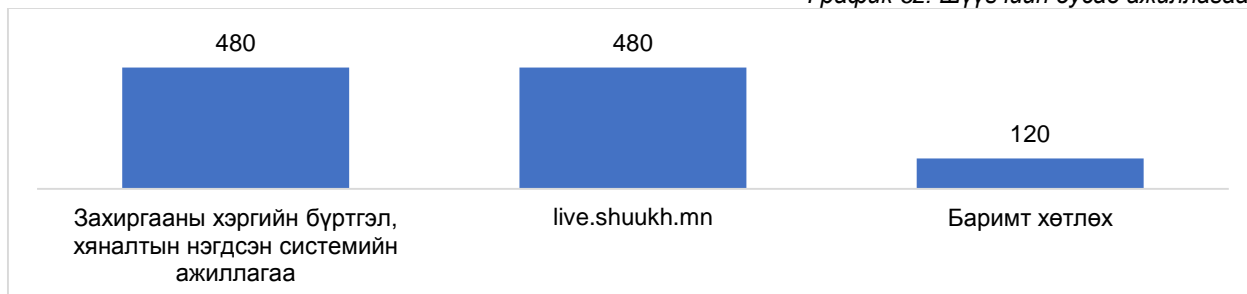
IV. Бусад ажиллагаа

График 61. Ерөнхий шүүгчийн туслахын бусад ажиллагаа

Ерөнхий шүүгчийн туслахын хувьд бусад ажиллагаанд 1320 минутыг дунджаар зарцуулж байна. Захиргааны хэргийн бүртгэл хяналтын нэгдсэн системд ажиллагаа хийхэд 480 минут, албан бичгийн төсөл боловсруулахад 240 минут, баримт хөтлөхөд 120 минут, live.shuukh.mn-д зар оруулахад 600 минут тус тус зарцуулж байна.

График 62. Шүүгчийн бусад ажиллагаа.

Шүүгчийн хувьд бусад ажиллагаанд 1080 минутыг дунджаар зарцуулж байна. Захиргааны хэргийн бүртгэл хяналтын нэгдсэн системд ажиллагаа хийхэд 480 минут, баримт хөтлөхөд 120 минут, live.shuukh.mn-д зар оруулахад 480 минут тус тус зарцуулж байна.

ДӨРӨВ. ДҮГНЭЛТ

Анхан шатны шүүх

Эрүүгийн хэргийн анхан шатны шүүхийн Ерөнхий шүүгч, шүүгчийн 1 хэргийг хянан шийдвэрлэхэд зарцуулж буй дундаж хугацаа **2327.8** минут, **38.7** цаг, **4.8** ажлын өдөр, иргэний 1 хэргийг хянан шийдвэрлэхэд зарцуулж буй дундаж хугацаа **1309.5** минут, **21.8** цаг, **2.7** ажлын өдөр, захиргааны 1 хэргийг хянан шийдвэрлэхэд зарцуулж буй дундаж хугацаа **3440.4** минут, **57.3** цаг, **7.2** ажлын өдөр тус тус зарцуулж байна.

2018 онд Шүүхийн ерөнхий зөвлөлийн захиалгаар Хөгжлийн санаачилга, бодлого судалгааны төвийн хийсэн судалгаанд жилд дунджаар эрүүгийн хэргийн анхан шатны шүүхийн нэг шүүгч 75 хэрэг, иргэний хэргийн анхан шатны шүүхийн нэг шүүгч 200, захиргааны хэргийн анхан шатны шүүхийн нэг шүүгч 42 хэрэг шийдэх нь шүүхийн шийдвэр чанартай бөгөөд үндэслэл бүхий шийдвэр гарна” гэж санал асуулгад хариулсан талаар дурдсан байна.⁴

Эрүүгийн хэргийн анхан шатны шүүхийн Ерөнхий шүүгч, шүүгч ердийн журмаар хэрэг хянан шийдвэрлэхэд нэг хэрэгт дунджаар 2327.8 минут буюу 38.7 цаг 4.8 хоногт хянан шийдвэрлэх ажиллагаа хийж байна.

Хөгжлийн санаачилга, бодлого судалгааны төвийн хийсэн судалгааны үр дүнгээр эрүүгийн хэргийн анхан шатны шүүхийн нэг шүүгч жилд дунджаар 75 хэрэг хянан шийдвэрлэвэл 360 өдөр /ажлын 8 цагаар ажиллавал/ зарцуулахаар байна.

Жилд хөдөлмөрийн тухай хуульд заасан бүх нийтээр амрах болон тэмдэглэлт баярын өдөр, ээлжийн амралтын өдрийг хасаж тооцоход 250 орчим өдөр ажиллах ёстой гэж үзвэл эрүүгийн хэргийн анхан шатны шүүхийн шүүгч даруй 1.4 дахин их ачаалалтай ажиллаж байна.

Эрүүгийн хэргийн анхан шатны шүүхийн Ерөнхий шүүгч, шүүгч зөрчлийн хэрэг хянан шийдвэрлэхэд нэг хэрэгт дунджаар 195.4 минут буюу 3.2 цаг 0.4 хоногт хянан шийдвэрлэх ажиллагаа хийж байна. Хэргийн материалтай танилцах шатанд 34 хувь буюу 66.5 минутыг, Хэргийг шүүх хуралдаанаар хэлэлцэхэд бэлтгэх, хэлэлцэх үе шатанд 14.3 хувь буюу 27.9 минутыг, Шийдвэр боловсруулах, хянах, гарын үсэг зурах үе шатанд 35.8 хувь буюу 69.9 минутыг, Хэрэг хянан шийдвэрлэсний дараах ажиллагаанд 16 хувь буюу 31.2 минутыг тус тус зарцуулж байна.

Хөдөө аж ахуйн их сургуулийн багш нараас бүрдсэн судалгааны багийн үр дүнгээр 1 эрүүгийн хэрэгт 2.4 иргэний хэрэг, 10.2 зөрчлийн хэрэг дүйцүүлэн бодох боломжтой бөгөөд захиргааны хэргийг дүйцүүлэн бодох боломжгүй байна гэсэн дүгнэлтийг гаргасан байна.

Энэ судалгааны үр дүнгээр 1 Эрүүгийн хэрэг хянан шийдвэрлэж буй хугацаа нь 1.7-2.0 иргэний хэрэг хянан шийдвэрлэсэн хугацаатай тэнцэж байна. Мөн 1 эрүүгийн хэрэг хянан шийдвэрлэж буй буй хугацаа нь 11.9 зөрчлийн хэрэг хянан шийдвэрлэсэн хугацаатай тэнцэж байна.

Иргэний хэргийн анхан шатны шүүхийн Ерөнхий шүүгч, шүүгч ердийн журмаар хэрэг хянан шийдвэрлэхэд нэг хэрэгт дунджаар 1309.5 минут буюу 21.8 цаг 2.7 ажлын өдөр хэрэг хянан шийдвэрлэх ажиллагаа хийж байна.

Хөгжлийн санаачилга, бодлого судалгааны төвийн хийсэн судалгааны үр дүнгээр иргэний хэргийн анхан шатны шүүхийн нэг шүүгч жилд дунджаар 200 хэрэг хянан шийдвэрлэвэл 545 өдөр /ажлын 8 цагаар ажиллавал/ зарцуулахаар байна.

Жилд хөдөлмөрийн тухай хуульд заасан бүх нийтээр амрах болон тэмдэглэлт баярын өдөр, ээлжийн амралтын өдрийг хасаж тооцоход 250 орчим өдөр ажиллах ёстой

⁴ Шүүгчийн ажлын ачаалал тодорхойлох судалгааны тайлан. Хөгжлийн санаачлага, бодлого судалгааны төв, Шүүхийн ерөнхий зөвлөл. 2018 он. 68 дахь тал.

гэж үзвэл иргэний хэргийн анхан шатны шүүхийн шүүгч даруй 2 дахин их ачаалалтай ажиллаж байна.

Захиргааны хэргийн анхан шатны шүүхийн Ерөнхий шүүгч, шүүгчийн ажиллагааг 4 хэсэгт хуваан үзсэн бөгөөд нийт 3440.4 минут /57.3 цаг, 7.2 ажлын өдөр/ зарцуулж байна.

Энэ тоотой харьцуулж үзвэл дээрх ажиглалтын үр дүнгээр гарсан хугацаатай харьцуулж үзвэл захиргааны хэргийн анхан шатны шүүхийн нэг шүүгч 42 хэргийг хянан шийдвэрлэхэд 302.4 ажлын өдөр/ ажлын 8 цаг/ зарцуулна гэсэн тооцоолол гарч байна.

Сүүлийн 5 жилийн хугацаанд улсын дунджаар захиргааны хэргийн анхан шатны шүүхийн нэг шүүгч 23.9 хэрэг хянан шийдвэрлэсэн байх бөгөөд үүнийг ажиглалтын үр дүнгээр гарсан хугацаатай харьцуулж үзвэл 172.1 ажлын өдөр /ажлын 8 цаг/ зарцуулсан гэсэн үр дүн гарч байна. Харин нийслэлийн захиргааны хэргийн анхан шатны шүүхийн нэг шүүгчийн дундаж 54.1 хэрэг хянан шийдвэрлэсэн байгаа нь 384.1 ажлын өдөр / ажлын 8 цаг/ зарцуулсан нь харьцангуй өндөр хугацаа зарцуулсан байна. Шүүгч Хөдөлмөрийн тухай хуулийн дагуу жилд дунджаар ажлын 52 долоо хоног 2080 цаг ажиллах ёстой бөгөөд үүнээс ээлжийн амралтыг дунджаар ажлын дөрвөн долоо хоног амарна гэж тооцвол 48 долоо хоног буюу 1920 цаг ажиллах ёстой байна. Дунджаар 54.1 хэрэг хянан шийдвэрлэж буй Нийслэлийн захиргааны хэргийн анхан шатны шүүхийн нэг шүүгч жилд дунджаар 3072 цаг ажилласан нь өндөр ачаалалтай ажилласныг харуулж байна.

Давж заалдах шатны шүүх

Эрүүгийн хэргийн давж заалдах шатны шүүхийн Ерөнхий шүүгч, шүүгчийн 1 хэргийг хянан шийдвэрлэхэд зарцуулж буй дундаж хугацаа **3705.3** минут, **61.7** цаг, **7.7** ажлын өдөр, иргэний 1 хэргийг хянан шийдвэрлэхэд зарцуулж буй дундаж хугацаа **466.3** минут буюу **7.8** цаг **1** ажлын өдөр, захиргааны 1 хэргийг хянан шийдвэрлэхэд зарцуулж буй дундаж хугацаа **5015.5** минут, **83.6** цаг, **10.4** ажлын өдөр тус тус зарцуулж байна.

Эрүүгийн хэргийн давж заалдах шатны шүүхийн нэг шүүгч хэргийн материалтай танилцах шатанд 59.2 хувь буюу 2192.3 минутыг, Хэрэг хүлээн авснаас хойших ажиллагааны шатанд 3.2 хувь буюу 118.1 минутыг, Хэргийг шүүх хуралдаанаар хэлэлцэхэд бэлтгэх, хэлэлцэх үе шатанд 9.1 хувь буюу 338 минутыг, Шийдвэр боловсруулах, хянах, гарын үсэг зурах үе шатанд 27 хувь буюу 1001.7 минутыг, Хэрэг хянан шийдвэрлэсний дараах ажиллагаанд 1.5 хувь буюу 55.3 минутыг тус тус зарцуулж байна.

Жилд хөдөлмөрийн тухай хуульд заасан бүх нийтээр амрах болон тэмдэглэлт баярын өдөр, ээлжийн амралтын өдрийг хасаж тооцоход 250 орчим өдөр ажиллах ёстой гэж үзвэл эрүүгийн хэргийн давж заалдах шатны шүүхийн нэг шүүгч жилд 32.5 хэргийг хянан шийдвэрлэх боломжтой байна.

Иргэний хэргийн давж заалдах шатны шүүхийн нэг шүүгч хэргийг шүүгч хүлээн авах шатанд дунджаар 8.6 хувь буюу 40 минутыг зарцуулж байна. Хэргийг шүүх хуралдаанаар хэлэлцэхэд бэлтгэх, хэлэлцэх үе шатны ажиллагаанд 88.7 хувь буюу 413.5 минутыг зарцуулж байна. Хэргийг эцэслэн шийдвэрлэсний дараах ажиллагааны шатанд 2.8 хувь буюу 12.9 минутыг зарцуулж байна. Ерөнхий шүүгчийн хувьд хийгддэг ажиллагаанд дунджаар 155 минут буюу 2.5 цагийг шүүгчээс илүүгээр зарцуулж байна. Бусад ажиллагаанд дунджаар 300 минут буюу 5 цаг зарцуулж байна.

Жилд хөдөлмөрийн тухай хуульд заасан бүх нийтээр амрах болон тэмдэглэлт баярын өдөр, ээлжийн амралтын өдрийг хасаж тооцоход 250 орчим өдөр ажиллах ёстой гэж үзвэл иргэний хэргийн давж заалдах шатны шүүхийн нэг шүүгч жилд 250 орчим хэргийг хянан шийдвэрлэх боломжтой байна.

Захиргааны хэргийн давж заалдах шатны шүүхийн шүүгч хэргийн материалыг уншиж судлахад 2694.6 минут зарцуулж байгаа бөгөөд нийт ажиллагааны 49.1 хувийг эзэлж байна. Үүнээс хэргийн материалыг уншиж судлахад 785.5 минут, ХХША-г төлөвлөхөд 152.7 минут, шаардлагатай хууль, тогтоомжийг судлахад 501.8 минут, шүүхийн практик судлахад 752,7 минут, түүвэр гаргахад 501.8 минутыг тус тус зарцуулж байна. Хэргийг шүүх хуралдаанаар хэлэлцэхэд бэлтгэх, хэлэлцэх үе шатанд хамгийн өндөр хугацааг хэргийг шүүх хуралдаанаар хэлэлцэхтэй холбоотой шаардлагатай хууль тогтоомж, шүүхийн практик судлахад 752.7 минут, хэргийг шүүх хуралдаанаар хэлэлцүүлэх тухай захирамжийн төсөл боловсруулахад 250.9 минут тус тус зарцуулж байна. Хэргийг шийдвэрлэсний дараах үе шатнаас хамгийн өндөр хугацааг шүүхийн магадлалын төсөл боловсруулахад 188.2 минут, шүүх хуралдааны тэмдэглэл хянахад 125.5 минут, хэргийг эмхэтгэхэд 106.4 минут тус тус зарцуулж байна.

Жилд хөдөлмөрийн тухай хуульд заасан бүх нийтээр амрах болон тэмдэглэлт баярын өдөр, ээлжийн амралтын өдрийг хасаж тооцоход 250 орчим өдөр ажиллах ёстой гэж үзвэл захиргааны хэргийн давж заалдах шатны шүүхийн нэг шүүгч жилд 24.03 хэргийг хянан шийдвэрлэх боломжтой байна.

2.1. ШҮҮХЭД ХЭРЭГ ХЯНАН ШИЙДВЭРЛЭХ АЖИЛЛАГААНЫ АЧААЛЛЫН АЖЛЫН БАЙРАН ДАХЬ СУДАЛГААНЫ ТАЙЛАНД ҮНДЭСЛЭСЭН ХУУЛЬ ЗҮЙН ДҮГНЭЛТ

АГУУЛГА

1. Эрүүгийн хэргийн анхан шатны шүүх
 - 1.1. Хялбаршуулсан журмаар хэрэг хянан шийдвэрлэх ажиллагаа
 - 1.2. Зөрчлийн хэрэг
 - 1.3. Шүүгчийн орон тоо
 - 1.4. Эрүүгийн хэргийн давж заалдах шатны шүүх
2. Иргэний хэргийн анхан шатны шүүх
 - 2.1. Бага үнийн дүнтэй нэхэмжлэл
 - 2.2. Иргэний хэргийн анхан шатны шүүхийн эвлэрүүлэн зуучлах ажиллагаа
 - 2.3. Шүүгчийн орон тоо
 - 2.4. Иргэний хэргийн Давж заалдах шатны шүүх
3. Захиргааны хэргийн анхан шатны шүүх
 - 3.1. Шүүгчийн туслах
 - 3.2. Шүүгчийн орон тоо
 - 3.3. Захиргааны хэргийн давж заалдах шатны шүүх

Нэг. Эрүүгийн хэргийн анхан шатны шүүх

Эрүүгийн хэргийн анхан шатны шүүхэд хийгдсэн ажлын байрны зураг авалтыг дараах өгөгдлийн дагуу явуулж, тайланг ирүүлсэн байна. Үүнд:

- Хэргийн материалтай танилцах
- Хэргийг шүүх хуралдаанаар хэлэлцэхэд бэлтгэх, хэлэлцэх үе шат
- Шийдвэр боловсруулах, хянах, гарын үсэг зурах
- Хэрэг хянан шийдвэрлэсний дараах ажиллагаа гэсэн өгөгдлүүд багтсан байна.

Эрүүгийн хэргийн анхан шатны шүүхүүдээс Баянзүрх дүүргийн Эрүүгийн хэргийн анхан шатны шүүх, Налайх дүүргийн Эрүүгийн хэргийн анхан шатны шүүхүүдэд зураг авалт хийгдэж хэрэг хянан шийдвэрлэх дараах дундаж хугацаа гарсан байна.

Эрүүгийн хэргийн анхан шатны шүүхийн Ерөнхий шүүгч, шүүгч ердийн журмаар хэрэг хянан шийдвэрлэхэд нэг хэрэгт дунджаар **2327.8** минут буюу **38.7** цаг **4.8** хоногт хянан шийдвэрлэх ажиллагаа хийж байна. Үүнээс хэргийн материалтай танилцах шатанд **25.4** хувь буюу **590.2** минутыг, Хэрэг хүлээн авснаас хойших ажиллагааны шатанд **7.3** хувь буюу **169.1** минутыг, Хэргийг шүүх хуралдаанаар хэлэлцэхэд бэлтгэх, хэлэлцэх үе шатанд **37.1** хувь буюу **862.4** минутыг, Шийдвэр боловсруулах, хянах, гарын үсэг зурах үе шатанд **27.5** хувь буюу **640.8** минутыг, Хэрэг хянан шийдвэрлэсний дараах ажиллагаанд **2.8** хувь буюу **64.8** минутыг тус тус зарцуулж байна.

Хөгжлийн санаачилга, бодлого судалгааны төвийн хийсэн судалгааны үр дүнгээр эрүүгийн хэргийн анхан шатны шүүхийн нэг шүүгч жилд дунджаар 75 хэрэг хянан шийдвэрлэвэл 360 өдөр /ажлын 8 цагаар ажиллавал/ зарцуулахаар байна.

Хөдөө аж ахуйн их сургуулийн багш нараас бүрдсэн судалгааны багийн үр дүнгээр 1 эрүүгийн хэрэгт 2.4 иргэний хэрэг, 10.2 зөрчлийн хэрэг дүйцүүлэн бодох боломжтой бөгөөд захиргааны хэргийг дүйцүүлэн бодох боломжгүй байна гэсэн дүгнэлтийг гаргасан байна.

Ажлын байрны зураг авалтын дүнгээс үзэхэд иргэний хэргийг ердийн журмаар хянан шийдвэрлэж байгаа дундаж хугацаа **2.7** хоног байгаа бол эрүүгийн хэрэг хянан шийдвэрлэж буй хугацаа **4.8** хоног байна. Энэ нь 1 эрүүгийн хэрэг хянан шийдвэрлэж буй хугацаа нь **1.7-2.0** иргэний хэрэг хянан шийдвэрлэсэн хугацаатай тэнцэж байна.

Судалгааны хүснэгтээс үзэхэд Налайх дүүргийн Эрүүгийн хэргийн анхан шатны шүүх нь хэргийн материалтай танилцах, хэргийг шүүх хуралдаанаар хэлэлцэхэд бэлтгэх, хэлэлцэх үе шат, шийдвэр боловсруулах, хянах, гарын үсэг зурах ажиллагаануудад төвийн дүүргийн шүүхээс харьцангуй өндөр байгаа нь хэргийн ачаалал багатай учир хавтаст хэргийг уншиж судлах, мөн шүүх хуралдааны заалны хүрэлцээгүй байдал үүснэ гэх ойлголт байхгүй учир шүүх хуралдаанд оролцогч нарын эрхийг бүрэн хангуулж, нотлох баримт шинжлэн судлахад техник тоног төхөөрөмж ашигладаг гэх мэт хүчин зүйл нөлөөлж байгаатай холбон

тайлбарлаж болохоор байна. Энэ талаар шүүгч нар мөн ярилцлагын явцад илэрхийлж байсан юм.

Судалгаанаас үзэхэд Эрүүгийн хэргийн анхан шатны шүүхийн шүүгч нь нэг хэрэгт дунджаар **2712.8** минут буюу **5.6** хоногийн хугацаа зарцуулж байгаа нь жилд дунджаар шийдвэрлэх хэвийн ачаалал буюу ХААИС-ийн судлаачдын гаргасан хэвийн ачаалал буюу 85 хэргээс давсан ачаалалтай ажиллаж байгаа нь харагдаж байна. Учир нь нэг эрүүгийн хэрэг хянан шийдвэрлэхэд 5.6 хоногийн хугацаа шаардагдах нь туйлын үнэн гэж үзвэл нэг шүүгч жилд дунджаар 48 хэрэг хянан шийдвэрлэх нь хэвийн ачаалалтай байхаар байна.

1.1. Хялбаршуулсан журмаар хэрэг хянан шийдвэрлэх ажиллагааны хувьд

Эрүүгийн хэргийн анхан шатны шүүхийн Ерөнхий шүүгч, шүүгч **хялбаршуулсан журмаар** хэрэг хянан шийдвэрлэхэд нэг хэрэгт дунджаар **385.5** минут буюу **6.4** цаг **0.8** хоногт хянан шийдвэрлэх ажиллагаа хийж байна.

Хэргийн материалтай танилцах шатанд **38.1** хувь буюу **146.9** минутыг, Хэргийг шүүх хуралдаанаар хэлэлцэхэд бэлтгэх, хэлэлцэх үе шатанд **11.2** хувь буюу **43.2** минутыг, Шийдвэр боловсруулах, хянах, гарын үсэг зурах үе шатанд **37.9** хувь буюу **146.3** минутыг, Хэрэг хянан шийдвэрлэсний дараах ажиллагаанд **12.7** хувь буюу **49.2** минутыг тус тус зарцуулж байна.

Энэ нь иргэний хэргийг хялбаршуулсан журмаар хянан шийдвэрлэхэд зарцуулж буй 1 ажлын хоногтой ойролцоо байна.

1.2. Зөрчлийн хэргийн тухайд: Эрүүгийн хэргийн анхан шатны шүүхийн Ерөнхий шүүгч, шүүгч зөрчлийн хэрэг хянан шийдвэрлэхэд нэг хэрэгт дунджаар **195.4** минут буюу **3.2** цаг **0.4** хоногт хянан шийдвэрлэх ажиллагаа хийж байна.

Хэргийн материалтай танилцах шатанд 34 хувь буюу 66.5 минутыг, Хэргийг шүүх хуралдаанаар хэлэлцэхэд бэлтгэх, хэлэлцэх үе шатанд 14.3 хувь буюу 27.9 минутыг, Шийдвэр боловсруулах, хянах, гарын үсэг зурах үе шатанд 35.8 хувь буюу 69.9 минутыг, Хэрэг хянан шийдвэрлэсний дараах ажиллагаанд 16 хувь буюу 31.2 минутыг тус тус зарцуулж байна.

ХААИС-ын багийн судалгааны үр дүнгээс 1 эрүүгийн хэргийг **10.2** зөрчлийн хэрэгт дүйцүүлэн бодох боломжтой гэж дүгнэсэн.

Ажлын байрны зураг авалтад хийсэн дүнгээр ердийн журмаар нэг эрүүгийн хэрэг хянан шийдвэрлэх хугацаа **4.8** хоног байгаа нь **12** зөрчлийн хэрэг хянан шийдвэрлэх хугацаатай тэнцэж байна.

1.3. Шүүгчийн орон тооны хувьд: ХААИС-ын судалгааны багийн дүнгээр улсын хэмжээнд үйл ажиллагаа явуулж буй эрүүгийн хэргийн анхан шатны шүүхэд төвийн дүүрэгт 28, аймагт 2.5 шүүгч дутагдалтай, харин захын дүүргүүдэд 3 шүүгч илүү ажиллаж байна гэсэн дүн гарсан нь ажлын байрны зураг авалтад хийгдсэн судалгааны дүнтэй нийцэж байна.

1.4. Эрүүгийн хэргийн давж заалдах шатны шүүх: ХААИС-ийн судалгааны багийн дүгнэлтээр Улсын хэмжээнд үйл ажиллагаа явуулж буй эрүү, иргэн, захиргааны хэргийн давж заалдах шатны шүүхэд 108 шүүгч (5 жилийн дунджаар) ажиллаж байна гэсэн тооцоо гарсан байна. Эдгээр давж заалдах шатны шүүхэд ажиллавал зохих 121 шүүгч байна гэсэн тооцоо гарсан.

Нийслэлийн эрүүгийн хэргийн анхан шатны шүүхэд 15 шүүгч нэмж ажиллуулах, харин аймгийн эрүүгийн хэргийн давж заалдах шатны шүүхээс 23.7 шүүгчийг ачаалал ихтэй шүүхэд ажиллуулах нь зүйтэй гэж дүгнэсэн байна.

Хоёр. Иргэний хэргийн анхан шатны шүүх

Иргэний хэргийн анхан шатны шүүхэд хийгдсэн ажлын байрны зураг авалтыг дараах өгөгдлийн дагуу явуулж, тайланг ирүүлсэн байна. Үүнд:

-Хэрэг үүсгэх эсэхийг шийдвэрлэх шат

-Хэрэг үүсгэснээс хэргийг шүүх хуралдаанаар хэлэлцүүлэх шийдвэр гаргах хүртэлх хугацааны ажиллагаа

-Хэргийг шүүх хуралдаанаар хэлэлцэхэд бэлтгэх, хэлэлцэх үе шат

-Хэргийг эцэслэн шийдвэрлэсний дараах ажиллагаа

-Бусад ажиллагаа гэх үндсэн 5 ойлголт хамаарсан байна.

Иргэний хэргийн анхан шатны шүүхийн тухайд Хан-Уул дүүргийн иргэний хэргийн анхан шатны шүүх болон Багануур дүүргийн иргэний хэргийн анхан шатны шүүхийн Ерөнхий шүүгч болон шүүгч, ерөнхий шүүгчийн болон шүүгчийн туслах тус бүрийн хэрэг хянан шийдвэрлэх ажиллагааны ачааллыг ажиглалтын байдлаар судалсан.

Судалгааны үр дүнгээс үзэхэд Ерөнхий шүүгч болон шүүгчийн тухайд:

Иргэний хэргийн анхан шатны шүүхийн шүүгч **ердийн журмаар** хэрэг хянан шийдвэрлэхэд нэг хэрэгт дунджаар **1309.5** минут буюу **21.8** цаг **2.7** ажлын өдөр хэрэг хянан шийдвэрлэх ажиллагаа хийж байна.

Үүнийг задалбал Иргэний хэрэг үүсгэх эсэхийг шийдвэрлэх шатанд дунджаар **4.5** хувь буюу **59.3** минутыг зарцуулж байна.

Хэрэг үүсгэснээс хэргийг шүүх хуралдаанаар хэлэлцүүлэх шийдвэр гаргах хүртэлх хугацааны ажиллагаанд **42.7** хувь буюу **559** минутыг зарцуулж байна. Хэргийг шүүх хуралдаанаар хэлэлцэхэд бэлтгэх, хэлэлцэх үе шатанд **3.4** хувь буюу **44.5** минутыг зарцуулж байна.

Ерөнхий шүүгчийн хувьд хуульд заасан нийт ажиллагаанд дунджаар **206** минут буюу **3.4** цагийг шүүгчээс илүүгээр зарцуулж байна.

Бусад ажиллагаанд дунджаар 262.5 минут буюу 4.3 цаг зарцуулж байна.

Харин иргэний хэргийг хялбаршуулсан журмаар хянан шийдвэрлэхэд нэг хэрэгт дунджаар **405** минут буюу **6.7** цаг **1** ажлын хоногт хянан шийдвэрлэх ажиллагаа хийж байна.

Үүнийг задалбал Иргэний хэрэг үүсгэх эсэхийг шийдвэрлэх шатанд дунджаар **10** хувь буюу **44** минутыг зарцуулж байна. Хэрэг үүсгэснээс шийдвэр гаргах хүртэлх хугацааны ажиллагаанд **80.7** хувь буюу **348** минутыг зарцуулж байна. Хэргийг шүүх хуралдаанаар хэлэлцэхэд бэлтгэх, хэлэлцэх үе шатанд **3.2** хувь буюу **13** минутыг зарцуулж байна. Хэргийг эцэслэн шийдвэрлэсний дараах ажиллагаанд дунджаар **3.2** хувь буюу **13** минутыг зарцуулж байна.

Хөгжлийн санаачилга, бодлого судалгааны төвийн хийсэн судалгааны үр дүнгээр иргэний хэргийн анхан шатны шүүхийн нэг шүүгч жилд дунджаар 200 хэрэг хянан шийдвэрлэвэл 545 өдөр /ажлын 8 цагаар ажиллавал/ зарцуулахаар байна.

Жилд хөдөлмөрийн тухай хуульд заасан бүх нийтээр амрах болон тэмдэглэлт баярын өдөр, ээлжийн амралтын өдрийг хасаж тооцоход 250 орчим өдөр ажиллах ёстой гэж үзвэл иргэний хэргийн анхан шатны шүүхийн шүүгч даруй 2 дахин их ачаалалтай ажиллаж байна.

ХААИС-ын судалгааны багийн ирүүлсэн дүгнэлтэд Иргэний хэргийн шүүгч жилд 250 хэрэг хянан шийдвэрлэх нь хэвийн ачаалалтай гэж үзэхээр байна гэжээ. Энэ нь шүүгч 1 жилд ойролцоогоор ажлын нэг өдөрт нэг иргэний хэрэг хянан шийдвэрлэхээр харагдаж байгаа нь ажлын байранд хийгдсэн зураг авалтын дүнгээс гарсан шүүгч хялбаршуулсан хэргийг хянан шийдвэрлэхэд 1 өдөр зарцуулж байна гэсэн дүнтэй тохирч байна.

Харин шүүгч ердийн хэргийг хянан шийдвэрлэхэд нийт **2.7** ажлын өдөр, бага үнийн дүнтэй хэрэг хянан шийдвэрлэхэд нэг хэрэгт **801.6** минут буюу **13.4** цаг **1.6** хоногт хянан шийдвэрлэх ажиллагаа хийж байгаа нь ачаалалтай ажиллаж байгааг харуулж байна.

2.1. Бага үнийн дүнтэй нэхэмжлэлийн тухайд

Иргэний хэргийн анхан шатны шүүхэд хийсэн зураг авалтын дүнд шүүгч бага үнийн дүнтэй хэрэг хянан шийдвэрлэхэд нэг хэрэгт **801.6** минут буюу **13.4** цаг **1.6** хоногт хянан шийдвэрлэх ажиллагаа явуулж байна гэсэн дүн гарсан байна.

Энэ нь нийт хэргийн хянан шийдвэрлэж буй хугацаатай харьцуулбал 30.1 хувийг эзэлж байна гэж үзэхээр байна.

“ХААИС-ын судалгааны багийн хийсэн дүн шинжилгээгээр Дүүргийн иргэний хэргийн анхан шатны шүүхээс 2017-2021 оны хооронд дунджаар хүлээн авсан нэхэмжлэлийн **46.7** хувийг бага үнийн дүнтэй нэхэмжлэл эзэлж байхаас гадна Дүүргийн иргэний хэргийн анхан шатны нэг шүүгч жилд дунджаар **136** бага үнийн дүнтэй нэхэмжлэл хүлээн авсан байх төлөвтэй.

Хүн амын тооны өсөлт нь энэ төрлийн нэхэмжлэлийн тооны өсөлтөд Багануур, Чингэлтэй, Сүхбаатар дүүрэгт урвуу хамааралтай буюу хүн амын тоо

өсөхөд энэ төрлийн нэхэмжлэл өсөхгүй, бусад төрлийн нэхэмжлэлийн тоо илүү өсөх, харин бусад дүүргийн хувьд шууд хамааралтай буюу хүн ам өсөхөд энэ төрлийн нэхэмжлэлийн тоо өсөх зүй тогтолтой байна.

Мөн дүүргийн бага үнийн дүнтэй нэхэмжлэлийн тоонд шүүгчийн ачааллыг прогнозыг илэрхийлэхэд Багахангай дүүргийн хувьд шүүгчийн ачаалалд нөлөө багатай, Налайх дүүргийн хувьд шүүгчийн ачаалалд нөлөөтэй, Багануур дүүргийн хувьд шүүгчийн ачаалалд их нөлөөтэй харин бусад дүүргийн хувьд шүүгчийн ачаалалд маш их нөлөөтэй гэж дүгнэсэн.

Иймд маргааны төрлийн хувьд шүүхийг дагнан байгуулахаас илүүтэй төвийн 6 дүүргийн хэмжээнд **бага үнийн дүнтэй нэхэмжлэлийг шийдвэрлэх шүүхийг байгуулах**, энэ төрлийн **нэхэмжлэлээс үүсэх ачааллыг тусад нь дагнан гаргах нь** нийт хэргийг шийдвэрлэх ачааллаас хөнгөлөх, бага үнийн дүнтэй хэргийг хөнгөн хялбар байдлаар шийдвэрлэх боломжийг олгохоор байна.” гэж дүгнэсэн.

Харин хууль зүйн хэлтсээс бага үнийн дүнтэй нэхэмжлэлийг шийдвэрлэх шүүхийг байгуулах бус иргэний хэргийн шүүх дэх эвлэрүүлэн зуучлалд уг маргааныг хамааруулж болох хууль зүй, практик нөхцөлийг судлах боломжтой байгааг өмнө дүгнэж байсан.

2.2.Иргэний хэргийн анхан шатны шүүхийн эвлэрүүлэн зуучлах ажиллагаа

Хан-Уул дүүргийн иргэний хэргийн анхан шатны шүүх болон Багануур дүүргийн иргэний хэргийн анхан шатны шүүхийн эвлэрүүлэн зуучлагчийн ажиллагааны ачааллыг ажиглалтын байдлаар судалсан судалгааны үр дүнг авч үзвэл:

Дүүргийн иргэний хэргийн дэргэдэх Эвлэрүүлэн зуучлагч нь Эвлэрүүлэн зуучлах ажиллагаанд дунджаар **478** минут буюу **7.9** цаг **1** ажлын өдөр ажиллагаа хийж байна. Өргөдөл /хэрэг/ хүлээн авах шатанд **19.9** хувь буюу **95** минутыг зарцуулж байна. Өргөдөл хүлээн авснаас хойш эвлэрүүлэн зуучлах ажиллагаанд **35.8** хувь буюу **35.8** минут, Эвлэрүүлэн зуучлах ажиллагааны уулзалтад бэлтгэх, уулзах үе шатанд **42.5** хувь буюу **203.9** минутыг зарцуулж байна. ЭЗА явагдсаны дараах ажиллагааны үе шатанд **1.8** хувь буюу **7.8** минутыг зарцуулж байгаа нь харагдаж байна.

Энэ нь Иргэний хэргийн шүүгчийн хэрэг хянан шийдвэрлэх ажиллагаатай харьцуулахад ачаалал 4-5 дахин бага байгаа юм.

ХААИС-ийн судалгааны багийн гаргасан судалгаанд дараагийн 2 жилд хүлээн авах бага үнийн дүнтэй нэхэмжлэл нь төвийн 6 дүүргийн шүүхийн ачаалалд их нөлөөлөхөөр харагдаж харагдаж байгааг дурдсан бөгөөд бага үнийн дүнтэй хэрэг гэдэгт нийт дүн 10 саяас доош байх хэргийг тодорхойлсон.

Уг төрлийн хэрэг нь хянан шийдвэрлэгдэх хугацааны хувьд бусад хэрэгтэй ижил хугацаанд шийдвэрлэгддэг бөгөөд энэ төрлийн нэхэмжлэл өндөр байх тусам шүүхэд ачаалал үзүүлж байна.

Иймд Эвлэрүүлэн зуучлалын тухай хуулийг өөрчлөн найруулах төсөл боловсруулагдах явцад бага үнийн дүн бүхий маргааныг эвлэрүүлэн зуучлалд харьяалуулан шийдвэрлэх боломжит хувилбар байгаа эсэхийг судлах боломжтой байна.

Уг хуулийг илүү боловсронгуй болгож хэрэгжүүлснээр иргэний хэрэг хянан шийдвэрлэж буй шүүхийн шүүгчийн ачаалалд маш ихээр нөлөөлөх нь зураг авалтын дүнгээс хийгдсэн судалгаанаас харагдаж байна.

2.3. Шүүгчийн орон тооны хувьд

ХААИС-ын судалгааны багийн дүнгээр Улсын хэмжээнд хэрэг хянан шийдвэрлэх ажиллагаа явуулж буй Иргэний хэргийн анхан шатны шүүхийн хувьд Төвийн дүүрэгт нийт 41 шүүгч, аймгуудад 20 шүүгч тус тус дутагдалтай, харин захын дүүрэгт 2.1 шүүгч илүү ажиллаж байна гэсэн дүн гарсан нь ажлын байрны зураг авалтад хийсэн судалгааны дүнтэй нийцэхээр байна.

ДИХАШШ-н хувьд дунджаар нэг шүүгчид ногдох иргэний хуулиар шийдвэрлэсэн хэргийн хувьд төвийн дүүрэг их буюу 2560 хэрэг, захын дүүрэг бага буюу 227 хэргийг нэг шүүгч нэг жилд шийдвэрлэсэн байна.

Аймаг, сум дундын шүүхэд нийт хүлээн авсан бага үнийн дүнтэй нэхэмжлэлийн тоо нь дүүргийн шүүхээс 2.1 дахин бага байгаа бөгөөд аймаг, сум дундын иргэний хэргийн анхан шатны нэг шүүгч жилд дунджаар 64 нэхэмжлэл ногдож байна гэсэн судалгааны дүн гарсан.

Иймд судалгааны дүнгээр тодорхойлогдож буй бага үнийн дүнтэй нэхэмжлэлийн тоо өндөр үзүүлэлттэй төвийн дүүргүүд, Дархан-Уул, Орхон, Дорнод гэх мэт их ачаалалтай аймгуудын шүүхэд ачаалал багатай Өмнөговь, Ханбогд, Баян-Өлгий гэх мэт шүүхээс шүүгчдийг тодорхой хугацаанд томилолтоор ажиллуулах, орон тоог нэмэгдүүлэх байдлаар зохион байгуулах боломжтой юм.

2.4. Иргэний хэргийн давж заалдах шатны шүүх

Ажлын байрны зураг авалтад хийсэн судалгаагаар Иргэний хэргийн давж заалдах шатны шүүхийн шүүгч хэрэг хянан шийдвэрлэхэд нэг хэрэгт дунджаар 466.3 минут буюу 7.8 цаг 1 ажлын өдөр хэрэг хянан шийдвэрлэх ажиллагаа хийж байна.

Үүнээс хэргийг шүүгч хүлээн авах шатанд дунджаар 8.6 хувь буюу 40 минутыг зарцуулж байна. Хэргийг шүүх хуралдаанаар хэлэлцэхэд бэлтгэх, хэлэлцэх үе шатны ажиллагаанд 88.7 хувь буюу 413.5 минутыг зарцуулж байна. Хэргийг эцэслэн шийдвэрлэсний дараах ажиллагааны шатанд 2.8 хувь буюу 12.9 минутыг зарцуулж байна.

Ерөнхий шүүгчийн хувьд хийгддэг ажиллагаанд дунджаар 155 минут буюу 2.5 цагийг шүүгчээс илүүгээр зарцуулж байна. Энэ нь анхан шатны шүүхийн ерөнхий шүүгчтэй харьцуулбал 0.9 цагаар бага байна.

Бусад ажиллагаанд дунджаар 300 минут буюу 5 цаг зарцуулж байна.

Ажлын байрны зураг авалт хийгдсэн Нийслэлийн иргэний хэргийн давж заалдах шатны шүүх болон Дархан-Уул аймаг дахь иргэний хэргийн давж заалдах

шатны шүүхүүдийн хэрэг хянан шийдвэрлэх ажиллагаанд зарцуулж буй хугацаанаас харахад орон нутгийн шүүх нь илүү их хугацаа зарцуулж байгаа нь харагдаж байна.

ХААИС-ийн судалгааны багийн дүгнэлтэд улсын дунджаар давж заалдах шатны шүүхийн нэг шүүгч жилд иргэний 103 хэргийг хянан шийдвэрлэсэн ачаалалтай ажилласан байна.

Улсын дундаж: Нийслэлийн болон 19 аймгийн (дагнаагүй), 2 аймгийн (дагнасан) нэг шүүх давж заалдах шатны шүүхэд ажиллаж байгаа нэг шүүгч нэг жилд иргэний 43 хэргийн ачаалалтай байна. Энэ ачаалал нь сүүлийн 5 жилийн динамикийн хувьд нэг шүүгч нэг жилд авч байгаа бодит ачаалал юм. Энэ ачааллыг бодит дундаж гэж нэрлэвэл бодит дунджаас нийслэлийн шүүхийн иргэний хэргийн шүүгч 1.6 дахин их ачаалалтай байгаа бол 21 аймаг дахь шүүхийн шүүгчид бодит дунджид хүрэхээр ачаалал аваагүй байна.

Гурав. Захиргааны хэргийн анхан шатны шүүх

Захиргааны хэргийн анхан шатны шүүхийн Ерөнхий шүүгч, шүүгчийн ажиллагааг 4 хэсэгт хуваан үзсэн бөгөөд нийт **3440.4** минут **57.3** цаг, **7.2** ажлын өдөр зарцуулж байна. Үүнээс захиргааны хэрэг үүсгэх эсэхийг шийдвэрлэх үе шат дунджаар нийт **174.5** минут, хэрэг үүсгэснээс хэргийг шүүх хуралдаанаар хэлэлцүүлэх шийдвэр гаргах хүртэлх хугацааны үе шат дунджаар нийт **2056** минут, хэргийг шүүх хуралдаанаар хэлэлцэхэд бэлтгэх, хэлэлцэх үе шат дунджаар нийт **1015.8** минут, хэргийг эцэслэн шийдвэрлэсний дараах үе шат дунджаар нийт **194.1** минутыг тус тус зарцуулж байна.

Захиргааны хэргийн анхан шатны шүүхийн Ерөнхий шүүгчийн болон шүүгчийн туслахын ажиллагааг 4 хэсэгт хуваан үзсэн бөгөөд нийт **2621.9** минут **43.7** цаг, **5.5** ажлын өдөр зарцуулж байна. Үүнээс захиргааны хэрэг үүсгэх эсэхийг шийдвэрлэх үе шат дунджаар нийт **170.4** минут, хэрэг үүсгэснээс хэргийг шүүх хуралдаанаар хэлэлцүүлэх шийдвэр гаргах хүртэлх хугацааны үе шат дунджаар нийт **938.6** минут, хэргийг шүүх хуралдаанаар хэлэлцэхэд бэлтгэх, хэлэлцэх үе шат дунджаар нийт **1144.3** минут, хэргийг эцэслэн шийдвэрлэсний дараах үе шат дунджаар нийт **368.6** минутыг тус тус зарцуулж байна.

Маргааны төрлөөр задалж үзвэл Ерөнхий шүүгчийн болон шүүгчийн туслахын хувьд захиргааны 1 хэрэг, маргаан эцэслэн шийдвэрлэх ажиллагаанд туслахад дунджаар 2383.6 минут 39 цаг, ажлын 5 өдөр зарцуулж байна. Хамгийн өндөр хугацаа зарцуулж байгаа хэрэг, маргааны хувьд байгаль орчинтой холбоотой хэрэг, маргаан шийдвэрлэх ажиллагаанд туслахад **3163.5** минут, газрын маргаанд **2559** минут, төрийн хяналт шалгалттай холбоотой маргаанд **2541.5** минут, улсын бүртгэлтэй холбоотой маргаанд **2515.8** минут, барилгын эрх зүйн маргаанд **2510.8** минут, боловсролтой холбоотой маргаанд **2505.3** минут, ашигт малтмалтай холбоотой маргаанд **2501.8** минут тус тус зарцуулж байна.

Ерөнхий шүүгчийн туслахын хувьд захиргааны 1 хэрэг, маргаан эцэслэн шийдвэрлэх ажиллагааг гүйцэтгэхэд дунджаар **2254.5** минут зарцуулж байгаа бөгөөд хамгийн их хугацааг төрийн албаны хэрэг, маргаанд **2699.5** минут, төрийн

хяналт шалгалттай холбоотой хэрэг, маргаанд **2681** минут, тусгай зөвшөөрөлтэй холбоотой хэрэг, маргаанд **2668** минут тус тус зарцуулж байна.

Шүүгчийн туслахын хувьд захиргааны 1 хэрэг, маргаан эцэслэн шийдвэрлэх ажиллагааг гүйцэтгэхэд дунджаар **2512.7** минут зарцуулж байгаа бөгөөд хамгийн их хугацааг байгаль орчинтой холбоотой хэрэг, маргаанд **3708** минут, гаальтай хэрэг, маргаанд **2696** минут тус тус зарцуулж байна.

Захиргааны хэргийн анхан шатны 1 шүүгч жилд дунджаар **23.9** хэрэг, маргаан хянан шийдвэрлэдэг бол 1 хэргийг эцэслэн шийдвэрлэх ажиллагааг гүйцэтгэхэд шүүгчийн туслах ажлын **5** өдөр зарцуулж байна. Өөрөөр хэлбэл захиргааны хэргийн анхан шатны шүүхийн 1 шүүгчийн туслах жилд **23.9** хэрэг, маргааныг эцэслэн шийдвэрлэх ажиллагааг гүйцэтгэдэг гэвэл жилд **119.5** ажлын өдрийг зарцуулахаар байна.

Нийслэлд Захиргааны хэргийн анхан шатны нэг шүүх үйл ажиллагаа явуулж байгаагаараа онцлог юм.

Нийслэл дэх захиргааны хэргийн анхан шатны шүүхийн шүүгчийн хувьд 1 жилд **54.1** хэрэг, маргаан хянан шийдвэрлэдэг бол шүүгчийн туслах 1 хэргийг эцэслэн шийдвэрлэх ажиллагааг гүйцэтгэхэд ажлын **5** өдөр зарцуулж байгаа гэж үзвэл жилд **270.5** ажлын өдөр зарцуулахаар байна. Өөрөөр хэлбэл 1 шүүгчийн туслах жилд **52** хэрэг, маргаан хянан шийдвэрлэх ажиллагаанд техник туслалцаа үзүүлэх боломжтой байна. Захиргааны хэргийн давж заалдах шатны шүүхийн 1 шүүгч жилд **25** хэрэг, маргаан хянан шийдвэрлэх боломжтой байна.

Захиргааны хэргийн анхан шатны шүүхийн Ерөнхий шүүгч, шүүгчийн ажиллагааг 4 хэсэгт хуваан үзсэн бөгөөд нийт **3440.4** минут **57.3** цаг, **7.2** ажлын өдөр зарцуулж байна.

Энэ тоог дээрх ажиглалтын үр дүнгээр гарсан хугацаатай харьцуулж үзвэл захиргааны хэргийн анхан шатны шүүхийн нэг шүүгч 42 хэргийг хянан шийдвэрлэхэд **302.4** ажлын өдөр, ажлын **8** цаг зарцуулна гэсэн тооцоолол гарч байна.

Шүүхийн шүүн таслах ажиллагааны статистик дүн мэдээнээс үзэхэд сүүлийн 5 жилийн хугацаанд улсын дунджаар захиргааны хэргийн анхан шатны шүүхийн нэг шүүгч 23.9 хэрэг хянан шийдвэрлэсэн байх бөгөөд үүнийг ажиглалтын үр дүнгээр гарсан хугацаатай харьцуулж үзвэл 172.1 ажлын өдөр /ажлын 8 цаг/ зарцуулсан гэсэн үр дүн гарч байна.

Харин нийслэлийн захиргааны хэргийн анхан шатны шүүхийн нэг шүүгчийн дундаж 54.1 хэрэг хянан шийдвэрлэсэн байгаа нь 384.1 ажлын өдөр /ажлын 8 цаг/ зарцуулсан нь харьцангуй өндөр хугацаа зарцуулсан байна. Шүүгч Хөдөлмөрийн тухай хуулийн дагуу жилд дунджаар ажлын 52 долоо хоног 2080 цаг ажиллах ёстой бөгөөд үүнээс ээлжийн амралтыг дунджаар ажлын дөрвөн долоо хоног амарна гэж тооцвол 48 долоо хоног буюу 1920 цаг ажиллах ёстой байна. Дунджаар 54.1 хэрэг хянан шийдвэрлэж буй Нийслэлийн захиргааны хэргийн анхан шатны шүүхийн нэг шүүгч жилд дунджаар 3072 цаг ажилласан нь өндөр ачаалалтай ажилласныг харуулж байна.

Маргааны төрлийн хувьд Ерөнхий шүүгч болон шүүгч захиргааны 1 хэрэг, маргаан эцэслэн шийдвэрлэхэд дунджаар 5015.5 минут зарцуулж байна.

2018 онд Шүүхийн ерөнхий зөвлөлийн захиалгаар Хөгжлийн санаачилга, бодлого судалгааны төвийн хийсэн судалгаанд жилд дунджаар эрүүгийн хэргийн анхан шатны шүүхийн нэг шүүгч 75 хэрэг, иргэний хэргийн анхан шатны шүүхийн нэг шүүгч 200, захиргааны хэргийн анхан шатны шүүхийн нэг шүүгч 42 хэрэг шийдэх нь шүүхийн шийдвэр чанартай бөгөөд үндэслэл бүхий шийдвэр гарна” гэж санал асуулгад хариулсан талаар дурдсан байна.

Харин ХААИС-ийн судалгааны багийн гаргасан дүгнэлтээр захиргааны хэргийн шүүгч нь жилд 34 хэрэг хянан шийдвэрлэх нь хэвийн ачаалалтай гэж үзэж болохоор байна гэж үзсэн.

Эдгээр судалгаанаас гарсан дүнгээс ажлын байрны зураг авалтад хийсэн судалгааны дүн нь зөрүүтэй байгаа нь шүүхийн ачаалал өндөр байгааг илэрхийлж байна.

3.1. Шүүгчийн туслах

Захиргааны хэргийн анхан шатны шүүхийн Ерөнхий шүүгчийн болон шүүгчийн туслахын ажиллагааг 4 хэсэгт хуваан үзсэн бөгөөд нийт 2621.9 минут /43.7 цаг, 5.5 ажлын өдөр/ зарцуулж байна. Үүнээс захиргааны хэрэг үүсгэх эсэхийг шийдвэрлэх үе шат дунджаар нийт 170.4 минут, хэрэг үүсгэснээс хэргийг шүүх хуралдаанаар хэлэлцүүлэх шийдвэр гаргах хүртэлх хугацааны үе шат дунджаар нийт 938.6 минут, хэргийг шүүх хуралдаанаар хэлэлцэхэд бэлтгэх, хэлэлцэх үе шат дунджаар нийт 1144.3 минут, хэргийг эцэслэн шийдвэрлэсний дараах үе шат дунджаар нийт 368.6 минутыг тус тус зарцуулж байна.

Захиргааны хэргийн давж заалдах шатны 1 шүүгч жилд дунджаар 62.6 хэрэг, маргаан хянан шийдвэрлэдэг бол 1 хэргийг эцэслэн шийдвэрлэх ажиллагааг шүүгчийн туслах гүйцэтгэхэд ажлын 11.4 өдөр зарцуулж байна. Өөрөөр хэлбэл захиргааны хэргийн давж заалдах шатны 1 шүүгчийн туслах жилд 713.6 ажлын өдөр ажиллахаар байгаа нь ачаалал маш өндөр байгааг харуулж байна. Захиргааны хэргийн давж заалдах шатны шүүхийн 1 шүүгчийн туслах жилд 22.8 хэрэг, маргаан хянан шийдвэрлэх ажиллагааг гүйцэтгэхэд техникийн тусламж боломжтой байна.

3.2. Шүүгчийн орон тооны хувьд

ХААИС-ын судалгааны багийн дүнгээр Захиргааны хэргийн анхан шатны шүүх, ялангуяа орон нутгийн шүүхүүдэд нийт 24.1 шүүгч илүү ажиллаж байна. Уг ажиллаж байгаа шүүгч нарыг Нийслэлийн Захиргааны хэргийн анхан шатны шүүх болон Давж заалдах шатны шүүхүүдэд шилжүүлэн ажиллуулах боломжтой гэж дүгнэсэн.

Захиргааны хэргийн шүүгч нарын ажлын ачааллаас үзэхэд шүүгч 1 жилд 34 захиргааны хэргийг хянан шийдвэрлэх нь хэвийн ачаалал гэж үзэхээр байна гэж дүгнэсэн бөгөөд ажлын байрны зураг авалтад хийсэн судалгааны дүнгээс үзэхэд шүүгч нар харьцангуй ачаалалтай ажиллаж байгаа нь харагдаж байна.

3.3. Захиргааны хэргийн давж заалдах шатны шүүх

Захиргааны хэргийн давж заалдах шатны 1 шүүгч жилд дунджаар **62.6** хэрэг, маргаан хянан шийдвэрлэдэг бол 1 хэргийг эцэслэн шийдвэрлэхэд ажлын **10.4** өдөр зарцуулж байна. Өөрөөр хэлбэл захиргааны хэргийн анхан шатны 1 шүүгч жилд 62.6 хэрэг, маргааныг эцэслэн шийдвэрлэхэд **651.04** ажлын өдрийг зарцуулахаар байна.

Ажлын байрны зураг авалтад хийсэн судалгааны дүнгээр Захиргааны хэргийн давж заалдах шатны шүүхийн шүүгч 1 жилд дунджаар 62.6 хэрэг хянан шийдвэрлэдэг, нэг хэрэг хянан шийдвэрлэхэд нийт 10.4 өдөр зарцуулахаар байна гэсэн дүн гарсан нь ХААИС-ийн судлаачдын багийн гаргасан Захиргааны хэргийн шүүгч 1 жилд дунджаар 34 хэрэг хянан шийдвэрлэнэ гэж дүгнэснээс даруй 1.8 дахин их байна.

Харин уг дүгнэлтэд Захиргааны хэргийн Давж заалдах шатны шүүх 16.4 шүүгчийн орон тоо дутагдалтай ажиллаж байна гэсэн дүгнэсэн нь үндэслэлтэй байна.

--oo0oo--

Гурав. ЭРҮҮ, ИРГЭН, ЗАХИРГААНЫ ХЭРГИЙН ШҮҮХЭД ХЭРЭГ ХЯНАН ШИЙДВЭРЛЭХ АЖИЛЛАГААНЫ ХУГАЦААНЫ АСУУМЖИЙН НЭГДСЭН ТАЙЛАН

АГУУЛГА

НЭГ. УДИРТГАЛ

104

ХОЁР.ЭРҮҮГИЙН ХЭРЭГ

2.1. АНХАН ШАТНЫ ШҮҮХ

2.1.1.Эрүүгийн ердийн хэрэгт

2.1.1.1 Хэргийн материалтай танилцах

2.1.1.2 Хэрэг хүлээн авснаас хойших ажиллагааны үе шат

2.1.1.3.Хэргийг шүүх хуралдаанаар хэлэлцэхэд бэлтгэх, хэлэлцэх үе шат

2.1.1.4 Шийдвэр боловсруулах, хянах, гарын үсэг зурах үе шат

2.1.1.5 Хэрэг хянан шийдвэрлэсний дараах ажиллагааны үе шат

2.1.2.Хялбаршуулсан журмаар ирсэн хэрэгт

2.1.2.1 Хэргийн материалтай танилцах

2.1.2.2 Хэргийг шүүх хуралдаанаар хэлэлцэхэд бэлтгэх, хэлэлцэх үе шат

2.1.2.3. Шийдвэр боловсруулах, хянах, гарын үсэг зурах үе шат

2.1.2.4 Хэрэг хянан шийдвэрлэсний дараах ажиллагааны үе шат

2.1.3.Зөрчлийн хэрэгт

2.1.3.1 Хэргийн материалтай танилцах

2.1.3.2 Хэргийг шүүх хуралдаанаар хэлэлцэхэд бэлтгэх, хэлэлцэх үе шат

2.1.3.3. Шийдвэр боловсруулах, хянах, гарын үсэг зурах үе шат

2.1.3.4 Хэрэг хянан шийдвэрлэсний дараах ажиллагааны үе шат

2.1.4 Бусад ажиллагаа

2.2.ДАВЖ ЗААЛДАХ ШАТНЫ ШҮҮХ

2.2.1. Хэргийн материалтай танилцах

2.2.3. Хэргийг шүүх хуралдаанаар хэлэлцэхэд бэлтгэх, хэлэлцэх үе шат

2.2.4. Шийдвэр боловсруулах, хянах, гарын үсэг зурах үе шат

2.2.5. Хэрэг хянан шийдвэрлэсний дараах ажиллагааны үе шат

2.2.6. Зөрчлийн хэрэг

2.2.6.1. Хэргийн материалтай танилцах

2.2.6.2. Хэрэг хүлээн авснаас хойших ажиллагааны үе шат

2.2.6.3. Хэргийг шүүх хуралдаанаар хэлэлцэхэд бэлтгэх, хэлэлцэх үе шат

2.2.6.4. Шийдвэр боловсруулах, хянах, гарын үсэг зурах үе шат

2.2.6.5. Хэрэг хянан шийдвэрлэсний дараах ажиллагааны үе шат

125

ГУРАВ. ИРГЭНИЙ ХЭРЭГ

3.1 АНХАН ШАТНЫ ШҮҮХ

3.1.1.Хэрэг үүсгэх эсэхийг шийдвэрлэх шат

3.1.3.Хэргийг шүүх хуралдаанаар хэлэлцэхэд бэлтгэх, хэлэлцэх үе шат

3.1.4.Хэргийг эцэслэн шийдвэрлэсний дараах ажиллагааны үе шат

3.1.5. Ерөнхий шүүгчийн ажиллагаа

3.1.6.Бусад ажиллагаа

3.2. ДАВЖ ЗААЛДАХ ШАТНЫ ШҮҮХ

3.2.1. Хэргийг шүүгч хүлээн авах үе шат

3.2.2. Хэргийг шүүх хуралдаанаар хэлэлцэхэд бэлтгэх, хэлэлцэх ажиллагааны үе шат

3.2.3. Хэргийг эцэслэн шийдвэрлэсний дараах ажиллагааны үе шат

3.2.4. Ерөнхий шүүгчийн ажиллагаа

3.2.5. Бусад ажиллагаа

ДӨРӨВ.ЗАХИРГААНЫ ХЭРЭГ

4.1. АНХАН ШАТНЫ ШҮҮХ

4.1.2. Хэрэг үүсгэснээс хэргийг шүүх хуралдаанаар хэлэлцүүлэх шийдвэр гаргах хүртэлх хугацааны ажиллагааны шат

4.1.3.Хэргийг шүүх хуралдаанаар хэлэлцэхэд бэлтгэх, хэлэлцэх үе шат

4.1.4.Хэргийг эцэслэн шийдвэрлэсний дараах ажиллагааны үе шат

4.2. ДАВЖ ЗААЛДАХ ШАТНЫ ШҮҮХ

ТАВ. ДҮГНЭЛТ

НЭГ. УДИРТГАЛ

Шүүхийн ерөнхий зөвлөлийн ажлын хэсгээс өгсөн чиглэлийн дагуу анхан болон давж заалдах шатны шүүхийн Ерөнхий шүүгч, шүүгчийн хэрэг хянан шийдвэрлэх ажиллагааны явц дахь ажиллагаа бүрд зарцуулж буй хугацааны өнөөгийн байдлыг бодитоор тогтоох, түүнд үндэслэн шүүн таслах ажиллагааны ачааллыг тооцох, тэнцвэржүүлэх, шүүхийн хүний нөөцийн бодлогын төслийг судалгаанд тулгуурлан бодитой тодорхойлоход энэ судалгааны зорилго оршино.

Зорилгын хүрээнд хэрэг хянан шийдвэрлэх ажиллагааны явц дахь ажиллагаа бүрд зарцуулж буй дундаж хугацааг гаргалаа.

*Жич: Хэрэг, маргааныг хянан шийдвэрлэх ажиллагааны ачааллын судалгааны хүснэгтийг **минутаар** тооцож хийсэн болно.*

Асуумжийн нэгдсэн тайлан нэгтгэсэн боловсруулсан ажлын хэсэгт дараах албан хаагч нар ажилласан.

Эрүү	Багийн ахлагч:	Б.Батцэцэг
	Гишүүн:	Б.Баатар, З.Баянсүрэн
Иргэн	Багийн ахлагч:	Ч.Ханддулам
	Гишүүн:	П.Ариунбилэг, Т.Энхгэрэл
Захиргаа	Багийн ахлагч:	Т.Түвшинбаяр
	Гишүүн:	Б.Золзаяа
Нэгдсэн дүгнэлт	Багийн ахлагч:	Э.Амарсанаа
	Гишүүн:	П.Ангарагсайхан /иргэн, захиргаа/ Э.Ганцэцэг /эрүү/

ТОВЧИЛСОН ҮГИЙН ЖАГСААЛТ

№	Товчилсон үг	Тайлбар
1	ХХША	Хэрэг хянан шийдвэрлэх ажиллагаа
2	ИХШХШтХ	Иргэний хэрэг шүүхэд хянан шийдвэрлэх тухай хууль
3	ЭЗТХ	Эвлэрүүлэн зуучлалын тухай хууль
4	ЭЗА	Эвлэрүүлэн зуучлах ажиллагаа
5	ТСАХ	Таслах сэргийлэх арга хэмжээ
6	АШШ	Анхан шатны шүүх

ХОЁР.ЭРҮҮГИЙН ХЭРЭГ

2.1. АНХАН ШАТНЫ ШҮҮХ

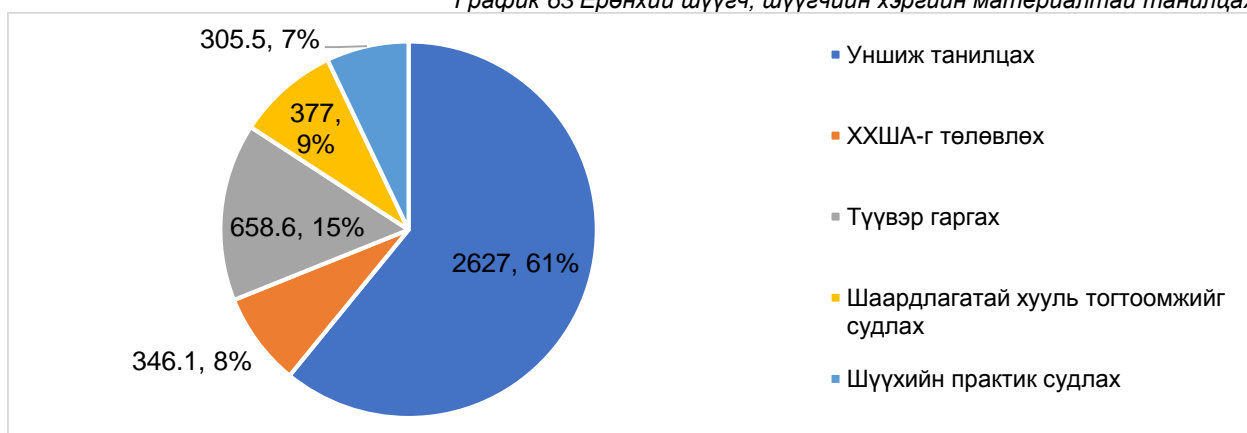
2.1.1.Эрүүгийн ердийн хэрэгт

Монгол улсын эрүүгийн хэргийн 60 шүүхийн шүүгч нараас асуумж авахаар хүргүүлсэн. Үүнээс 28 шүүхийн шүүгч нараас ирсэн асуумжийг судлахад дараах хугацаатай гарсан байна.

2.1.1.1 Хэргийн материалтай танилцах

Хэргийн материалтай танилцах шатанд уншиж танилцах /1-5, 5-10, 10-с дээш хавтастай/, ХХША-г төлөвлөх, Түүвэр гаргах, Шаардлагатай хууль тогтоомжийг судлах, Шүүхийн практик судлах гэсэн 5 ажиллагаа багтсан байна.

График 63 Ерөнхий шүүгч, шүүгчийн хэргийн материалтай танилцах

Эрүүгийн хэргийн материалтай танилцахдаа хамгийн бага хугацаа зарцуулсан шүүхийн практик судлах нь 7 хувь буюу 305.5 минутыг, хамгийн их хугацаа зарцуулсан хэргийн материалыг уншиж танилцах нь 61 хувь буюу 2627 минутыг эзэлж байна. 1-5 хавтастай хэрэгт 1125.3 минут, 5-10 хавтастай хэрэгт 1912.7 минут, 10-с дээш хавтастай хэрэгт 4581 минутын дундаж хугацаа гарч байна. Үүнийг шүүгчийн асуумжийн зураглал, шүүгч нараас ирүүлсэн асуумжаар нь задалж үзвэл:

Хүснэгт 87 Ерөнхий шүүгч, шүүгчийн хэргийн материалтай танилцах

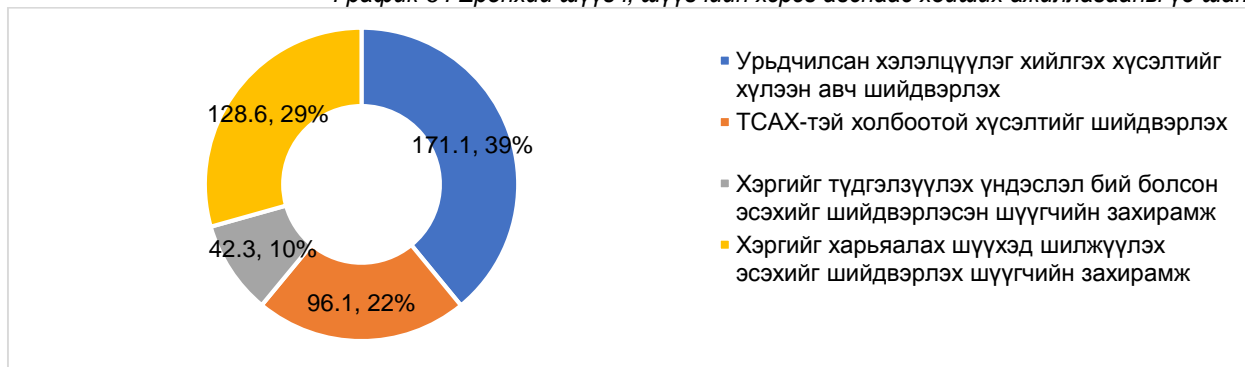
	Ажиллагаа	Зураглал	Асуумж
Хэргийн материалтай танилцах	Уншиж судлах	412.2	2539.7
	ХХША-г төлөвлөх	27.5	346.1
	Түүвэр гаргах	71.4	658.6
	Шаардлагатай хууль тогтоомжийг судлах	45.9	377.2
	Шүүхийн практик судлах	33.2	305.5
	Нийт /минут/	590.2	4227.2

Хэргийн материал танилцах хугацааны асуумжийн үр дүнгээр 4227.2 минут зарцуулдаг гэж гарсан нь өмнө хийсэн зураглалаас даруй 7.2 дахин их хугацаа зарцуулсан үр дүн гарсан байна.

2.1.1.2 Хэрэг хүлээн авснаас хойших ажиллагааны үе шат

Хэрэг хүлээн авснаас хойших ажиллагааны үе шатанд урьдчилсан хэлэлцүүлэг хийлгэх хүсэлтийг хүлээн авч шийдвэрлэх, ТСАХ-тэй холбоотой хүсэлтийг шийдвэрлэх, Хэргийг түдгэлзүүлэх үндэслэл бий болсон эсэхийг шийдвэрлэсэн шүүгчийн захирамж, Хэргийг харьяалах шүүхэд шилжүүлэх эсэхийг шийдвэрлэх шүүгчийн захирамж гэсэн 4 ажиллагаа багтсан байна.

График 64 Ерөнхий шүүгч, шүүгчийн хэрэг авснаас хойших ажиллагааны үе шат

Эрүүгийн хэргийн хувьд хэрэг хүлээн авснаас хойших ажиллагааны үе шатанд хамгийн бага хугацаа зарцуулсан хэргийг түдгэлзүүлэх үндэслэл бий болсон эсэхийг шийдвэрлэсэн шүүгчийн захирамж боловсруулах ажиллагаа нь 10 хувь буюу 42.3 минутыг, хамгийн их хугацаа зарцуулсан урьдчилсан хэлэлцүүлэг хийлгэх хүсэлтийг хүлээн авч шийдвэрлэх ажиллагаа нь 39 хувь буюу 171.1 минутыг эзэлж байна. Хэрэг хүлээн авснаас хойших ажиллагааны үе шатны шүүгчийн асуумжийн зураглал, шүүгч нараас ирүүлсэн асуумжаар задалж үзвэл:

Хүснэгт 88 Ерөнхий шүүгч, шүүгчийн хэрэг авснаас хойших ажиллагааны үе шат

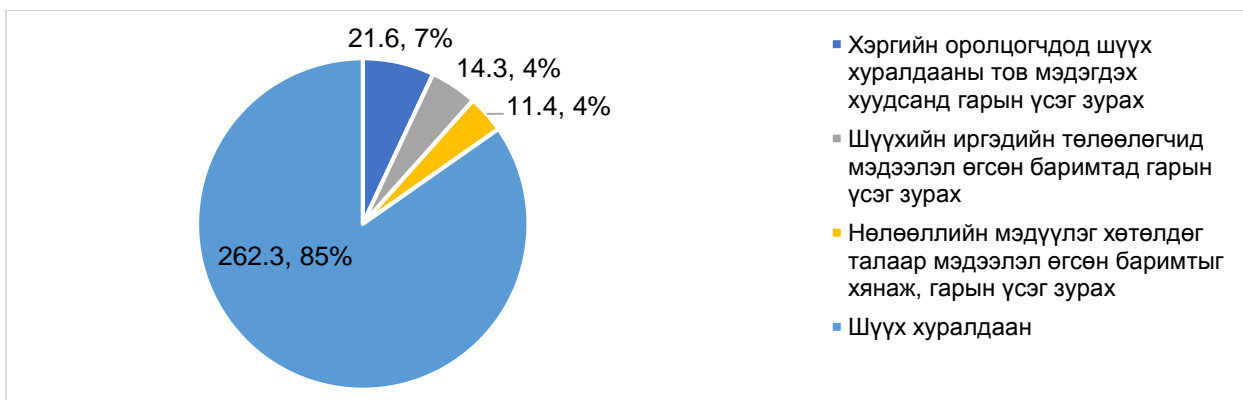
	Ажиллагаа	Зураглал	Асуумж
Хэрэг хүлээн авснаас хойших ажиллагаа	Урьдчилсан хэлэлцүүлэг хийлгэх хүсэлтийг хүлээн авч шийдвэрлэх	20.1	171.1
	ТСАХ-тэй холбоотой хүсэлтийг шийдвэрлэх	61.7	96.1
	Хэргийг түдгэлзүүлэх үндэслэл бий болсон эсэхийг шийдвэрлэсэн шүүгчийн захирамж	45.5	42.3
	Хэргийг харьяалах шүүхэд шилжүүлэх эсэхийг шийдвэрлэх шүүгчийн захирамж	41.8	128.6
	Нийт /минут/	169.1	438.1

Хэрэг хүлээн авснаас хойших ажиллагаанд зарцуулсан хугацааны хувьд асуумжийн үр дүнгээр 438.1 минут зарцуулдаг гэж дүгнэсэн нь өмнө хийсэн зураглалын үр дүнгээс 2.5 дахин их хугацаа зарцуулдаг гэсэн дүгнэлт гарч байна.

2.1.1.3.Хэргийг шүүх хуралдаанаар хэлэлцэхэд бэлтгэх, хэлэлцэх үе шат

Хэргийг шүүх хуралдаанаар хэлэлцэхэд бэлтгэх, хэлэлцэх үе шатанд Хэргийн оролцогчдод шүүх хуралдааны тов мэдэгдэх хуудсанд гарын үсэг зурах, Шүүхийн иргэдийн төлөөлөгчид мэдээлэл өгсөн баримтад гарын үсэг зурах, Нөлөөллийн мэдүүлэг хөтөлдөг талаар мэдээлэл өгсөн баримтыг хянаж, гарын үсэг зурах, Шүүх хуралдаан гэсэн 4 ажиллагаа багтсан байна.

График 65 Ерөнхий шүүгч, шүүгчийн хэргийг шүүх хуралдаанаар хэлэлцэхэд бэлтгэх, хэлэлцэх үе шат

Эрүүгийн хэргийг шүүх хуралдаанаар хэлэлцэхэд бэлтгэх, хэлэлцэх үе шатанд хамгийн бага хугацаа зарцуулсан Нөлөөллийн мэдүүлэг хөтөлдөг талаар мэдээлэл өгсөн баримтыг хянаж, гарын үсэг зурах ажиллагаа нь 4 хувь буюу 11.4 минутыг, хамгийн их хугацаа зарцуулсан шүүх хуралдаан нь 85 хувь буюу 262.3 минутыг эзэлж байна.

Хүснэгт 89 Ерөнхий шүүгч, шүүгчийн хэргийг шүүх хуралдаанаар хэлэлцэхэд бэлтгэх, хэлэлцэх үе шат

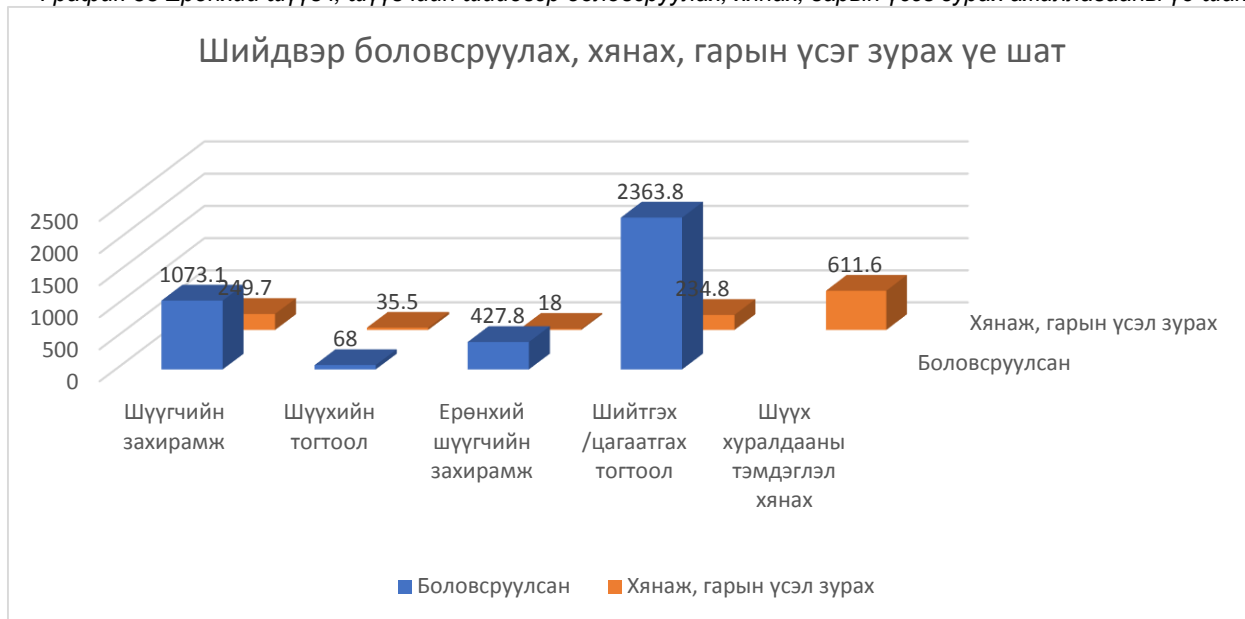
	Ажиллагаа	Зураглал	Асуумж
Хэргийг шүүх хуралдаанаар хэлэлцэхэд бэлтгэх, хэлэлцэх үе шат	Хэргийн оролцогчдод шүүх хуралдааны тов мэдэгдэх хуудсанд гарын үсэг зурах	8.9	21.6
	Шүүхийн иргэдийн төлөөлөгчид мэдээлэл өгсөн баримтад гарын үсэг зурах	6.3	14.3
	Нөлөөллийн мэдүүлэг хөтөлдөг талаар мэдээлэл өгсөн баримтыг хянаж, гарын үсэг зурах	59.9	11.4
	Шүүх хуралдаан	787.4	262.3
Нийт /минут/		862.4	309.6

Хэргийг шүүх хуралдаанаар хэлэлцэхэд бэлтгэх, хэлэлцэх үе шатад зарцуулсан хугацааны үр өмнө хийсэн зураглалын үр дүнгээс 2.8 дахин бага хугацаа зарцуулсан буюу 309.6 минут зарцуулсан гэж гарсан байна. Энэ нь зураглал хийсэн шүүх болон шүүгчийн тухайн хугацаанд явагдсан хурлын үргэлжлэх хугацаа харьцангуй бага байсан байж болохоор байна.

2.1.1.4 Шийдвэр боловсруулах, хянах, гарын үсэг зурах үе шат

Эрүүгийн хэргийн шийдвэр боловсруулах, хянах, гарын үсэг зурах үе шатанд Шүүх хуралдааны тэмдэглэл хянаж, гарын үсэг зурах, Шүүгчийн захирамж, Шүүхийн тогтоол, Шийтгэвэр, Шийтгэх/цагаатгах тогтоол зэргийг боловсруулах, хянах, гарын үсэг зурах гэсэн 5 ажиллагаа багтсан байна.

График 66 Ерөнхий шүүгч, шүүгчийн шийдвэр боловсруулах, хянах, гарын үсэг зурах ажиллагааны үе шат

Эрүүгийн хэргийн шийдвэр боловсруулах ажиллагааны үе шатанд хамгийн бага хугацаа зарцуулсан нь шүүхийн тогтоол нь 2 хувь буюу 68 минутыг, хамгийн их хугацаа зарцуулсан шийтгэх/цагаатгах тогтоол нь 60 хувь буюу 2363.8 минутыг эзэлж байна.

Эрүүгийн хэргийн шийдвэр хянах, гарын үсэг зурах ажиллагааны үе шатанд хамгийн бага хугацаа зарцуулсан нь Ерөнхий шүүгчийн захирамж хянах, гарын үсэг зурах нь 2 хувь буюу 18 минутыг, хамгийн их хугацаа зарцуулсан шүүх хуралдааны тэмдэглэл хянаж, гарын үсэг зурах ажиллагаа нь 53 хувь буюу 611.6 минутыг эзэлж байна.

Хүснэгт 90 Ерөнхий шүүгч, шүүгчийн шийдвэр боловсруулах, хянах, гарын үсэг зурах үе шат

		Ажиллагаа	Зураглал	Асуумж	
Шийдвэр боловсруулах, хянах, гарын үсэг зурах	Ерөнхий шүүгчийн захирамж	Боловсруулсан	30.3	427.8	
		Хянаж, гарын үсэг зурах	18	18	
	Шүүгчийн захирамж	Боловсруулсан	260.9	1073.1	
		Хянаж, гарын үсэг зурах	48.8	249.7	
	Шүүхийн тогтоол	Боловсруулсан	35.7	68	
		Хянаж, гарын үсэг зурах	12.9	35.5	
	Шийтгэх /цагаатгах тогтоол	Боловсруулсан	152.4	2363.8	
		Хянаж, гарын үсэг зурах	22.9	234.8	
	Шүүх хуралдааны тэмдэглэл хянаж, гарын үсэг зурах			58.9	611.6
	Нийт /минут/			640.8	5082.3

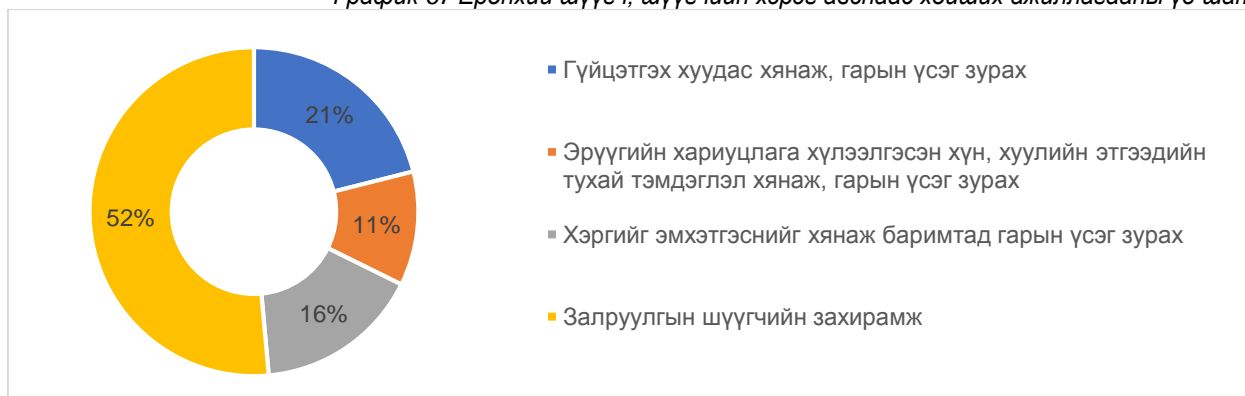
Шүүгч шийдвэр боловсруулах, хянах, гарын үсэг зурахад нийт 5082.3 минут зарцуулсан гэж асуумжийн үр дүнгээр гарсан бөгөөд энэ нь зураглалын үр дүнгээс даруй 7.9 дахин их хугацаа зарцуулсан гэсэн үр дүн гарчээ. Энэ нь тухайн шүүгч энэ үе шатад 84.7 цаг, 10.5 өдрийг зарцуулж буй гэж гарсан нь бодит бус хугацаа гэж дүгнэгдэхээр байна.

2.1.1.5 Хэрэг хянан шийдвэрлэсний дараах ажиллагааны үе шат

Хэрэг хянан шийдвэрлэсний дараах ажиллагааны үе шатанд Гүйцэтгэх хуудас хянаж, гарын үсэг зурах, Эрүүгийн хариуцлага хүлээлгэсэн хүн, хуулийн этгээдийн тухай тэмдэглэл

хянаж, гарын үсэг зурах, Хэргийг эмхэтгэснийг хянаж баримтад гарын үсэг зурах, Залруулгын шүүгчийн захирамж гэсэн 4 ажиллагаа багтсан байна.

График 67 Ерөнхий шүүгч, шүүгчийн хэрэг авснаас хойших ажиллагааны үе шат

Эрүүгийн хэрэг хянан шийдвэрлэсний дараах ажиллагааны үе шатанд хамгийн бага хугацаа зарцуулсан Эрүүгийн хариуцлага хүлээлгэсэн хүн, хуулийн этгээдийн тухай тэмдэглэл хянаж, гарын үсэг зурах ажиллагаа нь 11 хувь буюу 23.9 минутыг, хамгийн их хугацаа зарцуулсан залруулгын шүүгчийн захирамж боловсруулж, хянан гарын үсэг зурах ажиллагаа нь 52 хувь буюу 109.4 минутыг эзэлж байна.

Хүснэгт 91 Ерөнхий шүүгч, шүүгчийн хэрэг хянан шийдвэрлэсний дараах ажиллагааны үе шат

	Ажиллагаа	Зураглал	Асуумж
Хэрэг хянан шийдвэрлэсний дараах ажиллагаа	Гүйцэтгэх хуудас хянаж, гарын үсэг зурах	15.8	44.8
	Эрүүгийн хариуцлага хүлээлгэсэн хүн, хуулийн этгээдийн тухай тэмдэглэл хянаж, гарын үсэг зурах	14.3	23.9
	Хэргийг эмхэтгэснийг хянаж баримтад гарын үсэг зурах	11.8	34.6
	Залруулгын шүүгчийн захирамж	22.9	109.4
Нийт /минут/		64.8	212.7

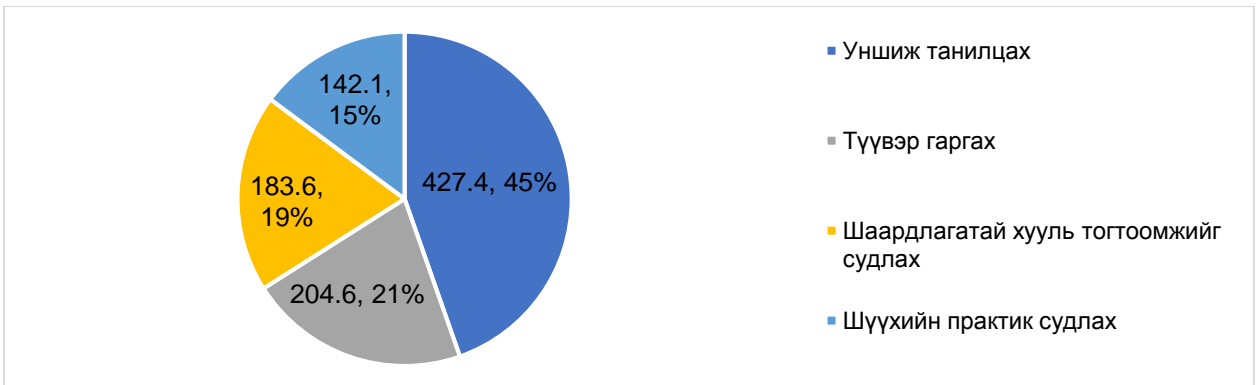
Хэрэг хянан шийдвэрлэсний дараах ажиллагаанд шүүгч 212.7 минут буюу 3.5 цаг зарцуулж байгаа нь зураглалын үр дүнгээс 3.8 дахин их хугацаа зарцуулж байна гэсэн үр дүн гарсан байна.

2.1.2. Хялбаршуулсан журмаар ирсэн хэрэгт

2.1.2.1 Хэргийн материалтай танилцах

Эрүүгийн хялбаршуулсан журмаар ирсэн хэргийн материалтай танилцах үе шатанд уншиж танилцах, түүвэр гаргах, шаардлагатай хууль тогтоомжийг судлах, шүүхийн практик судлах гэсэн 4 ажиллагаа багтсан байна.

График 68 Ерөнхий шүүгч, шүүгчийн хэргийн материалтай танилцах

Эрүүгийн хялбаршуулсан журмаар ирсэн хэргийн материалтай танилцахдаа хамгийн бага хугацаа зарцуулсан шүүхийн практик судлах ажиллагааг нь 15 хувь буюу 142.1 минутыг, хамгийн их хугацаа зарцуулсан хэргийн материалыг уншиж танилцах нь 45 хувь буюу 427.4 минутыг эзэлж байна. Үүнийг шүүгчийн асуумжийн зураглал, шүүгч нараас ирүүлсэн асуумжаар нь задалж үзвэл:

Хүснэгт 92 Ерөнхий шүүгч, шүүгчийн хэргийн материалтай танилцах

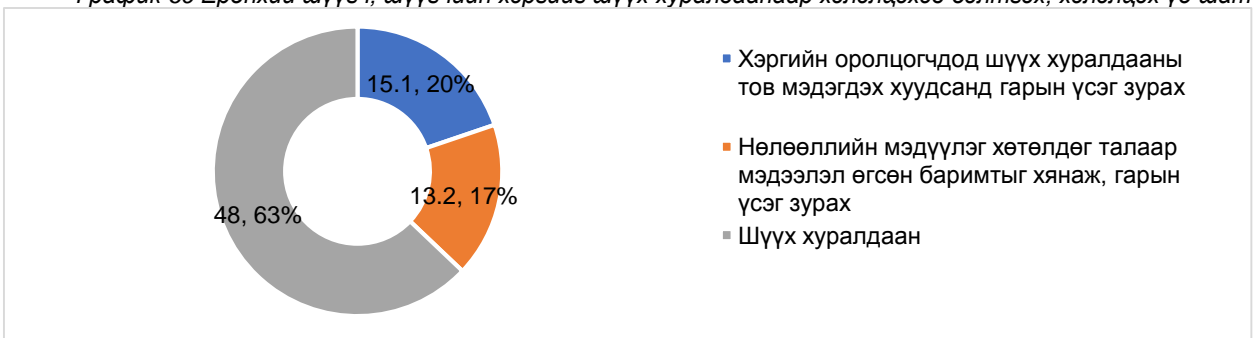
Ажиллагаа		Зураглал	Асуумж
Хэргийн материалтай танилцах	Уншиж судлах	113.4	427.4
	Түүвэр гаргах	13.95	204.6
	Шаардлагатай хууль тогтоомжийг судлах	10.05	183.6
	Шүүхийн практик судлах	9.5	142.1
Нийт /минут/		146.9	957.7

Хялбаршуулсан журмаар хянан шийдвэрлэх хэрэгт хэргийн материалтай танилцах хугацаа нь асуумжийн үр дүнгээр 957.7 минут буюу 15.9 цаг, 1.9 өдөр зарцуулж байна гэсэн үр дүн гарсан нь өмнө хийсэн ажлын байрны зураглалын үр дүнгээс 6.5 дахин их хугацаа зарцуулж байгаа гэсэн үр дүн гарсан байна. Ажлын байрны зураглалын үр дүнгээр шүүгч хялбаршуулсан журмаар хянан шийдвэрлүүлэхээр ирүүлсэн хэргийн материалтай дунджаар 2.5 цаг орчим судалж байсан илүү бодит үр дүн гэж харагдахаар байна.

2.1.2.2 Хэргийг шүүх хуралдаанаар хэлэлцэхэд бэлтгэх, хэлэлцэх үе шат

Эрүүгийн хялбаршуулсан журмаар ирсэн хэргийг шүүх хуралдаанаар хэлэлцэхэд бэлтгэх, хэлэлцэх үе шатанд Хэргийн оролцогчдод шүүх хуралдааны тов мэдэгдэх хуудсанд гарын үсэг зурах, Нөлөөллийн мэдүүлэг хөтөлдөг талаар мэдээлэл өгсөн баримтыг хянаж, гарын үсэг зурах, Шүүх хуралдаан гэсэн 3 ажиллагаа багтсан байна.

График 69 Ерөнхий шүүгч, шүүгчийн хэргийг шүүх хуралдаанаар хэлэлцэхэд бэлтгэх, хэлэлцэх үе шат

Эрүүгийн хэргийг шүүх хуралдаанаар хэлэлцэхэд бэлтгэх, хэлэлцэх үе шатанд хамгийн бага хугацаа зарцуулсан Нөлөөллийн мэдүүлэг хөтөлдөг талаар мэдээлэл өгсөн баримтыг хянаж, гарын үсэг зурах ажиллагаа нь 17 хувь буюу 13.2 минутыг, хамгийн их хугацаа зарцуулсан шүүх хуралдаан нь 63 хувь буюу 48 минутыг эзэлж байна.

Хүснэгт 93 Ерөнхий шүүгч, шүүгчийн хэргийг шүүх хуралдаанаар хэлэлцэхэд бэлтгэх, хэлэлцэх үе шат

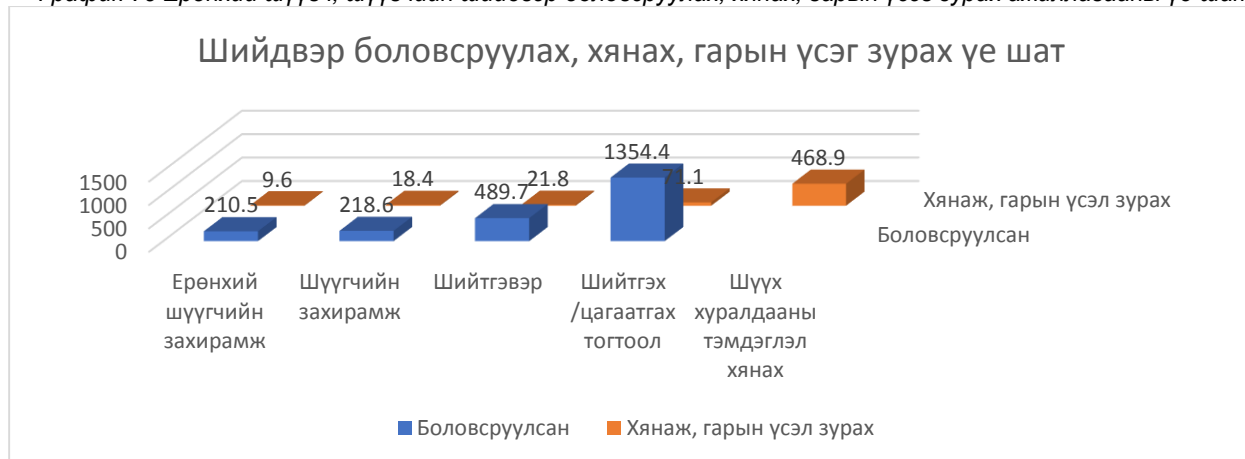
	Ажиллагаа	Зураглал	Асуумж
Хэргийг шүүх хуралдаанаар хэлэлцэхэд бэлтгэх, хэлэлцэх үе шат	Хэргийн оролцогчдод шүүх хуралдааны тов мэдэгдэх хуудсанд гарын үсэг зурах	6.9	15.1
	Нөлөөллийн мэдүүлэг хөтөлдөг талаар мэдээлэл өгсөн баримтыг хянаж, гарын үсэг зурах	5	13.2
	Шүүх хуралдаан	31.3	48
Нийт /минут/		43.2	76.3

Хэргийг хуралдаанаар хэлэлцэхэд бэлтгэх, хэлэлцэх үе шатанд 76.3 минут 1.2 өдөр зарцуулж байгаа нь өмнө хийсэн зураглалын үр дүнгээс 76.7 хувиар их хугацаа зарцуулж байна гэсэн үр дүн гарсан байна.

2.1.2.3. Шийдвэр боловсруулах, хянах, гарын үсэг зурах үе шат

Эрүүгийн хялбаршуулсан журмаар ирсэн хэргийн шийдвэр боловсруулах, хянах, гарын үсэг зурах үе шатанд Шүүх хуралдааны тэмдэглэл хянаж, гарын үсэг зурах, Ерөнхий шүүгчийн захирамж, Шүүгчийн захирамж, Шийтгэвэр, Шийтгэх/цагаатгах тогтоол зэргийг боловсруулах, хянах, гарын үсэг зурах гэсэн 5 ажиллагаа багтсан байна.

График 70 Ерөнхий шүүгч, шүүгчийн шийдвэр боловсруулах, хянах, гарын үсэг зурах ажиллагааны үе шат

Эрүүгийн хялбаршуулсан журмаар ирсэн хэргийн шийдвэр боловсруулах ажиллагааны үе шатанд хамгийн бага хугацаа зарцуулсан нь Ерөнхий шүүгчийн захирамж нь 9 хувь буюу 210.5 минутыг, хамгийн их хугацаа зарцуулсан шийтгэх/цагаатгах тогтоол нь 60 хувь буюу 1354.4 минутыг эзэлж байна.

Эрүүгийн хялбаршуулсан журмаар ирсэн хэргийн шийдвэр хянах, гарын үсэг зурах ажиллагааны үе шатанд хамгийн бага хугацаа зарцуулсан нь Ерөнхий шүүгчийн захирамж хянах, гарын үсэг зурах нь 2 хувь буюу 9.6 минутыг, хамгийн их хугацаа зарцуулсан шүүх хуралдааны тэмдэглэл хянаж, гарын үсэг зурах ажиллагаа нь 79 хувь буюу 468.9 минутыг эзэлж байна.

Хүснэгт 94 Ерөнхий шүүгч, шүүгчийн шийдвэр боловсруулах, хянах, гарын үсэг зурах үе шат

	Ажиллагаа	Зураглал	Асуумж
--	-----------	----------	--------

Шүүх хуралдааны тэмдэглэл хянаж, гарын үсэг зурах			28.7	468.9	
Шийдвэр боловсруулах, хянах, гарын үсэг зурах	Ерөнхий шүүгчийн захирамж	Боловсруулсан	2.3	210.5	
		Хянасан, гарын үсэг зурах	3.9	9.6	
	Шүүгчийн захирамж	Боловсруулсан	13.4	218.6	
		Хянасан, гарын үсэг зурах	7.4	18.4	
	Шүүхийн шийтгэвэр	Боловсруулсан	0	489.7	
		Хянасан, гарын үсэг зурах	0	21.8	
	Шийтгэх /цагаатгах тогтоол	Боловсруулсан	76	1354.4	
		Хянасан, гарын үсэг зурах	14.6	71.1	
	Нийт /минут/			146.3	2862.8

Шийдвэр боловсруулах, хянах, гарын үсэг зурахад зарцуулах хугацаа асуумжийн үр дүнгээр 2862.8 минут буюу 47.7 цаг, 5.9 өдөр зарцуулж байна гэсэн үр дүн гарсан байна. Энэ нь ажлын байрны зураглалын үр дүнгээс 19.5 дахин их хугацаа зарцуулж байна гэж гарсан байна.

2.1.2.4 Хэрэг хянан шийдвэрлэсний дараах ажиллагааны үе шат

Хэрэг хянан шийдвэрлэсний дараах ажиллагааны үе шатанд Гүйцэтгэх хуудас хянаж, гарын үсэг зурах, Эрүүгийн хариуцлага хүлээлгэсэн хүн, хуулийн этгээдийн тухай тэмдэглэл хянаж, гарын үсэг зурах, Хэргийг эмхэтгэснийг хянаж баримтад гарын үсэг зурах, Залруулгын шүүгчийн захирамж гэсэн 4 ажиллагаа багтсан байна.

График 71 Ерөнхий шүүгч, шүүгчийн хэрэг авснаас хойших ажиллагааны үе шат

Эрүүгийн хэрэг хянан шийдвэрлэсний дараах ажиллагааны үе шатанд хамгийн бага хугацаа зарцуулсан Гүйцэтгэх хуудас хянаж, гарын үсэг зурах ажиллагаа нь 3 хувь буюу 16.3 минутыг, хамгийн их хугацаа зарцуулсан Эрүүгийн хариуцлага хүлээлгэсэн хүн, хуулийн этгээдийн тухай тэмдэглэл хянаж, гарын үсэг зурах ажиллагаа нь 77 хувь буюу 444.6 минутыг эзэлж байна.

Хүснэгт 95 Ерөнхий шүүгч, шүүгчийн хэрэг авснаас хойших ажиллагааны үе шат

	Ажиллагаа	Зураглал	Асуумж
Хэрэг хянаж, гарын үсэг зурах	Гүйцэтгэх хуудас хянаж, гарын үсэг зурах	11.3	16.3

Эрүүгийн хариуцлага хүлээлгэсэн хүн, хуулийн этгээдийн тухай тэмдэглэл хянаж, гарын үсэг зурах	8	444.6
Хэргийг эмхэтгэснийг хянаж баримтад гарын үсэг зурах	12.1	23.9
Залруулгын шүүгчийн захирамж	17.9	90.9
Нийт /минут/	49.2	575.7

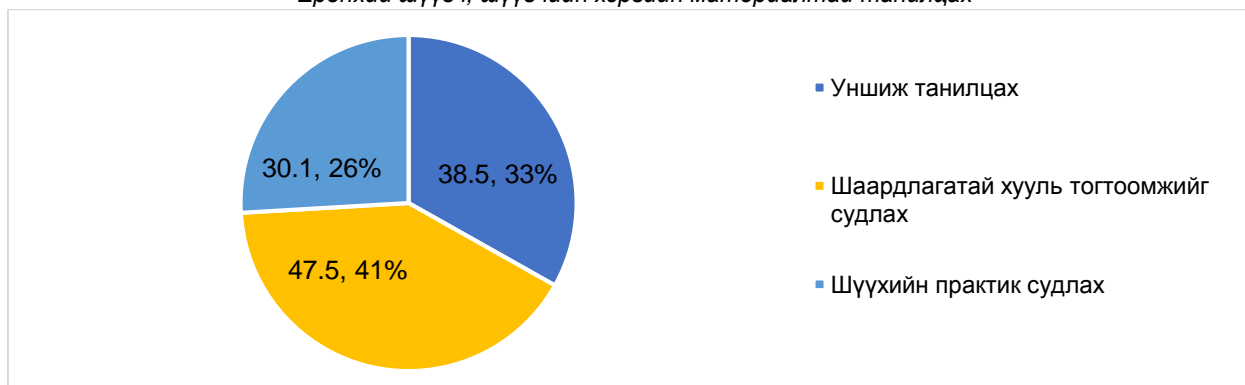
Хэрэг хянан шийдвэрлэсний дараах ажиллагааны үе шатад 575.7 минут зарцуулж байгаа нь ажлын байгаа нь зураглалын үр дүнгээс даруй 11.7 дахин өндөр дүнтэй гарсан байна. Эрүүгийн хариуцлага хүлээлгэсэн хүн, хуулийн этгээдийн тухай тэмдэглэл хянаж, гарын үсэг зурахад 444.6 минут буюу 7.4 цаг зарцуулж байна гэсэн асуумжийн үр дүн бодит байдлаас хэт дөвийлгөсөн хугацаа болох нь харагдаж байна.

2.1.3. Зөрчлийн хэрэгт

2.1.3.1 Хэргийн материалтай танилцах

Зөрчлийн хэргийн материалтай танилцах үе шатанд уншиж танилцах, шаардлагатай хууль тогтоомжийг судлах, шүүхийн практик судлах гэсэн 3 ажиллагаа багтсан байна.

Ерөнхий шүүгч, шүүгчийн хэргийн материалтай танилцах

Зөрчлийн хэргийн материалтай танилцахдаа хамгийн бага хугацаа зарцуулсан шүүхийн практик судлах ажиллагааг нь 26 хувь буюу 30.1 минутыг, хамгийн их хугацаа зарцуулсан шаардлагатай хууль тогтоомжийг судлах нь 41 хувь буюу 47.5 минутыг эзэлж байна. Үүнийг шүүгчийн асуумжийн зураглал, шүүгч нараас ирүүлсэн асуумжаар нь задалж үзвэл:

Хүснэгт 96 Ерөнхий шүүгч, шүүгчийн хэргийн материалтай танилцах

Ажиллагаа		Зураглал	Асуумж
Хэргийн материалтай танилцах	Уншиж судлах	39.5	38.5
	Шаардлагатай хууль тогтоомжийг судлах	18.2	47.5
	Шүүхийн практик судлах	17.2	30.1
Нийт /минут/		74.9	116.1

Зөрчлийн хэргийн материалтай танилцах ажиллагаанд шүүгчийн зарцуулж буй хугацаа 116.1 минут буюу 55.0 хувиар их хугацаа зарцуулж байгаа үр дүн гарсан байна.

2.1.3.2 Хэргийг шүүх хуралдаанаар хэлэлцэхэд бэлтгэх, хэлэлцэх үе шат

Зөрчлийн хэргийг шүүх хуралдаанаар хэлэлцэхэд бэлтгэх, хэлэлцэх үе шатанд Хэргийн оролцогчдод шүүх хуралдааны тов мэдэгдэх хуудсанд гарын үсэг зурах, Нөлөөллийн мэдүүлэг хөтөлдөг талаар мэдээлэл өгсөн баримтыг хянаж, гарын үсэг зурах, шүүх хуралдаан гэсэн 3 ажиллагаа багтсан байна.

График 72 Ерөнхий шүүгч, шүүгчийн хэргийг шүүх хуралдаанаар хэлэлцэхэд бэлтгэх, хэлэлцэх үе шат

Зөрчлийн хэргийг шүүх хуралдаанаар хэлэлцэхэд бэлтгэх, хэлэлцэх үе шатанд хамгийн бага хугацаа зарцуулсан Хэргийн оролцогчдод шүүх хуралдааны тов мэдэгдэх хуудсанд гарын үсэг зурах ажиллагаа нь 8 хувь буюу 20.8 минутыг, хамгийн их хугацаа зарцуулсан Нөлөөллийн мэдүүлэг хөтөлдөг талаар мэдээлэл өгсөн баримтыг хянаж, гарын үсэг зурах нь 65 хувь буюу 169.7 минутыг эзэлж байна.

Хүснэгт 97 Ерөнхий шүүгч, шүүгчийн хэргийг шүүх хуралдаанаар хэлэлцэхэд бэлтгэх, хэлэлцэх үе шат

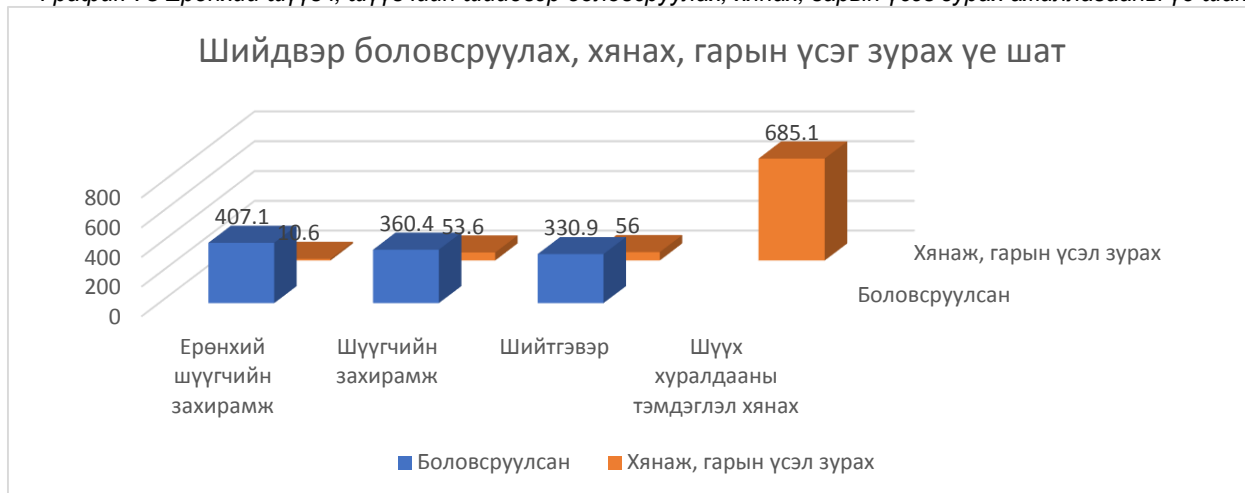
Ажиллагаа		Зураглал	Асуумж
Хэргийг шүүх хуралдаанаар хэлэлцэхэд бэлтгэх, хэлэлцэх үе шат	Хэргийн оролцогчдод шүүх хуралдааны тов мэдэгдэх хуудсанд гарын үсэг зурах	4.4	20.8
	Нөлөөллийн мэдүүлэг хөтөлдөг талаар мэдээлэл өгсөн баримтыг хянаж, гарын үсэг зурах	4.2	169.7
	Шүүх хуралдаан	9.5	68.9
Нийт /минут/		18.1	259.4

Хэргийг шүүх хуралдаанаар хэлэлцэхэд бэлтгэх, хэлэлцэх үе шатад асуумжийн үр дүнгээр 259.4 минут буюу 4.3 цаг зарцуулж байна гэсэн үр дүн гарсан бол энэ нь ажлын байрны зураглалын хувьд 14.3 дахин их хугацаа зарцуулдаг гэж гарсан байна.

2.1.3.3. Шийдвэр боловсруулах, хянах, гарын үсэг зурах үе шат

Зөрчлийн хэргийн шийдвэр боловсруулах, хянах, гарын үсэг зурах үе шатанд Шүүх хуралдааны тэмдэглэл хянаж, гарын үсэг зурах, Ерөнхий шүүгчийн захирамж, Шүүгчийн захирамж, Шийтгэвэр зэргийг боловсруулах, хянах, гарын үсэг зурах гэсэн 4 ажиллагаа багтсан байна.

График 73 Ерөнхий шүүгч, шүүгчийн шийдвэр боловсруулах, хянах, гарын үсэг зурах ажиллагааны үе шат

Зөрчлийн хэргийн шийдвэр боловсруулах ажиллагааны үе шатанд хамгийн бага хугацаа зарцуулсан нь шийтгэвэр 30 хувь буюу 330.9 минутыг, хамгийн их хугацаа зарцуулсан Ерөнхий шүүгчийн захирамж нь 37 хувь буюу 407.1 минутыг эзэлж байна.

Зөрчлийн хэргийн шийдвэр хянах, гарын үсэг зурах ажиллагааны үе шатанд хамгийн бага хугацаа зарцуулсан нь Ерөнхий шүүгчийн захирамж хянах, гарын үсэг зурах нь 1 хувь буюу 10.6 минутыг, хамгийн их хугацаа зарцуулсан шүүх хуралдааны тэмдэглэл хянаж, гарын үсэг зурах ажиллагаа нь 85 хувь буюу 685.1 минутыг эзэлж байна.

Хүснэгт 98 Ерөнхий шүүгч, шүүгчийн шийдвэр боловсруулах, хянах, гарын үсэг зурах үе шат

Ажиллагаа		Зураглал	Асуумж
Шийдвэр боловсруулах, хянах, гарын үсэг зурах	Ерөнхий шүүгчийн захирамж	Боловсруулсан	0
		Хянаж, гарын үсэг зурах	3.8
	Шүүгчийн захирамж	Боловсруулсан	8.9
		Хянаж, гарын үсэг зурах	4.4
	Шийтгэвэр	Боловсруулсан	25.4
		Хянаж, гарын үсэг зурах	4.7
Шүүх хуралдааны тэмдэглэл хянаж, гарын үсэг зурах		24.3	685.1
Нийт /минут/		71.5	1903.7

Зөрчлийн хэргийг хянан шийдвэрлэж буй шүүгч шийдвэр боловсруулах, хянах гарын үсэг зурахад 1903.7 минут буюу 31.7 цаг, 3.9 өдөр /ажлын 8 цагаар/ зарцуулж байна гэсэн асуумжийн үр дүн гарсан нь ажлын байрны зураглалын үр дүнгээс 26.6 дахин их хугацаа зарцуулна гэсэн үр дүн гарсан байна.

2.1.3.4 Хэрэг хянан шийдвэрлэсний дараах ажиллагааны үе шат

Зөрчлийн хэрэг хянан шийдвэрлэсний дараах ажиллагааны үе шатанд Гүйцэтгэх хуудас хянаж, гарын үсэг зурах, Хэргийг эмхэтгэснийг хянаж баримтад гарын үсэг зурах, Залруулгын шүүгчийн захирамж гэсэн 3 ажиллагаа багтсан байна.

График 74 Ерөнхий шүүгч, шүүгчийн хэрэг авснаас хойших ажиллагааны үе шат

Зөрчлийн хэрэг хянан шийдвэрлэсний дараах ажиллагааны үе шатанд хамгийн бага хугацаа зарцуулсан Хэргийг эмхэтгэснийг хянаж баримтад гарын үсэг зурах ажиллагаа нь 6 хувь буюу 18 минутыг, хамгийн их хугацаа зарцуулсан Гүйцэтгэх хуудас хянаж, гарын үсэг зурах ажиллагаа нь 50 хувь буюу 150 минутыг эзэлж байна.

Хүснэгт 99 Ерөнхий шүүгч, шүүгчийн хэрэг авснаас хойших ажиллагааны үе шат

Ажиллагаа		Зураглал	Асуумж
Хэрэг хянан шийдвэрлэсний дараах ажиллагаа	Гүйцэтгэх хуудас хянаж, гарын үсэг зурах	6.6	150
	Хэргийг эмхэтгэснийг хянаж баримтад гарын үсэг зурах	10.9	18
	Залруулгын шүүгчийн захирамж	13.5	133.7
Нийт /минут/		31	301.7

Зөрчлийн хэргийг хянан шийдвэрлэж буй шүүгч хэрэг хянан шийдвэрлэсний дараах ажиллагаанд 301.7 минут зарцуулж байгаа нь ажлын байрны зураглалын үр дүнгээс 9.7 дахин их хугацаа зарцуулсан үр дүн гарсан байна. Залруулгын захирамжид 133.7 минут зарцуулж байгаа нь энэ ажиллагаанд зарцуулж буй хугацааны 45 хувийг дангаар эзэлж байгаа нь ингэж өндөр хугацаа зарцуулсан гэсэн үр дүн гарч байна.

2.1.4 Бусад ажиллагаа

График 75 Ерөнхий шүүгчийн бусад ажиллагаа

Эрүүгийн хэргийн бүртгэл, хяналтын нэгдсэн системд нэвтэрч ажиллагаа хийх 1111 минут буюу хамгийн их хугацаа зарцуулж байгаа бол Шүүгчдийн зөвлөгөөний тогтоол хянахад хамгийн бага буюу 172.1 минутыг зарцуулж байна.

График 76 Шүүгчийн бусад ажиллагаа

Шүүгч өөр шүүгчийн шүүх бүрэлдэхүүнд 2212.2 минут буюу хамгийн их хугацаа зарцуулж байгаа бол шүүгчдийн зөвлөгөөний тогтоол хянахад хамгийн бага буюу 316.1 минутыг зарцуулж байна.

Явцын дүгнэлт

Эрүүгийн хэргийн анхан шатны шүүхийн Ерөнхий шүүгч, шүүгч нараас авсан асуумжийн хүрээнд ердийн журмаар хэрэг хянан шийдвэрлэхэд нэг хэрэгт дунджаар 10269.7 минут буюу 171 цаг 21.3 хоногт хянан шийдвэрлэх ажиллагаа хийж байна. Хэргийн материалтай танилцах шатанд 41.2 хувь буюу 4227.2 минутыг, Хэрэг хүлээн авснаас хойших ажиллагааны шатанд 4.3 хувь буюу 438.1 минутыг, Хэргийг шүүх хуралдаанаар хэлэлцэхэд бэлтгэх, хэлэлцэх үе шатанд 3 хувь буюу 309.4 минутыг, Шийдвэр боловсруулах, хянах, гарын үсэг зурах үе шатанд 49.5 хувь буюу 5082.3 минутыг, Хэрэг хянан шийдвэрлэсний дараах ажиллагаанд 2.1 хувь буюу 212.7 минутыг тус тус зарцуулж байна.

Хүснэгт 100 Ерөнхий шүүгч, шүүгчийн эрүүгийн ердийн хэрэг авснаас хойших ажиллагааны үе шат

Ажиллагаа	Зураглал	Асуумж
Хэргийн материалтай танилцах	590.2	4227.2
Хэрэг хүлээн авснаас хойших ажиллагаа	169.1	438.1
Хэргийг шүүх хуралдаанаар хэлэлцэхэд бэлтгэх, хэлэлцэх үе шат	862.4	309.4
Шийдвэр боловсруулах, хянах, гарын үсэг зурах	640.8	5082.3
Хэрэг хянан шийдвэрлэсний дараах ажиллагаа	64.8	212.7
Нийт хугацаа	2327.3	10269.7

Эрүүгийн хэргийн анхан шатны шүүхийн Ерөнхий шүүгч, шүүгч нараас авсан асуумжийн хүрээнд хялбаршуулсан журмаар хэрэг хянан шийдвэрлэхэд нэг хэрэгт дунджаар 4472.4 минут буюу 74.5 цаг 9.3 хоногт хянан шийдвэрлэх ажиллагаа хийж байна. Хэргийн материалтай танилцах шатанд 21.4 хувь буюу 957.7 минутыг, Хэргийг шүүх хуралдаанаар хэлэлцэхэд бэлтгэх, хэлэлцэх үе шатанд 1.7 хувь буюу 76.8 минутыг, Шийдвэр боловсруулах, хянах, гарын үсэг зурах үе шатанд 6.4 хувь буюу 2862.8 минутыг, Хэрэг хянан шийдвэрлэсний дараах ажиллагаанд 12.9 хувь буюу 575.1 минутыг тус тус зарцуулж байна.

Хүснэгт 101 Ерөнхий шүүгч, шүүгчийн эрүүгийн хялбаршуулсан журмаар ирсэн хэргийг авснаас хойших ажиллагааны үе шат

Ажиллагаа	Зураглал	Асуумж
Хэргийн материалтай танилцах	146.8	957.7
Хэргийг шүүх хуралдаанаар хэлэлцэхэд бэлтгэх, хэлэлцэх үе шат	43.2	76.8
Шийдвэр боловсруулах, хянах, гарын үсэг зурах	146.3	2862.8
Хэрэг хянан шийдвэрлэсний дараах ажиллагаа	49.2	575.1
Нийт хугацаа	385.5	4472.4

Эрүүгийн хэргийн анхан шатны шүүхийн Ерөнхий шүүгч, шүүгч нараас авсан асуумжийн хүрээнд зөрчлийн хэрэг хянан шийдвэрлэхэд нэг хэрэгт дунджаар 2580.9 минут буюу 43 цаг 5.3 хоногт хянан шийдвэрлэх ажиллагаа хийж байна. Хэргийн материалтай танилцах шатанд 4.5 хувь буюу 116.1 минутыг, Хэргийг шүүх хуралдаанаар хэлэлцэхэд бэлтгэх, хэлэлцэх үе шатанд 10.1 хувь буюу 259.4 минутыг, Шийдвэр боловсруулах, хянах, гарын үсэг зурах үе шатанд 73.8 хувь буюу 1903.7 минутыг, Хэрэг хянан шийдвэрлэсний дараах ажиллагаанд 11.7 хувь буюу 301.7 минутыг тус тус зарцуулж байна.

Хүснэгт 102 Ерөнхий шүүгч, шүүгчийн зөрчлийн хэрэг авснаас хойших ажиллагааны үе шат

Ажиллагаа	Зураглал	Асуумж
Хэргийн материалтай танилцах	74.9	116.1
Хэргийг шүүх хуралдаанаар хэлэлцэхэд бэлтгэх, хэлэлцэх үе шат	18.1	259.4
Шийдвэр боловсруулах, хянах, гарын үсэг зурах	71.5	1903.7
Хэрэг хянан шийдвэрлэсний дараах ажиллагаа	31	301.7
Нийт хугацаа	195.5	2580.9

Асуумжийн судалгааны үр дүнгээс үзэхэд Эрүүгийн хэргийн анхан шатны шүүхийн шүүгч нь нэг хэрэгт 14742.1 минут буюу 245.7 цаг буюу 30.7 хоног /ажлын 8 цагаар/-н хугацаа зарцуулж байна.

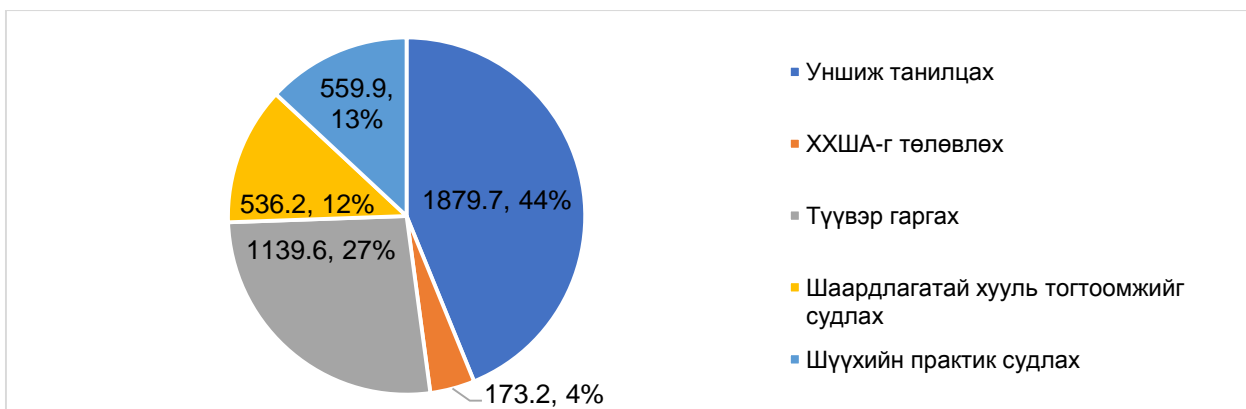
2.2. ДАВЖ ЗААЛДАХ ШАТНЫ ШҮҮХ

Эрүүгийн хэргийн давж заалдах шатны 13 шүүхийн Ерөнхий шүүгч болон шүүгчийн ажиллагааны ачааллыг асуумжийн байдлаар судлахад дараах хугацаатай гарсан байна.

2.2.1. Хэргийн материалтай танилцах

Хэргийн материалтай танилцах шатанд уншиж танилцах, ХХША-г төлөвлөх, Түүвэр гаргах, Шаардлагатай хууль тогтоомжийг судлах, Шүүхийн практик судлах гэсэн 5 ажиллагаа багтсан байна.

График 77 Ерөнхий шүүгч, шүүгчийн хэргийн материалтай танилцах

Эрүүгийн хэргийн материалтай танилцахдаа хамгийн бага хугацаа зарцуулсан хэрэг хянан шийдвэрлэх ажиллагааг төлөвлөх нь 4 хувь буюу 173.2 минутыг, хамгийн их хугацаа зарцуулсан хэргийн материалыг уншиж танилцах нь 44 хувь буюу 1879.7 минутыг эзэлж байна. Үүнийг шүүгчийн асуумжийн зураглал, шүүгч нараас ирүүлсэн асуумжаар нь задалж үзвэл:

Хүснэгт 103 Ерөнхий шүүгч, шүүгчийн хэргийн материалтай танилцах

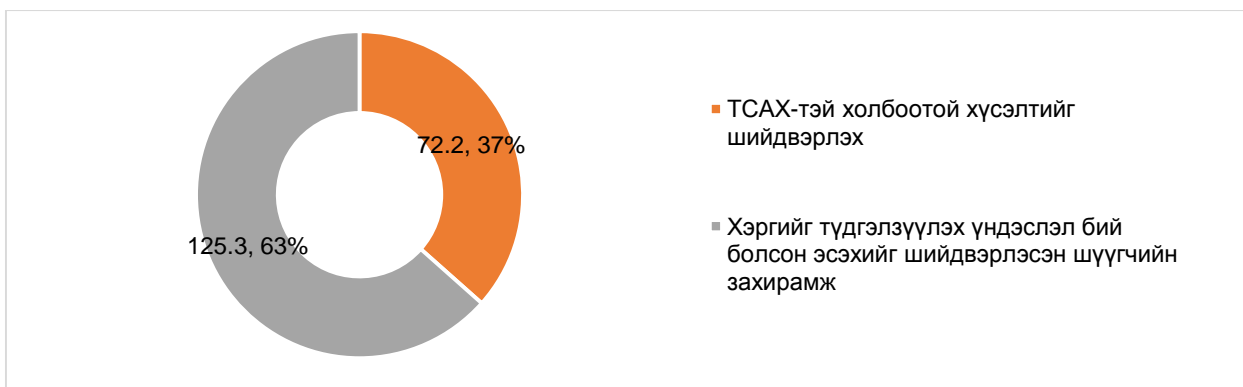
	Ажиллагаа	Зураглал	Асуумж
Хэргийн материалтай танилцах	Уншиж судлах	531.6	1879.7
	ХХША-г төлөвлөх	272.7	173.2
	Түүвэр гаргах	467.6	1139.6
	Шаардлагатай хууль тогтоомжийг судлах	470.7	536.2
	Шүүхийн практик судлах	449.7	559.9
	Нийт /минут/	2192.3	4288.6

Давж заалдах шатны шүүхийн шүүгч хэргийн материалтай танилцахад 4288.6 минут буюу 71.5 цаг, 8.9 хоног /ажлын 8 цагаар/ зарцуулахаар байна. Энэ нь ажлын байрны зураглалын үр дүнгээс даруй 1.9 дахин их хугацаа зарцуулахаар байна.

2.2.2. Хэрэг хүлээн авснаас хойших ажиллагааны үе шат

Хэрэг хүлээн авснаас хойших ажиллагааны үе шатанд ТСАХ-тэй холбоотой хүсэлтийг шийдвэрлэх, Хэргийг түдгэлзүүлэх үндэслэл бий болсон эсэхийг шийдвэрлэсэн шүүгчийн захирамж гэсэн 2 ажиллагаа багтсан байна.

График 78 Ерөнхий шүүгч, шүүгчийн хэрэг авснаас хойших ажиллагааны үе шат

Эрүүгийн хэргийн хувьд хэрэг хүлээн авснаас хойших ажиллагааны үе шатанд бага хугацаа зарцуулсан ТСАХ-тэй холбоотой хүсэлтийг шийдвэрлэсэн шүүгчийн захирамж боловсруулах, хянах, гарын үсэг зурах ажиллагаа нь 37 хувь буюу 72.2 минутыг, их хугацаа зарцуулсан Хэргийг түдгэлзүүлэх үндэслэл бий болсон эсэхийг шийдвэрлэсэн шүүгчийн захирамж боловсруулах, хянах, гарын үсэг зурах ажиллагаа нь 63 хувь буюу 125.3 минутыг эзэлж байна. Хэрэг хүлээн авснаас хойших ажиллагааны үе шатны шүүхээр задалж үзвэл:

Хүснэгт 104 Ерөнхий шүүгч, шүүгчийн хэрэг авснаас хойших ажиллагааны үе шат

	Ажиллагаа	Зураглал	Асуумж
Хэрэг хүлээн авснаас хойших ажиллагаа	ТСАХ-тэй холбоотой хүсэлтийг шийдвэрлэх	29	72.2
	Хэргийг түдгэлзүүлэх үндэслэл бий болсон эсэхийг шийдвэрлэсэн шүүгчийн захирамж	28.8	125.3
	Нийт /минут/	57.8	197.5

Давж заалдах шатны шүүхийн шүүгч хэрэг хүлээн авснаас хойших ажиллагаанд 197.5 минут зарцуулж байгаа нь ажлын байрны зураглалын үр дүнгээс 3.4 дахин их хугацаа зарцуулж байгаа гэж хариулсан байна.

2.2.3. Хэргийг шүүх хуралдаанаар хэлэлцэхэд бэлтгэх, хэлэлцэх үе шат

Хэргийг шүүх хуралдаанаар хэлэлцэхэд бэлтгэх, хэлэлцэх үе шатанд ажиллагааны зураглал хийгдэх явцад хэргийн оролцогчдод шүүх хуралдааны тов мэдэгдэх хуудсанд гарын үсэг зурах нь хийгддэггүй ажил учир хасах саналыг гаргасан тул шүүхүүдэд хүргүүлсэн асуумжаас хассан. Шүүх хуралдаан гэсэн 1 ажиллагаатайгаар боловсруулсан байна. Эрүүгийн хэргийг шүүх хуралдаанаар хэлэлцэхэд бэлтгэх, хэлэлцэх үе шатанд шүүх хуралдаан нь 526.5 минутыг зарцуулж байна.

Хүснэгт 105 Ерөнхий шүүгч, шүүгчийн хэргийг шүүх хуралдаанаар хэлэлцэхэд бэлтгэх, хэлэлцэх үе шат

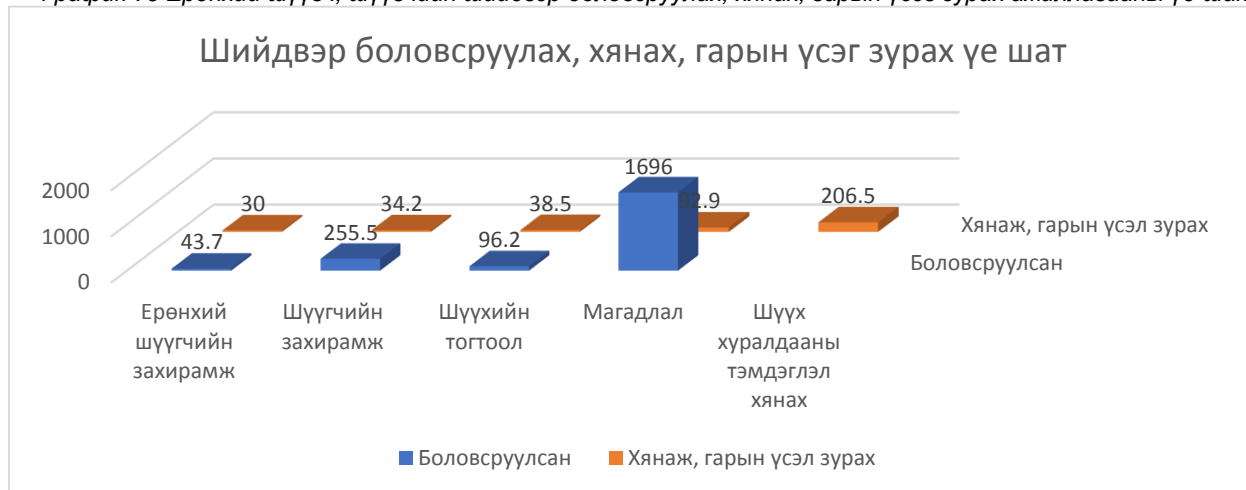
	Ажиллагаа	Зураглал	Асуумж
Хэргийг шүүх хуралдаанаар хэлэлцэхэд бэлтгэх, хэлэлцэх үе шат	Шүүх хуралдаан	338	526.5
	Нийт /минут/	338	526.5

Хэргийг шүүх хуралдаанаар хэлэлцэхэд бэлтгэх, хэлэлцэх үе шатанд 526.5 минут зарцуулсан нь ажлын байрны зураглалын үр дүнгээс 188.5 минутаар буюу 55.7 хувиар их хугацаа зарцуулж байна.

2.2.4. Шийдвэр боловсруулах, хянах, гарын үсэг зурах үе шат

Эрүүгийн хэргийн шийдвэр боловсруулах, хянах, гарын үсэг зурах үе шатанд Шүүх хуралдааны тэмдэглэл хянаж, гарын үсэг зурах, Ерөнхий шүүгчийн захирамж, Шүүгчийн захирамж, Шүүхийн тогтоол, Магадлал зэргийг боловсруулах, хянах, гарын үсэг зурах гэсэн 5 ажиллагаа багтсан байна.

График 79 Ерөнхий шүүгч, шүүгчийн шийдвэр боловсруулах, хянах, гарын үсэг зурах ажиллагааны үе шат

Эрүүгийн хэргийн шийдвэр боловсруулах ажиллагааны үе шатанд хамгийн бага хугацаа зарцуулсан нь Ерөнхий шүүгчийн захирамж нь 2 хувь буюу 43.7 минутыг, хамгийн их хугацаа зарцуулсан магадлал нь 81 хувь буюу 1696 минутыг эзэлж байна.

Эрүүгийн хэргийн шийдвэр хянах, гарын үсэг зурах ажиллагааны үе шатанд хамгийн бага хугацаа зарцуулсан нь Ерөнхий шүүгчийн захирамж хянах, гарын үсэг зурах нь 7 хувь буюу 30 минутыг, хамгийн их хугацаа зарцуулсан шүүх хуралдааны тэмдэглэл хянаж, гарын үсэг зурах ажиллагаа нь 51 хувь буюу 206.5 минутыг эзэлж байна.

Хүснэгт 4. Ерөнхий шүүгч, шүүгчийн шийдвэр боловсруулах, хянах, гарын үсэг зурах үе шат.

		Ажиллагаа	Зураглал	Асуумж	
Шийдвэр боловсруулах, хянах, гарын үсэг зурах	Ерөнхий шүүгчийн захирамж	Боловсруулсан	76.9	43.7	
		Хянаж, гарын үсэг зурах	47.5	30	
	Шүүгчийн захирамж	Боловсруулсан	173.5	255.5	
		Хянаж, гарын үсэг зурах	75.1	34.2	
	Шүүхийн тогтоол	Боловсруулсан	20	96.2	
		Хянаж, гарын үсэг зурах	4.4	38.5	
	Магадлал	Боловсруулсан	372.8	1696	
		Хянаж, гарын үсэг зурах	71.7	92.9	
	Шүүх хуралдааны тэмдэглэл хянаж, гарын үсэг зурах			159.9	206.5
	Нийт /минут/			1001.7	2493.5

Шийдвэр боловсруулах, хянах, гарын үсэг зурах ажиллагаанд 2493.5 минут зарцуулж байгаа нь ажлын байрны зураглалын судалгааны үр дүнгээс 2.5 дахин их хугацаа зарцуулахаар гарсан байна.

2.2.5. Хэрэг хянан шийдвэрлэсний дараах ажиллагааны үе шат

Хэрэг хянан шийдвэрлэсний дараах ажиллагааны үе шатанд Мэдэгдэх хуудас хянаж, гарын үсэг зурах, Залруулгын шүүхийн тогтоол гэсэн 2 ажиллагаа багтсан байна.

График 80 Ерөнхий шүүгч, шүүгчийн хэрэг авснаас хойших ажиллагааны үе шат

Эрүүгийн хэрэг хянан шийдвэрлэсний дараах ажиллагааны үе шатанд бага хугацаа зарцуулсан мэдэгдэх хуудас хянаж, гарын үсэг зурах ажиллагаа нь 34 хувь буюу 37 минутыг, их хугацаа зарцуулсан Залруулгын шүүхийн тогтоол боловсруулах, хянан гарын үсэг зурах ажиллагаа нь 66 хувь буюу 70.7 минутыг эзэлж байна.

Хүснэгт 5. Ерөнхий шүүгч, шүүгчийн хэрэг хянан шийдвэрлэсний дараах ажиллагааны үе шат.

Ажиллагаа		Зураглал	Асуумж
Хэрэг хянан шийдвэрлэсний дараах ажиллагаа	Мэдэгдэх хуудас хянаж, гарын үсэг зурах	22.7	37
	Залруулгын шүүгчийн захирамж	32.6	70.7
Нийт /минут/		55.3	107.7

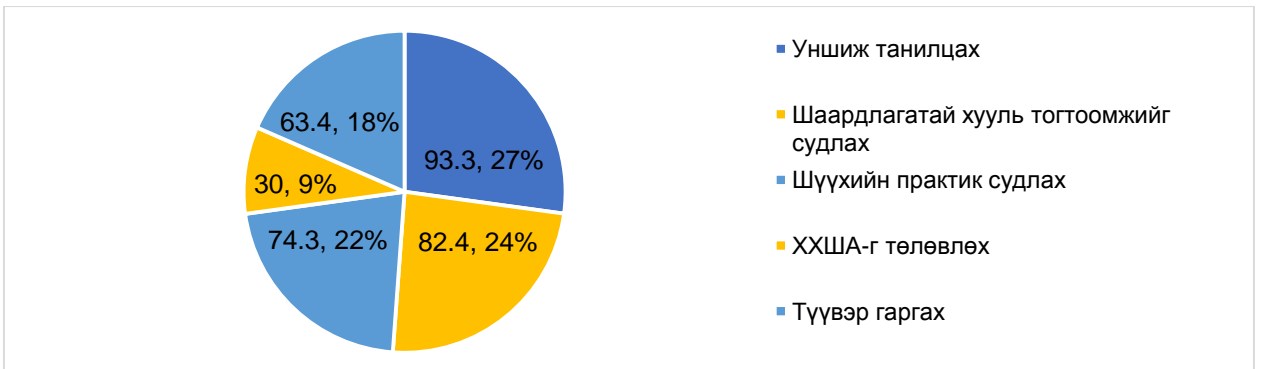
Хэрэг хянан шийдвэрлэсний дараах ажиллагааны үе шатад 107.7 минут зарцуулж байгаа нь ажлын байрны зураглалын үр дүнгээс 1.9 дахин их хугацаа зарцуулж байна.

2.2.6. Зөрчлийн хэрэг

2.2.6.1. Хэргийн материалтай танилцах

Зөрчлийн хэргийн материалтай танилцах үе шатанд уншиж танилцах, ХХША-г төлөвлөх, Түүвэр гаргах, шаардлагатай хууль тогтоомжийг судлах, шүүхийн практик судлах гэсэн 5 ажиллагаа багтсан байна.

График 81 Ерөнхий шүүгч, шүүгчийн хэргийн материалтай танилцах

Зөрчлийн хэргийн материалтай танилцахдаа хамгийн бага хугацаа зарцуулсан ХХША-г төлөвлөх ажиллагааг нь 9 хувь буюу 30 минутыг, хамгийн их хугацаа зарцуулсан хэргийн материалыг уншиж танилцах нь 27 хувь буюу 93.3 минутыг эзэлж байна. Үүнийг шүүгчийн асуумжийн зураглал, шүүгч нараас ирүүлсэн асуумжаар нь задалж үзвэл:

Хүснэгт 106 Ерөнхий шүүгч, шүүгчийн хэргийн материалтай танилцах

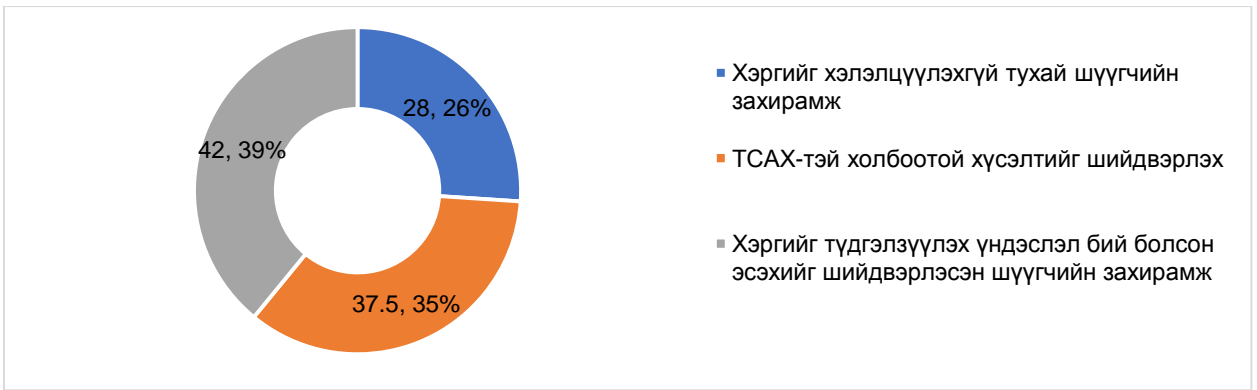
	Ажиллагаа	Зураглал	Асуумж
Хэргийн материалтай танилцах	Уншиж судлах	395.3	93.3
	ХХША-г төлөвлөх	141.3	30
	Түүвэр гаргах	127.2	63.4
	Шаардлагатай хууль тогтоомжийг судлах	114	82.4
	Шүүхийн практик судлах	101.3	74.3
	Нийт /минут/	879.1	343.4

Хэргийн материалтай танилцах ажиллагаанд 343.4 минутыг зарцуулж байна. Ажлын байрны зураглалын үр дүнгээр хэргийн материалтай танилцахад 879.1 минут зарцуулж байгаа нь асуумжийн үр дүнгээс 2.5 дахин их хугацаа зарцуулж байгаа үр дүн гарсан байна. Энэ нь ажиглалтын зураглал хийсэн хугацаанд тухайн шүүх, шүүгч дээр ирсэн танилцаж байсан хэргийн хувьд хугацаа их зарцуулах, ээдрээ төвөгтэй хэрэг байсан байж болохоор байна.

2.2.6.2. Хэрэг хүлээн авснаас хойших ажиллагааны үе шат

Зөрчлийн хэрэг хүлээн авснаас хойших ажиллагааны үе шатанд Хэргийг хэлэлцүүлэхгүй тухай шүүгчийн захирамж, ТСАХ-тэй холбоотой хүсэлтийг шийдвэрлэх, Хэргийг түдгэлзүүлэх үндэслэл бий болсон эсэхийг шийдвэрлэсэн шүүгчийн захирамж гэсэн 3 ажиллагаа багтсан байна.

График 82 Ерөнхий шүүгч, шүүгчийн хэрэг авснаас хойших ажиллагааны үе шат

Зөрчлийн хэргийн хувьд хэрэг хүлээн авснаас хойших ажиллагааны үе шатанд хамгийн бага хугацаа зарцуулсан Хэргийг хэлэлцүүлэхгүй тухай шүүгчийн захирамж боловсруулах, хянаж гарын үсэг зурах ажиллагаа нь 26 хувь буюу 28 минутыг, хамгийн их хугацаа зарцуулсан хэргийг түдгэлзүүлэх үндэслэл бий болсон эсэхийг шийдвэрлэсэн шүүгчийн захирамж боловсруулах, хянаж гарын үсэг зурах ажиллагаа нь 39 хувь буюу 42 минутыг эзэлж байна. Хэрэг хүлээн авснаас хойших ажиллагааны үе шатны шүүхээр задалж үзвэл:

Хүснэгт 107 Ерөнхий шүүгч, шүүгчийн хэрэг авснаас хойших ажиллагааны үе шат.

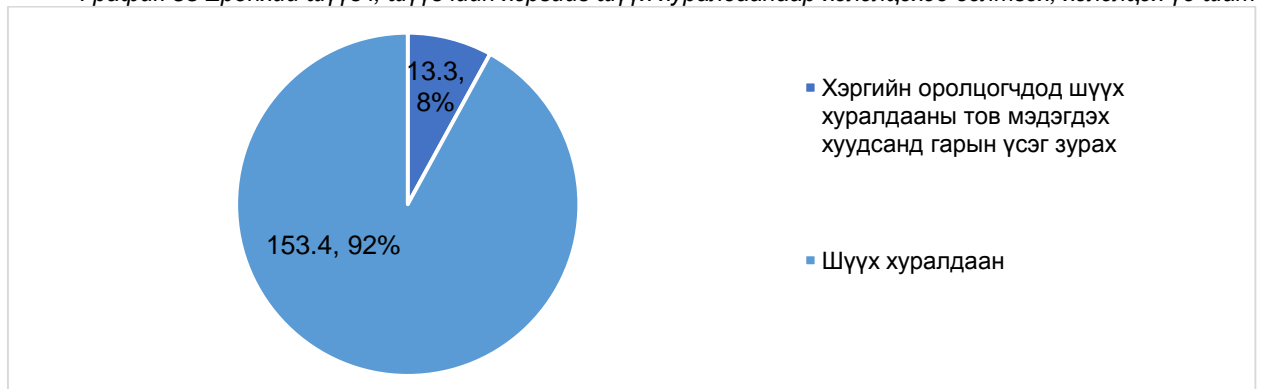
	Ажиллагаа	Зураглал	Асуумж
Хэрэг хүлээн авснаас хойших ажиллагаа	Хэргийг хэлэлцүүлэхгүй тухай шүүгчийн захирамж	41.1	28
	ТСАХ-тэй холбоотой хүсэлтийг шийдвэрлэх	41	37.5
	Хэргийг түдгэлзүүлэх үндэслэл бий болсон эсэхийг шийдвэрлэсэн шүүгчийн захирамж	36	42
Нийт /минут/		118.1	107.5

Хэрэг хүлээн авснаас хойших хугацаанд хийсэн ажиллагааны хувьд 107.5 минут зарцуулсан бол ажлын байрны зураглалын үр дүнгээр 118.1 минут зарцуулдаг гэж гарсан нь харьцангуй бодит үр дүн гарсан гэж үзэхээр байна.

2.2.6.3. Хэргийг шүүх хуралдаанаар хэлэлцэхэд бэлтгэх, хэлэлцэх үе шат

Зөрчлийн хэргийг шүүх хуралдаанаар хэлэлцэхэд бэлтгэх, хэлэлцэх үе шатанд Хэргийн оролцогчдод шүүх хуралдааны тов мэдэгдэх хуудсанд гарын үсэг зурах, Шүүх хуралдаан гэсэн 2 ажиллагаа багтсан байна.

График 83 Ерөнхий шүүгч, шүүгчийн хэргийг шүүх хуралдаанаар хэлэлцэхэд бэлтгэх, хэлэлцэх үе шат

Зөрчлийн хэргийг шүүх хуралдаанаар хэлэлцэхэд бэлтгэх, хэлэлцэх үе шатанд бага хугацаа зарцуулсан хэргийн оролцогчдод шүүх хуралдааны тов мэдэгдэх хуудсанд гарын үсэг зурах ажиллагаа нь 8 хувь буюу 13.3 минутыг, их хугацаа зарцуулсан шүүх хуралдаан нь 92 хувь буюу 153.4 минутыг эзэлж байна.

Хүснэгт 108 Ерөнхий шүүгч, шүүгчийн хэргийг шүүх хуралдаанаар хэлэлцэхэд бэлтгэх, хэлэлцэх үе шат

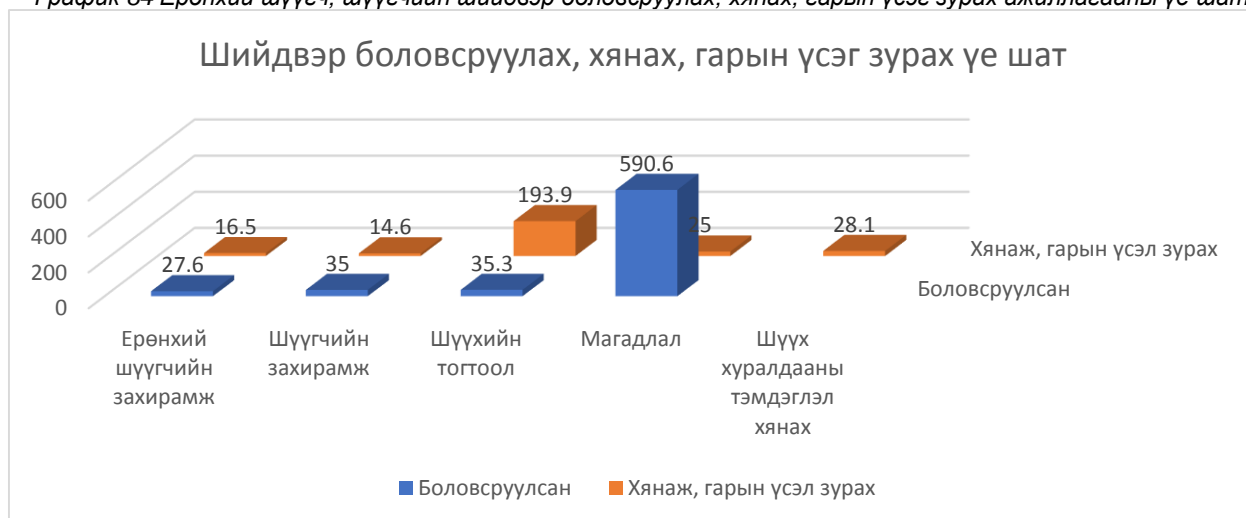
Ажиллагаа	Зураглал	Асуумж
Хэргийг шүүх хуралдаанаар хэлэлцэхэд бэлтгэх, хэлэлцэх үе шат		
Хэргийн оролцогчдод шүүх хуралдааны тов мэдэгдэх хуудсанд гарын үсэг зурах	5	13.3
Шүүх хуралдаан	83.2	153.4
Нийт /минут/	88.2	166.7

Хэргийг шүүх хуралдаанаар хэлэлцэхэд бэлтгэх, хэлэлцэх үе шатанд 166.7 минут зарцуулдаг гэсэн асуумжийн үр дүн ажлын байрны зураглалын үр дүнгээс 78.2 минутаар буюу 1.8 дахин их хугацаа зарцуулдаг гэж үр дүн гарсан байна.

2.2.6.4. Шийдвэр боловсруулах, хянах, гарын үсэг зурах үе шат

Зөрчлийн хэргийн шийдвэр боловсруулах, хянах, гарын үсэг зурах үе шатанд Шүүх хуралдааны тэмдэглэл хянаж, гарын үсэг зурах, Ерөнхий шүүгчийн захирамж, Шүүгчийн захирамж, Шүүхийн тогтоол, Магадлал зэргийг боловсруулах, хянах, гарын үсэг зурах гэсэн 5 ажиллагаа багтсан байна.

График 84 Ерөнхий шүүгч, шүүгчийн шийдвэр боловсруулах, хянах, гарын үсэг зурах ажиллагааны үе шат.

Зөрчлийн хэргийн шийдвэр боловсруулах ажиллагааны үе шатанд хамгийн бага хугацаа зарцуулсан нь ерөнхий шүүгчийн захирамж нь 4 хувь буюу 27.6 минутыг, хамгийн их хугацаа зарцуулсан магадлал нь 86 хувь буюу 590.6 минутыг эзэлж байна.

Зөрчлийн хэргийн шийдвэр хянах, гарын үсэг зурах ажиллагааны үе шатанд хамгийн бага хугацаа зарцуулсан нь шүүгчийн захирамж хянах, гарын үсэг зурах нь 5 хувь буюу 14.6 минутыг, хамгийн их хугацаа зарцуулсан шүүхийн тогтоол хянаж, гарын үсэг зурах ажиллагаа нь 70 хувь буюу 193.9 минутыг эзэлж байна.

Хүснэгт 109 Ерөнхий шүүгч, шүүгчийн шийдвэр боловсруулах, хянах, гарын үсэг зурах үе шат

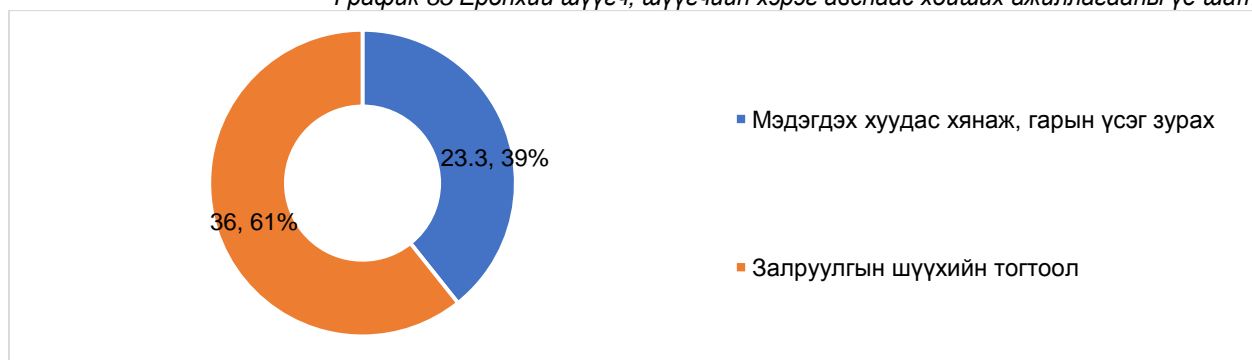
		Ажиллагаа	Зураглал	Асуумж	
Шүүх хуралдааны тэмдэглэл хянаж, гарын үсэг зурах			100.3	28.1	
Шийдвэр боловсруулах, хянах, гарын үсэг зурах	Ерөнхий шүүгчийн захирамж	Боловсруулсан	16	27.6	
		Хянасан, гарын үсэг зурах	9.8	16.5	
	Шүүгчийн захирамж	Боловсруулсан	33.2	35.0	
		Хянасан, гарын үсэг зурах	13.9	14.6	
	Шүүхийн тогтоол	Боловсруулсан	29.1	35.3	
		Хянасан, гарын үсэг зурах	5.6	193.9	
	Магадлал	Боловсруулсан	389	590.6	
		Хянасан, гарын үсэг зурах	24.4	25.0	
			Нийт /минут/	621	966.6

Шийдвэр боловсруулах, хянах, гарын үсэг зурах ажиллагаанд 966.6 минут зарцуулж байгаа нь ажлын байрны зураглалын үр дүнгээр гарсан 621 минутаас 345.6 минутаар буюу 55.6 хувиар их хугацаа зарцуулдаг гэсэн үр дүн гарсан байна.

2.2.6.5. Хэрэг хянан шийдвэрлэсний дараах ажиллагааны үе шат

Зөрчлийн хэрэг хянан шийдвэрлэсний дараах ажиллагааны үе шатанд Мэдэгдэх хуудас хянаж, гарын үсэг зурах, Залруулгын шүүхийн тогтоол гэсэн 2 ажиллагаа багтсан байна.

График 85 Ерөнхий шүүгч, шүүгчийн хэрэг авснаас хойших ажиллагааны үе шат

Хэрэг хянан шийдвэрлэсний дараах ажиллагааны үе шатанд бага хугацаа зарцуулсан мэдэгдэх хуудас хянаж, гарын үсэг зурах ажиллагаа нь 39 хувь буюу 23.3 минутыг, их

хугацаа зарцуулсан Залруулгын шүүхийн тогтоол боловсруулах, хянан гарын үсэг зурах ажиллагаа нь 61 хувь буюу 36 минутыг эзэлж байна.

Хүснэгт 110 Ерөнхий шүүгч, шүүгчийн хэрэг хянан шийдвэрлэсний дараах ажиллагааны үе шат

	Ажиллагаа	Зураглал	Асуумж
Хэрэг хянан шийдвэрлэсний дараах ажиллагаа	Мэдэгдэх хуудас хянаж, гарын үсэг зурах	82.2	23.3
	Залруулгын шүүгчийн захирамж	85.3	36
Нийт /минут/		167.5	59.3

Явцын дүгнэлт

Давж заалдах шатны шүүхийн Ерөнхий шүүгч, шүүгч нараас авсан асуумжийн хүрээнд хэрэг хянан шийдвэрлэхэд нэг хэрэгт дунджаар 9391.3 минут буюу 156.5 цаг 19.5 хоногт хянан шийдвэрлэх ажиллагаа хийж байна. Хэргийн материалтай танилцах шатанд 45.7 хувь буюу 4288.6 минутыг, Хэрэг хүлээн авснаас хойших ажиллагааны шатанд 21 хувь буюу 1975 минутыг, Хэргийг шүүх хуралдаанаар хэлэлцэхэд бэлтгэх, хэлэлцэх үе шатанд 5.6 хувь буюу 5265 минутыг, Шийдвэр боловсруулах, хянах, гарын үсэг зурах үе шатанд 26.6 хувь буюу 2493.5 минутыг, Хэрэг хянан шийдвэрлэсний дараах ажиллагаанд 1.1 хувь буюу 107.7 минутыг тус тус зарцуулж байна.

Хүснэгт 111 Ерөнхий шүүгч, шүүгчийн эрүүгийн ердийн хэрэг авснаас хойших ажиллагааны үе шат

	Ажиллагаа	Зураглал	Асуумж
	Хэргийн материалтай танилцах	2192.3	4288.6
	Хэрэг хүлээн авснаас хойших ажиллагаа	118.1	1975
	Хэргийг шүүх хуралдаанаар хэлэлцэхэд бэлтгэх, хэлэлцэх үе шат	338	526.5
	Шийдвэр боловсруулах, хянах, гарын үсэг зурах	1001.7	2493.5
	Хэрэг хянан шийдвэрлэсний дараах ажиллагаа	55.3	107.7
	Нийт хугацаа	3705.3	9391.3

Давж заалдах шатны шүүхийн Ерөнхий шүүгч, шүүгч зөрчлийн хэрэг хянан шийдвэрлэхэд нэг хэрэгт дунджаар 1643.5 минут буюу 27.3 цаг 3.4 хоногт хянан шийдвэрлэх ажиллагаа хийж байна. Хэргийн материалтай танилцах шатанд 20.9 хувь буюу 343.4 минутыг, Хэрэг хүлээн авснаас хойших ажиллагааны үе шатанд 6.5 хувь буюу 107.5 минутыг, Хэргийг шүүх хуралдаанаар хэлэлцэхэд бэлтгэх, хэлэлцэх үе шатанд 10.1 хувь буюу 166.7 минутыг, Шийдвэр боловсруулах, хянах, гарын үсэг зурах үе шатанд 58.8 хувь буюу 966.6 минутыг, Хэрэг хянан шийдвэрлэсний дараах ажиллагаанд 3.6 хувь буюу 59.3 минутыг тус тус зарцуулж байна.

Хүснэгт 112 Ерөнхий шүүгч, шүүгчийн зөрчлийн хэрэг авснаас хойших ажиллагааны үе шат

	Ажиллагаа	Зураглал	Асуумж
	Хэргийн материалтай танилцах	879.1	343.4
	Хэрэг хүлээн авснаас хойших ажиллагаа	118.1	107.5
	Хэргийг шүүх хуралдаанаар хэлэлцэхэд бэлтгэх, хэлэлцэх үе шат	128.7	166.7

Шийдвэр боловсруулах, хянах, гарын үсэг зурах	621	966.6
Хэрэг хянан шийдвэрлэсний дараах ажиллагаа	167.5	59.3
Нийт хугацаа	1914.4	1643.5

Давж заалдах шатны шүүхийн шүүгч асуумжийн үр дүнгээр зөрчлийн хэргийг дунджаар 1643.5 минут зарцуулдаг гэсэн үр дүн гарсан бөгөөд энэ нь ажлын байрны зураглалын үр дүнгээс 270.9 минутаар бага хугацаа зарцуулж байна гэж гарсан байна.

ГУРАВ. ИРГЭНИЙ ХЭРЭГ

3.1 АНХАН ШАТНЫ ШҮҮХ

Иргэний хэргийн анхан шатны шүүхийн Ерөнхий шүүгч болон шүүгчийн ажиллагааны ачааллын судалгаа

Баянзүрх дүүргийн иргэний хэргийн анхан шатны шүүх, Сүхбаатар дүүргийн иргэний хэргийн анхан шатны шүүх, Чингэлтэй дүүргийн иргэний хэргийн анхан шатны шүүх, Багахангай дүүргийн иргэний хэргийн анхан шатны шүүх, Налайх дүүргийн иргэний хэргийн анхан шатны шүүх болон аймаг дахь Архангай аймаг дахь Сум дундын *Иргэний хэргийн анхан шатны шүүх*, Баян-Өлгий аймаг дахь Сум дундын *Иргэний хэргийн анхан шатны шүүх*, Баянхонгор аймаг дахь Сум дундын *Иргэний хэргийн анхан шатны шүүх*, Говь-Алтай аймаг дахь Сум дундын *Иргэний хэргийн анхан шатны шүүх*, Говьсүмбэр аймаг дахь Сум дундын *Иргэний хэргийн анхан шатны шүүх*, Дархан-Уул аймаг дахь Сум дундын *Иргэний хэргийн анхан шатны шүүх*, Дорноговь аймаг дахь Сум дундын *Иргэний хэргийн анхан шатны шүүх*, Дорнод аймаг дахь Сум дундын *Иргэний хэргийн анхан шатны шүүх*, Дундговь аймаг дахь Сум дундын *Иргэний хэргийн анхан шатны шүүх*, Завхан аймаг дахь Сум дундын *Иргэний хэргийн анхан шатны шүүх*, Өвөрхангай аймаг дахь Сум дундын *Иргэний хэргийн анхан шатны шүүх*, Сүхбаатар аймаг дахь Сум дундын *Иргэний хэргийн анхан шатны шүүх*, Сэлэнгэ аймаг дахь Сум дундын *Иргэний хэргийн анхан шатны шүүх*, Увс аймаг дахь Сум дундын *Иргэний хэргийн анхан шатны шүүх*, Хөвсгөл аймаг дахь Сум дундын *Иргэний хэргийн анхан шатны шүүх*, Ховд аймаг дахь Сум дундын *Иргэний хэргийн анхан шатны шүүх*, Хэнтий аймаг дахь Сум дундын *Иргэний хэргийн анхан шатны шүүх*, Дорноговь аймгийн Замын-Үүд сум дахь сум дундын шүүх, Завхан аймгийн Тосонцэнгэл сум дахь сум дундын шүүх, Сэлэнгэ аймгийн Сайхан сум дахь сум дундын шүүх, Өвөрхангай аймгийн Хархорин сум дахь сум дундын шүүх, Ховд аймгийн Булган сум дахь сум дундын шүүхийн Ерөнхий шүүгч болон шүүгчийн ажиллагааны ачааллыг ажиглалтын болон асуумжийн байдлаар судлахад дараах хугацаатай гарсан байна.

3.1.1.Хэрэг үүсгэх эсэхийг шийдвэрлэх шат

Хэрэг үүсгэх эсэхийг шийдвэрлэх шатанд Нэхэмжлэл, түүнд хавсаргасан баримтыг уншиж танилцах, ИХШХШТХ-ийн 65 дугаар зүйлд заасан татгалзах үндэслэл байгаа эсэхийг шалгасан туслахыг ажиллагааг хянах, Иргэний хэрэг үүсгэх, эсхүл нэхэмжлэлийг хүлээн авахаас татгалзах тухай захирамжийн төслийг боловсруулах, хянах гарын үсэг зурах гэсэн 3 ажиллагаа багтсан байна.

Хүснэгт 113 Ерөнхий шүүгч, шүүгчийн хэрэг үүсгэх эсэхийг шийдвэрлэх шат

Д/ Д	Ажиллагаа	Ердийн журмаар	Хялбаршуулсан журмаар	Бага үнийн дүнтэй
---------	-----------	----------------	--------------------------	-------------------

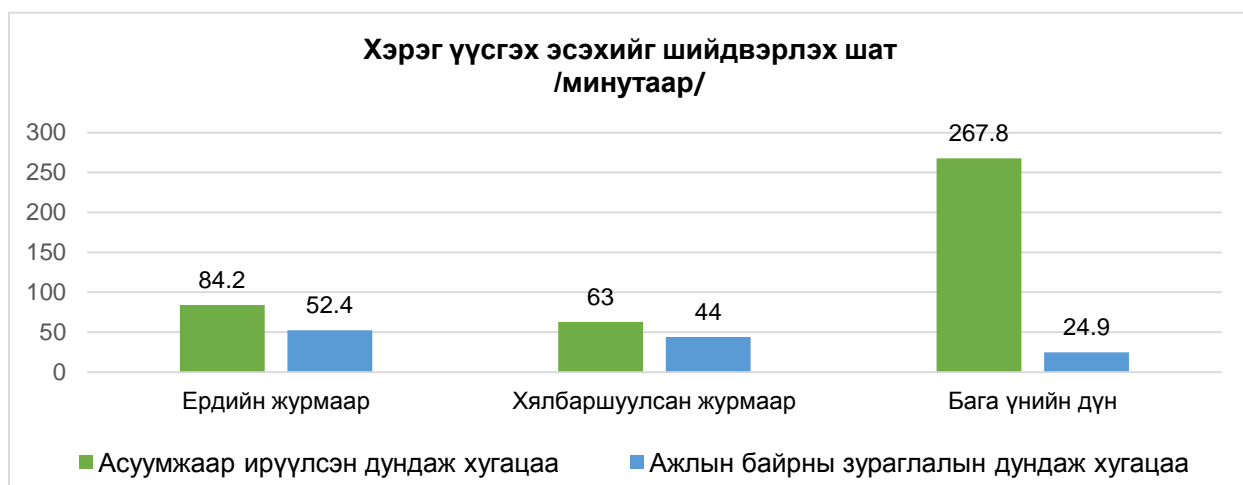
		Асуумжаар ирүүлсэн дундаж хугацаа	Ажлын байрны зураглалын дундаж хугацаа	Асуумжаар ирүүлсэн дундаж хугацаа	Ажлын байрны зураглалын дундаж хугацаа	Асуумжаар ирүүлсэн дундаж хугацаа	Ажлын байрны зураглалын дундаж хугацаа
1	Нэхэмжлэл, түүнд хавсаргасан баримтыг уншиж танилцах	14.7	15.5↑	16↑	8	15.4	10
2	ИХШХШТХ-ийн 65 дугаар зүйлд заасан татгалзах үндэслэл байгаа эсэхийг шалгасан туслахыг ажиллагааг хянах	58.7↑	20.6	14.5↑	11	104.9↑	5
3	Иргэний хэрэг үүсгэх, эсхүл нэхэмжлэлийг хүлээн авахаас татгалзах тухай захирамжийн төслийг боловсруулах, хянах гарын үсэг зурах	Боловсруулсан		22.1		136.7↑	
		Хянасан, гарын үсэг зурсан	10.8	23.2↑	10.4	25↑	10.8↑
Нийт		84.2↑	59.3	63↑	44	267.8↑	24.9

Ердийн журмаар хэрэг үүсгэх эсэхийг шийдвэрлэх шатанд дунджаар 84.2 минутыг зарцуулж байна. Үүнээс хамгийн бага хугацаа зарцуулсан ажиллагаа нь Нэхэмжлэл, түүнд хавсаргасан баримтыг уншиж танилцах 13 хувь буюу 14.7 минутыг, хамгийн их хугацаа зарцуулсан ажиллагаа ИХШХШТХ-ийн 65 дугаар зүйлд заасан татгалзах үндэслэл байгаа эсэхийг шалгасан туслахыг ажиллагааг хянах нь 70 хувь буюу 58.7 минутыг эзэлж байна.

Хялбаршуулсан журмаар хэрэг үүсгэх эсэхийг шийдвэрлэх шатанд дунджаар 63.1 минутыг зарцуулж байна. Үүнээс хамгийн бага хугацаа зарцуулсан ажиллагаа нь Нэхэмжлэл, түүнд хавсаргасан баримтыг уншиж танилцах 25 хувь буюу 16 минутыг, хамгийн их хугацаа зарцуулсан ажиллагаа Иргэний хэрэг үүсгэх, эсхүл нэхэмжлэлийг хүлээн авахаас татгалзах тухай захирамжийн төслийг боловсруулах, хянаж гарын үсэг зурах нь 52 хувь буюу 32.5 минутыг эзэлж байна.

Бага үнийн дүнтэй хэрэг маргааны хэрэг үүсгэх эсэхийг шийдвэрлэх шатанд дунджаар 267.8 минутыг зарцуулж байна. Үүнээс хамгийн бага хугацаа зарцуулсан ажиллагаа нь ИХШХШТХ-ийн 65 дугаар зүйлд заасан татгалзах үндэслэл байгаа эсэхийг шалгасан туслахыг ажиллагааг хянах 4 хувь буюу 15.4 минутыг, хамгийн их хугацаа зарцуулсан ажиллагаа Нэхэмжлэл, түүнд хавсаргасан баримтыг уншиж танилцах нь 69 хувь буюу 147.5 минутыг эзэлж байна.

График 86 Ерөнхий шүүгч, шүүгчийн хэрэг үүсгэх эсэхийг шийдвэрлэх шат

Хэрэг үүсгэх эсэхийг шийдвэрлэх шатанд Ердийн журмаар ажлын байрны зураглалын дундаж хугацаа 52.4 минут бол асуумжаар ирүүлсэн дундаж хугацаа 84.2 минут буюу 1.6 дахин, Хялбаршуулсан журмаар ажлын байрны зураглалын дундаж хугацаа 44 минут бол асуумжаар ирүүлсэн дундаж хугацаа 63 минут буюу 1.4 дахин, Бага үнийн дүнтэй хэрэг маргааны хувьд ажлын байрны зураглалын дундаж хугацаа 24.9 минут бол асуумжаар ирүүлсэн дундаж хугацаа 267.8 минут буюу 10.7 дахин тус тус их хугацаатай зарцуулсан байна.

3.1.2.Хэрэг үүсгэснээс хэргийг шүүх хуралдаанаар хэлэлцүүлэх шийдвэр гаргах хүртэлх хугацааны ажиллагаа

Хэрэг үүсгэснээс хэргийг шүүх хуралдаанаар хэлэлцүүлэх шийдвэр гаргах хүртэлх хугацааны ажиллагааны шатанд нийт 8 ажиллагаа багтсан байна.

Хүснэгт 114 Ерөнхий шүүгч, шүүгчийн хэрэг үүсгэснээс хэргийг шүүх хуралдаанаар хэлэлцүүлэх шийдвэр гаргах хүртэлх хугацааны ажиллагаа

Д/Д	Ажиллагаа	Ердийн журмаар		Хялбаршуулсан журмаар		Бага үнийн дүнтэй		
		Асуумжаар ирүүлсэн дундаж хугацаа	Ажлын байрны зураглалын дундаж хугацаа	Асуумжаар ирүүлсэн дундаж хугацаа	Ажлын байрны зураглалын дундаж хугацаа	Асуумжаар ирүүлсэн дундаж хугацаа	Ажлын байрны зураглалын дундаж хугацаа	
1	Нэхэмжлэлд дурдсан хариуцагчийн хаягаар хүргүүлэх мэдэгдэх хуудсыг хянаж, гарын үсэг зурах	4.3 ↑	3.1	5.5 ↑	2	4.9 ↑	2.5	
2	Хариуцагчид нэхэмжлэлийн хувь гардуулсан баримтыг хянаж, гарын үсэг зурах	4.4 ↑	3.1	5.3 ↑	3	4.6 ↑	2.5	
3	Хариуцагчид эрх, үүрэг тайлбарласан баримтыг хянаж, гарын үсэг зурах	5.7	16.8 ↑	6.5	13 ↑	6 ↑	2.5	
4	Нөлөөллийн мэдүүлэг хөтөлдөг талаар мэдээлэл өгсөн баримтыг хянаж, гарын үсэг зурах	4.9	11.3 ↑	6.1	13 ↑	4.9 ↑	2.8	
5	Гэрч асуух, үзлэг хийх, хүүхэд асуух	67.9				56.3		
6	Хариу тайлбартай танилцах	19.9	21.4 ↑	22.2 ↑	18	23.7 ↑	15.9	
7	Хэргийн оролцогчоос ХХША-тай холбоотой хүсэлт гаргасан тохиолдолд шийдвэрлэх	Шүүхээс гарах шийдвэрийн биелэлтийг баталгаажуулах арга хэмжээ авах	83.2 ↑	35.8	29.3	32 ↑	133.2 ↑	22.2
		ХХША-тай холбоотой	62 ↑	31.2	39.9 ↑	36	94.6 ↑	35.4
		Нотлох баримттай холбоотой	62.4 ↑	37.5	39.3 ↑	28	97.7 ↑	30
		Гуравдагч этгээд оролцуулах тухай	56.7 ↑	27.6	26.4	32 ↑	85.8 ↑	32.5
	Бусад	35.2 ↑	36.5	38.6 ↑	28	38.9 ↑	30	
8	Уншиж судлах	165.4 ↑	28.2	81.9 ↑	30	118.7 ↑	30	

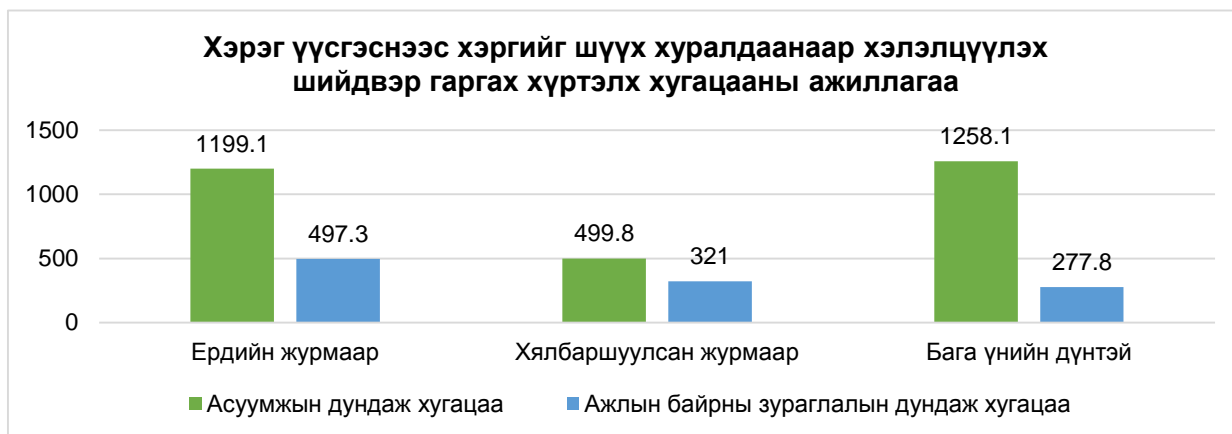
Хэргийн материалтай танилцах	ХХША-г төлөвлөх	40.1 ↑	24.8	38.8 ↑	14	40.1 ↑	7.5
	Түүвэр гаргах	69.9 ↑	38.7	69.4 ↑	23	70 ↑	25
	Шаардлагатай хууль тогтоомжийг судлах	249.8 ↑	67.9		26	233 ↑	5
	Шүүхийн практик судлах	229.4 ↑	56.9	90.6 ↑	23	205.4 ↑	20
9	Шүүх хуралдааныг хэзээ товловол боломжтойг тодруулах, шүүх хуралдааныг товллох талаар шүүгчийн туслахад чиглэл өгөх	18.8	46.4 ↑			20.2 ↑	10
10	Хэргийг шүүх хуралдаанаар хэлэлцүүлэх тухай захирамжийг хянах, гарын үсэг зурах	Боловсруулсан	12.1 ↑	5.6		12.2	
	Хянасан, гарын үсэг зурсан	7 ↑	4.4			7.9 ↑	4
Нийт		1199.1 ↑	497.3	499.8 ↑	321	1258.1 ↑	277.8

Энэ шатанд **Ердийн журмаар** хэрэг үүсгэснээс хэргийг шүүх хуралдаанаар хэлэлцүүлэх шийдвэр гаргах хүртэлх хугацааны шатанд дунджаар 1199.1 минутыг зарцуулж байна. Хамгийн бага хугацаа зарцуулсан ажиллагаа Нэхэмжлэлд дурдсан хариуцагчийн хаягаар хүргүүлэх мэдэгдэх хуудсыг хянаж, гарын үсэг зурах 4.3 минут болон Хариуцагчид нэхэмжлэлийн хувь гардуулсан баримтыг хянаж, гарын үсэг зурах 4.4 минутыг, хамгийн их хугацаа зарцуулсан ажиллагаа Хэргийн материалтай танилцах /Уншиж судлах 165.4 минут, ХХША-г төлөвлөх 40.1 минут, Түүвэр гаргах 69.9, Шаардлагатай хууль тогтоомжийг судлах 67.9 минут, Шүүхийн практик судлах 90.6 минут/ нь 754.5 минутыг эзэлж байна.

Энэ шатанд **Хялбаршуулсан журмаар** хэрэг үүсгэснээс хэргийг шүүх хуралдаанаар хэлэлцүүлэх шийдвэр гаргах хүртэлх хугацааны шатанд дунджаар 499.8 минутыг зарцуулж байна. Хамгийн бага хугацаа зарцуулсан ажиллагаа Нэхэмжлэлд дурдсан хариуцагчийн хаягаар хүргүүлэх мэдэгдэх хуудсыг хянаж, гарын үсэг зурах 5.5 минут болон Хариуцагчид нэхэмжлэлийн хувь гардуулсан баримтыг хянаж, гарын үсэг зурах 5.3 минутыг, хамгийн их хугацаа зарцуулсан ажиллагаа Хэргийн материалтай танилцах /Уншиж судлах 81.9 минут, ХХША-г, Шүүхийн практик судлах 90.6 минут/ нь 280.7 минутыг эзэлж байна.

Энэ шатанд **Бага үнийн дүнтэй хэрэг маргааны хувьд** хэрэг үүсгэснээс хэргийг шүүх хуралдаанаар хэлэлцүүлэх шийдвэр гаргах хүртэлх хугацааны шатанд дунджаар 1258.1 минутыг зарцуулж байна. Хамгийн бага хугацаа зарцуулсан ажиллагаа Нэхэмжлэлд дурдсан хариуцагчийн хаягаар хүргүүлэх мэдэгдэх хуудсыг хянаж, гарын үсэг зурах 4.9 минут болон Хариуцагчид нэхэмжлэлийн хувь гардуулсан баримтыг хянаж, гарын үсэг зурах 4.6 минутыг, хамгийн их хугацаа зарцуулсан ажиллагаа Хэргийн материалтай танилцах /Уншиж судлах 118.7 минут, ХХША-г төлөвлөх 40.1 минут, Түүвэр гаргах 70, Шаардлагатай хууль тогтоомжийг судлах 233 минут, Шүүхийн практик судлах 205.4 минут/ нь 667.2 минутыг эзэлж байна.

График 87 Ерөнхий шүүгч, шүүгчийн хэрэг үүсгэснээс хэргийг шүүх хуралдаанаар хэлэлцүүлэх шийдвэр гаргах хүртэлх хугацааны ажиллагаа

Хэрэг үүсгэснээс хэргийг шүүх хуралдаанаар хэлэлцүүлэх шийдвэр гаргах хүртэлх хугацааны ажиллагааны шатанд Ердийн журмаар ажлын байрны зураглалын дундаж хугацаа 497.3 минут бол асуумжаар ирүүлсэн дундаж хугацаа 1199.1 минут буюу 2.4 дахин, Хялбаршуулсан журмаар ажлын байрны зураглалын дундаж хугацаа 321 минут бол асуумжаар ирүүлсэн дундаж хугацаа 499.8 минут буюу 1.5 дахин, Бага үнийн дүнтэй хэрэг маргааны хувьд ажлын байрны зураглалын дундаж хугацаа 277.8 минут бол асуумжаар ирүүлсэн дундаж хугацаа 1258.1 минут буюу 4.5 дахин тус тус их хугацаатай зарцуулсан байна.

3.1.3. Хэргийг шүүх хуралдаанаар хэлэлцэхэд бэлтгэх, хэлэлцэх үе шат

Хэргийг шүүх хуралдаанаар хэлэлцэхэд бэлтгэх, хэлэлцэх үе шатанд Хэргийн оролцогчдод шүүх хуралдааны тов мэдэгдэх хуудсыг хянаж, гарын үсэг зурах, Шүүхийн иргэдийн төлөөлөгчид мэдээлэл өгсөн баримтыг хянаж, гарын үсэг зурах, Шүүх хуралдаан, Шүүх хуралдааны тэмдэглэл хянаж, гарын үсэг зурах, Шийдвэр боловсруулах, хянах, гарын үсэг зурах гэсэн 5 ажиллагаа багтсан байна.

Хэргийг шүүх хуралдаанаар хэлэлцэхэд бэлтгэх, хэлэлцэх үе шатанд Ердийн журмаар дунджаар 1726.3 минут, Хялбаршуулсан журмаар дунджаар 75.8 минут, Бага үнийн дүнтэй хэрэг маргааны хувьд дунджаар 1334.4 минут тус тус зарцуулж байна. Үүнээс хамгийн бага хугацаа зарцуулсан Хэргийн оролцогчдод шүүх хуралдааны тов мэдэгдэх хуудсыг хянаж, гарын үсэг зурах, Шүүхийн иргэдийн төлөөлөгчид мэдээлэл өгсөн баримтыг хянаж, гарын үсэг зурах зэрэг ажиллагаа нь 6.7-7.2 минутыг, хамгийн их хугацаа зарцуулсан Шийдвэр боловсруулах, хянах, гарын үсэг зурах ажиллагаа нь 915.3-1002.2 орчим минутыг эзэлж байна.

Хүснэгт 115 Ажиллагааны ачаалал /шүүхээр/

Д/Д	Ажиллагаа	Ердийн журмаар	Хялбаршуулсан журмаар	Бага үнийн дүнтэй
		Асуумжаар ирүүлсэн дундаж хугацаа	Асуумжаар ирүүлсэн дундаж хугацаа	Асуумжаар ирүүлсэн дундаж хугацаа
		Ажлын байрны зураглалын дундаж хугацаа	Ажлын байрны зураглалын дундаж хугацаа	Ажлын байрны зураглалын дундаж хугацаа

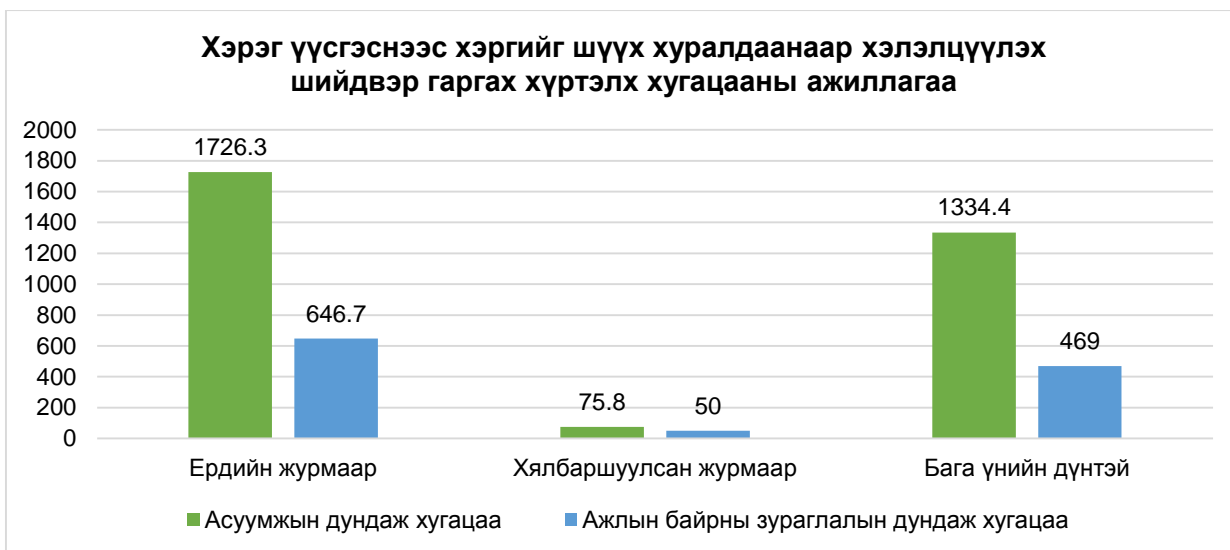
1	Хэргийн оролцогчдод шүүх хуралдааны тов мэдэгдэх хуудсыг хянаж, гарын үсэг зурах		6.4↑	5.4			57.5↑	3	
2	Шүүхийн иргэдийн төлөөлөгчид мэдээлэл өгсөн баримтыг хянаж, гарын үсэг зурах		6.7↑	4.3			7.2↑	2.5	
3	Шүүх хуралдаан	Дангаар	116.1↑	66.3			117.3↑	90	
		Бүрэлдэхүүнд даргалсан	120↑	76.8			124.5↑	90	
		Зөвлөлдөх	67.9↑	37.6			52.7↑	27.8	
		Шүүхээс гарсан шийдвэрийн тогтоох хэсгийг танилцуулах, үндэслэлийг тайлбарлах	358.7↑	15.1			19.6	21.8↑	
4	Шүүх хуралдааны тэмдэглэл хянаж, гарын үсэг зурах		48.4	51.3↑			40.3↑	27.8	
5	Шийдвэр боловсруулах, хянах, гарын үсэг зурах	Шүүгчийн захирамж	Боловсруулсан	39.8↑	32.9	52.8↑	26	39↑	29.1
		Хянасан, гарын үсэг зурсан		15.2↑	14.9	23	24↑	15.8↑	12.5
	Шүүхийн шийтгэвэр	Боловсруулсан	50.5↑	29.5				20	
			Хянасан, гарын үсэг зурсан	22.1↑	8.9			22.8↑	10
	Шүүхийн тогтоол	Боловсруулсан	61.1↑	45			58.4↑	30	
			Хянасан, гарын үсэг зурсан	29.7↑	10			24.8↑	10
	Шүүхийн шийдвэр	Боловсруулсан	672.1↑	191.9			664↑	61.9	
			Хянасан, гарын үсэг зурсан	111.6↑	56.8			90.4↑	32.5
	Нийт			1726.3↑	646.7	75.8↑	50	1334.4↑	469

Энэ шатанд **Ердийн журмаар** Хэргийг шүүх хуралдаанаар хэлэлцэхэд бэлтгэх, хэлэлцэх үе шатанд дунджаар 1726.3 минут зарцуулж байна. Үүнээс хамгийн бага хугацаа зарцуулсан Хэргийн оролцогчдод шүүх хуралдааны тов мэдэгдэх хуудсыг хянаж, гарын үсэг зурах, Шүүхийн иргэдийн төлөөлөгчид мэдээлэл өгсөн баримтыг хянаж, гарын үсэг зурах зэрэг ажиллагаа нь 6.4-6.7 минутыг, хамгийн их хугацаа зарцуулсан Шийдвэр боловсруулах буюу 915.3 минутыг эзэлж байна.

Энэ шатанд **Хялбаршуулсан журмаар** шийдвэр боловсруулах, хянах, гарын үсэг зурах гэсэн ажиллагаа энэ шатанд багтсан байна. Тус ажиллагаанд дунджаар 75.8 минутыг зарцуулж байна.

Энэ шатанд **Бага үнийн дүнтэй хэрэг маргааны хувьд** Хэргийг шүүх хуралдаанаар хэлэлцэхэд бэлтгэх, хэлэлцэх үе шатанд дунджаар 1334.4 минут зарцуулж байна. Үүнээс хамгийн бага хугацаа зарцуулсан Хэргийн оролцогчдод Шүүхийн иргэдийн төлөөлөгчид мэдээлэл өгсөн баримтыг хянаж, гарын үсэг зурах зэрэг ажиллагаа нь 7.2 минутыг, хамгийн их хугацаа зарцуулсан Шүүх хуралдаан 229.6 минутыг эзэлж байна.

График 88 Ерөнхий шүүгч, шүүгчийн хэрэг үүсгэсэнээс хэргийг шүүх хуралдаанаар хэлэлцүүлэх шийдвэр гаргах хүртэлх хугацааны ажиллагаа

Хэргийг шүүх хуралдаанаар хэлэлцэхэд бэлтгэх, хэлэлцэх үе шатанд Ердийн журмаар ажлын байрны зураглалын дундаж хугацаа 646.7 минут бол асуумжаар ирүүлсэн дундаж хугацаа 1726.3 минут буюу 2.6 дахин, Хялбаршуулсан журмаар ажлын байрны зураглалын дундаж хугацаа 50 минут бол асуумжаар ирүүлсэн дундаж хугацаа 75.8 минут буюу 1.5 дахин, Бага үнийн дүнтэй хэрэг маргааны хувьд ажлын байрны зураглалын дундаж хугацаа 469 минут бол асуумжаар ирүүлсэн дундаж хугацаа 1334.4 минут буюу 2.8 дахин тус тус их хугацаатай зарцуулсан байна.

3.1.4. Хэргийг эцэслэн шийдвэрлэсний дараах ажиллагааны үе шат

Хэргийг эцэслэн шийдвэрлэсний дараах ажиллагааны үе шатанд Албадан гүйцэтгэх захирамж хянаж, гарын үсэг зурах, Гүйцэтгэх хуудас хянаж, гарын үсэг зурах, Хэргийг эмхэтгэснийг хянаж баримтад гарын үсэг зурах гэсэн 3 ажиллагаа багтсан байна.

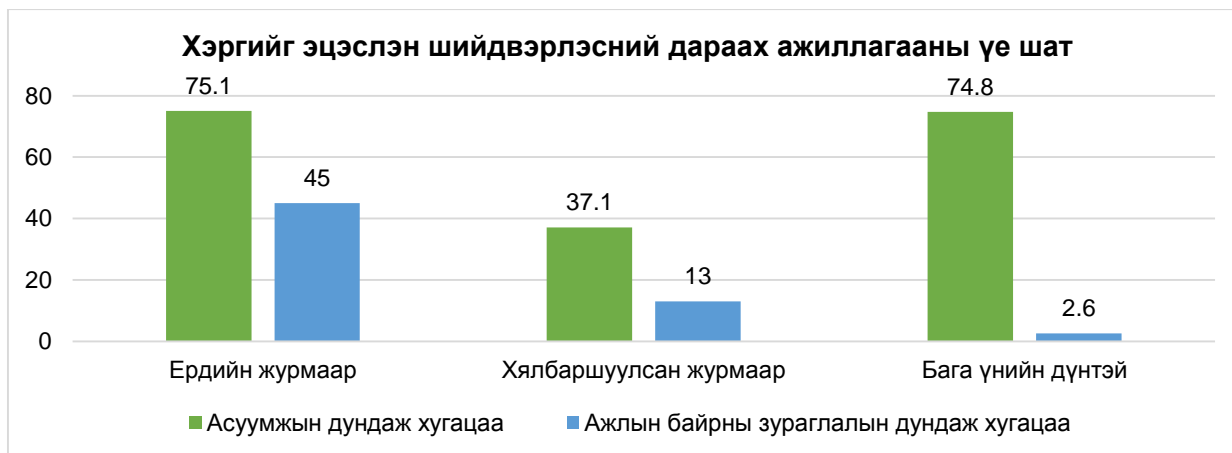
Хэргийг эцэслэн шийдвэрлэсний дараах ажиллагааны үе шатанд Ердийн журмаар дунджаар 75.1 минут, Хялбаршуулсан журмаар дунджаар 37.1 минут, Бага үнийн дүнтэй хэрэг маргааны хувьд дунджаар 74.8 минут зарцуулж байна. Үүнээс хамгийн бага хугацаа зарцуулсан Гүйцэтгэх хуудас хянаж, гарын үсэг зурах ажиллагаа нь 8-18.9 минутыг, хамгийн их хугацаа зарцуулсан Хэргийг эмхэтгэснийг хянаж баримтад гарын үсэг зурах ажиллагаа нь 18.2-33.7 минутыг эзэлж байна.

Хүснэгт 116 Хэрэг эцэслэн шийдвэрлэх үе шат ачаалал

Д/Д	Ажиллагаа	Ердийн журмаар		Хялбаршуулсан журмаар		Бага үнийн дүнтэй	
		Асуумжаар ирүүлсэн дундаж хугацаа	Ажлын байрны зураглалын дундаж хугацаа	Асуумжаар ирүүлсэн дундаж хугацаа	Ажлын байрны зураглалын дундаж хугацаа	Асуумжаар ирүүлсэн дундаж хугацаа	Ажлын байрны зураглалын дундаж хугацаа
1	Албадан гүйцэтгэх захирамж хянаж, гарын үсэг зурах	24.5↑	12			22.1↑	4.5
2	Гүйцэтгэх хуудас хянаж, гарын үсэг зурах	18.4↑	8	18.9↑	3	19↑	3
3	Хэргийг эмхэтгэснийг хянаж баримтад гарын үсэг зурах	32.3↑	24	18.2↑	10	33.7↑	17.1

Нийт	75.1↑	45	37.1↑	13	74.8↑	24.6
------	-------	----	-------	----	-------	------

График 89 Ерөнхий шүүгч, шүүгчийн Хэргийг эцэслэн шийдвэрлэсний дараах ажиллагааны үе шат

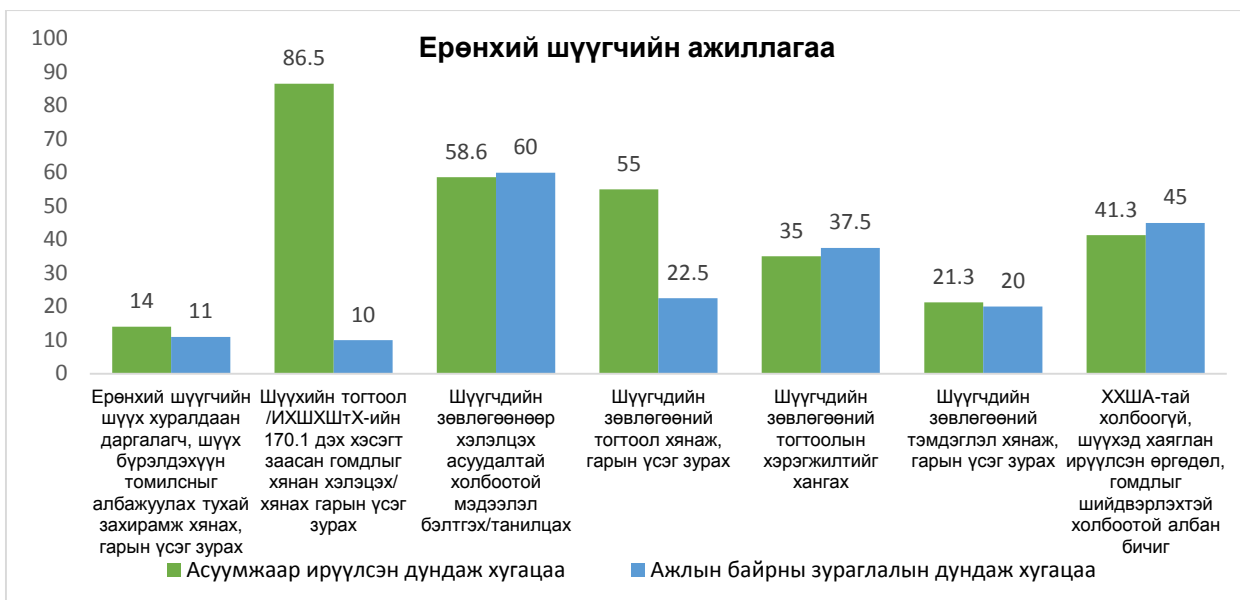

Хэргийг эцэслэн шийдвэрлэсний дараах ажиллагааны үе шатанд Ердийн журмаар ажлын байрны зураглалын дундаж хугацаа 45 минут бол асуумжаар ирүүлсэн дундаж хугацаа 75.1 минут буюу 1.6 дахин, Хялбаршуулсан журмаар ажлын байрны зураглалын дундаж хугацаа 13 минут бол асуумжаар ирүүлсэн дундаж хугацаа 37.1 минут буюу 2.8 дахин, Бага үнийн дүнтэй хэрэг маргааны хувьд ажлын байрны зураглалын дундаж хугацаа 2.6 минут бол асуумжаар ирүүлсэн дундаж хугацаа 74.8 минут буюу 28.7 дахин тус тус их хугацаатай зарцуулсан байна.

3.1.5. Ерөнхий шүүгчийн ажиллагаа

Ерөнхий шүүгчийн хувьд хийгддэг ажиллагаанд Ерөнхий шүүгчийн шүүх хуралдаан даргалагч, шүүх бүрэлдэхүүн томилсныг албажуулах тухай захирамж хянах, гарын үсэг зурах, Шүүхийн тогтоол /ИХШХШтХ-ийн 170.1 дэх хэсэгт заасан гомдлыг хянан хэлэлцэх/ хянах гарын үсэг зурах, Шүүгчдийн зөвлөгөөнөөр хэлэлцэх асуудалтай холбоотой мэдээлэл бэлтгэх/танилцах, Шүүгчдийн зөвлөгөөний тогтоол хянаж, гарын үсэг зурах, Шүүгчдийн зөвлөгөөний тогтоолын хэрэгжилтийг хангах, Шүүгчдийн зөвлөгөөний тэмдэглэл хянаж, гарын үсэг зурах, ХХША-тай холбоогүй, шүүхэд хаяглан ирүүлсэн өргөдөл, гомдлыг шийдвэрлэхтэй холбоотой албан бичиг гэсэн 7 ажиллагаа багтсан байна.

График 90 Ерөнхий шүүгчийн хувьд хийгддэг ажиллагаа

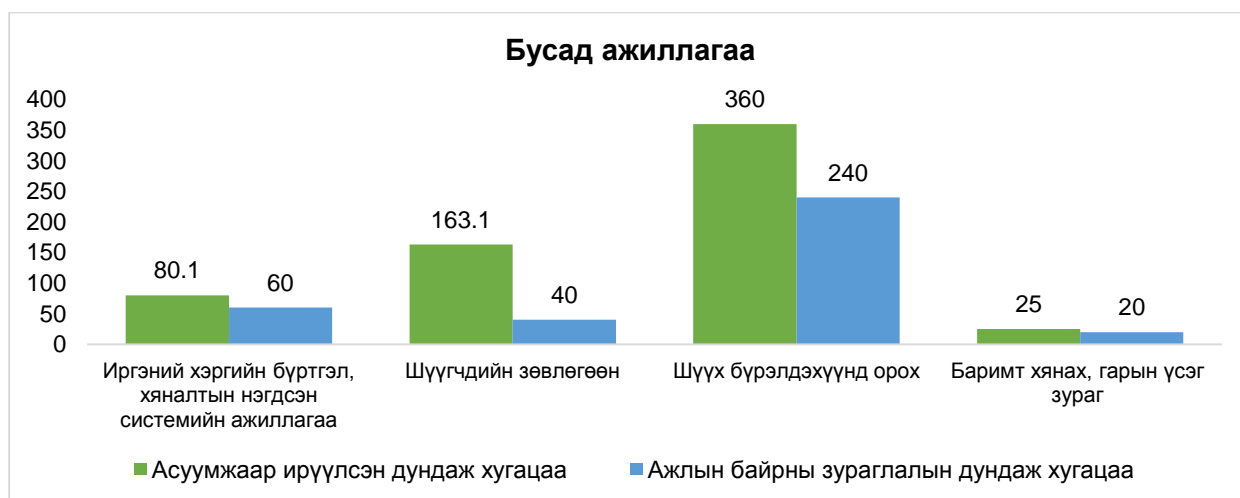

Ерөнхий шүүгчийн хувьд хийгддэг ажиллагаанд ажлын байрны зураглалын дундаж хугацаа 206 минут бол асуумжаар ирүүлсэн дундаж хугацаа 311.7 минут буюу 1.5 дахин их хугацаатай байна. Үүнээс хамгийн бага хугацаа зарцуулсан ажиллагаа нь ажлын байрны зураглалын дундаж хугацаагаар Шүүхийн тогтоол /ИХШХШТХ-ийн 170.1 дэх хэсэгт заасан гомдлыг хянан хэлэлцэх/ хянах гарын үсэг зурах 10 минут бол асуумжаар ирүүлсэн дундаж хугацаагаар Ерөнхий шүүгчийн шүүх хуралдаан даргалагч, шүүх бүрэлдэхүүн томилсныг албажуулах тухай захирамж хянах, гарын үсэг зурах 14 минут, хамгийн их хугацаа зарцуулсан ажиллагаа ажлын байрны зураглалын дундаж хугацаагаар Шүүгчдийн зөвлөгөөнөөр хэлэлцэх асуудалтай холбоотой мэдээлэл бэлтгэх/танилцах 60 минут бол асуумжаар ирүүлсэн дундаж хугацаагаар Шүүхийн тогтоол /ИХШХШТХ-ийн 170.1 дэх хэсэгт заасан гомдлыг хянан хэлэлцэх/ хянах гарын үсэг зурах 86.5 минутыг зарцуулсан байна.

3.1.6. Бусад ажиллагаа

Бусад ажиллагаанд Иргэн-2014 нэгдсэн системийн ажиллагаа, Сургалтад хамрагдах, Шүүгчдийн зөвлөгөөн, Баримт хянах, гарын үсэг зурах, Судалгаа хийх зэрэг ажиллагаанууд багтсан.

График 91 Ерөнхий шүүгч, шүүгчийн бусад ажиллагаа.

Бусад ажиллагаанд ерөнхий шүүгч, шүүгчийн хувьд ажлын байрны зураглалын дундаж хугацаа 260 минут бол асуумжаар ирүүлсэн дундаж хугацаа 853.2 минут буюу 3.2 дахин их хугацаатай байна. Шүүх бүрэлдэхүүнд ороход ажлын байрны зураглалын дундаж

хугацаа 240 минут бол асуумжаар ирүүлсэн дундаж хугацаа 360 минут буюу 1.5 дахин, Иргэний хэргийн бүртгэл хяналтын нэгдсэн системд ажиллагаа хийхэд ажлын байрны зураглалын дундаж хугацаа 60 минут бол асуумжаар ирүүлсэн дундаж хугацаа 80.1 минут буюу 1.3 дахин, шүүгчдийн зөвлөгөөний тогтоол хянахад ажлын байрны зураглалын дундаж хугацаа 40 минут бол асуумжаар ирүүлсэн дундаж хугацаа 163.1 минут, албан бичиг хянах гарын үсэг зурахад ажлын байрны зураглалын дундаж хугацаа 20 минут бол асуумжаар ирүүлсэн дундаж хугацаа 25 минут буюу 1.2 дахин их хугацааг тус тус зарцуулж байна.

Мөн түүнчлэн судалгаа хийхэд дунджаар 244.9 минут, сургалтад хамрагдахад дунджаар жилд 1440-4800 минутыг зарцуулдаг гэж ирүүлсэн.

3.1.7. Маргааны төрлөөр авч үзвэл:

Хүснэгт 117 Маргааны төрлөөр

	Ердийн журмаар		Хялбаршуулсан журмаар		Бага үнийн дүнтэй	
	Асуумжаар ирүүлсэн дундаж хугацаа	Ажлын байрны зураглалын дундаж хугацаа	Асуумжаар ирүүлсэн дундаж хугацаа	Ажлын байрны зураглалын дундаж хугацаа	Асуумжаар ирүүлсэн дундаж хугацаа	Ажлын байрны зураглалын дундаж хугацаа
1 Иргэний хуулиар	3012.4	1478	713.7↑	405.6	3117.8↑	813.5
2 Иргэний хэрэг шүүхэд хянан шийдвэрлэх тухай хуулиар	2187.5↓	600↓	596.5↓	360.2↓	2401.2↓	
3 Гэр бүлийн тухай хуулиар	2753.5	755	669.5	410.6	3020.1	807
4 Хөдөлмөрийн тухай хуулиар	2920	1532	699.7	444.2↑	3079.1	818↑
5 Шүүхийн шийдвэр гүйцэтгэлийн хуулиар	2840.2	1510	683.9	412	2974.4	768↓
6 Бусад хуулиар	4794.5↑	1615↑	689.8	431	2919.5	776

Ердийн журмаар хэрэг хянан шийдвэрлэх ажиллагаанд хамгийн их хугацаа зарцуулсан нь ажлын байрны зураглалаар Бусад хуулиар 1615 минут бол асуумжаар мөн адил бусад хуулиар 4794.5 минутыг зарцуулж байна. Хамгийн бага хугацаа зарцуулсан нь ажлын байрны зураглалаар Иргэний хэрэг шүүхэд хянан шийдвэрлэх тухай хуулиар 600 минут бол асуумжаар мөн адил Иргэний хэрэг шүүхэд хянан шийдвэрлэх тухай хуулиар 2187.5 минутыг зарцуулж байна.

Хялбаршуулсан журмаар хэрэг хянан шийдвэрлэх ажиллагаанд хамгийн их хугацаа зарцуулсан нь ажлын байрны зураглалаар Хөдөлмөрийн тухай хуулиар 444.2 минут бол асуумжаар Иргэний хуулиар 713.7 минут зарцуулж байна. Хамгийн бага хугацаа зарцуулсан нь ажлын байрны зураглалаар Иргэний хэрэг шүүхэд хянан шийдвэрлэх тухай хуулиар 360.2 минут бол асуумжаар мөн адил Иргэний хэрэг шүүхэд хянан шийдвэрлэх тухай хуулиар 596.5 минутыг зарцуулж байна.

Бага үнийн дүнтэй хэрэг маргааны хувьд хэрэг хянан шийдвэрлэх ажиллагаанд хамгийн их хугацаа зарцуулсан нь ажлын байрны зураглалаар Хөдөлмөрийн тухай хуулиар 818 минут бол асуумжаар Иргэний хуулиар 3117.8 минут зарцуулж байна. Хамгийн бага хугацаа зарцуулсан нь ажлын байрны зураглалаар Шүүхийн шийдвэр гүйцэтгэлийн хуулиар 768 минут бол асуумжаар Иргэний хэрэг шүүхэд хянан шийдвэрлэх тухай хуулиар 2401.2 минутыг зарцуулж байна.

Эндээс нийтлэг байдлаар ажиглавал хамгийн их хугацаа зарцуулдаг нь бусад хуулиар болон Иргэний хуулиар хэрэг хянан шийдвэрлэхэд их хугацаа зарцуулдаг бол

Иргэний хэрэг шүүхэд хянан шийдвэрлэх тухай хуулиар хэрэг хянан шийдвэрлэхэд бага хугацаа зарцуулдаг харагдаж байна.

Явцын дүгнэлт

Иргэний хэргийн анхан шатны шүүхийн шүүгч **ердийн журмаар** хэрэг хянан шийдвэрлэхэд нэг хэрэгт ажлын байрны зураглалын дундаж хугацаа 1248.3 минут буюу 20.8 цаг 2.6 ажлын өдөр хэрэг хянан шийдвэрлэх ажиллагаа хийж байгаа бол асуумжаар ирүүлсэн дундаж хугацаа 3084.7 минут буюу 51.4 цаг 6.4 ажлын өдөр хэрэг хянан шийдвэрлэх ажиллагаа хийж байна. Ажлын байрны зураглалын дундаж хугацаа 2.6 ажлын өдөр бол асуумжаар ирүүлсэн дундаж хугацаа 6.4 ажлын өдөр буюу 2.4 дахин их хугацаатай байна.

Хэрэг хянан шийдвэрлэхэд нэг хэрэгт Ажлын байрны зураглалын дундаж хугацаа болон асуумжаар ирүүлсэн дундаж хугацааг дунджилж авч үзвэл 2166.5 минут буюу 36.1 цаг 4.5 ажлын өдөр хэрэг хянан шийдвэрлэх ажиллагаа хийж байна.

Дээрх үе шатуудаас хамгийн их хугацаа зарцуулж буй үе шат “Хэргийг шүүх хуралдаанаар хэлэлцэхэд бэлтгэх, хэлэлцэх үе шат” бол хамгийн бага хугацаа зарцуулж буй шат нь “Хэргийг эцэслэн шийдвэрлэсний дараах ажиллагаа”-ны үе шат байна.

Иргэний хэргийн анхан шатны шүүхийн шүүгч **хялбаршуулсан журмаар** хэрэг хянан шийдвэрлэхэд нэг хэрэгт ажлын байрны зураглалын дундаж хугацаа 428 минут буюу 7.1 цаг 0.8 ажлын өдөр хэрэг хянан шийдвэрлэх ажиллагаа хийж байгаа бол асуумжаар ирүүлсэн дундаж хугацаа 675.7 минут буюу 11.2 цаг 1.4 ажлын өдөр хэрэг хянан шийдвэрлэх ажиллагаа хийж байна. Ажлын байрны зураглалын дундаж хугацаа 0.8 ажлын өдөр бол асуумжаар ирүүлсэн дундаж хугацаа 1.4 ажлын өдөр буюу 1.7 дахин их хугацаатай байна.

Хэрэг хянан шийдвэрлэхэд нэг хэрэгт Ажлын байрны зураглалын дундаж хугацаа болон асуумжаар ирүүлсэн дундаж хугацааг дунджилж авч үзвэл 551.8 минут буюу 9.1 цаг 1.1 ажлын өдөр хэрэг хянан шийдвэрлэх ажиллагаа хийж байна.

Дээрх үе шатуудаас хамгийн их хугацаа зарцуулж буй үе шат “Хэрэг үүсгэснээс хэргийг шүүх хуралдаанаар хэлэлцүүлэх шийдвэр гаргах хүртэлх хугацааны ажиллагаа” бол хамгийн бага хугацаа зарцуулж буй шат нь “Хэргийг эцэслэн шийдвэрлэсний дараах ажиллагаа”-ны үе шат байна.

Иргэний хэргийн анхан шатны шүүхийн шүүгч **Бага үнийн дүнтэй хэрэг маргааны хувьд** хэрэг хянан шийдвэрлэхэд нэг хэрэгт ажлын байрны зураглалын дундаж хугацаа 796.3 минут буюу 13.2 цаг 1.6 ажлын өдөр хэрэг хянан шийдвэрлэх ажиллагаа хийж байгаа бол асуумжаар ирүүлсэн дундаж хугацаа 2935.1 минут буюу 48.9 цаг 6.1 ажлын өдөр хэрэг хянан шийдвэрлэх ажиллагаа хийж байна. Ажлын байрны зураглалын дундаж хугацаа 1.6 ажлын өдөр бол асуумжаар ирүүлсэн дундаж хугацаа 1.4 ажлын өдөр буюу 1.7 дахин их хугацаатай байна.

Хэрэг хянан шийдвэрлэхэд нэг хэрэгт Ажлын байрны зураглалын дундаж хугацаа болон асуумжаар ирүүлсэн дундаж хугацааг дунджилж авч үзвэл 1865.7 минут буюу 31 цаг 3.8 ажлын өдөр хэрэг хянан шийдвэрлэх ажиллагаа хийж байна.

Дээрх үе шатуудаас хамгийн их хугацаа зарцуулж буй үе шат “Хэргийг шүүх хуралдаанаар хэлэлцэхэд бэлтгэх, хэлэлцэх үе шат” бол хамгийн бага хугацаа зарцуулж буй шат нь “Хэргийг эцэслэн шийдвэрлэсний дараах ажиллагаа”-ны үе шат байна.

Хүснэгт 118 Ердийн журмаар хэрэг хянан шийдвэрлэх ажиллагааны ачаалал

Ажиллагаа	Ердийн журмаар	Хялбаршуулсан журмаар	Бага үнийн дүнтэй
-----------	----------------	-----------------------	-------------------

Д/Д		Асуумжаар ирүүлсэн дундаж хугацаа	Ажлын байрны зураглалын дундаж хугацаа	Асуумж ажиглалтын дундаж хугацаа	Асуумжаар ирүүлсэн дундаж хугацаа	Ажлын байрны зураглалын дундаж хугацаа	Асуумж ажиглалтын дундаж хугацаа	Асуумжаар ирүүлсэн дундаж хугацаа	Ажлын байрны зураглалын дундаж хугацаа	Асуумж ажиглалтын дундаж хугацаа
1	Иргэний хэрэг үүсгэх эсэхийг шийдвэрлэх шат	84.2↑	59.3	71.75	63↑	44	53.5	267.8↑	24.9	146.35
2	Хэрэг үүсгэснээс хэргийг шүүх хуралдаанаар хэлэлцүүлэх шийдвэр гаргах хүртэлх хугацааны ажиллагаа	1199.1↑	497.3	848.2	499.8↑	321	410.4	1258.1↑	277.8	767.95
3	Хэргийг шүүх хуралдаанаар хэлэлцэхэд бэлтгэх, хэлэлцэх үе шат	1726.3↑	646.7	1186.5	75.8↑	50	62.9	1334.4↑	469	901.7
4	Хэргийг эцэслэн шийдвэрлэсний дараах ажиллагаа	75.1↑	45	60.05	37.1↑	13	25.05	74.8↑	24.6	49.7
	Нийт хугацаа	3084.7↑	1248.3	2166.5↑	675.7	428	551.8	2935.1	796.3	1865.7

Ерөнхий шүүгчийн хувьд хийгддэг ажиллагаанд ажлын байрны зураглалын дундаж хугацаа дунджаар 206 минут буюу 3.4 цагийг шүүгчээс илүүгээр зарцуулж байгаа бол асуумжаар ирүүлсэн дундаж хугацаа 311.7 минут 5.1 цагийг шүүгчээс илүүгээр зарцуулж байна.

Бусад ажиллагаанд дунджаар ажлын байрны зураглалын дундаж хугацаа 260 минут буюу 4.3 цаг зарцуулж байгаа бол асуумжаар ирүүлсэн дундаж хугацаа 853.2 минут 14.22 зарцуулж байна. Мөн түүнчлэн судалгаа хийхэд дунджаар 4 цаг, сургалтад хамрагдахад дунджаар жилд 24-80 цагийг зарцуулдаг гэж ирүүлсэн

3.2. ДАВЖ ЗААЛДАХ ШАТНЫ ШҮҮХ

Иргэний хэргийн давж заалдах шатны шүүхийн Ерөнхий шүүгч болон шүүгчийн ажиллагааны ачааллын судалгаа

Нийслэлийн иргэний хэргийн давж заалдах шатны шүүх, Архангай аймгийн Иргэний хэргийн давж заалдах шатны шүүх, Баянхонгор аймгийн Иргэний хэргийн давж заалдах шатны шүүх, Говь-Алтай аймгийн Иргэний хэргийн давж заалдах шатны шүүх, Говьсүмбэр аймгийн Иргэний хэргийн давж заалдах шатны шүүх, Дархан-Уул аймгийн Иргэний хэргийн давж заалдах шатны шүүх, Дорноговь аймгийн Иргэний хэргийн давж заалдах шатны шүүх, Завхан аймгийн Иргэний хэргийн давж заалдах шатны шүүх, Увс аймгийн Иргэний хэргийн давж заалдах шатны шүүх, Хөвсгөл аймгийн Иргэний хэргийн давж заалдах шатны шүүх, Ховд аймгийн Иргэний хэргийн давж заалдах шатны шүүхийн Ерөнхий шүүгч болон шүүгчийн ажиллагааны ачааллыг ажиглалтын байдлаар болон асуумжаар судлахад дараах хугацаатай гарсан байна.

3.2.1. Хэргийг шүүгч хүлээн авах үе шат

Хэргийг шүүгч хүлээн авах үе шатанд Хэрэг түүнд хавсаргасан баримтыг уншиж танилцах, Татгалзах үндэслэл байгаа эсэхийг шалгасан туслахыг ажиллагааг хянах, Гомдлыг хүлээн авахаас татгалзах /давж заалдах гомдол гараагүйд тооцох/тухай захирамжийн төслийг боловсруулах, хянах, гарын үсэг зурах гэсэн 3 ажиллагаа багтсан байна.

Хүснэгт 119 Ерөнхий шүүгч, шүүгчийн хэргийг шүүгч хүлээн авах үе шат шатны ажиллагааны хугацаа /минутаар/

Д/Д	Ажиллагаа	Асуумжаар ирүүлсэн дундаж хугацаа	Ажлын байрны зураглалын дундаж хугацаа
1	Хэрэг түүнд хавсаргасан баримтыг уншиж танилцах	1-4 хавтастай	226.1↑
		5-10 хавтастай	518↑
		11-с дээш хавтастай	808.5↑
2	Татгалзах үндэслэл байгаа эсэхийг шалгасан туслахыг ажиллагааг хянах	29.6↑	7.6
3	Гомдлыг хүлээн авахаас татгалзах /давж заалдах гомдол гараагүйд тооцох/тухай захирамжийн төслийг боловсруулах, хянах, гарын үсэг зурах	50.7↑	6.4
Нийт		597.7↑	40.1

Энэ шатанд ажлын байрны зураглалын дундаж хугацаа дунджаар 40.1 минут бол асуумжаар хавтаст хэргийн тоо зааж дунджаар 597.4 /хавтаст хэргийн тоонуудын дунджаар дундаж уншиж танилцах дундаж хугацааг бодсон/минут зарцуулж байна. Үүнээс хамгийн бага хугацаа зарцуулсан ажиллагаа Гомдлыг хүлээн авахаас татгалзах /давж заалдах гомдол гараагүйд тооцох/тухай захирамжийн төслийг боловсруулах, хянах, гарын үсэг зурах 6.4 минут, хамгийн их хугацаа зарцуулсан ажиллагаа Хэрэг түүнд хавсаргасан баримтыг уншиж танилцах 26.1 минутыг зарцуулсан байна.

1-4 хавтастай хэрэг уншиж танилцах ажлын байрны зураглалаар 26.1 минут байсан бол асуумжаар 226.1 минут буюу 8.6 дахин их хугацаатай байна.

3.2.2. Хэргийг шүүх хуралдаанаар хэлэлцэхэд бэлтгэх, хэлэлцэх ажиллагааны үе шат

Хэргийг шүүх хуралдаанаар хэлэлцэхэд бэлтгэх, хэлэлцэх үе шатанд нийт 7 ажиллагаа багтсан байна.

Хүснэгт 120 Ерөнхий шүүгч, шүүгчийн хэрэг үүсгэснээс хэргийг шүүх хуралдаанаар хэлэлцүүлэх шийдвэр гаргах хүртэлх хугацааны ажиллагаа

Д/Д	Ажиллагаа	Асуумжаар ирүүлсэн дундаж хугацаа	Ажлын байрны зураглалын дундаж хугацаа
1	Хэргийн оролцогчдод шүүх хуралдааны тов мэдэгдэх хуудсыг хянаж, гарын үсэг зурах	16.4↑	4.1

2	Хэргийн материалтай танилцах		ХХША-г төлөвлөх	31.8↑	12.5
	Түүвэр гаргах	1-4 хавтастай	183.2↑	30.5	
		5-10 хавтастай	310.8↑		
		11-с дээш хавтастай	512.1↑		
			Шаардлагатай хууль тогтоомжийг судлах	184.9↑	23.6
		Шүүхийн практик судлах	181.9↑	20.9	
3	Шүүх хуралдааныг хэзээ товловол боломжтойг тодруулах, шүүх хуралдааныг товлох талаар шүүгчийн туслахад чиглэл өгөх			18.1↑	7.3
4	Шүүх хуралдаан даргалагч, шүүх бүрэлдэхүүн томилсныг албажуулах тухай Ерөнхий шүүгчийн захирамжийн төслийг хянах			20↑	7
5	Шүүх хуралдаан		Бүрэлдэхүүнд даргалсан	79↑	28.6
			Илтгэсэн	61.3↑	33.6
			Зөвлөлдөх	39.5↑	17.3
			Шүүхээс гарсан шийдвэрийн тогтоох хэсгийг танилцуулах, үндэслэлийг тайлбарлах	20.1↑	12.2
6	Шүүх хуралдааны тэмдэглэл хянах			160↑	19.5
7	Шийдвэр боловсруулах, хянах, гарын үсэг зурах	Шүүгчийн захирамж	Боловсруулсан	24↑	10.1
			Хянаж гарын үсэг зурах	19.7↑	11.0
	Магадлал	1-4 хавтастай	Боловсруулсан	529↑	45.2
			Хянаж гарын үсэг зурах	147.9↑	
		5-10 хавтастай	Боловсруулсан	866.3↑	
			Хянаж гарын үсэг зурах	149.4↑	86
	11-с дээш хавтастай	Боловсруулсан	1278↑		
		Хянаж гарын үсэг зурах	309↑		
	Шүүхийн тогтоол		Боловсруулсан	55.2↑	14.7
			Хянаж гарын үсэг зурах	20.4↑	11.3
Нийт				2485.9↑	395.4

Энэ шатанд ажлын байрны зураглалын дундаж хугацаа дунджаар нийт 395.4 минут бол асуумжаар хавтаст хэргийн тоо зааж дунджаар 2485.9/хавтаст хэргийн тоонуудын дунджаар шийдвэр боловсруулах, хянах, гарын үсэг зурах дундаж хугацааг бодсон/ минут зарцуулж байна.

Үүнээс хамгийн бага хугацаа зарцуулсан ажлын байрны зураглалын дундаж ажиллагаа Хэргийн оролцогчдод шүүх хуралдааны тов мэдэгдэх хуудсыг хянаж, гарын үсэг зурах 4.1 минут, асуумжаар Хэргийн оролцогчдод шүүх хуралдааны тов мэдэгдэх хуудсыг хянаж, гарын үсэг зурах 16.4 минут 4 дахин их, хамгийн их хугацаа зарцуулсан ажлын байрны зураглалын дундаж ажиллагаа Шийдвэр боловсруулах, хянах, гарын үсэг зурах 131.2 минут, асуумжаар нийт 666 минутыг зарцуулсан байна.

1-4 хавтастай Шийдвэр боловсруулах, хянах, гарын үсэг зурах ажиллагаа дунджаар ажлын байрны зураглалаар 131.2 минут байсан бол асуумжаар 666/ хавтаст хэргийн

тоонуудын дунджаар шийдвэр боловсруулах, хянах, гарын үсэг зурах дундаж хугацааг бодсон/ минут буюу 5 дахин их хугацаатай байна.

3.2.3. Хэргийг эцэслэн шийдвэрлэсний дараах ажиллагааны үе шат

Хэргийг шүүх хуралдаанаар хэлэлцэхэд бэлтгэх, хэлэлцэх үе шатанд Албан бичиг хянаж гарын үсэг зурах ажиллагаа багтаж байна.

Хүснэгт 121 Хэргийг эцэслэн шийдвэрлэх ажиллагааны ачаалал

Д/Д	Ажиллагаа	Асуумжаар ирүүлсэн дундаж хугацаа	Ажлын байрны зураглалын дундаж хугацаа
1	Албан бичиг хянаж гарын үсэг зурах	387.8↑	15
	Нийт	387.8↑	15

3.2.4. Ерөнхий шүүгчийн ажиллагаа

Ерөнхий шүүгчийн хувьд хийгддэг ажиллагаанд Ерөнхий шүүгчийн шүүх хуралдаан даргалагч, шүүх бүрэлдэхүүн томилсныг албажуулах тухай захирамжийг хянах, гарын үсэг зурах, Шүүгчдийн зөвлөгөөнөөр хэлэлцэх асуудалтай холбоотой мэдээлэлтэй бэлтгэх, танилцах, Шүүгчдийн зөвлөгөөний тогтоолын төсөл хянаж, гарын үсэг зурах, Шүүгчдийн зөвлөгөөний тогтоолын хэрэгжилтийг хангах, ХХША-тай холбоогүй, шүүхэд хаяглан ирүүлсэн өргөдөл, гомдлыг шийдвэрлэхтэй холбоотой ирсэн, явсан бичиг гэсэн 5 ажиллагаа багтсан байна.

Хүснэгт 122 Ерөнхий шүүгчийн ажиллагаа

Д/Д	Ажиллагаа	Асуумжаар ирүүлсэн дундаж хугацаа	Ажлын байрны зураглалын дундаж хугацаа
1	Ерөнхий шүүгчийн шүүх хуралдаан даргалагч, шүүх бүрэлдэхүүн томилсныг албажуулах тухай захирамжийг хянах, гарын үсэг зурах	27.6↑	20
2	Шүүгчдийн зөвлөгөөнөөр хэлэлцэх асуудалтай холбоотой мэдээлэл бэлтгэх, танилцах	80↑	20
3	Шүүгчдийн зөвлөгөөний тогтоолын төсөл хянаж, гарын үсэг зурах	42.2↑	20
4	Шүүгчдийн зөвлөгөөний тогтоолын хэрэгжилтийг хангах	66.3↑	25
5	ХХША-тай холбоогүй, шүүхэд хаяглан ирүүлсэн өргөдөл, гомдлыг шийдвэрлэхтэй холбоотой ирсэн, явсан бичиг	38.9↑	60
	Нийт	254.9↑	155

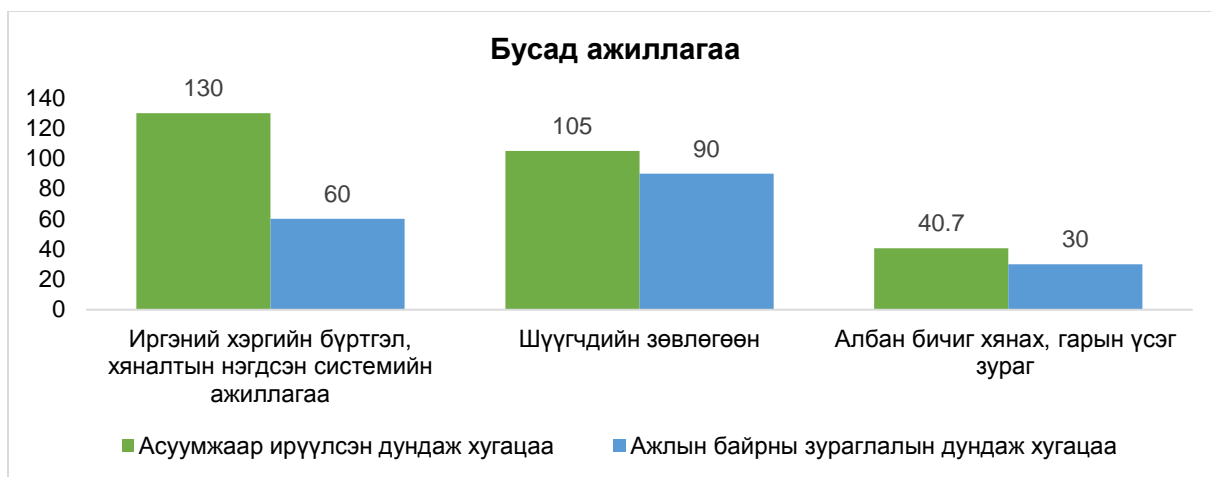
Ерөнхий шүүгчийн хувьд хийгддэг ажиллагаанд ажлын байрны зураглалын дундаж хугацаа дунджаар нийт 155 минут бол асуумжаар 254.9 минут зарцуулж байна.

Үүнээс хамгийн бага хугацаа зарцуулсан ажлын байрны зураглалын дундаж ажиллагаа Ерөнхий шүүгчийн шүүх хуралдаан даргалагч, шүүх бүрэлдэхүүн томилсныг албажуулах тухай захирамжийг хянах, гарын үсэг зурах, Шүүгчдийн зөвлөгөөнөөр хэлэлцэх асуудалтай холбоотой мэдээлэлтэй бэлтгэх, танилцах, Шүүгчдийн зөвлөгөөний тогтоолын

төсөл хянаж, гарын үсэг зурах тус тус 20 минут бол асуумжаар Ерөнхий шүүгчийн шүүх хуралдаан даргалагч, шүүх бүрэлдэхүүн томилсныг албажуулах тухай захирамжийг хянах, гарын үсэг зурах 27.6 минут, хамгийн их хугацаа зарцуулсан ажлын байрны зураглалын дундаж ажиллагаа ХХША-тай холбоогүй, шүүхэд хаяглан ирүүлсэн өргөдөл, гомдлыг шийдвэрлэхтэй холбоотой ирсэн, явсан бичиг 60 минут бол асуумжаар Шүүгчдийн зөвлөгөөнөөр хэлэлцэх асуудалтай холбоотой мэдээлэл бэлтгэх, танилцах ажиллагаа 80 минутыг зарцуулсан байна.

3.2.5. Бусад ажиллагаа

График 92 Ерөнхий шүүгчийн бусад ажиллагаа

Ерөнхий шүүгч, шүүгчийн хувьд бусад ажиллагаанд ажлын байрны зураглалын дундаж 180 минут бол асуумжаар 275.7 минутыг зарцуулж байна.

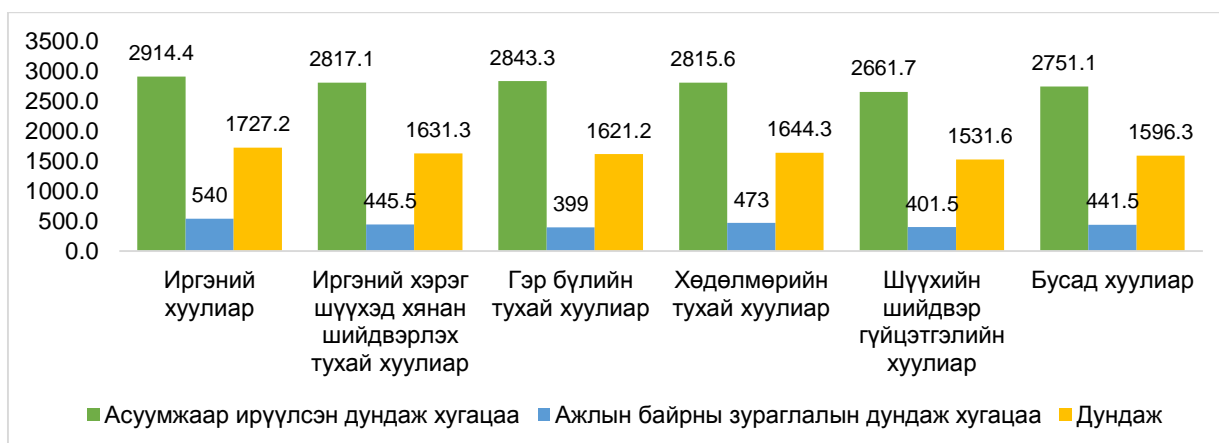
Иргэний хэргийн бүртгэл хяналтын нэгдсэн системд ажиллагаа хийхэд ажлын байрны зураглалын дундаж 60 минут бол асуумжаар 130 минут буюу 2.1 дахин их хугацаа зарцуулж байна. Шүүгчдийн зөвлөгөөнд ажлын байрны зураглалын дундаж 90 минут бол асуумжаар 105 минут, албан бичиг хянах гарын үсэг зурахад ажлын байрны зураглалын дундаж 30 минут бол асуумжаар 40.7 минутыг тус тус зарцуулж байна.

Мөн ажлын байрны зураглалаар шүүх бүрэлдэхүүнд 120 минут зарцуулж байсан. Асуумжаар Судалгаа хийхэд дунджаар 705.5 минутыг зарцуулдаг гэж ирүүлсэн.

3.2.6. Маргааны төрлөөр авч үзвэл:

Давж заалдах шатанд Иргэний хуулиар, Иргэний хэрэг шүүхэд хянан шийдвэрлэх тухай хуулиар, Гэр бүлийн тухай хуулиар, Хөдөлмөрийн тухай хуулиар, Шүүхийн шийдвэр гүйцэтгэлийн хуулиар, Бусад хуулиар гэсэн 6 төрлөөр асуумж авсан.

График 93 Маргааны төрлөөр

Хамгийн их хугацаа зарцуулж байгаа нь ажлын байрны зураглалын дундаж хугацаагаар Иргэний хуулиар хэрэг хянан шийдвэрлэх ажиллагаанд 540 минут зарцуулдаг бол асуумжаар 2914.4 минут буюу 5.4 дахин их хугацаа зарцуулж байна.

Хамгийн бага хугацаа зарцуулж байгаа нь ажлын байрны зураглалын дундаж хугацаагаар Гэр бүлийн тухай хуулиар 399 минут зарцуулж байгаа бол Шүүхийн шийдвэр гүйцэтгэлийн хуулиар 2661.7 минутыг зарцуулж байна.

Хүснэгт 123 Маргааны төрлөөр

Д/Д	Ажиллагаа	Иргэний хуулиар	Иргэний хэрэг шүүхэд хянан шийдвэрлэх тухай хуулиар	Гэр бүлийн тухай хуулиар	Хөдөлмөрийн тухай хуулиар	Шүүхийн шийдвэр гүйцэтгэлийн хуулиар	Бусад хуулиар
1	Асуумжаар ирүүлсэн дундаж хугацаа	2914.4	2817.1	2843.3	2815.6	2661.7	2751.1
2	Ажлын байрны зураглалын дундаж хугацаа	540	445.5	399	473	401.5	441.5
	Дундаж	1727.2	1631.3	1621.2	1644.3	1531.6	1596.3

Явцын дүгнэлт

Иргэний хэргийн давж заалдах шатны шүүхийн шүүгч хэрэг хянан шийдвэрлэхэд нэг хэрэгт дунджаар 450.5 минут буюу 7.5 цаг 0.8 /1 ажлын өдөр, асуумжаар 3471.4 минут буюу 57.8 цаг 7.2 ажлын өдөр хэрэг хянан шийдвэрлэх ажиллагаа хийж байна.

Хэргийг шүүгч хүлээн авах шатанд ажлын байрны зураг авалтын дунджаар 40.1 минут бол асуумжаар 597.7 минут 14.9 дахин их хугацааг зарцуулж байна.

Хэргийг шүүх хуралдаанаар хэлэлцэхэд бэлтгэх, хэлэлцэх үе шатанд ажлын байрны зураг авалтаар дунджаар 395.4 минут зарцуулж байгаа бол асуумжаар 2485.9 минут буюу 6.2 дахин их хугацаа зарцуулж байна. 8

Хэргийг эцэслэн шийдвэрлэсний дараах ажиллагааны шатанд ажлын байрны зураг авалтаар дунджаар 15 минут бол асуумжаар 387.8 минут буюу 25.8 дахин их хугацаа зарцуулж байна.

Давж заалдах шатны журмаар хэрэг хянан шийдвэрлэхэд нэг хэрэгт Ажлын байрны зураглалын дундаж хугацаа болон асуумжаар ирүүлсэн дундаж хугацааг дунджилж авч үзвэл 1960.9 минут буюу 32.6 цаг 4 ажлын өдөр хэрэг хянан шийдвэрлэх ажиллагаа хийж байна.

Дээрх үе шатуудаас хамгийн их хугацаа зарцуулж буй үе шат “Хэргийг шүүх хуралдаанаар хэлэлцэхэд бэлтгэх, хэлэлцэх үе шат” бол хамгийн бага хугацаа зарцуулж буй шат нь “Хэргийг эцэслэн шийдвэрлэсний дараах ажиллагаа”-ны үе шат байна.

Хүснэгт 124 Иргэний хэргийн анхан шатны шүүхийн шүүгчийн ачаалал дундаж

Д/Д	Ажиллагаа	Асуумжаар ирүүлсэн дундаж хугацаа	Ажлын байрны зураглалын дундаж хугацаа	Дундаж
1	Хэргийг шүүгч хүлээн авах үе шат	597.7↑	40.1	318.9
2	Хэргийг шүүх хуралдаанаар хэлэлцэхэд бэлтгэх, хэлэлцэх үе шат	2485.9↑	395.4	1440.6
3	Хэргийг эцэслэн шийдвэрлэсний дараах ажиллагаа	387.8↑	15	201.4
	Нийт	3471.4↑	450.5	1960.9

Ерөнхий шүүгчийн хувьд хийгддэг ажиллагаанд ажлын байрны зураглалын дунджаар 155 минут буюу 2.5 цаг, асуумжаар 254.9 минут буюу 4.2 цагийг шүүгчээс илүүгээр зарцуулж байна.

Бусад ажиллагаанд ажлын байрны зураглалын дунджаар 180 минут буюу 3 цаг, асуумжаар 275.7 минут буюу 4.5 цаг зарцуулж байна. Мөн ажлын байрны зураглалаар шүүх бүрэлдэхүүнд 120 минут зарцуулж байсан. Асуумжаар Судалгаа хийхэд дунджаар 705.5 минутыг зарцуулдаг гэж ирүүлсэн.

ДӨРӨВ.ЗАХИРГААНЫ ХЭРЭГ

4.1. АНХАН ШАТНЫ ШҮҮХ

Захиргааны ердийн хэрэг

Монгол Улсын захиргааны хэргийн 23 шүүхийн шүүгч нараас асуумж авахаар хүргүүлсэн. Үүнээс 21 шүүхийн шүүгч нараас ирсэн асуумжийг судлахад дараах хугацаатай гарсан байна.

4.1.1.Захиргааны хэрэг үүсгэх эсэхийг шийдвэрлэх шат

Хэрэг үүсгэх эсэхийг шийдвэрлэх шатанд улсын тэмдэгтийн хураамж төлсөн эсэхийг шалгах, нэхэмжлэл түүнд хавсаргасан баримттай уншиж танилцах, нэхэмжлэлийг хүлээн авахаас татгалзах үндэслэл байгаа эсэхийг шалгасан туслахын ажиллагааг хянах, нэхэмжлэлийн бүрдүүлбэр хангуулах хугацаа тогтоох, хэрэг үүсгэх, буцаах, татгалзах тухай захирамжийг боловсруулах, хянаж гарын үсэг зурах гэсэн 5 ажиллагаа багтсан байна.

Хүснэгт 125 Ерөнхий шүүгч, шүүгчийн захиргааны хэрэг үүсгэх эсэхийг шийдвэрлэх шатны дундаж хугацаа, хувиар

Ажиллагаа	Зураглал	Асуумж
-----------	----------	--------

Захиргааны хэрэг үүсгэх эсэхийг шийдвэрлэх шат	Улсын тэмдэгтийн хураамж төлсөн эсэхийг шалгах	2.1	97.8
	Нэхэмжлэл, түүнд хавсаргасан баримттай уншиж танилцах	66.6	624.4
	Нэхэмжлэлийг хүлээн авахаас татгалзах үндэслэл байгаа эсэхийг шалгасан туслахын ажиллагааг хянах	35.2	375
	Нэхэмжлэлийн бүрдүүлбэр хангуулах хугацаа тогтоох, хэрэг үүсгэх, буцаах, татгалзах тухай захирамж	Боловсруулсан Хянаж, гарын үсэг зурсан	59.4 11.3
Нийт /минут/		174.6	1999.6

Энэ шатанд дунджаар нийт 1999.6 минут зарцуулж байгаа бөгөөд Ерөнхий шүүгч 1417.3 минут, шүүгч 582.3 минут тус тус зарцуулж байна. Нэхэмжлэл түүнд хавсаргасан баримттай уншиж танилцахад 624.4 минут, нэхэмжлэлийн бүрдүүлбэр хангуулах хугацаа тогтоох, хэрэг үүсгэх, буцаах, татгалзах тухай захирамжийг боловсруулахад 762.9 минут, нэхэмжлэлийг хүлээн авахаас татгалзах үндэслэл байгаа эсэхийг шалгасан туслахын ажиллагааг хянахад 375 минут, нэхэмжлэлийн бүрдүүлбэр хангуулах хугацаа тогтоох, хэрэг үүсгэх, буцаах, татгалзах тухай захирамжийг хянаж гарын үсэг зурахад 139.5 минут, улсын тэмдэгтийн хураамж төлсөн эсэхийг шалгахад 97.8 минут тус тус зарцуулсан байна.

Ерөнхий шүүгчийн хувьд захиргааны хэрэг үүсгэх эсэхийг шийдвэрлэх шатанд нийт 1417.3 минут зарцуулж байгаа бөгөөд нэхэмжлэл түүнд хавсаргасан баримттай уншиж танилцахад 450 минут, нэхэмжлэлийн бүрдүүлбэр хангуулах хугацаа тогтоох, хэрэг үүсгэх, буцаах, татгалзах тухай захирамжийг боловсруулахад 555.3 минут, нэхэмжлэлийг хүлээн авахаас татгалзах үндэслэл байгаа эсэхийг шалгасан туслахын ажиллагааг хянахад 235.2 минут, нэхэмжлэлийн бүрдүүлбэр хангуулах хугацаа тогтоох, хэрэг үүсгэх, буцаах, татгалзах тухай захирамжийг хянаж гарын үсэг зурахад 88.9 минут, улсын тэмдэгтийн хураамж төлсөн эсэхийг шалгахад 87.9 минут тус тус зарцуулсан байна.

Шүүгчийн хувьд захиргааны хэрэг үүсгэх эсэхийг шийдвэрлэх шатанд нийт 582.3 минут зарцуулж байгаа бөгөөд нэхэмжлэлийн бүрдүүлбэр хангуулах хугацаа тогтоох, хэрэг үүсгэх, буцаах, татгалзах тухай захирамжийг боловсруулахад 207.6 минут, нэхэмжлэл түүнд хавсаргасан баримттай уншиж танилцахад 174.4 минут, нэхэмжлэлийг хүлээн авахаас татгалзах үндэслэл байгаа эсэхийг шалгасан туслахын ажиллагааг хянахад 139.8 минут, нэхэмжлэлийн бүрдүүлбэр хангуулах хугацаа тогтоох, хэрэг үүсгэх, буцаах, татгалзах тухай захирамжийг хянаж гарын үсэг зурахад 50.6 минут, улсын тэмдэгтийн хураамж төлсөн эсэхийг шалгахад 9.9 минут тус тус зарцуулсан байна.

4.1.2. Хэрэг үүсгэснээс хэргийг шүүх хуралдаанаар хэлэлцүүлэх шийдвэр гаргах хүртэлх хугацааны ажиллагааны шат

Хэрэг үүсгэснээс хэргийг шүүх хуралдаанаар хэлэлцүүлэх шийдвэр гаргах хүртэлх хугацааны ажиллагааны шатанд нийт 29 ажиллагаа багтсан байна.

Хүснэгт 126 Ерөнхий шүүгч, шүүгчийн хэрэг үүсгэснээс хэргийг шүүх хуралдаанаар хэлэлцүүлэх шийдвэр гаргах хүртэлх хугацааны ажиллагаа

Ажиллагаа	Зураглал	Асуумж
Нэхэмжлэлд дурдсан хариуцагчийн хаягаар мэдэгдэх хуудсыг хянаж, гарын үсэг зурах	3.2	17.5

Хариуцагчид нэхэмжлэлийн хувь гардуулсан баримтыг хянаж, гарын үсэг зурах	2.8	13.85	
Хариуцагчид эрх, үүрэг тайлбарласан баримтыг хянаж, гарын үсэг зурах	2.8	18.4	
Нөлөөллийн мэдүүлэг хөтөлдөг талаар мэдээлэл өгсөн баримтыг хянаж, гарын үсэг зурах	3.1	19.6	
Хариу тайлбартай танилцах	67.5	435.95	
Хэргийн оролцогчоос ХХША-тай холбоотой хүсэлт гаргасан тохиолдолд шийдвэрлэх	Шүүхээс гарах шийдвэрийн биелэлтийг баталгаажуулах арга хэмжээ авах	4	230.85
	ХХША-тай холбоотой	77.9	494.65
	Нотлох баримттай холбоотой	80.7	528.75
	Захиргааны актын биелэлтийг түдгэлзүүлэх	79.5	625.4
	Гуравдагч этгээд оролцуулах тухай	76.1	431.65
	Бусад	36.9	466.2
Хэргийн материалыг уншиж судлах	Уншиж судлах	178.7	3747.6
	ХХША-г төлөвлөх	60.2	1920.75
	Түүвэр гаргах	245	785.95
	Шаардлагатай хууль, тогтоомжийг судлах	195	1662.75
	Шүүхийн практик судлах	245	1031.65
Шүүх хуралдааныг хэзээ товловол боломжтойг тодруулах, шүүх хуралдааныг товлох талаар шүүгчийн туслахад чиглэл өгөх	13.4	169.1	
Хэргийг шүүх хуралдаанаар хэлэлцүүлэх тухай захирамжийг хянах, гарын үсэг зурах	Боловсруулсан	42.1	82.8
	Хянасан, гарын үсэг зурсан	7.9	53.75
Хэргийн оролцогчтой уулзалт хийх, эрх үүрэг тайлбарлах	нэхэмжлэгч	32.8	99.1
	хариуцагч	32.8	157.4
	гуравдагч этгээд	33.9	38.85
	хууль ёсны төлөөлөгч, өмгөөлөгч	32.8	363.3
Нотлох баримт цуглуулах	209	5761.6	
Үзлэг хийх	155	589	
Гуравдагч этгээд татах	26.1	192.8	
Итгэмжлэлийн хугацаа шалгах	20.8	79.95	
Урьдчилсан хэлэлцүүлэг	102.1	130.05	
Хамтран хариуцагчаар татах	26.8	129.25	
Нийт хугацаа /минутаар/	2056.0	20278.4	

Энэ шатанд Ерөнхий шүүгч, шүүгч дунджаар нийт 20886.4 минут зарцуулсан байгаа бөгөөд Ерөнхий шүүгч 23557.8 минут, шүүгч 18215.1 минут тус тус зарцуулсан байна. Энэ шатанд шүүхийн практик судлахад 1031.6 минут, түүвэр гаргахад 785.9 минут, нотлох баримт цуглуулахад 5761.6 минут, хэргийн материалыг уншиж судлахад шаардлагатай хууль, тогтоомжийг судлахад 1662.7 минут, хэргийн материалыг уншиж танилцахад 3747.6 минут, үзлэг хийхэд 589 минут, урьдчилсан хэлэлцүүлэг хийхэд 130.5 минут, нотлох баримттай холбоотой хэргийн оролцогчоос гаргасан хүсэлтийг шийдвэрлэхэд 528.7 минут, захиргааны актын биелэлтийг түдгэлзүүлэхэд 625.4 минут, ХХША-тай холбоотой хүсэлтийг шийдвэрлэхэд 466.2 минут, гуравдагч этгээд оролцуулах тухай хүсэлтийг шийдвэрлэхэд

431.6 минут, хариу тайлбартай танилцахад 435.9 минут, ХХША-г төлөвлөхөд 1920.7 минут, хэргийг шүүх хуралдаанаар хэлэлцүүлэх тухай захирамжийг боловсруулахад 82.8 минут, хэргийн оролцогчоос ХХША-тай холбоотой бусад хүсэлт гаргасан тохиолдолд шийдвэрлэхэд 466.2 минут, нэхэмжлэгч, хариуцагч, гуравдагч этгээд, хууль ёсны төлөөлөгч, өмгөөлөгчтэй уулзалт хийх эрх, үүргийг танилцуулахад 658.6 минут, хамтран хариуцагчаар татахад 129.2 минут, гуравдагч этгээдээр татахад 192.8 минут, итгэмжлэлийн хугацаа шалгахад 79.9 минут, шүүх хуралдааныг хэзээ товловол боломжтойг тодруулах, шүүх хуралдааныг товлох талаар шүүгчийн туслахад чиглэл өгөхөд 169.1 минут, хэргийг шүүх хуралдаанаар хэлэлцүүлэх тухай захирамжийг хянах, гарын үсэг зурахад 136.5 минут, шүүхээс гарах шийдвэрийн биелэлтийг баталгаажуулах арга хэмжээ авахад 230.8 минут, нэхэмжлэлд дурдсан хариуцагчийн хаягаар мэдэгдэх хуудсыг хянаж, гарын үсэг зурахад 17.5 минут, нөлөөллийн мэдүүлэг хөтөлдөг талаар мэдээлэл өгсөн баримтыг хянаж, гарын үсэг зурахад 19.6 минут, хариуцагчид эрх, үүрэг тайлбарласан баримтыг хянаж, гарын үсэг зурахад 18.4 минут, хариуцагчид нэхэмжлэлийн хувь гардуулсан баримтыг хянаж, гарын үсэг зурахад 13.8 минут тус тус дунджаар зарцуулсан байна.

Ерөнхий шүүгч, шүүгч нотлох баримт цуглуулахад 5761 минут, хэргийн материалыг уншиж судлахад 3747 минут, хэргийн материалтай танилцахад шаардлагатай хууль, тогтоомжийг судлахад 1662.7 минут, ХХША-г төлөвлөхөд 1920.7 минут тус тус зарцуулж байгаа нь хамгийн өндөр хугацаа байна.

4.1.3.Хэргийг шүүх хуралдаанаар хэлэлцэхэд бэлтгэх, хэлэлцэх үе шат

Хэргийг шүүх хуралдаанаар хэлэлцэхэд бэлтгэх, хэлэлцэх үе шатанд шүүх хуралдаанд оролцох, шүүх хуралдааны тэмдэглэл хянаж гарын үсэг зурах, шүүхийн тогтоол шийдвэр, шийтгэвэр, захирамж боловсруулах, хянах, гарын үсэг зурах, хэргийн оролцогчдод шүүх хуралдааны тов мэдэгдэх хуудсыг хянаж, гарын үсэг зурах, шүүхийн иргэдийн төлөөлөгчид мэдээлэл өгсөн баримтыг хянаж, гарын үсэг зурах зэрэг ажиллагаа багтаж байна.

Энэ үе шатанд Ерөнхий шүүгч, шүүгч дунджаар нийт 1232.3 минут зарцуулсан байгаа бөгөөд Ерөнхий шүүгч 816.8 минут, шүүгч 1648 минут тус тус зарцуулсан байна.

Хүснэгт 127 Ерөнхий шүүгч, шүүгчийн Хэргийг шүүх хуралдаанаар хэлэлцэх үе шатны ажиллагаа

Ажиллагаа	Зураглал	Асуумж
Дангаар	148.7	353.4
Бүрэлдэхүүнд даргалсан	161.3	589.3
Зөвлөлдөх	63.7	236.2
Шүүхээс гарсан шийдвэрийн тогтоох хэсгийг танилцуулах, үндэслэлийг тайлбарлах	32.0	53.4
Нийт хугацаа /минутаар/	405.6	1232.3

Шүүх хуралдааныг даргалахад 589.3 минут, шүүх хуралдаанд дангаар ороход 353.4 минут, шүүх бүрэлдэхүүн зөвлөлдөхөд 236.2 минут, шүүхээс гарсан шийдвэрийн тогтоох хэсгийг танилцуулах, үндэслэлийг тайлбарлахад 53.4 минут тус тус дунджаар зарцуулж байна.

Хүснэгт 128 Ерөнхий шүүгч, шүүгчийн Хэргийг шүүх хуралдаанаар хэлэлцэх үе шатны ажиллагаа

Ажиллагаа	Зураглал	Асуумж
Шүүгчийн захирамж боловсруулах	57	385.9

Шүүхийн шийтгэвэр боловсруулах	59	204.6
Шүүхийн тогтоол боловсруулах	79.5	548.2
Шүүхийн шийдвэр боловсруулах	211.5	2027.6
Нийт хугацаа /минутаар/	407	3166.3

Шүүхийн шийдвэр боловсруулахад 2027.6 минут, шүүхийн тогтоол боловсруулахад 548.2 минут, шүүхийн шийтгэвэр боловсруулахад 204.6 минут, шүүгчийн захирамж боловсруулахад 385.9 минутыг тус тус зарцуулж байна.

Мөн шүүх хуралдааны тэмдэглэл хянаж, гарын үсэг зурахад 271.8 минут, шүүхийн иргэдийн төлөөлөгчид мэдээлэл өгсөн баримтыг хянаж, гарын үсэг зурахад 30.7 минут, хэргийн оролцогчдод шүүх хуралдааны тов мэдэгдэх хуудсыг хянаж, гарын үсэг зурахад 48.3 минутыг тус тус зарцуулж байна.

4.1.4.Хэргийг эцэслэн шийдвэрлэсний дараах ажиллагааны үе шат

Хэргийг эцэслэн шийдвэрлэсний дараах үе шатанд албадан гүйцэтгэх захирамж, гүйцэтгэх хуудас, хэргийг эмхэтгэснийг хянаж баримтад гарын үсэг зурах зэрэг ажиллагаанууд багтаж байна.

Хүснэгт 129 Ерөнхий шүүгч, шүүгчийн Хэргийг эцэслэн шийдвэрлэсний дараах ажиллагаа

Ажиллагаа	Зураглал	Асуумж
Албадан гүйцэтгэх захирамж хянаж, гарын үсэг зурах	56.6	253.1
Гүйцэтгэх хуудас хянаж, гарын үсэг зурах	50.1	76.6
Хэргийг эмхэтгэснийг хянаж баримтад гарын үсэг зурах	65.9	1577.2
Нийт хугацаа /минутаар/	172.6	1906.9

Энэ шатанд хэргийг эмхэтгэснийг хянаж баримтад гарын үсэг зурахад 1577.2 минут, албадан гүйцэтгэх захирамж хянаж, гарын үсэг зурахад 253.1 минут, гүйцэтгэх хуудас хянаж гарын үсэг зурахад 76.6 минут тус тус зарцуулж байна. Ерөнхий шүүгчийн хувьд хэргийг эмхэтгэснийг хянаж баримтад гарын үсэг зурахад 981 минут, албадан гүйцэтгэх захирамж хянаж гарын үсэг зурахад 195.7 минут, гүйцэтгэх хуудас хянаж, гарын үсэг зурахад 58.9 минут зарцуулж байгаа бол шүүгчийн хувьд хэргийг эмхэтгэснийг хянаж баримтад гарын үсэг зурахад 310.6 минут, албадан гүйцэтгэх захирамж хянаж гарын үсэг зурахад 310.6 минут, гүйцэтгэх хуудас хянаж, гарын үсэг зурахад 94.3 минут тус тус зарцуулж байна.

Явцын дүгнэлт

Захиргааны хэргийн анхан шатны шүүхийн Ерөнхий шүүгч, шүүгчийн ажиллагааг 4 хэсэгт хуваан үзсэн бөгөөд асуумж судалгаагаар нийт 28583.5 минут /476.3 цаг, 59.5 ажлын өдөр/ зарцуулж байна. Үүнээс захиргааны хэрэг үүсгэх эсэхийг шийдвэрлэх үе шат дунджаар нийт 1999.6 минут, хэрэг үүсгэснээс хэргийг шүүх хуралдаанаар хэлэлцүүлэх шийдвэр гаргах хүртэлх хугацааны үе шат дунджаар нийт 20278.4 минут, хэргийг шүүх хуралдаанаар хэлэлцэхэд бэлтгэх, хэлэлцэх үе шат дунджаар нийт 4398.6 минут, хэргийг эцэслэн шийдвэрлэсний дараах үе шат дунджаар нийт 1906.9 минутыг тус тус зарцуулсан байна.

Хүснэгт 130 Харьцуулалт

Ажиллагаа	Зураглал	Асуумж
-----------	----------	--------

Захиргааны хэрэг үүсгэх эсэхийг шийдвэрлэх үе шат	174.6	1999.6
Хэрэг үүсгэснээс хэргийг шүүх хуралдаанаар хэлэлцүүлэх шийдвэр гаргах хүртэлх хугацааны үе шат	2056	20278.4
Хэргийг шүүх хуралдаанаар хэлэлцэхэд бэлтгэх, хэлэлцэх үе шат	1015.8	4398.6
Хэргийг эцэслэн шийдвэрлэсний дараах үе шат	194.1	1906.9
Нийт хугацаа	3440.4 минут /57.3 цаг, 7.2 ажлын өдөр/	28583.5 минут /476.3 цаг, 59.5 ажлын өдөр/

Хүснэгт 131 Ерөнхий шүүгч, шүүгчийн маргааны төрлийн хугацаа

Маргааны төрөл	Зураглал	Асуумж
Газрын	3478.3	41662.2
Төрийн албаны	3353.8	40511.7
Төрийн хяналт, шалгалттай холбоотой	3220.3	39505.6
Ашигт малтмалтай холбоотой	3368.8	32977.8
Төрийн болон орон нутгийн өмчийн хөрөнгөөр бараа, ажил үйлчилгээ худалдан авахтай холбоотой /гендер/	3468.0	29036.1
Татварын	3282.0	42816.9
Улсын бүртгэлтэй холбоотой	3411.5	32656.4
Нийгмийн даатгалтай холбоотой	3198.8	35489.4
Тусгай зөвшөөрөлтэй холбоотой	3358.8	33063
Барилгын эрх зүйн маргаан	3394.3	29172.4
Улсын байцаагчийн акттай холбоотой	3221.0	38949.2
Байгаль орчныг хамгаалахтай холбоотой	3087.5	27797.2
Боловсролтой холбоотой	3308.5	29050.5
Санхүүгийн зохицуулах хороотой холбоотой	3080.5	27811.2
Хүүхдийн эрхтэй холбоотой	3736.0	26691.6
Шударга бус өрсөлдөөнийг хянан зохицуулах, хэрэглэгчийн эрх ашигтай холбоотой	3014.5	26094.8
Зохиогчийн эрх, барааны тэмдэгтэй холбоотой	3005.0	27896
Нийтийн өмчийг хамгаалахтай холбоотой	3722.0	25933.9
Гаальтай холбоотой маргаан	3668.8	31113.3
Оюуны өмчтэй холбоотой	3742.0	27783.3
Нийтийн эрүүл мэндтэй холбоотой	3727.0	26498.9
Зам тээвэртэй холбоотой маргаан	3727.0	25091.3
Маргааны төрөл дундаж /минут/	3389.7	31709.2

Маргааны төрлийн хувьд Ерөнхий шүүгч, шүүгч захиргааны 1 хэрэг, маргаан эцэслэн шийдвэрлэхэд дунджаар 31709.2 минут /528.4 цаг, ажлын 66 өдөр/ зарцуулж байна.

Ерөнхий шүүгчийн хувьд захиргааны 1 хэрэг, маргаан эцэслэн шийдвэрлэхэд дунджаар 33810.4 минут /563.5 цаг, ажлын 70.4 өдөр / зарцуулж байгаа бөгөөд хамгийн их хугацааг газартай холбоотой хэрэг, маргаан 43315.6 минут, төрийн албатай холбоотой

хэрэг, маргаан 42866.9 минут, төрийн хяналт, шалгалттай холбоотой хэрэг, маргаан 41431.5 минут тус тус зарцуулж байна.

Шүүгчийн хувьд захиргааны 1 хэрэг, маргаан эцэслэн шийдвэрлэхэд дунджаар 29608 минут /493.4 цаг, ажлын 61.6 өдөр/ зарцуулж байгаа бөгөөд хамгийн их хугацааг татвартай холбоотой хэрэг, маргаан 42897.5 минут, газартай холбоотой хэрэг, маргаан 40008.9 минут, төрийн хяналт, шалгалттай холбоотой хэрэг, маргаан 38156.5 минут тус тус зарцуулж байна.

Захиргааны хэргийн анхан шатны 1 шүүгч жилд дунджаар 23.9 хэрэг, маргаан хянан шийдвэрлэдэг бол 1 хэргийг эцэслэн шийдвэрлэхэд ажлын 59.5 өдөр зарцуулж байна. Өөрөөр хэлбэл захиргааны хэргийн анхан шатны 1 шүүгч жилд 23.9 хэрэг, маргааныг эцэслэн шийдвэрлэхэд 1422 ажлын өдрийг зарцуулахаар байна.

Харин Нийслэл дэх захиргааны хэргийн анхан шатны шүүхийн шүүгчийн хувьд 1 жилд 54.1 хэрэг, маргаан хянан шийдвэрлэдэг бол 1 хэргийг эцэслэн шийдвэрлэхэд ажлын 59.5 өдөр зарцуулж байгаа гэж үзвэл жилд 3218.9 ажлын өдөр зарцуулахаар байна.

4.2. ДАВЖ ЗААЛДАХ ШАТНЫ ШҮҮХ

Захиргааны хэргийн давж заалдах шатны шүүхийн ажиллагаанд нийт 42 ажиллагаа багтсан байна. Ерөнхий шүүгч, шүүгч захиргааны 1 хэрэг, маргаан шийдвэрлэхэд дунджаар 11907.8 минут /198.4 цаг, ажлын 24.8 өдөр/ зарцуулж байна.

Хүснэгт 132 Захиргааны хэргийн давж заалдах шатны шүүхийн шүүгчийн ажиллагаа/минутаар/

Ажиллагаа		Зураглал	Асуумж
Улсын тэмдэгтийн хураамж төлсөн эсэхийг шалгах		11.4	19.1
Гомдлыг хүлээн авахаас татгалзах үндэслэл байгаа эсэхийг шалгасан туслахын ажиллагааг хянах		54.5	29.6
Нөлөөллийн мэдүүлэг хөтөлдөг талаар мэдээлэл өгсөн баримтыг хянах		17.5	10
Хариу тайлбартай танилцах		162.3	57.6
Гомдол гаргаагүйд тооцох		61.4	29.2
Хэргийн оролцогчоос ХХША-тай холбоотой хүсэлт гаргасан тохиолдолд шийдвэрлэх, захирамж гаргах		60.0	37.9
Хэргийн материалыг уншиж судлах	Уншиж судлах	632.7	1401.8
	АШШ-ны журам зөрчсөн эсэхийг хянах	349.1	452.7
	Түүвэр гаргах	91.4	480
	Шаардлагатай хууль, тогтоомжийг судлах	136.4	5255.4
	Шүүхийн практик судлах	109.1	807.2
Шүүх хуралдааныг хэзээ товловол боломжтойг тодруулах, шүүх хуралдааныг товлох талаар шүүгчийн туслахад чиглэл өгөх		13.2	28
Хэргийг шүүх хуралдаанаар хэлэлцүүлэх тухай захирамжийг хянах, гарын үсэг зурах	Боловсруулсан	36.8	10
	Хянасан, гарын үсэг зурсан	20.9	10
Хэргийн оролцогчдод шүүх хуралдааны тов мэдэгдэх хуудсыг хянаж, гарын үсэг зурах		17.5	30
Шүүх хуралдаан	Шүүх хуралдаан явагдсан	94.1	60
	Зөвлөлдөх	30.0	60
	Илтгэгч	28.6	60

Шүүх хуралдааны тэмдэглэл хянаж, гарын үсэг зурах			49.1	60
Шийдвэр боловсруулах, хянах, гарын үсэг зурах	Шүүгчийн захирамж	Боловсруулсан	88.6	120
		Хянасан, гарын үсэг зурсан	24.5	60
	Шүүхийн шийтгэвэр	Боловсруулсан	75.0	120
		Хянасан, гарын үсэг зурсан	24.5	60
	Шүүхийн тогтоол	Боловсруулсан	113.2	180
		Хянасан, гарын үсэг зурсан	24.5	60
	Шүүхийн магадлал	Боловсруулсан	545.5	585.9
		Хянасан, гарын үсэг зурсан	163.6	60
Бүрэлдэхүүнд даргалагч	Магадлал	Боловсруулсан	73.6	90
		Бусад шүүгчдийн саналыг тусгах	95.5	90
		Хянаж, гарын үсэг зурсан	30.0	90
	Тогтоол	Бусад шүүгчдийн саналыг тусгах	68.2	52.5
		Боловсруулсан	98.2	45
		Хянаж, гарын үсэг зурсан	30.0	30
	Тэмдэглэл	Саналыг тусгаж, засвар оруулах	84.5	60
		Хянаж, гарын үсэг зурсан	24.5	60
	Бүрэлдэхүүн	Магадлалын төсөлд санал өгөх	42.3	45
		Тогтоолын төсөлд санал өгөх	49.1	45
Илтгэгч	Магадлал, тогтоол	Төсөл бичих	632.7	975.9
		Даргалагч, бүрэлдэхүүнээс ирүүлсэн саналуудыг төсөл тусгах эсэх	111.8	60
		Саналыг тусган боловсруулах	231.8	90
		Гарын үсэг зурах	20.5	30
Нийт хугацаа /минутаар/			5015.5	11907.8

Үүнээс хамгийн их хугацааг шаардлагатай хууль, тогтоомжийг судлахад 5255.4 минут, хэргийн материалыг уншиж судлахад 1401 минут, шүүхийн магадлал, тогтоолын төсөл боловсруулахад 975.9 минут, шүүхийн практик судлахад 807.2 минутыг тус тус зарцуулж байна.

Хүснэгт 133 Маргааны төрлөөр зарцуулах хугацаа

№	Маргааны төрөл	Зураглал	Асуумж
1.	Газрын	5415	24090
2.	Төрийн албаны	5415	23782.5
3.	Төрийн хяналт, шалгалттай холбоотой	5415	25497.5
4.	Ашигт малтмалтай холбоотой	5415	24370
5.	Төрийн болон орон нутгийн өмчийн хөрөнгөөр бараа, ажил үйлчилгээ худалдан авахтай холбоотой /тендер/	5415	24237.5
6.	Татварын	5965	23827.5
7.	Улсын бүртгэлтэй холбоотой	5965	26142.5

8.	Нийгмийн даатгалтай холбоотой	5965	23557.5
9.	Тусгай зөвшөөрөлтэй холбоотой	5965	23712.5
10.	Барилгын эрх зүйн маргаан	5965	25800
11.	Улсын байцаагчийн акттай холбоотой	5965	24075
12.	Байгаль орчныг хамгаалахтай холбоотой	5965	23820
13.	Боловсролтой холбоотой	5965	25902.5
14.	Санхүүгийн зохицуулах хороотой холбоотой	5965	23657.5
15.	Хүүхдийн эрхтэй холбоотой	3555	25750
16.	Шударга бус өрсөлдөөнийг хянан зохицуулах, хэрэглэгчийн эрх ашигтай холбоотой	3735	23657.5
17.	Зохиогчийн эрх, барааны тэмдэгтэй холбоотой	3765	25657.5
18.	Нийтийн өмчийг хамгаалахтай холбоотой	3675	22947.5
19.	Гаальтай холбоотой маргаан	3675	24742.5
20.	Оюуны өмчтэй холбоотой	3765	25342.5
21.	Нийтийн эрүүл мэндтэй холбоотой	3705	22267.5
22.	Зам тээвэртэй холбоотой маргаан	3705	25152.5
Дундаж /минутаар/		5015.4	24454.0

Маргааны төрлийн хувьд Ерөнхий шүүгч болон шүүгч захиргааны 1 хэрэг, маргаан эцэслэн шийдвэрлэхэд дунджаар 24454 минут /407.5 цаг, 50.9 ажлын өдөр/ зарцуулж байгаа бөгөөд хамгийн их хугацааг улсын бүртгэл, боловсрол, нийгмийн даатгал, барилга, тусгай зөвшөөрөл, улсын байцаагчийн акт, байгаль орчныг хамгаалах, санхүүгийн зохицуулах хороотой холбоотой хэрэг, маргаануудад зарцуулж байна.

Захиргааны хэргийн давж заалдах шатны 1 шүүгч жилд дунджаар 62.6 хэрэг, маргаан хянан шийдвэрлэдэг бол 1 хэргийг эцэслэн шийдвэрлэхэд ажлын 24.8 өдөр зарцуулж байна. Өөрөөр хэлбэл захиргааны хэргийн анхан шатны 1 шүүгч жилд 62.6 хэрэг, маргааныг эцэслэн шийдвэрлэхэд 1552.4 ажлын өдрийг зарцуулахаар байна.

ТАВ. ДҮГНЭЛТ

Эрүү: Эрүүгийн хэргийн анхан шатны шүүхийн Ерөнхий шүүгч, шүүгчийн 1 хэргийг хянан шийдвэрлэхэд зарцуулж буй дундаж хугацаа асуумжийн үр дүнгээр **10269.7** минут **171.2** цаг **21.3** ажлын өдөр зарцуулж байна. Энэ ажлын байрны зураглалын үр дүнгээр шүүгч ердийн журмаар хэрэг хянан шийдвэрлэхэд зарцуулж буй **2327.8** минутаас **4.4** дахин их хугацаа зарцуулж байна гэсэн үр дүн гарчээ.

Ажиллагаа	<i>Хүснэгт 134 Ажиллагааг харьцуулсан харьцуулалт</i>								
	Ердийн журмаар			Хялбаршуулсан журмаар			Зөрчлийн хэрэг		
	Асуумжаар ирүүлсэн дундаж хугацаа	Ажлын байрны зураглалын дундаж хугацаа	Дундаж	Асуумжаар ирүүлсэн дундаж хугацаа	Ажлын байрны зураглалын дундаж хугацаа	Дундаж	Асуумжаар ирүүлсэн дундаж хугацаа	Ажлын байрны зураглалын дундаж хугацаа	Дундаж
Хэргийн материалтай танилцах	4227.2	590.2	2408.7	957.7	146.9	552.3	116.1	74.9	95.5

Хэрэг авснаас ажиллагаа	хүлээн хойших	438.1	169.1	303.6						
Хэргийг хуралдаанаар хэлэлцэхэд бэлтгэх, хэлэлцэх	шүүх	309.6	862.4	586	76.3	43.2	59.7	259.4	18.1	138.7
Шийдвэр боловсруулах, хянах, гарын зурах	үсэг	5082.3	640.8	2861.5	2862.8	146.3	1504.5	1903.7	71.5	987.6
Хэрэг хянан шийдвэрлэсний дараах ажиллагаа		212.7	64.8	138.75	575.7	49.2	312.4	301.7	31	166.3

2018 онд Шүүхийн ерөнхий зөвлөлийн захиалгаар Хөгжлийн санаачилга, бодлого судалгааны төвийн хийсэн судалгаанд жилд дунджаар эрүүгийн хэргийн анхан шатны шүүхийн нэг шүүгч 75 хэрэг, иргэний хэргийн анхан шатны шүүхийн нэг шүүгч 200, захиргааны хэргийн анхан шатны шүүхийн нэг шүүгч 42 хэрэг шийдэх нь шүүхийн шийдвэр чанартай бөгөөд үндэслэл бүхий шийдвэр гарна” гэж санал асуулгад хариулсан талаар дурдсан байна.⁵

Жилд хөдөлмөрийн тухай хуульд заасан бүх нийтээр амрах болон тэмдэглэлт баярын өдөр, ээлжийн амралтын өдрийг хасаж тооцоход 250 орчим өдөр ажиллах ёстой гэж үзэн ажлын байны зураглал болон асуумжийн үр дүнг тооцон үзэв.

Ажлын байрны зураглалын үр дүнгээр хугацааг тооцвол эрүүгийн хэргийн анхан шатны шүүхийн шүүгч 52 хэргийг шийдэх боломжит хугацаа гэж гарсан бол энэ асуумжийн үр дүнгээр нэг хэрэгт зарцуулж буй хугацаагаар тооцон үзэхэд шүүгч жилд 11.7 хэрэг хянан шийдвэрлэхээр үр гарсан нь бодит байдлаас хэтийдсэн үр дүн гарч байна.

Эрүүгийн хэргийн анхан шатны шүүхийн Ерөнхий шүүгч, шүүгч зөрчлийн хэрэг хянан шийдвэрлэхэд нэг хэрэгт дунджаар 2580.2 минут 43.0 цаг, 5.4 хоног /ажлын 8 цагаар/-т хянан шийдвэрлэж байгаа гэсэн үр дүн гарсан байна. Энэ нь ажлын байрны зураглалын үр дүнгээр гарсан 195.4 минутаас 13.2 дахин их хугацаа зарцуулж байна гэсэн үр дүн гарсан байна. Энэ нь эрүүгийн хэргийн анхан шатны шүүхийн зөрчлийн хэрэг хянан шийдвэрлэж буй шүүгч жилд ажиллах 250 орчим хоног гэж тооцон үзэхэд 46.3 хэрэг хянан шийдвэрлэх боломжтой гэж гарсан байна.

Анхан шатны шүүхийн шүүгч зөрчлийн хэрэгт заруулж буй хугацааг хийж буй ажиллагаагаар задлан үзэхэд Хэргийн материалтай танилцах шатанд 4.5 хувь буюу 116.1 минутыг, Хэргийг шүүх хуралдаанаар хэлэлцэхэд бэлтгэх, хэлэлцэх үе шатанд 10.1 хувь буюу 259.4 минутыг, Шийдвэр боловсруулах, хянах, гарын үсэг зурах үе шатанд 73.8 хувь буюу 1903.7 минутыг, Хэрэг хянан шийдвэрлэсний дараах ажиллагаанд 11.6 хувь буюу 301.7 минутыг тус тус зарцуулж байна.

Хөдөө аж ахуйн их сургуулийн багш нараас бүрдсэн судалгааны багийн үр дүнгээр 1 эрүүгийн хэрэгт 2.4 иргэний хэрэг, 10.2 зөрчлийн хэрэг дүйцүүлэн бодох боломжтой бөгөөд захиргааны хэргийг дүйцүүлэн бодох боломжгүй байна гэсэн дүгнэлтийг гаргасан байна.

Энэ асуумжийн судалгааны үр дүнгээр 1 Эрүүгийн хэрэг хянан шийдвэрлэж буй хугацаа нь 1.7-2.0 иргэний хэрэг хянан шийдвэрлэсэн хугацаатай тэнцэж байна. Мөн 1

⁵ Шүүгчийн ажлын ачаалал тодорхойлох судалгааны тайлан. Хөгжлийн санаачилга, бодлого судалгааны төв, Шүүхийн ерөнхий зөвлөл. 2018 он. 68 дахь тал.

эрүүгийн хэрэг хянан шийдвэрлэж буй хугацаа нь 3.9 зөрчлийн хэрэг шийдвэрлэх хугацаатай тэнцэж байна гэсэн үр дүн гарчээ.

Эрүүгийн хэргийн давж заалдах шатны шүүхийн Ерөнхий шүүгч, шүүгчийн 1 хэргийг хянан шийдвэрлэхэд зарцуулж буй дундаж хугацаа асуумжийн үр дүнгээр **7613.8** минут, **126.8** цаг, **15.8** ажлын өдөр зарцуулж байна.

Давах

Ажиллагаа	Эрүүгийн хэрэг			Зөрчлийн хэрэг		
	Асуумжаар ирүүлсэн дундаж хугацаа	Ажлын байрны зураглалын дундаж хугацаа	Дундаж	Асуумжаар ирүүлсэн дундаж хугацаа	Ажлын байрны зураглалын дундаж хугацаа	Дундаж
Хэргийн материалтай танилцах	4288.6	2192.3	3240.5	343.4	879.1	611.3
Хэрэг хүлээн авснаас хойших ажиллагаа	197.5	57.8	127.7	107.5	118.1	112.8
Хэргийг шүүх хуралдаанаар хэлэлцэхэд бэлтгэх, хэлэлцэх	526.5	338	432.3	166.7	88.2	127.5
Шийдвэр боловсруулах, хянах, гарын үсэг зурах	2493.5	1001.7	1747.6	966.6	621	793.8
Хэрэг хянан шийдвэрлэсний дараах ажиллагаа	107.7	55.3	81.5	59.3	167.5	113.4

Эрүүгийн хэргийн давж заалдах шатны шүүхийн нэг шүүгч хэргийн материалтай танилцах шатанд 56.3 хувь буюу 4288.6 минутыг, Хэрэг хүлээн авснаас хойших ажиллагааны шатанд 2.6 хувь буюу 197.5 минутыг, Хэргийг шүүх хуралдаанаар хэлэлцэхэд бэлтгэх, хэлэлцэх үе шатанд 6.9 хувь буюу 526.5 минутыг, Шийдвэр боловсруулах, хянах, гарын үсэг зурах үе шатанд 32.7 хувь буюу 2493.5 минутыг, Хэрэг хянан шийдвэрлэсний дараах ажиллагаанд 1.4 хувь буюу 107.7 минутыг тус тус зарцуулж байна.

Жилд хөдөлмөрийн тухай хуульд заасан бүх нийтээр амрах болон тэмдэглэлт баярын өдөр, ээлжийн амралтын өдрийг хасаж тооцоход 250 орчим өдөр ажиллах ёстой гэж үзвэл эрүүгийн хэргийн давж заалдах шатны шүүхийн нэг шүүгч жилд 15:8 хэргийг хянан шийдвэрлэх боломжтой байна гэсэн үр дүн асуумжаар гарсан байна.

Иргэн: Иргэний хэргийн анхан шатны 29 шүүхээс асуумж бөглөн ирүүлсэн бөгөөд асуумжаар ирүүлсэн дундаж хугацаа 3084.7 минут буюу 51.4 цаг 6.4 ажлын өдөр хэрэг хянан шийдвэрлэх ажиллагаа хийж байна. Ажлын байрны зураглалын дундаж хугацаа 2.6 ажлын өдөр байсан бол асуумжаар ирүүлсэн дундаж хугацаа 6.4 ажлын өдөр буюу 2.4 дахин их хугацаатай байна.

Хэрэг хянан шийдвэрлэхэд нэг хэрэгт ажлын байрны зураглалын дундаж хугацаа болон асуумжаар ирүүлсэн дундаж хугацааг дундчилж авч үзвэл 2166.5 минут буюу 36.1 цаг 4.5 ажлын өдөр хэрэг хянан шийдвэрлэх ажиллагаа хийж байна.

Асуумжаар иргэний хэрэг үүсгэх эсэхийг шийдвэрлэх шат 6.2 хувь, хэрэг үүсгэснээс хэргийг шүүх хуралдаанаар хэлэлцүүлэх шийдвэр гаргах хүртэлх хугацааны ажиллагааны

шат 44.2 хувь, хэргийг шүүх хуралдаанаар хэлэлцэхэд бэлтгэх, хэлэлцэх үе шат 46.8 хувь, хэргийг эцэслэн шийдвэрлэсний дараах үе шат 2.8 хувийг тус тус эзэлж байна.

Иргэний хэргийн анхан шатны шүүхийн шүүгч хялбаршуулсан журмаар хэрэг хянан шийдвэрлэхэд асуумжаар ирүүлсэн дундаж хугацаа 675.7 минут буюу 11.2 цаг 1.4 ажлын өдөр хэрэг хянан шийдвэрлэх ажиллагаа хийж байна. Ажлын байрны зураглалын дундаж хугацаа 0.8 ажлын өдөр бол асуумжаар ирүүлсэн дундаж хугацаа 1.4 ажлын өдөр буюу 1.7 дахин их хугацаатай байна.

Хэрэг хянан шийдвэрлэхэд нэг хэрэгт ажлын байрны зураглалын дундаж хугацаа болон асуумжаар ирүүлсэн дундаж хугацааг дундчилж авч үзвэл 551.8 минут буюу 9.1 цаг 1.1 ажлын өдөр хэрэг хянан шийдвэрлэх ажиллагаа хийж байна.

Иргэний хэргийн анхан шатны шүүхийн шүүгчийн бага үнийн дүнтэй хэрэг маргааны хувьд асуумжаар дундаж хугацаа 2935.1 минут буюу 48.9 цаг 6.1 ажлын өдөр хэрэг хянан шийдвэрлэх ажиллагаа хийж байна. Ажлын байрны зураглалын дундаж хугацаа 1.6 ажлын өдөр бол асуумжаар ирүүлсэн дундаж хугацаа 1.4 ажлын өдөр буюу 1.7 дахин их хугацаатай байна.

Хэрэг хянан шийдвэрлэхэд нэг хэрэгт ажлын байрны зураглалын дундаж хугацаа болон асуумжаар ирүүлсэн дундаж хугацааг дундчилж авч үзвэл 1865.7 минут буюу 31 цаг 3.8 ажлын өдөр хэрэг хянан шийдвэрлэх ажиллагаа хийж байна.

Иргэний хэргийн давж заалдах шатны 11 шүүхээс асуумж бөглөн ирүүлсэн бөгөөд нэг шүүгч хэрэг хянан шийдвэрлэхэд нэг хэрэгт дунджаар 3471.4 минут буюу 57.8 цаг 7.2 ажлын өдөр хэрэг хянан шийдвэрлэх ажиллагаа хийж байна. Ажлын байрны зураглалын дундаж хугацаа 0.8 ажлын өдөр байсан бол асуумжаар ирүүлсэн дундаж хугацаа 7.2 ажлын өдөр буюу 9 дахин их хугацаатай байна. Асуумжаар хэргийг шүүгч хүлээн авах үе шат 17.2 хувь, хэргийг шүүх хуралдаанаар хэлэлцэхэд бэлтгэх, хэлэлцэх үе шат 71.6 хувь, хэргийг эцэслэн шийдвэрлэсний дараах үе шат 11.2 хувийг тус тус эзэлж байна.

Иргэний хэргийн хавтаст хэрэгт хийсэн баримт бичгийн судалгааны тайланд Хэрэг хянан шийдвэрлэх ажиллагааны 1-р үе шат “Иргэний хэрэг үүсгэх эсэхийг шийдвэрлэх шат”-нд 6 хэрэгт 17 ажиллагааг 55 хоногийн туршид, 2-р үе шат “Хэрэг үүсгэснээс хэргийг шүүх хуралдаанаар хэлэлцүүлэх шийдвэр гаргах хүртэлх хугацааны ажиллагаа”-нд 86 ажиллагааг 317 хоногийн туршид, 3-р үе шат “Хэргийг шүүх хуралдаанаар хэлэлцэхэд бэлтгэх, хэлэлцэх үе шат”-нд 83 ажиллагааг 518 хоногт, 4-р үе шат “Хэргийг эцэслэн шийдвэрлэсний дараах ажиллагаа”-нд 51 ажиллагааг 477 хоногт, нийт 237 ажиллагааг хийж гүйцэтгэхэд 1367 хоног зарцуулжээ.

Дээрх үзүүлэлтээс харвал хэрэг хянан шийдвэрлэх ажиллагааны 2, 3-р үе шатанд буюу хэрэг үүсгэснээс хэргийг шүүх хуралдаанаар хэлэлцүүлэх шийдвэр гаргах хүртэлх хугацааны ажиллагаа, хэргийг шүүх хуралдаанаар хэлэлцэхэд бэлтгэх, хэлэлцэх үе шатуудад хамгийн их буюу 169 ажиллагааг хийж гүйцэтгэхэд 1004 хоног зарцуулсан байна. Нийт 1367 хоногийн 1004 хоног нь дээрх 2 үе шатыг эзэлж байна. Харин 4-р үе шат буюу “Хэргийг эцэслэн шийдвэрлэсний дараах ажиллагаа”-нд 51 ажиллагааг 477 хоног зарцуулсан байгаа нь хамгийн олон хоног зарцуулсан байна.

Маргааны төрлийн хувьд асуумжид хамгийн их хугацааг Иргэний хуулиар буюу гэрээний маргаан, гэрээний бус үүрэгтэй холбоотой хэрэг, маргаан хянан шийдвэрлэхэд зарцуулж байгаа бол хамгийн бага хугацааг Иргэний хэрэг хянан шийдвэрлэх тухай хуулиар буюу онцгой ажиллагааны хэрэг, маргаан хянан шийдвэрлэхэд зарцуулж байна.

Иргэний хэргийн хавтаст хэрэгт хийсэн баримт бичгийн судалгааны тайлангаас үзэхэд хамгийн их хугацааг Иргэний хуулиар буюу гэрээний маргаан, гэрээний бус үүрэгтэй

холбоотой хэрэг хянан шийдвэрлэхэд зарцуулж байгаа бол хамгийн бага хугацааг Гэр бүлийн тухай хуулиар шийдвэрлэсэн хэрэг, маргааныг хянан шийдвэрлэхэд зарцуулж байна.

Захиргаа: Захиргааны хэргийн анхан шатны 21 шүүхээс асуумж бөглөн ирүүлсэн бөгөөд асуумжаар ирүүлсэн дундаж хугацаа 28583.5 минут буюу 476.3 цаг 59.5 ажлын өдөр хэрэг хянан шийдвэрлэх ажиллагаа хийж байна. Ажлын байрны зураглалын дундаж хугацаа 59.5 ажлын өдөр байсан бол асуумжаар ирүүлсэн дундаж хугацаа 7.2 ажлын өдөр буюу 8.3 дахин их хугацаатай байна.

Хэрэг хянан шийдвэрлэхэд нэг хэрэгт ажлын байрны зураглалын дундаж хугацаа болон асуумжаар ирүүлсэн дундаж хугацааг дундчилж авч үзвэл 16011.6 минут буюу 266.9 цаг 33.4 ажлын өдөр хэрэг хянан шийдвэрлэх ажиллагаа хийж байна.

Асуумжаар захиргааны хэрэг үүсгэх эсэхийг шийдвэрлэх шат 7 хувь, хэрэг үүсгэснээс хэргийг шүүх хуралдаанаар хэлэлцүүлэх шийдвэр гаргах хүртэлх хугацааны ажиллагааны шат 70.9 хувь, хэргийг шүүх хуралдаанаар хэлэлцэхэд бэлтгэх, хэлэлцэх үе шат 15.4 хувь, хэргийг эцэслэн шийдвэрлэсний дараах үе шат 6.7 хувийг тус тус эзэлж байна.

Захиргааны хэргийн давж заалдах шатны шүүхээс асуумж бөглөн ирүүлсэн бөгөөд нэг шүүгч хэрэг хянан шийдвэрлэхэд нэг хэрэгт дунджаар 11907.8 минут буюу 198.4 цаг 24.8 ажлын өдөр хэрэг хянан шийдвэрлэх ажиллагаа хийж байна. Ажлын байрны зураглалын дундаж хугацаа 10.4 ажлын өдөр байсан бол асуумжаар ирүүлсэн дундаж хугацаа 24.8 ажлын өдөр буюу 2.4 дахин их хугацаатай байна.

Захиргааны хэргийн хавтаст хэрэгт хийсэн баримт бичгийн судалгааны тайланд Хэрэг хянан шийдвэрлэх ажиллагааны 1-р үе шат “Захиргааны хэрэг үүсгэх эсэхийг шийдвэрлэх шат” 26 буюу 10.4 хувь, 2-р үе шат “Хэрэг үүсгэснээс хэрэг шийдвэрлэх хүртэлх үе шат” 191 буюу 76.1 хувь, 3-р шат “Хэргийг эцэслэн шийдвэрлэсний дараах үе шат” 34 буюу 13.5 хувийг тус тус эзэлж байна.

Маргааны төрлийн хувьд анхан шатны Ерөнхий шүүгч, шүүгч захиргааны 1 хэрэг, маргаан эцэслэн шийдвэрлэхэд дунджаар 66 ажлын өдөр зарцуулж байна.

Ерөнхий шүүгчийн хувьд захиргааны 1 хэрэг, маргаан эцэслэн шийдвэрлэхэд дунджаар 70.4 ажлын өдөр зарцуулж байгаа бөгөөд хамгийн их хугацааг газартай холбоотой хэрэг, маргаан 90 ажлын өдөр, төрийн албатай холбоотой хэрэг, маргаан 89.3 ажлын өдөр, төрийн хяналт, шалгалттай холбоотой хэрэг, маргаан 86.3 ажлын өдөр тус тус зарцуулж байна.

Шүүгчийн хувьд захиргааны 1 хэрэг, маргаан эцэслэн шийдвэрлэхэд дунджаар 61.6 ажлын өдөр зарцуулж байгаа бөгөөд хамгийн их хугацааг татвартай холбоотой хэрэг, маргаан 89.4 ажлын өдөр, газартай холбоотой хэрэг, маргаан 83.4 ажлын өдөр, төрийн хяналт, шалгалттай холбоотой хэрэг, маргаан 79.5 ажлын өдөр тус тус зарцуулж байна.

Харин “Захиргааны хэргийн хавтаст хэрэгт хийсэн баримт бичгийн судалгааны тайлан”-д газрын хэрэг, маргаан шийдвэрлэхэд 4050 хоног, татварын хэрэг, маргаан шийдвэрлэхэд 3435 хоног, төрийн албаны маргаан шийдвэрлэхэд 3857 хоног тус тус зарцуулж байгаа нь хамгийн их хугацаатай байна.

Захиргааны хэргийн анхан шатны 1 шүүгч жилд дунджаар 23.9 хэрэг, маргаан хянан шийдвэрлэдэг бол 1 хэргийг эцэслэн шийдвэрлэхэд ажлын 59.5 өдөр зарцуулж байна. Өөрөөр хэлбэл захиргааны хэргийн анхан шатны 1 шүүгч жилд 23.9 хэрэг, маргааныг эцэслэн шийдвэрлэхэд 1422 ажлын өдрийг зарцуулахаар байна.

Харин Нийслэл дэх захиргааны хэргийн анхан шатны шүүхийн шүүгчийн хувьд 1 жилд 54.1 хэрэг, маргаан хянан шийдвэрлэдэг бол 1 хэргийг эцэслэн шийдвэрлэхэд ажлын 59.5 өдөр зарцуулж байгаа гэж үзвэл жилд 3218.9 ажлын өдөр зарцуулахаар байна.

Гурав. Эрүү, иргэн, захиргааны хэргийн хавтаст хэрэгт хийсэн баримт бичгийн судалгааны тайлан

СУДАЛГААНЫ ХУРААНГУЙ.....

НЭГДҮГЭЭР БҮЛЭГ. ЗАХИРГААНЫ ХЭРЭГ.....

НЭГ. ХЯЛБАРШУУЛСАН ЖУРМААР ШИЙДВЭРЛЭСЭН ЗАХИРГААНЫ ХЭРЭГ.....

1. УДИРТГАЛ.....

1.1. Хавтаст хэргийн талаарх ерөнхий мэдээлэл.....

1.2. Нэхэмжлэлийн шаардлагын товч утга.....

1.3. Хавтас хэрэг доторх баримтын задаргаа.....

1.4. Нийт ажиллагаа /шүүн таслах ажиллагааны үе шатаар/.....

2. ҮНДСЭН ХЭСЭГ.....

2.1. 28/2017/0903/з.....

2.2. 128/2017/0270/з.....

2.3. 128/2018/0106/з.....

2.4. 128/2018/0795/з.....

2.5. 28/2018/0575/з.....

2.6. 28/2018/0184/з.....

2.7. 128/2018/0203/з.....

ХОЁР. ЕРДИЙН ЖУРМААР ШИЙДВЭРЛЭСЭН ЗАХИРГААНЫ ХЭРЭГ.....

1. УДИРТГАЛ.....

1.1. Судалгааны түүвэр.....

1.2. Хэрэг хянан шийдвэрлэсэн хугацаа.....

1.3. Хавтаст хэргийн талаарх ерөнхий мэдээлэл.....

1.4. Нэхэмжлэлийн товч утга.....

1.5. Нэхэмжлэлийн төрөл.....

1.6. Хавтаст хэрэг доторх баримтын задаргаа.....

1.7. Хавтаст хэрэг доторх нотлох баримтын эзэлж буй хувь.....

1.8. Түгээмэл төрлийн хэргийн нийт ажиллагаа.....

.....

1.9. Бусад төрлийн хэргийн нийт ажиллагаа.....

2. ҮНДСЭН ХЭСЭГ.....

2.1. Ашигт малтмал.....

2.2. Газар.....

2.3. Тендер.....

2.4. Төрийн алба.....

2.5. Татвар.....

2.6. Тусгай зөвшөөрөл.....

2.7. Шударга өрсөлдөөн.....

2.8. Гааль.....

2.9. Оюуны өмч.....

2.10. Санхүүгийн зохицуулах хороо
2.11. Төрийн хяналт шалгалт
2.12. Боловсрол
2.13. Нийгмийн даатгал
2.14. Улсын бүртгэл
2.15. Байгаль орчин
2.16. Зам тээвэр
2.17. Ажиллагаанд зарцуулсан хоног /шүүхийн шатлалаар/
2.18. Хавтаст хэрэгт хийгдсэн ажиллагаа /шүүхийн шатлалаар/
3. ХАВСРАЛ
ХОЁРДУГААР БҮЛЭГ. ИРГЭНИЙ ХЭРЭГ
НЭГ. БАГА ҮНИЙН ДҮНТЭЙ ИРГЭНИЙ ХЭРЭГ
1. УДИРТГАЛ
1.1. Хэрэг хянан шийдвэрлэсэн хугацаа
1.2. Хавтаст хэргийн талаарх ерөнхий мэдээлэл
1.3. Нэхэмжлэлийн товч утга
1.4. Хавтаст хэрэг доторх баримтын задаргаа
2. ҮНДСЭН ХЭСЭГ
2.1. Нийт ажиллагааны тоо /шүүхийн шатлалаар/
2.2. Нийт ажиллагааны хувь /шүүхийн шатлалаар/
2.3. Хэрэг хянан шийдвэрлэсэн хугацаа /шүүхийн шатлалаар/
2.4. Нийт ажиллагаа /шүүн таслах ажиллагааны үе шатаар/
3. ХАВСРАЛТ
ХОЁР. ХЯЛБАРШУУЛСАН ЖУРМААР ШИЙДВЭРЛЭСЭН ИРГЭНИЙ ХЭРЭГ
1. УДИРТГАЛ
1.1. Хэрэг хянан шийдвэрлэсэн хугацаа
1.2. Хавтаст хэргийн талаарх ерөнхий мэдээлэл
1.3. Нэхэмжлэлийн товч утга
1.4. Хавтаст хэрэг доторх баримтын задаргаа
1.6. Нийт ажиллагаа /шүүхийн шатлалаар/
2. ҮНДСЭН ХЭСЭГ
2.1. Иргэний эрх зүйн 12 маргаан
2.2. Гэр бүлийн 2 маргаан
2.3. Хөдөлмөрийн 2 маргаан
3. ХАВСРАЛТ
ГУРАВ. ЕРДИЙН ЖУРМААР ШИЙДВЭРЛЭСЭН ИРГЭНИЙ ХЭРЭГ
1. УДИРТГАЛ
1.1. Хавтаст хэргийн талаарх ерөнхий мэдээлэл
1.2. Нэхэмжлэлийн шаардлага

1.3. Маргааны төрөл /хувиар/.....
1.4. Иргэний хэрэгт эзэлж байгаа гэрээний төрөл /хувиар/
.....
1.5. Хавтаст хэрэг доторх баримтын задаргаа.....
1.6. Хавтаст хэрэг доторх баримтын задаргаа.....
1.7. Нийт ажиллагаа / хэргийн маргааны төрөл түс бүрээр/.....
<u>2. ҮНДСЭН ХЭСЭГ</u>
2.1. Иргэний эрх зүйн маргаан
2.2. Гэр бүлийн маргаан.....
2.3. Шүүхийн шийдвэр гүйцэтгэлтэй холбоотой маргаан
2.4. Хөдөлмөрийн маргаан.....
2.5. Цагаатгалын нөхөн олговор.....
<u>3. НЭХЭМЖЛЭЛ, ХАРИУ ТАЙЛБАР, СӨРӨГ НЭХЭМЖЛЭЛ, ХҮСЭЛТ, ГОМДОЛ, ТАЙЛБАРЫН ДАВТАМЖ БОЛОН ТЭДГЭЭРИЙГ ГАРГАСАН СУБЪЕКТИЙН АНГИЛАЛ</u>
.....
3.1. Хэргийн субъектүүдийн шүүхийн ажиллагаанд оролцож байгаа оролцоо
3.2. Иргэний эрх зүйн маргаан
3.2. Гэр бүлийн маргаан
3.3. Хөдөлмөрийн маргаан.....
3.4. Шүүхийн шийдвэр гүйцэтгэлтэй холбоотой маргаан
<u>4. ХАВСРАЛТ</u>
<u>ГУРАВДУГААР БҮЛЭГ. ЭРҮҮГИЙН ХЭРЭГ</u>
<u>1. УДИРТГАЛ</u>
1.1. Хавтаст хэргийн талаарх ерөнхий мэдээлэл.....
1.2. Хэрэг хянан шийдвэрлэхэд зарцуулсан хугацаа /хэргийн зүйчлэлээр/
1.3. Хэрэг хянан шийдвэрлэхэд зарцуулсан хугацаа
1.4. Шүүхийн шатанд хийгдсэн ажиллагаа /хэргийн зүйчлэлээр/.....
<u>2. ҮНДСЭН ХЭСЭГ</u>
2.1. Хүний эрүүл мэндэд хүнд хохирол санаатай учруулах /11.1-1/.....
2.2. Хүний эрүүл мэндэд хүндэвтэр хохирол санаатай учруулах /11.4-1/.....
2.3. Хүний эрүүл мэндэд хөнгөн хохирол санаатай учруулах /11.6-1/
2.4. Хүний эрүүл мэндэд хөнгөн хохирол санаатай учруулах
2.5. Хулгайлах /17.1-1/.....
2.6. Хулгайлах /17.1-2/.....
2.7. Залилах /7.3-1/.....
2.8. Алдаатай гүйлгээ, андуурагдсан илгээмж, гээгдэл эд хөрөнгө, алдуул мал завших
.....
2.9. Мал хулгайлах /17.12-1/
2.10. Мансууруулах эм, сэтгэцэд нөлөөт бодисыг хууль бусаар ашиглах /20.7-1/.....

[2.11. Авто тээврийн хэрэгслийн хөдөлгөөний аюулгүй байдал, ашиглалтын журам зөрчих /27.10-1/](#).....

[2.12. Авто тээврийн хэрэгслийн хөдөлгөөний аюулгүй байдал, ашиглалтын журам зөрчих /27.10-2/](#).....

4. Хавсралт

ДӨРӨВДҮГЭЭР БҮЛЭГ. НЭГДСЭН ДҮГНЭЛТ, САНАЛ

СУДАЛГААНЫ ХУРААНГУЙ

Шүүгч, шүүгчийн туслахын ажиллагааны ачааллыг тооцох, хүний нөөцийн бодлогыг оновчтой тодорхойлох, шүүх байгуулах тухай хуулийн төслийн санал боловсруулах ажлын хүрээнд улсын хэмжээнд эрүү, иргэн, захиргааны хэргийн шүүхийн хянан шийдвэрлэсэн хэргийн 80-аас дээш хувийг эзэлж буй хэрэг, маргааны төрлөөс⁶ тухайн хэрэг маргааныг хянан шийдвэрлэсэн дундаж хугацааг харгалзан түүврийн аргаар захиргааны 48 хэрэг /98 хавтас, 18,576 хуудас/, иргэний 53 хэрэг /77 хавтас, 11,126 хуудас/, эрүүгийн 30 хэрэг /37 хавтас, 5780 хуудас/ нийт 131 хэрэг /212 хавтас, 35,482 хуудас/-ийг сонгон авч, баримт бичгийн судалгааг хийж гүйцэтгэлээ.

Хэргийн хөдөлгөөний удирдлагын хэлтсээс сүүлийн 5 жилийн хугацаанд 3 шатны шүүхээр шийдвэрлэгдсэн эрүү, иргэн, захиргааны хэргийн жагсаалт болон холбогдох бусад мэдээллийг нэгдсэн баазаас татаж өгснийг баталгаат эх сурвалж буюу эх дата хэмээн үзэж, тэрхүү дата-аас хавтаст хэргийн судалгааны түүврийг гаргаж авлаа.

Судалгаанд дараах тооны түүврийг хамруулсан байна. Нийлбэр дүнг дурдвал эрүү, иргэн, захиргааны хэргийн нийт **131** хэргийн, **212** хавтас **35,482 хуудас** бүхий хэргийн материалд дүн шинжилгээ хийсэн.

Хүснэгт 1. Дүн шинжилгээ хийсэн хэргийн задаргаа

Хэргийн төрөл	Хялбаршуулсан журам			Ердийн журам			Бага үнийн дүнтэй иргэний хэрэг			Нийт хэрэг	Нийт хавтас	Нийт хуудас
	Хэрэг	XX-ийн тоо	Хуудасны тоо	Хэрэг	XX-ийн тоо	Хуудасны тоо	Хэрэг	XX-ийн тоо	Хуудасны тоо			
Захиргаа	7	8	1,111	41	90	17,465	-	-	-	48	98	18,576
Иргэн	16	16	631	31	55	9,967	6	6	528	53	77	11,126
Эрүү	-	-	-	30	37	5,780	-	-	-	30	37	5780
Нийлбэр дүн										131	212	35,482

Судалгааны тайлан нь дүгнэлт, зөвлөмжөөс гадна захиргаа, иргэн, эрүү, гэсэн 3 үндсэн бүлгээс бүтсэн бөгөөд захиргааны хэргийн бүлэг нь дотроо 1. Хялбаршуулсан болон

⁶ Монгол Улсын шүүхийн 2021 оны бүтэн жилийн шүүн таслах ажиллагааны нэгдсэн дүн мэдээ

2. Ердийн журмаар шийдвэрлэгдсэн захиргааны хэрэг гэсэн 2 дэд бүлэг, иргэний хэргийн хэргийн бүлэг нь дотроо 1. Бага үнийн дүнтэй иргэний хэрэг, 2. Хялбаршуулсан болон 3. Ердийн журмаар шийдвэрлэгдсэн иргэний хэрэг гэсэн 3 дэд бүлэг, эрүүгийн хэргийн бүлэг нь 1. Удиртгал, 2. Үндсэн хэсэг гэсэн 2 дэд бүлгээс тус тус бүрдэнэ. Ингээд 3 үндсэн бүлэг болон тэдгээрт хамаарах дэд бүлгүүдээс гарсан судалгааны үр дүнг дор нэгтгэн танилцуулъя.

1. Захиргааны хэргийн хавтаст хэргийн судалгааны үр дүн

1.1. Хялбаршуулсан журам

Энэхүү дэд бүлэгт төрийн алба /2/, газар /2/, татвар /3/ гэсэн 3 төрлийн 7 хэргийн 8 хавтас бүхий 1,111 хуудас хэргийн материалд дүн шинжилгээ хийлээ. 1,111 хуудас хэргийн материалын 375 хуудас буюу 33.8 хувийг шүүхээс боловсруулан баримт, үлдсэн 736 хуудас буюу 66.2 хувийг бусад баримт эзэлж байв. Шүүхээс боловсруулсан баримтад бүх төрлийн баримт /хэргийн хөдөлгөөний нэгдсэн аргачлалаар батлагдсан баримт, маягтууд хамаарна/, шүүхийн илгээсэн албан бичиг шүүгчийн захирамж, шүүхийн тогтоол, утсаар ярьсан, үзлэг хийсэн, гэрч, шинжээч асуусан зэрэг шүүх хуралдааны тэмдэглэлээс бусад бүх төрлийн тэмдэглэлүүд, шүүх хуралдааны тэмдэглэл, шүүхийн шийдвэр, магадлал зэргийг хамруулсан.

Харин үлдсэн баримт болох 736 хуудас буюу 66.2 хувьд нь хэргийн оролцогчдоос гаргасан нэхэмжлэл, хариу тайлбар, сөрөг нэхэмжлэл, хүсэлт, гомдол, тайлбар, тодруулга, нотлох баримт, гэрчийн мэдүүлэг, шинжээчийн дүгнэлт, шүүхээс илгээсэн албан бичгийн хариу болон түүнд хавсаргасан материалуудыг хамруулсан юм.

Эндээс үзэхэд хавтаст хэрэгт авагдсан баримтын 1/3 хувийг шүүхээс боловсруулан гаргадаг бөгөөд үлдсэн хувийг голдуу хэргийн оролцогчдоос гаргасан нотлох баримтын шинжтэй баримт эзэлдэг ба эдгээр баримт материалыг шүүхээс шинжлэн судалж, шийдвэрээ гаргадаг болох нь харагдаж байна.

Дараагийн хэсэгт хавтаст хэрэгт бүртгэгдсэн дээрх нийт ажиллагааг 1. Хэрэг үүсгэх эсэхийг шийдвэрлэх үе шат, 2. Хэрэг үүсгэсний дараа шүүх хуралдаанд бэлтгэж, шүүхийн шийдвэр гаргах үе шат, 3. Хэргийг эцэслэн шийдвэрлэсний дараах үе шат гэж 3 ангилан авч үзсэн юм. Ингэхэд хавтаст хэрэгт бүртгэгдсэн нийт ажиллагааны 10.4 хувийг 1-р үе шатанд, 76.1 хувийг 2-р үе шатанд, 13.5 хувийг 3-р үе шатанд хийж гүйцэтгэсэн байв.

Хялбаршуулсан журмаар шийдвэрлэгдсэн хэргүүд нь бүгд анхан шатны шүүх дээр эцэслэн шийдвэрлэгдсэн байв.

1.2. Ердийн журам

Шүүхийн практикт түгээмэл шийдвэрлэгддэг 16 төрлийн 41 хэргийн 90 хавтас бүхий 17,465 хуудас хэргийн материалд дүн шинжилгээ хийлээ. Эдгээр 16 төрлийн хэргээс шүүхийн практикт хамгийн түгээмэл шийдвэрлэгддэг ашигт малтмал, газар, татвар, тендер, төрийн алба гэсэн 5 төрлийн 21 хэрэгт нийт 2788 ажиллагаа хийгдсэн байсан бол бусад 11 төрлийн 20 хэрэгт 1487 ажиллагаа хийгдсэн байв.

Энэ нь тухайн хэргийн онцлог, ээдрээ төвөгтэй байдал зэргээс шалтгаалжээ. Өөрөөр хэлбэл түгээмэл 5 төрлийн хэрэгт шүүхээс харьцангуй их ажиллагаа хийж, хугацаа арай их зарцуулдаг хандлага ажиглагдаж байна.

Мөн түгээмэл 5 төрөл болон бусад 11 төрлийн хэрэг тус бүрд хийгдсэн нийт ажиллагааг 1. Хэрэг үүсгэх эсэхийг шийдвэрлэх үе шат, 2. Хэрэг үүсгэсний дараа хэргийг шүүх хуралдаанд бэлтгэх үе шат, 3. Хэргийг шүүх хуралдаанаар хэлэлцэж, шүүхийн шийдвэр гаргах үе шат, 4. Хэргийг эцэслэн шийдвэрлэсний дараах үе шат гэж 4 ангилан авч

үзвэл дээрх 16 төрлийн хэрэгт хийгдсэн ажиллагааны 70-85 хувь, маш цөөн тохиолдолд 90 хүртэлх хувийг 2 болон 3 дахь үе шатанд хийгдсэн ажиллагаанууд эзэлж байв.

Түгээмэл 5 төрлийн хэрэгт 1-р үе шат буюу хэрэг үүсгэх эсэхийг шийдвэрлэх шатны ажиллагаа 2-4 хувь маш цөөн тохиолдолд 1 хүртэлх хувийг эзэлж байгаа нь энэ төрлийн нэхэмжлэлийг шүүхээс хүлээн авсан даруйдаа хэрэг үүсгэдэг болох нь ажиглагдлаа. Өөрөөр хэлбэл нэхэмжлэлийн бүрдүүлбэр хангуулах хугацаа тогтоох захирамж гаргах, нэхэмжлэлийг буцаах, хэрэгсэхгүй болгох зэрэг ажиллагаанууд бараг гарахгүй байгаа нь энэ төрлийн нэхэмжлэлүүд дийлэнх тохиолдолд хууль зүйн үндэслэлтэй бөгөөд магадгүй шүүхэд хандахаас өмнө хуулийн зөвлөх үйлчилгээ авах, өмгөөлөгч, итгэмжлэгдсэн төлөөлөгчтэй оролцдог байж болох юм. Харин үүний эсрэгээр бусад 11 төрлийн хэрэгт хэрэг үүсгэх эсэхийг шийдвэрлэх үе шатны ажиллагаа нийт ажиллагааны 3-4 хувь, зам тээвэр, нийгмийн даатгал, гааль зэрэг төрлийн хэрэгт 7-14 хувийг эзэлж байсан нь онцлог ялгаатай байв.

16 төрлийн хэрэг тус бүрээр, 1-4 үе шат тус бүрд хийгдсэн нийт ажиллагаанд зарцуулсан нийт хугацааг /хоногоор хэмжсэн/ үндсэн тайланд харуулсан бөгөөд товчоор дүгнэхэд дээр дурдсантай адилаар 2, 3 дахь үе шатанд нийт ажиллагааны дийлэнх олон хувь нь хийж гүйцэтгэгдсэн байв. Мөн хийгдсэн ажиллагааны тооноос хамаарч хугацаа ихсэх зүй ёсны зүй тогтол ажиглагдлаа.

Мөн дээрх 16 төрлийн нийт 41 хэрэгт хийгдсэн 4275 ажиллагаанд зарцуулсан хугацааг шүүхийн шатлалаар нь ангилан авч үзвэл анхан шатны шүүх 75 хувийг, давж заалдах шатны шүүх 15 хувийг, хяналтын шатны шүүх 10 хувийг тус тус эзэлж байна. Эндээс үзэхэд анхан шатны шүүх хамгийн их ажиллагааг хийж гүйцэтгэдэг бөгөөд хамгийн өндөр ачаалалтай ажилладаг байна.

2. Иргэний хэрэг

2.1. Бага үнийн дүнтэй иргэний хэрэг

Нэхэмжлэлийн үнийн дүн нь 10 сая хүртэлх, 6 хэргийн 6 хавтаст хэргийн 528 хуудас бүхий хэргийн материалд дүн шинжилгээ хийлээ. Хавтаст хэргийн 528 хуудсыг дотор нь задалбал 275 хуудас буюу 52 хувь нь шүүхээс боловсруулсан баримт /эрхийн акт болон бүх төрлийн баримтууд/, 228 хуудас буюу 43 хувь нь хэргийн оролцогчдоос гаргасан баримт /үүний 149 хуудас буюу 28 хувь нь нотлох баримт эзэлнэ/, үлдсэн 25 хуудас буюу 5 хувь нь эдгээр ангилалд хамаарахгүй бусад баримтууд эзэлж байв. Иргэний хэргийн шүүх нь захиргааны хэргийн шүүхийн адил мөрдөн шалгах ажиллагааг хэрэгжүүлдэггүй боловч бага үнийн дүнтэй хэрэг нь харьцангуй ажиллагаа багатай, нотлох баримт цөөтэй хэргүүд байсны улмаас шүүхээс гаргасан баримтын хувь нь хэргийн оролцогчдоос гаргасан баримтын хувиас арай өндөр байгаа нь ажиглагдсан юм.

6 хавтаст хэрэгт бүртгэгдсэн нийт 237 ажиллагааг шүүхийн шатлалаар нь авч үзвэл 192 буюу 81 хувь нь анхан шатны шүүхэд, 26 буюу 11 хувь нь давж заалдах шатны шүүхэд, 19 буюу 8 хувь нь хяналтын шатны шүүхэд хийгдсэн ажиллагаа байгаа нь анхан шатны шүүх бусад шатлалын шүүхээс илүү их ажиллагааг хийж, ачаалалтай байдаг болох нь харагдлаа. Мөн 6 хэргийн нийт 237 ажиллагааг 1. Хэрэг үүсгэх эсэхийг шийдвэрлэх үе шат, 2. Хэрэг үүсгэсний дараа хэргийг шүүх хуралдаанд бэлтгэх үе шат, 3. Хэргийг шүүх хуралдаанаар хэлэлцэж, шүүхийн шийдвэр гаргах үе шат, 4. Хэргийг шийдвэрлэсний дараах үе шат гэсэн 4 үе шатаар ангилан авч үзвэл 2 болон 3 дахь үе шатанд нийт ажиллагааны дийлэнх олон хувь нь ногдож байгааг үндсэн тайлангаас дэлгэрүүлж үзэх боломжтой.

2.2. Хялбаршуулсан журмаар шийдвэрлэгдсэн иргэний хэрэг

Иргэний эрх зүйн /12/, гэр бүлийн /2/, хөдөлмөрийн /2/ маргаан гэсэн 3 төрлийн 16 хэргийн 16 хавтаст хэрэг бүхий 631 хуудас хэргийн материалд дүн шинжилгээ хийлээ. 631 хуудасны 486 хуудас буюу 77 хувь нь шүүхээс боловсруулсан баримт /эрхийн акт болон төрөл бүрийн баримт/, 145 хуудас буюу 23 хувь нь хэргийн оролцогчдоос гаргасан баримт /69 хуудас буюу 10.9 хувь нотлох баримт эзэлнэ/ эзэлж байв.

Дээр дурдсанчлан иргэний хэргийн шүүх нь захиргааны хэргийн шүүхийн адил мөрдөн шалгах ажиллагааг хэрэгжүүлдэггүй боловч хялбаршуулсан журам болон шүүхийн шатан дахь эвлэрлээр шийдэгдсэн хэргүүдийн онцлог нь хэргийн оролцогч талаас гаргасан нотлох баримт болон бусад баримтын тоо хэмжээ харьцангуй бага байдаг тул нийлбэр дүнгээрээ шүүхээс гаргасан баримтын хувь хэмжээ өндөр дүнтэй харагдах үндэслэл боллоо. Гэвч энэхүү журмаар шийдвэрлэгдсэн хэргүүдийн хувьд хэргийн оролцогч дахин тухайн хэрэгтэй холбогдуулж, маргаан үүсгэдэггүй тул шүүх болон хэргийн оролцогч аль аль талдаа ачаалал бага, цаг хугацаа, зардал хэмнэсэн сайн жишиг тул шүүхийн практикт үүнийг дэлгэрүүлэх нь зүйтэй.

16 хэргийн 1 хэрэг нь 3 шатны шүүхээр эцэслэн шийдвэрлэгдсэн бөгөөд бусад 15 хэрэг нь анхан шатны шүүхэд шийдвэрлэгджээ. Энэхүү 1 хэрэг нь иргэний эрх зүйн маргаан байв. Мөн хэрэг хянан шийдвэрлэх ажиллагаанд зарцуулсан хугацаа нь 100-аас дээш хоногтой хэрэг 4 байсан бөгөөд бусад 12 хэргийн хувьд 100-аас доош хоногт шийдвэрлэгдсэн байв. 16 хэрэгт хийгдсэн нийт 338 ажиллагааг шүүн таслах ажиллагааны 4 үе шатаар авч үзвэл шүүх хуралдаанд бэлтгэх, шүүх хуралдааныг хийж, шүүхийн шийдвэр гаргах үе шатанд хийгдсэн ажиллагаа нь дийлэнх хувийг эзэлж байв.

2.3. Ердийн журмаар шийдвэрлэгдсэн иргэний хэрэг

Гэр бүл /3/, иргэн /19 хэрэг/, хөдөлмөр /6 хэрэг/, шүүхийн шийдвэр гүйцэтгэл /2/, цагаатгалын нөхөн олговор /1/ гэсэн нийт 5 төрлийн 31 хэргийн 55 хавтаст хэргийн 9967 хуудас бүхий хэргийн материалд дүн шинжилгээ хийлээ. Судалгааны түүврийн 19 хэрэг буюу 61 хувийг иргэний эрх зүйн маргаан эзэлж байсан бөгөөд үүний 3 хэрэг нь гэм хор, бусад 16 хэрэг нь гэрээний эрх зүйн маргаан байв.

55 хавтаст хэргийн 9967 хуудас хэргийн материалын 3659 хуудас буюу 36.7 хувь нь шүүхээс боловсруулсан баримт /эрхийн акт болон бүх төрлийн баримт хамаарна/, 5225 хуудас буюу 52.4 хувь хэргийн оролцогчдоос гаргасан баримт /үүний 4454 хуудас буюу 44.7 хувь нь нотлох баримт/, үлдсэн 1083 хуудас буюу 10.9 хувь нь бусад баримт /иргэдийн төлөөлөгчийн дүгнэлт гэх мэт эдгээр ангиллын альд нь ч хамаарахгүй баримт/ эзэлж байв.

Нийт 31 хэргийн 55 хавтаст хэрэгт хийгдсэн 2893 ажиллагааг шүүн таслах ажиллагааны 4 үе шатаар ангилан авч үзвэл хэрэг үүсгэснээс хойш хэргийг шүүх хуралдаанд бэлтгэх болон хэргийг шүүх хуралдаанаар хэлэлцүүлж, шүүхийн шийдвэр гаргах гэсэн 2, 3-р үе шатны ажиллагаа нь нийт ажиллагааны ойролцоогоор 80-84 хувийг эзэлж байв. Энэ нь энэхүү 2 үе шатанд шүүгч болон шүүхийн захиргааны ажилчид хамгийн их ачаалалтай ажилладаг болохыг харуулж байна.

Харин хэрэг үүсгэх эсэх шатны ажиллагаа нь нийт ажиллагааны 3-5 хувь буюу тун бага хэмжээг эзэлж байсан бөгөөд цагаатгалын нөхөн олговрын маргааны хувьд 16 орчим хувь байсан нь энэ төрлийн маргаан дээр хэрэг үүсгэх эсэх нь нэлээд эргэлзээтэй байдаг болох нь харагдлаа.

4-р үе шатанд хэргийн оролцогчдод шүүхийн шийдвэрийг танилцуулж, гардуулж, хүргүүлж, хэргийг эмхэтгэж, архивд шилжүүлэх үе шат боловч хэргийн оролцогчдын зүгээс давж заалдах болон хяналтын шатны гомдол гаргах, шинээр илэрсэн нөхцөл байдлын улмаас хэргийг дахин хянуулах, хэргийг хүчингүй болгож, дахин хянан хэлэлцүүлэхээр буцаасан тохиолдолд эдгээр төрлийн гомдол, хүсэлтийг анхан шатны шүүх хүлээн авч,

эсрэг талд гомдлыг танилцуулж, дээд шатны шүүхэд хэргийг шилжүүлдэг тул гомдол, хүсэлтийн тооноос хамаарч энэ үе шатанд хийгдэх ажиллагаа харилцан адилгүй байна.

Мөн судалгааны багийн зүгээс хавтаст хэрэгт авагдсан нэхэмжлэл болон сөрөг нэхэмжлэлийн шаардлагыг нэмэгдүүлсэн, багасгасан, өөрчилсөн, тодруулсан, хариу тайлбар гаргасан, хэргийн оролцогчдын зүгээс гаргасан хүсэлт, гомдол, тайлбар, мэдүүлэг зэргийг нэхэмжлэгч тал болон хариуцагч талын аль талаас нь илүүтэй их гаргадаг болох, мөн эдгээрийн давтамжийг гаргаснаар тухайн хэргийн ээдрээ төвөгтэй байдал, өнгийг нь тодорхойлохыг оролдсон юм.

Ингэхэд судалгааны түүвэрт хамруулсан иргэний эрх зүйн 19 маргаанд 153 удаа нэхэмжлэгч талаас, 123 удаа хариуцагч талаас, гэр бүлийн 3 маргааны хувьд 27 удаа нэхэмжлэгч талаас, 20 удаа хариуцагч талаас, 11 удаа гуравдагч этгээд талаас, хөдөлмөрийн 6 маргаанд нэхэмжлэгч талаас 25, хариуцагч талаас 42 удаа, шүүхийн шийдвэр гүйцэтгэлтэй холбоотой 2 маргаанд нэхэмжлэгч талаас 12, хариуцагч талаас 5 удаа тус тус хүсэлт, гомдол, тайлбар зэрэг гаргасан байв. Эндээс үзэхэд иргэний хэрэгт нэхэмжлэгч талаас хамгийн их хүсэлт, гомдол, тайлбар гаргадаг болох нь харагдаж байна. Харин хөдөлмөрийн маргаанд хариуцагч талаас илүүтэй хүсэлт, гомдол, тайлбар гарсан нь онцлог байв. Мөн гэр бүлийн маргааны хувьд гуравдагч этгээдийн талаас хүсэлт, гомдол, тайлбар их гаргадаг болох нь онцлог байлаа.

Дээрхээс харахад судалгааны түүвэрт хамруулсан 31 хувьд харьцангуй ээдрээ төвөгтэй хэргүүд дийлэнх хувийг эзэлсэн болох нь дээрх тооноос харагдаж байна.

3. Эрүүгийн хэрэг

Шүүхийн практикт хамгийн түгээмэл шийдвэрлэгддэг 12 төрлийн /хүний эрүүл мэндэд хохирол учруулах, хулгайлах, залилах, хөрөнгө завших, мансууруулах эм, сэтгэцэд нөлөөт бодисыг хууль бусаар ашиглах, авто тээврийн хэрэгслийн хөдөлгөөний аюулгүй байдал, ашиглалтын журам зөрчих гэх мэт/ 30 хэргийн 37 хавтаст хэрэг бүхий 5780 хуудас хэргийн материалд дүн шинжилгээ хийлээ.

37 хавтаст хэргийг хэрэг бүртгэснээс эхлээд хэрэг эцэслэн шийдвэрлэх хүртэлх хугацаагаар нь тооцвол нийт 6589 хоног зарцуулжээ. Үүний 4295 хоног буюу 65.2 хувь нь шүүхийн өмнөх шат /хэрэг бүртгэл, мөрдөн байцаалт, прокурорын шат/, 2294 хоног буюу 34.8 хувийг шүүхийн шатанд зарцуулжээ. Шүүхийн шатанд хийгдсэн нийт 624 ажиллагааг 1. Хэрэг хүлээн авснаас хойших ажиллагаа, 2. Шүүх хуралд бэлтгэх, шүүхийн шийдвэр гаргах ажиллагаа, 3. Хэргийг эцэслэн шийдвэрлэсний дараах ажиллагаа гэсэн 3 үе шатанд хуваан авч үзсэн бөгөөд 1-р үе шатанд нийт ажиллагааны 23.7 хувийг, 2-р үе шатанд 38.6 хувийг, 3-р үе шатанд 37.7 хувийг тус тус хийж гүйцэтгэсэн байна.

Хэргийн төрөл тус бүрд хийгдсэн ажиллагааны төрлийг 3 үе шатаар тус тусад нь авч үзсэнийг тайлангийн үндсэн хэсгээс дэлгэрүүлэн үзэх боломжтой

НЭГДҮГЭЭР БҮЛЭГ. ЗАХИРГААНЫ ХЭРЭГ

НЭГ. ХЯЛБАРШУУЛСАН ЖУРМААР ШИЙДВЭРЛЭСЭН ЗАХИРГААНЫ ХЭРЭГ

1. УДИРТГАЛ

7 хэргийн 8 хавтаст хэргийн хүрээнд баримт бичгийн судалгаа хийж гүйцэтгэлээ. Тайлангийн хувьд тус 8 хавтаст хэргийн талаарх ерөнхий мэдээллийг танилцуулсны дараа хэрэг тус бүрээр тухайн хэргийг хянан шийдвэрлэхэд зарцуулсан хугацаа болон шүүхээс хийсэн ажиллагааг дор дэлгэрүүлэн авч үзье.

1.1. Хавтаст хэргийн талаарх ерөнхий мэдээлэл

№	Хэргийн индекс	Хэргийн оролцогчийн тоо			Маргааны төрөл	Хавтаст хэргийн тоо	Нийт хуудасны тоо
		Нэхэмжлэгчийн тоо	Хариуцагчийн тоо	Гуравдагч этгээдийн тоо			
1	128/2017/0903/з	1	1	1	Төрийн алба	1	204
2	128/2017/0270/з	1	1	-	Төрийн алба	1	28
3	128/2018/0106/з	1	1	2	Газар	2	450
4	128/2018/0795/з	5	1	-	Газар	1	39
5	128/2018/0575/з	1	1	-	Татвар	1	164
6	128/2018/0184/з	1	1	-	Татвар	1	123
7	128/2018/0203/з	1	2	-	Татвар	1	103
3 төрлийн нийт 7 хэрэг						8 хавтас	1,111 хуудас

1.2. Нэхэмжлэлийн шаардлагын товч утга

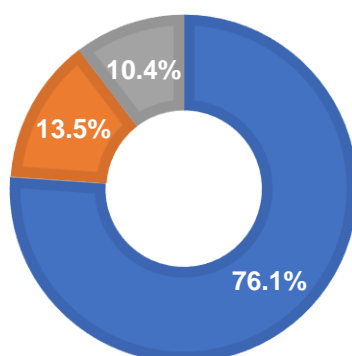
№	Хэргийн индекс	Нэхэмжлэлийн шаардлагын утга	Захиргааны хэрэг үүсгэх эсэхийг шийдвэрлэсэн шүүгчийн захирамжид гомдол гаргасан эсэх
1	128/2017/0903/з	Төрийн албаны албан тушаалын сонгон шалгаруулалтыг хүчингүй болгуулах	Тийм
2	128/2017/0270/з	1. Ажлаас чөлөөлөх захирамжийг хүчингүй болгуулах 2. Ажлаас үндэслэлгүй халагдсаныг тогтоолгох 3. Албан тушаалд эгүүлэн томилох 4. Нөхөн олговор гаргуулах 5. Нийгмийн даатгалын нөхөн бичилт хийлгэх 6. Ажилд томилсон захирамжийг хүчингүй болгуулах	Үгүй
3	128/2018/0106/з	Засаг даргын захирамжийг хууль бус болохыг тогтоолгож, хүчингүй болгуулах	Үгүй
4	128/2018/0795/з	1. Нийслэлийн Засаг даргын захирамжийг хүчингүй болгуулах 2. Нийслэлийн Ерөнхий төлөвлөгөөний газрын мэргэжлийн зөвлөлийн "И.Ө" ХХК-д олгосон Архитектор төлөвлөлтийн даалгаврыг хүчингүй болгуулах	Үгүй
5	128/2018/0575/з	Тендерт шалгаруулсан шийдвэрийг хүчингүй болгож, тендерийн үнэлгээг дахин явуулахыг Тендерийн үнэлгээний хороонд даалгах	Тийм
6	128/2018/0184/з	Татварын улсын байцаагчийн тогтоосон нөхөн татвараас чөлөөлүүлэх	Үгүй
7	128/2018/0203/з	Дүүргийн Татварын хэлтсийн татварын улсын байцаагч нарын актыг илт хууль бус болохыг тогтоолгож, хүчингүй болгуулах	Үгүй

1.3. Хавтас хэрэг доторх баримтын задаргаа

№	Хэргийн индекс	Хэргийн төрөл	Хавтаст хэрэг /хуудас/	Шүүхээс гаргасан эрхийн акт ⁷ /хуудас/		Бусад баримт /хуудас/ ⁸		Ажиллагааны тоо	Нийт зарцуулсан хоног
				Тоо	Хувь	Тоо	Хувь		
1	128/2017/0903/з	Төрийн алба	204	63	31%	141	69%	44	123
2	128/2017/0270/з	Төрийн алба	28	12	43%	16	57%	9	32
3	128/2018/0106/з	Газар	450	167	37%	283	63%	105	355
4	128/2018/0795/з	Газар	39	10	26%	29	74%	7	62
5	128/2018/0575/з	Татвар	164	60	37%	104	63%	38	98
6	128/2018/0184/з	Татвар	123	31	25%	92	75%	25	61
7	128/2018/0203/з	Татвар	103	32	31%	71	69%	23	97
Нийт			1,111	375	33.8%	736	66.2%	251	828

7 хэргийн 8 хавтаст хэрэгт хийгдсэн нийт 251 ажиллагааг шүүн таслах ажиллагааны үе шатаар ангилан харуулбал 26 буюу 10.4% нь захиргааны хэрэг үүсгэх эсэхийг шийдвэрлэх үе шат, 191 буюу 76.1% нь хэрэг үүсгэснээс хэрэг шийдвэрлэх хүртэлх үе шат, 34 буюу 13.5% нь хэргийг эцэслэн шийдвэрлэсний дараах үе шатанд хийгдсэн ажиллагаанууд байв.

1.4. Нийт ажиллагаа /шүүн таслах ажиллагааны үе шатаар/

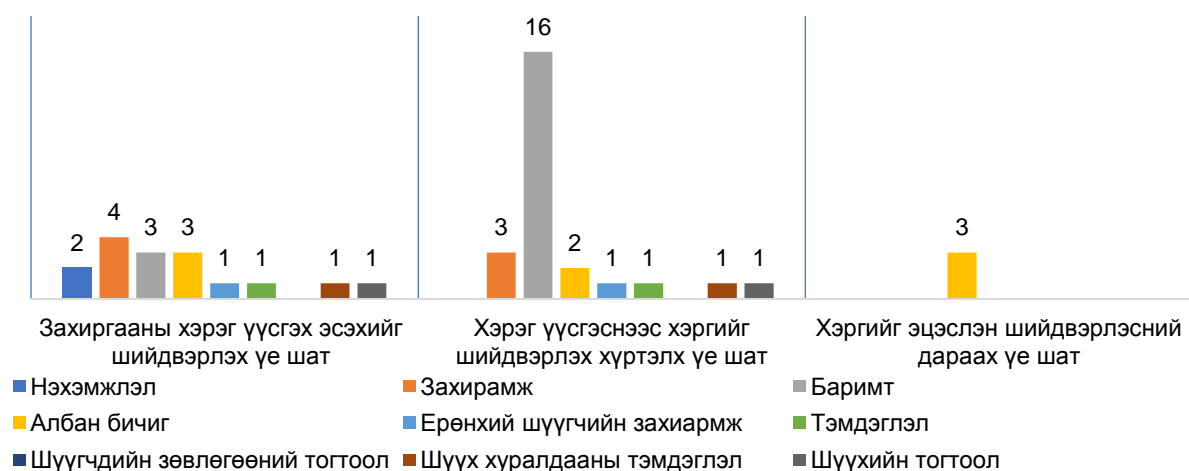
- Хэрэг үүсгэснээс хэргийг шийдвэрлэх хүртэлх үе шатны ажиллагаа
- Хэргийг эцэслэн шийдвэрлэсний дараах үе шатны ажиллагаа
- Захиргааны хэрэг үүсгэх эсэхийг шийдвэрлэх үе шатны ажиллагаа

2. ҮНДСЭН ХЭСЭГ

⁷ Шүүхээс гаргасан эрхийн акт гэдэгт шүүгчийн захирамж, шүүхийн тогтоол, шийдвэр, магадлал, тогтоол, шүүх хуралдааны тэмдэглэл, нотлох баримт, албан бичиг, тэмдэглэлийг хамруулан ойлгоно.

2.1. 28/2017/0903/з

Төрийн албаны маргаан бөгөөд анхан шатны шүүх дээр эцэслэн шийдвэрлэгдсэн. Хэргийг хянан шийдвэрлэхэд 123 хоног зарцуулсан бөгөөд хавтаст хэрэг нийт 44 ажиллагаа бүртгэгдсэн байв.

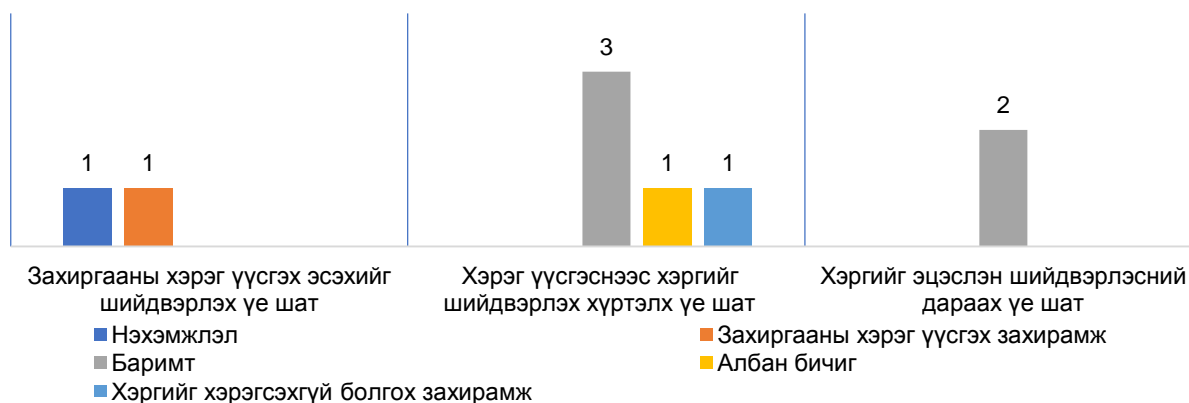

№	Баримтын нэр	Огноо
1	Нэхэмжлэл	2017.09.08
2	Захирамж-Нэхэмжлэлийн бүрдүүлбэр хангуулах хугацаа тогтоох	2017.09.15
3	Баримт-гардуулсан	2017.09.15
4	Нэхэмжлэл	2017.09.19
5	Албан бичиг	2017.09.19
6	Захирамж-нэхэмжлэлийг хүлээн авахаас татгалзаж, хэргийг хэрэгсэхгүй болгох	2017.09.26
7	Баримт-гардуулсан	2017.09.28
8	Албан бичиг	2017.10.05
9	Захирамж-шүүх хуралдааныг товлон зарлах	2017.10.06
10	Ерөнхий шүүгчийн захирамж-шүүх бүрэлдэхүүн болон даргалагчийг томилсон шийдвэрийг албажуулах	2017.10.06
11	Шүүх хуралдааны тэмдэглэл	2017.10.10
12	Шүүхийн тогтоол-нэхэмжлэлийг хүлээн авахаас татгалзсан захирамжийг хянасан	2017.10.10
13	Баримт-шүүгчийн захирамж, тогтоол танилцуулах	2017.10.10
14	Албан бичиг	2017.11.06
15	Тэмдэглэл-Хэрэг хүлээлцсэн	2017.11.08
16	Захирамж-хэрэг үүсгэх	2017.11.09
17	Баримт-Шүүхэд дуудан ирүүлэх	2017.11.09
18	Баримт-Нэхэмжлэлийн хувийг гардуулсан	2017.11.14
19	Баримт-хэргийн оролцогчид эрх, үүрэг тайлбарласан	2017.11.14
20	Баримт-Нөлөөллийн мэдүүлэг танилцуулсан	2017.11.14
21	Баримт-өмгөөлөгчид эрх, үүрэг тайлбарласан	2017.11.17
22	Баримт-хэргийн материал танилцуулсан	2017.11.24
23	Баримт-хэргийн оролцогчид эрх, үүрэг тайлбарласан	2017.11.24
24	Захирамж- Гуравдагч этгээдээр татан оролцуулах	2017.12.08
25	Баримт-Нэхэмжлэлийн хувийг гардуулсан	2017.12.11
26	Баримт-хэргийн оролцогчид эрх, үүрэг тайлбарласан	2017.12.11
27	Албан бичиг	2017.12.11
28	Баримт-Урьдчилсан хэлэлцүүлгийн тов	2017.12.15
29	Баримт-Нэхэмжлэлийн хувийг гардуулсан	2017.12.17
30	Тэмдэглэл-шүүхийн урьдчилсан хэлэлцүүлэг	2017.12.18
31	Баримт-Шүүх хуралдааны товыг мэдэгдсэн	2017..12.18
32	Албан бичиг	2017.12.21

33	Тэмдэглэл-Утсаар ярьсан	2017.12.25
34	Баримт-Шүүх хуралдааны товыг мэдэгдсэн	2017.12.25
35	Шүүгчдийн зөвлөгөөний тогтоол-ХХШХ-г сунгах	2018.01.02
36	Захирамж-шүүх хуралдааныг хойшлуулах	2018.01.02
37	Баримт-өмгөөлөгчид эрх, үүрэг тайлбарласан	2018.01.03
39	Баримт-хэргийн материал танилцуулсан	2018.01.03
39	Ерөнхий шүүгчийн захирамж-даргалагч шүүгчийг албажуулах	2018.01.04
40	Баримт-Шүүгчийн захирамж, шүүхийн тогтоолын үр дагаврыг тайлбарласан	2018.01.05
41	Захирамж-Нэхэмжлэгч, хариуцагч нарын эвлэрлийг баталж, хэргийг хэрэгсэхгүй болгох	2018.01.08
42	Албан бичиг	2018.01.09
43	Албан бичиг	2018.01.09
44	Албан бичиг	2018.01.09

2.2. 128/2017/0270/з

Төрийн албаны маргаан бөгөөд анхан шатны шүүх дээр эцэслэн шийдвэрлэгдсэн. Хэргийн хянан шийдвэрлэхэд 32 хоног зарцуулсан бөгөөд хавтаст хэрэгт 9 ажиллагаа бүртгэгдсэн байв.

№	Баримтын нэр	Огноо
1	Нэхэмжлэл	2017.03.13
2	Захирамж-хэрэг үүсгэх	2017.03.20
3	Баримт-хэргийн оролцогчид эрх, үүрэг тайлбарласан	2017.03.23
4	Баримт-Нэхэмжлэлийн хувийг гардуулсан	2017.03.23
5	Баримт-Нөлөөллийн мэдүүлэг танилцуулсан	2017.03.23
6	Албан бичиг	2017.04.06
7	Захирамж-Нэхэмжлэгч, хариуцагч нарын эвлэрлийг баталж, хэргийг хэрэгсэхгүй болгох	2017.04.12
8	Баримт-Шүүгчийн захирамж, шүүхийн тогтоолын үр дагаврыг тайлбарласан	2017.04.13
9	Баримт-гардуулсан	2017.04.14

2.3. 128/2018/0106/з

Газрын маргаан бөгөөд анхан шатны шүүх дээр эцэслэн шийдвэрлэгдсэн. Хэргийг шийдвэрлэхэд 58 хоног зарцуулсан бөгөөд хавтаст хэрэгт 105 ажиллагаа бүртгэгдсэн байв.

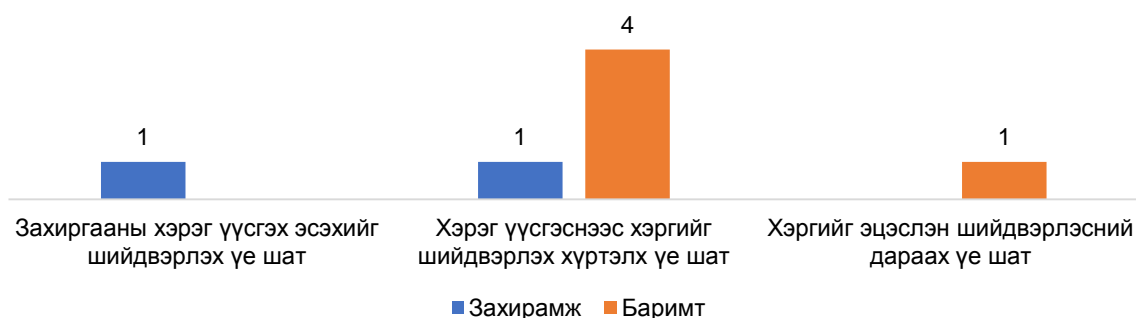
№	Баримтын нэр	Огноо
1	Нэхэмжлэл	2017.12.22
2	Захирамж-Нэхэмжлэлийн бүрдүүлбэр хангуулах хугацаа тогтоох	2017.12.28
3	Баримт-гардуулсан	2018.01.03
4	Нэхэмжлэл	2018.01.09
5	Захирамж-Нэхэмжлэлийн бүрдүүлбэр хангуулах хугацаа тогтоох	2018.01.17
6	Баримт-гардуулсан	2018.01.19
7	Нэхэмжлэл	2018.01.25
8	Захирамж-хэрэг үүсгэх	2018.02.01
9	Баримт-Шүүхэд дуудан ирүүлэх	2018.02.01
10	Баримт-хэргийн оролцогчид эрх, үүрэг тайлбарласан	2018.02.05
11	Баримт-хэргийн оролцогчид эрх, үүрэг тайлбарласан	2018.02.05
12	Баримт-Нөлөөллийн мэдүүлэг танилцуулсан	2018.02.05
13	Захирамж- Гуравдагч этгээдээр татан оролцуулах	2018.02.26
14	Баримт-хэргийн оролцогчид эрх, үүрэг тайлбарласан	2018.02.28
15	Албан бичиг	2018.03.01
16	Баримт-хэргийн оролцогчид эрх, үүрэг тайлбарласан	2018.03.21
17	Баримт-хэргийн оролцогчид эрх, үүрэг тайлбарласан	2018.03.21
18	Шүүгчдийн зөвлөгөөний тогтоол-ХХШХ-г сунгах	2018.04.02
19	Албан бичиг	2018.04.23
20	Баримт-гардуулсан	2018.04.24
21	Шүүгчдийн зөвлөгөөний тогтоол-ХХШХ-г сунгах	2018.04.30
22	Баримт-Урьдчилсан хэлэлцүүлгийн тов	2018.05.04
23	Тэмдэглэл-Урьдчилсан хэлэлцүүлэг	2018.05.09
24	Захирамж-Шүүх хуралдаан товлон зарлах	2018.05.09
25	Баримт-Шүүх хуралдааны товыг мэдэгдсэн	2018.05.09
26	Захирамж-даргалагч шүүгчийг албажуулах	2018.05.14
27	Захирамж-Шүүх хуралдааныг хойшлуулах	2018.05.23
28	Баримт-Шүүх хуралдааны товыг мэдэгдсэн	2018.05.28
29	Баримт-Хэрэг танилцуулсан	2018.06.06
30	Захирамж-Шүүх хуралдааныг хойшлуулах	2018.06.06
31	Баримт-Шүүх хуралдааны товыг мэдэгдсэн	2018.06.06
32	Албан бичиг	2018.06.07
33	Албан бичиг	2018.06.07
34	Албан бичиг	2018.06.07
35	Шүүх хуралдааны тэмдэглэл	2018.06.13
36	Захирамж-шүүх хуралдааныг хойшлуулах	2018.06.13

37	Баримт-Шүүх хуралдааны товыг мэдэгдсэн	2018.06.13
38	Албан бичиг	2018.06.20
39	Захирамж- Гуравдагч этгээдээр татан оролцуулах	2018.06.26
40	Албан бичиг	2018.06.27
41	Захирамж-Шүүх хуралдааныг хойшлуулах	2018.06.27
42	Баримт-Шүүх хуралдааны товыг мэдэгдсэн	2018.06.27
43	Баримт-хэргийн оролцогчид эрх, үүрэг тайлбарласан	2018.07.03
44	Баримт-Нэхэмжлэлийн хувийг гардуулсан	2018.07.03
45	Захирамж-Шүүх хуралдааныг хойшлуулах	2018.07.17
46	Баримт-Шүүх хуралдааны товыг мэдэгдсэн	2018.07.17
47	Шүүгчдийн зөвлөгөөний тогтоол-Хэрэг, нэхэмжлэл шилжүүлэх	2018.07.30
48	Захирамж-Шүүх хуралдааныг хойшлуулах	2018.07.31
49	Баримт-Шүүх хуралдааны товыг мэдэгдсэн	2018.07.31
50	Баримт-Хэрэг танилцуулсан	2018.08.07
51	Албан бичиг	2018.08.09
52	Захирамж-Шүүх хуралдааныг хойшлуулах	2018.08.13
53	Баримт-Шүүх хуралдааны товыг мэдэгдсэн	2018.08.13
54	Шүүгчдийн зөвлөгөөний тогтоол-Хэрэг, нэхэмжлэл, өргөдөл, гомдлыг буцаан шилжүүлэх	2018.08.13
55	Албан бичиг	2018.08.22
56	Албан бичиг	2018.08.25
57	Албан бичиг	2018.08.25
58	Баримт-хэргийн материал танилцуулсан	2018.08.27
59	Шүүх хуралдааны тэмдэглэл	2018.08.27
60	Захирамж-Шүүх хуралдааныг хойшлуулах	2018.08.27
61	Баримт-Шүүх хуралдааны товыг мэдэгдсэн	2018.08.27
62	Баримт-Гэрч шинжээч, орчуулагч, хэлмэрчид эрх, үүрэг тайлбарласан	2018.08.31
63	Шүүх хуралдааны тэмдэглэл	2018.08.31
64	Захирамж-Шүүх хуралдааныг хойшлуулах	2018.08.31
65	Баримт-Шүүх хуралдааны товыг мэдэгдсэн	2018.08.31
66	Захирамж-Шүүх хуралдааныг хойшлуулах	2018.09.11
67	Баримт-Шүүх хуралдааны товыг мэдэгдсэн	2018.09.13
68	Баримт-Хэрэг танилцуулсан	2018.09.25
69	Шүүх хуралдааны тэмдэглэл	2018.09.25
70	Захирамж-Шүүх хуралдааныг хойшлуулах	2018.09.25
71	Баримт-Шүүх хуралдааны товыг мэдэгдсэн	2018.09.25
72	Албан бичиг	2018.09.26
73	Баримт-хэргийн оролцогчид эрх, үүрэг тайлбарласан	2018.10.02
74	Баримт-Хэрэг танилцуулсан	2018.10.02
75	Шүүх хуралдааны тэмдэглэл	2018.10.02
76	Захирамж-Шүүх хуралдааныг хойшлуулах	2018.10.02
77	Баримт-Шүүх хуралдааны товыг мэдэгдсэн	2018.10.02
78	Албан бичиг	2018.10.09
79	Албан бичиг	2018.10.09
80	Тэмдэглэл-Утсаар ярьсан	2018.10.10
81	Шүүх хуралдааны тэмдэглэл	2018.10.16
82	Захирамж-Шүүх хуралдааныг хойшлуулах	2018.10.16
83	Баримт-Шүүх хуралдааны товыг мэдэгдсэн	2018.10.16
84	Ерөнхий шүүгчийн захирамж-Шүүгчийг татгалзан гаргах хүсэлтийг хэрэгсэхгүй болгох	2018.10.16
85	Баримт-гардуулсан	2018.10.22
86	Баримт-Шүүх хуралдаанд дуудан ирүүлэх	2018.10.22
87	Шүүх хуралдааны тэмдэглэл	2018.10.22
88	Захирамж-Шүүх хуралдааныг хойшлуулах	2018.10.22
89	Баримт-Шүүх хуралдааны товыг мэдэгдсэн	2018.10.22
90	Албан бичиг	2018.10.24
91	Албан бичиг	2018.10.24
92	Шүүх хуралдааны тэмдэглэл	2018.10.29
93	Захирамж-Шүүх хуралдааныг хойшлуулах	2018.10.29
94	Баримт-Шүүх хуралдааны товыг мэдэгдсэн	2018.10.29

95	Албан бичиг	2018.11.01
96	Тэмдэглэл-Үзлэг хийсэн	2018.11.01
97	Шүүх хуралдааны тэмдэглэл	2018.11.01
98	Захирамж-Шүүх хуралдааныг хойшлуулах	2018.11.01
99	Баримт-Шүүх хуралдааны товыг мэдэгдсэн	2018.11.01
100	Шүүгчдийн зөвлөгөөний тогтоол-Хэрэг, нэхэмжлэл шилжүүлэх	2018.11.12
101	Захирамж-Шүүх хуралдааныг хойшлуулах	2018.11.15
102	Шүүгчдийн зөвлөгөөний тогтоол-Хэрэг, нэхэмжлэл шилжүүлэх	2018.11.27
103	Баримт-Шүүгчийн захирамж, шүүхийн тогтоолын үр дагаврыг тайлбарласан	2018.11.27
104	Захирамж-Нэхэмжлэгч нэхэмжлэлээсээ татгалзсаныг баталж, хэргийг хэрэгсэхгүй болгох	2018.11.27
105	Баримт-гардуулсан	2018.12.06

2.4. 128/2018/0795/з

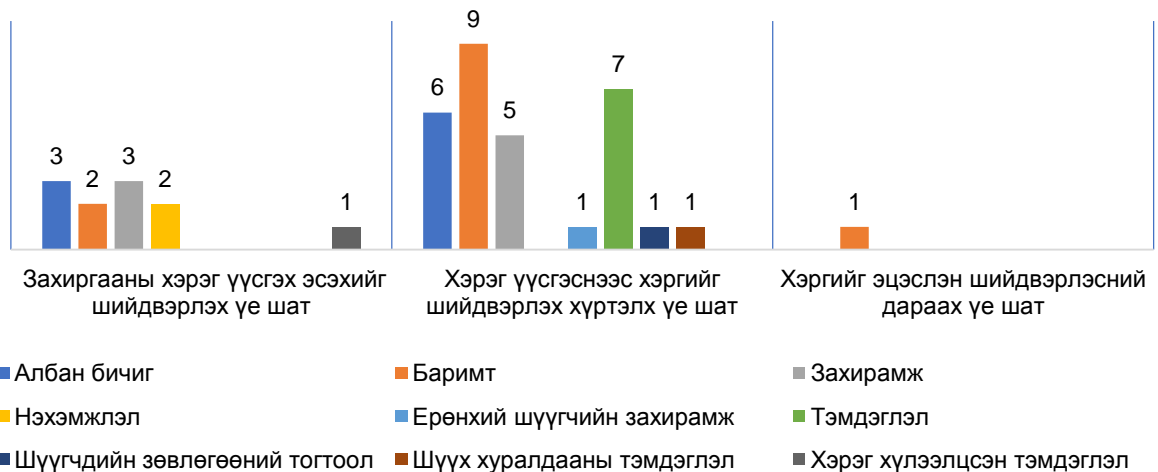
Газрын маргаан бөгөөд анхан шатны шүүх дээр эцэслэн шийдвэрлэгдсэн. Хэргийг шийдвэрлэхэд 62 хоног зарцуулсан бөгөөд хавтаст хэрэгт нийт 7 ажиллагаа бүртгэгдсэн байв.

№	Баримтын нэр	Огноо
1	Шүүхэд дуудан ирүүлэх тухай	2018.09.12
2	Шүүгчийн захирамж, Захиргааны хэрэг үүсгэх тухай	2018.09.13
3	Нэхэмжлэлийн хувийг хариуцагч /гуравдагч этгээд/-д гардуулсан баримт	2018.09.17
4	Нэхэмжлэлийн хувийг хариуцагч /гуравдагч этгээд/-д гардуулсан баримт	2018.09.24
5	Шүүгчийн захирамж, Нэхэмжлэгч нэхэмжлэлээсээ татгалзсаныг баталж, хэргийг хэрэгсэхгүй болгох тухай	2018.10.25
6	шүүгчийн захирамжийн үр дагаврыг тайлбарласан баримт	2018.10.25
7	Шүүх тогтоол, шүүгчийн захирамжийг танилцуулж, гардуулсан баримт	2018.11.13

2.5. 28/2018/0575/з

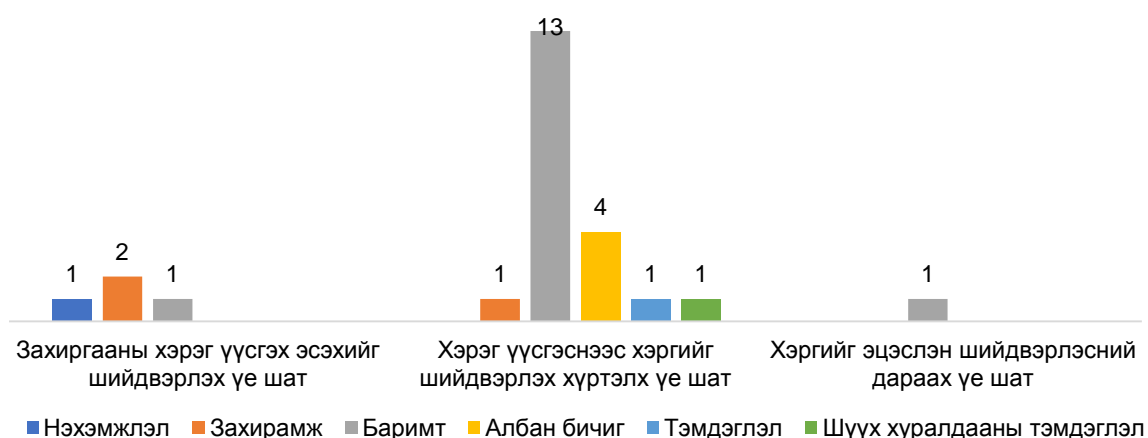
Татварын маргаан бөгөөд анхан шатны шүүх дээр эцэслэн шийдвэрлэгдсэн. Хэргийг хянан шийдвэрлэхэд 98 хоног зарцуулсан бөгөөд хавтаст хэрэгт нийт 38 ажиллагаа бүртгэгдсэн байв.

№	Баримтын нэр	Огноо
1	Нэхэмжлэл	2018.06.08
2	Албан бичиг	2018.06.08
3	Захирамж-Нэхэмжлэл хүлээн авахаас татгалзах	2018.06.15
4	Баримт-гардуулсан	2018.06.18
5	Баримт-нэхэмжлэл, түүнд хавсаргасан материалыг хүлээлгэж өгсөн	2018.06.18
6	Албан бичиг	2018.06.22
7	Захирамж-Гомдол гаргаагүйд тооцох	2018.06.27
8	Албан бичиг	2018.06.28
9	Тэмдэглэл-Хэрэг хүлээлцсэн	2018.06.28
10	Нэхэмжлэл	2018.06.28
11	Захирамж-хэрэг үүсгэх	2018.07.06
12	Баримт-Нэхэмжлэлийн хувийг гардуулсан	2018.07.09
13	Баримт-Хариуцагчид эрх, үүрэг тайлбарласан	2018.07.09
14	Захирамж- Гуравдагч этгээдээр татан оролцуулах	2018.07.09
15	Шүүгчдийн зөвлөгөөний тогтоол-XXШХ-г сунгах	2018.08.06
16	Албан бичиг	2018.08.09
17	Албан бичиг	2018.08.16
18	Албан бичиг	2018.08.16
19	Баримт-Шүүхэд дуудан ирүүлэх	2018.08.16
20	Албан бичиг	2018.08.20
21	Тэмдэглэл-Утсаар ярьсан	2018.08.20
22	Баримт-хэргийн материал танилцуулсан	2018.08.22
23	Баримт-Урьдчилсан хэлэлцүүлгийн тов	2018.08.23
24	Тэмдэглэл-Утсаар ярьсан	2018.08.24
25	Баримт-Шүүхэд дуудан ирүүлэх	2018.08.28
26	Тэмдэглэл-Утсаар ярьсан	2018.08.28
27	Тэмдэглэл-Утсаар ярьсан	2018.08.28
28	Тэмдэглэл-Утсаар ярьсан	2018.08.28
29	Тэмдэглэл-Урьдчилсан хэлэлцүүлэг	2018.08.29
30	Захирамж-Захиргааны актын биелэлтийг түдгэлзүүлж, шүүх хуралдааныг товлон зарлах	2018.08.29
31	Баримт-Шүүх хуралдааны товыг мэдэгдсэн	2018.08.29
32	Ерөнхий шүүгчийн захирамж-даргалагч шүүгчийг албажуулах	2018.08.30
33	Баримт-гардуулсан	2018.09.03
34	Шүүх хуралдааны тэмдэглэл	2018.09.03
35	Захирамж-Шүүх хуралдааныг хойшлуулах	2018.09.03
36	Баримт-Шүүх хуралдааны товыг мэдэгдсэн	2018.09.03
37	Захирамж-Нэхэмжлэгч, хариуцагч нарын эвлэрлийг баталж, хэргийг хэрэгсэхгүй болгох	2018.09.10
38	Баримт-гардуулсан	2018.09.14

2.6. 28/2018/0184/з

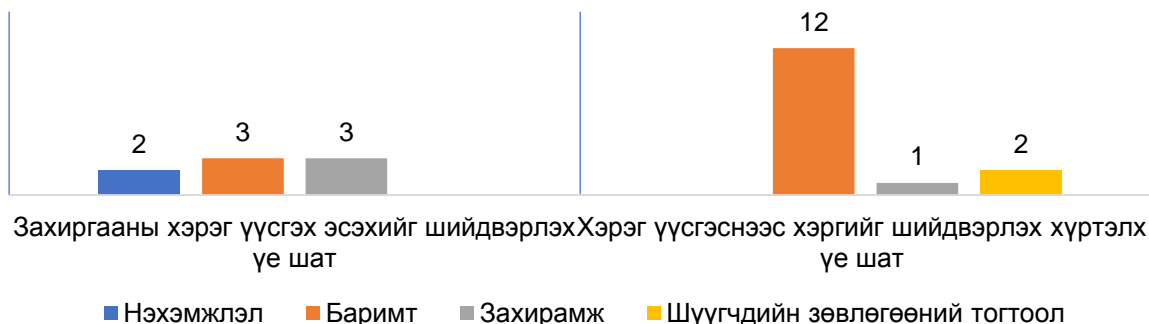
Татварын маргаан бөгөөд анхан шатны шүүх дээр эцэслэн шийдвэрлэгдсэн. Хэргийг шийдвэрлэхэд 61 хоног зарцуулсан бөгөөд хавтаст хэрэгт 25 ажиллагаа бүртгэгдсэн байв.

№	Баримтын нэр	Огноо
1	Нэхэмжлэл	2018.02.01
2	Захирамж-Нэхэмжлэлийн бүрдүүлбэр хангуулах хугацаа тогтоох	2018.02.08
3	Баримт-гардуулсан	2018.02.08
4	Захирамж-хэрэг үүсгэх	2018.03.01
5	Албан бичиг	2018.03.02
6	Албан бичиг	2018.03.02
7	Баримт-хэргийн оролцогчид эрх, үүрэг тайлбарласан	2018.03.05
8	Баримт-Нөлөөллийн мэдүүлэг танилцуулсан	2018.03.05
9	Баримт-Нэхэмжлэлийн хувийг гардуулсан	2018.03.05
10	Албан бичиг	2018.03.12
11	Баримт-Шүүх хуралдаанд дуудан ирүүлэх	2018.03.14
12	Баримт-Шүүх хуралдаанд дуудан ирүүлэх	2018.03.14
13	Баримт-Шүүх хуралдаанд дуудан ирүүлэх	2018.03.14
14	Баримт-Урьдчилсан хэлэлцүүлгийн тов	2018.03.14
15	Албан бичиг	2018.03.14
16	Баримт-Шүүх хуралдааны товыг мэдэгдсэн	2018.03.19
17	Баримт-хэргийн оролцогчид эрх, үүрэг тайлбарласан	2018.03.19
18	Баримт-хэргийн материал танилцуулсан	2018.03.19
19	Баримт-хэргийн оролцогчид эрх, үүрэг тайлбарласан	2018.03.19
20	Тэмдэглэл-Урьдчилсан хэлэлцүүлэг	2018.03.19
21	Баримт-Нөлөөллийн мэдүүлэг танилцуулсан	2018.03.19
22	Захирамж-шүүх хурал товлон зарлах	2018.03.19
23	Тэмдэглэл-Урьдчилсан хэлэлцүүлэг	2018.03.19
24	Шүүх хуралдааны тэмдэглэл	2018.03.26
25	Баримт-Шүүгчийн захирамж, шүүхийн тогтоолын үр дагаврыг тайлбарласан	2018.03.26
26	Баримт-гардуулсан	2018.04.03

2.7. 128/2018/0203/з

Татварын маргаан бөгөөд анхан шатны шүүх дээр эцэслэн шийдвэрлэгдсэн. Хэргийг хянан шийдвэрлэхэд 97 хоног зарцуулсан бөгөөд хавтаст хэрэгт 23 ажиллагаа бүртгэгдсэн байв.

№	Баримтын нэр	Огноо
1	Нэхэмжлэл	2018.02.01
2	Захирамж-Нэхэмжлэлийн бүрдүүлбэр хангуулах хугацаа тогтоох	2018.02.07
3	Баримт-гардуулсан	2018.02.07
4	Захирамж-Нэхэмжлэл хүлээн авахаас татгалзах	2018.02.07
5	Баримт-гардуулсан	2018.02.21
6	Баримт-нэхэмжлэл, түүнд хавсаргасан материалыг хүлээлгэж өгсөн	2018.02.27
7	Нэхэмжлэл	2018.03.05
8	Захирамж-хэрэг үүсгэх	2018.03.07
9	Баримт-Шүүхэд дуудан ирүүлэх	2018.03.09
10	Баримт-Шүүхэд дуудан ирүүлэх	2018.03.09
11	Баримт-Нэхэмжлэлийн хувийг гардуулсан	2018.03.13
12	Баримт-хэргийн оролцогчид эрх, үүрэг тайлбарласан	2018.03.13
13	Баримт-Нөлөөллийн мэдүүлэг танилцуулсан	2018.03.13
14	Баримт-Урьдчилсан хэлэлцүүлгийн тов	2018.03.13
15	Баримт-Урьдчилсан хэлэлцүүлгийн тов	2018.04.27
16	Баримт-Шүүхэд дуудан ирүүлэх	2018.04.30
17	Шүүгчдийн зөвлөгөөний тогтоол-ХХШХ-г сунгах	2018.04.30
18	Баримт-Шүүхэд дуудан ирүүлэх	2018.05.01
19	Шүүгчдийн зөвлөгөөний тогтоол-Хэрэг, нэхэмжлэл шилжүүлэх	2018.05.01
20	Баримт-хэргийн оролцогчид эрх, үүрэг тайлбарласан	2018.05.03
21	Баримт-Шүүгчийн захирамж, шүүхийн тогтоолын үр дагаврыг тайлбарласан	2018.05.03
22	Захирамж-нэхэмжлэгч нэхэмжлэлээсээ татгалзсаныг баталж, хэргийг хэрэгсэхгүй болгох	2018.05.04
23	Баримт-Шүүгчийн захирамж, шүүхийн тогтоолын үр дагаврыг тайлбарласан	2018.05.09

ХОЁР. ЕРДИЙН ЖУРМААР ШИЙДВЭРЛЭСЭН ЗАХИРГААНЫ ХЭРЭГ

1. УДИРТГАЛ

Судалгааны түүврийг сонгохдоо 2017.01.01-2018.12.31-ний хоорондох хугацаанд хяналтын шатны шүүхээр шийдвэрлэгдсэн 23 төрлийн нийт 2516 захиргааны хэргээс шүүхийн практикт хамгийн түгээмэл болон харьцангуй цөөн тоогоор шийдвэрлэгддэг 16 төрлийн 41 хэргийг сонгон авч, судалгааны түүвэрт хамрууллаа. Ингэхдээ эдгээр хэргийн шүүхээр хянан шийдвэрлэгдсэн дундаж хугацааг харгалзан үзсэн юм.

1.1. Судалгааны түүвэр

№	Маргааны төрөл	Шийдвэрлэгдсэн нийт хэргийн тоо	Судалгааны түүвэрээр сонгосон хэргийн тоо	Хэрэг хянан шийдвэрлэсэн дундаж хугацаа /хоног/
1	Ашигт малтмал	210	4	380
2	Байгаль орчны асуудалтай холбоотой	16	1	372
3	Боловсролын тухай хууль	4	2	352
4	Гааль	12	2	364
5	Газар	456	4	470
6	Зам тээвэр	6	1	508
7	Нийгмийн даатгал	28	2	389
8	Оюуны өмч	10	2	508
9	Санхүүгийн зохицуулах хороо	-	3	-
10	Татвар	120	5	354
11	Тендер	75	4	256
12	Төрийн алба	593	4	302
13	Төрийн хяналт шалгалт	51	2	307
14	Тусгай зөвшөөрөл	22	2	326
15	Улсын бүртгэл	7	1	360
16	Шударга өрсөлдөөний тухай хууль	5	2	309
Нийт		1,615	41	-

1.2. Хэрэг хянан шийдвэрлэсэн хугацаа⁹

№	Маргааны төрөл	100-499		500-999		1000-1500		1500-аас дээш хоногтой		Нийт хэргийн тоо
		Тоо	Хувь	Тоо	Хувь	Тоо	Хувь	Тоо	Хувь	
1	Ашигт малтмал	178	85%	27	13%	5	2%	-	-	210
2	Байгаль орчныг хамгаалах	12	75%	4	25%	-	-	-	-	16
3	Боловсрол	-	-	4	100%	-	-	-	-	4
4	Гааль	11	92%	1	8%	-	-	-	-	12
5	Газрын маргаан	433	95%	-	-	16	4%	7	2%	456
6	Зам, тээвэр	5	83%	-	-	1	17%	-	-	6
7	Улсын бүртгэл	7	100%	-	-	-	-	-	-	7
8	Нийгмийн даатгал	27	96%	-	-	-	-	1	4%	28

⁹ Эх дата файлд санхүүгийн зохицуулах хорооны мэдээлэл олдоогүй тул 15 маргааны төрлийг харуулав.

9	Оюуны өмч	6	60%	4	40%	-	-	-	-	10
10	Өрсөлдөөн	5	100%	-	--	-	-	-	-	5
11	Татвар	108	90%	8	7%	4	3%	-	-	120
12	Тендер	67	89%	8	11%			-	-	75
13	Төрийн алба	556	94%	36	6%	1	0.2%	-	-	593
14	Төрийн хяналт шалгалт	46	90%	5	10%	-	-	-	-	51
15	Тусгай зөвшөөрөл	21	95%	1	5%	-	-	-	-	22
Нийт		1482	92%	98	6%	27	1.7%	8	0.5%	1615

Дээрх хүснэгтээс харахад 2017.02.01-2022.04.25-ны хооронд хяналтын шатны шүүхээр шийдвэрлэгдсэн захиргааны хэргүүдээс судалгааны түүвэрт хамруулсан 16 төрлийн нийт хэргийн 70-90 орчим хувь нь 100-500 хоногт шийдвэрлэгддэг болох нь харагдаж байна.

1.3. Хавтаст хэргийн талаарх ерөнхий мэдээлэл

№	Хэргийн индекс	Хэргийн оролцогчийн тоо			Хавтаст хэргийн тоо	Нийт хуудас
		Нэхэмжлэгч	Хариуцагч	Гуравдагч этгээд		
1. Ашигт малтмал						
1	128/2015/0912/3	1	1	-	2	494
2	128/2017/0442/3	1	1	-	1	112
3	128/2017/0857/3	1	1	-	2	280
4	128/2014/0691/3	1	1	-	1	84
2. Байгаль орчин						
1	128/2016/0922/3	1	1	1	3	506
3. Боловсрол						
1	128/2016/0503/3	1	1	-	1	184
2	128/2017/0263/3	1	1	-	2	384
4. Гааль						
1	128/2016/0907/3	1	1	-	1	150
2	128/2018/0324/з	1	1	-	1	249
5. Газар						
1	2011/0220/3	1	1	3	6	1,276
2	020/2013/0284/3	2	1	-	5	1,106
3	128/2016/0218/3	1	2	3	3	597
4	128/2015/662/3	1	1	1	1	172
6. Зам тээвэр						
1	128/2016/0931/3	1	1	-	1	224
7. Нийгмийн даатгал						
1	128/2018/0335/3	2	1	-	1	205
2	128/2018/0526/3	1	1	-	2	306
8. Оюуны өмч						
1	128/2016/0177/3	1	1	1	2	359
2	128/2015/224/3	1	1	1	2	622
9. Өрсөлдөөн						
1	128/2016/0627/3	1	1	-	2	290
2	128/2016/0690/3	1	1	-	1	182
10. Санхүүгийн зохицуулах хороо						
1	128/2015/380/3	1	1	-	1	230
2	128/2015/0771/3	1	2	-	1	96
3	128/2014/0238/3	1	1	-	2	366
11. Татвар						
1	128/2018/0306/3	1	2	-	2	326

2	031/2013/0698/3	1	3	-	3	671
3	128/2014/0004/3	1	1	-	4	745
4	128/2016/393/3	1	1	-	4	784
5	128/2015/0461/3	1	1	-	2	302
12. Тендер						
1	128/2016/114/3	1	1	-	1	229
2	128/2018/0476/3	1	1	1	2	292
3	128/2013/0084/3	2	1	-	4	867
4	128/2017/0831/3	1	3	1	2	458
13. Төрийн алба						
1	128/2016/0999/3	1	1	1	3	534
2	128/2015/0074/3	1	2	-	3	750
3	128/2017/0981/3	1	1	1	2	436
4	128/2016/1004/3	1	1	1	3	615
14. Төрийн хяналт шалгалт						
1	128/2018/0467/3	1	1	-	2	298
2	128/2016/0867/3	1	1	-	3	518
15. Тусгай зөвшөөрөл						
1	128/2014/0249/3	1	2	1	2	282
2	2012/0199/3	2	1	1	3	638
16. Улсын бүртгэл						
1	128/2015/0460/3	1	1	1	1	246
16 төрлийн 41 хэрэг					90 хавтас	17,465 хуудас

Дээрх хүснэгтээс харахад шүүхийн практикт түгээмэл шийдвэрлэгддэг газар, татвар, тендер, төрийн алба, төрийн хяналт шалгалт, тусгай зөвшөөрөлтэй холбоотой хэргүүд харьцангуй олон хавтастай, урт хугацаанд шийдвэрлэгдсэн, ажиллагаа ихтэй байдаг нь ажиглагдлаа.

1.4. Нэхэмжлэлийн товч утга

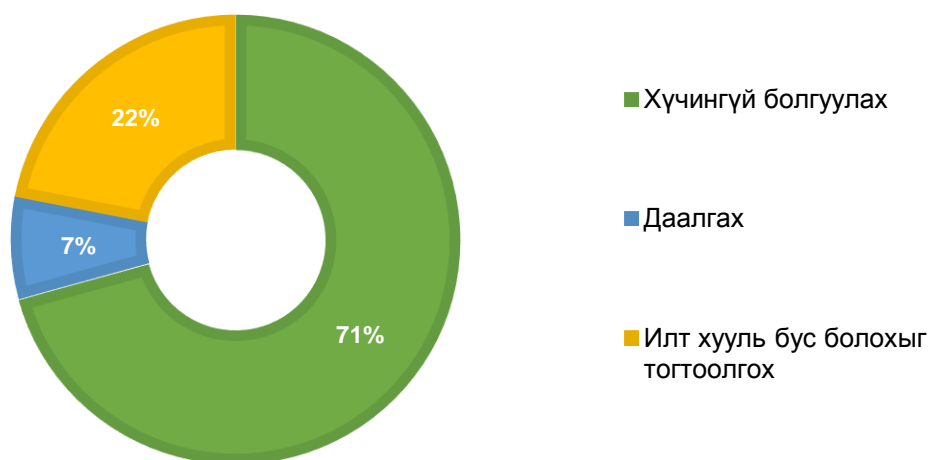
№	Хэргийн индекс	Нэхэмжлэлийн товч утга
1. Ашигт малтмал		
1	128/2015/0912/3	Хууль бус болохыг тогтоолгох
2	128/2017/0442/3	Шийдвэрийг хүчингүй болгож ашигт малтмалын ашиглалтын тусгай зөвшөөрлийн эрхийг сэргээх
3	128/2017/0857/3	Ашигт малтмалын газрын Кадастрын хэлтсийн даргын шийдвэрийг илт хууль бус болохыг тогтоолгох
4	128/2014/0691/3	Хууль бус шийдвэрийг цуцалж, тусгай зөвшөөрөл олгох
2. Байгаль орчин		
5	128/2016/0922/3	Үнэлгээний тайланг хүчингүй болгох
3. Боловсрол		
6	128/2016/0503/3	БСШУЯ-нд хүсэлтийг шийдвэрлээгүйг хууль бус болохыг тогтоолгох
7	128/2017/0263/3	Захиргааны актын холбогдох хэсгийг хүчингүй болгож, багш солилцооны хөтөлбөрт хамрагдах эрх сэргээхийг даалгах
4. Гааль		
8	128/2016/0907/3	Захиргааны актыг бүхэлд нь хүчингүй болгуулах
9	128/2018/0324/3	Эс үйлдэхүй хууль бус болохыг тогтоолгож, хуулийн үйлчлэлд хамааруулахыг даалгах
5. Газар		
10	2011/0220/3	Газрын байршлын зургийг хүчингүй болгуулах
11	020/2013/0284/3	Газар эзэмшүүлэх, ашиглуулах эрхийг баталгаажуулах тухай захирамжийн холбогдох заалтыг хүчингүй болгуулах

12	128/2016/0218/3	Тушаалын холбогдох хэсгийг хүчингүй болгуулах
13	128/2015/662/3	Захирамж хүчингүй болгуулах
6. Зам тээвэр		
14	128/2016/0931/3	Зөрчил ногдуулсан шийдвэрийг хүчингүй болгуулах
7. Нийгмийн даатгал		
15	128/2018/0335/3	Тушаал хууль бус болохыг тогтоолгох
16	128/2018/0526/3	Тэтгэвэр тогтоолтын хуудсыг хүчингүй болгож, алдагдал мөнгийг хариуцагчаар төлүүлэх
8. Оюуны өмч		
17	128/2016/0177/3	Зохиогчийн эрхийн гэрчилгээг хүчингүй болгох тушаалыг хүчингүй болгуулах
18	128/2015/224/3	Гэрчилгээ хүчингүй болгуулах
9. Шударга өрсөлдөөн		
19	128/2016/0627/3	Захиргааны актыг хүчингүй болгуулах
20	128/2016/0690/3	ШӨХТГ-ын улсын байцаагчийн дүгнэлт, албан шаардлагыг хүчингүй болгуулах
10. Санхүүгийн зохицуулах хороо		
21	128/2015/380/3	Хүчингүй болгуулах
22	128/2015/0771/3	Захиргааны актыг илт хууль бус гэж тооцож, хүчингүй болгуулах
23	128/2014/0238/3	Тушаалын хэсгийг илт хууль бус болохыг тогтоож, хүчингүй болгуулах
11. Татвар		
24	128/2018/0306/3	Татварын улсын байцаагчдын актыг хүчингүй болгуулах
25	031/2013/0698/3	Татварын улсын байцаагчийн актын зарим хэсгийг хүчингүй болгуулах
26	128/2014/0004/3	Татварын улсын байцаагчийн актыг хүчингүй болгуулах
27	128/2016/393/3	Захиргааны актыг хүчингүй болгуулах
28	128/2015/0461/3	Татварын улсын байцаагчийн актыг хүчингүй болгуулах
12. Тендер		
29	128/2016/114/3	Нийслэлийн худалдан авах ажиллагааны газрын үнэлгээний хорооны дүгнэлтийг хүчингүй болгуулах
30	128/2018/0476/3	Тендерийн үнэлгээний хорооны дүгнэлт хууль бус болохыг тогтоон, дахин үнэлгээ хийхийг даалгах
31	128/2013/0084/3	Тендерт ялагчаар шалгаруулсан шүүхийн шийдвэрийг хүчингүй болгуулах
32	128/2017/0831/3	Компанийн тухай дүгнэлтийг хүчингүй болгуулах
13. Төрийн алба		
33	128/2016/0999/3	Ашигт малтмал газрын тосны газрын даргын шийдвэрийг хүчингүй болгуулж, ажилд эгүүлэн томилуулах
34	128/2015/0074/3	Шийдвэрийг хүчин төгөлдөр бусад тооцуулах, эмнэлгийн магадалгааг нөхөн олгуулах
35	128/2017/0981/3	Засаг даргын тушаалыг илт хууль бус болохыг тогтоолгох, ажилд эргүүлэн томилуулах, цалин гаргуулах, ЭМД, НДШ нөхөн төлүүлэх
36	128/2016/1004/3	Ажилд эргүүлэн томилуулах, ажилгүй байсан хугацааны цалин хөлс гаргуулах, нийгмийн даатгалын дэвтэрт нөхөн бичилт хийлгэх
14. Төрийн хяналт шалгалт		
37	128/2018/0467/3	Улсын байцаагчийн актыг илт хууль бус гэж тогтоолгох, учирсан хохирлыг гаргуулах
38	128/2016/0867/3	Улсын байцаагчийн акт дүгнэлтийг хүчингүй болгуулах
15. Тусгай зөвшөөрөл		
39	128/2014/0249/3	Илт хууль бус болохыг тогтоолгох
40	2012/0199/3	Тогтоолыг бүхэлд нь хүчингүй болгуулах
16. Улсын бүртгэл		
41	128/2015/0460/3	Үл хөдлөх хөрөнгийн бүртгэлийг хүчингүй болгуулах

Дээрх хүснэгтээс харахад судалгааны түүврээр сонгосон 16 төрлийн 41 захиргааны хэргийн дийлэнх олонх нь захиргааны байгууллага, түүний эрх бүхий албан тушаалтны гаргасан шийдвэр /захиргааны акт/-ийг хүчингүй болгуулах, илт хууль болохыг тогтоолгох

агуулгатай нэхэмжлэлүүд байв. Харин даалгах утгатай нэхэмжлэлийн шаардлага харьцангуй цөөн байв.

1.5. Нэхэмжлэлийн төрөл

1.6. Хавтаст хэрэг доторх баримтын задаргаа

№	Хэргийн индекс	Хавтаст хэрэг	Шүүхийн боловсруулсан баримт /Хуудас/		Шүүхээс цуглуулсан нотлох баримт /Хуудас/		Бусад баримт /Хуудас/		Хийгдсэн ажиллагаа	Зарцуулсан хоног
			Тоо	Хувь	Тоо	Хувь	Тоо	Хувь		
1. Ашигт малтмал										
1	128/2015/0912/3	494	390	79%	22	4%	82	17%	187	927
2	128/2017/0442/3	112	110	98%	168	150%	2	2%	69	247
3	128/2017/0857/3	280	163	58%	41	15%	76	27%	97	436
4	128/2014/0691/3	84	44	52%	-	-	40	48%	22	218
2. Байгаль орчин										
5	128/2016/0922/3	506	244	48%	165	33%	97	19%	123	789
3. Боловсрол										
6	128/2016/0503/3	184	104	57%	-	-	80	43%	61	311
7	128/2017/0263/3	384	158	41%	132	34%	94	24%	76	347
4. Гааль										
8	128/2016/0907/3	150	89	59%	-	-	61	41%	51	317
9	128/2018/0324/3	249	165	66%	18	7%	66	27%	68	420
5. Газар										
10	2011/0220/3	1276	751	59%	-	-	525	41%	446	1,788
11	020/2013/0284/3	1106	504	58%	-	-	602	42%	237	1,637
12	128/2016/0218/3	597	286	48%	177	30%	134	22%	159	486
13	128/2015/662/3	172	54	31%	-	-	118	69%	26	139
6. Зам тээвэр										
14	128/2016/0931/3	224	89	40%	23	10%	112	50%	43	651
7. Нийгмийн даатгал										
15	128/2018/0335/3	205	100	49%	68	33%	37	18%	51	288
16	128/2018/0526/3	306	113	37%	79	26%	114	37%	61	214
8. Оюуны өмч										
17	128/2016/0177/3	359	146	41%	74	21%	139	39%	90	481

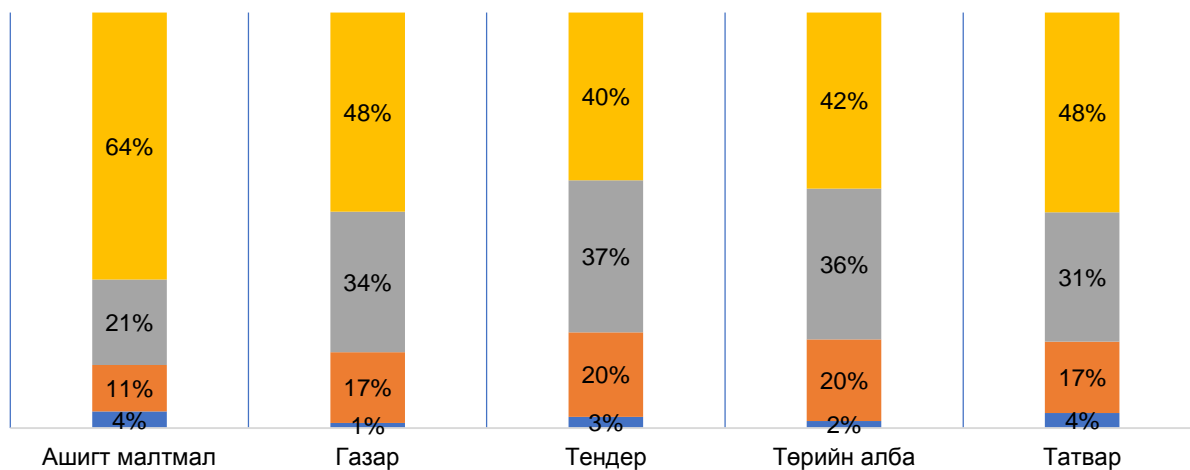
18	128/2015/224/з	622	280	45%	14	2%	328	53%	105	700
9. Шударга өрсөлдөөн										
19	128/2016/0627/3	290	112	39%	58	20%	120	41%	59	379
20	128/2016/0690/3	182	109	60%	28	15%	45	25%	53	265
10. Санхүүгийн зохицуулах хороо										
21	128/2015/380/3	230	77	33%	72	31%	81	35%	36	613
22	128/2015/0771/3	96	34	35%	-	-	62	65%	20	137
23	128/2014/0238/3	366	133	36%	-	-	233	64%	74	364
11. Татвар										
24	128/2018/0306/3	326	112	34%	-	-	214	66%	63	233
25	031/2013/0698/3	671	129	19%	-	-	542	81%	64	1,423
26	128/2014/0004/3	745	157	19%	-	-	588	81%	85	464
27	128/2016/393/3	784	471	60%	22	3%	291	37%	190	960
28	128/2015/0461/3	302	192	64%	1227	-	1117	-	87	355
12. Тендер										
29	128/2016/114/3	229	134	59%	-	-	95	41%	85	978
30	128/2018/0476/3	292	112	38%	-	-	180	62%	58	292
31	128/2013/0084/3	867	241	28%	-	-	626	72%	149	756
32	128/2017/0831/3	458	169	37%	-	-	289	63%	72	144
13. Төрийн алба										
33	128/2016/0999/3	534	244	46%	-	-	290	54%	123	515
34	128/2015/0074/3	750	449	60%	-	-	301	40%	227	946
35	128/2017/0981/3	436	213	49%	-	-	223	51%	114	627
36	128/2016/1004/3	615	413	67%	-	-	202	33%	228	1,769
14. Төрийн хяналт шалгалт										
37	128/2018/0467/3	298	132	44%	74	25%	92	31%	84	258
38	128/2016/0867/3	518	281	54%	229	44%	8	2%	110	648
15. Тусгай зөвшөөрөл										
39	128/2014/0249/3	282	125	44%	38	13%	119	42%	67	366
40	2012/0199/3	638	295	46%	122	19%	221	35%	143	694
16. Улсын бүртгэл										
41	128/2015/0460/3	246	116	47%	27	11%	103	42%	69	893
Нийт		17,465	8,240	47%	-	-	9,225	53%	4,232	24,475

Дээрх хүснэгтээс харахад хавтаст хэрэгт авагдсан нийт 17,465 хуудас баримтын 47 хувь буюу 8,240 хуудас шүүхийн боловсруулсан баримт байсан бол үлдсэн 53% хувийг бусад баримт эзэлж байна. Судалгааны түүвэрт хамруулсан 41 хэргийн 23 хэргийн хавтаст хэрэгт авагдсан нотлох баримтыг бүртгэсэн бөгөөд эдгээр хэргийн хавтаст хэрэг доторх баримтуудыг дор графикаар нарийвчилж харуулбал дараах үр дүн гарлаа.

1.7. Хавтаст хэрэг доторх баримтын задаргаа хувиар

Дээрх төрлийн хэргүүдээс шүүхийн практикт хамгийн түгээмэл шийдвэрлэгддэг ашигт малтмал, газар, татвар, тендер, төрийн алба гэсэн 5 төрлийн нийт 21 хэргийн хавтаст хэрэгт бүртгэгдсэн 2,788 ажиллагааг шүүн таслах ажиллагааны үе шатаар ангилан харуулбал дараах дүр зураг харагдаж байна.

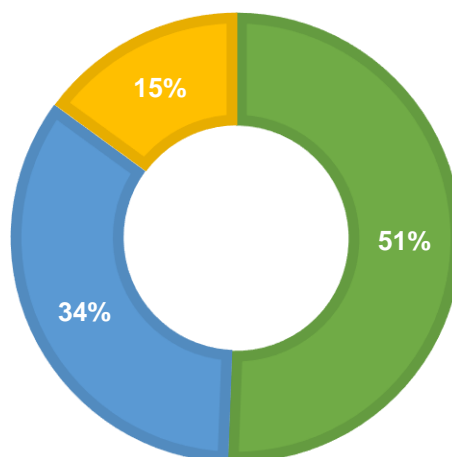
1.8. Түгээмэл төрлийн хэргийн нийт ажиллагаа

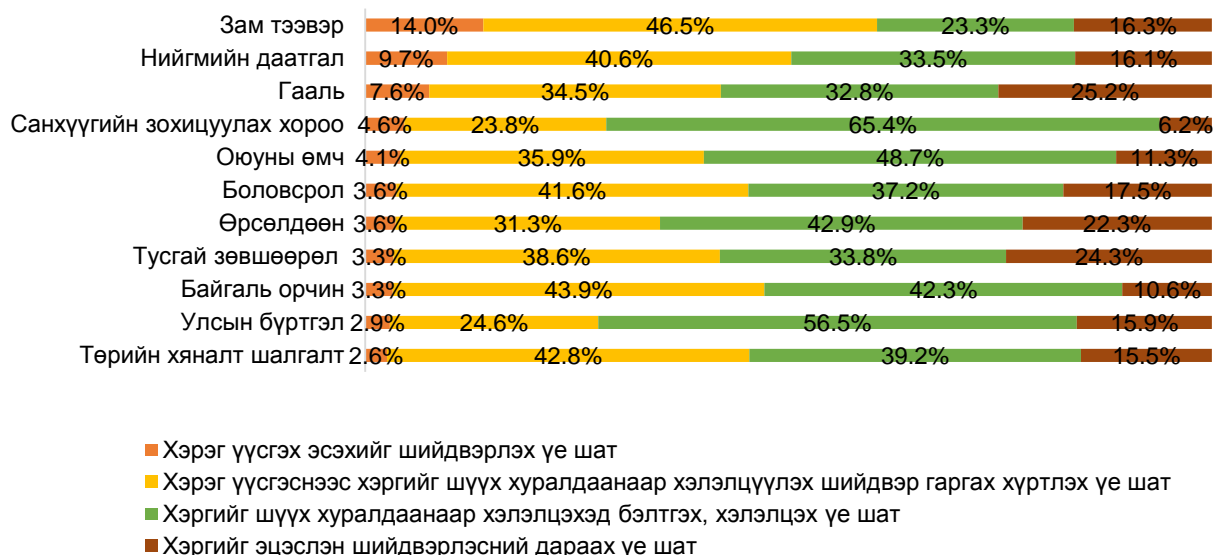
- Хэргийг шүүх хуралдаанаар хэлэлцэхэд бэлтгэх, хэлэлцэх үе шат
- Хэрэг үүсгэснээс хэргийг шүүх хуралдаанаар хэлэлцүүлэх шийдвэр гаргах хүртэлх үе шат
- Хэргийг эцэслэн шийдвэрлэсний дараах үе шат
- Хэрэг үүсгэх эсэхийг шийдвэрлэх үе шат

Бусад 11 төрлийн нийт 20 хэргийн хавтаст хэрэгт бүртгэгдсэн нийт 1,444 ажиллагааг шүүн таслах ажиллагааны үе шатаар ангилан харуулбал дараах байдлаар харагдаж байна.

1.9. Бусад төрлийн хэргийн нийт ажиллагаа

- Албан бичгийн дагуу ирсэн баримт
- Шүүхээс гаргасан эрхийн акт
- Бусад баримт

Дээрх 2 графикаас харахад шүүн таслах ажиллагааны эхний үе шат буюу хэрэг үүсгэх эсэхийг шийдвэрлэх үе шатанд шүүх нэхэмжлэлийг хүлээн авч, шаардлагатай тохиолдолд нэхэмжлэлийн бүрдүүлбэр хангуулах хугацаа тогтоох захирамж гаргах, захирамжийг гардуулах, захиргааны хэрэг үүсгэх зэрэг ажиллагааг хийдэг бөгөөд энэхүү үе шат нь ажиллагаа багатайд тооцогдоно.

Харин хэрэг үүсгэсний дараа хэргийг шүүх хуралдаанаар хэлэлцүүлэх бэлтгэл ажлыг хангах үе шатанд нотлох баримт цуглуулах, шаардлагатай тохиолдолд үзлэг хийх, шинжээч томилуулах, шинжээч, гэрчээс мэдүүлэг, тайлбар авах зэрэг ажиллагааг хийхийн зэрэгцээ, хэрэг хянан шийдвэрлэх ажиллагаатай холбоотойгоор хэргийн оролцогчдоос гаргасан хүсэлт, гомдол, тайлбарыг хүлээн авч, шийдвэрлэх эсхүл татгалзах захирамж гаргах, хэргийн оролцогчдод эрх, үүрэг тайлбарлах зэрэг ажиллагааг хийдэг бөгөөд энэхүү үе шатанд шүүгч, шүүгчийн туслах хамгийн их ачаалалтай ажилладаг болох нь ажиглагдлаа.

Шүүх хуралдааны бэлтгэлийг хангасны дараа шүүх хуралдаан товлох захирамж гаргах, хэргийн оролцогчдод тов мэдэгдэх, ерөнхий шүүгч даргалагч шүүгч болон шүүх бүрэлдэхүүн томилох захирамж гаргах, шүүх хуралдааныг хийж, шийдвэр гаргах үе шатыг 3 дахь үе шатанд хамааруулсан бөгөөд энэхүү үе шат нь эхний үе шатаас ачаалал их, 2 дахь үе шатаас бага ачаалалтай болох нь ажиглагдсан юм.

Товчоор дүгнэвэл 2, 3 дахь үе шатанд шүүгч, шүүгчийн туслах, шүүх хуралдааны нарийн бичгийн дарга хамгийн өндөр ачаалалтай ажилладаг болох нь хавтаст хэргийн судалгаанаас харагдсан юм.

Хамгийн сүүлийн үе шат буюу шийдвэрийг хэргийн оролцогчдод танилцуулж, гардуулах, хэргийн оролцогчдоос давах, хяналтын шатны гомдол гаргасан тохиолдолд түүнийг хүлээн авч, дээд шатны шүүхэд шилжүүлэх зэрэг ажиллагааг гүйцэтгэдэг бөгөөд энэхүү үе шат нь эхний үе шатны адил ажиллагаа багатайд тооцогдохоор байна.

2. ҮНДСЭН ХЭСЭГ

Энэхүү хэсэгт 16 төрлийн хэргийн хавтаст хэрэгт бүртгэгдсэн, шүүхийн зүгээс авч хэрэгжүүлсэн ажиллагааг дор нэгтгэн танилцууллаа. Эдгээрээс шүүгч хэрэг хянан шийдвэрлэх ажиллагаатай холбоотой асуудлыг шийдвэрлэх захирамж гаргах, шүүх тогтоол гаргах, нотлох баримт шаардсан албан бичгийн дагуу цугларсан нотлох баримтад дүн шинжилгээ хийх, шүүх хуралдааныг даргалж, шийдвэр гаргах, шийдвэрээ боловсруулах зэрэг ажиллагаа нь шүүгчээс хамгийн их цаг хугацаа, оюун дүгнэлт шаардсан ажиллагаа гэж дүгнэж болох юм.

Харин төрийн байгууллага болон бусад холбогдох этгээд рүү нотлох баримт шаардсанаас бусад албан бичиг явуулах, хийгдсэн ажиллагаануудыг баримтаар

баталгаажуулж, түүнийг хэргийн оролцогчдод танилцуулж, хэрэгт хавсаргах нь харьцангуй хялбар бөгөөд ихэвчлэн шүүгчийн туслахын хийж гүйцэтгэдэг ажиллагаа болох нь ажиглагдсан юм. Доорх 18 төрлийн ажиллагааны дэлгэрэнгүй утгыг хавсралт хэсгээс дэлгэрүүлэн үзнэ үү.

2.1. Ашигт малтмал

Ашигт малтмалын 4 хэрэг					
№	Ажиллагааны төрөл	1	2	3	4
1	Нэхэмжлэл	5	-	-	-
2	Баримт	2	37	93	21
3	Албан бичиг	-	5	11	16
4	Шүүгчийн захирамж	7	4	48	1
5	Гомдол	-	-	-	3
6	Гүйцэтгэх хуудас	-	-	-	1
7	Ерөнхий шүүгчийн захирамж	-	-	16	-
8	Магадлал	-	-	4	-
9	Нотлох баримт шаардсан албан бичиг	-	20	-	-
10	Тогтоол	-	-	4	-
11	Шүүхийн тогтоол	-	-	6	-
12	Тэмдэглэл	-	3	2	3
13	Хүсэлт	-	4	13	-
14	Шийдвэр	-	-	5	-
15	Шүүгчдийн зөвлөгөөний тогтоол	-	2	8	-
16	Шүүх хуралдааны тэмдэглэл	-	-	27	-
17	Урьдчилсан хэлэлцүүлгийн тэмдэглэл	-	-	4	-
Нийт хийгдсэн ажиллагаа		14	75	241	45
Ажиллагаанд зарцуулсан нийт хоног		55	359	906	508

2.2. Газар

Газрын 4 хэрэг					
№	Ажиллагааны төрөл	1	2	3	4
1	Нэхэмжлэл	5	-	-	-
2	Баримт	7	114	124	65
3	Албан бичиг	-	56	6	53
4	Шүүгчийн захирамж	6	41	93	3
5	Гомдол	-	-	-	9
6	Ерөнхий шүүгчийн захирамж	-	7	31	-
7	Магадлал	-	-	6	-
8	Нотлох баримт шаардсан албан бичиг	-	21	-	-
9	Тогтоол	-	-	4	-
10	Шүүхийн тогтоол	-	1	40	-
11	Тэмдэглэл	-	15	1	10
12	Хүсэлт	-	2	-	1
13	Шийдвэр	-	-	7	-
14	Шүүгчдийн зөвлөгөөний тогтоол	-	35	29	-
15	Шүүх хуралдааны тэмдэглэл	-	-	72	-
16	Урьдчилсан хэлэлцүүлэг тэмдэглэл	-	1	-	-
Нийт хийгдсэн ажиллагаа		18	293	413	141

Ажиллагаанд зарцуулсан нийт хоног	259	1338	1524	929
-----------------------------------	-----	------	------	-----

2.3. Тендер

Тендерийн 4 хэрэг					
№	Ажиллагааны төрөл	1	2	3	4
1	Нэхэмжлэл	4	-	-	-
2	Баримт	2	72	44	34
3	Албан бичиг	-	22	2	28
4	Шүүгчийн захирамж	5	22	22	2
5	Гомдол	-	-	-	5
6	Ерөнхий шүүгчийн захирамж	-	2	12	-
7	Магадлал	-	-	3	-
8	Тогтоол	-	-	5	-
9	Шүүхийн тогтоол	-	-	12	-
10	Тэмдэглэл	-	7	-	4
11	Хүсэлт	-	1	-	-
12	Шийдвэр	-	-	4	-
13	Шүүгчдийн зөвлөгөөний тогтоол	-	3	15	-
14	Шүүх хуралдааны тэмдэглэл	-	-	29	-
15	Урьдчилсан хэлэлцүүлэг тэмдэглэл	-	4	-	-
Нийт хийгдсэн ажиллагаа		11	133	148	73
Ажиллагаанд зарцуулсан нийт хоног		16	609	505	1,040

2.4. Төрийн алба

Төрийн албаны 4 хэрэг					
№	Ажиллагааны төрөл	1	2	3	4
1	Нэхэмжлэл	5	-	-	-
2	Баримт	1	119	82	62
3	Албан бичиг	-	50	4	56
4	Шүүгчийн захирамж	5	34	67	4
5	Гомдол	-	-	-	3
6	Ерөнхий шүүгчийн захирамж	-	-	42	-
7	Магадлал	-	-	7	-
8	Тогтоол	-	-	3	1
9	Шүүхийн тогтоол	-	-	12	-
10	Тэмдэглэл	-	18	2	10
11	Хүсэлт	-	5	-	-
12	Шийдвэр	-	-	7	-
13	Шүүгчдийн зөвлөгөөний тогтоол	-	19	6	-
14	Шүүх хуралдааны тэмдэглэл	-	-	60	-
15	Урьдчилсан хэлэлцүүлгийн тэмдэглэл	-	6	2	-
Нийт хийгдсэн ажиллагаа		11	251	294	136
Ажиллагаанд зарцуулсан нийт хоног		76	1020	848	1,913

2.5. Татвар

Татварын 5 хэрэг					
------------------	--	--	--	--	--

№	Ажиллагааны төрөл	1	2	3	4
1	Нэхэмжлэл	6	-	-	-
2	Баримт	6	62	72	39
3	Албан бичиг	-	28	8	28
4	Шүүгчийн захирамж	6	11	53	4
5	Гомдол	-	3	-	4
6	Ерөнхий шүүгчийн захирамж	-	4	17	-
7	Магадлал	-	-	6	-
8	Нотлох баримт шаардсан албан бичиг	-	22	-	-
9	Тогтоол	-	-	7	-
10	Шүүхийн тогтоол	-	-	6	-
11	Тэмдэглэл	-	8	4	7
12	Хүсэлт	-	3	12	1
13	Шийдвэр	-	-	8	-
14	Шүүгчдийн зөвлөгөөний тогтоол	-	10	7	-
15	Шүүх хуралдааны тэмдэглэл	-	-	30	-
16	Урьдчилсан хэлэлцүүлгийн тэмдэглэл	-	1	6	-
Нийт хийгдсэн ажиллагаа		18	152	236	83
Ажиллагаанд зарцуулсан нийт хоног		59	1807	899	670

2.6. Тусгай зөвшөөрөл

Тусгай зөвшөөрөлтэй холбоотой 2 хэрэг					
№	Ажиллагааны төрөл	1	2	3	4
1	Нэхэмжлэл	3	-	-	-
2	Баримт	1	27	33	18
3	Албан бичиг	-	2	-	21
4	Шүүгчийн захирамж	3	15	11	1
5	Гомдол	-	3	-	5
6	Гүйцэтгэх хуудас	-	-	-	2
7	Ерөнхий шүүгчийн захирамж	-	3	1	-
8	Магадлал	-	-	3	-
9	Нотлох баримт шаардсан албан бичиг	-	8	-	-
10	Танхимын тэргүүний захирамж	-	1	-	-
11	Тогтоол	-	-	2	-
12	Шүүхийн тогтоол	-	1	3	-
13	Тэмдэглэл	-	2	-	4
14	Шийдвэр	-	-	3	-
15	Шүүгчдийн зөвлөгөөний тогтоол	-	15	1	-
16	Шүүх хуралдааны тэмдэглэл	-	-	14	-
17	Урьдчилсан хэлэлцүүлгийн тэмдэглэл	-	4	-	-
Нийт хийгдсэн ажиллагаа		7	81	71	51
Ажиллагаанд зарцуулсан нийт хоног		32	339	195	494

2.7. Шударга өрсөлдөөн

Шударга өрсөлдөөний тухай хуулийн хэрэгжилттэй холбоотой 2 хэрэг					
№	Ажиллагааны төрөл	1	2	3	4
1	Нэхэмжлэл	2	1	-	-

2	Баримт	1	12	5	5
3	Албан бичиг	-	1	-	5
4	Шүүгчийн захирамж	2	5	2	1
5	Гомдол	-	1	-	1
6	Гүйцэтгэх хуудас	-	-	-	2
7	Ерөнхий шүүгчийн захирамж	-	2	1	-
8	Магадлал	-	-	1	-
9	Нотлох баримт шаардсан албан бичиг	-	4	-	-
10	Шүүхийн тогтоол	-	-	1	-
11	Тэмдэглэл	-	-	-	2
12	Шийдвэр	-	-	1	-
13	Шүүгчдийн зөвлөгөөний тогтоол	-	-	1	-
14	Шүүх хуралдааны тэмдэглэл	-	-	4	-
15	Урьдчилсан хэлэлцүүлгийн тэмдэглэл	-	4	-	-
Нийт хийгдсэн ажиллагаа		5	30	16	16
Ажиллагаанд зарцуулсан нийт хоног		18	207	153	266

2.8. Гааль

Гаалийн 2 хэрэг					
№	Ажиллагааны төрөл	1	2	3	4
1	Нэхэмжлэл	3	-	-	-
2	Баримт	2	25	10	14
3	Албан бичиг	-	3	1	13
4	Шүүгчийн захирамж	4	6	6	-
5	Гомдол	-	-	1	3
6	Ерөнхий шүүгчийн захирамж	-	2	4	-
7	Магадлал	-	-	2	-
8	Нотлох баримт шаардсан албан бичиг	-	2	-	-
9	Тогтоол	-	-	2	-
10	Шүүхийн тогтоол	-	1	-	-
11	Тэмдэглэл	-	-	-	2
12	Шийдвэр	-	-	2	-
13	Шүүгчдийн зөвлөгөөний тогтоол	-	-	2	-
14	Шүүх хуралдааны тэмдэглэл	-	-	8	-
15	Урьдчилсан хэлэлцүүлгийн тэмдэглэл	-	3	-	-
Нийт хийгдсэн ажиллагаа		9	42	38	32
Ажиллагаанд зарцуулсан нийт хоног		40	238	127	332

2.9. Оюуны өмч

Оюуны өмчийн 2 хэрэг					
№	Ажиллагааны төрөл	1	2	3	4
1	Нэхэмжлэл	2	1	-	-
2	Баримт	-	30	27	12
3	Албан бичиг	-	11	-	7
4	Шүүгчийн захирамж	3	9	24	-
5	Гомдол	-	2	-	1
6	Ерөнхий шүүгчийн захирамж	-	2	3	-

7	Магадлал	-	-	2	-
8	Нотлох баримт шаардсан албан бичиг	-	6	-	-
9	Танхимын тэргүүний захирамж	-	-	2	-
10	Тогтоол	-	-	2	-
11	Шүүхийн тогтоол	-	-	2	-
12	Тэмдэглэл	-	2	-	2
13	Хүсэлт	2	3	12	-
14	Шийдвэр	-	-	2	-
15	Шүүгчдийн зөвлөгөөний тогтоол	-	4	2	-
16	Шүүх хуралдааны тэмдэглэл	-	-	17	-
17	Урьдчилсан хэлэлцүүлгийн тэмдэглэл	-	1	-	-
Нийт хийгдсэн ажиллагаа		7	71	95	22
Ажиллагаанд зарцуулсан нийт хоног		282	343	387	169

2.10. Санхүүгийн зохицуулах хороо

Санхүүгийн зохицуулах хороотой холбоотой 3 хэрэг					
№	Ажиллагааны төрөл	1	2	3	4
1	Нэхэмжлэл	3	-	-	-
2	Баримт	-	16	28	7
3	Албан бичиг	-	-	5	1
4	Шүүгчийн захирамж	3	-	25	1
5	Ерөнхий шүүгчийн захирамж	-	2	2	-
6	Нотлох баримт шаардсан албан бичиг	-	6	-	-
7	Шүүхийн тогтоол	-	-	2	-
8	Тэмдэглэл	-	-	1	-
9	Хүсэлт	-	1	2	-
10	Шийдвэр	-	-	2	-
11	Шүүгчдийн зөвлөгөөний тогтоол	-	6	8	-
12	Шүүх хуралдааны тэмдэглэл	-	-	9	-
Нийт хийгдсэн ажиллагаа		6	31	84	9
Ажиллагаанд зарцуулсан нийт хоног		456	204	398	56

2.11. Төрийн хяналт шалгалт

Төрийн хяналт шалгалттай холбоотой 2 хэрэг					
№	Ажиллагааны төрөл	1	2	3	4
1	Нэхэмжлэл	2	-	-	-
2	Баримт	-	31	25	14
3	Албан бичиг	-	7	5	11
4	Шүүгчийн захирамж	3	12	15	1
5	Ерөнхий шүүгчийн захирамж	-	4	5	-
6	Магадлал	-	-	2	-
7	Нотлох баримт шаардсан албан бичиг	-	21	-	-
8	Тогтоол	-	-	1	-
9	Шүүхийн тогтоол	-	-	6	-
10	Тэмдэглэл	-	4	-	6
11	Шийдвэр	-	-	2	-
12	Шүүгчдийн зөвлөгөөний тогтоол	-	2	3	-

13	Шүүх хуралдааны тэмдэглэл	-	-	12	-
14	Урьдчилсан хэлэлцүүлгийн тэмдэглэл	-	1	1	-
Нийт хийгдсэн ажиллагаа		5	82	77	32
Ажиллагаанд зарцуулсан нийт хоног		162	270	194	280

2.12. Боловсрол

Боловсролын хуультай холбоотой 2 хэрэг					
№	Ажиллагааны төрөл	1	2	3	4
1	Нэхэмжлэл	2	-	-	-
2	Баримт	1	26	18	9
3	Албан бичиг	-	7	5	9
4	Шүүгчийн захирамж	2	7	12	2
5	Ерөнхий шүүгчийн захирамж	-	3	2	-
6	Магадлал	-	-	2	-
7	Нотлох баримт шаардсан албан бичиг	-	4	-	-
8	Тэмдэглэл	-	-	-	4
9	Шийдвэр	-	-	2	-
10	Шүүгчдийн зөвлөгөөний тогтоол	-	8	1	-
11	Шүүх хуралдааны тэмдэглэл	-	-	9	-
12	Урьдчилсан хэлэлцүүлгийн тэмдэглэл	-	2	-	-
Нийт хийгдсэн ажиллагаа		5	57	51	24
Ажиллагаанд зарцуулсан нийт хоног		27	286	136	209

2.13. Нийгмийн даатгал

Нийгмийн даатгалтай холбоотой 2 хэрэг					
№	Ажиллагааны төрөл	1	2	3	4
1	Нэхэмжлэл	3	-	-	-
2	Баримт	2	2-	14	7
3	Албан бичиг	-	3	2	8
4	Шүүгчийн захирамж	4	2	7	1
5	Ерөнхий шүүгчийн захирамж	-	1	2	-
6	Магадлал	-	-	2	-
7	Нотлох баримт шаардсан	-	13	-	-
8	Тогтоол	-	-	1	-
9	Шүүхийн тогтоол	-	-	1	-
10	Тэмдэглэл	-	1	-	2
11	Шийдвэр	-	-	2	-
12	Шүүгчдийн зөвлөгөөний тогтоол	-	2	1	-
13	Шүүх хуралдааны тэмдэглэл	-	-	9	-
14	Урьдчилсан хэлэлцүүлгийн тэмдэглэл	-	1	1	-
Нийт хийгдсэн ажиллагаа		9	43	42	18
Ажиллагаанд зарцуулсан нийт хоног		56	159	172	115

2.14. Улсын бүртгэл

Улсын бүртгэлтэй холбоотой 1 хэрэг					
№	Ажиллагааны төрөл	1	2	3	4
1	Нэхэмжлэл	1	-	-	-

2	Баримт	-	6	15	5
3	Албан бичиг	-	2	3	5
4	Шүүгчийн захирамж	1	1	7	-
5	Ерөнхий шүүгчийн захирамж	-	-	2	-
6	Магадлал	-	-	1	-
7	Нотлох баримт шаардсан албан бичиг	-	5	-	-
8	Шүүхийн тогтоол	-	-	1	-
9	Тэмдэглэл	-	-	-	1
10	Шийдвэр	-	-	1	-
11	Шүүгчдийн зөвлөгөөний тогтоол	-	3	4	-
12	Шүүх хуралдааны тэмдэглэл	-	-	5	-
Нийт хийгдсэн ажиллагаа		2	17	39	11
Ажиллагаанд зарцуулсан нийт хоног		8	140	592	153

2.15. Байгаль орчин

Байгаль орчны асуудалтай холбоотой 1 хэрэг					
№	Ажиллагааны төрөл	1	2	3	4
1	Нэхэмжлэл	2	-	-	-
2	Баримт	-	15	24	4
3	Албан бичиг	-	6	3	5
4	Шүүгчийн захирамж	2	3	5	1
5	Гомдол	-	2	-	-
6	Гүйцэтгэх хуудас	-	-	-	1
7	Ерөнхий шүүгчийн захирамж	-	-	4	-
8	Магадлал	-	-	1	-
9	Нотлох баримт шаардсан албан бичиг	-	18	-	-
10	Тогтоол	-	-	2	-
11	Шүүхийн тогтоол	-	2	2	-
12	Тэмдэглэл	-	2	1	2
13	Хүсэлт	-	-	2	-
14	Шийдвэр	-	-	2	-
15	Шүүгчдийн зөвлөгөөний тогтоол	-	4	-	-
16	Шүүх хуралдааны тэмдэглэл	-	-	5	-
17	Урьдчилсан хэлэлцүүлгийн тэмдэглэл	-	2	1	-
Нийт хийгдсэн ажиллагаа		4	54	52	13
Ажиллагаанд зарцуулсан нийт хоног		19	229	361	180

2.16. Зам тээвэр

Зам тээвэртэй холбоотой 1 хэрэг					
№	Ажиллагааны төрөл	1	2	3	4
1	Нэхэмжлэл	2	-	-	-
2	Баримт	2	8	2	4
3	Албан бичиг		1	-	2
4	Шүүгчийн захирамж	2	-	2	-
5	Ерөнхий шүүгчийн захирамж	-	2	-	-
6	Магадлал	-	-	1	-

7	Нотлох баримт шаардсан албан бичиг	-	5	-	-
8	Тэмдэглэл	-	1	-	1
9	Шийдвэр	-	-	1	-
10	Шүүгчдийн зөвлөгөөний тогтоол	-	1	2	-
11	Шүүх хуралдааны тэмдэглэл	-	-	2	-
12	Урьдчилсан хэлэлцүүлгийн тэмдэглэл	-	2	-	-
Нийт хийгдсэн ажиллагаа		6	20	10	7
Ажиллагаанд зарцуулсан нийт хоног		490	55	35	71

2.17. Ажиллагаанд зарцуулсан хоног /шүүхийн шатлалаар/

№	Маргааны төрөл	Анхан		Давах		Хяналт		Нийт /хоног/
		Хоног	Хувь	Хоног	Хувь	Хоног	Хувь	
1	Газар /4 хэрэг/	2,881	71%	669	17%	500	12%	4,050
3	Татвар /5 хэрэг /	2,779	81%	352	10%	304	9%	3,435
2	Төрийн алба /4 хэрэг /	2,732	71%	581	15%	544	14%	3,857
4	Тендер /4 хэрэг /	1,564	72%	278	13%	328	15%	2,170
5	Тусгай зөвшөөрөл /2 хэрэг/	729	69%	218	21%	113	11%	1,060
6	Шударга өрсөлдөөн /2 хэрэг /	376	58%	166	26%	102	16%	644
7	Гааль /2 хэрэг /	440	60%	122	17%	175	24%	737
8	Оюуны өмч /2 хэрэг /	961	81%	181	15%	39	3%	1,181
9	Санхүүгийн зохицуулах хороо /3 хэрэг /	1,114	100%	-	-	-	-	1,114
10	Ашигт малтмал /4 хэрэг/	1,244	68%	398	22%	186	10%	1,828
11	Төрийн хяналт шалгалт /2 хэрэг/	659	73%	182	20%	65	7%	906
12	Боловсрол /2 хэрэг/	481	73%	173	26%	4	1%	658
13	Нийгмийн даатгал /2 хэрэг/	316	63%	153	30%	33	7%	502
14	Улсын бүртгэл /1 хэрэг/	761	85%	132	15%	-	0%	893
15	Байгаль орчин /1 хэрэг/	611	77%	80	10%	98	12%	789
16	Зам тээвэр /1 хэрэг/	587	90%	64	10%	-	-	651
Нийт /хоног/		18,235	75%	3,749	15%	2,491	10%	24,475

2.18. Хавтаст хэрэгт хийгдсэн ажиллагаа /шүүхийн шатлалаар/

Дээрх график болон хүснэгтээс харвал тухайн төрлийн хэргийг шийдвэрлэхэд хийгдсэн нийт ажиллагаа, түүнийг гүйцэтгэхэд зарцуулсан хугацааны 70-80 орчим хувийг анхан шатны шүүх гүйцэтгэдэг болох нь харагдаж байна.

3. ХАВСРАЛТ

Ажиллагааны төрөл	Ажиллагааны утга
Нэхэмжлэл	
Баримт	Нэхэмжлэлийн хувийг гардуулсан
	Давж заалдах болон хяналтын журмаар гаргасан гомдлыг танилцуулсан
	Хэргийн материал танилцуулсан
	Хяналтын журмаар гаргасан гомдлыг танилцуулсан
	Шинээр илэрсэн нөхцөл хянуулах хүсэлт танилцуулсан
	Шүүхийн шийдвэрийг цахим санд байршуулахыг мэдэгдсэн
	Гэрч асуух тов мэдэгдсэн
	Магадлал гардуулсан
	Магадлалыг цахим санд байршуулахыг мэдэгдэх тухай
	Нөлөөллийн мэдүүлэг танилцуулсан
	Улсын дээд шүүхийн ерөнхий шүүгчид гаргасан гомдлыг танилцуулсан
	Улсын дээд шүүхийн ерөнхий шүүгчид гаргасан гомдлыг хүлээн авсан
	Урьдчилсан хэлэлцүүлгийн тов мэдэгдсэн
	Үзлэгийн тов мэдэгдсэн
	Хавтаст хэргээс баримт, материал хассан
	Хэргийн материал танилцуулсан
	Хэргийн оролцогчдод эрх, үүрэг тайлбарласан
	Хэрэг эмхэтгэсэн
	Шинээр илэрсэн нөхцөл байдлын улмаас шүүхийн шийдвэрийг дахин хянуулах хүсэлт танилцуулсан
	Шүүгчийн захирамж шүүхийн тогтоолд гаргасан гомдол танилцуулах/ мэдэгдэх
Шүүх хуралдааны товыг мэдэгдсэн	
Шүүхийн тогтоол шүүгчийн захирамж танилцуулж, гардуулсан	
Шүүхэд дуудан ирүүлэх	
Албан бичиг	

Шүүгчийн захирамж	Гуравдагч этгээдээр татах
	Гэрчийг албадан ирүүлэх
	Захиргааны актын биелэлтийг түдгэлзүүлэх
	Захиргааны хэрэг үүсгэх
	Нэхэмжлэлийг хүлээн авахаас татгалзаж, нэмэгдүүлсэн шаардлагад бүрдүүлбэр хангуулах хугацаа тогтоосон
	Улсын тэмдэгтийн хураамжаас чөлөөлөх, буцаан олгох
	Хамтран хариуцагчийг ХХША-нд татан оролцуулах
	Хариуцагчийг солих
	Хүсэлт хэрэгсэхгүй болгох
	Хүсэлт шийдвэрлэж, шүүх хуралдааныг хойшлуулах
	Хүсэлтийн зарим хэсгийг хэрэгсэхгүй болгож, шүүх хуралдаан хойшлуулах
	ХХША-г сэргээж, шүүх хуралдааныг товлох
	Хэргийг хэрэгсэхгүй болгож, нэхэмжлэлийг хүлээн авахаас татгалзах
	Хэргийг шүүх хуралдаанаар хэлэлцүүлэх
	Хэрэг нэгтгэх
	Хэрэг хянан шийдвэрлэх ажиллагааг түдгэлзүүлэх
	Шинжээч томилж, хэрэг хянан шийдвэрлэх ажиллагааг түдгэлзүүлэх
	Шинжээчийг өөрчлөн томилох
	Шүүх хуралдааныг товлон зарлах
	Улсын тэмдэгтийн хураамжаас чөлөөлөх, буцаан олгох
	Шүүхийн шийдвэрийг албадан гүйцэтгэх
	Хяналтын журмаар гомдол гаргаагүйд тооцох
	Шүүх хуралдаан хойшлуулах
	Давж заалдах гомдол гаргах хугацаа сэргээх
	Хяналтын журмаар гаргасан гомдлыг хүлээн авахаас татгалзах
	Эрх залгамжлагч солих
Ерөнхий шүүгчийн захирамж	Шүүх бүрэлдэхүүн болон даргалагчийг томилсон шүүхийн шийдвэрийг албажуулах
	Шүүгчийг татгалзан гаргах хүсэлтийг хэрэгсэхгүй болгох
Гомдол	Давж заалдах
	Хяналт
	УДШ Ерөнхий шүүгч
Нотлох баримт шаардсан	
Танхимын тэргүүний захирамж	Шүүх бүрэлдэхүүн томилох
Тэмдэглэл	Үзлэг хийсэн
	Утсаар ярьсан
	Иргэдийн төлөөлөгчийг баталгаажуулсан
	Гэрч асуусан
	Шинжээчээс тайлбар авсан
	Иргэдийн төлөөлөгч сонгосон
	Шинжээчийн дүгнэлт
Хэргийн түүвэр	
Хариу тайлбар	
Хүсэлт	Нэхэмжлэлийг буцаах
	Нэхэмжлэлийн шаардлага нэмэгдүүлэх
	Нэхэмжлэлийн шаардлага тодруулах
	Хэрэг хянан шийдвэрлэх ажиллагаанд хариуцагчаар орохоос татгалзах
	Тайлбар гаргах
	Хуралдаан хойшлуулах
	Шинжээч томилох
	Нэхэмжлэгчийн итгэмжлэгдсэн төлөөлөгчийг шүүх хуралдаанд оролцуулах
	Дахин шинжээч томилох
	Өмгөөлөгч авах
Урьдчилсан хэлэлцүүлгийн тэмдэглэл	
Шүүх хуралдааны тэмдэглэл	

Шүүхийн шийдвэр	
Магадлал	
Тогтоол	
Шүүхийн тогтоол	Шүүх хуралдаан хойшлуулах
	Анхан шатны шүүгчийн захирамжийг хянасан
	Хүсэлт хэрэгсэхгүй болгосон шүүгчийн захирамжийг хянасан
	Нэхэмжлэлийг хүлээн авахаас татгалзаж, хэргийг хэрэгсэхгүй болгох
	Нэхэмжлэлийн бүрдүүлбэр хангуулах хугацаа тогтоох, Хүсэлт хэрэгсэхгүй болгосон захирамжууд
	Хэргийг хэрэгсэхгүй болгож, нэхэмжлэлийг хүлээн авахаас татгалзсан шүүгчийн захирамж
	Захиргааны актын биелэлтийг түдгэлзүүлж, хүсэлт шийдвэрлэсэн шүүгчийн захирамжийн
	Шүүх хуралдааныг товлон зарлах
	Захиргааны актын биелэлтийг түдгэлзүүлсэн шүүгчийн захирамжийг хянасан
Шүүгчдийн зөвлөгөөний тогтоол	Хэрэг хуваарилах
	Хэрэг хянан шүүхийн шийдвэрлэх хугацаа сунгах
	Хэрэг буцаан шилжүүлэх
	Хэрэг шилжүүлэн хуваарилах
	Шүүгчийн татгалзан гаргах хүсэлтийг хэрэгсэхгүй болгох шүүх хуралдааны хойшлуулах
	Хэрэг, нэхэмжлэл, хүсэлт шилжүүлэх
	Хэрэг, нэхэмжлэл, өргөдөл шилжүүлсэн
Хугацаа сунгах	
Гүйцэтгэх хуудас	

ХОЁРДУГААР БҮЛЭГ. ИРГЭНИЙ ХЭРЭГ

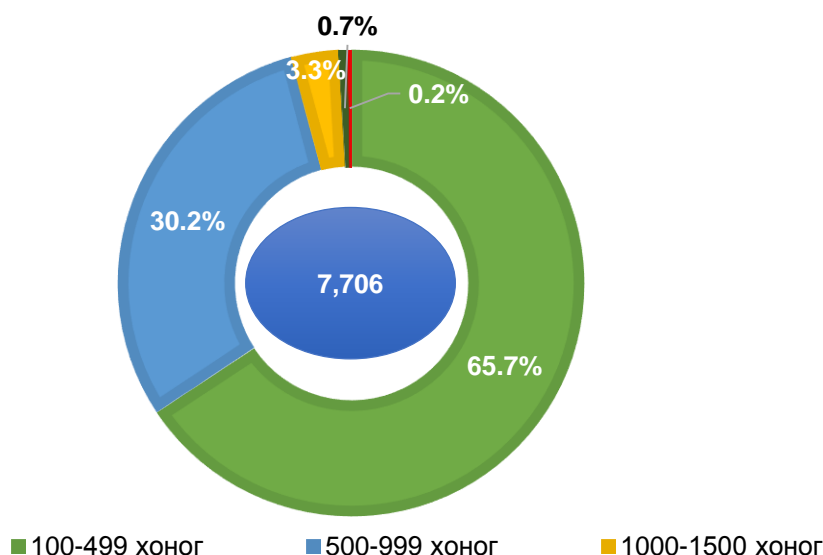
НЭГ. БАГА ҮНИЙН ДҮНТЭЙ ИРГЭНИЙ ХЭРЭГ

1. УДИРТГАЛ

2004.06.01-ээс 2022.04.26-ны хооронд хяналтын шатны шүүхийн шийдвэрлэсэн 71 төрлийн нийт 7,706 хэргээс 10 сая хүртэлх нэхэмжлэлийн үнийн дүнтэй хэргийг бага үнийн дүнтэй хэрэг гэж үзэж, 6 хэргийг судалгааны түүврээр сонгож, дүн шинжилгээ хийлээ.

Нийт 7,706 хэргийн 65-аас дээш хувь нь 100-аас 500 хүртэлх хоногт шийдвэрлэгдсэн бол 30 орчим хувь нь 500-аас 1000 хүртэлх хоногт шийдвэрлэгдсэн байна. Харин 1000-аас дээш хоногт шийдвэрлэгдсэн хэрэг тун бага хувийг эзэлж байгаа нь доорх графикаас харагдаж байна.

1.1. Хэрэг хянан шийдвэрлэсэн хугацаа

1.2. Хавтаст хэргийн талаарх ерөнхий мэдээлэл

№	Хэргийн индекс	Хэргийн оролцогчийн тоо			Хавтаст хэргийн тоо	Нийт хуудас
		Нэхэмжлэгч	Хариуцагч	Гуравдагч этгээд		
1	181/2016/01786/И	1	1	-	1	56
2	102/2014/8224/И	1	1	-	1	20
3	102/2017/00321/И	1	1	-	1	168
4	182/2018/01436/И	1	2	-	1	66
5	182/2017/02586/И	1	1	-	1	124
6	184/2018/00561/И	1	1	-	1	94
Нийт 6 хэрэг					6	528

Судалгааны түүврээр сонгосон 6 хэрэг нь бүгд нэг хавтастай, бага ажиллагаа хийгдсэн хэргүүд байв. 6 хэргийн 6 хавтас, нийт 528 хуудас бүхий хэргийн материалд дүн шинжилгээ хийснийг дор дэлгэрүүлэн авч үзье.

1.3. Нэхэмжлэлийн товч утга

№	Хэргийн индекс	Нэхэмжлэлийн товч утга	Нэхэмжилсэн үнийн дүн
1	181/2016/01786/И	Барааны үлдэгдэл төлбөр гаргуулах	1,396,957 төгрөг
2	102/2014/8224/И	Байрны түрээсийн төлбөр гаргуулах	4,200,000 төгрөг
3	102/2017/00321/И	Цалингийн зөрүү гаргуулах	6,976,538 төгрөг
4	182/2018/01436/И	ББСБ, /Банк зээлийн үйл ажиллагаа эрхлэх эрх бүхий хуулийн этгээдээс зээл олгох 451-453-р зүйл/	-
5	182/2017/02586/И	Түрээсийн гэрээний үүргийн гүйцэтгэлийг шаардах /318-332-р зүйл/	-
6	184/2018/00561/И	Зээлийн гэрээний үүргийг гүйцэтгүүлэх / ББСБ, Банк зээлийн үйл ажиллагаа эрхлэх эрх бүхий хуулийн этгээдээс зээл олгох 451-453-р зүйл/	-

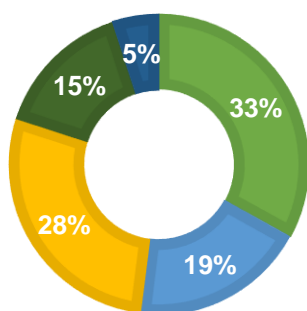
6 хэргийг маргааны төрлөөр нь авч үзвэл 1 нь худалдах худалдан авах, 2 нь түрээсийн гэрээ, 2 нь зээлийн гэрээтэй холбоотой, 1 нь хөдөлмөрийн маргаан тус тус эзэлж байв.

1.4. Хавтаст хэрэг доторх баримтын задаргаа

№	Хэргийн индекс	Хавтаст хэрэг	Шүүхээс гаргасан	Маягт	Нотлох баримт	Хэргийн оролцогчдоос гаргасан	Бусад	Хийгдсэн	Зарцуулсан
---	----------------	---------------	------------------	-------	---------------	-------------------------------	-------	----------	------------

			эрхийн акт						бусад баримт					
			/Хуудас/		/Хуудас/		/Хуудас/		/Хуудас/		/Хуудас/			
			Тоо	Хувь	Тоо	Хувь	Тоо	Хувь	Тоо	Хувь	Тоо	Хувь		
1	181/2016/01786/И	56	16	29%	15	27%	16	29%	5	9%	4	7%	33	115
2	102/2014/8224/И	20	4	20%	9	45%	2	10%	2	10%	3	15%	14	104
3	102/2017/00321/И	168	32	19%	18	11%	91	54%	11	7%	16	10%	50	188
4	182/2018/01436/И	66	34	52%	16	24%	-	-	14	21%	2	3%	37	289
5	182/2017/02586/И	124	44	35%	17	14%	24	19%	39	31%	-	-	47	363
6	184/2018/00561/И	94	46	49%	24	26%	16	17%	8	9%	-	-	56	308
Нийт		528	176	33%	99	19%	149	28%	79	15%	25	5%	237	1,367

1.5. Хавтаст хэрэг доторх баримтын задаргаа

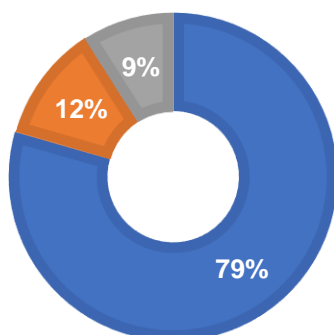
- Шүүхээс гаргасан эрхийн акт
- Баримт
- Нотлох баримт
- Хэргийн оролцогчдоос гаргасан бусад баримт
- Бусад

2. ҮНДСЭН ХЭСЭГ

2.1. Нийт ажиллагааны тоо /шүүхийн шатлалаар/

№	Хэргийн индекс	Анхан	Давах	Хяналт	Нийт ажиллагаа
1	181/2016/01786/И	33	-	-	33
2	102/2014/8224/И	14	-	-	14
3	102/2017/00321/И	44	6	-	50
4	182/2018/01436/И	23	7	7	37
5	182/2017/02586/И	34	7	6	47
6	184/2018/00561/И	44	6	6	56
Нийт 6 хэрэг		192	26	19	237

2.2. Нийт ажиллагааны хувь /шүүхийн шатлалаар/

- Анхан
- Давах
- Хяналт

6 хэргийн хавтаст хэрэгт бүртгэгдсэн нийт ажиллагааны 80 орчим хувийг анхан шатны шүүх хийж гүйцэтгэсэн бол үлдэх хувийг давах болон хяналтын шатны шүүх дээр хийгдсэн ажиллагаанууд тус тус эзэлж байна. 6 хэрэгт хийгдсэн нийт ажиллагаанд зарцуулсан хугацааг 3 шатны шүүх тус бүрээр болон хийгдсэн ажиллагааны төрлөөр нь зарцуулсан хугацааг нь гаргавал хүснэгт 2.3 болон 2.4-д заасан үр дүн гарсан байна.

Хүснэгт 2.4-д хийгдсэн ажиллагааг төрлөөр нь ангилан харуулсан бөгөөд хавсралт хэсгээс ажиллагааны дэлгэрэнгүй утгыг харах боломжтой.

2.3. Хэрэг хянан шийдвэрлэсэн хугацаа /шүүхийн шатлалаар/

№	Хэргийн индекс	Анхан		Давах		Хяналт		Нийт хугацаа
		Хоног	Хувь	Хоног	Хувь	Хоног	Хувь	
1	181/2016/01786/И	115	100%	-	-	-	-	115
2	102/2014/8224/И	104	100%	-	-	-	-	104
3	102/2017/00321/И	125	66%	63	34%	-	-	188
4	182/2018/01436/И	85	29%	45	16%	159	55%	289
5	182/2017/02586/И	146	40%	50	14%	167	46%	363
6	184/2018/00561/И	112	36%	49	16%	147	48%	308
Нийт 6 хэрэг		687	50%	207	15%	473	35%	1,367

2.4. Нийт ажиллагаа /шүүн таслах ажиллагааны үе шатаар/

№	Ажиллагааны төрөл	1	2	3	4	Нийт
1	Нэхэмжлэл	7	-	-	-	7
2	Баримт	-	44	20	30	94
3	Албан бичиг	-	3	-	14	17
4	Нотлох баримт	3	14	-	-	14
5	Захирамж	7	10	17	-	34
6	Ерөнхий шүүгчийн захирамж	-	-	9	-	9
7	Шүүхийн тогтоол /анхан/	-	-	2	-	2
8	Шүүгчдийн зөвлөгөөний тогтоол	-	2	-	-	2
9	Шүүх хуралдааны тэмдэглэл	-	-	22	-	22
10	Шийдвэр	-	-	6	-	6
11	Магадлал	-	-	4	-	4
12	Тогтоол	-	-	3	-	3
13	Хүсэлт	-	13	-	-	13
14	Гомдол	-	-	-	7	7
15	Тайлбар	-	3	-	-	3
Нийт ажиллагаа		17	86	83	51	237
Ажиллагаанд зарцуулсан нийт хоног		55	317	518	477	1,367

4. ХАВСРАЛТ

ХОЁР. ХЯЛБАРШУУЛСАН ЖУРМААР ШИЙДВЭРЛЭСЭН ИРГЭНИЙ ХЭРЭГ

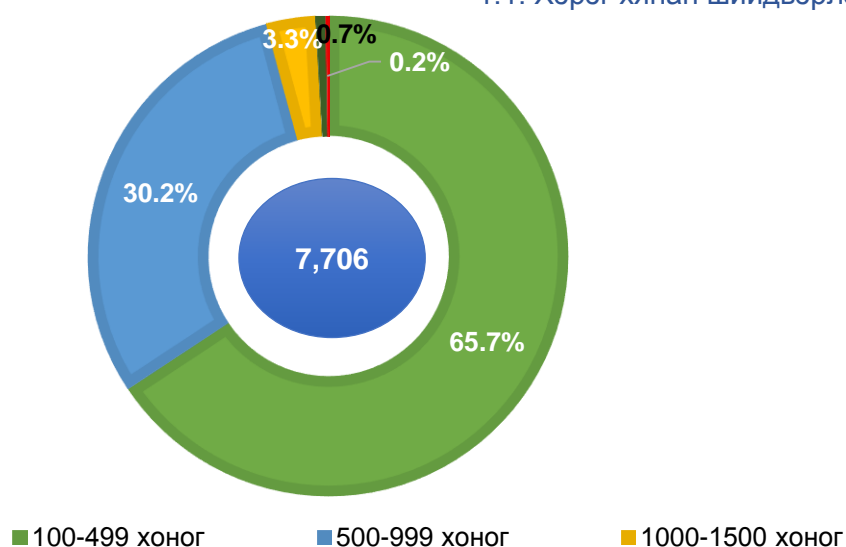
1. УДИРТГАЛ

2004.06.01-нээс 2022.04.26-ны хооронд хяналтын шатны шүүхийн шийдвэрлэсэн 71 төрлийн нийт 7,706 хэргийн 65.7 хувийг эзэлж буй 100-аас 500 хүртэлх хоногт

шийдвэрлэгдсэн хэргүүдээс 3 төрлийн 16 хэргийг судалгааны түүврээр сонгож, дүн шинжилгээ хийлээ.

Ангилал	Товч утга
Нэхэмжлэл	Нэхэмжлэл
Баримт	Шүүх хуралдаанд дуудан ирүүлэх
	Нэхэмжлэлийн хувийг гардуулсан
	Эрх, үүрэг тайлбарласан
	Нөлөөллийн мэдүүлэг танилцуулсан
	Шүүгчийн захирамж, шүүхийн шийдвэр, магадлал, шүүхийн тогтоол, шийтгэвэр гардуулсан, хүргүүлсэн, мэдэгдсэн
	Хэргийн материал танилцуулсан
	Шүүх хуралдааны тов мэдэгдсэн
	Шийдвэрийг цахим санд байршуулахыг мэдэгдсэн
	Гэрч, шинжээч, орчуулагч, хэлмэрчид хууль тайлбарласан
	Хэрэг хөтлөх, эмхэтгэх
	Давж заалдах болон хяналтын журмаар гаргасан гомдлыг танилцуулсан
Шүүхийн шийдвэр, шүүгчийн захирамжийн үр дагаврыг танилцуулсан	
Албан бичиг	
Нотлох баримт шаардсан	
Захирамж	Хариуцагчийг албадан ирүүлэх
	Хэргийг шүүх хуралдаанаар хэлэлцүүлэх
	Хүсэлт шийдвэрлэж, шүүх хуралдаан хойшлуулах
	Хүсэлт шийдвэрлэх
	Хэрэг үүсгэх
	Ерөнхий шүүгчийн үүрэг гүйцэтгэгчийг түр эзгүйд орлон ажиллах шүүгчийг томилох
	УТХ буцаан олгох
	Нэхэмжлэлийг хүлээн авахаас татгалзах
	Хүсэлт шийдвэрлэж, нотлох баримт гаргуулах
Ерөнхий шүүгчийн захирамж	Шүүх хуралдаан даргалагч, шүүх бүрэлдэхүүнийг томилсон шийдвэрийг албажуулах
Шүүгчдийн зөвлөгөөний тогтоол	Хэрэг хянан шийдвэрлэх ажиллагааны хугацаа сунгах
Шүүх хуралдааны тэмдэглэл	
Шийдвэр	
Магадлал	
Тогтоол	
Хүсэлт	Хариуцагчийг албадан ирүүлэх
	Харьяаллын дагуу хэргийг шилжүүлэх
	Хэргийн материалыг буцаан авах
	Гэрч асуулгах
	Шүүх хуралдаан хойшлуулах
	Итгэмжлэгдсэн төлөөлөгчөөсөө татгалзах
	Нэхэмжлэлээсээ татгалзах
Гомдол	Давж заалдах гомдол
	Хяналтын гомдол
Хариу тайлбар	

1.1. Хэрэг хянан шийдвэрлэсэн хугацаа

1.2. Хавтаст хэргийн талаарх ерөнхий мэдээлэл

№	Хэргийн индекс	Хэргийн оролцогчийн тоо			Хавтаст хэргийн тоо	Нийт хуудас
		Нэхэмжлэгч	Хариуцагч	Гуравдагч этгээд		
1. Иргэний хууль						
1	184/2017/00695/И	1	1	-	1	156
2	102/2015/00423/И	1	1	-	1	22
3	183/2016/01646/И	1	1	-	1	41
4	101/2020/05816/И	1	1	-	1	22
5	101/2020/04440/И	1	1	-	1	31
6	102/2015/0155/И	1	1	-	1	19
7	101/2020/04496/И	1	1	-	1	25
8	102/2015/0291/И	1	1	-	1	18
9	183/2017/00131/И	1	1	-	1	27
10	102/2014/8778/И	1	1	-	1	23
11	184/2018/03668/И	1	1	-	1	24
12	102/2014/8136/И	1	1	-	1	37
2. Гэр бүлийн хууль						
1	101/2020/00804/И	1	1	-	1	58
2	101/2020/01685/И	1	1	-	1	27
3. Хөдөлмөрийн хууль						
1	181/2017/00202/И	1	1	-	1	65
2	183/2016/01532/И	1	1	-	1	36
3 төрлийн нийт 16 хэрэг					16	631

Судалгааны түүврээр сонгосон 3 төрлийн 16 хэргийн 16 хавтас бүхий нийт 631 хуудас хэргийн материалд дүн шинжилгээ хийснийг дор дэлгэрүүлэн авч үзье.

1.3. Нэхэмжлэлийн товч утга

№	Хэргийн индекс	Нэхэмжлэлийн товч утга
1. Иргэний хууль		
1	184/2017/00695/И	10,500,000 төгрөг гаргуулах
2	102/2015/00423/И	Засвар үйлчилгээний хөлс болох 162,500 төгрөг гаргуулах
3	183/2016/01646/И	Хууль бус эзэмшлээс чөлөөлүүлэх
4	101/2020/05816/И	Үйлчилгээний зардал төлүүлэх
5	101/2020/04440/И	Зээлийн гэрээний үүрэг гүйцэтгүүлэх
6	102/2015/0155/И	Төлбөр гаргуулах
7	101/2020/04496/И	Зээлийн гэрээний үүрэгт 5,700,000 төгрөг гаргуулах
8	102/2015/0291/И	Худалдах худалдан авах гэрээний үлдэгдэл 1 сая төгрөг гаргуулах
9	183/2017/00131/И	Үл хөдлөх хөрөнгийн гэрчилгээ гаргуулах
10	102/2014/8778/И	Засвар үйлчилгээний төлбөр болох 271,300 төгрөг гаргуулах
11	184/2018/03668/И	Зээлийн гэрээний үүрэг гүйцэтгүүлэх
12	102/2014/8136/И	Төлбөр гаргуулах
2. Гэр бүлийн хууль		
1	101/2020/00804/И	Гэрлэлт цуцлуулах, хүүхдийн тэтгэлэг тогтоолгох
2	101/2020/01685/И	Хүүхдийн асрамж тогтоолгох, хүүхдийн тэтгэмж тогтоолгох
3. Хөдөлмөрийн хууль		
1	181/2017/00202/И	Ажлаас үндэслэлгүй халагдсан болохыг тогтоолгох
2	183/2016/01532/И	Ажилд эргүүлэн тогтоолгох, ажилгүй байсан хугацааны цалин 1,099,835 төгрөг гаргуулах, НД, ЭМД бичилт хийлгэхийг даалгах

1.4. Хавтаст хэрэг доторх баримтын задаргаа¹⁰

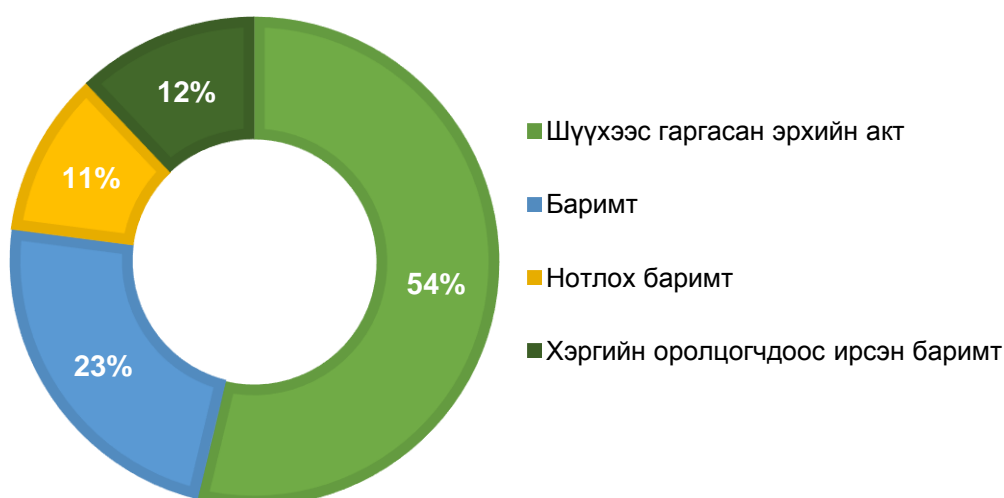
№	Хэргийн индекс	Хавтаст хэрэг /Хувдас/	Шүүхээс гаргасан эрхийн акт		Баримт, маягт		Нотлох баримт		Хэргийн оролцогчдоо с гаргасан баримт		Хийгдсэн ажиллагаа	Зарцуулсан хоног
			/Хуудас/		/Хуудас/		/Хуудас/		/Хуудас/			
			Тоо	Хувь	Тоо	Хувь	Тоо	Хувь	Тоо	Хувь		
1. Иргэний хууль												
1	184/2017/00695/И	156	89	57.1%	28	17.9%	24	15.4%	15	9.6%	82	399
2	102/2015/00423/И	22	10	45.5%	8	36.4%	2	9.1%	2	9.1%	15	102
3	183/2016/01646/И	41	22	53.7%	11	26.8%	4	9.8%	4	9.8%	25	93
4	101/2020/05816/И	22	9	40.9%	5	22.7%	4	18.2%	4	18.2%	14	257
5	101/2020/04440/И	31	14	45.2%	7	22.6%	7	22.6%	3	9.7%	14	75

¹⁰ Ногоон өнгөөр шүүхийн анхан шатнаас давах болон хяналтын шат руу орсон хэргийг тэмдэглэв.

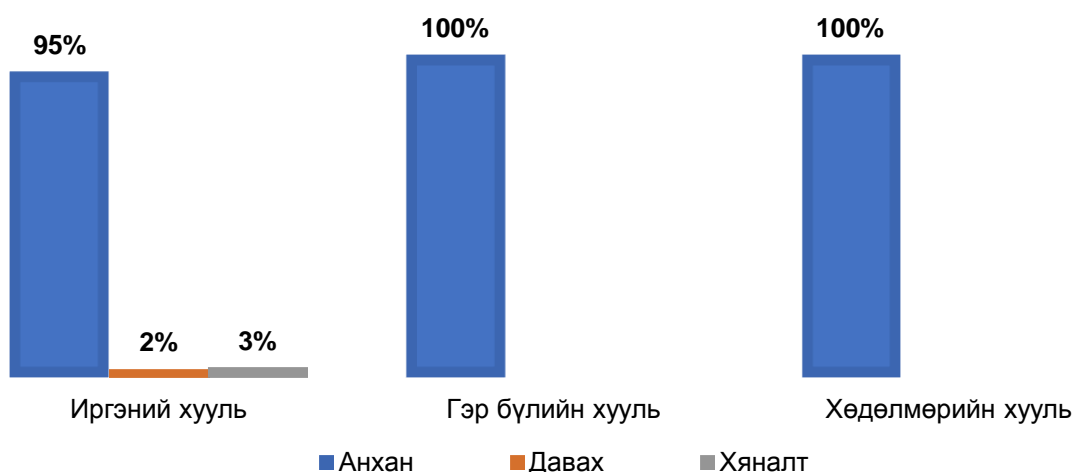
6	102/2015/0155 /И	19	8	42.1%	7	36.8 %	0	0.0%	4	21.1 %	13	21
7	101/2020/0449 6/И	25	9	36.0%	7	28.0 %	6	24.0 %	3	12.0 %	15	77
8	102/2015/0291 /И	18	5	27.8%	8	44.4 %	2	11.1 %	3	16.7 %	13	29
9	183/2017/0013 1/И	27	13	48.1%	8	29.6 %	3	11.1 %	3	11.1 %	16	48
10	102/2014/8778 /И	23	12	52.2%	7	30.4 %	2	8.7%	2	8.7%	12	60
11	184/2018/0366 8/И	24	15	62.5%	5	20.8 %	1	4.2%	3	12.5 %	12	138
12	102/2014/8136 /И	37	25	67.6%	7	18.9 %	0	0.0%	5	13.5 %	17	92
2. Гэр бүлийн хууль												
1	101/2020/0080 4/И	58	42	72.4%	12	20.7 %	1	1.7%	3	5.2%	20	88
2	101/2020/0168 5/И	27	17	63.0%	4	14.8 %	1	3.7%	5	18.5 %	12	46
3. Хөдөлмөрийн хууль												
1	181/2017/0020 2/И	65	30	46.2%	12	18.5 %	10	15.4 %	13	20.0 %	34	85
2	183/2016/0153 2/И	36	19	52.8%	11	30.6 %	2	5.6%	4	11.1 %	24	93
Нийт		631	339	53.7%	147	23.3 %	69	10.9 %	76	12.0 %	338	1,703

Дээрх хүснэгтээс харахад хялбаршуулсан журмаар шийдвэрлэгдсэн хэргийн хавтас хэрэгт шүүхээс гаргасан эрхийн актууд дийлэнх хувийг эзэлж байгаа бөгөөд үлдсэн цөөн хувийг хэргийн оролцогчдоос гаргасан нотлох баримт болон бусад баримт бичиг эзэлж байна. Эдгээр төрлийн хэргийн хавтаст хэрэгт бүртгэгдсэн ажиллагаа нь бусад төрлийн хэргээс цөөн байгаа нь хэрэг хянан шийдвэрлэх ажиллагааны журамтай холбоотой болох нь харагдаж байна.

1.5. Хавтаст хэрэг доторх баримтын задаргаа

1.6. Нийт ажиллагаа /шүүхийн шатлалаар/

16 хэргийн 1 хэрэг л 3 шатны шүүхийг дамжсан хэрэг байсан бол бусад 15 хэрэг нь анхан шатны шүүх дээр эцэслэн шийдвэрлэгдсэн байв. Тус 16 хэрэгт хийгдсэн ажиллагааг шүүн таслах ажиллагааны үе шат тус бүрээр нь ангилан авч үзье. Хийгдсэн ажиллагааны дэлгэрэнгүй утгыг хавсралтаас үзэх боломжтой.

2. ҮНДСЭН ХЭСЭГ

2.1. Иргэний эрх зүйн 12 маргаан

№	Ажиллагааны төрөл	1	2	3	4	Нийт
1	Баримт	-	57	17	31	105
2	Албан бичиг	-	1	-	4	5
3	Тэмдэглэл	-	-	1	-	1
4	Захирамж	12	16	10	5	43
5	Ерөнхий шүүгчийн захирамж	-	-	8	-	8
6	Шүүгчдийн зөвлөгөөний тогтоол	-	-	2	-	2
7	Шүүх хуралдааны тэмдэглэл	-	-	12	-	12
8	Шийдвэр	-	-	1	-	1
9	Шүүхийн тогтоол-анхан	-	-	1	-	1
10	Магадлал	-	-	1	-	1
11	Тогтоол	-	1	1	1	3
12	Хүсэлт	1	12	-	5	18
13	Гомдол	-	1	-	-	1
14	Тайлбар	-	1	-	-	1
15	Хариу тайлбар	-	7	-	-	7
16	Дүгнэлт	-	-	2	-	2
17	Хяналтын гомдол	-	-	-	1	1
18	Сөрөг нэхэмжлэл	-	1	-	-	1
19	Нотлох баримт	7	8	-	-	15
20	Мэдэгдэл	-	1	-	-	1
21	Нэхэмжлэл	13	-	-	-	13
22	Танхимын тэргүүний захирамж	-	-	1	-	1
23	Эвлэрлийн гэрээ	-	3	1	-	4
Нийт		33	109	58	47	247
Нийт зарцуулсан хоног		91	317	230	753	1,391

2.2. Гэр бүлийн 2 маргаан

№	Ажиллагааны төрөл	1	2	3	4	Нийт
1	Баримт	-	10	2	2	14
2	Захирамж	2	3	1	-	6

3	Ерөнхий шүүгчийн захирамж	-	-	1	-	1
4	Шүүгчдийн зөвлөгөөний тогтоол	-	-	1	-	1
5	Хүсэлт	-	3	-	-	3
6	Нотлох баримт	1	3	-	-	4
7	Мэдэгдэл	-	-	-	-	-
8	Нэхэмжлэл	2	1	-	-	3
Нийт		5	20	5	2	32
Нийт зарцуулсан хоног		7	67	36	24	134

2.3. Хөдөлмөрийн 2 маргаан

№	Ажиллагааны төрөл	1	2	3	4	Нийт
1	Баримт	-	11	7	5	23
2	Захирамж	3	3	4	-	10
3	Ерөнхий шүүгчийн захирамж	-	-	2	-	2
4	Шүүх хуралдааны тэмдэглэл	-	-	4	-	4
5	Хүсэлт	-	6	-	-	6
6	Тайлбар	-	1	-	-	1
7	Хариу тайлбар	-	3	-	-	3
8	Сөрөг нэхэмжлэл	-	1	-	-	1
9	Нотлох баримт	-	4	-	-	4
10	Нэхэмжлэл	3	-	-	-	3
11	Эвлэрлийн гэрээ	-	1	-	-	1
Нийт		6	30	17	5	58
Нийт зарцуулсан хоног		30	81	18	49	178

3. ХАВСРАЛТ

Ангилал	Утга
Нэхэмжлэл	
Сөрөг нэхэмжлэл	
Хариу тайлбар	
Баримт	Нэхэмжлэл гардуулсан
	Эрх, үүрэг тайлбарласан
	Нөлөөллийн мэдүүлэг танилцуулсан
	Хэргийн материал танилцуулсан
	Шүүх хуралдааны тов мэдэгдсэн
	Иргэдийн төлөөлөгчид хэргийн материал танилцуулсан
	Шийдвэрийг цахим санд байршуулахыг мэдэгдсэн
	Давж заалдах болон хяналтын журмаар гаргасан гомдлыг танилцуулсан
	Шүүх хуралдаанд дуудан ирүүлэх
	Магадлал гардуулсан
	Сөрөг нэхэмжлэл гардуулсан
	Үр дагаврыг танилцуулсан
	Эрх, үүрэг тайлбарласан
	Шүүхийн тогтоол, шүүгчийн захирамж, гардуулсан, хүргүүлсэн, мэдэгдсэн
Албан бичиг	
Нотлох баримт	
Тэмдэглэл	Утсаар ярьсан

Захирамж	Хэрэг үүсгэх
	Хэргийг шүүх хуралдаанаар хэлэлцүүлэх
	Шүүх хуралдааныг хойшлуулах
	УТХ буцаан олгох
	Хүсэлт шийдвэрлэж, шүүх хуралдааныг хойшлуулах
	Шүүхийн шийдвэрийг албадан гүйцэтгүүлэх
	Хариуцагч нэхэмжлэлийн шаардлагыг хүлээн зөвшөөрснийг баталж, хэргийг хэрэгсэхгүй болгох
	Хүсэлт шийдвэрлэх
	Зохигчдын эвлэрлийг баталж, хэргийг хэрэгсэхгүй болгох
	Нэхэмжлэлийг хүлээн авахаас татгалзах
	Хариуцагчийг албадан ирүүлэх
	Хариуцагчийн зөвшөөрлийг баталж, хэргийг хэрэгсэхгүй болгох
	Хэрэг хянан шийдвэрлэх шүүгч, шүүх хуралдаан даргалагчийг томилсон шийдвэрийг албажуулах
	Нэхэмжлэгч нэхэмжлэлээсээ татгалзсаныг баталж, хэргийг хэрэгсэхгүй болгох
	Ерөнхий шүүгч, Танхимын тэргүүний захирамж
Шүүхийн Тогтоол	Шүүх хуралдааныг хойшлуулах
Шүүгчдийн зөвлөгөөний тогтоол	Хэрэг хянан шийдвэрлэх хугацаа сунгах
Шүүх хуралдааны тэмдэглэл	
Шийдвэр	
Магадлал	
Тогтоол	
Хүсэлт	Гэрч асуулгахаас татгалзах
	Нэмэгдүүлсэн нэхэмжлэлийн шаардлагаасаа татгалзах
	Шүүх хуралдаан хойшлуулах
	Өмгөөлөгч оролцуулах
	Нотлох баримт гаргуулах
	Сөрөг нэхэмжлэлээсээ татгалзаж, эвлэрэх
	Улсын тэмдэгтийн хураамж хэсэгчлэн төлүүлэх
	Шүүхийн шийдвэрийн биелэлтийг баталгаажуулах
Хариуцагчийг албадан ирүүлэх	
Гомдол	Давах
	Хяналт
Дүгнэлт	Иргэдийн төлөөлөгч
Эвлэрлийн гэрээ	
Мэдэгдэл	

ГУРАВ. ЕРДИЙН ЖУРМААР ШИЙДВЭРЛЭСЭН ИРГЭНИЙ ХЭРЭГ

1. УДИРТГАЛ

Гэр бүл, иргэний эрх зүй, хөдөлмөр, шүүхийн шийдвэр гүйцэтгэл, цагаатгалын нөхөн олговортой холбоотой 5 төрлийн маргааны нийт 31 хэргийн 55 хавтас, 9967 хуудас бүхий баримт бичигт дүн шинжилгээ хийлээ.

1.1. Хавтаст хэргийн талаарх ерөнхий мэдээлэл

№	Хэргийн индекс	Хэргийн оролцогчийн тоо			Хавтаст хэргийн тоо	Нийт хуудас
		Нэхэмжлэгч	Хариуцагч	Гуравдагч этгээд		
1. Гэр бүлийн хууль						
1	182/2017/2181/И	1	1	-	1	191

2	181/2017/03383/И	1	1	-	1	172
3	101/2016/02000/И	1	1	2	2	321
2. Иргэний хууль						
1	102/2016/07399/И	1	1	-	1	124
2	183/2018/01592/И	1	1	-	1	109
3	102/2013/0546/И	1	1	-	6	1446
4	184/2016/01465/И	1	1	-	2	307
5	102/2018/01796/И	1	3	-	2	347
6	102/2018/03516/И	1	2	-	1	114
7	102/2017/03304/И	1	1	-	3	530
8	102/2016/07935/И	1	2	-	1	157
9	102/2016/07172/И	1	1	-	1	217
10	101/2016/03694/И	2	2	-	2	359
11	184/2017/01388/И	1	1	-	2	516
12	183/2016/01688/И	1	1	-	1	209
13	182/2017/00998/И	1	2	-	1	119
14	182/2017/01928/И	1	1	-	1	199
15	102/2016/05943/И	1	1	-	3	520
16	182/2017/2637/И	1	1	-	3	548
17	102/2016/01164/И	1	-	-	1	59
18	102/2017/01152/И	1	1	-	4	855
19	183/2017/00398/И	1	1	-	1	220
3. Хөдөлмөрийн хууль						
1	182/2017/02615/И	1	1	-	2	307
2	182/2018/02081/И	1	1	-	1	211
3	182/2017/00626/И	1	1	-	3	519
4	182/2018/00417/И	1	1	-	2	302
5	183/2016/00902/И	1	1	-	2	320
6	182/2018/01876/И	1	1	-	1	208
4. Шүүхийн шийдвэр гүйцэтгэх тухай хууль						
1	101/2016/1110/И	1	1	-	1	169
2	181/2018/01118/И	1	1	-	1	233
5. Цагаатгалын нөхөн олговор						
1	20098755И7	1	1	-	1	59
5 төрлийн нийт 31 хэрэг					55 хавтас	9,967 хуудас

1.2. Нэхэмжлэлийн шаардлага

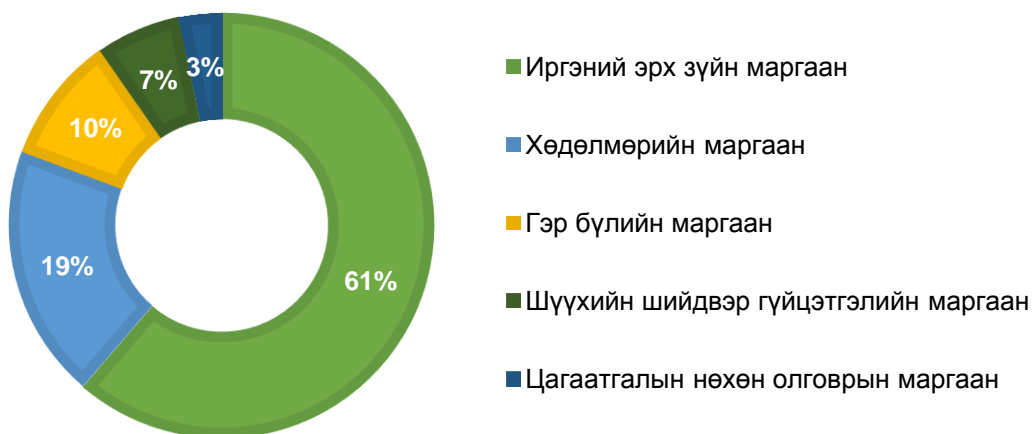
№	Хэргийн индекс	Нэхэмжлэлийн товч утга	Маргааны төрөл
1. Гэр бүлийн хууль			
1	182/2017/2181/И	Гэрлэлт шүүхийн журмаар цуцлах, хүүхдийн асрамж, хүүхдийн тэтгэмж тогтоох, гэр бүлийн дундын эд хөрөнгийн ногдох хэсгийг гаргуулах	Гэрлэлт цуцлалт
2	181/2017/03383/И	Гэрлэлт цуцлах, хүүхдийн тэтгэмж тогтоолгох	Гэрлэлт цуцлалт
3	101/2016/02000/И	Гэрлэлт цуцлуулах, хүүхдийн асрамж, тэтгэлэг тогтоолгох	Гэрлэлт цуцлалт
2. Иргэний хууль			

1	102/2016/07399/И	Үл хөдлөх хөрөнгө захиалгаар барих гэрээний төлбөрийн үлдэгдэл болон алдагдал гаргуулах	Ажил гүйцэтгэх гэрээ
2	183/2018/01592/И	Гэрээний төлбөр гаргуулах	Ажил гүйцэтгэх гэрээ
3	102/2013/0546/И	Барилга барихад зарцуулсан барилгын материалын зардлыг гаргуулах	Ажил гүйцэтгэх гэрээ
4	184/2016/01465/И	Эрүүгийн хэрэг хянан шийдвэрлэх ажиллагааны улмаас учирсан хохиролд 1,797,103,396 төгрөг гаргуулах	Гэм хор
5	102/2018/01796/И	Өр төлбөр гаргуулах, үүргийн гүйцэтгэлийн барьцаа хөрөнгөөс төлбөр гаргуулах	Зээлийн гэрээ
6	102/2018/03516/И	Гэрээний үүрэгт 95,438,325/91 төгрөг гаргуулах	Зээлийн гэрээ
7	102/2017/03304/И	Гэрээний үүрэгт 30,000,000 төгрөг гаргуулах	Ажил гүйцэтгэх гэрээ
8	102/2016/07935/И	Гэрээний үүрэгт 11,109,060 төгрөг, хэтэрсэн хугацааны хүү 5,554,530 төгрөг, нийт 16,663,590 төгрөгийг гаргуулах	Хамтран ажиллах гэрээ
9	102/2016/07172/И	Гэрээний үүрэгт 20,680,000 төгрөгийг гаргуулах	Зээлийн гэрээ
10	101/2016/03694/И	100,000,000 төгрөг гаргуулах	Хамтран ажиллах гэрээ
11	184/2017/01388/И	Эрүүл мэндэд учирсан хохирол болох 13,455,482 төгрөг гаргуулах	Гэм хор
12	183/2016/01688/И	Алданги 263,330,000 төгрөг гаргуулах	Ажил гүйцэтгэх гэрээ
13	182/2017/00998/И	32,979,743/99 төгрөг гаргуулах	Зээлийн гэрээ
14	182/2017/01928/И	Гэрээний үүргээ биелүүлж, барилгын ажил эхлүүлэх зөвшөөрөл гаргуулахыг даалгах	Ажил гүйцэтгэх гэрээ
15	102/2016/05943/И	Гэрээний үүрэгт нөхөн төлбөр гаргуулах	Зээлийн гэрээ
16	182/2017/2637/И	Гэрээний үүрэгт төлбөр гаргуулах	Ажил гүйцэтгэх гэрээ
17	102/2016/01164/И	Хохирол, нөхөн олговрыг олгуулах	Гэм хор
18	102/2017/01152/И	Түрээсийн гэрээг цуцлан түрээсийн эд хөрөнгийг албадан чөлөөлүүлэх, гүйцэтгээгүй үүрэг болох 25.999.541 төгрөгийг хариуцагчаас гаргуулах	Түрээсийн гэрээ
19	183/2017/00398/И	Төлбөр гаргуулах	Худалдах худалдан авах гэрээ
3. Хөдөлмөрийн хууль			
1	182/2017/02615/И	Албан тушаалд эгүүлэн томилуулах, учирсан хохирол болон цалингийн зөрүүг нөхөн төлүүлэх	Хөдөлмөрийн маргаан
2	182/2018/02081/И	Ажлаас үндэслэлгүй халагдсан болохыг тогтоолгож, нөхөн олговор гаргуулах	Хөдөлмөрийн маргаан
3	182/2017/00626/И	Ажилд эгүүлэн томилуулах	Хөдөлмөрийн маргаан
4	182/2018/00417/И	Ажилд эгүүлэн томилуулах	Хөдөлмөрийн маргаан
5	183/2016/00902/И	Ажилд эгүүлэн томилуулах	Хөдөлмөрийн маргаан
6	182/2018/01876/И	Ажилд эгүүлэн томилуулах	Хөдөлмөрийн маргаан
4. Шүүхийн шийдвэр гүйцэтгэх тухай хууль			

1	101/2016/1110/И	Үнэлгээ хүчингүй болгуулах	Хөрөнгийн үнэлгээний маргаан
2	181/2018/01118/И	Үнэлгээ хүчингүй болгуулах	Хөрөнгийн үнэлгээний маргаан
5. Цагаатгалын нөхөн олговор			
15	20098755И7	Нэр төр сэргээлгэх, хэлмэгдсэнд тооцуулан цагаатгах	Цагаатгалын маргаан

Судалгааны түүврээр шүүхийн практикт түгээмэл шийдвэрлэгддэг иргэн, хөдөлмөр, гэр бүл, шүүхийн шийдвэр гүйцэтгэл, цагаатгалын нөхөн олговортой холбоотой маргааны төрлүүдийг сонгосон бөгөөд нийт 31 түүврийн 61 хувь нь иргэний эрх зүйн маргаан байсан юм. Иргэний эрх зүйн маргааны төрлийг график 2-д харуулсан бөгөөд үүнээс зээл, ажил гүйцэтгэх, гэм хорын маргаан дийлэнх хувийг эзэлж байв.

1.3. Маргааны төрөл /хувиар/

1.4. Иргэний хэрэгт эзэлж байгаа гэрээний төрөл /хувиар/

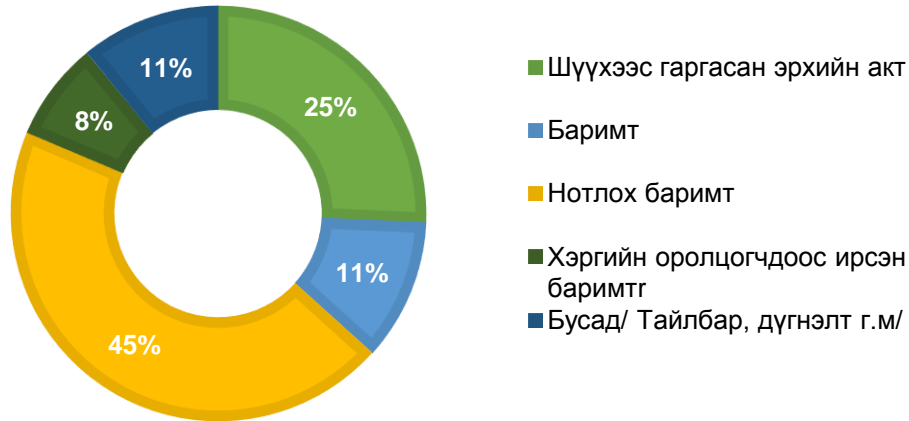
1.4. Хавтаст хэрэг доторх баримтын задаргаа¹¹

№	Хэргийн индекс	Хавтаст хэрэг	Шүүхээс гаргасан эрхийн акт		Маягт		Нотлох баримт		Хэргийн оролцогч доос ирсэн баримт		Бусад/Тайлбар, дүгнэлт г.м/		Хийгдсэн ажиллагаа	Зарцуулсан хоног
			/Хуудас/		/Хуудас/		/Хуудас/		/Хуудас/		/Хуудас/			
			Тоо	Хувь	Тоо	Хувь	Тоо	Хувь	Тоо	Хувь	Тоо	Хувь		
1. Гэр бүлийн хууль														
1	182/2017/21 81/И	191	67	35.1%	22	11.5%	87	45.5%	8	4.2%	7	3.7%	61	345
2	181/2017/03 383/И	172	55	32%	25	14.5%	51	29.7%	10	5.8%	31	18%	59	549
3	101/2016/02 000/И	321	136	42.4%	70	21.8%	43	13.4%	48	15%	24	7.5%	161	958
2. Иргэний хууль														
1	102/2016/07 399/И	124	35	28.2%	20	16.1%	48	38.7%	16	12.9%	5	4%	53	427
2	183/2018/01 592/И	109	33	30.3%	16	14.7%	46	42.2%	8	7.3%	6	5.5%	42	274
3	102/2013/05 46/И	144	243	16.8%	143	9.9%	902	62.4%	98	6.8%	60	4.1%	387	1,489

¹¹ Ногоон өнгөөр давах болон хяналтын шатаар орсон хэргийг тэмдэглэв.

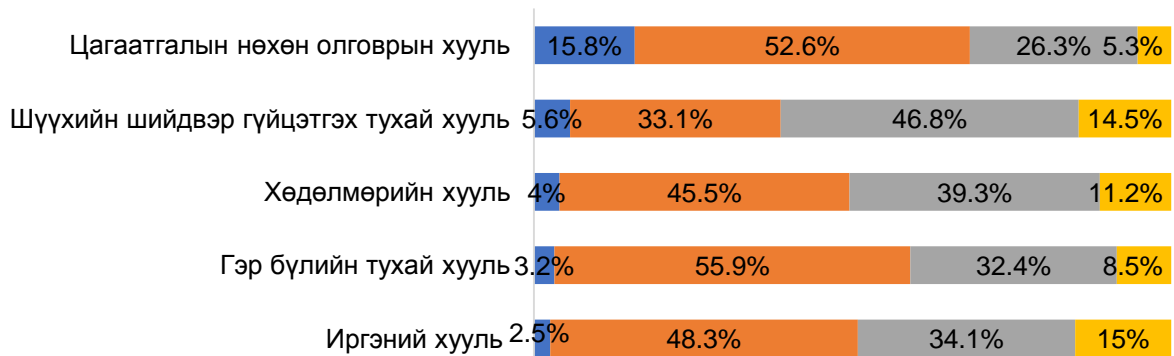
4	184/2016/01 465/И	307	23	7.5 %	17	5.5 %	238	77. 5%	11	3.6%	18	5.9 %	45	118
5	102/2018/01 796/И	347	101	29. 1%	43	12. 4%	159	45. 8%	27	7.8%	17	4.9 %	110	826
6	102/2018/03 516/И	114	44	38. 6%	21	18. 4%	26	22. 8%	7	6.1%	16	14 %	59	238
7	102/2017/03 304/И	530	141	26. 6%	65	12. 3%	238	44. 9%	36	6.8%	50	9.4 %	162	1,50 4
8	102/2016/07 935/И	157	74	47. 1%	35	22. 3%	11	7.0 %	16	10.2 %	21	13. 4%	91	441
9	102/2016/07 172/И	217	44	20. 3%	26	12 %	21	9.7 %	13	6%	113	52. 1%	68	441
10	101/2016/03 694/И	359	154	42. 9%	54	15 %	61	17 %	42	11.7 %	48	13. 4%	143	708
11	184/2017/01 388/И	516	132	25. 6%	64	12. 4%	213	41. 3%	55	10.7 %	52	10. 1%	174	648
12	183/2016/01 688/И	209	62	29. 7%	27	12. 9%	70	33. 5%	28	13.4 %	22	10. 5%	79	431
13	182/2017/00 998/И	119	51	42. 9%	17	14. 3%	21	17. 6%	17	14.3 %	13	10. 9%	50	295
14	182/2017/01 928/И	199	69	34. 7%	28	14. 1%	55	27. 6%	21	10.6 %	26	13. 1%	70	310
15	102/2016/05 943/И	520	139	26. 7%	84	16. 2%	193	37. 1%	53	10.2 %	51	9.8 %	186	643
16	182/2017/26 37/И	548	105	19. 2%	25	4.6 %	379	69. 2%	26	4.7%	13	2.4 %	71	359
17	102/2016/01 164/И	59	17	28. 8%	6	10. 2%	-	-	3	5.1%	33	55. 9%	20	91
18	102/2017/01 152/И	855	144	16. 8%	47	5.5 %	618	72. 3%	40	4.7%	6	0.7 %	162	448
19	183/2017/00 398/И	220	88	40 %	34	15. 5%	48	21. 8%	30	13.6 %	20	9.1 %	93	429
3. Хөдөлмөрийн хууль														
1	182/2017/02 615/И	307	96	31. 3%	26	8.5 %	158	51. 5%	24	7.8%	3	1.0 %	78	371
2	182/2018/02 081/И	211	71	33. 6%	22	10. 4%	93	44. 1%	11	5.2%	14	6.6 %	56	346
3	182/2017/00 626/И	519	99	19. 1%	33	6.4 %	326	62. 8%	27	5.2%	34	6.6 %	92	617
4	182/2018/00 417/И	302	66	21. 9%	13	4.3 %	170	56. 3%	32	10.6 %	21	7.0 %	37	96
5	183/2016/00 902/И	320	83	25. 9%	43	13. 4%	-	-	9	2.8%	185	57. 8%	93	887
6	182/2018/01 876/И	208	49	23. 6%	19	9.1 %	98	47. 1%	22	10.6 %	20	9.6 %	48	201
4. Шүүхийн шийдвэр гүйцэтгэх тухай хууль														
1	101/2016/11 10/И	169	60	35. 5%	22	13 %	59	34. 9%	21	12.4 %	7	4.1 %	65	398
2	181/2018/01 118/И	233	65	27. 9%	22	9.4 %	-	-	9	3.9%	137	58. 8%	59	265
5. Цагаатгалын нөхөн олговор														
1	20098755И 7	59	17	28. 8%	7	11. 9%	22	37. 3%	3	5.1%	10	16. 9%	19	103
Нийт		9,9 67	2,5 63	25. 7%	1,0 96	11 %	4,4 54	44. 7%	77 1	7.7%	1,0 83	10. 9%	2,8 93	15,2 56

1.5. Хавтаст хэрэг доторх баримтын задаргаа

Хавтаст хэрэгт авагдсан баримт материалыг нарийвчлан үзвэл хамгийн их буюу 45 хувь нь нотлох баримт, 25 хувь нь шүүхээс гаргасан эрхийн акт, 11 хувь нь баримт, үлдсэн цөөн хувийг хэргийн оролцогчдоос ирсэн баримт болон бусад холбогдох баримт эзэлж байна.

1.6. Нийт ажиллагаа / хэргийн маргааны төрөл тус бүрээр/

- Хэрэг үүсгэх эсэхийг шийдвэрлэх үе шат
- Хэргийг үүсгэснээс хэргийг шүүхуралдаанаар хэлэлцүүлэх шийдвэр гаргах хүртлэх хугацааны үе шат
- Хэргийг шүүх хуралдаанаар хэлэлцэхэд бэлтгэх, хэлэлцэх үе шат
- Хэргийг эцэслэн шийдвэрлэсний дараах үе шат

Дээрх графикаас харахад хэрэг үүсгэсний дараах үе шат буюу хэргийг шүүх хуралдаанд бэлтгэх үе шатанд хамгийн их ажиллагаа хийгдэж байгаа бол түүний дараах үе шат буюу шүүх хуралдаан хийж, шүүхийн шийдвэр гаргах үе шатанд хэргийн оролцогчдоос хэрэг хянан шийдвэрлэх ажиллагаатай холбоотой, шинээр нотлох баримт гаргахтай холбоотой, өмгөөлөгч авах, хэргийн материалтай танилцах зэрэг процесс хуульд заасан эрхээ хэрэгжүүлэхтэй холбоотой шинээр хүсэлт, гомдол, тайлбар гаргах нь түгээмэл байдгийн улмаас шүүхээс шүүх хуралдаан хойшлуулах захирамж гарах зэрэг ажиллагаанууд хавтаст хэрэгт бүртгэгдсэн байв.

Хамгийн сүүлийн үе шат буюу хэрэг эцэслэн шийдвэрлэсний дараах үе шатанд шүүхийн шийдвэрийг хэргийн оролцогчдод танилцуулах, гардуулах, давж заалдах,

хяналтын шатны гомдол гаргавал түүнийг эсрэг талд танилцуулах, хэргийг дээд шатны шүүхэд шилжүүлэх зэрэг ажиллагааг анхан шатны шүүх гүйцэтгэдэг байна.

2. ҮНДСЭН ХЭСЭГ

Судалгааны түүвэрт хамруулсан 5 төрлийн 31 хэргийн хавтаст хэрэгт хийгдсэн ажиллагааг маргааны төрөл болон шүүн таслах ажиллагааны үе шат тус бүрээр ангилан харуулбал дараах үр дүн харагдаж байна.

2.1. Иргэний эрх зүйн маргаан

№	Иргэний хууль – 19 хэрэг				Нийт	
	Ажиллагааны төрөл	1	2	3		4
1	Баримт	2	394	201	148	745
2	Албан бичиг	-	56	3	77	136
3	Нотлох баримт	8	152	2	-	162
4	Тэмдэглэл	-	50	-	2	52
5	Захирамж	21	79	141	18	259
6	Ерөнхий шүүгчийн захирамж	-	7	67	-	74
7	Шүүгчдийн зөвлөгөөний тогтоол	-	2	15	-	17
8	Шүүх хуралдааны тэмдэглэл	-	-	172	-	172
9	Шийдвэр	-	-	24	1	25
10	Шүүхийн тогтоол-анхан	-	2	28	-	30
11	Магадлал	-	-	20	1	21
12	Тогтоол	-	-	19	-	19
13	Хүсэлт	-	163	5	17	185
14	Гомдол	-	17	-	3	20
15	Тайлбар	-	11	4	-	15
16	Дүгнэлт	-	3	-	-	3
17	Шүүхийн тогтоол /давах/	-	-	3	-	3
18	Шүүхийн тогтоол /хяналт/	-	1	1	-	2
19	Давж заалдах гомдол	-	-	-	23	23
20	Хяналтын гомдол	-	-	-	22	22
21	Сөрөг нэхэмжлэл	-	9	-	-	9
22	Нэхэмжлэлийн шаардлага нэмэгдүүлсэн, багасгасан, өөрчилсөн	-	8	-	-	8
23	Хариу тайлбар	-	41	-	-	41
24	Нэхэмжлэл	21	1	-	-	22
Нийт ажиллагаа		52	996	705	312	2,065
Ажиллагаанд зарцуулсан нийт хоног		627	3,974	2,953	2,566	10,120

2.2. Гэр бүлийн маргаан

№	Гэр бүлийн хууль - 3 хэрэг				Нийт	
	Ажиллагааны төрөл	1	2	3		4
1	Баримт	-	67	26	10	103
2	Албан бичиг	-	7	-	4	11
3	Нотлох баримт	3	18	-	-	21
4	Тэмдэглэл	-	4	3	1	8
5	Захирамж	3	14	24	2	43
6	Ерөнхий шүүгчийн захирамж	-	-	1	-	1
7	Шүүгчдийн зөвлөгөөний тогтоол	-	-	3	-	3
8	Шүүх хуралдааны тэмдэглэл	-	-	26	-	26
9	Шийдвэр	-	-	4	-	4
10	Шүүхийн тогтоол-анхан	-	1	-	-	1
11	Магадлал	-	-	3	-	3
12	Шүүхийн тогтоол - давах	-	-	-	-	-
13	Хүсэлт	-	26	-	2	28
14	Гомдол	-	1	-	-	1
15	Дүгнэлт	-	1	-	-	1

16	Тайлбар	-	1	-	-	1
17	Тогтоол	-	-	1	-	1
18	Давж заалдах гомдол	-	-	-	4	4
19	Хяналтын гомдол	-	-	-	1	1
20	Сөрөг нэхэмжлэл	-	2	-	-	2
21	Нэхэмжлэлийн шаардлага нэмэгдүүлсэн, багасгасан, өөрчилсөн	-	3	-	-	3
22	Хариу тайлбар	-	9	-	-	9
23	Нэхэмжлэл	3	3	-	-	6
Нийт ажиллагаа		9	157	91	24	281
Ажиллагаанд зарцуулсан нийт хоног		17	1,002	500	333	1,852

2.3. Шүүхийн шийдвэр гүйцэтгэлтэй холбоотой маргаан

№	Шүүхийн шийдвэр гүйцэтгэх хууль - 2 хэрэг					Нийт
	Ажиллагааны төрөл	1	2	3	4	
1	Баримт	-	19	12	11	42
2	Албан бичиг	-	5	-	3	8
3	Нотлох баримт	1	3	-	-	4
4	Тэмдэглэл	-	-	-	1	1
5	Захирамж	3	4	17	-	24
6	Ерөнхий шүүгчийн захирамж	-	1	1	-	2
7	Шүүгчдийн зөвлөгөөний тогтоол	-	1	2	-	3
8	Шүүх хуралдааны тэмдэглэл	-	-	16	-	16
9	Шийдвэр	-	-	2	-	2
10	Шүүхийн тогтоол-анхан	-	-	1	-	1
11	Магадлал	-	-	2	-	2
12	Шүүхийн тогтоол - давах	-	-	4	-	4
13	Хүсэлт	-	4	1	-	5
15	Тогтоол	-	-	1	-	1
16	Давж заалдах гомдол	-	-	-	1	1
17	Хүсэлт	-	-	-	2	2
18	Нэхэмжлэлийн шаардлага нэмэгдүүлсэн, багасгасан, өөрчилсөн	-	1	-	-	1
19	Хариу тайлбар	-	2	-	-	2
20	Нэхэмжлэл	3	-	-	-	3
Нийт ажиллагаа		7	40	59	18	124
Ажиллагаанд зарцуулсан нийт хоног		76	172	264	151	663

2.4. Хөдөлмөрийн маргаан

№	Хөдөлмөрийн хууль - 6 хэрэг					Нийт
	Ажиллагааны төрөл	1	2	3	4	
1	Баримт	-	82	45	25	152
2	Албан бичиг	-	18	-	9	27
3	Нотлох баримт	3	34	-	-	37
4	Тэмдэглэл	-	3	-	-	3
5	Захирамж	6	9	39	-	54
6	Ерөнхий шүүгчийн захирамж	-	-	8	-	8
7	Шүүгчдийн зөвлөгөөний тогтоол	-	2	1	-	3
8	Шүүх хуралдааны тэмдэглэл	-	1	39	-	40
9	Шийдвэр	-	-	7	-	7
10	Магадлал	-	-	6	-	6
11	Шүүхийн тогтоол - давах	-	1	2	-	3
12	Хүсэлт	-	24	4	1	29
13	Тогтоол	-	-	5	-	5
14	Тайлбар	-	1	-	-	1
16	Шүүхийн тогтоол /давах/	-	-	2	-	2
17	Давж заалдах гомдол	-	-	-	5	5
18	Хяналтын гомдол	-	-	-	6	6

19	Сөрөг нэхэмжлэл	-	1	-	-	1
20	Нэхэмжлэлийн шаардлага нэмэгдүүлсэн, багасгасан, өөрчилсөн	-	1	-	-	1
21	Хариу тайлбар	-	7	-	-	7
22	Нэхэмжлэл	6	-	-	-	6
Нийт ажиллагаа		15	184	158	46	403
Ажиллагаанд зарцуулсан нийт хоног		45	739	1,168	566	2,518

2.5. Цагаатгалын нөхөн олговор

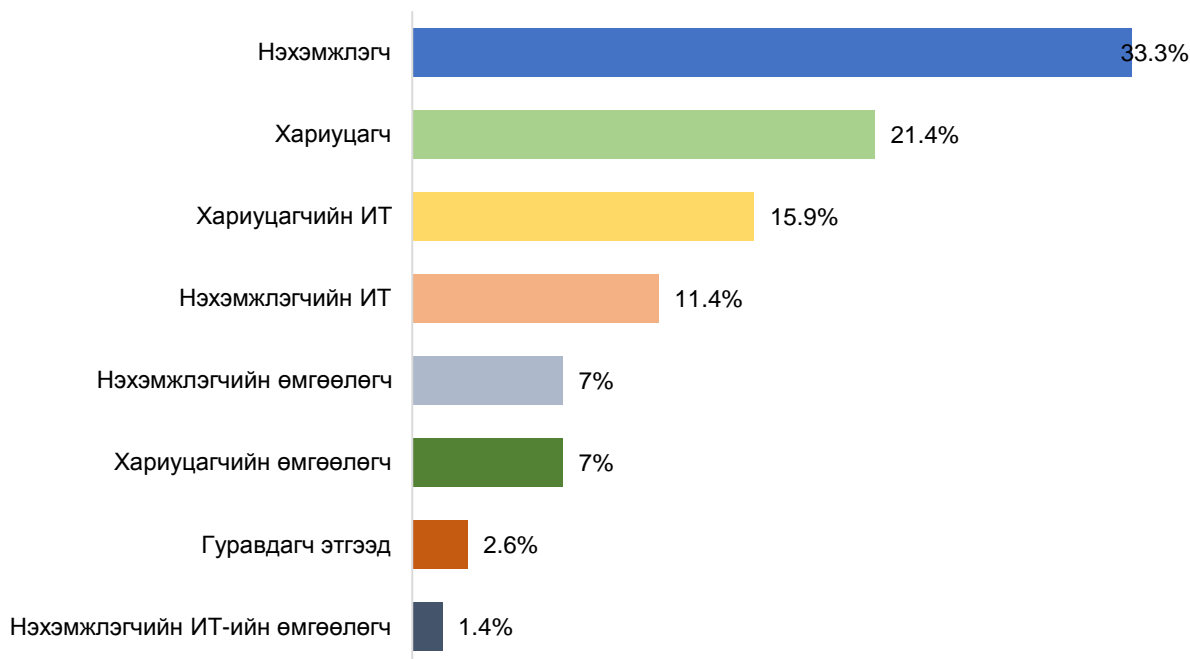
№	Цагаатгалын нөхөн олговор - 1 хэрэг					Нийт
	Ажиллагааны төрөл	1	2	3	4	
1	Баримт	-	5	1	1	7
2	Албан бичиг	-	1	-	-	1
3	Нотлох баримт	2	-	-	-	2
4	Тэмдэглэл	-	2	-	-	2
5	Захирамж	1	-	1	-	2
6	Шүүх хуралдааны тэмдэглэл	-	-	1	-	1
7	Шийдвэр	-	-	1	-	1
8	Хүсэлт	-	1	-	-	1
9	Тайлбар	-	1	-	-	1
10	Нэхэмжлэл	1	-	-	-	1
Нийт ажиллагаа		4	10	4	1	19
Ажиллагаанд зарцуулсан нийт хоног		7	84	1	11	103

3. НЭХЭМЖЛЭЛ, ХАРИУ ТАЙЛБАР, СӨРӨГ НЭХЭМЖЛЭЛ, ХҮСЭЛТ, ГОМДОЛ, ТАЙЛБАРЫН ДАВТАМЖ БОЛОН ТЭДГЭЭРИЙГ ГАРГАСАН СУБЪЕКТИЙН АНГИЛАЛ

Дараах хэсэгт нэхэмжлэл, хариу тайлбар, сөрөг нэхэмжлэлийн тоо, нэхэмжлэлийн шаардлагаа нэмэгдүүлсэн, багасгасан, өөрчилсөн тохиолдлын тоо, нотлох баримт шаардсан тал, хүсэлт, гомдол, тайлбар гаргасан тал болон давтамж, давах, хяналтын гомдол гаргасан тал болон давтамж зэргийг маргааны төрөл болон субъектээр нь ангилан харууллаа.

Ингэснээр энэхүү боловсруулалтаас нэхэмжлэгч, хариуцагч, гуравдагч этгээдийн алинаас нь илүүтэй хүсэлт, гомдол, тайлбар, давж заалдах болон хяналтын шатны шүүхэд гомдол гаргадаг болох, мөн доорх үзүүлэлтүүдээс тухайн хэргийн хөнгөн болон ээдрээ төвөгтэй байдал, хэргийн өнгийг нь таних боломжтой юм.

3.1. Хэргийн субъектүүдийн шүүхийн ажиллагаанд оролцож байгаа оролцоо

3.2. Иргэний эрх зүйн маргаан

№	Төрөл	Субъект								Нийт
		Нэхэмжлэгч	Хариуцагч	Хариуцагчийн өмгөөлөгч	Нэхэмжлэгчийн ИТ	Хариуцагчийн ИТ	Гуравдагч этгээд	Нэхэмжлэгчийн өмгөөлөгч	Нэхэмжлэгчийн ИТ-ийн өмгөөлөгч	
1	Нотлох баримт шаардсан	32	12	-	4	4	-	3	1	56
2	Хүсэлт	35	30	20	20	20	-	8	2	135
3	Гомдол	3	1	1	3	4	-	-	1	13
4	Тайлбар	2	1	-	1	-	-	1	-	5
5	Давж заалдах гомдол	3	7	-	1	4	-	1	-	16
6	Хяналтын гомдол	3	3	-	1	3	-	1	2	13
7	Сөрөг нэхэмжлэл	-	3	-	-	-	-	-	-	3
8	Нэхэмжлэлийн шаардлага нэмэгдүүлсэн, багасгасан, өөрчилсөн	2	-	-	1	-	-	-	-	3
9	Хариу тайлбар	8	6	1	3	3	-	-	-	21
10	Нэхэмжлэл	11	-	-	-	-	-	-	-	11
Нийт		99	63	22	34	38	-	14	6	276

а. Гэр бүлийн маргаан

№	Төрөл	Субъект								Нийт
		Нэхэмжлэгч	Хариуцагч	Хариуцагч талын өмгөөлөгч	Нэхэмжлэгчийн ИТ	Хариуцагчийн ИТ	Гуравдагч этгээд	Нэхэмжлэгчийн өмгөөлөгч	Нэхэмжлэгчийн ИТ-ийн өмгөөлөгч	
1	Нотлох баримт шаардсан	6	2	-	-	-	2	-	-	10
2	Хүсэлт	8	7	1	1	-	6	1	-	24
3	Гомдол	-	-	1	-	-	-	-	-	1
4	Давж заалдах гомдол	1	1	2	-	-	-	-	-	4
5	Хяналтын гомдол	-	-	1	-	-	-	-	-	1
6	Сөрөг нэхэмжлэл	1	1	-	-	-	-	-	-	2
7	Нэхэмжлэлийн шаардлага нэмэгдүүлсэн, багасгасан, өөрчилсөн	-	2	-	-	-	-	-	-	2
8	Хариу тайлбар	2	2	-	2	-	-	2	-	8
9	Нэхэмжлэл	3	-	-	-	-	3	-	-	6
Нийт		21	15	5	3	-	11	3	-	58

3.4. Хөдөлмөрийн маргаан

№	Төрөл	Субъект								Нийт
		Нэхэмжлэгч	Хариуцагч	Хариуцагчийн өмгөөлөгч	Нэхэмжлэгчийн ИТ	Хариуцагчийн ИТ	Гуравдагч этгээд	Нэхэмжлэгчийн өмгөөлөгч	Нэхэмжлэгчийн ИТ-ийн өмгөөлөгч	
1	Нотлох баримт шаардсан	4	5	-	1	12	-	1	-	23
2	Хүсэлт	4	-	3	4	9	-	8	-	28
3	Тайлбар	-	-	-	-	1	-	-	-	1
4	Давж заалдах гомдол	1	1	-	1	2	-	1	-	6
5	Хяналтын гомдол	1	-	-	1	2	-	1	-	5
6	Сөрөг нэхэмжлэл	-	1	-	-	-	-	-	-	1
7	Нэхэмжлэлийн шаардлага нэмэгдүүлсэн, багасгасан, өөрчилсөн	-	-	-	1	-	-	-	-	1
8	Хариу тайлбар	1	2	-	-	4	-	-	-	7
9	Нэхэмжлэл	6	-	-	-	-	-	-	-	6
Нийт		17	9	3	8	30	-	11	-	78

3.5. Шүүхийн шийдвэр гүйцэтгэлтэй холбоотой маргаан

№	Төрөл	Субъект	Нийт
---	-------	---------	------

		Нэхэмжлэгч	Хариуцагч	Хариуцагч талын өмгөөлөгч	Нэхэмжлэгчийн ИТ	Хариуцагчийн ИТ	Гуравдагч этгээд	Нэхэмжлэгчийн өмгөөлөгч	Нэхэмжлэгчийн ИТ-ийн өмгөөлөгч	
1	Нотлох баримт шаардсан	1	3	-	-	-	-	-	-	4
2	Хүсэлт	1	-	-	2	-	-	2	-	5
3	Хяналтын гомдол	-	-	-	2	-	-	-	-	2
4	Нэхэмжлэлийн шаардлага нэмэгдүүлсэн, багасгасан, өөрчилсөн зэргийг	1	-	-	-	-	-	-	-	1
5	Хариу тайлбар	-	2	-	-	-	-	-	-	2
6	Нэхэмжлэл	3	-	-	-	-	-	-	-	3
Нийт		6	5	-	4	-	-	2	-	17

4. ХАВСРАЛТ

Ангилал	Утга	
Баримт	Шүүх хуралдааны тов мэдэгдсэн	
	Гуравдагч этгээдийн нэхэмжлэлийн хувийг нэхэмжлэгчид гардуулсан	
	Гэрч, шинжээч, орчуулагч, хэлмэрчид эрх үүрэг тайлбарласан	
	Зохигч гуравдагч этгээд, тэдгээрийн төлөөлөгч, өмгөөлөгчид эрх үүрэг тайлбарласан	
	Иргэдийн төлөөлөгчид хэрэг танилцуулсан	
	Иргэдийн төлөөлөгчид эрх, үүрэг тайлбарласан	
	Магадлал, тогтоолыг хэргийн оролцогчдод гардуулсан буюу хүргүүлсэн	
	Нөлөөллийн мэдүүлэг танилцуулсан	
	Нэхэмжлэл гардуулсан	
	Нэхэмжлэлийн хувийг гуравдагч этгээдэд гардуулсан	
	Сөрөг нэхэмжлэлийн шаардлагыг гардуулсан	
	Тогтоолыг хэргийн оролцогчдод гардуулсан буюу хүргүүлсэн	
	Хэргийн оролцогчдод хэргийн материал танилцуулсан	
	Хэрэг танилцуулсан	
	Хэрэг хөтлөх, эмхлэх	
	Шийдвэрийг цахим санд байршуулахыг мэдэгдсэн	
	Шүүгчийн захирамж, шүүхийн тогтоолд гаргасан гомдлыг хэргийн оролцогчид танилцуулсан	
	Шүүгчийн захирамж, шүүхийн тогтоолыг мэдэгдсэн буюу гардуулсан	
	Тэмдэглэл	Шүүх хуралдаанд дуудан ирүүлэх
		Шүүхийн шийдвэр хэргийн оролцогчдод гардуулсан, хүргүүлсэн
Давж заалдах болон хяналтын журмаар гаргасан гомдлыг танилцуулсан		
Сөрөг нэхэмжлэлийн нэмэгдүүлсэн хувийг нэхэмжлэгчид гардуулсан		
Хариуцагчид нэхэмжлэл гардуулсан		
Ярианы бичлэг буулгасан		
Үйл явдлыг бичсэн		
Дуу дүрсний бичлэг		
Үзлэг хийсэн		
Эвлэрүүлэн зуучлах ажиллагаа дуусгавар болсон		
Захирамж	Гэрчээр асуусан	
	Хэрэг хүлээлцсэн	
	Утсаар ярьсан	
	Нотлох баримт хүлээлгэж өгсөн	
	Иргэдийн төлөөлөгчийг баталгаажуулсан	
	Ажиллагааг сэргээн явуулах	
	Гэрлэгчдэд эвлэрүүлэх арга хэмжээ авч, хэрэг хянан шийдвэрлэх ажиллагааг түдгэлзүүлэх	
	Давж заалдах гомдол гаргах хугацаа сэргээх	
	Нотлох баримт гаргуулах	
	Нотлох баримт гаргуулж, шүүх хуралдаан хойшлуулах	
	Нэхэмжлэлийг хүлээн авахаас татгалзах	
	Улсын тэмдэгтийн хураамж буцаан олгох	
	Улсын тэмдэгтийн хураамжаас чөлөөлөх	
	Хариуцагчийг албадан ирүүлэх	
	Хүсэлт хянан шийдвэрлэх	
	Хүсэлт шийдвэрлэж, шүүх хуралдааныг хойшлуулах	
	Хүсэлт шийдвэрлэж нотлох баримт гаргуулах	
	Хүсэлт шийдвэрлэж, шүүхээс гарах шийдвэрийн биелэлтийг баталгаажуулах	
	Хүсэлт шийдвэрлэн хэрэг хянан шийдвэрлэх ажиллагааг түдгэлзүүлэх	
	Хүсэлтийг хангахаас татгалзах	
Хэргийг хэрэгсэхгүй болгох		
Хэргийг шүүх хуралдаанаар хэлэлцүүлэх		
Хэрэг үүсгэх		
Хэрэг хянан шийдвэрлэх ажиллагааг сэргээх		
Шийдвэр гүйцэтгэх ажиллагааг түдгэлзүүлэх		
Шинжээч томилж хэрэг хянан шийдвэрлэх ажиллагааг түдгэлзүүлэх		

	Шүүгчээс татгалзсан хүсэлтийг шийдвэрлүүлэхээр шүүх хуралдааныг хойшлуулах
	Шүүх хуралдааны тов өөрчлөх
	Шүүхийн шийдвэрийг албадан гүйцэтгэх
	Шүүхээс гарах шийдвэрийн биелэлтийг баталгаажуулах
	Шүүхээс татгалзсан хүсэлт шийдвэрлүүлэхээр шүүх хуралдааныг хойшлуулах
	Даалгавар гүйцэтгүүлж, хэрэг хянан шийдвэрлэх ажиллагааг түдгэлзүүлэх
	Захирамжид өөрчлөлт оруулах
	Нэхэмжлэлийг буцаах
	Өөр шүүхэд шилжүүлэх
	Хүсэлт хангахаас татгалзах
	Хүсэлтийг хэсэгчлэн хангах тухай
	Хэргийн харьяалал тогтоолгох
	Шийдвэр гүйцэтгэх ажиллагааг түдгэлзүүлж, шүүх хуралдааны тов тогтоох
Ерөнхий шүүгч, танхимын тэргүүний захирамж	Ерөнхий шүүгчийг түр орлох шүүгч томилох
	Хэргийн харьяалал тогтоох
	Шүүх бүрэлдэхүүн даргалагч, шүүх бүрэлдэхүүнийг томилсон шийдвэрийг албажуулах
	Шүүх хуралдааны бүрэлдэхүүн томилсон шийдвэрийг албажуулах
	Шүүгчийн татгалзан гарах хүсэлтийг шийдвэрлэх
Шүүгчдийн зөвлөгөөний тогтоол	Хугацаа сунгах
	Хэрэг шилжүүлэх
Шүүхийн тогтоол – анхан шат	Гомдол хянан шийдвэрлэх
	Хүсэлт шийдвэрлэж, шүүх хуралдааныг хойшлуулах
	Шинжээч томилж, хэрэг хянан шийдвэрлэх ажиллагааг түдгэлзүүлэх
	Шүүх хуралдааныг товлох
	Шүүх хуралдааныг үргэлжлүүлэх
	Шүүх хуралдааныг хойшлуулах
	Шүүх хуралдааныг хойшлуулж, нотлох баримт гаргуулах
	Шүүхийн бүх шүүгчдээс татгалзсан хүсэлт шийдвэрлэх
Шүүхийн тогтоол – давж заалдах шат	Шүүх хуралдаан хойшлуулах
	Хүсэлт хэрэгсэхгүй болгох
Хяналтын шат	Тогтоол
	Гомдол гаргах хугацаа сэргээлгэх
	Гуравдагч этгээдээр оролцуулах
	Гэрч асуух
	Гэрч дахин асуулгах
	Гэрч оролцуулах
	Гэрчээр асуухаас татгалзах
	Данс битүүмжлэх
	Залруулга хийлгэх
	Зарим хариуцагчаас татгалзах
	Итгэмжлэгдсэн төлөөлөгч оролцуулах
	Итгэмжлэгдсэн төлөөлөгчөөр дамжуулан шүүх хуралдаанд оролцох
	Итгэмжлэгдсэн төлөөлөгчөөс татгалзаж, өөрийн биеэр оролцох
	Итгэмжлэлээс татгалзах
	Нотлох баримт /эмнэлгийн карт/ буцаан авах
	Нотлох баримт гаргуулах
	Нотлох баримт гаргуулах, гэрчээр асуух
	Нотлох баримт гаргуулах, шинжээч томилуулах
	Нотлох баримтаар гаргасан өгсөн материалын эх хувийг авах
	Нотлох баримтын шаардлага хангасан хэлбэрээр гаргуулах
	Нэмэлт тодруулга хүсэх
	Нэхэмжлэгчээр оролцуулах
	Нэхэмжлэлийг хүлээн авахаас татгалзах
	Нэхэмжлэлийн шаардлага тодруулсан
	Нэхэмжлэлийн шаардлагын зарим хэсгээс татгалзах
	Өмгөөлөгч авах
	Өмгөөлөгч оролцуулах

	Өмгөөлөгчгүй оролцох
	Тус шүүхийн бүх шүүхдээр өргөтгөл олгох
	Улсын тэмдэгт төлөх хуралдаж ажиллагаанд байлгах урьдчилсан арга хэмжээ авах
	Улсын тэмдэгтийн хуралдаж ажиллагаанд оролцох
	Үзлэг хийлгэх
	Үйл ажиллагаа явуулах эрхийг нээлгэх
	Хамтран хариуцагчтай ажиллагаанд саад учруулж байгаа тул, хамгаалалтын ажилчдыг
	Хариуцагчийг албадан буулгаж өгөх
	Хариуцагчийн хүсэлтээр хуралдаж оролцох эрхийг шуурхай хянан шийдвэрлүүлэх
	Харьяаллын шүүхэд Хөрөнгийн нөхцөл зүйлсийг үнэлгээ хийлгүүлэх
	Хуралд оролцох болон хуралдаж ажиллагаанд оролцох журмын дагуу шийдэх
	Хуулийн этгээдийн хуралдаж ажиллагаанд оролцох шийдвэрлэхдээ хасаж шийдвэрлэх
	Хүүхдийн санал асуулганд оролцох болон оролцохоор хангах
	Хэрэгт оролцохоос татгалзан шийдвэрлэх ажиллагааг түр хойшлуулах
	Шийдвэрийг албадан дүйрлэмтэй халдахгүй байх, бүтцийг өөрчлөхгүй байх, зүй бусаар
	Шийдвэрийн биелэлтийг хянаж байх
	Шинжээч дахин томилох
	Шинжээч томилуулах нөхцөл баримттай оролцох
	Шүүгчээс татгалзах Нэхэмжлэгчийн гаргасан хүсэлттэй холбоотой
	Шийтгэл олгох ажиллагаанд оролцох болон оролцохоор хангах
	Шүүх хуралдаанд өмгөөлөгчгүй оролцох
	Шүүх хуралдааны төлөө хуралдаж ажиллагаанд оролцох
	Шүүхийн гүйцэтгэх хуралдаж ажиллагаанд оролцох
	Шүүгчээс татгалзсан Шүүгчээсээ татгалзах
	Эвлэрлийн гэрээ байгуулах боломж олгох

ГУРАВДУГААР БҮЛЭГ. ЭРҮҮГИЙН ХЭРЭГ

1. УДИРТГАЛ

2021 оны байдлаар улсын хэмжээнд хүний эрүүл мэндэд хохирол учруулах, хулгайлах, залилах, хөрөнгө завших, мансууруулах эм, сэтгэцэд нөлөөт бодисыг хууль бусаар ашиглах, авто тээврийн хэрэгслийн хөдөлгөөний аюулгүй байдал, ашиглалтын журам зөрчих гэмт хэрэг түгээмэл үйлдэгдсэн бөгөөд эдгээр 12 төрлийн 30 хэргийн /санаатай болон болгоомжгүй, хүндрүүлэх бүрэлдэхүүнийг оролцуулан/ нийт 37 хавтаст хэрэг бүхий 5780 хуудас баримт бичигт дүн шинжилгээ хийснийг дор нэгтгэн танилцуулъя.

1.1. Хавтаст хэргийн талаарх ерөнхий мэдээлэл

№	Хэргийн индекс	Хэргийн оролцогчийн тоо	Хавтаст хэргийн тоо/ нийт хуудасны тоо
---	----------------	-------------------------	--

		Яллагдагчийн тоо	Хохирогчийн тоо	Хавтаст хэргийн тоо	Нийт хуудас	Шүүхэд шилжүүлэхээс өмнөх хуудас		Шүүхэс гаргасан баримтын хуудас		Хохирогч болон ялтны талаас ирсэн баримтын хуудас		Прокурорын ажиллагааны хуудас		Нотлох баримтын хуудас		Баримтын хуудас	
						Тоо	Хувь	Тоо	Хувь	Тоо	Хувь	Тоо	Хувь	Тоо	Хувь	Тоо	Хувь
1. Хүний эрүүл мэндэд хүнд хохирол санаатай учруулах /11.1-1/																	
1	105/2021/0950/Э	1	1	5	1204	1115	92.6%	60	5%	3	0.2%	1	0.1%	13	1.1%	12	1%
2	105/2022/0020/Э	1	1	1	235	207	88.1%	17	7.2%	-	-	1	0.4%	1	0.4%	9	3.8%
2. Хүний эрүүл мэндэд хүндэвтэр хохирол санаатай учруулах /11.4-1/																	
1	105/2022/0004/Э	1	1	1	132	93	70.5%	21	15.9%	1	0.8%	1	0.8%	5	3.8%	11	8.3%
2	105/2022/0008/Э	1	1	1	83	53	63.9%	16	19.3%	2	2.4%	-	-	-	-	12	14.5%
3	105/2022/0025/Э	1	1	1	69	44	63.8%	14	20.3%	1	1.4%	-	-	-	-	10	14.5%
3. Хүний эрүүл мэндэд хөнгөн хохирол санаатай учруулах /11.6-1/																	
1	105/2021/1093/Э	1	1	1	131	67	51.1%	32	24.4%	2	1.5%	14	10.7%	-	-	16	12.2%
2	105/2021/1382/Э	1	1	1	86	58	67.4%	18	20.9%	-	-	1	1.2%	-	-	9	10.5%
3	105/2021/1386/Э	1	1	1	96	66	68.8%	17	17.7%	1	1%	1	1.0%	-	-	11	11.5%
4	105/2021/1345/Э	2	1	1	180	139	77.2%	24	13.3%	2	1.1%	3	1.7%	2	1.1%	10	5.6%
5	105/2022/0022/Э	1	1	1	100	76	76%	15	15%	1	1%	1	1.0%	-	-	7	7%
4. Хүний эрүүл мэндэд хөнгөн хохирол санаатай учруулах /11.6-2/																	
1	105/2022/1080/Э	1	1	1	123	59	48%	39	31.7%	1	0.8%	7	5.7%	-	-	17	13.8%
5. Хулгайлах /17.1-1/																	
1	105/2021/1337/Э	1	1	1	107	79	73.8%	17	15.9%	-	-	2	1.9%	-	-	9	8.4%
2	105/2022/0024/Э	1	1	1	108	78	72.2%	15	13.9%	3	2.8%	4	3.7%	-	-	8	7.4%
3	105/2022/1340/Э	1	1	1	109	54	49.5%	27	24.8%	2	1.8%	2	1.8%	5	4.6%	19	17.4%
6. Хулгайлах /17.1-2/																	
1	105/2022/0001/Э	1	1	1	126	94	74.6%	20	15.9%	2	1.6%	1	0.8%	-	-	9	7.1%
2	105/2022/0018/Э	3	1	1	204	164	80.4%	23	11.3%	-	-	1	0.5%	3	1.5%	13	6.4%
3	105/2022/0003/Э	1	1	1	85	58	68.2%	17	2-	-	-	1	1.2%	-	-	9	10.6%
7. Мал хулгайлах /17.12-1/																	
1	105/2021/1191/Э	1	1	1	112	78	69.6%	21	18.8%	1	0.9%	2	1.8%	-	-	10	8.9%
8. Залилах /17.3-1/																	
1	105/2022/0002/Э	1	1	1	82	53	64.6%	16	19.5%	1	1.2%	3	3.7%	-	-	9	11%
2	105/2022/...../Э	2	1	1	175	110	62.9%	21	12%	1	0.6%	1	0.6%	33	18.9%	9	5.1%

3	105/2022 /0009/Э	1	34	4	82 3	75 4	91.6 %	4 5	5.5 %	1	0.1 %	1	0.1 %	7	0.9 %	1 5	1.8 %
9. Алдаатай гүйлгээ, андуурагдсан илгээмж, гээгдэл эд хөрөнгө, алдуул мал завших /17.5-1/																	
1	105/2022 /0275/Э	1	1	1	13 9	10 7	77%	1 7	12. 2%	1	0.7 %	3	2.2 %	-	-	1 1	7.9 %
2	105/2022 /0194/Э	1	1	1	10 5	80	76.2 %	1 5	14. 3%	1	1 %	1	1.0 %	-	-	8	7.6 %
3	105/2022 /0108/Э	1	1	1	73	45	61.6 %	1 7	23. 3%	-	-	1	1.4 %	1	1.4 %	9	12. 3%
10. Мансууруулах эм, сэтгэцэд нөлөөт бодисыг хууль бусаар ашиглах /20.7-1/																	
1	105/2021 /0845/Э	1	1	1	15 6	11 7	75%	1 9	12. 2%	-	-	13	8.3 %	-	-	7	4.5 %
2	105/2021 /1050/Э	1	1	1	22 1	17 2	77.8 %	2 4	10. 9%	1	0.5 %	16	7.2 %	-	-	8	3.6 %
11. Авто тээврийн хэрэгслийн хөдөлгөөний аюулгүй байдал, ашиглалтын журам зөрчих /27.10-1/																	
1	105/2022 /0084/Э	1	1	1	16 5	12 4	75.2 %	2 2	13. 3%	2	1.2 %	4	2.4 %	1	0.6 %	1 2	7.3 %
2	105/2022 /0196/Э	1	1	1	12 2	92	75.4 %	1 6	13. 1%	1	0.8 %	2	1.6 %	-	-	1 1	9%
3	105/2021 /1333/Э	1	1	1	22 7	17 7	78%	2 3	10. 1%	2	0.9 %	8	3.5 %	4	1.8 %	1 3	5.7 %
12. Авто тээврийн хэрэгслийн хөдөлгөөний аюулгүй байдал, ашиглалтын журам зөрчих /27.10-2/																	
1	105/2021 /1051/Э	1	1	1	20 2	14 6	72.3 %	3 7	18. 3%	1	0.5 %	4	2%	-	-	1 4	6.9 %
Нийт /30 хэрэг/		34	63	37	57 80	45 59	78.9 %	6 8 5	11. 9%	3 4	0.6 %	10 0	1.7 %	7 5	1.3 %	3 2 7	5.6 %

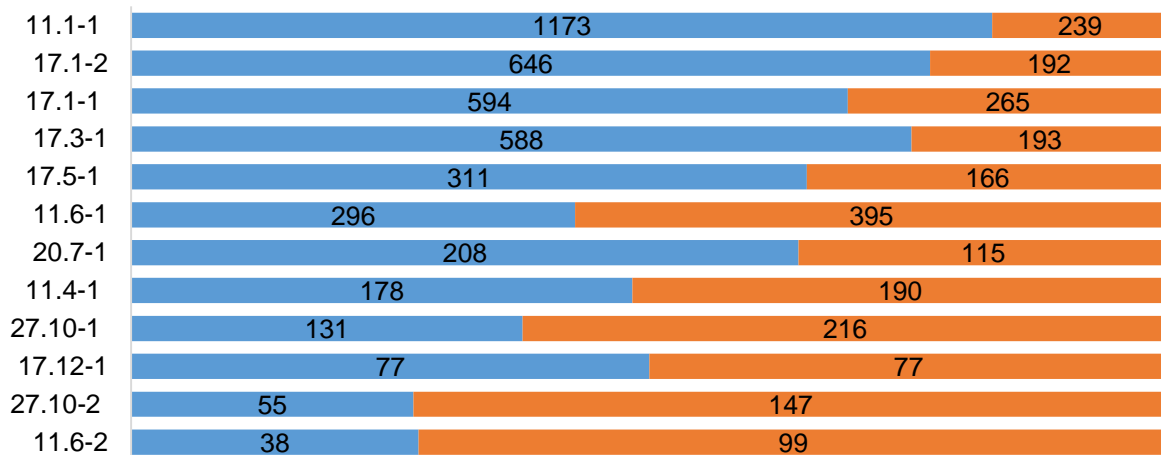
1.2. Хэрэг хянан шийдвэрлэхэд зарцуулсан хугацаа /хэргийн зүйчлэлээр/ ¹²

№	Хэргийн индекс	Хэргийн зүйчлэл	Хэрэг бүртгэл нээсэн огноо	Эрүүгийн хэрэг үүсгэсэн огноо	Шүүхэд шилжүүлсэн огноо	Хэрэг нээснээс шүүхэд шилжүүлэх хүртэл зарцуулсан хоног	Шүүхийн шатны хэрэг хянан шийдвэрлэх ажиллагааны хоног
1. Авто тээврийн хэрэгслийн хөдөлгөөний аюулгүй байдал, ашиглалтын журам зөрчих /27.10-2/							
1	105/2021/1051/Э	27.10-2	08/07/21	09/01/21	10/01/21	55	147
2. Авто тээврийн хэрэгслийн хөдөлгөөний аюулгүй байдал, ашиглалтын журам зөрчих /27.10-1/							
1	105/2022/0084/Э	27.10-1	11/27/21	12/17/21	12/20/21	23	58
2	105/2022/0196/Э	27.10-1	12/17/21	12/28/21	01/18/22	32	55
3	105/2021/1333/Э	27.10-1	09/16/21	10/21/21	12/01/21	76	103
3. Мансууруулах эм, сэтгэцэд нөлөөт бодисыг хууль бусаар ашиглах /20.7-1/							
1	105/2021/0845/Э	20.7-1	04/23/21	07/06/21	08/10/21	109	47
2	105/2021/1050/Э	20.7-1	07/06/21	08/23/21	10/13/21	99	68
4. Алдаатай гүйлгээ, андуурагдсан илгээмж, гээгдэл эд хөрөнгө, алдуул мал завших /17.5-1/							
1	105/2022/0275/Э	17.5-1	07/30/21	10/19/21	02/18/22	203	38
2	105/2022/0194/Э	17.5-1	11/23/21	01/13/22	02/08/22	77	49
3	105/2022/0108/Э	17.5-1	11/19/21	12/07/21	12/20/21	31	79
5. Залилах /17.3-1/							

¹² Ногоон өнгөөр анхан шатны шүүхээс давж заалдах шатны шүүх рүү шилжсэн хэргийг тэмдэглэв.

1	105/2022/0002/Э	17.3-1	11/17/21	11/23/21	12/21/21	34	83
2	105/2022/...../Э	17.3-1	12/19/20	01/28/21	12/17/21	363	54
3	105/2022/0009/Э	17.3-1	06/05/21	06/24/21	12/13/21	191	56
6. Мал хулгайлах /17.12-1/							
1	105/2021/1191/Э	17.12-1	08/30/21	10/19/21	11/15/21	77	77
7. Хулгайлах /17.1-2/							
1	105/2022/0001/Э	17.1-2	06/26/20	12/03/21	12/20/21	542	82
2	105/2022/0018/Э	17.1-2	11/15/21	12/03/21	12/23/21	38	48
3	105/2022/0003/Э	17.1-2	10/12/21	12/06/21	12/17/21	66	62
8. Хулгайлах /17.1-1/							
1	105/2021/1337/Э	17.1-1	09/03/20	11/04/21	12/09/21	462	60
2	105/2022/0024/Э	17.1-1	09/09/21	11/17/21	12/20/21	102	82
3	105/2022/1340/Э	17.1-1	10/23/21	10/27/21	11/22/21	30	123
9. Хүний эрүүл мэндэд хөнгөн хохирол санаатай учруулах /11.6-2/							
1	105/2022/1080/Э	11.6-2	09/04/21	09/15/21	10/12/21	38	99
10. Хүний эрүүл мэндэд хөнгөн хохирол санаатай учруулах /11.6-1/							
1	105/2021/1093/Э	11.6-1	09/17/21	10/01/21	10/22/21	35	96
2	105/2021/1382/Э	11.6-1	10/17/21	11/11/21	12/07/21	51	72
3	105/2021/1386/Э	11.6-1	10/26/21	11/17/21	12/13/21	48	69
4	105/2021/1345/Э	11.6-1	07/24/21	10/28/21	11/30/21	129	76
5	105/2022/0022/Э	11.6-1	11/19/21	12/09/21	12/22/21	33	82
11. Хүний эрүүл мэндэд хүндэтэр хохирол санаатай учруулах /11.4-1 /							
1	105/2022/0004/Э	11.4-1	08/19/21	10/19/21	12/07/21	110	76
2	105/2022/0008/Э	11.4-1	11/11/21	12/07/21	12/16/21	35	55
3	105/2022/0025/Э	11.4-1	11/17/21	12/03/21	12/20/21	33	59
12. Хүний эрүүл мэндэд хүнд хохирол санаатай учруулах /11.1-1/							
1	105/2021/0950/Э	11.1-1	10/08/18	02/02/19	08/31/21	1058	184
2	105/2022/0020/Э	11.1-1	08/29/21	09/06/21	12/22/21	115	55
12 төрлийн нийт 30 хэрэг						4295	2294

1.3. Хэрэг хянан шийдвэрлэхэд зарцуулсан хугацаа

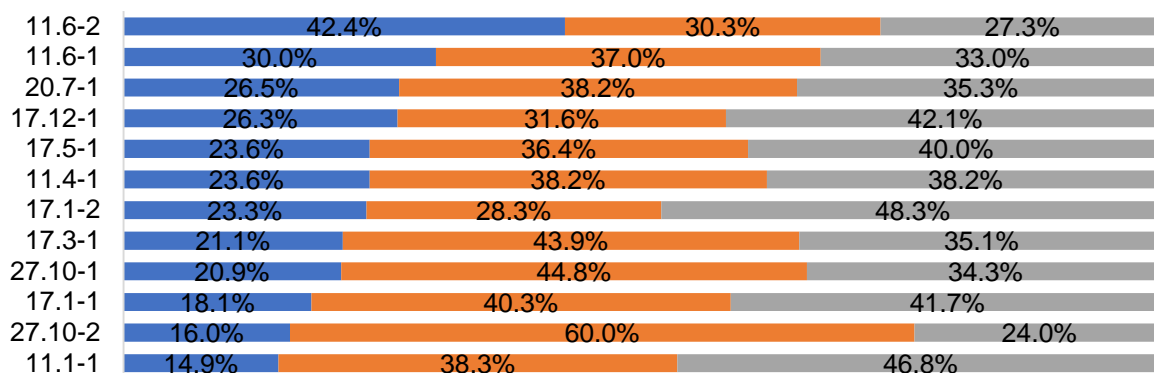

■ Хэрэг нээснээс шүүхэд шилжүүлэх хүртэлх зарцуулсан хоног

■ Шүүхийн шатан дахь хэрэг хянан шийдвэрлэх ажиллагааны хоног

12 төрлийн нийт 30 хэргийг хянан шийдвэрлэхэд зарцуулсан нийт хугацааны 65.2%-ийг хэрэг бүртгэл, мөрдөн байцаалтын шатанд хийгдсэн ажиллагаа байгаа бол 34.8%-ийг шүүхийн шатанд хийгдсэн ажиллагаа тус тус эзэлж байна.

1.4. Шүүхийн шатанд хийгдсэн ажиллагаа /хэргийн зүйлчлэлээр/

- Хэрэг хүлээн авснаас хойших ажиллагаа
- Шүүх хуралд бэлтгэх, шүүхийн шийдвэр гаргах ажиллагаа
- Хэргийг эцэслэн шийдвэрлэсний дараах ажиллагаа

Хэргийг шүүхэд хүлээн авснаас хойш шүүхийн шатанд хийгдсэн ажиллагааг гурван үе шатанд хуваан авч үзсэн. Үүнд 1-р үе шат буюу “Хэрэг хүлээн авснаас хойших ажиллагаа” нь 23.7%, 2-р үе шат буюу “Хэргийг шүүх хуралдаанд бэлтгэх, шүүхийн шийдвэр гаргах ажиллагаа” нь 38.6%, 3-р үе шат буюу “Хэргийг эцэслэн шийдвэрлэсний дараах ажиллагаа” нь нийт хэрэг хянан шийдвэрлэх ажиллагааны 37.7%-ийг тус тус эзэлж байна. Шүүхийн шатанд хийгдсэн эдгээр ажиллагааг хэргийн төрөл тус бүрээр болон шүүн таслах ажиллагааны үе шатаар дор нэгтгэн танилцууллаа.

2. ҮНДСЭН ХЭСЭГ

2.1. Хүний эрүүл мэндэд хүнд хохирол санаатай учруулах /11.1-1/

№	Ажиллагааны төрөл /2 хэрэг/	1	2	3	Нийт
1	Шүүхэд шилжүүлэх	2	-	-	2
2	Ерөнхий шүүгчийн захирамж	2	1	-	3
3	Баримт	1	4	13	18
4	Захирамж	2	1	-	3
5	Шүүх хуралдааны тэмдэглэл	-	3	-	3
6	Шийтгэх тогтоол	-	2	-	2
7	Тэмдэглэл	-	1	2	3
8	Албан бичиг	-	-	4	4
10	Хүсэлт	-	1	-	1
12	Нотлох баримт	-	4	2	6
13	Магадлал	-	1	-	1
14	Давах гомдол	-	-	1	1
Нийт ажиллагаа		7	18	22	47
Ажиллагаанд зарцуулсан нийт хоног		16	61	162	239

2.2. Хүний эрүүл мэндэд хүндэвтэр хохирол санаатай учруулах /11.4-1/

№	Ажиллагааны төрөл /3 хэрэг/	1	2	3	Нийт
1	Шүүхэд шилжүүлэх	3	-	-	3
2	Ерөнхий шүүгчийн захирамж	3	-	-	3
3	Баримт	3	9	16	28
4	Захирамж	3	1	-	4
5	Шүүх хуралдааны тэмдэглэл	-	4	-	4
6	Шийтгэх тогтоол	-	3	-	3

7	Тэмдэглэл	-	-	3	3
8	Албан бичиг	-	-	2	2
9	Хүсэлт	1	2	-	3
10	Нотлох баримт	-	1	-	1
11	Прокурорын санал	-	1	-	1
Нийт ажиллагаа		13	21	21	55
Ажиллагаанд зарцуулсан нийт хоног		20	16	154	190

2.3. Хүний эрүүл мэндэд хөнгөн хохирол санаатай учруулах /11.6-1/

№	Ажиллагааны төрөл /5 хэрэг/	1	2	3	Нийт
1	Шүүхэд шилжүүлэх	6	-	-	6
2	Ерөнхий шүүгчийн захирамж	5	-	-	5
3	Баримт	10	16	25	51
4	Захирамж	7	-	-	7
5	Шүүх хуралдааны тэмдэглэл	1	5	-	6
6	Шийтгэх тогтоол	-	5	-	5
7	Тэмдэглэл	-	2	5	7
8	Албан бичиг	1	-	3	4
9	Хүсэлт	-	6	-	6
10	Дүгнэлт	-	1	-	1
11	Нотлох баримт	-	1	-	1
Нийт ажиллагаа		30	36	33	99
Ажиллагаанд зарцуулсан нийт хоног		69	42	279	390

2.4. Хүний эрүүл мэндэд хөнгөн хохирол санаатай учруулах

№	Ажиллагааны төрөл /1 хэрэг/	1	2	3	Нийт
1	Шүүхэд шилжүүлэх	1	-	-	1
2	Ерөнхий шүүгчийн захирамж	3	-	-	3
3	Баримт	4	4	6	14
4	Захирамж	3	-	-	3
5	Шүүх хуралдааны тэмдэглэл	1	2	-	3
6	Шийтгэх тогтоол	-	1	-	1
7	Тэмдэглэл	-	1	1	2
8	Албан бичиг	1	-	2	3
9	Хүсэлт	-	1	-	1
10	Магадлал	-	1	-	1
11	Прокурорын эсэргүүцэл	1	-	-	1
Нийт ажиллагаа		14	10	9	33
Ажиллагаанд зарцуулсан нийт хоног		62	7	30	99

2.5. Хулгайлах /17.1-1/

№	Ажиллагааны төрөл /3 хэрэг/	1	2	3	Нийт
1	Шүүхэд шилжүүлэх	3	-	-	3
2	Ерөнхий шүүгчийн захирамж	3	1	-	4
3	Баримт	3	12	19	34
4	Захирамж	3	-	-	3
5	Шүүх хуралдааны тэмдэглэл	-	4	-	4
6	Шийтгэх тогтоол	-	3	-	3
7	Тэмдэглэл	1	-	3	4
8	Албан бичиг	-	-	4	4
9	Бүртгэл	-	-	1	1

10	Хүсэлт	-	5	-	5
11	Дүгнэлт	-	2	-	2
12	Нотлох баримт	-	1	3	4
13	Магадлал	-	1	-	1
Нийт ажиллагаа		13	29	30	72
Ажиллагаанд зарцуулсан нийт хоног		37	33	195	265

2.6. Хулгайлах /17.1-2/

№	Ажиллагааны төрөл /3 хэрэг/	1	2	3	Нийт
1	Шүүхэд шилжүүлэх	3	-	-	3
2	Ерөнхий шүүгчийн захирамж	3	-	-	3
3	Баримт	5	8	18	31
4	Захирамж	3	-	1	4
5	Шүүх хуралдааны тэмдэглэл	-	3	1	4
6	Шийтгэх тогтоол	-	3	-	3
7	Тэмдэглэл	-	1	5	6
8	Албан бичиг	-	-	3	3
9	Хүсэлт	-	1	1	2
10	Нотлох баримт	-	1	-	1
Нийт ажиллагаа		14	17	29	60
Ажиллагаанд зарцуулсан нийт хоног		7	10	175	192

2.7. Залилах /7.3-1/

№	Ажиллагааны төрөл /3 хэрэг/	1	2	3	Нийт
1	Шүүхэд шилжүүлэх	3	-	-	3
2	Ерөнхий шүүгчийн захирамж	3	-	-	3
3	Баримт	3	11	15	29
4	Захирамж	3	1	-	4
5	Шүүх хуралдааны тэмдэглэл	-	4	-	4
6	Шийтгэх тогтоол	-	3	-	3
7	Тэмдэглэл	-	-	3	3
8	Албан бичиг	-	-	2	2
9	Хүсэлт	-	3	-	3
10	Дүгнэлт	-	1	-	1
11	Нотлох баримт	-	2	-	2
Нийт ажиллагаа		12	25	20	57
Ажиллагаанд зарцуулсан нийт хоног		15	8	170	193

2.8. Алдаатай гүйлгээ, андуурагдсан илгээмж, гээгдэл эд хөрөнгө, алдуул мал завших

№	Ажиллагааны төрөл /3 хэрэг/	1	2	3	Нийт
1	Шүүхэд шилжүүлэх	3	-	-	3
2	Ерөнхий шүүгчийн захирамж	4	-	-	4
3	Баримт	3	7	16	26
4	Захирамж	3	1	-	4
5	Шүүх хуралдааны тэмдэглэл	-	3	-	3
6	Шийтгэх тогтоол	-	3	-	3
7	Тэмдэглэл	-	2	3	5
8	Албан бичиг	-	-	3	3
9	Хүсэлт	-	2	-	2
10	Дүгнэлт	-	1	-	1
11	Нотлох баримт	-	1	-	1
Нийт ажиллагаа		13	20	22	55

Ажиллагаанд зарцуулсан нийт хоног	33	5	128	166
-----------------------------------	----	---	-----	-----

2.9. Мал хулгайлах /17.12-1/

№	Ажиллагааны төрөл /1 хэрэг/	1	2	3	Нийт
1	Шүүхэд шилжүүлэх	1	-	-	1
2	Ерөнхий шүүгчийн захирамж	2	-	-	2
3	Баримт	1	3	5	9
4	Захирамж	1	-	-	1
5	Шүүх хуралдааны тэмдэглэл	-	1	-	1
6	Шийтгэх тогтоол	-	1	-	1
7	Тэмдэглэл	-	-	2	2
8	Албан бичиг	-	-	1	1
9	Хүсэлт	-	1	-	1
Нийт ажиллагаа		5	6	8	19
Ажиллагаанд зарцуулсан нийт хоног		1	3	73	77

2.10. Мансууруулах эм, сэтгэцэд нөлөөт бодисыг хууль бусаар ашиглах /20.7-1/

№	Ажиллагааны төрөл /2 хэрэг/	1	2	3	Нийт
1	Шүүхэд шилжүүлэх	2	-	-	2
2	Ерөнхий шүүгчийн захирамж	3	-	-	3
3	Баримт	2	6	7	15
4	Захирамж	2	-	-	2
5	Шүүх хуралдааны тэмдэглэл	-	2	-	2
6	Шийтгэх тогтоол	-	2	-	2
7	Тэмдэглэл	-	1	2	3
8	Албан бичиг	-	-	3	3
9	Хүсэлт	-	1	-	1
10	Дүгнэлт	-	1	-	1
Нийт ажиллагаа		9	13	12	34
Ажиллагаанд зарцуулсан нийт хоног		17	15	83	115

2.11. Авто тээврийн хэрэгслийн хөдөлгөөний аюулгүй байдал, ашиглалтын журам зөрчих /27.10-1/

№	Ажиллагааны төрөл /3 хэрэг/	1	2	3	Нийт
1	Шүүхэд шилжүүлэх	3	-	-	3
2	Ерөнхий шүүгчийн захирамж	4	-	-	4
3	Баримт	3	12	18	33
4	Захирамж	4	1	-	5
5	Шүүх хуралдааны тэмдэглэл	-	4	-	4
6	Шийтгэх тогтоол	-	3	-	3
7	Тэмдэглэл	-	1	3	4
8	Албан бичиг	-	-	2	2
9	Хүсэлт	-	5	-	5
10	Дүгнэлт	-	2	-	2
11	Нотлох баримт	-	2	-	2
Нийт ажиллагаа		14	30	23	67
Нийт ажиллагаанд зарцуулж байгаа хоног		43	50	123	216

2.12. Авто тээврийн хэрэгслийн хөдөлгөөний аюулгүй байдал, ашиглалтын журам зөрчих /27.10-2/

№	Ажиллагааны төрөл /1 хэрэг/	1	2	3	Нийт
1	Шүүхэд шилжүүлэх	1	-	-	1
2	Ерөнхий шүүгчийн захирамж	1	-	-	1
3	Баримт	1	8	4	13
4	Захирамж	1	2	-	3
5	Шүүх хуралдааны тэмдэглэл	-	1	-	1

6	Шийтгэх тогтоол	-	1	-	1
7	Тэмдэглэл	-	1	1	2
8	Албан бичиг	-	-	1	1
9	Хүсэлт	-	1	-	1
10	Дүгнэлт	-	1	-	1
Нийт ажиллагаа		4	14	7	25
Ажиллагаанд зарцуулсан нийт хоног		18	43	86	147

37 хавтаст хэрэгт авагдсан нийт баримтын 79% нь шүүхийн өмнөх шатанд үйлдэгдсэн бол үлдсэн 21% нь шүүхийн шатанд цугларсан болон шүүхээс үйлдэж гаргасан баримт эзэлж байв. Үүнээс харахад эрүүгийн хэргийн шүүх нь иргэн, захиргааны хэргийн шүүн таслах ажиллагаанаас ялгагдах гол ялгаа нь шүүхийн зүгээс нотлох баримт цуглуулах, бэхжүүлэх ажиллагаа хийдэггүй бөгөөд шүүхийн өмнөх шатны шатанд цугларсан хэргийн материал болон оролцогч болон прокурорын хүсэлтэд үндэслэж шүүх хуралдаан гэрч, шинжээч дуудах, нотлох баримт шинжлэн судлах ажиллагааг хийдэг. Үүгээр иргэн, захиргааны хэргийн шүүхээс онцлог ялгаатай болох нь хавтаст хэргийн судалгаанаас ажиглагдлаа.

Өөрөөр хэлбэл иргэн, захиргааны хэргийн шүүхээс ялгаатай нь шүүх хуралдаанд бэлтгэх үе шатанд хийгдэх ажиллагаа харьцангуй бага байсан юм. Харин шүүгч нь шүүхийн өмнөх шатанд цугларсан хэргийн материалыг уншиж судлах, шүүх хуралдаанд дангаар болон бүрэлдэхүүнээр оролцох, шийдвэр гаргах үйл ажиллагаа нь шүүгч болон шүүгчийн туслахаас хамгийн их цаг хугацаа, хүч хөдөлмөр, оюун дүгнэлт шаарддаг гэж дүгнэж болох юм.

Мөн судалгаанд хамруулсан 30 хэргийн зарим нь шүүхийн өмнөх шатнаас илүү их хугацаа шүүхийн шатанд зарцуулсан мэт харагдаж байгаа үр дүн гарсан нь хэрэг хянан шийдвэрлэсний дараах үе шатны ажиллагаа буюу шүүхийн шийтгэх тогтоолыг танилцуулах, цахим санд байршуулахыг мэдэгдэх зэргээр хавтаст хэргийг архивд шилжүүлэх ажиллагааг хангахад хугацаа ордог нь үүнд нөлөөлсөн гэж дүгнэх үндэслэлтэй.

3.Хавсралт

Ангилал	Утга
Шүүхэд шилжүүлэх	
Ерөнхий шүүгчийн захирамж	Шүүх хуралдаан даргалагчийг томилсон шийдвэрийг албажуулах
Баримт	Давж заалдах болон хяналтын журмаар гаргасан гомдол, эсэргүүцэл танилцуулсан, хүргүүлсэн
	Магадлал, тогтоол гардуулсан, танилцуулсан
	Мэдэгдэх хуудас
	Нөлөөллийн мэдүүлэг
	Хувийн баталгаа гаргах
	Хууль сануулж, эрх үүрэг тайлбарласан
	Хэргийг эмхэтгэсэн
	Хэрэг танилцуулсан
	Шийдвэрийг цахим санд байршуулахыг мэдэгдсэн
	Шийтгэх /цагаатгах/ тогтоол гардуулсан, танилцуулсан
	Шүүгчийн захирамж /шүүхийн тогтоол/
	Шүүх хуралдааны тов мэдэгдсэн
	Шүүх хуралдааны тов мэдэгдэж, танилцуулсан
	Шүүхэд дуудан ирүүлэх
	Эрх, үүрэг тайлбарлаж, хууль сануулсан
	Эрх, үүрэг танилцуулсан
Ялтныг цагдан хорих төв /цагдан хорих байр/	
Ялтныг шүүхийн шийдвэр гүйцэтгэх байгууллагад хүлээлгэн өгсөн	
Захирамж	Шүүх хуралдаан товлон зарлах
	Шүүх хуралдааны тов тогтоох

	Урьдчилсан хэлэлцүүлгийн тов тогтоох
	Хэргийг прокурорт буцаах
	Хэргийг хялбаршуулсан журмаар шийдвэрлэх
	Хялбаржуулсан журмаар хэрэг хянан шийдвэрлэх
	Шүүгдэгчийг албадан ирүүлж, шүүх хуралдааныг хойшлуулах тухай
	Шүүх хуралдаан хойшлуулах
	Шүүхийн шийдвэрийг задруулах
	Яллагдагчийг шүүхэд шилжүүлж, шүүх хуралдааны тов тогтоох
	Яллагдагчийг шүүхэд шилжүүлэх
Шүүх хуралдааны тэмдэглэл	
Шийтгэх тогтоол	
Тэмдэглэл	Утсаар ярьсан
	Хохирогч гомдол санал нэхэмжлэх зүйлгүй
	Эд мөрийн баримт хүлээлгэн өгсөн
	Эрүүгийн хариуцлага хүлээсэн хүний Ял шийтгэл
Албан бичиг	
Бүртгэл	Гүйцэтгэх хуудас хүлээлгэн өгсөн
Хүсэлт	Нөхцөл байдлыг минь харгалзан үзэж шийдэж өгнө үү
	Зорчих эрхийг хязгаарлах ялаар сольж өгнө үү
	Нотлох баримт хуулбарлах
	Өмгөөлөгчгүй оролцох
	Хуралд оролцох
	Хүсэлтийг зохих журмын дагуу шийдвэрлэж өгнө үү
	Хэргийг хялбаршуулсан журмаар шийдүүлэх
	Хялбаржуулсан журмаар шийдвэрлэх
	Шийтгэх тогтоолд залруулга хийлгэх
Шүүх хуралдаан хойшлуулах	
Ял хөнгөрүүлэх	
Дүгнэлт	Гэм буруутайд тооцох
	Гэм буруутайд тооцуулах
	Улсын яллагч
Магадлал	
Давах гомдол	
Прокурорын санал-хялбаржуулсан журмаар шийдвэрлэх	
Прокурорын эсэргүүцэл-захирамж хүчингүй болгох	

ДӨРӨВДҮГЭЭР БҮЛЭГ. НЭГДСЭН ДҮГНЭЛТ, САНАЛ

Судалгааны тайлангаас гарсан үр дүнг нэгтгэн дүгнэвэл дараах дүр зураг харагдаж байна.

Захиргааны хэргийн шүүхийн процесс нь шүүгчээс хэрэгжүүлэх мөрдөн шалгах ажиллагааны үндсэн зарчим дээр явагддаг бол иргэний хэргийн шүүхийн процесс нь талуудын мэтгэлцэх зарчим дээр явагддаг гэсэн том ялгаа бий боловч процесс хуулийн зохицуулалт болон хэргийн хөдөлгөөний нэгдсэн аргачлалын дагуу хийгдэх ажиллагаанууд нь ерөнхийдөө маш ижил төстэй болох нь харагдлаа.

Иргэн, захиргааны хэргийг хянан шийдвэрлэхэд хийгдсэн нийт ажиллагааны дунджаар 80 хувийг хэрэг үүсгэснээс хойш хэргийг шүүх хуралдаанаар хянан хэлэлцэх хүртэлх үе шат эзэлж байх бөгөөд хэрэг үүсгэх болон хэргийг эцэслэн шийдвэрлэсний дараах үе шат 20 хувийг эзэлж байгаа нь хэрэг үүсгэснээс хойш хэргийг шүүх хуралдаанаар хянан хэлэлцэх хүртэлх үе шатанд хамгийн өндөр ачаалалтай ажилладаг болохыг харуулж байна.

Харин эрүүгийн хэргийн хувьд нийт ажиллагааны дунджаар 38,9 хувийг шүүх хуралдаанд бэлтгэх, шүүхийн шийдвэр шийдвэр гаргах үе шат, 37,2 хувийг хэргийг эцэслэн

шийдвэрлэсний дараах ажиллагаа, 24 хувийг хэрэг хүлээн авснаас хойш шүүх хуралдаанаар хэлэлцэх захирамж гаргах хүртэлх үе шат тус тус эзэлж байна.

Иргэн, захиргааны хэргийн шүүхийн хэргийг эцэслэн шийдвэрлэсний дараах үе шатанд хийгдсэн ажиллагаанаас эрүүгийн хэргийн шүүхийн хийсэн ажиллагааны хувь өндөр гарч байгаа нь эрүүгийн хэргийн шүүх энэ шатанд хэргийн оролцогчид шүүхийн шийтгэх /цагаатгах/ тогтоол танилцуулах, эрүүгийн хариуцлага хүлээсэн хүний тэмдэглэл үйлдэх, ялтныг шүүхийн шийдвэр гүйцэтгэх байгууллагад хүлээлгэн өгөх, гүйцэтгэх хуудас хүлээлгэн өгөх зэрэг ажиллагаа илүү хийгдэж байгаатай холбоотой байна.

Мөн эрүүгийн хэргийн шүүхийн процесс нь шүүхийн өмнөх болон шүүхийн шат гэсэн үндсэн 2 том хэсгээс бүрдэх бөгөөд үндсэндээ хэрэг бүртгэлт, мөрдөн байцаалт, прокурорын үйл ажиллагаа хууль ёсны дагуу явагдсан эсэхэд шүүхийн хяналтыг хэрэгжүүлж, шүүхийн өмнөх шатанд цугларсан хэргийн материалыг шүүх хуралдаанд хэлэлцүүлж, шүүхийн мэтгэлцээн болон нотлох баримт шинжлэн судлах ажиллагаан дээр тулгуурлаж, шийдвэрээ гаргадаг нь бусад 2 шүүхээс ялгагдах том ялгаа байсан бөгөөд шүүхийн шатанд хийгдэх ажиллагаа нөгөө 2 шүүхээсээ харьцангуй бага байгаа нь ажиглагдлаа.

Эрүү, иргэн, захиргааны аль ч шүүхийн хувьд тухайн төрлийн хэргийн нийт ажиллагааны 70-80 хувийг анхан шатны шүүх дээр хийж гүйцэтгэдэг болох нь харагдлаа.

Энэхүү 3 процессын ялгаа нь хавтаст хэрэгт бүртгэгдсэн ажиллагаа, түүнийг хэрэгжүүлэх хугацаа, шүүгч болон шүүхийн захиргааны ажилтны ажлын ачаалалд нөлөөлдөг болох нь харагдсан юм. Үүнийг багцлан дүгнэвэл:

1.Түүврийн аргаар сонгон авч судалсан захиргааны 48 хавтаст хэргийн дунджаар 40,4 хувийг шүүхээс боловсруулсан баримт, иргэний 53 хавтаст хэргийн дунджаар 37,4 хувийг шүүхээс гаргасан эрхийн акт, 17,7 хувийг баримт, эрүүгийн 30 хавтаст хэргийн дунджаар 11,9 хувийг шүүхээс гаргасан эрхийн акт, 5,6 хувийг баримт тус тус эзэлж байгаа нь захиргаа, иргэний хэрэг хянан шийдвэрлэх ажиллагаа дахь шүүхийн ажиллагаа эрүүгийн хэргээс өндөр байгааг харуулж байна.

2.Иргэн болон захиргааны хэргийн хувьд хялбаршуулсан журмаар шийдвэрлэгдэж байгаа тохиолдолд ажиллагаа харьцангуй бага, гол төлөв анхан шатны шүүх дээр хэрэг эцэслэн шийдвэрлэгддэг хандлага ажиглагдсан.

3.Захиргааны хэргийн хувьд мөрдөн шалгах зарчмыг хэрэгжүүлдэг тул шүүхээс гаргах эрхийн акт нь иргэний хэргийн шүүхээс арай их байв. Ялангуяа хавтаст хэрэг дэх албан бичгийн эзлэх хувь болон тус албан бичгийн хариу, түүнд хавсаргасан материалууд хавтаст хэрэгт нэлээд жин дарж байв.

4.Иргэний хэргийн хувьд хялбаршуулсан болон бага үнийн дүнтэй хэргийг шүүхээс шийдвэрлэсэн тохиолдолд шүүхээс боловсруулан гаргах баримтын хувь нь хэргийн оролцогч талаас гаргасан баримтын хувиас өндөр дүнгээр гарах зүй тогтол ажиглагдлаа. Энэ нь тухайн төрлийн хэрэгт харьцангуй нотлох баримт бага байдагтай холбоотой байна.

5.Ердийн журмаар шийдвэрлэгдсэн иргэний хувьд шүүхээс гаргах баримтын хувьд харьцангуй бага боловч хэргийн оролцогч талаас гаргах нотлох баримтын болон бусад баримт их байгаа нь онцлог байв. Иймд хавтаст хэргээс нотлох баримтын эзлэх цэвэр жинг гаргах нь ач холбогдол бүхий байв. Учир нь иргэний хэрэгт хэргийн оролцогчдоос гаргах хүсэлт, гомдол, тайлбар маш их байсан юм. Эдгээрийг дийлэнх олонх тохиолдолд нэхэмжлэгч талаас гаргадаг болох нь ажиглагдав.

6.Иргэн, захиргааны хэргийн хувьд шүүгч, шүүгчийн туслахын ажиллагааны ачааллыг нэмэгдүүлж, хэрэг хянан шийдвэрлэх ажиллагааг удаашруулж буй дараах шалтгаанууд ажиглагдлаа.

Тухайлбал, нэгдүгээрт, нотлох баримт гарган ирүүлэх байгууллага шүүгчийн заасан хугацаанд нотлох баримтыг ирүүлэхгүй байгаагаас шалтгаалж дунджаар шүүгч 3-4 удаа нотлох баримт ирүүлэхийг мэдэгдсэн албан бичиг явуулах, 3-4 удаа шүүх хуралдаан хойшилж байна. Ингэснээр шүүгч, шүүгчийн туслах дунджаар 3-4 удаа албан бичгийн төсөл боловсруулж явуулах, шүүх хуралдаан хойшлуулах захирамж гаргах, хэргийн оролцогчдод шүүх хуралдааны тов мэдэгдэх, шүүх хуралдааны бэлтгэл хангах зэрэг ажиллагаанууд олон хийгдэж байна.

Хоёрдугаарт, Хэргийн оролцогчдоос цаг хожих, хэргийг удаашруулах зорилгоор шүүх хуралдааны өмнө болон шүүх хуралдааны үеэр өмгөөлөгч авах, өмгөөлөгчөө солих, итгэмжлэгдсэн төлөөлөгчөөсөө татгалзаж өөр итгэмжлэгдсэн төлөөлөгч оролцуулах, шүүх хуралдаан давхацсан, ээлжийн амралттай, өвчтэй, томилолттой байгаа зэрэг шалтгаанаар шүүх хуралдааныг хойшлуулах хүсэлтийг их гаргаж байгаагаас удаа дараа шүүх хуралдаан хойшилж байна. Нийт уншсан хавтаст хэргийн дунджаар анхан шатанд шүүх хуралдаан хамгийн багадаа 1, хамгийн ихдээ 17 удаа хойшилсон байгаа нь шүүгч, шүүгчийн туслахын ажлын ачааллыг нэмэгдүүлж байгаа гол шалтгаан гэж дүгнэхээр байна.

4.2. САНАЛ

Дээрх дүгнэлтэд үндэслэж дараах саналыг гаргаж болохоор байна. Үүнд

1. Шүүхийн өмнөх болон шүүхийн шатан дахь эвлэрлийг хөхүүлэн дэмжих. Шүүгчийн зүгээс эвлэрлийг өөрийн санаачилгаар хэрэгжүүлдэг жишиг тогтоох,
2. Бага үнийн дүнтэй иргэний хэргийг хянан шийдвэрлэх тусгайлсан шуурхай процедуртай болох,
3. Шүүх хуралдааны бэлтгэлийг сайтар хангахад шүүх болон хэргийн оролцогчдын анхаарал, идэвхийг сайжруулах. Үүний тулд процессын хуульд өөрчлөлт оруулах. Тухайлбал иргэний хэргийн шүүхэд урьдчилсан хэлэлцүүлгийг нэвтрүүлэх. Шүүх хуралдааныг товлон зарлахдаа хэргийн оролцогчдын саналыг авч товлон, нотлох баримтыг заасан хугацаанд ирүүлээгүй байгууллагад хуульд заасан хариуцлагыг хүлээлгэж, хуралдааныг хойшлуулах болон хэрэг хянан шийдвэрлэх ажиллагаатай холбоотойгоор хэргийн оролцогчдын зүгээс гаргах хүсэлтийг эдийн засгийн хөшүүрэг бүхий санкцитай зохицуулалтаар хязгаарлаж, тэдний процессын хариуцлагыг нэмэгдүүлэх зохицуулалтыг тусгах,
4. Нотлох баримт цуглуулах болон хэргийн оролцогчдоос шалтгаалж шүүх хуралдаан хойшлогдох тохиолдол их гарч байх тул шүүх хуралдааныг товлон зарлахдаа хэргийн оролцогчдын саналыг авах, нотлох баримтыг шүүхээс заасан хугацаанд ирүүлээгүй байгууллагад хуульд заасан хариуцлага хүлээлгэж, хариуцлагажуулах;
5. Нийслэлийн иргэний хэргийн анхан шатны шүүх дэх шүүгчийн туслахын орон тоог нэмэгдүүлэх. Одоо ажиллаж байгаа шүүх хуралдааны нарийн бичгийн даргын ажлыг технологиор орлуулж, тэднийг шүүгчийн туслах болгох арга хэмжээг авах ажлыг судалж, хэрэгжүүлэх,
6. Хэргийн хөдөлгөөний аргачлалын дагуу хийгдэж байгаа шүүгч болон шүүгчийн туслахаас хэргийн оролцогчтой харилцаж, хийсэн ажиллагаа бүрээ баримтжуулж, хавтаст хэрэгт бүртгэдэг зохицуулалтыг өөрчлөх. Үүнийг цахим шүүхийн аргаар орлуулах боломжит хувилбарыг эрэлхийлж, шүүгч болон шүүгчийн туслахын гүйцэтгэдэг техникийн шинжтэй ажиллагааг аль болох цөөрүүлж, тэдний ажлыг хөнгөвчлөх,
7. Хавтаст хэргийг уншиж байх явцад огноо байхгүй баримтууд нэлээн их байснаас гадна шүүхийн хийж буй ажиллагааны дараалал цаг хугацааны хувьд урд, хойноо орсон /жишээ нь хэрэг үүсгэх захирамж гараагүй байхад хариуцагчийг шүүхэд дуудан ирүүлэх, хэргийг шүүх хуралдаанаар хэлэлцүүлэх, шүүх хуралдааныг товлон зарлах

шүүгчийн захирамж гарахаас өмнө хэргийн оролцогчид шүүх хуралдааны товыг мэдэгдэх зэрэг ажиллагаанууд хийгдсэн байсан./, нотлох баримтыг аль тал гарган өгсөн нь тодорхойгүй буюу тэмдэглэгээ хийгээгүй байгаа нь хавтаст хэргийн судалгааг хийхэд хүндрэлтэй байлаа. Иймд шүүхээс хийгдэж буй ажиллагааг зөв дарааллаар хийж, хавтаст хэргийг хөтөлж, эмхэтгэх, шүүхээс үйлдэж буй бүх баримтад огноо тавих, нотлох баримт гарган өгсөн хэргийн оролцогч, огноог нотлох баримтын ард тэмдэглэх.

4.1.ЭРҮҮ, ЗАХИРГАА, ИРГЭНИЙ ХЭРГИЙН ХАВТАСТ ХЭРГИЙН СУДАЛГААНЫ ТАЙЛАНД ХИЙСЭН ХУУЛЬ ЗҮЙН ДҮГНЭЛТ

Бүтэц:

4.1.1.Эрүүгийн хэрэг

Нэг. Эрүүгийн хэргийн хавтаст хэргийн судалгааны тайланд хийсэн хууль зүйн дүгнэлт

4.1.2.Захиргааны хэрэг

Хоёр. Захиргааны хэргийн хавтаст хэргийн судалгааны тайланд хийсэн хууль зүйн дүгнэлт

1.Ердийн журмаар шийдвэрлэгдсэн захиргааны хэргийн хавтаст хэргийн судалгааны тайланд хийсэн дүн шинжилгээ

2.Хялбаршуулсан журмаар шийдвэрлэгдсэн захиргааны хэргийн хавтаст хэргийн судалгааны тайланд хийсэн дүн шинжилгээ

3.Дүгнэлт

4.1.3.Иргэний хэрэг

Нэг.Бага үнийн дүнтэй иргэний хэргийн хавтаст хэрэгт хийсэн баримт бичгийн судалгааны тайланд үндэслэсэн хууль зүйн дүгнэлт

Хоёр.Хялбаршуулсан журмаар шийдвэрлэсэн иргэний хэргийн хавтаст хэрэгт хийсэн баримт бичгийн судалгааны тайланд үндэслэсэн хууль зүйн дүгнэлт

Гурав.Ердийн журмаар шийдвэрлэсэн иргэний хэргийн хавтаст хэрэгт хийсэн баримт бичгийн судалгааны тайланд үндэслэсэн хууль зүйн дүгнэлт

Дөрөв.Дүгнэлт

4.1.1. ЭРҮҮГИЙН ХЭРГИЙН ХАВТАСТ ХЭРГИЙН СУДАЛГААНЫ ТАЙЛАНД ХИЙСЭН ХУУЛЬ ЗҮЙН ДҮГНЭЛТ

Хавтаст хэргийн судалгаанд дурдсанаар 2021 оны байдлаар улсын хэмжээнд шүүн таслагдсан хэргүүдээс “хүний эрүүл мэндэд хөнгөн хохирол учруулах”, “авто тээврийн хэрэгслийн хөдөлгөөний аюулгүй байдал, ашиглалтын журам зөрчих”, “хулгайлах”, “залилах” зэрэг гэмт хэрэг бусад төрлийн гэмт хэргээс олон үйлдэгдсэн байна.

Үүнд нөлөөлсөн томоохон хүчин зүйлийн нэг нь хуулийн зохицуулалт, түүний өөрчлөлт бөгөөд тухайлбал 2002 оны эрүүгийн хуулийн 71 дүгээр зүйлийн 71.1 дэх хэсэгт “Хөнгөн гэмт хэрэг анх удаа үйлдсэн гэм буруутай этгээд хохирогчтой сайн дураараа эвлэрсэн бөгөөд учруулсан хохирлоо бүрэн төлсөн, гэм хорыг арилгасан бол түүнийг эрүүгийн хариуцлагаас чөлөөлж болно.” гэж заасан бол 2017 оны 07 сарын 01-ний өдрөөс эхлэн дагаж мөрдөгдөж эхэлсэн эрүүгийн хуулийн шинэчилсэн найруулгад уг агуулга бүхий заалт байхгүй болсноор эрүүгийн хэрэг үүсгэсэн л бол бүх хэргийг заавал шүүх хянан шийдвэрлэж байхаар зохицуулагдсан.

Харин одоогоор УИХ-д өргөн баригдаад буй Эрүүгийн хэрэг хянан шийдвэрлэх тухай хуульд нэмэлт, өөрчлөлт оруулах тухай хуулийн төслийн 1 дүгээр зүйлийн 1.16.1 дахь хэсэгт “Яллагдагч, шүүгдэгч нь Эрүүгийн хуульд хорих ялын дээд хэмжээг гурван жил, түүнээс бага, эсхүл хорих ял оногдуулахгүйгээр заасан гэмт хэрэг үйлдсэн, учруулсан хохирлоо нөхөн төлсөн, хор уршгийг арилгасан бол хэргийг хэрэгсэхгүй болгоно” гэж заасан.

Мөн үүнтэй холбоотойгоор хавтаст хэргийн судалгаанд авагдсан нэгэн онцлог үзүүлэлт нь прокуророос хэрэг шилжүүлснээс эхлээд шүүхээр хэрэг эцэслэн шийдвэрлэгдэх хүртэл хугацаа хамгийн их зарцуулагдсан гэмт хэрэг нь Хүний эрүүл мэндэд хөнгөн хохирол санаатай учруулах /11.6-1/ , Хулгайлах /17.1-1/ гэмт хэргүүд байгаа явдал юм.

Эрүүгийн хэргийн шүүх нь прокуророос хянагдаж, шүүхэд шилжиж ирсэн хавтаст хэргийн хүрээнд ажиллагаа явуулдаг өөрийн онцлог чиг үүрэгтэй бөгөөд энэ нь судалгаанд дурдагдсан “Хэргийг эцэслэн шийдвэрлэсний дараах ажиллагаанд нийт хугацааны 72.4% нь зарцуулагддаг” гэсэн тоон мэдээллээр батлагдаж байна. Эрүүгийн хэргийн шүүгч, шүүгчийн туслахын ажиллагааны ачаалалд дээрх онцлог байдал ихээхэн нөлөөлж байгаа юм.

Дээрх ажиллагаанууд нь хэрэг хянан шийдвэрлэх явцад заавал хийгдэхээр хуульчлагдсан ба тухайлбал Эрүүгийн хэрэг хянан шийдвэрлэх тухай хуулийн 36 дугаар зүйлийн 36.11.1 дэх хэсэгт “Шүүгдэгчийг цагаатгасан, ял эдлэхээс чөлөөлсөн, ял оногдуулахгүйгээр тэнссэн, эсхүл түүнд хорихоос өөр төрлийн ял оногдуулсан, хэргийг хэрэгсэхгүй болгосон бол цагдан хоригдож байгаа шүүгдэгчийг суллана.”, мөн хуулийн 36.11.2 дахь хэсэгт “Шүүгдэгчийг гэмт хэрэг үйлдсэн гэм буруутай болохыг тогтоосон шүүхийн шийдвэр гарсан бол улсын яллагчийн санал, шүүгдэгч, түүний хууль ёсны төлөөлөгч, өмгөөлөгчийн санал, хүсэлтийг үндэслэн шүүх түүнд авсан таслан сэргийлэх арга хэмжээг өөрчилж болно.” Мөн хуулийн 36.13.1 дэх хэсэгт “Шүүхийн шийдвэрийг уншиж сонгосноос хойш 15 хоногийн дотор шүүхийн цагаатгах, шийтгэх тогтоолыг бүрэн эхээр, бичгээр үйлдэж улсын

яллагч, шүүгдэгч, хохирогч, иргэний нэхэмжлэгч, иргэний хариуцагч, өмгөөлөгчид гардуулан өгнө.”, 36.13.2 дахь хэсэгт “Шүүхийн шийдвэрийг авах тухай хүсэлт гаргасан энэ зүйлийн 1 дэх хэсэгт зааснаас бусад оролцогчид шүүхийн шийдвэрийг үйлдсэнээс хойш 7 хоногийн дотор ирж гардан авахыг шүүх мэдэгдэнэ.” гэж тус тус заасан.

Монгол Улсын Үндсэн Хуулийн нэгдүгээр зүйлийн 2-т “Ардчилсан ёс, шударга ёс, эрх чөлөө, тэгш байдал, үндэсний эв нэгдлийг хангах, хууль дээдлэх нь төрийн үйл ажиллагааны үндсэн зарчим мөн”, Монгол Улсын шүүхийн тухай хуулийн 6 дугаар зүйлийн 6.1 дэх хэсэгт “Хууль дээдлэх нь шүүхийн зохион байгуулалт, үйл ажиллагааны үндсэн зарчим мөн”, 6.2 дахь хэсэгт “Шүүхээр хэрэг, маргааныг хянан шийдвэрлэх ажиллагаатай холбогдсон харилцааг тухайлсан хуулиар зохицуулна” гэж тус тус заасан байна.

Эрүүгийн хэрэг хянан шийдвэрлэхэд хийгдэж буй ажиллагааны зохицуулалт дээрх байдлаар хуульчлагдсан байх боловч эдгээр зохицуулалтын үйлчлэл болон бусад хүчин зүйлээс шалтгаалан хэргийг шүүх хуралдаанаар хэлэлцэхэд бэлтгэх, хэлэлцэх үе шатанд хэргийн ээдрээ төвөгтэй байдал, нотлох баримтыг үнэлэх, оюун дүгнэлт гаргах зэргээр шүүгчийн ачаалал их байгаа нь хавтаст хэргийн судалгаанаас харагдаж байгаатай холбогдуулан дараах дүгнэлтийг гаргаж байна. Үүнд:

1. Эрүүгийн хэрэг хянан шийдвэрлэх тухай хуулийн өөрчлөлттэй холбоотойгоор шүүх хуралдаан урьдчилсан хэлэлцүүлэг, гэм буруугийн хурал, ялын хурал зэрэг 3 тусдаа хуралдаан хийж байгаа нь хэрэг хянан шийдвэрлэх ажиллагааны тоог нэмж, мөн хэрэг хянан шийдвэрлэх ажиллагааны хугацаа уртсахад нөлөөлж байна.

2. Судалгаанд хамруулсан материалын 79% нь хэрэг бүртгэгч, мөрдөн байцаагч болон прокурорын байгууллагад хэргийн үйл ажиллагаатай холбоотой цуглуулсан материал болон албан бичгүүд байх бөгөөд энэ хувь өндөр байх тусам хянан шийдвэрлэх явцад хэргийн ээдрээ төвөгтэй байдал нэмэгдэх, тус материалтай танилцах, мэдээлэл нэгтгэн дүгнэх ажиллагаа нь шүүгч болон шүүгчийн туслахын ажлын ачааллыг нэмэгдүүлж байна.

3. Хөнгөн гэмт хэргийг хүндэвтэр, хүнд гэмт хэрэгтэй харьцуулбал ажиллагааны тоо ойролцоо, хэргийн тоо олон гарч байгаа боловч Эрүүгийн хууль, Эрүүгийн хэрэг хянан шийдвэрлэх тухай хууль, Зөрчлийн тухай хууль, Зөрчил шалган шийдвэрлэх тухай хуульд нэмэлт өөрчлөлт оруулах хуулийн төслөөс харахад дээрх хуулийн төсөл батлагдсан тохиолдолд эрүүгийн хэргийн шүүхийн ачаалал тодорхой хэмжээгээр багасах төлөв ажиглагдаж байна.

Тухайлбал хөнгөн гэмт хэрэг шүүхээр хянан шийдвэрлэгдэхгүй байх зохицуулалт хийгдэж хуульд өөрчлөлт орох магадлалтай байна.

4.1.2. ЗАХИРГААНЫ ХЭРГИЙН ХАВТАСТ ХЭРГИЙН СУДАЛГААНЫ ТАЙЛАНД ХИЙСЭН ХУУЛЬ ЗҮЙН ДҮГНЭЛТ

Ердийн журмаар шийдвэрлэгдсэн захиргааны хэргийн хавтаст хэргийн судалгааны хувьд

Захиргааны хэрэг шүүхэд хянан шийдвэрлэх тухай хуульд процессын ажиллагаанууд нэг бүрчлэн хуульчлагдсан бөгөөд, хавтаст хэргийн судалгаанд авагдсан хэргүүдээс хэргийн төрөл, түүнээс шалтгаалсан ажиллагааны онцлог нь шүүгчийн ачаалалд хэрхэн нөлөөлж байгааг дүгнэх юм.

Учир нь захиргааны хэргийн шүүхийн шийдвэрлэсэн хэргийн тоо эрүү, иргэний хэргийг шүүхээр хянан шийдвэрлэсэн хэргийн тооноос бага байдаг боловч хэрэг хянан шийдвэрлэх явцад хийгддэг олон төрлийн ажиллагаа, түүний хуулийн хугацаа сунгагдах зохицуулалт захиргааны хэрэг шүүхэд хянан шийдвэрлэх тухай хуульд олон байдаг зэргээс шалтгаалж захиргааны хэрэг хянан шийдвэрлэхэд ачаалал их байгаа нь хавтаст хэргийн судалгаанаас харагдаж байна.

Судалгаанаас үзвэл нотлох баримт цуглуулах, шаардлагатай тохиолдолд үзлэг хийх, шинжээч томилуулах, шинжээч, гэрчээс мэдүүлэг, тайлбар авах зэрэг ажиллагааг хийхийн зэрэгцээ, хэрэг хянан шийдвэрлэх ажиллагаатай холбоотойгоор хэргийн оролцогчдоос гаргасан хүсэлт, гомдол, тайлбарыг хүлээн авч, шийдвэрлэх эсхүл татгалзах захирамж гаргах, хэргийн оролцогчдод эрх, үүрэг тайлбарлах, шүүх хуралдаан товлох захирамж гаргах, хэргийн оролцогчдод тов мэдэгдэх, ерөнхий шүүгч бүрэлдэхүүн томилох захирамж гаргах, шүүх хуралдааныг хийж, шийдвэр гаргах, нотлох баримт цуглуулах, шаардлагатай тохиолдолд үзлэг хийх, шинжээч томилуулах, шинжээч, гэрчээс мэдүүлэг, тайлбар авах зэрэг ажиллагааг хийхийн зэрэгцээ, хэрэг хянан шийдвэрлэх ажиллагаатай холбоотойгоор хэргийн оролцогчдоос гаргасан хүсэлт, гомдол, тайлбарыг хүлээн авч, шийдвэрлэх эсхүл татгалзах захирамж гаргах, хэргийн оролцогчдод эрх, үүрэг тайлбарлах зэрэг ажиллагаа нь хэргийг шийдвэрлэхэд хамгийн их хугацаа зарцуулдаг, ачаалал бүхий ажиллагаа болох нь ажиглагдаж байна.

Судалгаанд нийт 16 төрлийн 41 хэргийг хамруулан дүн шинжилгээ хийжээ.

1.Ашигт малтмалын маргаантай холбоотой хэргийн тухайд: Энэ төрлийн 4 хэрэгт нийт 375 ажиллагаа бүртгэгдсэн байна. Үүнээс 241 ажиллагаа нь 3-р үе шат /Шүүх хуралдааны бэлтгэлийг хангасны дараа шүүх хуралдаан товлох захирамж гаргах, хэргийн оролцогчдод тов мэдэгдэх, ерөнхий шүүгч бүрэлдэхүүн томилох захирамж гаргах, шүүх хуралдааныг хийж, шийдвэр гаргах/-нд хийгдсэн бөгөөд ажиллагаанд нийт 1828 хоног зарцуулсанаас, зөвхөн 3-р үе шатанд хамгийн их буюу 906 хоног зарцуулагджээ.

2.Газрын маргаантай холбоотой хэргийн тухайд: Энэ төрлийн 5 хэрэгт нийт 489 ажиллагаа бүртгэгдсэн байна. Үүнээс 416 ажиллагаа нь 3-р үе шат /Шүүх хуралдааны бэлтгэлийг хангасны дараа шүүх хуралдаан товлох захирамж гаргах, хэргийн оролцогчдод тов мэдэгдэх, ерөнхий шүүгч бүрэлдэхүүн томилох захирамж гаргах, шүүх хуралдааныг хийж, шийдвэр гаргах/-нд хийгдсэн бөгөөд

ажиллагаанд нийт 4050 хоног зарцуулсанаас, зөвхөн 3-р үе шатанд хамгийн их буюу 906 хоног зарцуулагджээ.

3.Тендерийн маргаантай холбоотой хэргийн тухайд: Энэ төрлийн 4 хэрэгт нийт 364 ажиллагаа бүртгэгдсэн байна. Үүнээс 147 ажиллагаа нь 3-р үе шат /Шүүх хуралдааны бэлтгэлийг хангасны дараа шүүх хуралдаан товлох захирамж гаргах, хэргийн оролцогчдод тов мэдэгдэх, ерөнхий шүүгч бүрэлдэхүүн томилох захирамж гаргах, шүүх хуралдааныг хийж, шийдвэр гаргах/-нд хийгдсэн бөгөөд ажиллагаанд нийт 2170 хоног зарцуулсанаас, зөвхөн 3-р үе шатанд 505, 4-р үе шат /шийдвэр боловсруулах, бичгийн хэлбэрээр гарсан шийдвэрийг хэргийн оролцогчдод танилцуулж, гардуулах, хэргийн оролцогчдоос давах, хяналтын шатны гомдол гаргасан тохиолдолд түүнийг хүлээн авч, дээд шатны шүүхэд шилжүүлэх зэрэг ажиллагааг/-нд хамгийн их буюу 1040 хоног зарцуулагджээ.

4.Төрийн албаны маргаантай холбоотой хэргийн тухайд: Энэ төрлийн 4 хэрэгт нийт 692 ажиллагаа бүртгэгдсэн байна. Үүнээс 251 ажиллагаа нь 2-р үе шат /нотлох баримт цуглуулах, шаардлагатай тохиолдолд үзлэг хийх, шинжээч томилуулах, шинжээч, гэрчээс мэдүүлэг, тайлбар авах зэрэг ажиллагааг хийхийн зэрэгцээ, хэрэг хянан шийдвэрлэх ажиллагаатай холбоотойгоор хэргийн оролцогчдоос гаргасан хүсэлт, гомдол, тайлбарыг хүлээн авч, шийдвэрлэх эсхүл татгалзах захирамж гаргах, хэргийн оролцогчдод эрх, үүрэг тайлбарлах/-нд хийгдсэн бөгөөд ажиллагаанд нийт 1913 хоног зарцуулсанаас, зөвхөн 2-р үе шатанд хамгийн их буюу 1020 хоног зарцуулагджээ.

5.Татварын маргаантай холбоотой хэргийн тухайд: Энэ төрлийн 5 хэрэгт нийт 489 ажиллагаа бүртгэгдсэн байна. Үүнээс 236 ажиллагаа нь 3-р үе шат /Шүүх хуралдааны бэлтгэлийг хангасны дараа шүүх хуралдаан товлох захирамж гаргах, хэргийн оролцогчдод тов мэдэгдэх, ерөнхий шүүгч бүрэлдэхүүн томилох захирамж гаргах, шүүх хуралдааныг хийж, шийдвэр гаргах/-нд хийгдсэн бөгөөд ажиллагаанд нийт 3435 хоног зарцуулсанаас 3-р үе шатанд 899, 2-р үе шат /нотлох баримт цуглуулах, шаардлагатай тохиолдолд үзлэг хийх, шинжээч томилуулах, шинжээч, гэрчээс мэдүүлэг, тайлбар авах зэрэг ажиллагааг хийхийн зэрэгцээ, хэрэг хянан шийдвэрлэх ажиллагаатай холбоотойгоор хэргийн оролцогчдоос гаргасан хүсэлт, гомдол, тайлбарыг хүлээн авч, шийдвэрлэх эсхүл татгалзах захирамж гаргах, хэргийн оролцогчдод эрх, үүрэг тайлбарлах/-нд хамгийн их буюу 1020 хоног зарцуулагджээ.

6.Тусгай зөвшөөрлийн маргаантай холбоотой хэргийн тухайд: Энэ төрлийн 2 хэрэгт нийт 210 ажиллагаа бүртгэгдсэн байна. Үүнээс 81 ажиллагаа нь 2-р үе шат /нотлох баримт цуглуулах, шаардлагатай тохиолдолд үзлэг хийх, шинжээч томилуулах, шинжээч, гэрчээс мэдүүлэг, тайлбар авах зэрэг ажиллагааг хийхийн зэрэгцээ, хэрэг хянан шийдвэрлэх ажиллагаатай холбоотойгоор хэргийн оролцогчдоос гаргасан хүсэлт, гомдол, тайлбарыг хүлээн авч, шийдвэрлэх эсхүл татгалзах захирамж гаргах, хэргийн оролцогчдод эрх, үүрэг тайлбарлах/-нд

хийгдсэн бөгөөд ажиллагаанд нийт 1060 хоног зарцуулсанаас 2-р үе шатанд хамгийн их буюу 339 хоног зарцуулагджээ.

7.Шударга өрсөлдөөний тухай хуулийн хэрэгжилттэй холбоотой хэргийн тухайд: Энэ төрлийн 2 хэрэгт нийт 67 ажиллагаа бүртгэгдсэн байна. Үүнээс 30 ажиллагаа нь 2-р үе шат /*нотлох баримт цуглуулах, шаардлагатай тохиолдолд үзлэг хийх, шинжээч томилуулах, шинжээч, гэрчээс мэдүүлэг, тайлбар авах зэрэг ажиллагааг хийхийн зэрэгцээ, хэрэг хянан шийдвэрлэх ажиллагаатай холбоотойгоор хэргийн оролцогчдоос гаргасан хүсэлт, гомдол, тайлбарыг хүлээн авч, шийдвэрлэх эсхүл татгалзах захирамж гаргах, хэргийн оролцогчдод эрх, үүрэг тайлбарлах/-* нд хийгдсэн бөгөөд ажиллагаанд нийт 644 хоног зарцуулсанаас 2-р үе шатанд хамгийн их буюу 207 хоног зарцуулагджээ.

8.Гаалийн маргаантай холбоотой хэргийн тухайд: Энэ төрлийн 2 хэрэгт нийт 119 ажиллагаа бүртгэгдсэн байна. Үүнээс 41 ажиллагаа нь 2-р үе шат /*нотлох баримт цуглуулах, шаардлагатай тохиолдолд үзлэг хийх, шинжээч томилуулах, шинжээч, гэрчээс мэдүүлэг, тайлбар авах зэрэг ажиллагааг хийхийн зэрэгцээ, хэрэг хянан шийдвэрлэх ажиллагаатай холбоотойгоор хэргийн оролцогчдоос гаргасан хүсэлт, гомдол, тайлбарыг хүлээн авч, шийдвэрлэх эсхүл татгалзах захирамж гаргах, хэргийн оролцогчдод эрх, үүрэг тайлбарлах/-* нд хийгдсэн бөгөөд ажиллагаанд нийт 737 хоног зарцуулсанаас 2-р үе шатанд хамгийн их буюу 238 хоног зарцуулагджээ.

9.Оюуны өмчийн маргаантай холбоотой хэргийн тухайд: Энэ төрлийн 2 хэрэгт нийт 195 ажиллагаа бүртгэгдсэн байна. Үүнээс 95 ажиллагаа нь 3-р үе шат /*Шүүх хуралдааны бэлтгэлийг хангасны дараа шүүх хуралдаан товлох захирамж гаргах, хэргийн оролцогчдод тов мэдэгдэх, ерөнхий шүүгч бүрэлдэхүүн томилох захирамж гаргах, шүүх хуралдааныг хийж, шийдвэр гаргах/-*нд хийгдсэн бөгөөд ажиллагаанд нийт 1181 хоног зарцуулсанаас 3-р үе шатанд хамгийн их буюу 387 хоног зарцуулагджээ.

10.Санхүүгийн зохицуулах хороотой холбоотой хэргийн тухайд: Энэ төрлийн 3 хэрэгт нийт 195 ажиллагаа бүртгэгдсэн байна. Үүнээс 95 ажиллагаа нь 3-р үе шат /*Шүүх хуралдааны бэлтгэлийг хангасны дараа шүүх хуралдаан товлох захирамж гаргах, хэргийн оролцогчдод тов мэдэгдэх, ерөнхий шүүгч бүрэлдэхүүн томилох захирамж гаргах, шүүх хуралдааныг хийж, шийдвэр гаргах/-*нд хийгдсэн бөгөөд ажиллагаанд нийт 1114 хоног зарцуулсанаас 3-р үе шатанд хамгийн их буюу 398 хоног зарцуулагджээ.

11.Төрийн хяналт шалгалттай холбоотой хэргийн тухайд: Энэ төрлийн 2 хэрэгт нийт 194 ажиллагаа бүртгэгдсэн байна. Үүнээс 83 ажиллагаа нь 2-р үе шат /*нотлох баримт цуглуулах, шаардлагатай тохиолдолд үзлэг хийх, шинжээч томилуулах, шинжээч, гэрчээс мэдүүлэг, тайлбар авах зэрэг ажиллагааг хийхийн зэрэгцээ, хэрэг хянан шийдвэрлэх ажиллагаатай холбоотойгоор хэргийн оролцогчдоос гаргасан хүсэлт, гомдол, тайлбарыг хүлээн авч, шийдвэрлэх эсхүл*

татгалзах захирамж гаргах, хэргийн оролцогчдод эрх, үүрэг тайлбарлах/-нд хийгдсэн бөгөөд ажиллагаанд нийт 906 хоног зарцуулсанаас 2-р үе шатанд хамгийн их буюу 270 хоног зарцуулагджээ.

*12.Боловсролын салбартай холбоотой хэргийн тухайд: Энэ төрлийн 2 хэрэгт нийт 137 ажиллагаа бүртгэгдсэн байна. Үүнээс 57 ажиллагаа нь 2-р үе шат /*нотлох баримт цуглуулах, шаардлагатай тохиолдолд үзлэг хийх, шинжээч томилуулах, шинжээч, гэрчээс мэдүүлэг, тайлбар авах зэрэг ажиллагааг хийхийн зэрэгцээ, хэрэг хянан шийдвэрлэх ажиллагаатай холбоотойгоор хэргийн оролцогчдоос гаргасан хүсэлт, гомдол, тайлбарыг хүлээн авч, шийдвэрлэх эсхүл татгалзах захирамж гаргах, хэргийн оролцогчдод эрх, үүрэг тайлбарлах/-нд хийгдсэн бөгөөд ажиллагаанд нийт 658 хоног зарцуулсанаас 2-р үе шатанд хамгийн их буюу 286 хоног зарцуулагджээ.**

*13.Нийгмийн даатгалын салбартай холбоотой хэргийн тухайд: Энэ төрлийн 2 хэрэгт нийт 112 ажиллагаа бүртгэгдсэн байна. Үүнээс 42 ажиллагаа нь 2-р үе шат /*нотлох баримт цуглуулах, шаардлагатай тохиолдолд үзлэг хийх, шинжээч томилуулах, шинжээч, гэрчээс мэдүүлэг, тайлбар авах зэрэг ажиллагааг хийхийн зэрэгцээ, хэрэг хянан шийдвэрлэх ажиллагаатай холбоотойгоор хэргийн оролцогчдоос гаргасан хүсэлт, гомдол, тайлбарыг хүлээн авч, шийдвэрлэх эсхүл татгалзах захирамж гаргах, хэргийн оролцогчдод эрх, үүрэг тайлбарлах/-нд хийгдсэн бөгөөд ажиллагаанд нийт 502 хоног зарцуулсанаас 2-р үе шатанд хамгийн их буюу 172 хоног зарцуулагджээ.**

*14.Улсын бүртгэлтэй холбоотой хэргийн тухайд: Энэ төрлийн 1 хэрэгт нийт 69 ажиллагаа бүртгэгдсэн байна. Үүнээс 39 ажиллагаа нь 3-р үе шат /*Шүүх хуралдааны бэлтгэлийг хангасны дараа шүүх хуралдаан товлох захирамж гаргах, хэргийн оролцогчдод тов мэдэгдэх, ерөнхий шүүгч бүрэлдэхүүн томилох захирамж гаргах, шүүх хуралдааныг хийж, шийдвэр гаргах/-нд хийгдсэн бөгөөд ажиллагаанд нийт 893 хоног зарцуулсанаас 3-р үе шатанд хамгийн их буюу 592 хоног зарцуулагджээ.**

*15.Байгаль орчны салбартай холбоотой хэргийн тухайд: Энэ төрлийн 1 хэрэгт нийт 123 ажиллагаа бүртгэгдсэн байна. Үүнээс 54 ажиллагаа нь 2-р үе шат /*нотлох баримт цуглуулах, шаардлагатай тохиолдолд үзлэг хийх, шинжээч томилуулах, шинжээч, гэрчээс мэдүүлэг, тайлбар авах зэрэг ажиллагааг хийхийн зэрэгцээ, хэрэг хянан шийдвэрлэх ажиллагаатай холбоотойгоор хэргийн оролцогчдоос гаргасан хүсэлт, гомдол, тайлбарыг хүлээн авч, шийдвэрлэх эсхүл татгалзах захирамж гаргах, хэргийн оролцогчдод эрх, үүрэг тайлбарлах/-нд хийгдсэн бөгөөд ажиллагаанд нийт 789 хоног зарцуулсанаас 2-р үе шатанд хамгийн их буюу 229 хоног зарцуулагджээ.**

*16.Зам тээврийн салбартай холбоотой хэргийн тухайд: Энэ төрлийн 1 хэрэгт нийт 43 ажиллагаа бүртгэгдсэн байна. Үүнээс 20 ажиллагаа нь 2-р үе шат /*нотлох баримт цуглуулах, шаардлагатай тохиолдолд үзлэг хийх, шинжээч**

томилуулах, шинжээч, гэрчээс мэдүүлэг, тайлбар авах зэрэг ажиллагааг хийхийн зэрэгцээ, хэрэг хянан шийдвэрлэх ажиллагаатай холбоотойгоор хэргийн оролцогчдоос гаргасан хүсэлт, гомдол, тайлбарыг хүлээн авч, шийдвэрлэх эсхүл татгалзах захирамж гаргах, хэргийн оролцогчдод эрх, үүрэг тайлбарлах/-нд хийгдсэн бөгөөд ажиллагаанд нийт 651 хоног зарцуулсанаас 1-р үе шат /хэрэг үүсгэх эсэхийг шийдвэрлэх/-нд хамгийн их буюу 490 хоног зарцуулагджээ.

Хялбаршуулсан журмаар шийдвэрлэгдсэн захиргааны хэргийн хавтаст хэргийн судалгааны хувьд

Хавтаст хэргийн судалгаанд хялбаршуулсан журмаар хянан шийдвэрлэгдсэн 7 хэргийн 8 хавтаст хэрэгт хийгдсэн нийт 251 ажиллагааг шүүн таслах ажиллагааны үе шатаар ангилан харуулбал 26 буюу 10.4% нь захиргааны хэрэг үүсгэх эсэхийг шийдвэрлэх үе шат, 191 буюу 76.1% нь хэрэг үүсгэснээс хойш хэрэг шийдвэрлэх хүртэлх үе шат, 34 буюу 13.5% нь хэргийг эцэслэн шийдвэрлэсний дараах үе шатанд хийгдсэн ажиллагаанууд байна.

Мөн хавтаст хэргийн судалгаанд захиргааны хэргийн шүүхийн нэг онцлог шинж харагдаж байгаа бөгөөд тухайлбал Захиргааны хэрэг шүүхэд хянан шийдвэрлэх тухай хуулийн 7 дугаар зүйлийн 7.1. дэх хэсэгт “Захиргааны хэргийн шүүх хэргийн нөхцөл байдлыг тодруулах, хэргийг хянан шийдвэрлэхэд ач холбогдол бүхий нотлох баримт цуглуулах, үнэлэх ажиллагааг хэрэгжүүлэх үүрэгтэй бөгөөд хэргийн оролцогчийг татан оролцуулна.”, “32.1.Хэргийг хянан шийдвэрлэхэд ач холбогдол бүхий нотлох баримтыг цуглуулах үүргийг захиргааны хэргийн шүүх гүйцэтгэнэ.” гэж тус тус заасны дагуу нотлох баримтыг шүүх өөрөө цуглуулдаг нь хянан шийдвэрлэх хугацаандаа хэргийг шийдэж чадахгүй байх гол хүчин зүйл болж байгаа нь ажиглагдаж байна.

Хавтаст хэргийн судалгаанаас үзвэл хэрэг хянан шийдвэрлэх ажиллагааны хугацаанд нөлөөлж байгаа томоохон нэг шалтгаан нь Захиргааны хэрэг шүүхэд хянан шийдвэрлэх тухай хуулийн 80 дугаар зүйлийн 80.2.-т”Нотлох баримт цуглуулах зайлшгүй шаардлагатай, эсхүл хэргийн оролцогч, тэдгээрийн төлөөлөгч, өмгөөлөгч хүндэтгэн үзэх шалтгаанаар шүүх хуралдаанд оролцох боломжгүй нь шүүх хуралдаанаас өмнө тогтоогдсон тохиолдолд уг нөхцөлийг шүүх хуралдаанаар хэлэлцүүлэхгүйгээр товлосон хуралдааныг 14 хүртэл хоногоор хойшлуулж болно.” гэж заасны дагуу шүүх хуралдаан хойшлох, түүнтэй холбогдсон ажиллагаа хийгдэх зэрэг юм.

Хавтаст хэргийн судалгаанд дурдсан 7 хэргийг маргааны төрлөөр нь шинжлэн үзвэл:

Төрийн албаны маргаантай холбогдсон хэрэг

Төрийн албаны сонгон шалгаруулалтыг хүчингүй болгуулах нэхэмжлэлтэй, 128/2017/0903/з индексийн дугаартай хэргийн хувьд Төрийн албаны тухай хуулийн

76 дугаар зүйлийн 76.3 дэх хэсэгт “Төрийн албаны төв байгууллагын шийдвэрийг эс зөвшөөрсөн тал уг шийдвэрийг мэдэгдсэнээс хойш 30 хоногийн дотор шүүхэд гомдол гаргаж болно.” гэж заасны дагуу гомдол гаргаж, анхан шатны шүүх Захиргааны хэрэг шүүхэд хянан шийдвэрлэх тухай хуулийн 63 дугаар зүйлийн 63.1 дэх хэсэгт “Хуульд өөрөөр заагаагүй бол хэрэг үүсгэснээс хойш 60 хоногийн дотор хянан шийдвэрлэнэ.” мөн хуулийн 63 дугаар зүйлийн 63.3 дахь хэсэгт “Энэ хуулийн 63.1, 63.2-т заасан хугацааг шаардлагатай тохиолдолд тухайн шүүхийн шүүгчдийн зөвлөгөөнөөс эхний удаа 30 хүртэл хоногоор, хоёр дахь удаагаа 15 хүртэл хоногоор сунгаж болно” гэж тус тус заасны дагуу хэргийг хянан шийдвэрлэсэн байна.

Хавтаст хэргийн судалгааны дүнгээс үзвэл дээрх хэргийн хувьд нийт 44 ажиллагаа бүртгэгдсэн байна. Үүнээс 19 ажиллагаа захиргааны хэрэг хянан шийдвэрлэх ажиллагааны баримт, түүнд холбогдсон ажиллагаа байгаа бөгөөд захиргааны хэрэг үүсгэснээс хэрэг хянан шийдвэрлэх хүртэлх үе шатанд нийт ажиллагааны 61% нь хийгджээ.

Эдгээрийн хамгийн их хугацаа зарцуулсан ажиллагаа нь Захиргааны хэрэг шүүхэд хянан шийдвэрлэх тухай хуулийн 59 дүгээр зүйлд зааснаар хэргийн оролцогчдыг шүүхэд дуудан ирүүлэх, мөн хуулийн 17 дугаар зүйлд заасан хэргийн оролцогчдод эрх, үүрэг тайлбарлах, мөн хуулийн 32 дугаар зүйлд зааснаар нотлох баримтыг эрх бүхий байгууллага, албан тушаалтнаас авах зэрэг ажиллагаа байна.

Ажлаас чөлөөлөх захирамжийг хүчингүй болгох нэхэмжлэлтэй, 128/2017/0270/з индексийн дугаартай хэргийн хувьд Төрийн албаны тухай хуулийн 48 дугаар зүйлийн 48.9 дэх хэсэгт “Төрийн жинхэнэ албан хаагч сахилгын шийтгэл ногдуулсан тухай шийдвэрийг үндэслэлгүй гэж үзвэл энэ тухай гомдлоо тухайн шийдвэрийг мэдэгдсэнээс хойш 30 хоногийн дотор төрийн албаны төв байгууллагад, эсхүл шүүхэд гаргаж болно.” гэж заасны дагуу гомдол гаргаж, шүүх Захиргааны хэрэг шүүхэд хянан шийдвэрлэх тухай хуулийн 63 дугаар зүйлийн 63.1 дэх хэсэгт “Хуульд өөрөөр заагаагүй бол хэрэг үүсгэснээс хойш 60 хоногийн дотор хянан шийдвэрлэнэ.” гэж заасны дагуу шийдвэрлэсэн байна.

128/2017/0270/з индексийн дугаартай хэргийн хувьд хэрэг хянан шийдвэрлэх явцад хийгдсэн ажиллагааны хувьд нийт 9 ажиллагаа бүртгэгдсэн байна. Үүнээс 5 ажиллагаа нь дангаараа захиргааны хэрэг хянан шийдвэрлэх ажиллагааны баримт, түүнд холбогдсон ажиллагаа байна.

Эдгээрийн хамгийн их хугацаа зарцуулсан ажиллагаа нь дээр дурдсан төрийн албаны маргааны ажиллагаатай ижил бөгөөд Захиргааны хэрэг шүүхэд хянан шийдвэрлэх тухай хуулийн 59 дүгээр зүйлд зааснаар хэргийн оролцогчдыг шүүхэд дуудан ирүүлэх, мөн хуулийн 17 дугаар зүйлд заасан хэргийн оролцогчдод эрх, үүрэг тайлбарлах, мөн хуулийн 32 дугаар зүйлд зааснаар нотлох баримтыг эрх бүхий байгууллага, албан тушаалтнаас авах зэрэг ажиллагаа байна.

Газрын маргаантай холбогдсон хэрэг

Засаг даргын захирамжийг хууль бус болохыг тогтоолгож, хүчингүй болгуулах нэхэмжлэлтэй 128/2018/0106/з, 128/2018/0795/з индексийн дугаартай хэргүүдийн хувьд Газрын тухай хуулийн 60 дугаар зүйлийн 60.2 дэх хэсэгт “Иргэн, аж ахуйн нэгж, байгууллага газартай холбогдон үүссэн маргааны талаар энэ хуулийн 60.1.1, 60.1.2, 60.1.3-т заасан байгууллага, албан тушаалтны гаргасан шийдвэрийг эс зөвшөөрвөл уг маргааныг тэдгээрийн дээд шатны албан тушаалтан, байгууллага, эсхүл шүүхээр шийдвэрлүүлнэ.”, гэж заасны дагуу гомдол гаргаж, анхан шатны шүүх Захиргааны хэрэг шүүхэд хянан шийдвэрлэх тухай хуулийн 63 дугаар зүйлийн 63.1 дэх хэсэгт “Хуульд өөрөөр заагаагүй бол хэрэг үүсгэснээс хойш 60 хоногийн дотор хянан шийдвэрлэнэ.” гэж заасны дагуу шийдвэрлэсэн байна.

Хавтаст хэргийн судалгааны дүнгээс үзвэл 128/2018/0106/з индексийн дугаартай хэргийн хувьд нийт 105 ажиллагаа бүртгэгдсэн байна. Үүнээс 39 ажиллагаа захиргааны хэрэг хянан шийдвэрлэх ажиллагааны баримт, түүнд холбогдсон ажиллагаа байгаа бөгөөд захиргааны хэрэг үүсгэснээс хэрэг хянан шийдвэрлэх хүртэлх үе шатанд нийт ажиллагааны 89.5% нь хийгджээ.

Эдгээрийн хамгийн их хугацаа зарцуулсан ажиллагаа нь Захиргааны хэрэг шүүхэд хянан шийдвэрлэх тухай хуулийн 17 дугаар зүйлд заасан хэргийн оролцогчдод эрх, үүрэг тайлбарлах, мөн хуулийн 32 дугаар зүйлд зааснаар нотлох баримтыг эрх бүхий байгууллага, албан тушаалтнаас авах, нөлөөллийн мэдүүлэг танилцуулах, мөн хуулийн 22 дугаар зүйлийн 22.1-т зааснаар гуравдагч этгээдээр татан оролцуулах, албан бичиг явуулах, хариу авах зэрэг ажиллагаа байна.

Хавтаст хэргийн судалгааны дүнгээс үзвэл 128/2018/0106/з индексийн дугаартай хэргийн хувьд нийт 7 ажиллагаа бүртгэгдсэн байна. Үүнээс 5 ажиллагаа нь захиргааны хэрэг хянан шийдвэрлэх ажиллагааны баримт, түүнд холбогдсон ажиллагаа байгаа бөгөөд захиргааны хэрэг үүсгэснээс хэрэг хянан шийдвэрлэх хүртэлх үе шатанд нийт ажиллагааны 42% нь хийгджээ.

Эдгээрээс Захиргааны хэрэг шүүхэд хянан шийдвэрлэх тухай хуулийн 57 дугаар зүйлд зааснаар нэхэмжлэлийг гардуулах, түүнтэй холбогдсон ажиллагаанд хамгийн их хугацаа зарцуулагдсан байна.

Татварын маргаантай холбогдсон хэрэг

Тендерт шалгаруулсан шийдвэрийг хүчингүй болгох, тендерийн үнэлгээг дахин явуулах, татварын улсын байцаагч нарын актыг илт хууль бус болохыг тогтоолгож, хүчингүй болгуулах агуулага бүхий нэхэмжлэлтэй, 128/2018/0184/з, 128/2018/0203/з, 128/2018/0575/з индексийн дугаартай хэргүүдийн хувьд:

Татварын ерөнхий 12 дугаар зүйлийн 12.1.6 дэх хэсэгт “татварын албанаас гаргасан татварын акт, бусад баримт бичигтэй танилцах, үндэслэлгүй буюу хуульд нийцээгүй гэж үзвэл уг шийдвэрийг хүлээн авснаас хойш 30 хоногийн дотор

захиргааны болон шүүхийн журмаар гомдол гаргах;" мөн хуулийн 12.1.9 дэх хэсэгт "татварын алба, татварын улсын байцаагчийн хууль бус ажиллагаа болон шийдвэрт холбогдох гомдлыг түүнийг шууд захирдаг болон дээд шатны албан тушаалтанд, түүнчлэн шүүхэд гаргах. Ийнхүү гомдол гаргасан нь ногдуулсан татвар, торгууль, алдангийг төлөхийг зогсоох үндэслэл болохгүй;" гэж тус тус заасны дагуу гомдол гаргах эрхээ эдлэж, анхан шатны шүүх Захиргааны хэрэг шүүхэд хянан шийдвэрлэх тухай хуулийн 63 дугаар зүйлийн 63.1 дэх хэсэгт "Хуульд өөрөөр заагаагүй бол хэрэг үүсгэснээс хойш 60 хоногийн дотор хянан шийдвэрлэнэ.", мөн хуулийн 63 дугаар зүйлийн 63.3 дахь хэсэгт "Энэ хуулийн 63.1, 63.2-т заасан хугацааг шаардлагатай тохиолдолд тухайн шүүхийн шүүгчдийн зөвлөгөөнөөс эхний удаа 30 хүртэл хоногоор, хоёр дахь удаагаа 15 хүртэл хоногоор сунгаж болно" гэж тус тус заасны дагуу хэргийг хянан шийдвэрлэсэн байна.

Эдгээр захиргааны хэргийг шүүхээр хянан шийдвэрлэхэд хамгийн их хугацаа зарцуулсан ажиллагаа нь дээр дурдсан төрийн албатай холбогдсон маргаан, газрын маргаантай нийтлэг буюу Захиргааны хэрэг шүүхэд хянан шийдвэрлэх тухай хуулийн 17 дугаар зүйлд заасан хэргийн оролцогчдод эрх, үүрэг тайлбарлах, мөн хуулийн 32 дугаар зүйлд зааснаар нотлох баримтыг эрх бүхий байгууллага, албан тушаалтнаас авах, нөлөөллийн мэдүүлэг танилцуулах, мөн хуулийн 22 дугаар зүйлийн 22.1-т зааснаар гуравдагч этгээдээр татан оролцуулах, албан бичиг явуулах, хариу авах зэрэг ажиллагаа байна.

Дүгнэлт

Хавтаст хэргийн судалгаанаас үзвэл захиргааны хэргийн шүүх нь өөрийн онцлог чиг үүрэг болох мөрдөн шалгах зарчмын дагуу талуудаас нотлох баримт цуглуулах чиг үүргийн дагуу төрийн эрх бүхий байгууллага, албан тушаалтнаас нотлох баримтыг гаргуулан авах ажиллагааг гүйцэтгэж байгаа нь шүүгчийн ажиллагааны ачаалалд нөлөөлж байна. Үүнээс гадна зарим тохиолдолд нотлох баримтыг гаргаж өгөхгүй байх, нотлох баримт гаргуулах тухай олон удаа бичиг хүргүүлж байгаа нь хэрэг хянан шийдвэрлэх ажиллагааг удаашруулах, хугацаа хэтрүүлэх зэргээр шүүн таслах ажиллагаанд хүндрэл учруулж байна.

Дээрх болон бусад хүчин зүйлээс шалтгаалан захиргааны хэрэг шүүхэд хянан шийдвэрлэхэд хийгддэг ажиллагааны тоо эрүү, иргэний хэргийн шүүхтэй харьцуулахад илүү өндөр байгаа нь ажиглагдаж байна.

Тухайлбал хавтаст хэргийн судалгаанд "нийт 17,465 хуудас баримтын 47 хувь буюу 8,240 хуудас шүүхээс гаргасан эрхийн акт байсан бол үлдсэн 53 хувийг бусад баримт эзэлж байна", "шүүгч хэрэг хянан шийдвэрлэх ажиллагаатай холбоотой асуудлыг шийдвэрлэх захирамж гаргах, шүүх тогтоол гаргах, нотлох баримт шаардсан албан бичгийн дагуу цугларсан нотлох баримтад дүн шинжилгээ хийх, шүүх хуралдааныг даргалж, шийдвэр гаргах, шийдвэрээ боловсруулах зэрэг ажиллагаа нь шүүгчээс хамгийн их цаг хугацаа, оюун дүгнэлт шаардсан ажиллагаа гэж дүгнэж болох юм" гэжээ.

Энэ нь захиргааны хэргийн бас нэгэн онцлог шинж болох хэрэг маргааны ээдрээ төвөгтэй байдал, үүнтэй холбогдон цуглуулсан нотлох баримтад дүн шинжилгээ хийх, нягтлан шалгах ажиллагаанд ихээхэн хугацаа зарцуулж байгааг илэрхийлж байна.

Захиргааны хэргийг шүүхээр хянан шийдвэрлэх үе шат, түүний дундаас шүүгчийн ачаалал, хэрэг хянан шийдвэрлэх хугацаанд хамгийн их нөлөөлж буй ажиллагааг хуульчилсан байдлыг дурдвал Захиргааны хэрэг шүүхэд хянан шийдвэрлэх тухай хуулийн 7 дугаар зүйлийн 7.1 дэх хэсэгт “Захиргааны хэргийн шүүх хэргийн нөхцөл байдлыг тодруулах, хэргийг хянан шийдвэрлэхэд ач холбогдол бүхий нотлох баримт цуглуулах, үнэлэх ажиллагааг хэрэгжүүлэх үүрэгтэй бөгөөд хэргийн оролцогчийг татан оролцуулна”, мөн хуулийн 32 дугаар зүйлийн 32.1 дэх хэсэгт “Хэргийг хянан шийдвэрлэхэд ач холбогдол бүхий нотлох баримтыг цуглуулах үүргийг захиргааны хэргийн шүүх гүйцэтгэнэ”, мөн хуулийн 80 дугаар зүйлийн 80.2 дахь хэсэгт “Нотлох баримт цуглуулах зайлшгүй шаардлагатай, эсхүл хэргийн оролцогч, тэдгээрийн төлөөлөгч, өмгөөлөгч хүндэтгэн үзэх шалтгаанаар шүүх хуралдаанд оролцох боломжгүй нь шүүх хуралдаанаас өмнө тогтоогдсон тохиолдолд уг нөхцөлийг шүүх хуралдаанаар хэлэлцүүлэхгүйгээр товлосон хуралдааныг 14 хүртэл хоногоор хойшлуулж болно.” гэж тус тус заасан.

Монгол Улсын Үндсэн Хуулийн нэгдүгээр зүйлийн 2-т “Ардчилсан ёс, шударга ёс, эрх чөлөө, тэгш байдал, үндэсний эв нэгдлийг хангах, хууль дээдлэх нь төрийн үйл ажиллагааны үндсэн зарчим мөн”, Монгол Улсын шүүхийн тухай хуулийн 6 дугаар зүйлийн 6.1 дэх хэсэгт “Хууль дээдлэх нь шүүхийн зохион байгуулалт, үйл ажиллагааны үндсэн зарчим мөн”, 6.2 дахь хэсэгт “Шүүхээр хэрэг, маргааныг хянан шийдвэрлэх ажиллагаатай холбогдсон харилцааг тухайлсан хуулиар зохицуулна” гэж тус тус заасан байна.

Захиргааны хэрэг шүүхэд хянан шийдвэрлэхэд хийгдэж буй ажиллагааны зохицуулалт дээрх байдлаар хуульчлагдсан байх боловч эдгээр зохицуулалтын үйлчлэл болон бусад хүчин зүйлээс шалтгаалан ачаалал нэмэгдэж байгаа нь хавтаст хэргийн судалгаанаас харагдаж байгаагаар холбогдуулан дараах дүгнэлтийг гаргаж байна. Үүнд:

1. Захиргааны хэргийн шүүхийн шийдвэрлэж буй хэргийн тоо бага байгаа боловч тухайн хэрэг хянан шийдвэрлэх ажиллагаанд хийгдэж буй ажиллагааны тоо их байгааг харгалзан үзэх нь зүйтэй. */График 3-ыг харна уу/*

2. Шүүх байгуулах эсэх тухай саналд захиргааны хэрэг хянан шийдвэрлэх ажиллагааны энэ онцлогийг харгалзан үзэх нь зүйтэй.

3. Хавтаст хэргийн судалгаанд хамруулсан маргааны төрлүүдээс Газар, Тендер, Татварын маргаантай хэргийг хянан шийдвэрлэхэд хамгийн олон тооны нотлох баримтыг гаргуулсан байгаа нь хэрэг хянан шийдвэрлэх ажиллагааны хугацаанд нөлөөлсөн байна.

4. Шүүх хуралдаан олон удаа хойшилж байгаа нь хэрэг хянан шийдвэрлэх ажиллагааны хугацаа, шүүгчийн ажиллагааны ачаалалд нөлөөлж байна.

4.1.3. ИРГЭНИЙ ХЭРГИЙН ХАВТАСТ ХЭРЭГТ ХИЙСЭН БАРИМТ БИЧГИЙН СУДАЛГААНЫ ТАЙЛАНД ҮНДЭСЛЭСЭН ХУУЛЬ ЗҮЙН ДҮГНЭЛТ

НЭГ. БАГА ҮНИЙН ДҮНТЭЙ ИРГЭНИЙ ХЭРГИЙН ХАВТАСТ ХЭРЭГТ ХИЙСЭН БАРИМТ БИЧГИЙН СУДАЛГААНЫ ТАЙЛАНД ҮНДЭСЛЭСЭН ХУУЛЬ ЗҮЙН ДҮГНЭЛТ

1.1. Бага үнийн дүнтэй иргэний хэрэг 1. Удиртгалд 2004-2022 оны хооронд хяналтын шатны шүүхийн шийдвэрлэсэн 71 төрлийн нийт 7,706 хэргээс 10 сая хүртэлх нэхэмжлэлийн үнийн дүнтэй хэргийг бага үнийн дүнтэй гэж үзэж, нийт 6 хэргийг судалгааны түүврээр сонгож, дүн шинжилгээ хийлээ. Нийт 7706 хэргийн 65-аас дээш хувь нь 100-аас 500 хүртэлх хоногт шийдвэрлэгдсэн бол 30 орчим хувь нь 500-аас 1000 хүртэлх хоногт шийдвэрлэгдсэн байна. Харин 1000-аас дээш хоногт шийдвэрлэгдсэн хэрэг тун бага хувийг эзэлж байна” гэсэн судалгааны тайлан гарчээ.

Иргэний хэрэг шүүхэд хянан шийдвэрлэх тухай хуулийн 66 дугаар зүйлийн 66.1-т “Шүүгч энэ хуулийн 65.1-д заасан үндэслэл байхгүй гэж үзвэл нэхэмжлэлийг хүлээн авсан өдрөөс хойш **7 хоногийн** дотор хэрэг үүсгэх тухай захирамж гаргана, 71.1. Хуулиар өөр хугацаа тогтоогоогүй бол хэрэг үүсгэсэн өдрөөс хойш **60 хоног**, давж заалдах болон хяналтын шатны шүүхээс хэргийг дахин хэлэлцүүлэхээр ирүүлсэн бол шүүгч хэргийг хүлээж авснаас хойш 30 хоногийн дотор тус тус шийдвэрлэнэ. 71.2. Энэ хуулийн 71.1-д заасан хугацааг тухайн шүүхийн шүүгчдийн зөвлөгөөнөөс нэг удаа **30 хүртэл хоногоор** сунгаж болно”, 166 дугаар зүйлийн 166.2-т “Давж заалдах гомдол гарсан хэргийг шүүх хүлээн авсан өдрөөс хойш **30 хоногт** багтаан хянан шийдвэрлэнэ”, 173.5. Хяналтын шатны шүүх гомдлыг хүлээн авснаас хойш **21 хоногийн** дотор танхимын нийт шүүгчийн хуралдаанаар хэлэлцэж дөрөв, түүнээс дээш шүүгч хяналтын шатны шүүх хуралдаанаар хэлэлцүүлэх талаар санал гаргавал энэ тухай тогтоол гаргана. 174.1. Хэргийг шүүх хуралдаанаар хэлэлцүүлэх тогтоол гарснаас хойш **30 хоногийн** дотор хяналтын шатны шүүх хуралдаанаар хянан шийдвэрлэнэ” гэж хэрэг хянан шийдвэрлэх ажиллагааны хугацааг шүүхийн шат бүрээр зохицуулжээ.

Тодруулбал: Анхан шатны шүүхэд 97 хоног, давж заалдах шатанд 30 хоног, хяналтын шатны шүүхэд хугацаа 30 хоног, хуралдаанаар хэлэлцэх эсэхийг шийдвэрлэхэд 21 хоногийн дотор шийдвэрлэхээр байна.

Дээрх хуулийн зохицуулалтаас 3 шатны шүүхээр хянагдсан нэг хэргийн хуулийн хугацаа 178 хоног гэж үзнэ. График 1-т үзүүлснээр хяналтын шатны шүүхийн шийдвэрлэсэн 7706 хэргийн 65-аас дээш хувь нь 100-500 хүртэлх хоногт шийдвэрлэгдсэн байгаа нь хуульд заасан хугацаандаа шийдвэрлэгдсэн гэж үзэхээр байна. Хуулийн хугацаанд шийдвэрлэгдэхгүй байх тусмаа шүүгчийн ажлын ачааллыг тодорхой хэмжээгээр нэмэгдүүлж байдаг.

Шийдвэрлэгдсэн хэргийн 30 орчим хувь нь 500-аас 1000 хүртэлх хоногт шийдвэрлэсэн байгаа үзүүлэлт нь иргэний хэргийн өөрийнх нь онцлогоос шалтгаалж байх магадлал өндөр юм. Учир нь зохигч Иргэний хэрэг хянан шийдвэрлэх тухай хуулийн 38 дугаар зүйлийн 38.1-т зааснаар “Зохигч, гуравдагч этгээд, тэдгээрийн төлөөлөгч буюу өмгөөлөгч нь өөрийн шаардлага ба татгалзлын үндэс болж байгаа байдлын талаарх нотлох баримтаа өөрөө гаргаж өгөх, цуглуулах

үүрэгтэй” байдаг. Нотлох баримт гаргаж өгөх хуулийн хугацааны талаар зохицуулалт байхгүйтэй холбоотой хэргийн хугацаа сунжирдаг. Иргэний хэрэг шүүхэд хянан шийдвэрлэх тухай хуулийн 76 дугаар зүйлийн 76.1.1-т “хэрэг хянан шийдвэрлэхэд ач холбогдолтой нотлох баримт хангалттай бүрдсэн гэж шүүгч үзсэн, эсхүл энэ хуулийн 71.1-д заасан хугацаа дууссан” бол хэргийг шүүх хуралдаанаар хэлэлцүүлэхээр захирамж гаргадаг. Өөрөөр хэлбэл зохигч хэзээ нотлох баримтаа авчирч өгнө, тэдний гаргаж, бүрдүүлж өгсний дараа л хэрэг шийдэгдэнэ.

Мөн Иргэний хэрэг шүүхэд хянан шийдвэрлэх тухай хуулийн 25 дугаар зүйлийн 25.1-т “Хэргийн оролцогч хэрэг хянан шийдвэрлэх ажиллагааны явцад дараах эрх эдэлнэ: 25 дугаар зүйлийн 25.1.3-т “... шүүх хуралдааныг хуульд заасан үндэслэлээр хойшлуулах тухай хүсэлт гаргах” хэмээн шүүх хуралдааныг хойшлуулах хязгааргүй эрхийг хуулиар олгосонтой холбоотой байж болох юм. Иймд Иргэний хэрэг шүүхэд хянан шийдвэрлэх тухай хуулийн шинэчилсэн найруулгад шүүх хуралдаан хойшлуулах зохигчийн эрхийг хязгаарласан заалт оруулж өгөх нь зүйтэй гэж үзэж байна.

Судалгааны тайланд 4 төрлийн 6 хэргийг сонгон авч, дүн шинжилгээг хэрэг тус бүрээр Хүснэгт 3-6-д байгаа 3 үзүүлэлтээр гаргажээ.

Хүснэгт 1.Хавтаст хэргийн талаарх ерөнхий мэдээлэлд “сонгон авсан 6 хэргийн индекс, зохигчийн тоо, хавтаст хэргийн тоо, хуудасны тоог” харуулжээ.

Хүснэгт 2.Нэхэмжлэлийн товч утгад “сонгон авсан 6 хэргийн индекс, нэхэмжлэлийн товч утга, нэхэмжилсэн үнийн дүн” зэрэг ерөнхий мэдээллүүдийг тусгасан байх тул хүснэгт 1, 2-т дүгнэлт хийх шаардлагагүй болно.

1.2.Хүснэгт 3.Хавтаст хэрэгт авагдсан баримтын тайлбарт “Дээрх 6 хэргийн хавтаст хэрэг дотор эзэлж буй баримтыг дотор нь нарийвчлан авч үзвэл шүүхээс гаргасан эрхийн акт дийлэнх хувийг эзэлж байсан бөгөөд үлдсэн хувийг хэргийн оролцогчдоос гаргасан баримт материал түүний дотор нотлох баримтын шинжтэй баримт материал цөөн хувьтай байсан нь онцлог байв” гэж судалгааны тайланд дурджээ.

Өөрөөр хэлбэл 6 хэргийн 528 хуудасны 176 хуудас буюу 33 хувь нь шүүхээс гарч буй эрхийн акт, 99 хуудас буюу 19 хувь нь баримт буюу шүүхээс хэргийн оролцогчдод эрх, үүрэг тайлбарласан, хэрэг танилцуулсан, мэдэгдэх хуудас, нэхэмжлэлийн хувь гардуулсан гэх мэт баримт байна. Шүүхээс гаргасан эрхийн акт, баримтын нийлбэр нь 275 хуудас буюу **52 хувь нь** шүүхээс гарч буй эрхийн акт, үлдсэн 252 хуудас буюу **48 хувь нь** зохигчийн нэхэмжлэл, тайлбар, нотлох баримт байна гэсэн үзүүлэлт гарчээ. 6 хэргийн 528 хуудсанд 237 ажиллагаа хийгдсэн байх ба 1367 хоногийг зарцуулжээ.

Дээрх тоон үзүүлэлтийн хуулийн үндэслэлийг гаргах гэж оролдвол:

Иргэний хэрэг шүүхэд хянан шийдвэрлэх тухай хуулийн 123 дугаар зүйлийн 123.1-т “Хэрэг хянан шийдвэрлэж энэ хуулийн 115, 116 дугаар зүйлд зааснаар шийдвэр гаргаснаас бусад тохиолдолд хэрэг хянан шийдвэрлэх ажиллагааг явуулах, хэргийг хэрэгсэхгүй болгохтой холбогдуулан шүүх тогтоол, шүүгч захирамж гаргана” гэж заасантай холбоотойгоор зохигчийн гаргасан хүсэлт бүрийг шүүх эрхийн акт гаргаж шийдвэрлэдэгтэй холбоотой байж болох юм.

Шүүхээс гарч буй эрхийн актууд хамгийн их буюу ажиллагааны дийлэнх хувийг эзэлсэн байна. Түүнээс дутахааргүй баримт гэх шүүхээс хэргийн оролцогчдод эрх, үүрэг тайлбарласан, хэрэг танилцуулсан, мэдэгдэх хуудас, нэхэмжлэлийн хувь гардуулсан гэх бусад баримтууд дараагийн байрыг эзэлжээ. Шүүхээс гарах эрхийн акт, баримт их байх тусмаа шүүхийн ачааллыг их гэж харуулж байна. Эндээс шүүх, шүүгч, шүүгчийн туслахын ажлын ачаалал харагдана. Эрхийн акт их гаргах тусам ажлын ачаалал тодорхой хэмжээгээр нэмэгддэг.

Нотлох баримтын хувьд 6 хэргийн 528 хуудасны 25 хуудас буюу 5 хувь нь нэхэмжлэл, тайлбар, гомдол, хүсэлт байна. Харин 79 хуудас буюу 15 хувийг зохигчид өөрсдөө бүрдүүлж өгсөн бол 149 хуудас буюу 28 хувийг шүүгч захирамж гарган бүрдүүлж байгаа нь шүүх, шүүгчийн ажлын ачааллыг нэмэгдүүлж байна гэж харагдахаар байна. /ИХШХШТХ-ийн 38 дугаар зүйлийн 38.3, 38.9/

1.3.Хүснэгт 4.Хийгдсэн ажиллагаанд “Судалгаанд хамруулсан 6 хэргийн индекс, анхан, давах, хяналтын шатанд хийгдсэн ажиллагаа тус бүрийг тоон үзүүлэлтээр гаргаж, хэрэгт бүртгэгдсэн нийт ажиллагааны 80 орчим хувийг анхан шатны шүүх хийж гүйцэтгэсэн бол үлдэх хувийг давах болон хяналтын шатны шүүхэд хийгдсэн ажиллагаанууд тус тус эзэлж байна” гэж дүгнэжээ.

Дээрх үзүүлэлтээс харахад 6 хэрэгт нийт 237 ажиллагаа бүртгэгдсэн байх бөгөөд анхан шатанд 193 буюу 79 хувь, давах шатанд 28 буюу 12 хувь, хяналтын шатанд 22 буюу 9 хувийн ажиллагаа хийгджээ.

Анхан шатны шүүх Иргэний хэрэг шүүхэд хянан шийдвэрлэх тухай хуулийн 6-11 дүгээр бүлэг “Нэхэмжлэл гаргах, түүнийг хүлээн авах”-аас эхлээд “Шийдвэр, түүнийг гаргах” хүртэл нийт 6 бүлэг буюу 61-124 дүгээр зүйл хүртэлх хуульд заасан ажиллагааг хийж гүйцэтгэдэгтэй холбоотой юм.

Иргэний хэрэг шүүхэд хянан шийдвэрлэх тухай хуулийн 161 дүгээр зүйлийн 161.4-т “Энэ хуулийн 161.1-д заасан этгээд давж заалдах гомдлын үндэслэлд анхан шатны шүүхээр хэлэлцэгдээгүй шинэ нотлох баримтыг заах эрхгүй” гэж заасантай холбоотойгоор зохигч анхан шатны шүүхэд бүхий л нотлох баримтыг гаргаж, цуглуулж өгөх үүрэгтэй. Уг хуулийн заалтаар зохигч давж заалдах болон хяналтын шатны шүүхэд нотлох баримт гаргахгүй учраас давж заалдах болон хяналтын шатны шүүхэд хийгдэж байгаа ажиллагаа бага үзүүлэлттэй гарсан байна.

Судалгаанд хамруулсан 6 хэргийн 2 хэрэг анхан шатны шүүхээр, 1 хэрэг нь давж заалдах шатны шүүхээр, 3 хэрэг нь буюу 50 хувь нь хяналтын шатны шүүхээр эцэслэн шийдвэрлэгдсэн байна. Эндээс шүүхэд итгэх иргэдийн итгэлийг нэмэгдүүлэх шаардлагатай гэж дүгнэж болохоор байна.

1.4.Хүснэгт 5.Хэрэг хянан шийдвэрлэсэн хугацаанд “6 хэргийг анхан, давах, хяналтын шатны шүүх хэд хоногийн дотор шийдвэрлэснийг тоон үзүүлэлтээр гаргажээ.”

Үзүүлэлтээс харахад 6 хэргийг анхан шатны шүүх 687 хоногт буюу 50 хувь, давж заалдах шатны шүүх 207 хоног буюу 15 хувь, хяналтын шатны шүүх 473 буюу 35 хувь, нийт 1367 хоногт шийдвэрлэжээ. Хуульд заасан хугацаанд шийдвэрлэсэн эсэхийг тооцож үзье.

Анхан шатны шүүхийн хувьд Иргэний хэрэг шүүхэд хянан шийдвэрлэх тухай хуулийн 66 дугаар зүйлийн 66.1-т “Шүүгч энэ хуулийн 65.1-д заасан үндэслэл байхгүй гэж үзвэл нэхэмжлэлийг хүлээн авсан өдрөөс хойш **7 хоногийн** дотор хэрэг үүсгэх тухай захирамж гаргана, 71.1.Хуулиар өөр хугацаа тогтоогоогүй бол хэрэг үүсгэсэн өдрөөс хойш **60 хоног**, давж заалдах болон хяналтын шатны шүүхээс хэргийг дахин хэлэлцүүлэхээр ирүүлсэн бол шүүгч хэргийг хүлээж авснаас хойш 30 хоногийн дотор тус тус шийдвэрлэнэ. 71.2.Энэ хуулийн 71.1-д заасан хугацааг тухайн шүүхийн шүүгчдийн зөвлөгөөнөөс нэг удаа **30 хүртэл хоногоор** сунгаж болно” гэж заасны дагуу нийт нэг хэргийг 97 хоногийн дотор шийдвэрлэх хуулийн хугацаатай. 6 хэргээ 97 хоногоор үржүүлбэл 582 хоногт шийдвэрлэх тооцоолол гарч байна. Хүснэгтээс харахад 6 хэргийг 582 хоногт шийдвэрлэх ёстой гэж үзвэл 687 хоногт шийдвэрлэж, 105 хоногоор хуулийн хугацаа хэтэрчээ.

Давж заалдах шатны шүүхийн хувьд Иргэний хэрэг шүүхэд хянан шийдвэрлэх тухай хуулийн 166 дугаар зүйлийн 166.2-т “Давж заалдах гомдол гарсан хэргийг шүүх хүлээн авсан өдрөөс хойш **30 хоногт** багтаан хянан шийдвэрлэнэ” гэж заасны дагуу нэг хэргийг 30 хоногийн хугацаанд шийдвэрлэх хуультай байна. Хүснэгтээс үзэхэд 6 хэрэг 30 хоногт шийдвэрлэнэ гэж үзвэл 180 хоног байхаар байна. Гэтэл тайланд 207 гэж тусгагдсан байгаагаас харахад мөн л 27 хоног хэтэрчээ.

Харин хяналтын шатны шүүхийн хувьд Иргэний хэрэг шүүхэд хянан шийдвэрлэх тухай хуулийн 173 дугаар зүйлийн 173.5-т зааснаар “Хяналтын шатны шүүх гомдлыг хүлээн авснаас хойш **21 хоногийн** дотор танхимын нийт шүүгчийн хуралдаанаар хэлэлцэж дөрөв, түүнээс дээш шүүгч хяналтын шатны шүүх хуралдаанаар хэлэлцүүлэх талаар санал гаргавал энэ тухай тогтоол гаргана”, 174 дүгээр зүйлийн 174.1-т “Хэргийг шүүх хуралдаанаар хэлэлцүүлэх тогтоол гарснаас хойш **30 хоногийн** дотор хяналтын шатны шүүх хуралдаанаар хянан шийдвэрлэнэ” гэж тус тус заажээ. Хяналтын шатны шүүх 51 хоногийн дотор шийдвэрлэх ёстой гэж үзвэл 51х6 гэхээр 306 хоног шийдвэрлэх тооцоолол гарч байна. Судалгааны тайланд 473 хоногт шийдвэрлэсэн бол 167 хоног хэтрүүлсэн гэж үзэхээр байна.

Судалгааны тайлангаас 3 шатны шүүхийн хувьд хэргийг хуулийн хугацаандаа шийдвэрлэдэггүй болох нь харагдаж байна. Энэ нь давж заалдах болон хяналтын шатны шүүхийн хэрэг хянан шийдвэрлэх хуулийн хугацаа бага, хугацааг сунгах эрх зүйн зохицуулалт байхгүй байгаатай холбоотой гэж үзэж байна. Иймд Иргэний хэрэг шүүхэд хянан шийдвэрлэх тухай хуулийн шинэчилсэн найруулгад давж заалдах болон хяналтын шатны шүүхийн хэрэг хянан шийдвэрлэх ажиллагааны хугацааг хэрхэн сунгах талаар зохицуулалт нэмж оруулах нь зүйтэй байна.

1.5.Хүснэгт 6.Шүүн таслах ажиллагааны үе шат (үүнийг иргэний хэргийн хувьд хэрэг хянан шийдвэрлэх ажиллагааны үе хэмээн нэрлэдэг тул цаашид “хэрэг хянан шийдвэрлэх ажиллагааны үе шат” гэх)-нд хийгдсэн ажиллагааны төрөл, үе шат бүрд хийгдсэн ажиллагааны тоо, ажиллагааг хийж гүйцэтгэхэд зарцуулсан нийт хугацааг үзүүлжээ.

Тодруулбал: Хэрэг хянан шийдвэрлэх ажиллагааны 1-р үе шат “Иргэний хэрэг үүсгэх эсэхийг шийдвэрлэх шат”-нд 6 хэрэгт 17 ажиллагааг 55 хоногийн туршид, 2-р үе шат “Хэрэг үүсгэснээс хэргийг шүүх хуралдаанаар хэлэлцүүлэх шийдвэр гаргах хүртэлх хугацааны ажиллагаа”-нд 86 ажиллагааг 317 хоногийн туршид, 3-р үе шат “Хэргийг шүүх хуралдаанаар хэлэлцэхэд бэлтгэх, хэлэлцэх үе шат”-нд 83

ажиллагааг 518 хоногт, 4-р үе шат “Хэргийг эцэслэн шийдвэрлэсний дараах ажиллагаа”-нд 51 ажиллагааг 477 хоногт, нийт 237 ажиллагааг хийж гүйцэтгэхэд 1367 хоног зарцуулжээ.

Дээрх үзүүлэлтээс харвал хэрэг хянан шийдвэрлэх ажиллагааны 2, 3-р үе шатанд буюу хэрэг үүсгэснээс хэргийг шүүх хуралдаанаар хэлэлцүүлэх шийдвэр гаргах хүртэлх хугацааны ажиллагаа, хэргийг шүүх хуралдаанаар хэлэлцэхэд бэлтгэх, хэлэлцэх үе шатуудад хамгийн их буюу 169 ажиллагааг хийж гүйцэтгэхэд 1004 хоног зарцуулсан байна. Нийт 1367 хоногийн 1004 хоног нь дээрх 2 үе шатыг эзэлж байна. Харин 4-р үе шат буюу “Хэргийг эцэслэн шийдвэрлэсний дараах ажиллагаа”-нд 51 ажиллагааг 477 хоног зарцуулсан байгаа нь хамгийн олон хоног зарцуулжээ.

1.6. Судалгааны тайланд хамруулсан хэрэг тус бүрээр бүртгэгдсэн ажиллагаа болон зарцуулсан хоногийг дэлгэрүүлье.

1.Барааны үлдэгдэл төлбөр 1396957 төгрөг гаруулах хэргийн тухайд: Уг хэрэг нь зөвхөн анхан шатны шүүхээр эцэслэн шийдвэрлэгдсэн, 1 хавтас 56 хуудастай, 33 ажиллагааг шүүхээс хийж гүйцэтгэсэн байх ба 115 хоног зарцуулагджээ.

2.Байрны түрээсийн төлбөр болох 4200000 төгрөг гаруулах хэргийн тухайд: Уг хэрэг нь зөвхөн анхан шатны шүүхээр эцэслэн шийдвэрлэгдсэн, 1 хавтас 20 хуудастай, 14 ажиллагааг шүүхээс хийж гүйцэтгэсэн байх ба 104 хоног зарцуулагджээ.

3.Цалингийн зөрүү гаргуулах хэргийн тухайд: Уг хэрэг нь давж заалдах шатны шүүхээр эцэслэн шийдвэрлэгдсэн, 1 хавтас 168 хуудастай, 50 ажиллагааг шүүхээс хийж гүйцэтгэсэн байх ба 188 хоног зарцуулагджээ.

4.Банкнаас зээлийн гэрээний үүргийн биелэлт шаардсан хэргийн тухайд: Уг хэрэг нь хяналтын шатны шүүхээр эцэслэн шийдвэрлэгдсэн, 1 хавтас 66 хуудастай, 37 ажиллагааг шүүхээс хийж гүйцэтгэсэн байх ба 289 хоног зарцуулагджээ.

Хугацааны хувьд анхан шатанд 85 хоног 29 хувь, давж заалдах шатанд 45 хоног буюу 16 хувь, хяналтын шатанд 159 хоног буюу 55 хувийг зарцуулжээ.

5.Түрээсийн гэрээний үүргийн биелэлт шаардсан хэргийн тухайд: Уг хэрэг нь хяналтын шатны шүүхээр эцэслэн шийдвэрлэгдсэн, 1 хавтас 124 хуудастай, 47 ажиллагааг шүүхээс хийж гүйцэтгэсэн байх ба 363 хоног зарцуулагджээ. Хугацааны хувьд анхан шатанд 146 хоног, давж заалдах шатанд 50 хоног, хяналтын шатанд 167 хоног зарцуулжээ.

6.Банкнаас зээлийн гэрээний үүргийн биелэлт шаардсан хэргийн тухайд: Уг хэрэг нь хяналтын шатны шүүхээр эцэслэн шийдвэрлэгдсэн, 1 хавтас 94 хуудастай, 56 ажиллагааг шүүхээс хийж гүйцэтгэсэн байх ба 308 хоног зарцуулагджээ.

Хугацааны хувьд анхан шатанд 112 хоног, давж заалдах шатанд 49 хоног, хяналтын шатанд 147 хоног зарцуулжээ.

Сүүлийн 4-6 дугаарт дугаарлагдсан 3 хэрэг нь 3-уулаа хяналтын шатны шүүхээр хянагдсан хэрэг байх бөгөөд зөвхөн хяналтын шатны шүүхэд 100-ээс дээш хоногийг зарцуулсан нь хяналтын шатны шүүх нэг хэсэг хугацаанд хэрэг

шийдвэрлэх бүрэлдэхүүний асуудалтай байсан цаг хугацаатай холбоотой байж болох юм.

ХОЁР.ХЯЛБАРШУУЛСАН ЖУРМААР ШИЙДВЭРЛЭСЭН ИРГЭНИЙ ХЭРГИЙН ХАВТАСТ ХЭРЭГТ ХИЙСЭН БАРИМТ БИЧГИЙН СУДАЛГААНЫ ТАЙЛАНД ҮНДЭСЛЭСЭН ХУУЛЬ ЗҮЙН ДҮГНЭЛТ

2.1.2004-2022 оны хооронд хялбаршуулсан журмаар шийдвэрлэсэн 71 төрлийн нийт 7,706 хэргийн 65,7 хувийг эзэлж буй нь 100-аас 500 хүртэлх хоногт шийдвэрлэгдсэн хэргүүдээс 4 төрлийн 16 хэргийг судалж түүвэр хийжээ.

График 1.Хэрэг хянан шийдвэрлэсэн хугацааны хувьд: Судалгааны тайланд 7706 хэргийн 65,7 хувь нь 100-499 хоногийн дотор буюу хуульд заасан хугацаандаа шийдвэрлэгдсэн бол 30,2 хувь нь 500-999 хоног буюу хуулийн хугацаа хэтэрч шийдвэрлэгджээ. /Хугацааны хувьд бага үнийн дүнтэй хэрэгт өгсөн дүгнэлттэй адилхан/

Судалгааны тайланд 4 төрлийн 16 хэргийг сонгон авч, дүн шинжилгээг хэрэг тус бүрээр Хүснэгт 3-7-д заасан үзүүлэлтээр гаргасан байна.

Хүснэгт 1.Хавтаст хэргийн талаарх ерөнхий мэдээлэлд “сонгон авсан 16 хэргийн индекс, зохигчийн тоо, хавтаст хэргийн тоо, хуудасны тоог” харуулжээ.

Хүснэгт 2.Нэхэмжлэлийн товч утгад “сонгон авсан 16 хэргийн индекс, нэхэмжлэлийн товч утга, нэхэмжилсэн үнийн дүн” зэрэг ерөнхий мэдээллүүдийг тусгасан байх тул хүснэгт 1, 2-т дүгнэлт хийх шаардлагагүй болно.

2.2.Хүснэгт 3.Хавтаст хэрэг доторх баримтын задаргааг дүгнэж “Хялбаршуулсан журмаар шийдвэрлэгдсэн хэргийн хавтас хэрэгт шүүхээс гаргасан эрхийн актууд дийлэнх хувийг эзэлж байсан бөгөөд үлдсэн цөөн хувийг хэргийн оролцогчдоос гаргасан нотлох баримт болон бусад баримт бичгүүд эзэлж байна. Эдгээр төрлийн хэргийн хавтаст хэрэгт бүртгэгдсэн ажиллагаа нь цөөн тоотой байгаа нь бусад төрлийн хэргээс нь онцлог байв” гэжээ.

Судалгааны тайлангаас харахад 16 хэргийн 631 хуудасны 339 хуудас буюу **53,7 хувь** нь шүүхээс гарч буй эрхийн акт, 147 хуудас буюу **23,3 хувь** нь шүүхийн баримт байна. Шүүхээс гаргасан эрхийн акт, баримтын нийлбэр 486 хуудас буюу **77 хувь** нь шүүхээс гарч буй эрхийн акт, үлдсэн 145 хуудас буюу **23 хувь** нь нэхэмжлэл, тайлбар, нотлох баримт байна гэсэн үзүүлэлт гарчээ.

16 хэргийн 631 хуудсанд 338 ажиллагаа хийгдсэн байх ба 1703 хоногийг зарцуулжээ.

Нотлох баримтын хувьд 16 хэргийн 631 хуудасны 69 хуудас буюу 10,9 хувь нь шүүхээр гаргуулсан нотлох баримт, 76 хуудас буюу 12 хувь нь зохигчид өөрсдөө бүрдүүлж өгсөн нотлох баримт байгаа учраас шүүхээс гарч буй эрхийн акт өндөр үзүүлэлттэй байгаа нь бага үнийн дүнтэй хэрэгт өгсөн дүгнэлттэй адилхан.

Судалгааны тайланд бүртгэгдсэн ажиллагаа цөөн байгаа нь бусад хэргийнхээс онцлог гэж онцолжээ. Иргэний хэрэг шүүхэд хянан шийдвэрлэх тухай хуулийн 74 дүгээр зүйлийн 74.1-т “Хэрэг үүсгэснээс хойш шүүх хуралдаан хүртэлх хугацаанд нэхэмжлэгч нэхэмжлэлээсээ татгалзсан, хариуцагч нэхэмжлэлийн шаардлагыг хүлээн зөвшөөрсөн, эсхүл зохигч эвлэрсэн, нэхэмжлэлийн шаардлагыг хариуцагч биелүүлсэн бол хэргийг хялбаршуулсан журмаар хянан шийдвэрлэнэ” гэж заасан. Хуульд заасан эдгээр нөхцөлд хялбаршуулсан журмаар шийдвэрлэж байгаа учир цөөн төрлийн ажиллагаа хийгддэгтэй холбоотой.

2.3.Хүснэгт 4.Хийгдсэн ажиллагаанд “Судалгаанд хамруулсан 16 хэргийг анхан, давах, хяналтын шатанд хянагдсан үзүүлэлтийг гаргасан байна. Иргэний хуулиар хялбаршуулсан журмаар шийдвэрлэгдсэн хэргийн 95 хувь нь анхан шатны шүүх дээр, 2 хувь нь давах, 3 хувь нь хяналтын шатанд шийдвэрлэгдсэн байна. Харин Гэр бүл, Хөдөлмөрийн хуулиар шийдвэрлэгдсэн хэргүүд анхан шатандаа хялбаршуулсан журмаар шийдвэрлэгдсэн байна.

2.4.Хүснэгт 5.”Иргэний хуулиар шийдвэрлэгдсэн хэрэгт хийгдсэн нийт ажиллагаа”-нд 18 төрлийн 240 ажиллагааг хийж гүйцэтгэхэд 1391 хоног зарцуулсан байна. Үүнийг задалбал: хэрэг хянан шийдвэрлэх ажиллагааны 1-р үе шат “Иргэний хэрэг үүсгэх эсэхийг шийдвэрлэх шат”-нд 10 хэрэгт 33 ажиллагааг 91 хоног, 2-р үе шат “Хэрэг үүсгэснээс хэргийг шүүх хуралдаанаар хэлэлцүүлэх шийдвэр гаргах хүртэлх хугацааны ажиллагаа”-нд 105 ажиллагааг 317 хоног, 3-р үе шат “Хэргийг шүүх хуралдаанаар хэлэлцэхэд бэлтгэх, хэлэлцэх үе шат”-нд 55 ажиллагааг 230 хоног, 4-р үе шат “Хэргийг эцэслэн шийдвэрлэсний дараах ажиллагаа”-нд 47 ажиллагааг 753 хоног зарцуулжээ.

Дээрх үзүүлэлтээс харвал хэрэг хянан шийдвэрлэх ажиллагааны 2, 3-р үе шатанд буюу хэрэг үүсгэснээс хэргийг шүүх хуралдаанаар хэлэлцүүлэх шийдвэр гаргах хүртэлх хугацааны ажиллагаа, хэргийг шүүх хуралдаанаар хэлэлцэхэд бэлтгэх, хэлэлцэх үе шатуудад хамгийн их буюу 160 ажиллагааг хийж гүйцэтгэхэд 547 хоног зарцуулсан байна. 240 ажиллагааны 160 ажиллагаа нь 2, 3-р шатанд хийгддэг хамгийн их ажиллагаа хийгддэг үе шат гэж тодорхойлж болох юм. Мөн бага үнийн дүнтэй хэрэг дээр ажиглагдсантай адилхан 4-р үе шат буюу “Хэргийг эцэслэн шийдвэрлэсний дараах ажиллагаа”-нд 47 ажиллагааг хийж гүйцэтгэхэд 753 хоног зарцуулсан байна. 47 ажиллагаа нь 2, 3-р шатанд хийгдсэн ажиллагаанаас хэдий бага боловч зарцуулсан хоног нь хамгийн их байна. Хэрэг хянан шийдвэрлэх ажиллагааны эхний 1-3 үе шатны нийлбэр хоног 638 хоног байхад түүнээс ч илүү буюу 753 хоног зарцуулж байгаа нь 4-р үе шат хамгийн их хугацааг эзэлж байна.

Хүснэгт 6.”Гэр бүлийн хуулиар шийдвэрлэгдсэн хэрэгт хийгдсэн нийт ажиллагаа”-нд 7 төрлийн 32 ажиллагааг хийж гүйцэтгэхэд нийт 134 хоног зарцуулсан байна. Үүнийг задалбал хэрэг хянан шийдвэрлэх ажиллагааны 1-р үе шат “Иргэний хэрэг үүсгэх эсэхийг шийдвэрлэх шат”-нд 5 ажиллагааг 7 хоног, 2-р үе шат “Хэрэг үүсгэснээс хэргийг шүүх хуралдаанаар хэлэлцүүлэх шийдвэр гаргах хүртэлх хугацааны ажиллагаа”-нд 20 ажиллагааг 67 хоног, 3-р үе шат “Хэргийг шүүх хуралдаанаар хэлэлцэхэд бэлтгэх, хэлэлцэх үе шат”-нд 5 ажиллагааг 36 хоног, 4-р үе шат “Хэргийг эцэслэн шийдвэрлэсний дараах ажиллагаа”-нд 2 ажиллагааг 24 хоног, нийт 32 ажиллагааг хийж гүйцэтгэхэд 134 хоног зарцуулжээ.

Дээрх үзүүлэлтээс харвал хэрэг хянан шийдвэрлэх ажиллагааны 2, 3-р үе шатанд буюу хэрэг үүсгэснээс хэргийг шүүх хуралдаанаар хэлэлцүүлэх шийдвэр гаргах хүртэлх хугацааны ажиллагаа, хэргийг шүүх хуралдаанаар хэлэлцэхэд бэлтгэх, хэлэлцэх үе шатуудад хамгийн их буюу 25 ажиллагааг хийж гүйцэтгэхэд 103 хоног зарцуулсан байна. Гэр бүлийн хэрэг дээр нийт 134 хоногоос 103 хоног нь 2, 3-р үе шатанд зарцуулсан нь хамгийн их хугацаа шаардсан үеүд байна.

Хүснэгт 7."Хөдөлмөрийн хуулиар шийдвэрлэгдсэн хэрэгт хийгдсэн нийт ажиллагаа"-нд 10 төрлийн 57 ажиллагааг хийж гүйцэтгэхэд 178 хоног зарцуулсан байна. Үүнийг задалбал хэрэг хянан шийдвэрлэх ажиллагааны 1-р үе шат "Иргэний хэрэг үүсгэх эсэхийг шийдвэрлэх шат"-нд 6 ажиллагааг 30 хоног, 2-р үе шат "Хэрэг үүсгэснээс хэргийг шүүх хуралдаанаар хэлэлцүүлэх шийдвэр гаргах хүртэлх хугацааны ажиллагаа"-нд 29 ажиллагааг 81 хоног, 3-р үе шат "Хэргийг шүүх хуралдаанаар хэлэлцэхэд бэлтгэх, хэлэлцэх үе шат"-нд 17 ажиллагааг 18 хоног, 4-р үе шат "Хэргийг эцэслэн шийдвэрлэсний дараах ажиллагаа"-нд 5 ажиллагааг 49 хоног зарцуулжээ.

Дээрх үзүүлэлтээс харвал хэрэг хянан шийдвэрлэх ажиллагааны 2, 3-р үе шатанд буюу хэрэг үүсгэснээс хэргийг шүүх хуралдаанаар хэлэлцүүлэх шийдвэр гаргах хүртэлх хугацааны ажиллагаа, хэргийг шүүх хуралдаанаар хэлэлцэхэд бэлтгэх, хэлэлцэх үе шатуудад хамгийн их буюу 46 ажиллагааг хийж гүйцэтгэхэд 99 хоног зарцуулсан байна. Хөдөлмөрийн хуулиар шийдвэрлэсэн хэрэг дээр нийт 178 хоногоос 99 хоног нь 2, 3-р үе шатанд зарцуулсан хугацаа хамгийн их байна.

Хүснэгт 4-7 буюу Иргэн, Гэр бүл, Хөдөлмөрийн хуулиудаар шийдвэрлэсэн хэрэгт хийгдсэн ажиллагааны төрлийг харьцуулж харвал Иргэний хуулиар шийдвэрлэгдсэн хэрэгт 18 төрлийн, Гэр бүлийн хуулиар 7 төрлийн, Хөдөлмөрийн хуулиар 10 төрлийн ажиллагаа хийгджээ. Үүнээс Иргэний хуулиар шийдвэрлэгдсэн хэрэгт хийгдсэн ажиллагаа хамгийн их байна. Харин Гэр бүл, Хөдөлмөрийн хуулиар шийдвэрлэгдсэн хэргийн ажиллагааны төрөл Иргэний хуулиар шийдвэрлэгдсэн хэргийнхээс арай цөөн байна. Энэ нь маргааны өөрийнх нь онцлогтой холбоотой байж болох юм.

2.5.Судалгааны тайланд хамруулсан хэрэг тус бүрээр бүртгэгдсэн ажиллагаа болон зарцуулсан хоногийг дэлгэрүүлэе.

Иргэний хэрэг:

1. 10,000,000 төгрөг гаруулах хэргийн тухайд: Уг хэрэг нь анхан, давах, хяналтын шатны шүүхээр хянагдаж, хяналтын шатны шүүхэд хялбаршуулсан журмаар шийдвэрлэгдсэн, 1 хавтас 156 хуудастай, шүүхээс 82 ажиллагааг хийж гүйцэтгэсэн байх ба 399 хоног зарцуулагджээ.

Уг хэрэг хяналтын шатны шүүх хүртэл хянагдаж хялбаршуулсан журмаар шийдвэрлэгдсэн байх бөгөөд хамгийн олон ажиллагаа хийгдсэн, хамгийн олон хоног зарцуулсан хэрэг байна.

2.Засвар үйлчилгээний хөлс болох 162,500 төгрөг гаргуулах хэргийн тухайд: Уг хэрэг нь зөвхөн анхан шатны шүүхэд хялбаршуулсанаар шийдвэрлэгдсэн, 1 хавтас 22 хуудастай, шүүхээс 15 ажиллагааг хийж гүйцэтгэсэн байх ба 102 хоног зарцуулагджээ.

3. Хууль бус эзэмшлээс чөлөөлүүлэх хэргийн тухайд: Уг хэрэг нь анхан шатны шүүхэд хялбаршуулсан журмаар шийдвэрлэгдсэн, 1 хавтас 41 хуудастай, шүүхээс 25 ажиллагааг хийж гүйцэтгэсэн байх ба 93 хоног зарцуулагджээ.

4. Үйлчилгээний зардал гаргуулах хэргийн тухайд: Уг хэрэг нь анхан шатны шүүхэд хялбаршуулсан журмаар шийдвэрлэгдсэн, 1 хавтас 22 хуудастай, шүүхээс 14 ажиллагааг хийж гүйцэтгэсэн байх ба 257 хоног зарцуулагджээ.

5. Зээлийн гэрээний үүргийн биелэлт шаардсан хэргийн тухайд: Уг хэрэг нь анхан шатны шүүхэд хялбаршуулсан журмаар шийдвэрлэгдсэн, 1 хавтас 31 хуудастай, шүүхээс 14 ажиллагааг хийж гүйцэтгэсэн байх ба 75 хоног зарцуулагджээ.

6. Төлбөр гаргуулах хэргийн тухайд: Уг хэрэг нь анхан шатны шүүхэд хялбаршуулсан журмаар шийдвэрлэгдсэн, 1 хавтас 19 хуудастай, шүүхээс 13 ажиллагааг хийж гүйцэтгэсэн байх ба 21 хоног зарцуулагджээ.

7. Зээлийн гэрээний үүргийн биелэлтэд 5700000 төгрөг гаргуулах хэргийн тухайд: Уг хэрэг нь анхан шатны шүүхэд хялбаршуулсан журмаар шийдвэрлэгдсэн, 1 хавтас 25 хуудастай, шүүхээс 15 ажиллагааг хийж гүйцэтгэсэн байх ба 77 хоног зарцуулагджээ.

8. Худалдах худалдан авах гэрээний үүргийн биелэлтэд 1,000,000 төгрөг гаргуулах хэргийн тухайд: Уг хэрэг нь анхан шатны шүүхэд хялбаршуулсан журмаар шийдвэрлэгдсэн, 1 хавтас 18 хуудастай, шүүхээс 13 ажиллагааг хийж гүйцэтгэсэн байх ба 29 хоног зарцуулагджээ.

Уг хэргийн хувьд шүүхээс гаргасан эрхийн акт 5 буюу 27,8 хувь хамгийн бага үзүүлэлттэй байна.

9. Үл хөдлөх эд хөрөнгийн гэрчилгээ гаргуулах хэргийн тухайд: Уг хэрэг нь анхан шатны шүүхэд хялбаршуулсан журмаар шийдвэрлэгдсэн, 1 хавтас 27 хуудастай, шүүхээс 16 ажиллагааг хийж гүйцэтгэсэн байх ба 48 хоног зарцуулагджээ.

10. Засвар үйлчилгээний төлбөр 271,300 төгрөг гаргуулах хэргийн тухайд: Уг хэрэг нь анхан шатны шүүхэд хялбаршуулсан журмаар шийдвэрлэгдсэн, 1 хавтас 23 хуудастай, шүүхээс 12 ажиллагааг хийж гүйцэтгэсэн байх ба 60 хоног зарцуулагджээ.

11. Зээлийн гэрээний үүргийн биелэлт шаардсан хэргийн тухайд: Уг хэрэг нь анхан шатны шүүхэд хялбаршуулсан журмаар шийдвэрлэгдсэн, 1 хавтас 24 хуудастай, шүүхээс 12 ажиллагааг хийж гүйцэтгэсэн байх ба 138 хоног зарцуулагджээ.

12. Төлбөр гаргуулах хэргийн тухайд: Уг хэрэг нь анхан шатны шүүхэд хялбаршуулсан журмаар шийдвэрлэгдсэн, 1 хавтас 37 хуудастай, шүүхээс 17 ажиллагааг хийж гүйцэтгэсэн байх ба 92 хоног зарцуулагджээ.

Гэр бүлийн хуулиар шийдвэрлэсэн хэрэг:

13.Гэрлэлт цуцлуулах хэргийн тухайд: Уг хэрэг нь анхан шатны шүүхэд хялбаршуулсан журмаар шийдвэрлэгдсэн, 1 хавтас 58 хуудастай, шүүхээс 20 ажиллагааг хийж гүйцэтгэсэн байх ба 88 хоног зарцуулагджээ.

14.Хүүхдийн асрамж тогтоолох, тэтгэлэг гаргуулах хэргийн тухайд: Уг хэрэг нь анхан шатны шүүхэд хялбаршуулсан журмаар шийдвэрлэгдсэн, 1 хавтас 27 хуудастай, шүүхээс 12 ажиллагааг хийж гүйцэтгэсэн байх ба 46 хоног зарцуулагджээ.

Хөдөлмөрийн хуулиар шийдвэрлэсэн хэрэг:

15.Ажлаас үндэслэлгүй халагдсан болохыг тогтоолох хэргийн тухайд: Уг хэрэг нь анхан шатны шүүхэд хялбаршуулсан журмаар шийдвэрлэгдсэн, 1 хавтас 65 хуудастай, шүүхээс 34 ажиллагааг хийж гүйцэтгэсэн байх ба 85 хоног зарцуулагджээ.

16.Ажилд эргүүлэн тогтоолох, ажилгүй байсан хугацааны цалин 1,099,835 төгрөг гаргуулах хэргийн тухайд: Уг хэрэг нь анхан шатны шүүхэд хялбаршуулсан журмаар шийдвэрлэгдсэн, 1 хавтас 36 хуудастай, шүүхээс 24 ажиллагааг хийж гүйцэтгэсэн байх ба 93 хоног зарцуулагджээ.

Хялбаршуулсан журмаар шийдвэрлэгдсэн хэргээс харахад 16 хэргийн зөвхөн 2 хэрэг нь зохигчид хоорондоо эвлэрсэн, үлдэгдэл 14 нь хариуцагч нэхэмжлэлийн шаардлагыг хүлээн зөвшөөрсөн, биелүүлсэн, нэхэмжлэгч нэхэмжлэлээсээ татгалзсан хэргүүд байна.

ГУРАВ.ЕРДИЙН ЖУРМААР ШИЙДВЭРЛЭСЭН ИРГЭНИЙ ХЭРГИЙН ХАВТАСТ ХЭРЭГТ ХИЙСЭН БАРИМТ БИЧГИЙН СУДАЛГААНЫ ТАЙЛАНД ҮНДЭСЛЭСЭН ХУУЛЬ ЗҮЙН ДҮГНЭЛТ

3.1.Судалгааны тайланд гэр бүл, иргэн, хөдөлмөр, шүүхийн шийдвэр гүйцэтгэл, цагаатгалын нөхөн олговор гэх мэт 5 төрлийн 31 хэргийн 55 хавтас, 9967 хуудас бүхий баримт бичигт дүн шинжилгээ хийжээ.

Хүснэгт 1.Хавтаст хэргийн талаарх ерөнхий мэдээлэлд “сонгон авсан 31 хэргийн индекс, зохигчийн тоо, хавтаст хэргийн тоо, хуудасны тоог” харуулжээ.

Хүснэгт 2.Нэхэмжлэлийн товч утгад “сонгон авсан 31 хэргийн индекс, нэхэмжлэлийн товч утга, нэхэмжилсэн үнийн дүн” зэрэг ерөнхий мэдээллүүдийг тусгасан байх тул хүснэгт 1, 2-т дүгнэлт хийх шаардлагагүй болно.

График 1.-т Хэргийн төрлийг хувиар харуулсан байна. 31 хэргийн 61 хувийг иргэн, 19 хувийг хөдөлмөрийн, 10 хувийг гэрлэлт, 7 хувийг шүүхийн шийдвэр гүйцэтгэл, 3 хувийг цагаатгалын нөхөн олговрын хэрэг тус тус эзэлсэн байна.

Эндээс харахад иргэн болон хөдөлмөрийн хуулиар шийдвэрлэгдсэн хэрэг дийлэнх хувийг, шүүхийн шийдвэр гүйцэтгэл болон цагаатгалын нөхөн олговор бага хувийг эзэлсэн байна.

3.2.График 2.-т Иргэний хэрэгт эзэлж байгаа гэрээний төрлөөр хувийг харуулсан байна. 37 хувь нь ажил гүйцэтгэх гэрээ, 26 хувь нь зээлийн гэрээ, 16 хувь

гэм хор, 11 хувь нь хамтран ажиллах гэрээ, 5 хувь нь түрээсийн гэрээ, 5 хувь нь худалдах худалдан авах гэрээ тус тус эзэлжээ.

Үүнээс харах ажил гүйцэтгэх болон зээлийн гэрээ дийлэнх хувийг, түрээсийн болон худалдах худалдан авах гэрээ бага хувийг эзэлж байна.

3.3.Хүснэгт 3.Хавтаст хэрэг доторх баримтын задаргааг тоон үзүүлэлтээр харуулсан байна.

Судалгааны тайлангаас харахад 31 хэргийн 9967 хуудасны 2563 хуудас буюу **25,7 хувь** нь шүүхээс гарч буй эрхийн акт, 1096 хуудас буюу **11 хувь** нь шүүхийн баримт байна. Шүүхээс гаргасан эрхийн акт, баримтын нийлбэр 3659 хуудас буюу **36 хувь** нь шүүхээс гарч буй эрхийн акт, 4454 хуудас буюу **44,7 хувь** нь шүүгчийн захирамжаар гаргуулсан нотлох баримт, 771 буюу **7,7 хувь** нь зохигчоос ирсэн баримт, 1083 хуудас буюу **10,9 хувь** нь нэхэмжлэл, тайлбар, дүгнэлт тус тус эзэлж байна. 31 хэргийн 9967 хуудсанд 2893 ажиллагаа хийгдсэн байх ба 15256 хоногийг зарцуулжээ.

Дээрх үзүүлэлтээс харахад 4454 хуудас буюу 44,7 хувь нь шүүгчийн захирамжаар гаргуулсан нотлох баримт хавтаст хэрэг доторх баримтын дийлэнх хувийг эзэлжээ.

Иргэний хэрэг шүүхэд хянан шийдвэрлэх тухай хуулийн 38 дугаар зүйлийн 38.3-т “Шүүх зохигч аль нэг талын хүсэлтээр эсрэг талаас нотлох баримтыг албадан гаргуулж болно”, 38.9-т “Шүүх хуралдааны явцад шинээр нотлох баримт шаардагдвал шүүх хуралдааныг нэг удаа хойшлуулах, хэрэгт хамааралгүй, нотолгооны ач холбогдолгүй, хуулиар зөвшөөрөгдөөгүй баримтыг хэргийн нотлох баримтаас хасах буюу шаардан авахаас татгалзах эрхийг шүүх эдлэх бөгөөд эдгээр тохиолдолд шүүх тогтоол, шүүгч захирамж гаргана”, 39 дүгээр зүйлийн 39.1-д “Хилийн чанадад нотлох баримт бүрдүүлэх шаардлагатай бол зохигчийн хүсэлтээр шүүх өөрөө, эсхүл эрх бүхий байгууллагаар дамжуулан тухайн улсын зохих байгууллагад хандаж болно” гэж тус тус заасантай холбоотойгоор зохигч шүүхээр нотлох баримт бүрдүүлэх ажиллагааг ихэвчлэн хийлгэж байгаа дүр зураг харагдаж байна. Энэ нь шүүхийн ачааллыг нэмэгдүүлж байна.

Иргэний хэрэг шүүхэд хянан шийдвэрлэх тухай хуулийн 25 дугаар зүйлийн 25.2.2-т “шүүхэд гаргасан нэхэмжлэлийн шаардлага, түүнийг үгүйсгэх, татгалзах үндэслэл, тайлбар түүнтэй холбоотой баримтыг өөрөө нотлох, нотлох баримтыг цуглуулах, гаргаж өгөх” үүрэгтэй хэмээн зохигчийн үүргийг хуульчилсан. Хуульд ийнхүү заасаар байхад үүргээ огт биелүүлдэггүй, шүүхээр албадан гаргуулдаг. Зохигч өөрсдөө нотлох баримтаа бүрдүүлж өгдөггүй, шүүхээр бүрдүүлдэг нь шүүхийн ачааллыг улам бүр нэмэгдүүлсээр байна.

Шүүхээр бүрдүүлсэн нотлох баримт 4454 хуудас буюу 44,7 хувь бол зохигчоос гаргаж өгсөн нотлох баримт 771 хуудас буюу 7,7 хувийг эзэлж байгаа нь харьцангуй юм. Өөрөөр хэлбэл 3683 хуудас буюу 37 хувиар зөрөөтэй харагдаж байна. Зохигчоос гаргаж өгсөн баримт шүүхээр бүрдүүлсэн нотлох баримтаас 5 дахин бага байна. Үүнээс Иргэний хэрэг шүүхэд хянан шийдвэрлэх тухай хуулийн 38 дугаар зүйлийн 38.1-т “Зохигч, гуравдагч этгээд, тэдгээрийн төлөөлөгч буюу

өмгөөлөгч нь өөрийн шаардлага ба татгалзлын үндэс болж байгаа байдлын талаархи нотлох баримтаа өөрөө гаргаж өгөх, цуглуулах үүрэгтэй” гэсэн заалт хэрэгждэггүй мэт харагдаж байна. Уг заалт жинхэнэ утгаараа хэрэгждэг бол дээрх үзүүлэлт эсрэгээрээ гарах байлаа. Зохигчийн өөрсдийн бүрдүүлж өгсөн нотлох баримт дийлэнх хувийг эзэлж байвал иргэний хэргийн өөрийнх нь онцлогийг харуулна.

Иймд Иргэний хэрэг шүүхэд хянан шийдвэрлэх тухай хуулийн 38 дугаар зүйлийн 38.3-т “Шүүх зохигч аль нэг талын хүсэлтээр эсрэг талаас нотлох баримтыг албадан гаргуулж болно” гэж заасны дагуу гаргуулсан бол нотлох баримтаа гаргаж өгөхгүй байгаа этгээдэд хариуцлага хүлээлгэх заалт Зөрчлийн хуульд нэмж оруулж болох юм.

3.4.График 1.-т Хавтаст хэрэг доторх баримтын задаргааг харуулжээ. Үүнд: Шүүгчийн захирамжаар гаргуулсан нотлох баримт 45 хувь, шүүхээс гаргасан эрхийн акт 25 хувь, нэхэмжлэл тайлбар 11 хувь, шүүхийн баримт 11 хувь, зохигчоос ирсэн баримт 8 хувийг тус тус эзэлж байна.

Судалгааны тайланд “Хавтаст хэрэгт авагдсан баримт материалын нарийвчлан үзвэл 83 хувь нь шүүхээс гаргасан эрхийн акт, үлдсэн цөөн хувийг нотлох баримт болон бусад холбогдох баримт эзэлж байсан” гэж тусгасан нь шүүхийн ачаалал их байгааг харуулж байна.

3.5.График 2.Хавтаст хэрэгт хийгдсэн нийт ажиллагааг шатлал тус бүрээр харуулжээ.

Иргэний хуулиар 1-р үе шат “Иргэний хэрэг үүсгэх эсэхийг шийдвэрлэх шат”-нд 15,8 хувийг, 2-р үе шат “Хэрэг үүсгэснээс хэргийг шүүх хуралдаанаар хэлэлцүүлэх шийдвэр гаргах хүртэлх хугацааны ажиллагаа”-нд 52,6 хувийг, 3-р үе шат “Хэргийг шүүх хуралдаанаар хэлэлцэхэд бэлтгэх, хэлэлцэх үе шат”-нд 26,3 хувийг, 4-р үе шат “Хэргийг эцэслэн шийдвэрлэсний дараах ажиллагаа”-нд 3 хувийг зарцуулсан байна.

Шүүхийн шийдвэр гүйцэтгэх тухай хуулиар 1-р үе шат “Иргэний хэрэг үүсгэх эсэхийг шийдвэрлэх шат”-нд 5,6 хувийг, 2-р үе шат “Хэрэг үүсгэснээс хэргийг шүүх хуралдаанаар хэлэлцүүлэх шийдвэр гаргах хүртэлх хугацааны ажиллагаа”-нд 33,1 хувийг, 3-р үе шат “Хэргийг шүүх хуралдаанаар хэлэлцэхэд бэлтгэх, хэлэлцэх үе шат”-нд 46,8 хувийг 4-р үе шат “Хэргийг эцэслэн шийдвэрлэсний дараах ажиллагаа”-нд 14,5 хувийг зарцуулсан байна.

Хөдөлмөрийн хуулиар 1-р үе шат “Иргэний хэрэг үүсгэх эсэхийг шийдвэрлэх шат”-нд 4 хувийг, 2-р үе шат “Хэрэг үүсгэснээс хэргийг шүүх хуралдаанаар хэлэлцүүлэх шийдвэр гаргах хүртэлх хугацааны ажиллагаа”-нд 45,5 хувийг, 3-р үе шат “Хэргийг шүүх хуралдаанаар хэлэлцэхэд бэлтгэх, хэлэлцэх үе шат”-нд 39,3 хувийг, 4-р үе шат “Хэргийг эцэслэн шийдвэрлэсний дараах ажиллагаа”-нд 11,2 хувийг тус тус зарцуулсан байна.

Гэр бүлийн хуулиар 1-р үе шат “Иргэний хэрэг үүсгэх эсэхийг шийдвэрлэх шат”-нд 8,2 хувийг, 2-р үе шат “Хэрэг үүсгэснээс хэргийг шүүх хуралдаанаар

хэлэлцүүлэх шийдвэр гаргах хүртэлх хугацааны ажиллагаа"-нд 55,9 хувийг, 3-р үе шат "Хэргийг шүүх хуралдаанаар хэлэлцэхэд бэлтгэх, хэлэлцэх үе шат"-нд 32,4 хувийг, 4-р үе шат "Хэргийг эцэслэн шийдвэрлэсний дараах ажиллагаа"-нд 8,5 хувийг тус тус зарцуулсан байна.

Цагаатгалын нөхөх олговрын хуулиар 1-р үе шат "Иргэний хэрэг үүсгэх эсэхийг шийдвэрлэх шат"-нд 2,5 хувийг, 2-р үе шат "Хэрэг үүсгэснээс хэргийг шүүх хуралдаанаар хэлэлцүүлэх шийдвэр гаргах хүртэлх хугацааны ажиллагаа"-нд 48,3 хувийг, 3-р үе шат "Хэргийг шүүх хуралдаанаар хэлэлцэхэд бэлтгэх, хэлэлцэх үе шат"-нд 34,1 хувийг, 4-р үе шат "Хэргийг эцэслэн шийдвэрлэсний дараах ажиллагаа"-нд 15 хувийг тус тус зарцуулсан байна.

График 2-ыг дүгнэвэл: Хэргийн төрлөөс үл хамааран бүх хэрэгт адилхан 2, 3-р үе шатанд л хамгийн их хугацаа зарцуулагддаг байна.

3.6.Хүснэгт 4.Иргэний хуулиар шийдвэрлэгдсэн 19 хэрэг судалгаанд хамрагдсан байна. Үүнд: 25 төрлийн ажиллагааг хийж гүйцэтгэхэд 10,120 хоног зарцуулсан байна. Үүнийг задалбал хэрэг хянан шийдвэрлэх ажиллагааны 1-р үе шат "Иргэний хэрэг үүсгэх эсэхийг шийдвэрлэх шат"-нд 627 хоног, 2-р үе шат "Хэрэг үүсгэснээс хэргийг шүүх хуралдаанаар хэлэлцүүлэх шийдвэр гаргах хүртэлх хугацааны ажиллагаа"-нд 3974 хоног, 3-р үе шат "Хэргийг шүүх хуралдаанаар хэлэлцэхэд бэлтгэх, хэлэлцэх үе шат"-нд 2953 хоног, 4-р үе шат "Хэргийг эцэслэн шийдвэрлэсний дараах ажиллагаа"-нд 2566 хоногийг тус тус зарцуулжээ.

Дээрх үзүүлэлтээс харвал хэрэг хянан шийдвэрлэх ажиллагааны 2, 3, 4-р үе шатанд буюу хэрэг үүсгэснээс хэргийг шүүх хуралдаанаар хэлэлцүүлэх шийдвэр гаргах хүртэлх хугацааны ажиллагаа, хэргийг шүүх хуралдаанаар хэлэлцэхэд бэлтгэх, хэлэлцэх үе шат, хэргийг эцэслэн шийдвэрлэсний дараах ажиллагааны үе шатуудад хамгийн их буюу 9493 хоногийг зарцуулсан байна. 2,3,4-р үе шатанд хамгийн их ажиллагаа хийгддэг байна.

1-р үе шатанд 21 нэхэмжлэл, захирамж, 2-р үе шатанд баримт 394, 3-р үе шатанд 201, баримт, нотлох баримт шаардсан захирамж 152, 4-р үе шатанд баримт 148, албан бичиг 77 дийлэнх хувийг эзэлж байна.

Хүснэгт 5.Гэр бүлийн хуулиар шийдвэрлэгдсэн 3 хэрэг судалгаанд хамрагдсан байна. Үүнд: 25 төрлийн ажиллагааг хийж гүйцэтгэхэд 1852 хоног зарцуулсан байна. Үүнийг задалбал хэрэг хянан шийдвэрлэх ажиллагааны 1-р үе шат "Иргэний хэрэг үүсгэх эсэхийг шийдвэрлэх шат"-нд 17 хоног, 2-р үе шат "Хэрэг үүсгэснээс хэргийг шүүх хуралдаанаар хэлэлцүүлэх шийдвэр гаргах хүртэлх хугацааны ажиллагаа"-нд 1002 хоног, 3-р үе шат "Хэргийг шүүх хуралдаанаар хэлэлцэхэд бэлтгэх, хэлэлцэх үе шат"-нд 500 хоног, 4-р үе шат "Хэргийг эцэслэн шийдвэрлэсний дараах ажиллагаа"-нд 333 хоногийг тус тус зарцуулжээ.

Дээрх үзүүлэлтээс харвал хэрэг хянан шийдвэрлэх ажиллагааны 2, 3-р үе шатанд буюу хэрэг үүсгэснээс хэргийг шүүх хуралдаанаар хэлэлцүүлэх шийдвэр гаргах хүртэлх хугацааны ажиллагаа, хэргийг шүүх хуралдаанаар хэлэлцэхэд бэлтгэх, хэлэлцэх үе шатуудад хамгийн их буюу 1502 хоног зарцуулсан байна. 2,3-р шатанд хамгийн их ажиллагаа хийгдсэн байна. Харин 4-р үе шат буюу "Хэргийг эцэслэн шийдвэрлэсний дараах ажиллагаа"-нд 333 хоног зарцуулсан байна.

2-р үе шатанд баримт 67, 3-р үе шатанд баримт 26, 4-р үе шатанд баримт 10 дийлэнх хувийг эзэлж байна.

Хүснэгт 6.Шүүхийн шийдвэр гүйцэтгэх тухай хуулиар шийдвэрлэгдсэн 2 хэрэг судалгаанд хамрагдсан байна. Үүнд: 24 төрлийн ажиллагааг хийж гүйцэтгэхэд 663 хоног зарцуулсан байна. Үүнийг задалбал хэрэг хянан шийдвэрлэх ажиллагааны 1-р үе шат “Иргэний хэрэг үүсгэх эсэхийг шийдвэрлэх шат”-нд 76 хоног, 2-р үе шат “Хэрэг үүсгэснээс хэргийг шүүх хуралдаанаар хэлэлцүүлэх шийдвэр гаргах хүртэлх хугацааны ажиллагаа”-нд 172 хоног, 3-р үе шат “Хэргийг шүүх хуралдаанаар хэлэлцэхэд бэлтгэх, хэлэлцэх үе шат”-нд 264 хоног, 4-р үе шат “Хэргийг эцэслэн шийдвэрлэсний дараах ажиллагаа”-нд 151 хоногийг тус тус зарцуулжээ.

Дээрх үзүүлэлтээс харвал хэрэг хянан шийдвэрлэх ажиллагааны 2, 3, 4-р үе шатанд буюу хэрэг үүсгэснээс хэргийг шүүх хуралдаанаар хэлэлцүүлэх шийдвэр гаргах хүртэлх хугацааны ажиллагаа, хэргийг шүүх хуралдаанаар хэлэлцэхэд бэлтгэх, хэлэлцэх үе шат, хэргийг эцэслэн шийдвэрлэсний дараах ажиллагааны үе шатуудад хамгийн их буюу 587 хоногийг зарцуулсан байна. 2,3,4-р үе шатанд хамгийн их ажиллагаа хийгдсэн байна.

2-р үе шатанд баримт 19, 3-р үе шатанд баримт 12, 4-р үе шатанд баримт 11 дийлэнх хувийг эзэлж байна.

Хүснэгт 7.Хөдөлмөрийн тухай хуулиар шийдвэрлэгдсэн 6 хэрэг судалгаанд хамрагдсан байна. Үүнд: 21 төрлийн ажиллагааг хийж гүйцэтгэхэд 2518 хоног зарцуулсан байна. Үүнийг задалбал хэрэг хянан шийдвэрлэх ажиллагааны 1-р үе шат “Иргэний хэрэг үүсгэх эсэхийг шийдвэрлэх шат”-нд 45 хоног, 2-р үе шат “Хэрэг үүсгэснээс хэргийг шүүх хуралдаанаар хэлэлцүүлэх шийдвэр гаргах хүртэлх хугацааны ажиллагаа”-нд 739 хоног, 3-р үе шат “Хэргийг шүүх хуралдаанаар хэлэлцэхэд бэлтгэх, хэлэлцэх үе шат”-нд 1168 хоног, 4-р үе шат “Хэргийг эцэслэн шийдвэрлэсний дараах ажиллагаа”-нд 566 хоногийг тус тус зарцуулжээ.

Дээрх үзүүлэлтээс харвал хэрэг хянан шийдвэрлэх ажиллагааны 2, 3, 4-р үе шатанд буюу хэрэг үүсгэснээс хэргийг шүүх хуралдаанаар хэлэлцүүлэх шийдвэр гаргах хүртэлх хугацааны ажиллагаа, хэргийг шүүх хуралдаанаар хэлэлцэхэд бэлтгэх, хэлэлцэх үе шат, хэргийг эцэслэн шийдвэрлэсний дараах ажиллагааны үе шатуудад хамгийн их буюу 2473 хоногийг зарцуулсан байна. 2,3,4-р үе шатанд хамгийн их ажиллагаа хийгдсэн байна.

2-р үе шатанд баримт 82, 3-р үе шатанд баримт 45, 4-р үе шатанд баримт 25 дийлэнх хувийг эзэлж байна.

Хүснэгт 8.Цагаатгалын нөхөн олговроор шийдвэрлэгдсэн 1 хэрэг судалгаанд хамрагдсан байна. Үүнд: 10 төрлийн ажиллагааг хийж гүйцэтгэхэд 103 хоног зарцуулсан байна. Үүнийг задалбал хэрэг хянан шийдвэрлэх ажиллагааны 1-р үе шат “Иргэний хэрэг үүсгэх эсэхийг шийдвэрлэх шат”-нд 7 хоног, 2-р үе шат “Хэрэг үүсгэснээс хэргийг шүүх хуралдаанаар хэлэлцүүлэх шийдвэр гаргах хүртэлх хугацааны ажиллагаа”-нд 84 хоног, 3-р үе шат “Хэргийг шүүх хуралдаанаар хэлэлцэхэд бэлтгэх, хэлэлцэх үе шат”-нд 1 хоног, 4-р үе шат “Хэргийг эцэслэн шийдвэрлэсний дараах ажиллагаа”-нд 11 хоногийг тус тус зарцуулжээ.

Дээрх үзүүлэлтээс харвал хэрэг хянан шийдвэрлэх ажиллагааны 2 үе шатанд буюу хэрэг үүсгэснээс хэргийг шүүх хуралдаанаар хэлэлцүүлэх шийдвэр гаргах хүртэлх хугацаанд хамгийн их буюу 84 хоногийг зарцуулсан байна.

3.7."Нэхэмжлэл, хариу тайлбар, сөрөг нэхэмжлэлийн тоо, нэхэмжлэлийн шаардлага нэмэгдүүлсэн, багасгасан, өөрчилсөн тохиолдлын тоо, нотлох баримт шаардсан тал, хүсэлт, гомдол, тайлбар гаргасан тал болон давтамж, давах, хяналтын гомдол гаргасан тал болон давтамж зэргийг маргааны төрөл болон субъектээр нь ангилан харууллаа. Ингэснээр энэхүү боловсруулалтаас нэхэмжлэгч, хариуцагч, гуравдагч этгээдийн алинаас нь илүүтэй хүсэлт, гомдол, тайлбар, давж заалдах болон хяналтын шатны шүүхэд гомдол гаргадаг болох, мөн доорх үзүүлэлтүүдээс тухайн хэргийн хөнгөн болон ээдрээ төвөгтэй байдал, хэргийн өнгийг нь таних боломжтой юм" гэж судалгааны тайланд тусгажээ.

Хүснэгт 9.Иргэний эрх зүйн маргааны хүснэгтээс харахад нэхэмжлэгчээс 99, хариуцагчаас 63, хариуцагчийн өмгөөлөгчөөс 22, нэхэмжлэгчийн итгэмжлэгдсэн төлөөлөгчөөс 34, хариуцагчийн итгэмжлэгдсэн төлөөлөгчөөс 38, гуравдагч этгээдээс 0, нэхэмжлэгчийн өмгөөлөгч 14, нэхэмжлэгчийн итгэмжлэгдсэн төлөөлөгчийн өмгөөлөгчөөс 6, нийт 276 нэхэмжлэл, тайлбар, хүсэлт, гомдлыг гаргажээ.

Үүнээс харахад зохигч, тэдгээрийн итгэмжлэгдсэн төлөөлөгч, өмгөөлөгчид хамгийн ихээр буюу 135 хүсэлт, шүүгчийн захирамжаар нотлох баримт гаргуулах 56 хүсэлт гаргажээ.

Хүснэгт 10.Гэр бүлийн маргааны хүснэгтээс харахад нэхэмжлэгчээс 21, хариуцагчаас 15, хариуцагчийн өмгөөлөгчөөс 5, нэхэмжлэгчийн итгэмжлэгдсэн төлөөлөгчөөс 3, хариуцагчийн итгэмжлэгдсэн төлөөлөгчөөс 0, гуравдагч этгээдээс 11, нэхэмжлэгчийн өмгөөлөгчөөс 3, нэхэмжлэгчийн итгэмжлэгдсэн төлөөлөгчийн өмгөөлөгчөөс 0, нийт 58 нэхэмжлэл, тайлбар, хүсэлт, гомдлыг гаргажээ.

Үүнээс харахад зохигч, тэдгээрийн итгэмжлэгдсэн төлөөлөгч, өмгөөлөгчид хамгийн ихээр буюу 24 хүсэлт, шүүгчийн захирамжаар нотлох баримт гаргуулах 10 хүсэлт гаргажээ.

Хүснэгт 11.Хөдөлмөрийн маргаан хүснэгтээс харахад нэхэмжлэгчээс 17, хариуцагчаас 9, хариуцагчийн өмгөөлөгчөөс 3, нэхэмжлэгчийн итгэмжлэгдсэн төлөөлөгчөөс 8, хариуцагчийн итгэмжлэгдсэн төлөөлөгчөөс 30, гуравдагч этгээдээс 0, нэхэмжлэгчийн өмгөөлөгчөөс 11, нэхэмжлэгчийн итгэмжлэгдсэн төлөөлөгчийн өмгөөлөгчөөс 0, нийт 78 нэхэмжлэл, тайлбар, хүсэлт, гомдлыг гаргажээ.

Үүнээс харахад зохигч, тэдгээрийн итгэмжлэгдсэн төлөөлөгч, өмгөөлөгчид хамгийн ихээр буюу 28 хүсэлт, шүүгчийн захирамжаар нотлох баримт гаргуулах 23 хүсэлт гаргажээ.

Хүснэгт 12.Шүүхийн шийдвэр гүйцэтгэлтэй холбоотой маргаан хүснэгтээс харахад нэхэмжлэгчээс 6, хариуцагчаас 5, хариуцагчийн өмгөөлөгчөөс 0, нэхэмжлэгчийн итгэмжлэгдсэн төлөөлөгчөөс 4, хариуцагчийн итгэмжлэгдсэн

төлөөлөгчөөс 0, гуравдагч этгээдээс 0, нэхэмжлэгчийн өмгөөлөгчөөс 2, нэхэмжлэгчийн итгэмжлэгдсэн төлөөлөгчийн өмгөөлөгчөөс 0, нийт 17 нэхэмжлэл, тайлбар, хүсэлт, гомдлыг гаргажээ.

Үүнээс харахад зохигч, тэдгээрийн итгэмжлэгдсэн төлөөлөгч, өмгөөлөгчид хамгийн ихээр буюу 5 хүсэлт, шүүгчийн захирамжаар нотлох баримт гаргуулах 4 хүсэлт гаргажээ.

Хүснэгт 13. Шүүхийн шийдвэр гүйцэтгэлтэй холбоотой маргаан хүснэгтээс харахад нэхэмжлэгчээс 6, хариуцагчаас 5, хариуцагчийн өмгөөлөгчөөс 0, нэхэмжлэгчийн итгэмжлэгдсэн төлөөлөгчөөс 4, хариуцагчийн итгэмжлэгдсэн төлөөлөгчөөс 0, гуравдагч этгээдээс 0, нэхэмжлэгчийн өмгөөлөгчөөс 2, нэхэмжлэгчийн итгэмжлэгдсэн төлөөлөгчийн өмгөөлөгчөөс 0, нийт 17 нэхэмжлэл, тайлбар, хүсэлт, гомдлыг гаргажээ.

Үүнээс харахад зохигч, тэдгээрийн итгэмжлэгдсэн төлөөлөгч, өмгөөлөгчид хамгийн ихээр буюу 5 хүсэлт, шүүгчийн захирамжаар нотлох баримт гаргуулах 4 хүсэлт гаргажээ.

Хүснэгт 9-13-ыг дүгнэвэл зохигчоос хүсэлт гаргах, шүүгчийн захирамжаар нотлох баримт гаргуулах ажиллагаа хамгийн их хийгддэг байна.

3.8. Судалгааны тайланд хамруулсан хэрэг тус бүрээр бүртгэгдсэн ажиллагаа болон зарцуулсан хоногийг дэлгэрүүлье.

Гэр бүлийн хэрэг:

1. Гэрлэлт шүүхийн журмаар цуцлах, хүүхдийн асрамж, хүүхдийн тэтгэмж тогтоох, гэр бүлийн дундын эд хөрөнгийн ногдох хэсгийг гаргуулах хэргийн тухайд: Уг хэрэг нь 1 хавтас 191 хуудастай, шүүхээс 61 ажиллагааг хийж гүйцэтгэсэн байх ба 345 хоног зарцуулагджээ.

2. Гэрлэлт цуцлах, хүүхдийн тэтгэмж тогтоолгох хэргийн тухайд: Уг хэрэг нь 1 хавтас 172 хуудастай, шүүхээс 59 ажиллагааг хийж гүйцэтгэсэн байх ба 549 хоног зарцуулагджээ.

3. Гэрлэлт цуцлуулах, хүүхдийн асрамж, тэтгэлэг тогтоолгох хэргийн тухайд: Уг хэрэг нь 2 хавтас 321 хуудастай, шүүхээс 161 ажиллагааг хийж гүйцэтгэсэн байх ба 958 хоног зарцуулагджээ.

Гэрлэлтийн 3 хэрэг 3-уулаа олон хоног зарцуулагдсан хэргүүд байна.

Иргэний хэрэг:

1. Ажил гүйцэтгэх гэрээний үүргийн биелэлтэд үл хөдлөх хөрөнгө захиалгаар барих гэрээний төлбөрийн үлдэгдэл болон алдагдал гаргуулах хэргийн тухайд: Уг хэрэг нь 1 хавтас 124 хуудастай, шүүхээс 53 ажиллагааг хийж гүйцэтгэсэн байх ба 427 хоног зарцуулагджээ.

2.Ажил гүйцэтгэх гэрээний үүргийн биелэлтэд гэрээний төлбөр гаргуулах гаргуулах хэргийн тухайд: Уг хэрэг нь 1 хавтас 109 хуудастай, шүүхээс 42 ажиллагааг хийж гүйцэтгэсэн байх ба 274 хоног зарцуулагджээ.

3.Ажил гүйцэтгэх гэрээний үүргийн биелэлтэд барилга барихад зарцуулсан барилгын материалын зардлыг гаргуулах хэргийн тухайд: Уг хэрэг нь 6 хавтас 1446 хуудастай, шүүхээс 387 ажиллагааг хийж гүйцэтгэсэн байх ба 1489 хоног зарцуулагджээ.

Уг хэрэг хамгийн олон ажиллагаа хийгдсэн, хамгийн олон хоног зарцуулсан хэрэг байна.

4.Эрүүгийн хэрэг хянан шийдвэрлэх ажиллагааны улмаас үчирсан хохиролд 1,797,103,396 төгрөг гаргуулах хэргийн тухайд: Уг хэрэг нь 2 хавтас 307 хуудастай, шүүхээс 45 ажиллагааг хийж гүйцэтгэсэн байх ба 118 хоног зарцуулагджээ.

5.Зээлийн гэрээний үүргийн биелэлтэд төлбөр гаргуулах, үүргийн гүйцэтгэлийн барьцаа хөрөнгөөс төлбөр гаргуулах хэргийн тухайд: Уг хэрэг нь 2 хавтас 347 хуудастай, шүүхээс 110 ажиллагааг хийж гүйцэтгэсэн байх ба 826 хоног зарцуулагджээ.

6.Зээлийн гэрээний үүргийн биелэлтэд 95,438,325/91 төгрөг гаргуулах хэргийн тухайд: Уг хэрэг нь 1 хавтас 114 хуудастай, шүүхээс 59 ажиллагааг хийж гүйцэтгэсэн байх ба 238 хоног зарцуулагджээ.

7.Ажил гүйцэтгэх гэрээний үүргийн биелэлтэд 30,000,000 төгрөг гаргуулах хэргийн тухайд: Уг хэрэг нь 3 хавтас 530 хуудастай, шүүхээс 162 ажиллагааг хийж гүйцэтгэсэн байх ба 1504 хоног зарцуулагджээ.

Уг хэрэг хяналтын шатны шүүх хүртэл хянагдаж хялбаршуулсан журмаар шийдвэрлэгдсэн байх бөгөөд хамгийн олон ажиллагаа хийгдсэн, хамгийн олон хоног зарцуулсан хэрэг байна.

8.Хамтран ажиллах гэрээний үүргийн биелэлтэд 11,109,060 төгрөг, хэтэрсэн хугацааны хүү 5,554,530 төгрөг, нийт 16,663,590 төгрөгийг гаргуулах хэргийн тухайд: Уг хэрэг нь 1 хавтас 157 хуудастай, шүүхээс 91 ажиллагааг хийж гүйцэтгэсэн байх ба 441 хоног зарцуулагджээ.

Уг хэргийн хувьд шүүхээс гаргасан эрхийн акт 5 буюу 27,8 хувь хамгийн бага үзүүлэлттэй байна.

9.Зээлийн гэрээний үүргийн биелэлтэд 20,680,000 төгрөгийг гаргуулах хэргийн тухайд: Уг хэрэг нь 1 хавтас 217 хуудастай, шүүхээс 68 ажиллагааг хийж гүйцэтгэсэн байх ба 441 хоног зарцуулагджээ.

10. Хамтран ажиллах гэрээний үүргийн биелэлтэд 100,000,000 төгрөг гаргуулах хэргийн тухайд: Уг хэрэг нь 2 хавтас 359 хуудастай, шүүхээс 143 ажиллагааг хийж гүйцэтгэсэн байх ба 708 хоног зарцуулагджээ.

11.Эрүүл мэндэд үчирсан хохирол болох 13,455,482 төгрөг гаргуулах хэргийн тухайд: Уг хэрэг нь 2 хавтас 516 хуудастай, шүүхээс 174 ажиллагааг хийж гүйцэтгэсэн байх ба 648 хоног зарцуулагджээ.

12. Ажил гүйцэтгэх гэрээний үүргийн биелэлтэд алданги 263,330,000 төгрөг гаргуулах хэргийн тухайд: Уг хэрэг нь 1 хавтас 209 хуудастай, шүүхээс 79 ажиллагааг хийж гүйцэтгэсэн байх ба 431 хоног зарцуулагджээ.

13. Зээлийн гэрээний үүргийн биелэлтэд 32,979,743/99 төгрөг гаргуулах хэргийн тухайд: Уг хэрэг нь 1 хавтас 119 хуудастай, шүүхээс 50 ажиллагааг хийж гүйцэтгэсэн байх ба 295 хоног зарцуулагджээ.

14. Гэрээний үүргээ биелүүлж, барилгын ажил эхлүүлэх зөвшөөрөл гаргуулахыг даалгах хэргийн тухайд: Уг хэрэг нь 1 хавтас 199 хуудастай, шүүхээс 70 ажиллагааг хийж гүйцэтгэсэн байх ба 310 хоног зарцуулагджээ.

15. Зээлийн гэрээний үүргийн биелэлтэд нөхөн төлбөр гаргуулах хэргийн тухайд: Уг хэрэг нь 3 хавтас 520 хуудастай, шүүхээс 186 ажиллагааг хийж гүйцэтгэсэн байх ба 643 хоног зарцуулагджээ.

16. Ажил гүйцэтгэх гэрээний үүргийн биелэлтэд төлбөр гаргуулах хэргийн тухайд: Уг хэрэг нь 3 хавтас 548 хуудастай, шүүхээс 71 ажиллагааг хийж гүйцэтгэсэн байх ба 359 хоног зарцуулагджээ.

17. Хохирол, нөхөн олговрыг олгуулах хэргийн тухайд: Уг хэрэг нь 1 хавтас 59 хуудастай, шүүхээс 20 ажиллагааг хийж гүйцэтгэсэн байх ба 91 хоног зарцуулагджээ.

18. Түрээсийн гэрээг цуцлан түрээсийн эд хөрөнгийг албадан чөлөөлүүлэх, гүйцэтгээгүй үүрэг болох 25.999.541 төгрөгийг хариуцагчаас гаргуулах хэргийн тухайд: Уг хэрэг нь 3 хавтас 855 хуудастай, шүүхээс 162 ажиллагааг хийж гүйцэтгэсэн байх ба 448 хоног зарцуулагджээ.

19. Төлбөр гаргуулах хэргийн тухайд: Уг хэрэг нь 1 хавтас 220 хуудастай, шүүхээс 93 ажиллагааг хийж гүйцэтгэсэн байх ба 429 хоног зарцуулагджээ.

Хөдөлмөрийн хуулиар шийдвэрлэсэн хэрэг:

1. Албан тушаалд эгүүлэн томилуулах, учирсан хохирол болон цалингийн зөрүүг нөхөн төлүүлэх хэргийн тухайд: Уг хэрэг нь 1 хавтас 307 хуудастай, шүүхээс 78 ажиллагааг хийж гүйцэтгэсэн байх ба 371 хоног зарцуулагджээ.

2. Ажлаас үндэслэлгүй халагдсан болохыг тогтоолгож, нөхөн олговор гаргуулах хэргийн тухайд: Уг хэрэг нь 1 хавтас 211 хуудастай, шүүхээс 56 ажиллагааг хийж гүйцэтгэсэн байх ба 346 хоног зарцуулагджээ.

3. Ажлаас үндэслэлгүй халагдсан болохыг тогтоолгох хэргийн тухайд: Уг хэрэг нь 3 хавтас 519 хуудастай, шүүхээс 92 ажиллагааг хийж гүйцэтгэсэн байх ба 617 хоног зарцуулагджээ.

4. Ажилд эргүүлэн тогтоолгох хэргийн тухайд: Уг хэрэг нь 2 хавтас 302 хуудастай, шүүхээс 37 ажиллагааг хийж гүйцэтгэсэн байх ба 96 хоног зарцуулагджээ.

5. Ажилд эргүүлэн тогтоолгох хэргийн тухайд: Уг хэрэг нь 2 хавтас 320 хуудастай, шүүхээс 93 ажиллагааг хийж гүйцэтгэсэн байх ба 887 хоног зарцуулагджээ.

6. Ажилд эргүүлэн тогтоолгох хэргийн тухайд: Уг хэрэг нь анхан шатны шүүхэд хялбаршуулсан журмаар шийдвэрлэгдсэн, 1 хавтас 208 хуудастай, шүүхээс 48 ажиллагааг хийж гүйцэтгэсэн байх ба 201 хоног зарцуулагджээ.

Шийдвэр гүйцэтгэлийн хуулиар шийдвэрлэсэн хэрэг:

1. Үнэлгээ хүчингүй болгуулах хэргийн тухайд: Уг хэрэг нь анхан шатны шүүхэд хялбаршуулсан журмаар шийдвэрлэгдсэн, 1 хавтас 169 хуудастай, шүүхээс 65 ажиллагааг хийж гүйцэтгэсэн байх ба 398 хоног зарцуулагджээ.

2. Үнэлгээ хүчингүй болгуулах хэргийн тухайд: Уг хэрэг нь анхан шатны шүүхэд хялбаршуулсан журмаар шийдвэрлэгдсэн, 1 хавтас 233 хуудастай, шүүхээс 65 ажиллагааг хийж гүйцэтгэсэн байх ба 398 хоног зарцуулагджээ.

Цагаатгалын нөхөн олговрын хуулиар шийдвэрлэсэн хэрэг:

1. Нэр төр сэргээлгэх, хэлмэгдсэнд тооцуулан цагаатгах хэргийн тухайд: Уг хэрэг нь анхан шатны шүүхэд хялбаршуулсан журмаар шийдвэрлэгдсэн, 1 хавтас 59 хуудастай, шүүхээс 19 ажиллагааг хийж гүйцэтгэсэн байх ба 103 хоног зарцуулагджээ.

ДӨРӨВ. ДҮГНЭЛТ

4.1. Бага үнийн дүнтэй, хялбаршуулсан журмаар шийдвэрлэсэн, ердийн журмаар шийдвэрлэсэн иргэний хэргийн хавтаст хэрэгт хийсэн баримт бичгийн судалгааны тайланг уншиж судаллаа.

Бага үнийн дүнтэй хэрэг дээр 6 буюу цөөн хэрэг, хялбаршуулсан журмаар шийдвэрлэгдсэн 16 хэрэг, ердийн журмаар шийдвэрлэсэн 31 хэрэг судалгаанд хамрагджээ.

Бага үнийн дүнтэй иргэний хэргийг шийдвэрлэсэн судалгааны тайлангийн бүтэц нь хэргийн ерөнхий мэдээлэл, нэхэмжлэлийн товч утга, хавтаст хэрэгт авагдсан баримт, хийгдсэн ажиллагаа шатлал тус бүрээр, хэрэг хянан шийдвэрлэсэн хугацаа, хэрэг хянан шийдвэрлэх ажиллагааны төрөл, нийт хийгдсэн ажиллагаа, ажиллагаанд зарцуулсан нийт хугацаа гэсэн үзүүлэлтээр гаргажээ.

Хялбаршуулсан журмаар шийдвэрлэсэн судалгааны тайлангийн бүтэц нь хэрэг хянан шийдвэрлэсэн хугацаа, хэргийн ерөнхий мэдээлэл, нэхэмжлэлийн товч утга, хавтаст хэрэг доторх баримтын задаргаа, хийгдсэн ажиллагаа шатлал тус бүрээр, хэргийн төрлөөр хэрэг хянан шийдвэрлэсэн хугацаа, хэрэг хянан шийдвэрлэх ажиллагааны төрөл, нийт хийгдсэн ажиллагаа, ажиллагаанд зарцуулсан нийт хугацаа гэсэн үзүүлэлтээр гаргажээ.

Ердийн журмаар шийдвэрлэсэн иргэний хэргийн хавтаст хэрэгт хийсэн баримт бичгийн судалгааг хэргийн ерөнхий мэдээлэл, нэхэмжлэлийн товч утга, хэргийн төрөл, иргэний хэрэгт эзэлж байгаа гэрээний төрлийг хувиар, хавтаст хэрэг доторх баримтын задаргаа, хавтаст хэрэгт хийгдсэн ажиллагаа шүүхийн шатлал тус

бүрээр, хэргийн төрлөөр хэрэг хянан шийдвэрлэсэн хугацаа, хэрэг хянан шийдвэрлэх ажиллагааны төрөл, нийт хийгдсэн ажиллагаа, ажиллагаанд зарцуулсан нийт хугацаа, зохигч /субъект/-оос гаргасан хүсэлт, тайлбар, гомдлын тоо гэсэн үзүүлэлтээр гаргажээ.

Бага үнийн дүнтэй хэрэг, хялбаршуулсан журмаар шийдвэрлэгдсэн хэрэг, ердийн журмаар шийдвэрлэгдсэн хэрэг дээр гаргасан үзүүлэлт тус бүрийн дор судалгааны тоон үзүүлэлтийг үгээр илэрхийлж, дүгнэлтийг бичих гэж хичээсэн болно.

Иймд зөвхөн энэхүү дүгнэлтээр хязгаарлагдахгүйгээр хууль зүйн дүгнэлтийг бүхэлд нь уншихыг зөвлөө.

Эдгээр 3 судалгааны тайлангийн хэргийн дотор харагдаж буй дүр зураг ижилхэн байна. Өөрөөр хэлбэл хавтаст хэрэг доторх баримтын задаргаанд зохигчийн гаргаж өгсөн нэхэмжлэл, тайлбар, хүсэлт, гомдол хамгийн бага хувийг эзэлсэн. Түүний дараа зохигчоос гаргасан нотлох баримт орж байна. Шүүхээс гаргасан эрхийн акт, баримт, шүүхийн шаардсанаар гаргасан нотлох баримт зэрэг нь хамгийн их хувийг эзэлсэн байна.

Хавтаст хэргийн тоо их байх тусмаа шүүхээс гарч буй эрхийн акт олон, хийгдсэн ажиллагаа болон зарцуулсан хоног их байна.

Судалгаанд хамруулсан хэргийн дийлэнх хувь нь анхан шатны шүүхээр шийдвэрлэгдэж дууссан, хийгдсэн ажиллагааны хувьд анхан шатны шүүх дээр ихэнх ажиллагаа хийгдсэн байна.

Хэрэг хянан шийдвэрлэх ажиллагааны 1-р үе шат “Иргэний хэрэг үүсгэх эсэхийг шийдвэрлэх шат”-нд хамгийн бага хугацаа зарцуулдаг бол 2-р үе шат “Хэрэг үүсгэснээс хэргийг шүүх хуралдаанаар хэлэлцүүлэх шийдвэр гаргах хүртэлх хугацааны ажиллагаа”, 3-р үе шат “Хэргийг шүүх хуралдаанаар хэлэлцэхэд бэлтгэх, хэлэлцэх үе шат”-нд, 4-р үе шат “Хэргийг эцэслэн шийдвэрлэсний дараах ажиллагаа”-нд хамгийн олон хоногийг зарцуулсан байна.

Иймд дараах дүгнэлтийг дэвшүүлж байна.

1. Иргэний хэрэг шүүхэд хянан шийдвэрлэх тухай хуулийн 25 дугаар зүйл. Зохигчийн эрх үүрэг, 38 дугаар зүйл. Нотлох баримт гаргах ба цуглуулах, бүрдүүлэх заалтуудыг шинэчилсэн найруулгын төсөлд зохигчоор өөрсдөөр нь нотлох баримт гаргуулах илүү оновчтой хувилбарыг оруулж өгөх, эсвэл нотлох баримт гаргаж өгөхгүй байгаа зохигчид хариуцлага хүлээлгэх хуулийн заалт Зөрчлийн хуульд нэмж оруулах.

2. Шүүхээс гарч буй хүсэлтийн дийлэнх хэсэг нь шүүх хуралдаан хойшлуулах байсантай холбогдулан Иргэний хэрэг шүүхэд хянан шийдвэрлэх тухай хуулийн шинэчилсэн найруулгын төсөлд шүүх хуралдаан хойшлуулах зохигчийн эрхийг хязгаарласан заалт оруулж өгөх.

3. Иргэний хэрэг шүүхэд хянан шийдвэрлэх тухай хуулийн шинэчилсэн найруулгын төсөлд давж заалдах болон хяналтын шатны шүүхийн хэрэг хянан шийдвэрлэх ажиллагааны хугацааг хэрхэн сунгах талаар зохицуулалт нэмж оруулах.

4.Иргэний хэргийн хувьд анхан шатны шүүх дээр ихэнх хэрэг шийдвэрлэгдсэн байх тул Монгол улсын шүүхийн тухай хуулийн 13 дугаар зүйлийн 13.3-т “Шүүхийг шүүн таслах ажиллагааны төрлөөр дагнан байгуулж болох бөгөөд ...” гэж заасны дагуу бага үнийн дүнтэй хэргийн, гэр бүл, хөдөлмөрийн гэх мэт дагнасан төрлөөр шүүх байгуулах.

5.Шүүхэд итгэх иргэдийн итгэлийг нэмэгдүүлэх, иргэдийн эрх зүйн боловсролыг нэмэгдүүлэх.

6.Хэрэг хянан шийдвэрлэх ажиллагааны 2-4-р үе шатуудад хамгийн их ажиллагаа хийгдэж, хамгийн олон хоногийг зарцуулж байгаа тул иргэний хэргийн анхан шатны шүүгчийн орон тоог нэмэгдүүлэх.

7.Ердийн журмаар шийдвэрлэсэн хэргийн 4-р үе шатанд хамгийн их хугацаа зарцуулсантай холбоотойгоор Иргэний хэрэг шүүхэд хянан шийдвэрлэх тухай шинэчилсэн найруулгын төсөлд хугацааны талаар нарийвчилсан зохицуулалт оруулах.

8.Хэрэгт хавсаргаж буй баримт /хэргийн хөдөлгөөний аргачлалаар батлагдсан/ хавтаст хэрэг дотор тодорхой хэмжээгээр эзлэх хувь өндөр байгаа тул гадаад орнуудын туршлагыг судалж, нэвтрүүлэх.

9.Мэдээлэл технологи асар хурдтай хөгжиж байгаа цаг үетэй хөл нийлүүлэн шүүх хуралдааны тэмдэглэлийг дуу болон дүрс бичлэгийн монгол яриаг бичвэрт буулгах “Чимэгэ” систем-ийг нийт шүүхэд нэвтрүүлэх.

Шүүхэд “Чимэгэ” систем нэвтэрвэл шүүгчийн шийдвэр бичихэд зарцуулдаг хугацаа ч багасаж, шүүхийн ачаалал тодорхой хэмжээгээр буурах магадлалтай гэж үзэж байна.

-000-

**Тав. АНХАН ШАТНЫ ШҮҮХИЙН ХЯНАН ШИЙДВЭРЛЭСЭН ХЭРГИЙН
ТООНД НӨЛӨӨЛЖ БУЙ ХҮЧИН ЗҮЙЛИЙН ШИНЖИЛГЭЭ**

Шүүхийн ерөнхий зөвлөлийн 2022 оны 58 дугаар тогтоолоор батлагдсан шалгуур үзүүлэлтэд хамаарах өгөгдөлд хийсэн суурь судалгаа /цаашид Үндсэн тайлан гэх/-ны Гуравдугаар бүлэг “Шүүхэд шийдвэрлэсэн хэргийн тогтолцооны шинжилгээ”, Дөрөвдүгээр бүлэг “Шаардлагатай шүүгчийн тооны тооцоо”-р шүүхэд хянан шийдвэрлэж байгаа хэргийн тоо жилд нэмэгдэж байгаа хэмжээ болон ажиллах шаардлагатай шүүгчийн тооны тооцоонд хамаарах дараах үр дүн гарсан байна.

Нэг. 1 шүүгч 1 жилд хянан шийдвэрлэсэн хэргийн тооны өөрчлөлт

1.1. Анхан шатны шүүх

№	Хэргийн төрөл	Нийслэл, дүүрэг		Аймаг	Сум дунд
		Төвийн дүүрэг	Захын дүүрэг		
1	Эрүү	0.5	0.1	1	0.03
2	Зөрчил	9	0.5	2	0.4
3	Иргэн	0.3	1	2	1
4	Захиргаа	0.07		-0.13	-

Хүснэгт 212 Үндсэн тайлангийн бүлэг 3-т дурдсан гол хэсгийн шинжилгээгээр тодорхойлогдсон нэг шүүгчийн нэг жилд хянан шийдвэрлэсэн хэргийн тооны өөрчлөлт, анхан шатны шүүхээр

Хүснэгтээс харвал хамгийн ихдээ зөрчлийн хэрэг шүүгчид нэг жил тутамд 9 хэргээр нэмэгдэж байгаа бол аймаг дахь захиргааны хэргийн анхан шатны шүүхэд шийдвэрлэсэн хэргийн тоо буурсан дүнтэй байна.

№	Хэргийн төрөл	2024 онд			
		Төвийн дүүрэг	Захын дүүрэг	Аймаг	Сум дунд
1	Эрүү	1-2 хэрэг	0.3 хэрэг	3 хэрэг	0.09
2	Зөрчил	27 хэрэг	1-2 хэрэг	6 хэрэг	1.2 хэрэг
3	Иргэн	1 хэрэг	3 хэрэг	6 хэрэг	3 хэрэг
4	Захиргаа	0.21 хэрэг		-0.39	-

Хүснэгт 213 Үндсэн тайлангийн бүлэг 3-т дурдсан гол хэсгийн шинжилгээгээр тодорхойлогдсон үр дүнг ашиглаж тооцсон хандлагын тооцоо, анхан шатны шүүх, 3 жилээр

2017-2021 оны хоорондох 5 жилийн динамикийн хувьд нэг шүүгч нэг жилд шийдвэрлэсэн хэргийн өөрчлөлтийн дүнгээр 2022-2024 оны дүнг тодорхойлон гаргавал шүүгч нэмэх шаардлага үүсэхээргүй байна. Үндсэн тайлангийн шинжилгээний үр дүн нь 2-3 жилдээ хадгалагдах мэдээлэл агуулах боломжтой, харин түүнээс хойших жилүүдэд тооцооллыг дахин хийх шаардлага үүсэхээр байна.

1.2. Давж заалдах шатны шүүх

№	Хэргийн төрөл	Нийслэл	Орхон, Дархан-Уул	
			Орхон,	Бусад аймаг
1	Эрүү	0.7	0.7	0.7
2	Зөрчил	0.01	0.2	0.1
3	Иргэн	0.04	-0.7	-0.7
4	Захиргаа	-0.7	-	-

Хүснэгт 214 Үндсэн тайлангийн бүлэг 3-т дурдсан гол хэсгийн шинжилгээгээр тодорхойлогдсон нэг шүүгчийн нэг жилд хянан шийдвэрлэсэн хэргийн тооны өөрчлөлт, давж заалдах шатны шүүхээр

Давж заалдах шатны шүүх нь хамгийн ихдээ 1 шүүгчид 1 жилд шийдвэрлэсэн эрүүгийн 1 хэрэг нэмэгдэх, харин захиргааны хэрэг мөн аймаг дахь шүүхийн иргэний хэрэг тус тус буурахаар байна.

№	Хэргийн төрөл	2024 онд		
1	Эрүү	2 хэрэг	2 хэрэг	2.1 хэрэг
2	Зөрчил	0.03 хэрэг	0.6 хэрэг	0.3 хэрэг
3	Иргэн	0.12 хэрэг	-2 хэрэг	-2 хэрэг
4	Захиргаа	-2 хэрэг	-	-

Хүснэгт 215 Үндсэн тайлангийн бүлэг 3-т дурдсан гол хэсгийн шинжилгээгээр тодорхойлогдсон үр дүнг ашиглаж тооцсон хандлагын тооцоо, давж заалдах шатны шүүх, 3 жилээр

2017-2021 оны хоорондох 5 жилийн динамикийн хувьд нэг шүүгч нэг жилд шийдвэрлэсэн хэргийн өөрчлөлтийн дүнгээр 2022-2024 оны дүнг тодорхойлон гаргавал шийдвэрлэсэн дундаж хэрэг буюу Нийслэлийн давж заалдах шатны шүүхийн шүүгчийн эрүүгийн 39, зөрчлийн 7, иргэн 103, захиргааны 62 хэрэг нэмэгдэх үр дагавар үүсэхээргүй байна. Үндсэн тайлангийн шинжилгээний үр дүн нь 3 жилдээ хадгалагдах мэдээлэл агуулах боломжтой, харин түүнээс хойших жилүүдэд тооцооллыг дахин хийх шаардлага үүсэхээр байна.

Хоёр. Шүүх бүрд шаардлагатай шүүгчийн орон тооны тооцоо

2.1. Төвийн 6 дүүргийн шүүх

№	Шүүхийн нэр	анхан шат					
		эрүү		Иргэн			
		ажиллаж байгаа	шаардлагатай	зөрүү	ажиллаж байгаа	шаардлагатай	зөрүү
1	Баянзүрх	10.6	22.2	11.6	16.4	24.6	8.2
2	Чингэлтэй	7.2	10.9	3.7	11.8	15.3	3.5
3	Сүхбаатар	7.5	11.6	4.1	11.5	16.1	4.6
4	Баянгол	8.6	11.9	3.3	14.4	18.7	4.3
5	Хан-Уул	7	9.8	2.8	11	17.6	6.6
6	Сонгинохайрхан	9.2	14.8	5.6	12	16.8	4.8
	Дүн	50.1	81.3	31.2	77.1	109.2	32.1

Хүснэгт 216 Үндсэн тайлангийн бүлэг 4-т дурдсан ажиллах шаардлагатай шүүгчийн тооны тооцоо, төвийн 6 дүүргээр

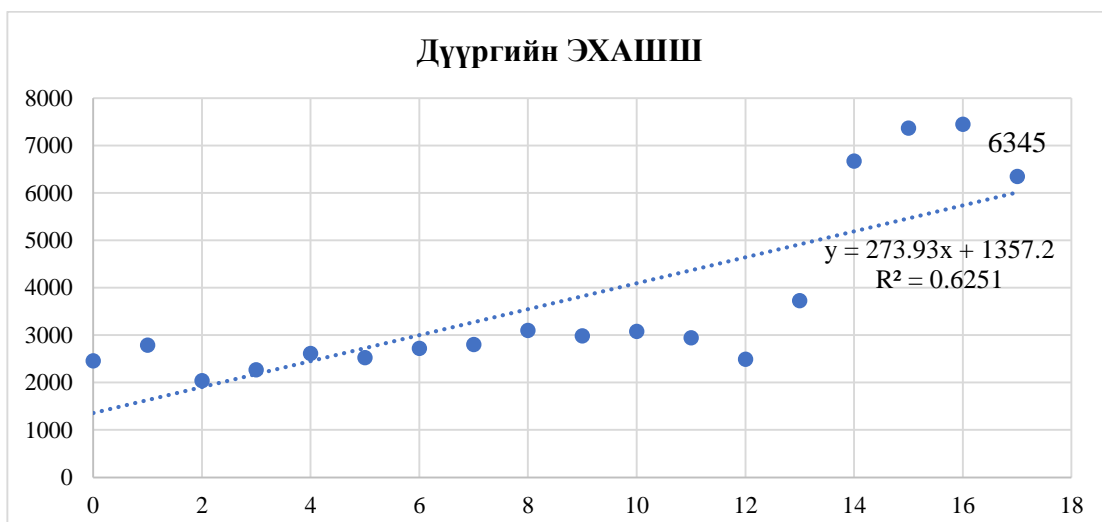
Үндсэн тайлангийн бүлэг 3 болон 4-ийн үр дүнг нэгтгэн дүгнэвэл төвийн 6 дүүргийн эрүүгийн хэргийн анхан шатны шүүхэд шаардлагатай болох 31 шүүгчийн тоо нь ирэх 3 жилд нэмэгдэх эсэх хандлагыг судалгааг гүйцэтгэсэн талаас тодруулахад “төвийн дүүргийн 1 шүүгчид нэг жилд эрүүгийн 1-2 хэрэг л нэмэгдэх тул ирэх 3 жилдээ энэ тооцоо хадгалагдана гэсэн” тайлбарыг өгч байна. Тухайлбал, Баянзүрх дүүрэгт өнгөрсөн 5 жилийн динамикийн хувьд 10.6 шүүгч /чөлөө авсан, өвдсөн гэх мэт шалтгаанаар ажиллаагүй шүүгчийн тоо хасагдсан дүн/ ажилласан гэж үзвэл нэмээд 11.6 шүүгч шаардлагатай байна. Нийтдээ 22-23 шүүгчийн бүрэлдэхүүнтэйгээр 2022-2024 онд ажиллахад орон тооны дутагдал үүсэхээргүй байна.

Энэ мэтчилэн бусад дүүрэг, аймаг, сум дунд, давж заалдах шатны шүүхэд шаардлагатай шүүгчийн тоо ирэх 3 жилд хангалттай гэж үзээд орон тоог тогтоохдоо Үндсэн тайлангийн бүлэг 2 дахь шүүх бүрээр ажиллавал зохих шүүгчийн тооны тооцоог ашиглах боломжтой байна.

Гурав. Анхан шатны шүүхүүдэд шийдвэрлэсэн хэргийн тооны хугацаанаас хамаарсан хандлага

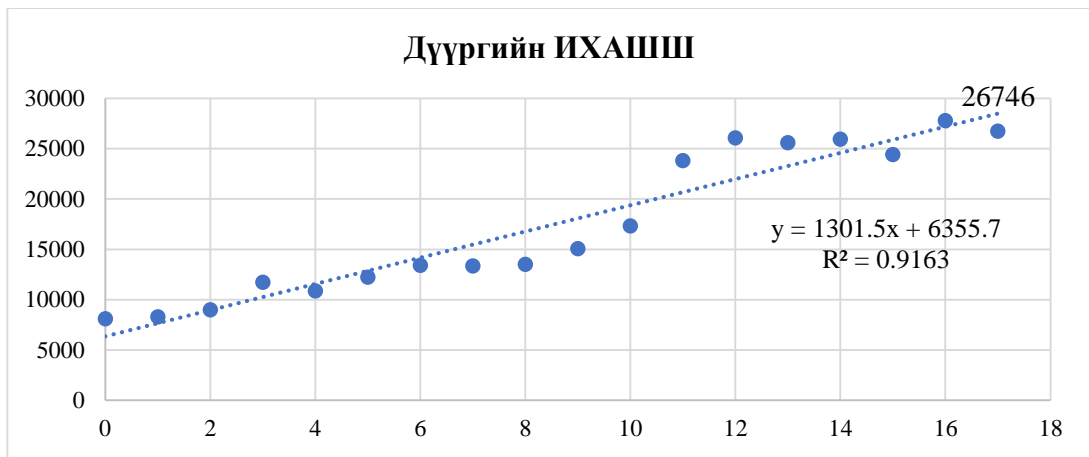
3.1. Нийслэл

Эрүү болон иргэний хэргийн хувьд шүүхийн бүтэц, зохион байгуулалтын өөрчлөлтөөс шалтгаан 18 жилийн динамик өгөгдөл шүүх бүрээр гарахгүй байгаатай холбоотойгоор хугацааны цуваанд шинжилгээ хийж, хандлагыг тодорхойлох боломжгүй байна. Харин Нийслэл дэх нийт хэмжээгээр 2004-2021 оны өгөгдөлд шинжилгээ хийж эрүү, иргэн, захиргааны хэргийн анхан шатны шүүхийн хувьд загварыг тооцох боломжтой байна.

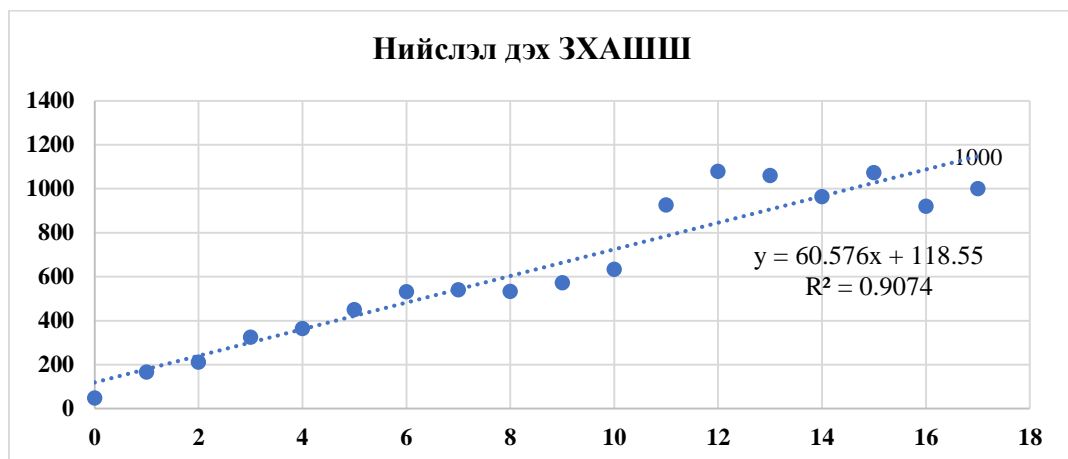
Зураг 1 ДЭХАШШ-ийн шийдвэрлэсэн хэргийн тооны хугацаанаас хамаарсан загвар

Нийт 9 дүүргийн хэмжээнд жил тутам 274 эрүүгийн хэрэг нэмэгдэх хугацааны нөлөөлөл 63 хувьтай тодорхойлогдсон байна. Бусад хүчин зүйлийн нөлөө 37 хувьтай байгаа тул энэ загвараар тооцогдсон хугацаанаас хамаарсан шийдвэрлэсэн хэргийн тооны өсөлтийг бодлого шийдвэрт ашиглахдаа анхаарч бусад нөлөөллийг анхаарч үзэх шаардлагатай байна.

Зураг 2 ДИХАШШ-ийн шийдвэрлэсэн хэргийн тооны хугацаанаас хамаарсан загвар

Нийт 9 дүүргийн хэмжээнд жил тутам 1302 иргэний хэрэг нэмэгдэх хугацааны нөлөөлөл 91 хувьтай тодорхойлогдсон байна. Бусад хүчин зүйлийн нөлөө 9 хувьтай байгаа тул энэ загвараар тооцогдсон хугацаанаас хамаарсан шийдвэрлэсэн хэргийн тооны өсөлтийг бодлого шийдвэрт ашиглах боломжтой байна.

Зураг 3 НДЗХАШШ-ийн шийдвэрлэсэн хэргийн тооны хугацаанаас хамаарсан загвар

Нийслэл дэх ЗХАШШ-ийн шийдвэрлэсэн хэргийн тоон нь хугацаанаас хамаарсан нөлөөлөл хүчтэй буюу 91 хувьтай гарсан байна. Энэ нь тус шүүхийн шийдвэрлэсэн хэрэг жилээс жилд нэмэгдэж, өсөх хандлагатай байгаа мэдээллийг өгч байна. Загварын утгаас харвал жил тутамд 61 хэрэг нэмэгдэх тооцоолол гарсан байна. Үндсэн тайланд дурдсанаар захиргааны хэргийн 1 шүүгч 1 жилд Улсын дунджаар 34 хэрэг шийдвэрлэж байгаа бөгөөд энэ тоог баримтлан Нийслэл дэх ЗХАШШ-д шаардлагатай шүүгчийн тоо тооцоход одоо ажиллаж байгаа шүүгч 18.5, шаардлагатай шүүгч 9.3 гэж гарсан. Нийт $18.5+9.3=27.8$ буюу 28 шүүгчийн орон тоо нь 2021 оны байдлаар шаардлагатай болсон шүүгчийн тоо юм. Иймд 2022-2026 онд шаардагдах тоог тооцож үзвэл жил тутамд 61 хэрэг нэмэгдэх зураг 3-р харуулсан тооцооллын дагуу ирэх 5 жилд $61*5=305$ хэрэг нэмэгдэж, $305/34=8.9$ буюу 5 жилийн дараа энэ шүүхэд дахин 9 шүүгч томилох шаардлага үүсэж, 2026 оны байдлаар энэ шүүхэд 37 шүүгч ажиллах хэрэгцээ, шаардлага үүсэхээр тооцоо гарч байна.

3.2. Аймаг

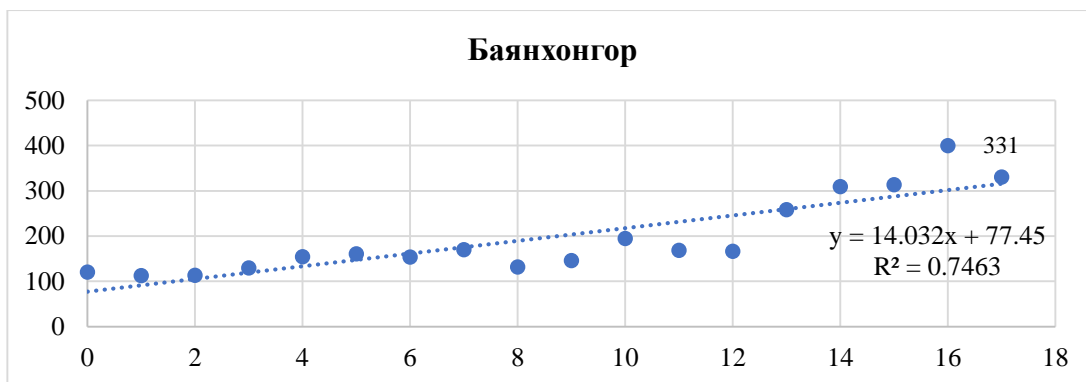
Аймаг дахь эрүү болон иргэний хэргийн АШШ-ийн шийдвэрлэсэн хэргийн тоонд хугацаанаас хамаарсан хандлагыг тооцохдоо хугацааны цувааны шинжилгээнд дата анализ ашиглан шугаман загвараар тодорхойлж үзэхэд дараах үр дүн гарлаа.

№	Шүүхийн нэр	эрүү			иргэн		
		нөлөөлөл хүчтэй	нөлөөлөл дунд	нөлөөлөл сул	нөлөөлөл хүчтэй	нөлөөлөл дунд	нөлөөлөл сул
1	Баян-Өлгий		0.4799				0.3341
2	Говь-алтай			0.1354			0.0648
3	Завхан			0.2152			0.0622
4	Увс			0.0003			0.1495
5	Ховд			0.2001			0.1533
6	Архангай			0.3294			0.3177
7	Баянхонгор	0.7463					0.3178
8	Булган			0.3394			0.1084
9	Орхон		0.5089			0.5852	
10	Хөвсгөл		0.5438				0.1664
11	Өвөрхангай			0.251			0.0778
12	Говь-сүмбэр		0.4374				0.0003
13	Дархан-Уул			0.0919			0.0338
14	Дорноговь		0.3753				0.0845
15	Дундговь			0.016			0.1621
16	Өмнөговь	0.7882					0.3397
17	Сэлэнгэ			0.0172		0.3727	
18	Төв		0.6883				0.3009
19	Дорнод		0.3901				0.24
20	Хэнтий			0.1936			0.0173
21	Сүхбаатар		0.6253				

Хүснэгт 217 Шийдвэрлэсэн хэрэгт нөлөөлөл хугацааны нөлөөлөл, аймаг дахь ЭХАШШ, ИХАШШ-ээр

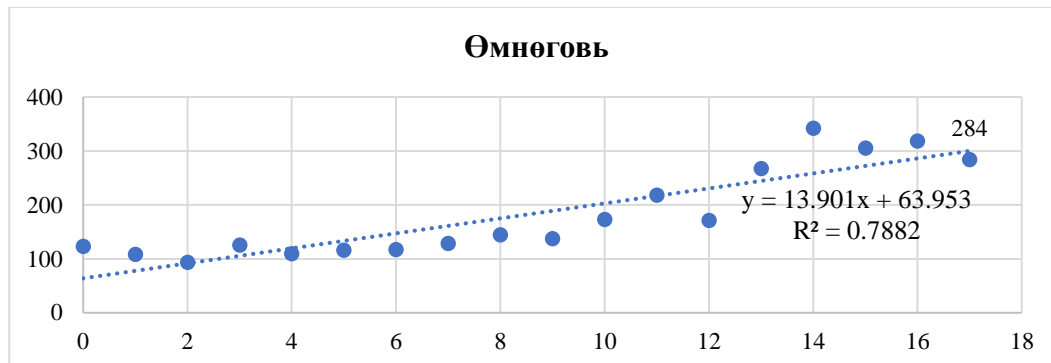
Сум дундын 8 шүүх байрлаж байгаа 7 аймгийн шүүхийн хугацаанаас хамаарсан загварыг гаргахдаа тухайн аймагт нь багтааж тооцсон. Сум дундын шүүх нь 2014 оноос хойш статистик мэдээлэл бүртгэж эхэлсэн байна. Иймд энэ хугацаанаас хойших мэдээллийг аймгийн хэмжээн дэх мэдээллээс салгахад аймгийн төв дээр байрлаж байгаа шүүхийн 2014 оноос хойших үзүүлэлт бүгд огцом бууралттай, уналттай байгаа тул дата анализ ашиглан тооцоолол хийж байгаа 18 жилийн динамикийн хувьд сум дундын шүүхийн мэдээллийг салгах боломжгүй байна.

Хугацаанаас хамаарсан загварын утгыг тайлбарлахдаа детерминацийн коэффициент 70 дээш хувьтай бол нөлөөлөл хүчтэй, 35-70-ын хооронд дунд зэрэг, 30-аас доош бол сул гэж үзнэ. Иймд аймаг дахь ЭХАШШ-ийн хувьд нөлөөлөл хүчтэй гарсан Баянхонгор, Өмнөговь аймгуудын хувьд шийдвэрлэсэн эрүүгийн хэргийн тооны хандлагыг загварын утгын дагуу үр дүн болгон ашиглах боломжтой. Харин дунд болон сул хамааралтай шүүхүүдийн хувьд бусад шалтгаан, нөхцөлийг агуулсан хүчин зүйлсийг тодорхойлох нь чухал байна.

Зураг 4 Баянхонгор аймаг дахь СДЭХАШШ-ийн шийдвэрлэсэн хэргийн тооны хугацаанаас хамаарсан загвар

Энэ аймагт жил тутамд шийдвэрлэх эрүүгийн хэрэг 14 хэргээр нэмэгдэх тооцоолол гарсан байна. Үндсэн тайлангийн бүлэг 4-т дурдсан ажиллах шаардлагатай шүүгчийн тоог харвал 4.1 байна. Иймд жил тутамд дунджаар 14 хэрэг өсөхөд 5 жилийн дараа 2021 онд шийдвэрлэсэн 331 хэрэг хугацаанаас хамаарсан хандлагын дагуу 75 хувийн нөлөөтэйгөөр 401 орчим хэрэг болох тооцоо гарч байна. Үндсэн тайлангийн бүлэг 2-т дурдсанаар аймаг дахь СДЭХАШШ-ийн нэг шүүгч нэг жилд Улсын дунджаар 89 хэрэг шийдвэрлэж байгаа тооцоо гарсан тул энэ аймгийн хувьд ирэх 5 жилийн хугацаанд 4 шүүгч ажиллахаас гадна мөн 1 шүүгч тодорхой хугацаагаар томилолтоор ажиллах шаардлага үүсэхээр байна. Шийдвэрлэсэн хэрэг 445-д хүрснээр 5 дахь шүүгчийн орон тоог зарлан ажиллуулах хэмжээнд хүрэхээр байна.

Зураг 5 Өмнөговь аймаг дахь СДЭХАШШ-ийн шийдвэрлэсэн хэргийн тооны хугацаанаас хамаарсан загвар

Энэ аймагт жил тутамд шийдвэрлэх эрүүгийн хэрэг 14 хэргээр нэмэгдэх тооцоолол гарсан байна. Үндсэн тайлангийн бүлэг 4-т дурдсан ажиллах шаардлагатай шүүгчийн тоог харвал 2.1 байна. Иймд жил тутамд дунджаар 14 хэрэг өсөхөд 5 жилийн дараа 2021 онд шийдвэрлэсэн 284 хэрэг хугацаанаас хамаарсан хандлагын дагуу 79 хувийн нөлөөтэйгөөр 354 орчим хэрэг болох тооцоо гарч байна. Энэ аймгийн хувьд ирэх 5 жилийн хугацаанд 3 шүүгч ажиллахад хангалттай байна.

Энэ мэтчилэн иргэний болон захиргааны хэргийн загварыг тооцож үзвэл энэ загвараар шийдвэрлэх хэргийн тооны тооцоолол үр дүн, ач холбогдол багатай байх шүүхүүд олон тоогоор гарч байгаа тул зөвхөн хугацаанаас хамаарсан загвар тодорхойлох, түүний үр дүнгээр шийдвэрлэсэн хэргийн тооны цаашдын хандлагыг

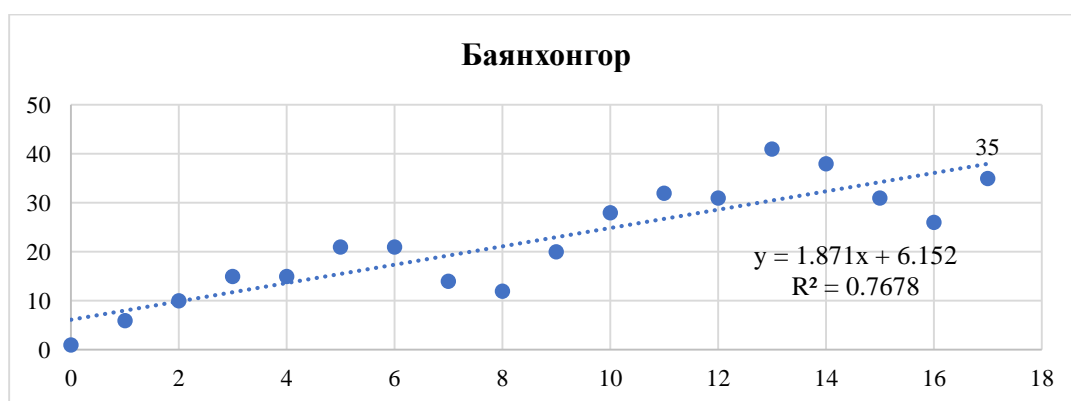
эрүү, иргэн, захиргааны хэргийн анхан болон завж заалдах шатны шүүхэд тооцох боломжгүй гэдэг нь тодорхой байна. Аймаг дахь иргэний хэргийн шүүхэд хугацааны нөлөөлөл дунд болон сул байгаа тул шалтгаан, нөхцөлийг сайтар судлах шаардлагатай байна.

Захиргааны хэргийн анхан шатны шүүхийн хугацаанаас хамаарсан загварын үр дүнг хүснэгтээр харуулбал:

№	Шүүхийн нэр	захиргаа		
		нөлөөлөл хүчтэй	нөлөөлөл дунд	нөлөөлөл сул
1	Баян-Өлгий		0.6007	
2	Говь-алтай		0.6663	
3	Завхан			0.3129
4	Увс		0.5748	
5	Ховд		0.5342	
6	Архангай		0.5627	
7	Баянхонгор	0.7678		
8	Булган		0.4489	
9	Орхон			0.0679
10	Хөвсгөл			0.1583
11	Өвөрхангай			0.0402
12	Говь-сүмбэр			0.2424
13	Дархан-Уул			0.3044
14	Дорноговь		0.5082	
15	Дундговь		0.5112	
16	Өмнөговь		0.5389	
17	Сэлэнгэ		0.3546	
18	Төв	0.7214		
19	Дорнод			0.3162
20	Хэнтий			0.217
21	Сүхбаатар			0.2433

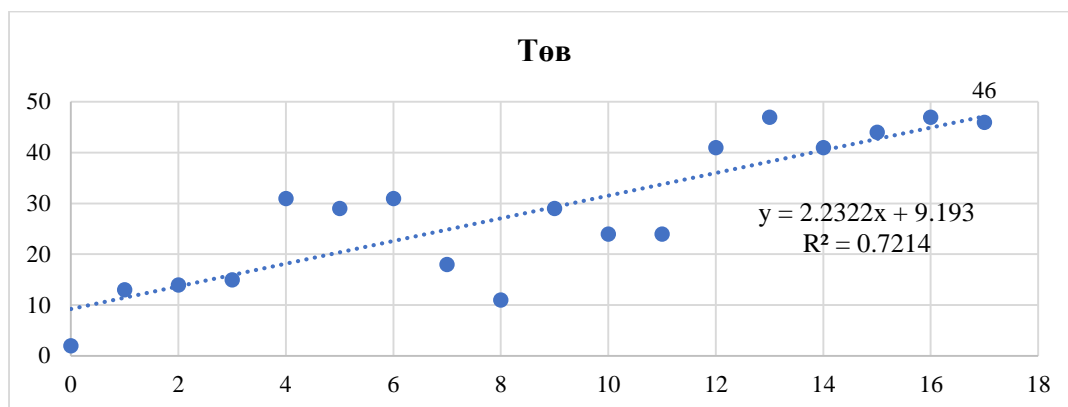
Хүснэгт 218 Шийдвэрлэсэн хэрэгт нөлөөлөл хугацааны нөлөөлөл, аймаг дахь ЗХАШШ-ээр

Загварын үр дүнг тайлбарлавал Баянхонгор болон Төв аймаг дахь ЗХАШШ-ийн шийдвэрлэсэн хэргийн тоонд хугацаанаас хамаарсан нөлөөлөл хүчтэй байна. Иймд эдгээр шүүхэд жил ирэх тутам шийдвэрлэсэн хэргийн тоо өсөх хандлагатай бөгөөд загварын утгыг дараах зургаар харуулбал:

Зураг 6 Баянхонгор аймаг дахь ЗХАШШ-ийн шийдвэрлэсэн хэргийн тооны хугацаанаас хамаарсан загвар

Энэ аймагт жил тутамд шийдвэрлэх захиргааны хэрэг 2 хэргээр нэмэгдэх тооцоолол гарсан байна. Үндсэн тайлангийн бүлэг 4-т дурдсан ажиллах шаардлагатай шүүгчийн тоог харвал 0.9 байна. Иймд жил тутамд дунджаар 2 хэрэг өсөхөд 5 жилийн дараа 2021 онд шийдвэрлэсэн 35 хэрэг хугацаанаас хамаарсан хандлагын дагуу 76 хувийн нөлөөтэйгөөр 45 орчим хэрэг болох тооцоо гарч байна. Үндсэн тайлангийн бүлэг 2-т дурдсанаар ЗХАШШ-ийн нэг шүүгч нэг жилд Улсын дунджаар 34 хэрэг шийдвэрлэж байгаа тооцоо гарсан тул энэ аймгийн хувьд ирэх жилүүдэд 1 шүүгч ажиллахаас гадна мөн 1 шүүгч тодорхой хугацаагаар томилолтоор ажиллах шаардлага үүсэхээр байна.

Зураг 7 Баянхонгор аймаг дахь ЗХАШШ-ийн шийдвэрлэсэн хэргийн тооны хугацаанаас хамаарсан загвар

Энэ аймагт жил тутамд шийдвэрлэх захиргааны хэрэг 2.2 хэргээр нэмэгдэх тооцоолол гарсан байна. Үндсэн тайлангийн бүлэг 4-т дурдсан ажиллах шаардлагатай шүүгчийн тоог харвал 1.2 байна. Иймд жил тутамд дунджаар 2.2 хэрэг өсөхөд 5 жилийн дараа 2021 онд шийдвэрлэсэн 46 хэрэг хугацаанаас хамаарсан хандлагын дагуу 72 хувийн нөлөөтэйгөөр 57 орчим хэрэг болох тооцоо гарч байна. Үндсэн тайлангийн бүлэг 2-т дурдсанаар ЗХАШШ-ийн нэг шүүгч нэг жилд Улсын дунджаар 34 хэрэг шийдвэрлэж байгаа тооцоо гарсан тул энэ аймгийн хувьд ирэх жилүүдэд 2 шүүгч ажиллахаар төлөвлөх эсвэл 1 шүүгч дээр мөн нэг шүүгчийг 3 улирлын хугацаатай томилолтоор ажиллуулах бодлого баримтлах нь зохимжтой байна.

Явцын дүгнэлт

Шинжилгээнд өгсөн 18 жилийн динамиктай өгөгдлөөс аймаг дахь шүүхүүдийн өгөгдөлд хугацаанаас хамаарсан загварыг тооцох боломжтой байсан. Харин нийслэлийн хэмжээнд Нийслэл дэх ЗХАШШ-ийн тооцоолол мөн дүүргийн шүүхийн хэмжээнд нэгтгэн тооцооллыг хийх боломжтой байна.

№	Шүүх	нөлөөлөл хүчтэй байгаа шүүх /70-100%/	нөлөөлөл дунд зэрэг байгаа шүүх /35-69%/	нөлөөлөл сул байгаа шүүх /0-34%/
---	------	---------------------------------------	--	----------------------------------

1	Аймаг дахь Сум дундын эрүүгийн хэргийн АШШ	Баянхонгор, Өмнөговь	Баян-Өлгий, Орхон, Хөвсгөл, Говьсүмбэр, Дорноговь, Төв, Дорнод, Сүхбаатар	Говь-алтай, Завхан, Увс, Ховд, Архангай, Булган, Өвөрхангай, Дархан-Уул, Дундговь, Сэлэнгэ, Хэнтий
2	Аймаг дахь Сум дундын иргэний хэргийн АШШ	-	Орхон, Сэлэнгэ	Баян-Өлгий, Говь-Алтай, Завхан, Увс, Ховд, Архангай, Баянхонгор, Булган, Хөвсгөл, Өвөрхангай, Говьсүмбэр, Дархан-Уул, Дорноговь, Дундговь, Өмнөговь, Төв, Дорнод, Хэнтий, Сүхбаатар
3	Аймаг дахь Захиргааны хэргийн АШШ	Баянхонгор, Төв	Баян-Өлгий, Алтай, Увс, Ховд, Архангай, Булган, Дорноговь, Дундговь, Өмнөговь, Сэлэнгэ	Завхан, Орхон, Хөвсгөл, Өвөрхангай, Говьсүмбэр, Дархан-Уул, Дорнод, Хэнтий, Сүхбаатар
4	Нийслэл	Нийслэл дэх ЗХАШШ	-	-

Хүснэгт 219 АШШ-ийн шийдвэрлэсэн хэргийн тоонд хугацаанаас хамаарсан нөлөөллийн хүч

Шинжилгээнээс харахад шийдвэрлэсэн хэргийн тоо нь Улсын дүнгээр тооцсон тооцоонд хугацаанаас хамаарсан нөлөөлөл хүчтэй байна. Харин орон нутгийн хэмжээн дэх дүнг салгаж, шүүх бүрээр тооцоход нөлөөлөл хүчтэй шүүхүүд цөөхөн байна. Энэ нь **нийслэлийн хувьд эрүү, иргэн, захиргааны хэргийн дүн өндөр, жилээс жилд өсөх хандлагатай болохыг илэрхийлж байгаа бол эсрэгээрээ орон нутгийн шүүхүүдэд шийдвэрлэсэн хэргийн тоо хугацаанаас хамаарч өснө эсвэл буурна гэсэн тооцооллыг шууд гаргах боломжгүй гэдгийг харуулж байна.**

Хугацаанаас хамаарсан нөлөөлөл хүчтэй байгаа шүүхүүдийн хувьд загварын үр дүнгээр шийдвэрлэсэн хэргийн тооны хандлагыг тооцож, судалгааг ашиглах боломжтой байгаа бол **нөлөөлөл дунд болон сул хамааралтай шүүхүүдийн хувьд хугацаанаас хамаарсан загвараас гарсан үр дүнг ашиглах боломж хязгаарлагдмал байна.** Эрүүгийн мөн захиргааны хэргийн хувьд Баянхонгор аймаг дахь шүүхийн шийдвэрлэсэн хэргийн тооны хугацаанаас хамаарсан загварын хамаарал 70 дээш хувийн буюу хүчтэй нөлөөтэй байна. Эндээс дүгнэхэд энэ аймгийн эрүү болон захиргааны хэргийн шүүхийн шийдвэрлэсэн хэргийн тоог прогноз хийж тооцоход бидэнд байгаа хугацааны мэдээлэл дангаараа 70 хүртэлх хувийг тайлбарлах боломжтой, өөрөөр хэлбэр жилээс жил гэсэн хугацаа нь өөрөө шийдвэрлэсэн хэргийн тоогоо тодорхойлох боломжийг 70 хүртэл хувьтай өгч чадаж байна.

Шүүхийн статистикаас харахад эрүү, иргэн, захиргааны аль ч хэрэгт хугацааны нөлөө бага, ихэнхдээ байхгүй шахам болох нь харагдаж байна. Иймд хэрэг, маргааны гаралт, шалтгаан нөхцөлийг судалдаг криминологи болон хууль зүйн салбарын бусад судалгаа, ялангуяа эрх зүйн орчны өөрчлөлт, хөгжил, хуулийн бусад байгууллагын бүтэц, үйл ажиллагаа, гэмт хэрэг, зөрчлийг илрүүлэх, урьдчилан сэргийлэх бодлого, хүн амын шилжилт хөдөлгөөн, ял шийтгүүлэгчийн онцлог, хууль, эрх зүйн үр дагавар бүхий нийгэм, олон нийтийг хамарсан үзэгдэл гэх

мэтээс хамаарч шийдвэрлэсэн хэргийн тоо жилээс жилд огцом хэлбэлздэг гэсэн дүгнэлтийг хийхэд хүргэж байна. **Өөрөөр хэлбэл хэрэг, маргааны гаралт үүний улмаас шүүхийн үйл ажиллагаа, шийдвэрлэсэн хэргийн тоо зэрэг нь өөрийн хэвийн зүй тогтлоороо явагддаг үзэгдэл биш болох нь тодорхой байна.**

Иймд шийдвэрлэсэн хэргийн тоо зэрэг шүүхийн статистикийн тулгуур үзүүлэлтүүдийг яв цав хэд хэчнээн болохыг урьдчилан тооцож, таамаглах боломж манай үндэсний онцлог болон нийгмийн бусад үзэгдлээс шалтгаан хязгаарлагдмал байдалтай байна.

Цаашид шийдвэрлэсэн хэргийн тооны хандлагыг тодорхойлох ажилд шүүх бүрийн үйл ажиллагааны онцлог, энэ нь шүүхийн тамгын газар, ажилтнууд, шүүгчдээс хамаарсан, мөн шүүхээр үйлчлүүлж байгаа талаас хамаарсан, бусад хүчин зүйлээс хамаарсан гэж үзвэл энэ бүрийг тухайн шүүх нутаг дэвсгэрийн нэгжийн онцлогт тулгуурлан судлах, тодорхойлох, энэ төрлийн мэдээллийг ШЕЗ шүүхүүдээс тайлан болон бусад хэлбэрээр хүлээн авч дүгнэх, нэгтгэх, **мэдээ тайланг гаргахдаа тухайн жилийн шүүхийн үйл ажиллагааны онцлог, шалтгаан, нөхцөлийн талаарх мэдээллийг хамтад нь авч үзэж, статистик үзүүлэлтэд дүн шинжилгээгээ хийхдээ эдгээрийг ашиглах нь мэдээллийг тодорхой, ойлгомжтой, учир шалтгаантай, үнэн зөв өгөхөөр байна.**

Мөн түүнчлэн маргааны төрөл нь статистик үзүүлэлт болдог иргэн, захиргааны хэргийн хувьд маргааны төрөл тус бүрд ямар тохиолдлуудыг ойлгох талаар тодорхой зааварчилгаа тогтмол өгөх, нэг нэхэмжлэлд хэд хэдэн шаардлага агуулагдаж, түүнд нь хэд хэдэн маргаан хамаарч байгаа нөхцөлд шийдвэрлэсэн хэргийн маргааны төрлийг нэг л үзүүлэлт болгон хэргийн хөдөлгөөний систем, цахим сан, бусад санд мэдээллийг тоолж бүртгэж, ангилах эсэхийг захиргааны ажилтанд нэгдсэн ойлголт давтамжтайгаар өгөхгүй бол шинэ тутам ажилтан байх, эсвэл ойлголт, заавар дутагдалтай байдлаас шалтгаалан маргааны төрлийг андуурч бүртгэх зэрэг шалтгаанаар жил бүрийн дүн хооронд хэлбэлзэл үүсэхийг ч үгүйсгэхгүй юм.

Өмнө нь батлагдсан Шүүх байгуулах тухай хуулиудаас шалтгаалан шийдвэрлэсэн хэргийн тоо шүүх бүрийн тоогоор, засаг захиргааны нэгж тус бүрийн хэмжээнд гарах эсвэл тойргийн журмаар байгуулагдсан шүүхүүдийн мэдээлэл нэгтгэгдэж нэг гаргах гэх мэтээр харилцан адилгүй тоолж бүртгэх арга зүйтэй байжээ. Үүнээс шалтгаалан зарим шүүхийн хувьд шинжилгээ хийгдэх боломжгүй нөхцөлд хүрч байна. **Гэтэл статистик аливаа мэдээлэл нь засаг захиргааны нэгж, бүтцээр бүртгэгдэж, тоологдож ирсэн байна. Иймд цаашид шүүхийн бүтэц, тогтолцоо өөрчлөгдсөн ч засаг захиргааны нэгж бүрээр, шүүх бүрээр мэдээлэл гарах, эдгээр мэдээллээс дахин боловсруулалт хийж хэд хэдэн нэгжийг дараагийн шатанд нэгтгэх зэргээр анхдагч мэдээллээ заавал задгай нэгжээр авч байх, дараа нь баазаа бүрдүүлэхдээ нэгж бүр, мөн шүүхийн үйл ажиллагааны онцлогоос шалтгаалан шүүх байгууллагын бүтэц рүү шилжүүлж нэгтгэх ажлыг шүүхийн захиргааны бодлогын хүрээнд анхаарч хэвшүүлэх шаардлага байгаа нь ажиглагдлаа.**

Шүүх бүрийн шийдвэрлэсэн хэргийн тоо харилцан адилгүй, дараалсан жилүүдэд хэлбэлзэл ихтэй, загвар тооцоход хүндрэлтэй, хуулийн болон магадгүй тоолох бүртгэх арга ажиллагаанд нөлөөлөл ихтэй байгаа байдал ажиглагдаж байна. Энэ тохиолдолд зөвхөн хугацаанаас хамаарсан хандлагыг тодорхойлох нь төдийлөн ач холбогдол багатай байна. Харин 2021 онд гаргах бодлого, шийдвэрийн хувьд сүүлийн 5 жилийн хувьд судалсан үндсэн тайлангийн 3-р бүлэг “Гол хэсгийн шинжилгээ”-гээр дүүрэг, аймаг, сум дунд, давж заалдах шатны шүүхэд ажилладаг 1 шүүгчид ногдох эрүү, зөрчил, иргэн, захиргааны хэрэг нэг жилд хэдээр нэмэгдэж байгаа үр дүн, мөн 4-р бүлгийн “шаардлагатай шүүгчийн тооны тооцоог”-г ашиглах боломжтой байна. Мөн түүнчлэн шийдвэрлэсэн хэргийн тооны өөрчлөлтийн шалтгаан, нөхцөлийг тодруулах шаардлага үүсэж байна.

Дөрөв. Шийдвэрлэсэн хэргийн тооны өөрчлөлтийн шалтгаан, нөхцөл

- **Эрүүгийн хэрэг**

Эрүүгийн хэргийн анхан шатны шүүхүүд сүүлийн 18 жилийн хугацаанд **138761** хэргийг хянан шийдвэрлэсэн байна.

Огноо	Шийдвэрлэсэн хэрэг	Өсөлт, бууралт	Хувь	Ерөнхий шалтгаан нөхцөл
2004 он	6272	398	6.8	Тухайн тайлант хугацаанд хүлээн авсан хэргийн тоо өмнөх оноос 7.8 хувиар өссөн нь нөлөөлсөн байна.
2005 он	6966	694	11.1	Тухайн тайлант хугацаанд хүлээн авсан хэргийн тоо өмнөх оноос 11.1 хувиар өссөн нь нөлөөлсөн байна.
2006 он	5558	-1408	-20.2	Өршөөл үзүүлэх тухай хууль хэрэгжиж эхэлсэнтэй холбоотойгоор 393 хэргийг өршөөн хэрэгсэхгүй болгож, 102 хэргийг цагаатгах тогтоолоор тус шийдвэрлэсэн нь хянан шийдвэрлэсэн хэргийн тоо буурахад нөлөөлсөн байж болох юм. Шүүхийн шийдвэр гүйцэтгэлийн байгууллага дээр ажлын хэсэг гарч шууд тогтоолоор шийдвэрлэдэг байсан ба энэ нь хянан шийдвэрлэсэн хэрэгт орж тооцогдохгүй тусдаа мэдээлдэг байсан байна. Энэ 20.2 хувиар буурахад нөлөөлсөн байна. Таслан шийдвэрлэсэн эрүүгийн хэрэг Хэнтий, Говь-Алтай, Сүхбаатар, Дорнод, Орхон, Дорноговь, Өвөрхангай, Өмнөговь, Дундговь, Завхан, Дархан-Уул, Булган, Төв, Нийслэл, Увс, Сэлэнгэ, Архангай, Хөвсгөл аймагт 0.39-38.6 хувиар буурч, Баянхонгор, Баян-Өлгий, Говьсүмбэр, Ховд аймагт 0.8-24.07 хувиар нэмэгджээ.
2007 он	5831	273	4.9	Бүртгэгдсэн болон илрүүлсэн хэргийн тоо өмнөх оноос 16.5 хувиар өссөн бөгөөд хүлээн авсан хэргийн тоо мөн 1.4 хувиар өссөн нь нөлөөлсөн байна.
2008 он	5812	-19	-0.3	Дэлхийн санхүүгийн хямрал оны сүүлээс эхэлсэн.
2009 он	5407	-405	-7.0	Татварын өршөөлийн тухай хууль өмнөх онд хэрэгжсэнтэй холбоотойгоор буурсан. Оюу толгойн гэрээ оны сүүлээр зурагдсан нь эдийн засгийн ерөнхий байдал сэргэсэн ч өмнөх онд 8.9 байснаас 1.9 хувиар буурсан байна ¹³ . Бүртгэлтэй ажилгүйчүүдийн тоо буурсан ¹⁴ . Боловсруулах салбарын хөдөлмөр эрхлэлт буурч, уул уурхай, олборлох салбарын хөдөлмөр эрхлэлт өсөх хандлагатай болж ирсэн ¹⁵ . Төсвийн алдагдал сайжирч, орлогын бүрдүүлэлт муу. Анод банкны хадгаламж эзэмшигчдэд Монгол Банк

¹³ <https://www.mongolbank.mn/documents/moneypolicy/worldbank/2009-12.pdf>

¹⁴ Эх сурвалж Үндэсний статистикийн хороо

¹⁵ Эх сурвалж Үндэсний статистикийн хороо

				127 тэрбум төгрөг төлж барагдуулсан, Зоос банкны бүтцийн өөрчлөлт зориулж Засгийн газраас 100 тэрбум төгрөгийн бонд гаргах шийдвэрийг УИХ-аас баталсан. 2008 оны сүүл, 2009 он бүхэлдээ ашигт малтмалын үнэ бууж, эдийн засгийн өсөлт 1993 оноос хойш анх удаа хасахтай гарсан.
2010 он	5460	53	1.0	Гэмт хэргийн илрүүлэлт 59.9 хувь болж өмнөх оноос 5.0 хувиар өссөн нь нөлөөлсөн байна.
2011 он	5877	417	7.6	Гэмт хэргийн илрүүлэлт 61.5 хувь болж 1.6 хувиар өссөн, мөн хүлээн авсан хэргийн тоо 404 хэргээр өссөн нь нөлөөлсөн байна. байна.
2012 он	6161	284	4.8	Гэмт хэргийн илрүүлэлт 56.3 хувь болж өмнөх оноос 5.2 хувиар буурсан ч хүлээн авсан хэргийн тоо 289 хэргээр мөн адил өссөн байна.
2013 он	6169	8	0.1	Шүүхийн тухай багц хууль батлагдан мөрдөгдсөн.
2014 он	6375	206	3.3	Засаг захиргаа нутаг дэвсгэрийн нэгж, түүний удирдлагын тухай хуульд зааснаас өөрөөр буюу жишээлбэл Төв аймгийн зарим сумд өөр шүүхийн харьяанд очиж хэрэг маргаан шийдсэнтэй холбоотой зарим шүүхүүдийн хянан шийдвэрлэсэн хэрэг маргаан өссөн, зарим нь буурсан байна.
2015 он	6756	381	6.0	Баянзүрх, Чингэлтэй, Баянгол дүүргүүдэд гэмт хэргийн илрүүлэлт 3.3-28.6 хувиар өссөн нь хянан шийдвэрлэсэн хэрэг өсөхөд нөлөөлсөн гэж үзэж үзэж болох юм ¹⁶ .
2016 он	5762	-994	-14.7	2015 оны Өршөөл үзүүлэх тухай хуультай холбоотойгоор хянан шийдвэрлэлт өмнөх онд 3.3 хувиар өссөн ба хуулийн үр нөлөөгөөр гэмт хэргийн гаралт, шийдвэрлэлт буурсан дүнтэй гарсан гэж үзэхээр байна.
2017 он	8839	3077	53.4	Эрүүгийн хууль /2015 он/-ийн шинэчилсэн найруулга 2017 оны 07 дугаар сарын 01-ний өдрөөс хэрэгжиж эхэлсэн бөгөөд энэ хуулийн гол зохицуулалт эрүүгийн хэрэг үүсгэсэн бол хэргийг зөвхөн шүүх эцэслэн шийдвэрлэнэ гэсэн зохицуулалт орж ирснээр хэрэг шийдвэрлэлт огцом өссөн.
2018 он	12551	3712	42.0	
2019 он	13427	876	7.0	Дээрх хуулийн үйлчлэл тогтворжиж хэргийн өсөлт тогтворжсон гэж үзэхээр байна.
2020 он	13470	43	0.3	
2021 он	12068	-1402	-10.4	Дэлхий нийтийг хамарсан Ковид-19 цар тахалтай холбоотой хүлээн авсан хэрэг 9 хувиар, хянан шийдвэрлэсэн хэрэг 10.4 хувиар тус тус буурсан байна.
Нийт	138761	126693		

Хүснэгт 220 Хянан шийдвэрлэсэн хэргийн тоо, оноор

1. Эрх зүйн орчны хувьд

А. Эрүүгийн хуульд 2004-2021 оны хугацаанд:

- 2004 оны 05 дугаар сарын 14-ний өдрийн нэмэлт өөрчлөлт,
- 2007 оны 12 дугаар сарын 26-ны өдрийн өөрчлөлт,
- 2008 оны 02 дугаар сарын 01-ний өдрийн нэмэлт, өөрчлөлт,
- 2008 оны 04 дүгээр сарын 25-ны өдрийн нэмэлт, өөрчлөлт,
- 2011 оны 12 дугаар сарын 15-ны өдрийн нэмэлт, өөрчлөлт,
- 2012 оны 01 дүгээр сарын 19-ний өдрийн нэмэлт, өөрчлөлт,
- 2014 оны 01 дүгээр сарын 16-ны өдрийн нэмэлт, өөрчлөлт,
- 2015 оны 08 дугаар сарын 07-ны өдрийн нэмэлт өөрчлөлт,
- 2016 оны 09 дүгээр сарын 01-ний өдрийн нэмэлт, өөрчлөлт,

¹⁶ Үндэсний статистикийн хороо. Гэмт хэрэг -2015. 16-р хуудас.

Эх сурвалж: https://1212.mn/BookLibraryDownload.ashx?url=crime_2015.pdf&ln=Mn

- 2017 оны 01 дүгээр сарын 26-ны өдрийн нэмэлт, өөрчлөлт,

- 2017 оны 02 дугаар сарын 02-ны өдрийн нэмэлт өөрчлөлт,

Нийт 11 удаагийн нэмэлт өөрчлөлт орсноос хамгийн олон, хамгийн том нэмэлт өөрчлөлт 2008 онд орсон байна.

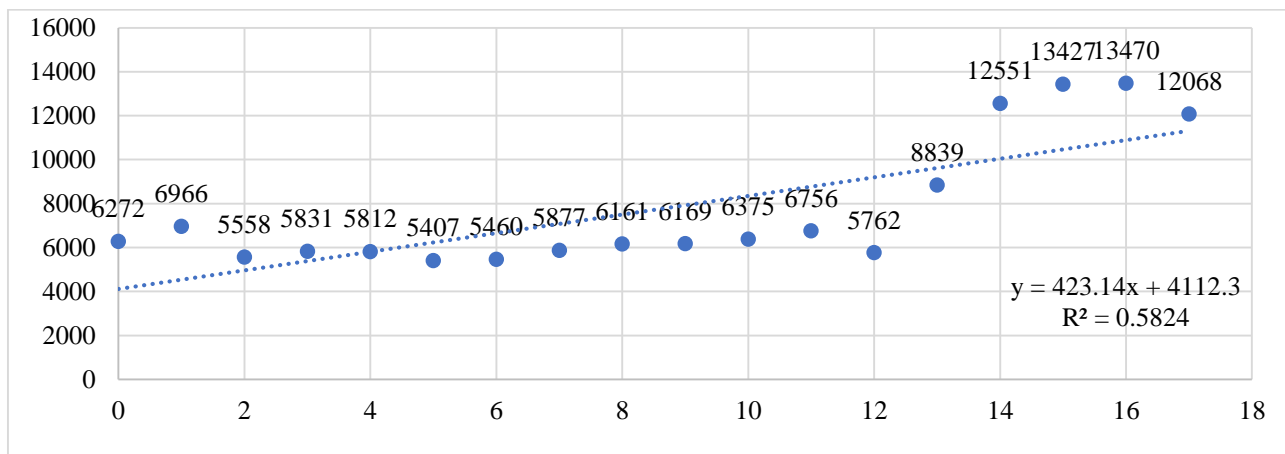
2002 оны Эрүүгийн хуульд нэмэлт, өөрчлөлт оруулах тухай 2008 оны 2 дугаар сарын 1-ний өдрийн хуулиар Эрүүгийн хуулийн 163 дугаар зүйл /Хууль бусаар олж авсан эд хөрөнгө, мөнгийг ашиглах/, 167 дугаар зүйл /Татвар ногдуулалт, төлөлтөд хяналт тавих, татвар хураах тухай хууль тогтоомж зөрчих/, 239 дүгээр зүйл /Төрийн дайчилгаанаас зайлсхийх/, 267 дугаар зүйл /Албан тушаалтны нэр барих/, 272 дугаар зүйл /Албан тушаалтан албан үүрэгтээ хайнга хандах/, 103 дугаар зүйл /Бэлгийн замын халдварт өвчин халдаах/-ийн 1 дэх хэсэг, 155 дугаар зүйл /Гэмт хэрэг үйлдэж олсон эд хөрөнгийг авах, борлуулах/-ийн 2 дахь хэсэг, 230 дугаар зүйл /Төрийн албан хаагч, хэв журам хамгаалах олон нийтийн байцаагчийг эсэргүүцэх/-ийн 1 дэх хэсгийг тус тус гэмт хэрэгт тооцохгүй болсон тул эдгээр зүйлд заасан гэмт хэрэг үйлдэн шүүхээр ял шийтгүүлж, ял эдэлж байгаа хүмүүсийг эдлээгүй үлдсэн үндсэн болон нэмэгдэл ялаас чөлөөлнө гэсэн заалтын хүрээнд 8 зүйл заалтад заасан гэмт хэргийг гэмт хэрэгт тооцохгүй болсонтой холбоотойгоор ял эдэлж байгаа, эдлээгүй үлдсэн ял, нэмэгдэл ялаас чөлөөлөхөөр болсон. Ингэхдээ яллагдагчийг шүүхэд шилжүүлсэн бол шүүх хуралдаанаар хэрэгсэхгүй болгох, үүнээс өмнөх шатанд шалгаж байгаа бол харьяалах прокурорын тогтоолоор болон шүүгчийн захирамжаар тус тус хэрэгсэхгүй болгож шийдвэрлэхээр зохицуулсан байна¹⁷.

Мөн 2008 оны 2 дугаар сарын 1-ний өдөр нэмэлт, өөрчлөлт оруулсан Эрүүгийн хуулийн ерөнхий ангийн 55¹ дугаар зүйлийн 55¹.1-д заасан "...хорих ялын доод хэмжээний гуравны хоёроос хэтрэхгүй байна", 62¹ дугаар зүйлийн 62¹.1-д заасан "...хорих ялын доод хэмжээний хоёрны нэгээс хэтрэхгүй байна" гэснийг Эрүүгийн хуулийн тусгай ангийн тухайн зүйл, хэсэгт хорих ялын доод хэмжээг заасан тохиолдолд л хэрэглэнэ" гэсэн зохицуулалт оруулж өгсөн нь 2002 оны эрүүгийн хуульд заасан хорих ялын доод хэмжээг шүүгч хэргийн онцлог шүүгдэгчийн хувийн байдлаас шалтгаалан хорих ялын хугацааг доош нь татаж, хөнгөрүүлэх боломж хуулиар хязгаарлагдсан байсныг өөрчилсөн онцлог зохицуулалт болсон байна.

Мөн 2015 онд батлагдсан ч хэрэгжиж эхлээгүй байсан Эрүүгийн хуулийн шинэчилсэн найруулгад 2017 онд өөрчлөлт оруулж 2017 оны 7 дугаар сарын 01-ний өдрөөс хэрэгжиж эхэлсэн байна. Энэ хуулиар зарим төрлийн гэмт хэргийг зөрчлийн хэрэгт тооцон, Зөрчлийн тухай болон Зөрчил шалган шийдвэрлэх тухай хуулиар шийдвэрлэхээр хэргийн харьяаллыг салгаж тогтоож өгсөн. Мөн үйлдэл тус бүрт нь хариуцлага тооцох зарим энэ хуулиар хэрэгжиж эхэлсэн бөгөөд нэг хүнд 2 ба түүнээс дээш төрлийн ял оногдуулж эдлүүлж болохоор хуульчилсан. Мөн хуулийн этгээдийн хариуцлагын асуудлыг тодорхойлж хуульчилж өгсөн.

¹⁷ Улсын дээд шүүхийн 2008 оны 03 дугаар сарын 07-ны өдрийн 10 дугаар тогтоол /http://www.supremecourt.mn/files/20220/0_1641284222.pdf/

Түүнчлэн энэ хуулийн бас нэг онцлог гол зохицуулалт нь Эрүүгийн хэрэг үүсгэсэн бол бүх хэрэг шүүх эцэслэн шийдвэрлэхээр зааж өгсөн нь Эрүүгийн хэргийн шүүхүүдэд тэр хэрээр ачаалал нэмж өгсөн байна. Энэ нь жил бүр хянан шийдвэрлэсэн хэргийн тоо огцом өсөлттэй буюу 2004-2016 оны хооронд дунджаар эрүүгийн хэргийн анхан шатны шүүх 6031¹⁸ хэрэг байсан бол 2017-2021 оны 5 жилийн дундаж хэрэг нь 12071¹⁹ хэрэг болж даруй 2 дахин өссөн дүнтэй гарсан байна. Шинжилгээ хийж үзэхэд хугацааны хувьд хянан шийдвэрлэсэн хэрэгт 58 хувийн хүчин зүйлийн хамааралтай байна гэж гарч байна.

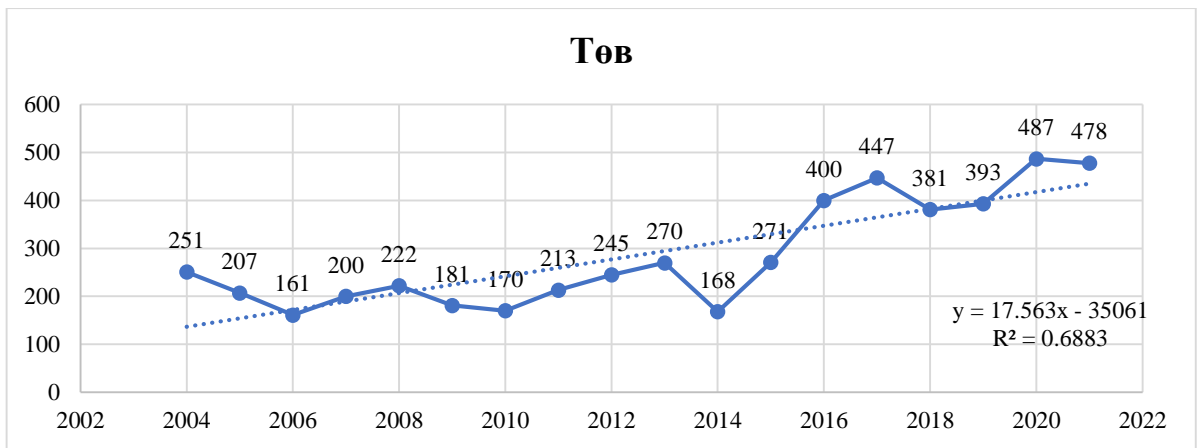

Зураг 8. Эрүүгийн хэргийн анхан шатны шүүхийн шийдвэрлэсэн хэрэг

Б. Шүүх байгуулах тухай хуульд 2013, 2015, 2016, 2018, 2021 онуудад нэмэлт өөрчлөлт болон шинэчилсэн найруулга хийгдэж байсан. 2013 оны 04 дүгээр сарын 15-ны өдрөөс хэрэгжиж эхэлсэн Шүүх байгуулах тухай хуульд анхан шатны шүүхийн нутаг дэвсгэрийн харьяаллыг засаг захиргаа нутаг дэвсгэрийн нэгж, түүний удирдлагын тухай хуульд зааснаас өөрөөр буюу тухайлбал сум дундын 6-р шүүхийн нутаг дэвсгэрийн харьяалалд Говьсүмбэр аймгийн засаг захиргаа, нутаг дэвсгэрийн бүх нэгж, Дорноговь аймгийн Айраг, Даланжаргалан сумд болон Дундговь аймгийн Баянжаргалан, Цагаандэлгэр сумдыг хамааруулсан нь энэ шүүхийн хянан шийдвэрлэсэн хэргийн тоо өсөх нөхцөлийг бүрдүүлжээ. 2004-2013 оныг хүртэлх хугацаанд Говьсүмбэр аймгийн эрүүгийн хэргийн шүүх жилд дунджаар 49.7 хэрэг хянан шийдвэрлэж байсан бол 2014-2016 оны хугацаанд дээрх хууль хүчин төгөлдөр үйлчилж эхэлсэнтэй холбоотой жилд дунджаар 65.6 хэрэг хянан шийдвэрлэсэн байна. Харин 2017 оны 07 дугаар сарын 01-ний өдрөөс Эрүүгийн хуулийн шинэчилсэн найруулга хэрэгжиж эхэлсэнтэй холбоотойгоор хянан шийдвэрлэсэн хэрэг 2017-2021 оны хугацаанд хуулийн үр нөлөөгөөр жилд дунджаар 99.2 хэрэг хянан шийдвэрлэсэн байна.

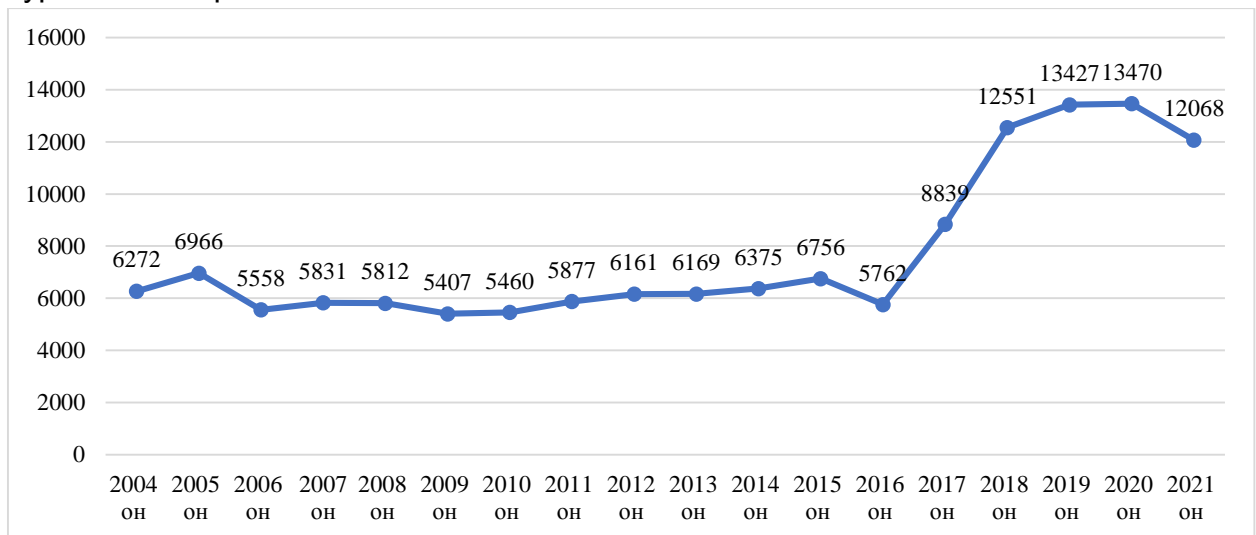
¹⁸ 2004-2016 оны хугацаанд Эрүүгийн хэргийн анхан шатны шүүхүүдийн шүүн таслах ажиллагааны мэдээ, хянан шийдвэрлэсэн хэргийн дундаж

¹⁹ 2017-2021 оны хугацаанд Эрүүгийн хэргийн анхан шатны шүүхүүдийн шүүн таслах ажиллагааны мэдээ, хянан шийдвэрлэсэн хэргийн дундаж

Зураг 9 Төв аймгийн СДЭХАШШ-ийн шийдвэрлэсэн хэргийн тоо

В. Өршөөл үзүүлэх тухай хууль 2004-2021 оны бүтэн жилийн хугацаанд хууль 2006, 2009, 2015, 2021 онуудад батлагдсан ба 2008 онд Татварын өршөөл үзүүлэх тухай хууль нийтдээ сүүлийн 18 жилийн хугацаанд 5 удаагийн Өршөөлийн тухай хууль батлагдан хэрэгжсэн байна. Өршөөл үзүүлэх тухай гарсан жилдээ шүүхийн ажиллагааны болон хэргийн ачаалал нэмэгдэж шүүн таслах ажиллагааны мэдээ өсөлттэй гардаг ч дараа жилд нь хэргийн шийдвэрлэлт буурдаг ерөнхий зураглалыг гарч байна.

Зураг 10 Өршөөл үзүүлэх тухай хуулийн үзүүлэх нөлөөлөл

2015 оны Өршөөлийн хуулиас өмнө Өршөөл үзүүлэх тухай хуулийг хэрэгжүүлэх ажлын хэсэг Шийдвэр гүйцэтгэх байгууллага дээр байгуулагдаж ажилладаг байсантай холбоотойгоор зарим жилд хэрэгжсэн Өршөөл үзүүлэх тухай хуульд хамрагдсан талаарх шийдвэрлэлт шүүхийн хянан шийдвэрлэсэн хэрэгт тооцогддоггүй байсан байна. Энэ нь өмнөх жилүүдэд хянан шийдвэрлэсэн Өршөөлийн хуультай хэрэгжсэн зарим жилүүдэд эсрэгээрээ бууралттай гарч байгаа тохиолдол байна.

3. Цагдаагийн байгууллагаас авч хэрэгжүүлсэн аян, арга хэмжээний үр дүн нөлөөлөл

Цагдаагийн ерөнхий газраас болон цагдаагийн 2017-2021 оны бүтэн жилд 33 удаагийн аян, арга хэмжээ авч хэрэгжүүлсэн байна²⁰. Жишээлбэл:

- Гэр бүлийн хүчирхийллээс урьдчилан сэргийлэх “Хайрла, хамгаал” аян, “Хайр өвтгөдөггүй” соён гэгээрүүлэх арга хэмжээ;

Цахим орчин дахь гэмт хэрэгт өртөхөөс сэргийлэн “Unfriend” хөдөлгөөн; Хүний эрүүл мэндийн халдашгүй байдлын эсрэг гэмт хэргээс урьдчилан сэргийлэх “Нэг хором” аян;

Хүүхдийн эсрэг гэмт хэрэг зөрчлөөс урьдчилан сэргийлэх “Зөв тусгал” аян;

-Хөдөлгөөний аюулгүй байдал, тээврийн хэрэгслийн ашиглалтын журмын эсрэг гэмт хэрэг зөрчлийн шалтгаан нөхцөл, урьдчилан сэргийлэх хүрээнд “Яараад яахав дээ”, “Дураараа бишээ дүрмээрээ” аяныг тус тус хэрэгжүүлсэн нь хамгийн их үр дүнтэй олон нийтэд хүрсэн аян; “Орон нутгийн зам-Хөдөлгөөний соёл” нэгдсэн арга хэмжээ;

Залилах гэмт хэргийн шалтгаан нөхцөл арилгах, урьдчилан сэргийлэх чиглэлээр “Ятгах тусам нягтал”, “Нягтлах тусам аюулгүй” нөлөөллийн аян 3 удаа,

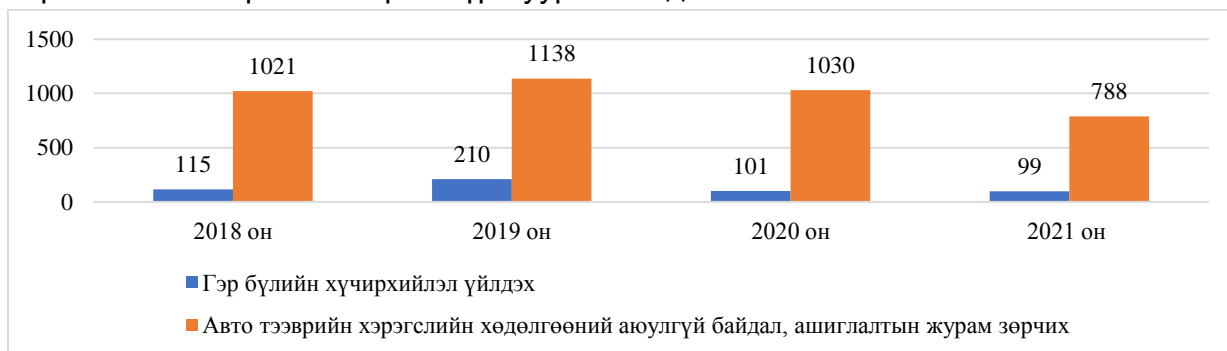
- Хулгайн гэмт хэргийн гаралт ихэсдэгтэй холбоотой “Сар шинэ-2020”, Мал хулгайлах гэмт хэргээс урьдчилан

сэргийлэх арга хэмжээ, “Мал мах 2021” арга хэмжээ, “Байна уу байна” аян, арга хэмжээ;

- Хүрээлэн байгаа орчны эсрэг гэмт хэргээс урьдчилан сэргийлэх чиглэлээр “Байгалиа хамгаалъя” нэгдсэн арга хэмжээ жил бүр, “Угаарын хийгээс урьдчилан сэргийлье” “Алдвал галдана” арга хэмжээ, “Хогоор бүү хорло” хэсэгчилсэн арга хэмжээ; “Ирлээ, Явлаа Цэвэр” арга хэмжээ;
- Өсвөр насны хүүхдийн гэмт хэрэг зөрчилд холбогдон, эсхүл хохирогч болж буй шалтгаан нөхцөлийг арилгах чиглэлээр “Сүүдэр бүү тусга” соён гэгээрүүлэх арга хэмжээ;
- Хөдөлмөрийн аюулгүй байдал, эрүүл ахуйн эсрэг гэмт хэргээс урьдчилан сэргийлэх чиглэлээр – Аюулгүй ажиллагаа-Амьдралын баталгаа” арга хэмжээ, “Бид нэг амьтай шүү” хэсэгчилсэн арга хэмжээ;
- Хүн худалдаалах гэмт хэргийн эсрэг “Мөрөөдлийн шүхэр” мэдээллийн аян;
- Мансууруулах эм, сэтгэцэд нөлөөт бодисыг хууль бусаар ашиглах гэмт хэргийн эсрэг “Цахим хяналт” хэсэгчилсэн арга хэмжээ, “Цахим нөлөөлөл” хэсэгчилсэн арга хэмжээ гэх мэт аян арга хэмжээнүүдийг сүүлийн жилүүдэд маш эрчимтэй авч хэрэгжүүлсэн байна.

²⁰ Эх сурвалж Цагдаагийн ерөнхий газрын тайлан

Дээрх аян, арга хэмжээ нь зарим төрлийн гэмт хэргийн гаралт, бүртгэлтэд тодорхой хэмжээгээр нөлөөлсөн гэж үзэж болохоор байна. Жишээлбэл сүүлийн жилүүдэд гэр бүлийн хүчирхийлэл үйлдэх гэмт хэргийн хүлээн авч, хянан шийдвэрлэсэн хэрэг тогтмол өсөлттэй гарч байна. Мөн дээрх аяны хүрээнд илрүүлэлт шийдвэрлэлт нэмэгдэхийн хэрээр эргээд зарим тодорхой төрийн гэмт хэргийн гаралт буурч байгаа эерэг нөлөөлөл харагдаж байна. Тухайлбал замын хөдөлгөөний аюулгүй байдлын эсрэг авч хэрэгжүүлсэн арга хэмжээний хүрээнд энэ төрлийн гэмт хэрэг жил ирэх бүр буурах хандлагатай байна.

Зураг 11 Зарим төрлийн гэмт хэргийг шийдвэрлэсэн тоо

4. Нийгэм эдийн засгийн нөлөөлөл

Эдийн засгийн таатай нөхцөл байдлаас шалтгаалан гэмт хэргийн төрөл өөрчлөгдөх тохиолдол байна. Мөн дэлхий нийтийг хамарсан Ковид-19 цар тахлын үр нөлөөгөөр сүүлийн 2 жилийн хугацаанд хилийн дэглэм зөрчих, хилээр хууль бусаар барааг нэвтрүүлэх гэмт хэргийн гаралт шийдвэрлэлт огцом буурсан байна. Мөн хөл хорионы дэглэм тавьсан байсантай холбоотойгоор хулгайлах, дээрэмдэх гэмт хэргийн гаралт, шийдвэрлэлт буурсан бол эсрэгээр хүний бэлгийн эрх чөлөөнд халдах гэмт хэрэг тэр дундаа хүчиндэх гэмт хэрэг, хүний эрүүл мэндийн аюулгүй байдлын эсрэг гэмт хэрэг үүн дотроо гэр бүлийн хүчирхийлэл үйлдэх гэмт хэргийн бүртгэгдсэн, шийдвэрлэгдсэн тоо өсөлттэй гарсан байна. Хүлээн авсан хэрэг болон шийдвэрлэсэн хэрэг буурч, харин үлдэгдэл хэрэг өссөн зураглалд Ковид-19 цар тахалтай холбоотойгоор хөл хориотой байх үеийн нөлөөлөл орсон гэж үзэж болохоор байна.

5. Бүс нутгийн онцлог, гэмт хэргийн төрөл, шалтгаан

Хүний амь бие эрүүл мэндийн эсрэг гэмт хэрэг гаралтыг авч үзвэл 2012-2015 оны хугацаанд Баруун бүсэд /Баян-Өлгий, Говь-Алтай, Завхан, Увс, Ховд/ дунджаар жилд 636.2 хэрэг бүртгэгдэн шийдвэрлэгдэж байгаа бол Төвийн бүсэд /Говьсүмбэр, Дархан-Уул, Дорноговь, Дундговь, Өмнөговь, Сэлэнгэ, Төв/ 1367 хэрэг бүртгэгдэн шийдвэрлэгдэж байна.²¹ Өмчлөх эрхийн эсрэг гэмт хэрэг баруун бүсэд жилд дунджаар 583.5 хэрэг бүртгэгдэж байгаа бол Хангайн бүсэд /Архангай, Баянхонгор, Булган, Орхон, Өвөрхангай, Хөвсгөл/ 1274.2 хэрэг бүртгэгдэж байна. Харин Төвийн бүсэд 1395 хэрэг бүртгэгдэн шалгагдсан байна.

2012-2020 оны байдлаар Өмчлөх эрхийн эсрэг гэмт хэргийг бүртгэгдсэн тоогоор авч үзвэл жилд дунджаар 14502 хэрэг бүртгэгдэж байна. Үүнээс баруун

²¹ Монгол Улсын статистикийн эмхэтгэл 2015 /<https://1212.mn/BookLibraryDownload.ashx?url=Yearbook2015.pdf&ln=Mn/>

бүсийн бүртгэгдсэн өмчлөх эрхийн эсрэг гэмт хэргийн тоо 617.1 байгаа бол хангайн бүсийн бүртгэгдсэн гэмт хэргийн тоо 1472.2, төвийн бүсийн бүртгэгдсэн өмчлөх эрхийн эсрэг гэмт хэргийн тоо 1451.5, зүүн бүсийн өмчлөх эрхийн эсрэг гэмт хэргийн тоо 737.4 байна.

Огноо	2012 он	2013 он	2014 он	2015 он	2016 он	2017 он	2018 он	2019 он	2020 он
Улсын дүн	9023	11118	12551	13445	13336	18176	22468	18341	12061
Баруун бүс	589	555	573	617	561	625	668	786	580
Баян-Өлгий	137	70	80	104	71	101	131	139	135
Говь-Алтай	74	60	71	84	69	89	125	119	79
Завхан	131	110	144	91	118	96	106	108	118
Увс	138	141	143	145	136	138	136	143	62
Ховд	109	174	135	193	167	201	170	277	186
Хангайн бүс	1048	1279	1315	1455	1358	1720	1904	1994	1177
Архангай	182	192	216	278	290	262	244	316	193
Баянхонгор	120	186	157	148	145	234	315	326	192
Булган	147	197	167	113	108	157	144	240	140
Орхон	211	262	220	210	216	461	438	405	253
Өвөрхангай	207	181	166	287	234	247	307	324	180
Хөвсгөл	181	261	389	419	365	359	456	383	219
Төвийн бүс	1177	1376	1510	1520	1333	1548	1606	1738	1256
Говьсүмбэр	40	40	72	74	73	56	52	61	54
Дархан-Уул	231	288	366	341	299	385	408	444	285
Дорноговь	184	172	166	203	263	281	219	215	140
Дундговь	95	130	104	114	84	65	144	111	89
Өмнөговь	98	139	122	123	102	148	134	169	178
Сэлэнгэ	209	205	255	271	215	240	285	330	204
Төв	320	402	425	394	297	373	364	408	306
Зүүн бүс	725	726	704	615	541	652	809	1175	690
Дорнод	276	387	267	211	203	245	280	294	193
Сүхбаатар	93	132	128	140	128	143	165	314	233
Хэнтий	356	207	309	264	210	264	364	567	264
Улаанбаатар	5419	7105	8442	9215	9539	13616	17465	12626	8355
Бусад	65	77	7	23	4	15	16	22	3

Хүснэгт 221 Бүртгэгдсэн гэмт хэрэг /Өмчлөх эрхийн эсрэг гэмт хэрэг/

Мөн цэргийн анги, нэгтгэл, отрядтай аймгуудад цэргийн албаны эсрэг гэмт хэргийн гаралт өндөр, хилийн зурвастай аймгуудад улсын хилээр барааг хууль бусаар хил нэвтрүүлэх гэмт хэргүүд өсөлттэй гардаг байна. Тухайлбал Увс, Дорноговь аймгуудад жил бүр цэргийн албаны эсрэг гэмт хэрэг бүртгэгдэн, шүүхээр хянан шийдвэрлэгддэг байна.

Гэмт хэргийн төрлийг сүүлийн 4 жилийн байдлаар төвийн 6 дүүргийг Эрүүгийн хуулийн тусгай ангид заасан бүлгээр авч үзвэл Баянзүрх дүүргийн эрүүгийн хэргийн анхан шатны шүүхийн хянан шийдвэрлэсэн хэргийн 59.0 хувийг, Чингэлтэй дүүргийн эрүүгийн хэргийн анхан шатны шүүхийн 50.6 хувийг, Сүхбаатар дүүргийн Эрүүгийн хэргийн анхан шатны шүүхийн 49.6 хувийг, Баянгол дүүргийн Эрүүгийн хэргийн анхан шатны шүүхийн 57.7 хувийг, Хан-Уул дүүргийн Эрүүгийн хэргийн анхан шатны

шүүхийн 51.3 хувийг, Сонгинохайрхан дүүргийн эрүүгийн хэргийн анхан шатны шүүхийн 57.7 хувийг тус тус Хүний эрүүл мэндийн халдашгүй байдлын эсрэг гэмт хэрэг дангаараа эзэлж байна.

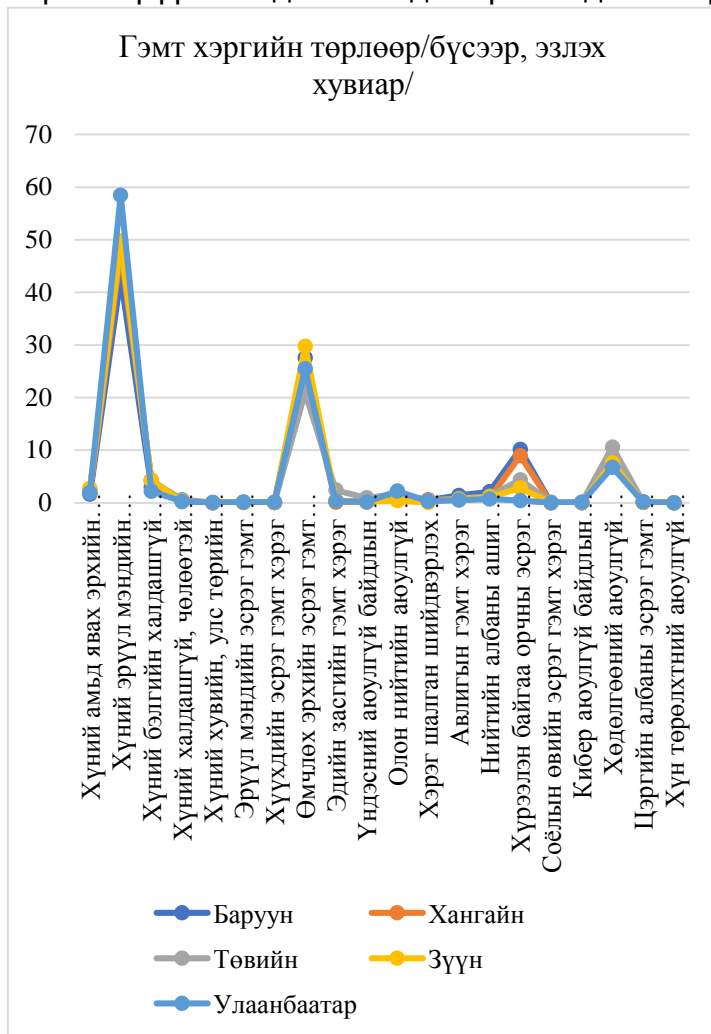
Гэмт хэргийн төрөл	Баянзүрх	Чингэлтэй	Сүхбаатар	Баянгол	Хан-Уул	Сонгинохайрхан
10-р бүлэг Хүний амьд явах эрхийн эсрэг гэмт хэрэг	1.8	1.6	1.3	1.8	2.5	2.6
11-р бүлэг Хүний эрүүл мэндийн халдашгүй байдлын эсрэг гэмт хэрэг	59.0	50.6	49.6	57.7	51.3	57.7
12-р бүлэг Хүний бэлгийн халдашгүй байдлын эсрэг гэмт хэрэг	2.6	2.0	1.8	1.6	1.8	3.0
13-р бүлэг Хүний халдашгүй, чөлөөтэй байх эрхийн эсрэг гэмт хэрэг	0.3	0.2	0.3	0.3	0.2	0.2
14-р бүлэг Хүний хувийн, улс төрийн эрх, эрх чөлөөний эсрэг гэмт хэрэг	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0
15-р бүлэг. Эрүүл мэндийн эсрэг гэмт хэрэг	0.1	0.0	0.0	0.1	0.1	0.0
16-р бүлэг. Хүүхдийн эсрэг гэмт хэрэг	0.1	0.1	0.1	0.3	0.0	0.1
17-р бүлэг. Өмчлөх эрхийн эсрэг гэмт хэрэг	26.4	34.6	34.2	26.8	27.7	25.6
18-р бүлэг. Эдийн засгийн гэмт хэрэг	0.3	0.3	0.2	0.2	0.3	0.1
19-р бүлэг. Үндэсний аюулгүй байдлын эсрэг гэмт хэрэг	0.0	0.1	0.1	0.0	1.3	0.0
20-р бүлэг. Олон нийтийн аюулгүй байдал, ашиг сонирхлын эсрэг гэмт хэрэг	2.4	2.7	3.4	3.3	3.0	1.5
21-р бүлэг. Хэрэг шалган шийдвэрлэх ажиллагааны эсрэг гэмт хэрэг	0.3	0.1	0.4	0.1	0.2	0.0
22-р бүлэг. Авлигын гэмт хэрэг	0.5	1.0	1.1	0.5	0.5	0.3
23-р бүлэг. Нийтийн албаны ашиг сонирхлын эсрэг гэмт хэрэг	0.6	0.8	1.1	0.8	1.0	0.4
24-р бүлэг. Хүрээлэн байгаа орчны эсрэг гэмт хэрэг	0.4	0.6	0.5	0.3	0.2	0.3
25-р бүлэг. Соёлын өвийн эсрэг гэмт хэрэг	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0
26-р бүлэг. Кибер аюулгүй байдлын эсрэг гэмт хэрэг	0.1	0.1	0.2	0.1	0.1	0.0
27-р бүлэг. Хөдөлгөөний аюулгүй байдал, тээврийн хэрэгслийн ашиглалтын журмын эсрэг гэмт хэрэг	5.2	5.1	5.7	6.3	9.6	8.0
28-р бүлэг. Цэргийн албаны эсрэг гэмт хэрэг	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0
29-р бүлэг. Хүн төрөлхтний аюулгүй байдал, энх тайвны эсрэг гэмт хэрэг	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0
Шийдсэн хэргийн дундаж	1778.0	890.0	992.8	977.3	719.5	1242.0

Хүснэгт 222 Шийдвэрлэсэн хэрэг /гэмт хэргийн төрлөөр, 6 дүүргээр/

Мөн Баянзүрх дүүргийн Эрүүгийн хэргийн анхан шатны шүүхийн дундаж хэрэг 1778 хэрэг, Сонгинохайрхан дүүргийн Эрүүгийн хэргийн анхан шатны шүүхийн хянан шийдвэрлэсэн хэргийн дундаж 1242 хэрэг байна.

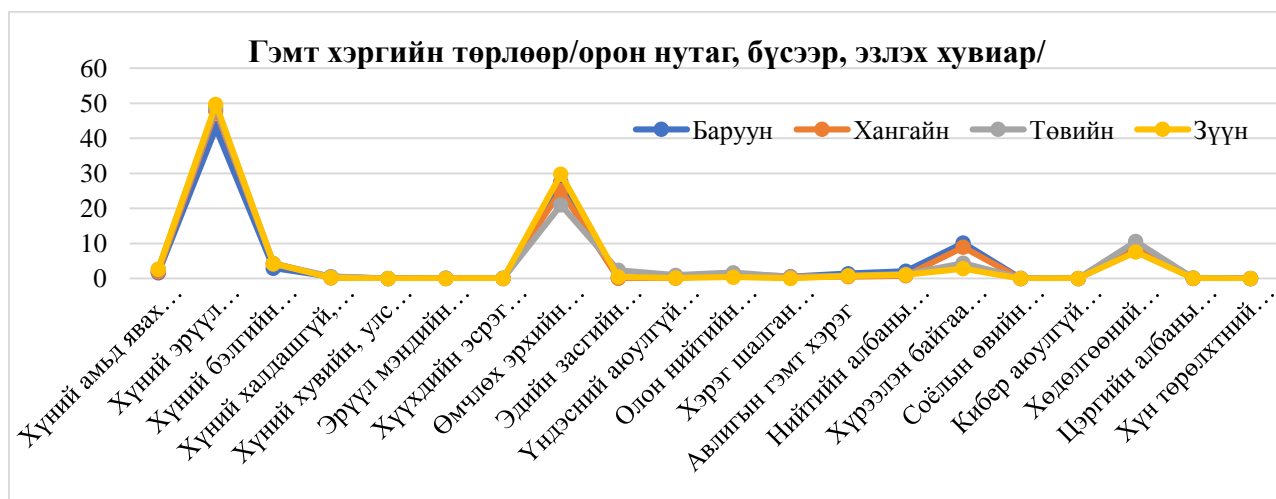
Доорх төвийн 6 дүүргийн шийдвэрлэсэн хэргийн төрлөөр авч үзвэл төрлийн хувьд онцгой өөр төрлийн гэмт хэрэг шийдвэрлээгүй байх бөгөөд Хүний эрүүл мэндийн халдашгүй байдлын эсрэг, өмчлөх эрхийн эсрэг болон хөдөлгөөний аюулгүй байдал, тээврийн хэрэгслийн ашиглалтын журмын эсрэг гэмт хэрэг гэсэн 3

төрлийн хэрэг голлон эзэлж байгаа нь харагдаж байна. Сонгинохайрхан дүүрэгт хүний эрүүл мэндийн халдашгүй байдлын эсрэг гэмт хэрэг хамгийн их үйлдэгдэж

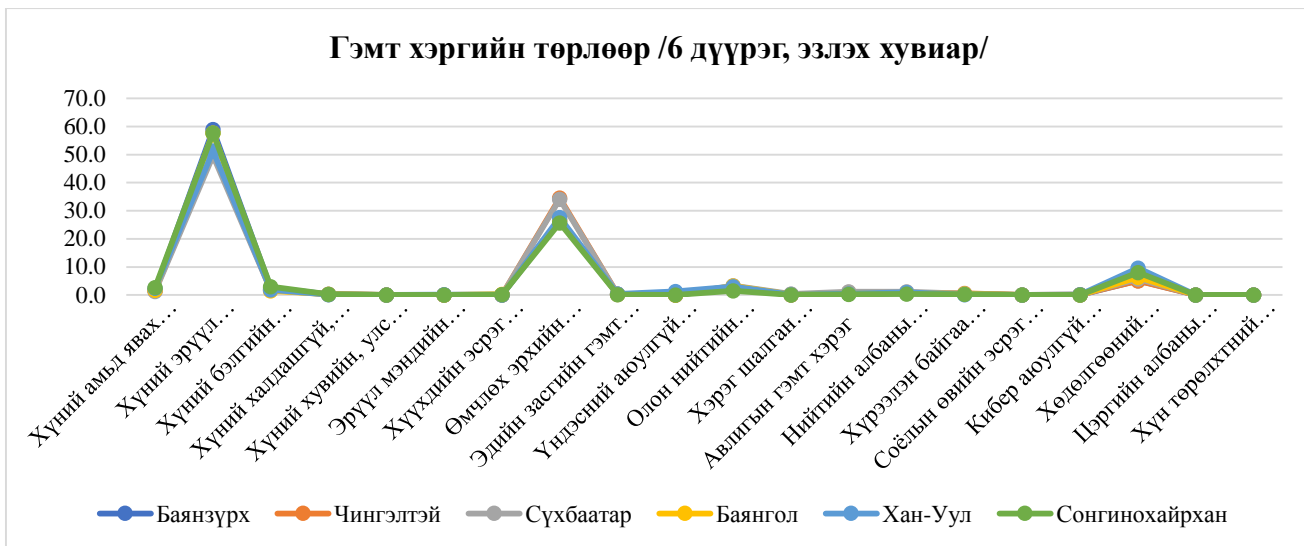

байгаа бол Хан-Уул дүүрэгт хамгийн бага шийдвэрлэгдэж байна. Харин өмчийн эсрэг гэмт хэрэг Чингэлтэй дүүргийн эрүүгийн хэргийн анхан шатны шүүхэд хянан шийдвэрлэсэн хэргийн 34.6 хувийг, Сүхбаатар дүүргийн эрүүгийн хэргийн анхан шатны шүүхийн хянан шийдвэрлэсэн хэргийн 34.2 хувийг тус тус эзэлж байгаа нь хамгийн өндөр байгаа бол Сонгинохайрхан дүүргийн эрүүгийн хэргийн анхан шатны шүүхийн хянан шийдвэрлэсэн хэргийн 25.6 хувийг эзэлж байгаа нь хамгийн бага нь байна. Баянзүрх дүүргийн эрүүгийн хэргийн анхан шатны шүүхийн хянан шийдвэрлэсэн хэргийн 59.0 хувийг хүний эрүүл мэндийн халдашгүй байдлын эсрэг

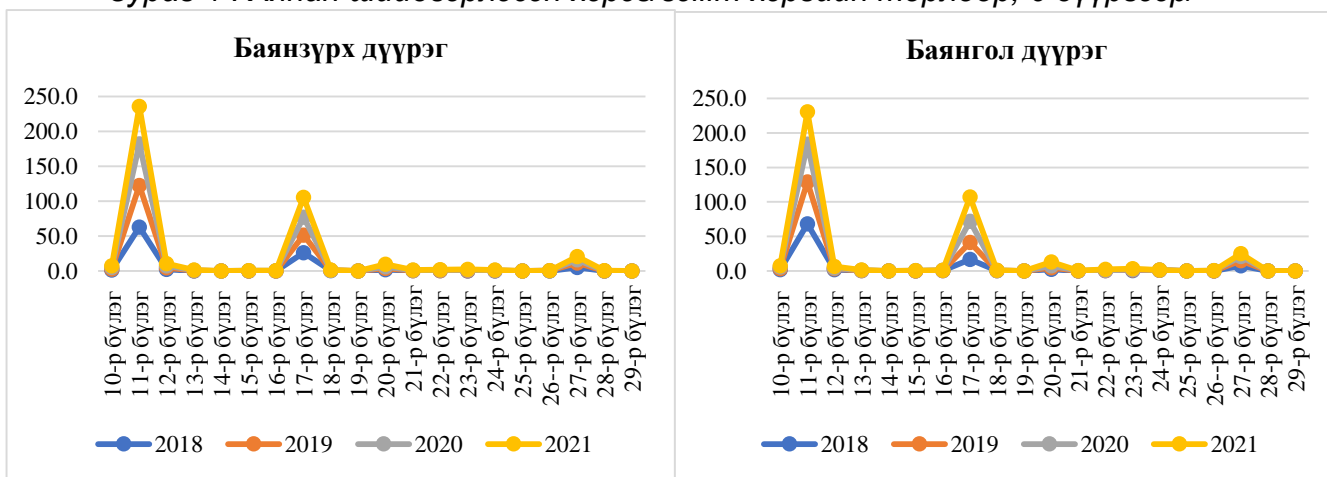
Зураг 12 Гэмт хэргийн төрлөөр/бүсээр, эзлэх хувиар гэмт хэрэг эзэлж байгаа нь хамгийн их байгаа бол Сүхбаатар дүүргийн эрүүгийн хэргийн анхан шатны шүүхийн хянан шийдвэрлэсэн хэргийн 49.6 хувийг эзэлж байгаа нь хамгийн бага байна.

Зураг 13 Гэмт хэргийн төрлөөр/ орон нутаг, бүсээр, эзлэх хувиар/

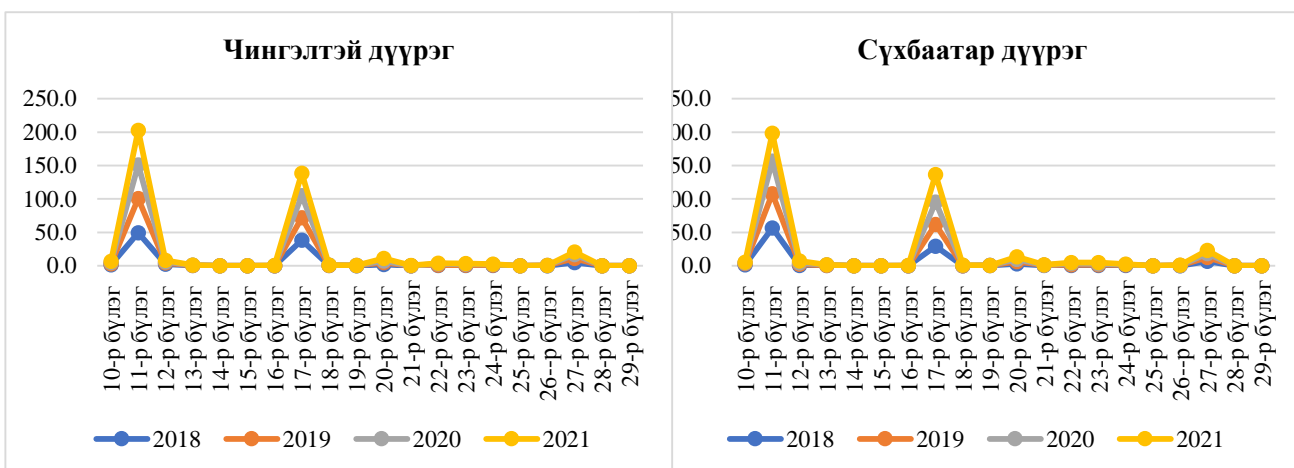

Зураг 14 Хянан шийдвэрлэсэн хэрэг/гэмт хэргийн төрлөөр, 6 дүүргээр/

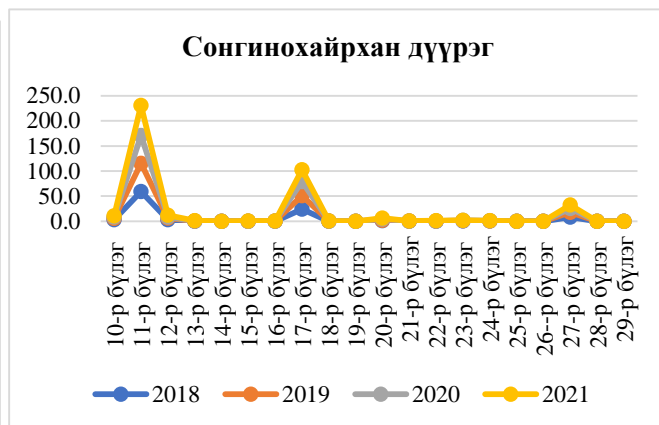
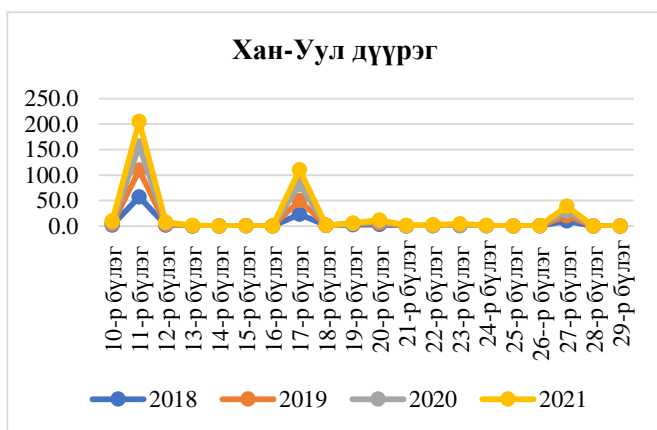
Зураг 15 Баянзүрх дүүргийн шийдвэрлэсэн хэрэг/гэмт шийдвэрлэсэн хэрэг/гэмт хэргийн төрлөөр, бүлгээр/

Зураг 16 Баянгол дүүргийн хэргийн төрлөөр, бүлгээр/

Зураг 17 Чингэлтэй дүүргийн шийдвэрлэсэн хэрэг/гэмт шийдвэрлэсэн гэмт хэргийн төрлөөр, бүлгээр/

Зураг 18 Сүхбаатар дүүргийн хэргийн төрлөөр, бүлгээр/

Зураг 19 Хан-Уул дүүргийн шийдвэрлэсэн хэрэг/
Гэмт хэрэг/гэмт хэргийн төрлөөр, бүлгээр/
Зураг 20 Сонгинохайрхан дүүргийн шийдвэрлэсэн
хэргийн төрлөөр, бүлгээр/

Улсын хэмжээнд хянан шийдвэрлэсэн хэргийн 49.5 хувийг дангаараа Хүний эрүүл мэндийн халдашгүй байдлын эсрэг гэмт хэрэг эзэлж байна. Баруун бүсийн хувьд бусад бүсүүдийг бодоход Хүний эрүүл мэндийн халдашгүй байдлын эсрэг гэмт хэрэг 42.9 хувь буюу хамгийн бага хувийг эзэлж байгаа бол Улаанбаатар хотод хянан шийдвэрлэсэн хэргийн 58.4 хувийг энэ төрлийн гэмт хэрэг эзэлж байна. Хүний бэлгийн халдашгүй байдлын эсрэг гэмт хэрэг Хангайн бүсэд хянан шийдвэрлэсэн хэргийн 4.3 хувийг, Төвийн болон Зүүн бүсэд хянан шийдвэрлэсэн хэргийн 4.2 хувийг эзэлж байгаа нь хамгийн өндөр байгаа бол Улаанбаатар хотод хянан шийдвэрлэсэн хэргийн 2.2 хувийг эзэлж байгаа нь хамгийн бага байна. Өмчлөх эрхийн эсрэг гэмт хэрэг Төвийн бүсэд хянан шийдвэрлэсэн хэргийн 21.0 хувийг эзэлж байгаа нь хамгийн бага байгаа бол Зүүн бүсэд хянан шийдвэрлэсэн хэргийн 29.8 хувийг эзэлж байгаа нь хамгийн өндөр байна. Эдийн засгийн гэмт хэрэг Төвийн бүсэд хамгийн өндөр хувьтай шийдвэрлэгдэж байгаа бол Хангайн бүсэд хамгийн бага шийдвэрлэгдэж байна. Үндэсний аюулгүй байдлын эсрэг гэмт хэрэг төвийн бүсэд өндөр шийдвэрлэгдэж байгаа бол хангайн бүсэд хамгийн бага шийдвэрлэгдэж байна. Нийтийн албаны эсрэг гэмт хэрэг баруун бүсэд өндөр шийдвэрлэгдэж байгаа бол Улаанбаатар хотод хамгийн бага шийдвэрлэгдэж байна. Хүрээлэн байгаа орчны эсрэг гэмт хэрэг Баруун бүсэд хянан шийдвэрлэгдсэн хэргийн 10.1 хувийг эзэлж байгаа нь хамгийн өндөр байгаа бол Улаанбаатар хотод шийдвэрлэгдсэн хэргийн 0.4 хувийг эзэлж байгаа нь хамгийн бага хувьтай байна. Төвийн бүсэд хөдөлгөөний аюулгүй байдал, тээврийн хэрэгслийн ашиглалтын журмын эсрэг гэмт хэрэг болон цэргийн албаны эсрэг гэмт хэрэг өндөр шийдвэрлэгдэж байна.

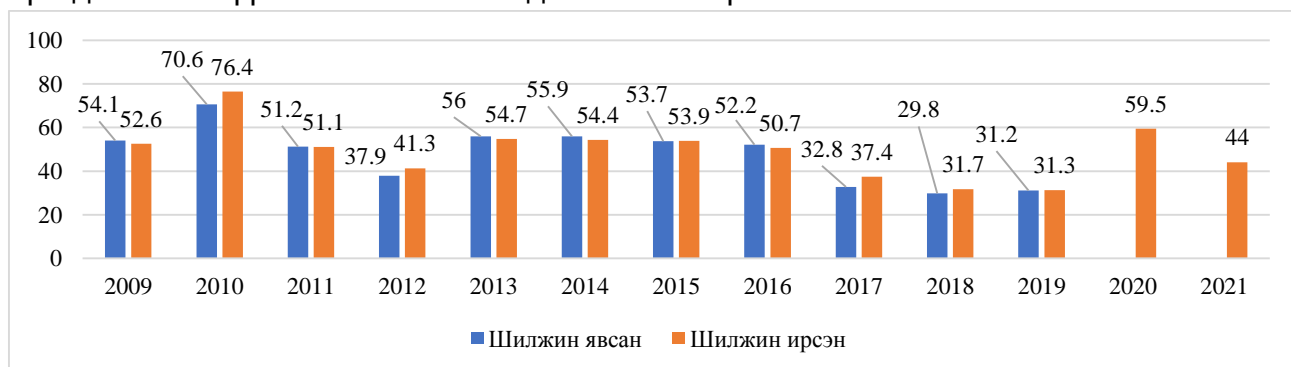
Гэмт хэргийн төрөл /Бүлгээр/	Баруун	Хангайн	Төвийн	Зүүн	Улаанбаатар	Дундаж
Хүний амьд явах эрхийн эсрэг гэмт хэрэг	1.6	1.9	2.6	2.7	1.9	2.1
Хүний эрүүл мэндийн халдашгүй байдлын эсрэг гэмт хэрэг	42.9	47.8	48.8	49.7	58.4	49.5
Хүний бэлгийн халдашгүй байдлын эсрэг гэмт хэрэг	2.9	4.3	4.2	4.2	2.2	3.6

Хүний халдашгүй, чөлөөтэй байх эрхийн эсрэг гэмт хэрэг	0.5	0.2	0.6	0.3	0.2	0.4
Хүний хувийн, улс төрийн эрх, эрхч чөлөөний эсрэг гэмт хэрэг	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0
Эрүүл мэндийн эсрэг гэмт хэрэг	0.1	0.0	0.1	0.0	0.1	0.1
Хүүхдийн эсрэг гэмт хэрэг	0.1	0.0	0.0	0.0	0.1	0.0
Өмчлөх эрхийн эсрэг гэмт хэрэг	27.6	25.1	21.0	29.8	25.5	25.8
Эдийн засгийн гэмт хэрэг	0.2	0.1	2.4	0.4	0.3	0.7
Үндэсний аюулгүй байдлын эсрэг гэмт хэрэг	0.4	0.1	0.9	0.2	0.2	0.3
Олон нийтийн аюулгүй байдал, ашиг сонирхлын эсрэг гэмт хэрэг	1.0	1.3	1.7	0.4	2.2	1.3
Хэрэг шалган шийдвэрлэх ажиллагааны эсрэг гэмт хэрэг	0.5	0.6	0.4	0.1	0.3	0.4
Авлигын гэмт хэрэг	1.4	0.5	0.8	0.7	0.5	0.8
Нийтийн албаны ашиг сонирхлын эсрэг гэмт хэрэг	2.1	0.8	1.2	1.0	0.7	1.2
Хүрээлэн байгаа орчны эсрэг гэмт хэрэг	10.1	8.9	4.4	2.8	0.4	5.3
Соёлын өвийн эсрэг гэмт хэрэг	0.0	0.0	0.1	0.0	0.0	0.0
Кибер аюулгүй байдлын эсрэг гэмт хэрэг	0.0	0.0	0.0	0.0	0.1	0.0
Хөдөлгөөний аюулгүй байдал, тээврийн хэрэгслийн ашиглалтын журмын эсрэг гэмт хэрэг	8.7	8.2	10.6	7.6	6.8	8.4
Цэргийн албаны эсрэг гэмт хэрэг	0.1	0.0	0.2	0.1	0.1	0.1
Хүн төрөлхтний аюулгүй байдал, энх тайвны эсрэг гэмт хэрэг	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0
Шийдсэн хэрэг /дундаж/	136.8	270.0	170.8	228.4	770.2	315.2

Хүснэгт 223 Хянан шийдвэрлэсэн хэрэг /бүсээр, эзлэх хувиар/

Шилжилт хөдөлгөөн 2013 оноос харьцангуй тогтворжиж эхэлсэн байна²².

2018 оны жилийн эцэст засаг захиргааны нэг нэгжээс нөгөөд шилжин ирэгчдийн тоо 31429, шилжин явагчдын тоо 29810 болсон байна. Шилжих хөдөлгөөнд оролцогчдыг аймаг, нийслэлээр авч үзвэл төвийн бүсийн аймгуудад шилжих хөдөлгөөнд оролцогчид бусад бүсүүдтэй харьцуулахад хамгийн өндөр байжээ. 2020-2021 онуудад шилжилт хөдөлгөөн эргэж өсөх хандлага ажиглагдаж байна. Үндэсний статистикийн хорооны 1212.mn цахим хуудаст шилжин явсан иргэдийн тоо сүүлийн 2 жилийн мэдээлэл байхгүй байна.

²² https://1212.mn/BookLibraryDownload.ashx?url=population_mn_2018.pdf&ln=Mn /44-р хуудас/

Зураг 21. Хүн амын шилжилт хөдөлгөөн /2009-2021²³/

Эрүүгийн хэргийн анхан шатны шүүхүүд сүүлийн 18 жилийн хугацаанд дунджаар хүлээн авсан хэргийн 84.9 хувийг хянан шийдвэрлэж, 6.5 хувь нь тухайн тайлант хугацааны үлдэгдэл хэрэг болон үлдэж байна. Хамгийн өндөр хувийн үлдэгдэлтэй хэрэг 2008 онд хүлээн авсан хэргийн 7.9 хувийг, 2013 онд 7.8 хувийг, 2016 онд 7.3 хувийг, 2021 8.2 хувийг тус тус эзэлж байна.

Хүлээн авсан хэрэг, шийдвэрлэсэн хэрэг өсөхөд үлдэгдэл хэрэг дагаж өсөх, хүлээн авсан хэрэг буурахад шийдвэрлэсэн хэрэг буурч, үлдэгдэл мөн дагаж буурч буй динамик харагдаж байна. Харин хүлээн авсан, шийдвэрлэсэн хэрэг буурсан байхад үлдэгдэл хэрэг өссөн зүй тогтол мөн ажиглагдаж байна. Тухайлбал 2016 онд хүлээн авсан хэрэг өмнөх оноос 12.2 хувиар, хянан шийдвэрлэсэн хэргийн тоо 14.7 хувиар тус тус буурсан бол үлдэгдэл хэргийн тоо 5.8 хувиар өссөн дүн гарсан байна. Цаг хугацааны хувьд үлдэгдэл хэргийн тоо өссөн огноог шүүж үзвэл 2008, 2013, 2017-2020 онуудад өндөр өсөлттэй байна. Энэ нь эргээд эрх зүйн орчин буюу 2008 оны Эрүүгийн хуулийн нэмэлт өөрчлөлт оруулсан, Шүүх байгуулах тухай хууль батлагдсан, Эрүүгийн хууль /2015 он/-ийн шинэчилсэн найруулга хэрэгжиж эхэлсэн, үйлчилж буй цаг хугацаатай давхцаж байна.

Огноо	Хүлээн авсан	Өсөлт, бууралт	Шийдсэн	Өсөлт, бууралт	Үлдэгдэл	Өсөлт, бууралт
2004	7477		6272		456	
2005	8307	11.1	6966	11.1	500	9.6
2006	6784	-18.3	5558	-20.2	343	-31.4
2007	6876	1.4	5831	4.9	369	7.6
2008	6878	0.0	5812	-0.3	544	47.4
2009	6668	-3.1	5407	-7.0	412	-24.3
2010	6372	-4.4	5460	1.0	386	-6.3
2011	6776	6.3	5877	7.6	438	13.5
2012	7065	4.3	6161	4.8	420	-4.1
2013	7248	2.6	6169	0.1	562	33.8
2014	7603	4.9	6375	3.3	493	-12.3
2015	7998	5.2	6756	6.0	483	-2.0
2016	7025	-12.2	5762	-14.7	511	5.8
2017	10412	48.2	8839	53.4	741	45.0
2018	14207	36.4	12551	42.0	802	8.2
2019	15216	7.1	13427	7.0	887	10.6
2020	15583	2.4	13470	0.3	1139	28.4
2021	14182	-9.0	12068	-10.4	1156	1.5

Хүснэгт 224 Хүлээн авсан, шийдсэн, үлдэгдэл хэргийн харьцаа

Дүгнэлт

Эрүүгийн хэргийн анхан шатны шүүхүүдийн хэргийн өсөлт, бууралтад эрх зүйн орчин буюу Эрүүгийн хууль, түүний нэмэлт, өөрчлөлт, шинэчилсэн найруулга, Өршөөл үзүүлэх тухай хууль маш их нөлөөлж байна.

²³ Эх сурвалж. Үндэсний статистикийн хороо <https://www.1212.mn/>

Шүүх байгуулах тухай хуулийн үйлчлэлээр зарим шүүхийн хэрэг хянан шийдвэрлэлт нэмэгдэж, зарим шүүхүүдийн шийдсэн хэргийн тоо буурсан байдал ажиглагдаж байна.

Эдийн засгийн хямрал болсон 2008-2010 онуудад, дэлхий нийтийг хамарсан цар тахалтай холбоотойгоор сүүлийн 2 жилийн хугацаанд гэмт хэргийн гаралт, илрүүлэлт, шүүхэд хүлээн авсан хэрэг, хянан шийдвэрлэсэн хэрэг бүхэлдээ хамааралтайгаар буурсан байна.

Цагдаагийн байгууллагаас, прокурорын байгууллагаас гэмт хэрэг, зөрчлөөс урьдчилан сэргийлэх чиглэлээр авч хэрэгжүүлсэн аян, арга хэмжээний үр дүнд зарим онуудад гэмт хэргийн илрүүлэлт, шүүхэд хүлээн авсан хэрэг өссөн дүнтэй гарсан боловч эргээд дараа жилүүдээс зарим төрлийн гэмт хэргийн гаралт буурч байгаа эерэг нөлөөлөл ажиглагдаж байна. Харин зарим төрлийн гэмт хэргийн илрүүлэлт нэмэгдэж, үүнийгээ дагаад шийдвэрлэлт өсөж байгаа зураглал мөн харагдаж байна.

Нийгмийн цахим сүлжээ хөгжихийн хэрээр гэмт хэргийн илрүүлэлт нэмэгдэж байгаа, олны анхаарлын төвд оруулж хянан шийдвэрлэлтэд олон нийтийн хяналт тавигдаж буй дүр зураг ажиглагдаж байна.

№	Нөлөө үзүүлсэн шалтгаан, нөхцөл	Хугацаанаас бусад шалтгаан, нөхцөлийн утга
1	Хугацааны нөлөө	Шийдвэрлэсэн хэргийн тооны өгөгдлийн 2004-2021 оны хоорондох хугацаа нь Баянхонгор, Өмнөговь аймгийн шүүхэд хүчтэй, бусад аймгийн шүүхэд дунд болон сул нөлөөтэй байна. Харин дүүргийн ЭХАШШ-ийн хэмжээнд 63 хувийн нөлөөтэй байна.
2	Эрх зүйн орчин	Эрүүгийн хуулийн нэмэлт өөрчлөлт, шинэчилсэн найруулга хамгийн өндөр нөлөө үзүүлж байна. Мөн Зөрчлийн хуулийн үйлчлэлээр Эрүүгийн хэргийн анхан шатны шүүхүүдэд ачаалал эрс нэмэгдсэн. Өршөөлийн хууль батлагдан хэрэгжсэн онуудад хүлээн авсан, шийдвэрлэсэн хэргийн тоо өсөх, дараа жил буурах хандлагатай байна. Хүлээн авсан хэрэг, шийдсэн хэрэг, үлдэгдэл хэргийн харьцаанд эрх зүйн орчин мөн л нөлөөлөл үзүүлж байна.
3	Цагдаа, Прокурорын байгууллагаас авч хэрэгжүүлсэн арга хэмжээ, хяналт шалгалт	Шүүхийн өмнөх шатанд ажиллагаа явуулж буй байгууллагын тухайн тайлант жилүүдэд авч хэрэгжүүлсэн арга хэмжээний үр дүн хамааралтай байна.
4	Бүс нутгийн онцлог болон гэмт хэргийн төрөл	Бүс нутгийн онцлогоос хамааран цэргийн анги нэгтгэлтэй, мөн хилийн дагуух аймгуудад тодорхой төрлийн гэмт хэрэг тогтмол үйлдэгдэж байгаа зураглал ажиглагдаж байна. Хүрээлэн байгаа орчны эсрэг гэмт хэрэг баруун бүсэд улсын дунджаас 2 дахин их шийдэгдэж байна. Улаанбаатар хотод хөдөлгөөний аюулгүй байдал, тээврийн хэрэгслийн ашиглалтын журмын эсрэг гэмт хэрэг бусад бүсүүдээс хэрэгт эзлэх хувиар бага шийдэгдсэн байгаа бол төвийн бүсэд энэ төрлийн гэмт хэрэг хамгийн их шийдвэрлэгдэж байна.
5	Нийгэм эдийн засгийн хүчин зүйл	Дэлхий нийтийг хамарсан цар тахалтай холбоотойгоор шүүхүүдийн хүлээн авсан болон хянан шийдвэрлэсэн хэргийн тоо буурсан хандлага ажиглагдаж байгаа ч 2022 оноос эргээд өсөх хандлагатай байна.

Хүснэгт 225 Эрүүгийн хэргийн шүүхэд нөлөөлж буй хүчин зүйлс

- **Иргэний хэрэг**

Монгол Улсын шүүхээр 2004-2021 онд 656631 иргэний хэрэг, маргаан хянан шийдвэрлэсэн байна.

№	Огноо	Шийдвэрлэсэн хэрэг	Өсөлт, бууралт тоо	Өсөлт, бууралт хувь	Ерөнхий шалтгаан нөхцөл
1	2004	23269	-138	-	Тухайн тайлант хугацаанд хянан шийдвэрлэсэн хэрэг, маргаан өмнөх оноос буурсан.
2	2005	24492	1223	5.3	Тухайн тайлант хугацаанд хүлээн авсан хэрэг 3.4 хувиар, шийдвэрлэсэн хэрэг 5.3 хувиар өссөн.
3	2006	27469	2977	12.2	Худалдах худалдан авах гэрээтэй холбоотой маргаан 583 хэргээр буюу 42.5 хувиар, нэхэмжлэгчээс гаргасан хүсэлтийн дагуу хариуцагчийг эрэн сурвалжлах маргаан 819 хэргээр буюу 2.5 дахин, ажилласан жил тогтоосон маргаан 1925 хэргээр буюу 73.3 хувиар тус тус өссөн нь иргэний хэрэг маргаан өсөхөд гол нөлөөлсөн байна.
4	2007	30699	3230	11.8	Иргэний хэрэг 12.2 хувиар өссөн бөгөөд энэ онд худалдах худалдан авах гэрээтэй холбоотой маргаан 583 хэргээр буюу 42.5 хувиар, ажилласан жил тогтоосон маргаан 1925 хэргээр буюу 73.3 хувиар тус тус өссөн.
5	2008	28464	-2235	-7.3	Дэлхийн эдийн засгийн хямрал эхэлсэн бөгөөд шийдвэрлэсэн иргэний хэрэг маргааны тоо харьцангуй тогтвортой байсан.
6	2009	35822	7358	25.9	Дэлхийн эдийн засгийн хямрал, “Анод”, “Зоос” банкнуудын дампуурал болон 2008 оны Сонгууль зэргээс шалтгаалан шийдвэрлэсэн хэрэг 25.9 хувиар өссөн байна.
7	2010	35787	-35	-0.1	Банкны дампууралтай холбоотойгоор банкнаас олгох зээлтэй холбоотой маргаан зарим аймгуудад огцом өссөн. Тухайлбал, Ховд, Өвөрхангай аймаг
8	2011	30368	-5419	-15.1	Өмнөх оны Сонгуулийн нөлөө, Банкны дампуурал, Дэлхийн эдийн засгийн хямрал зэрэг нөлөөл харьцангуй багасаж тайлант хугацаанд хүлээн авсан хэрэг 11.7 хувиар буурсан нь шийдвэрлэсэн хэрэг 15.1 хувиар буурахад голлон нөлөөлсөн байна.
9	2012	27792	-2576	-8.5	Тухайн тайлант хугацаанд хүлээн авсан хэрэг 6.7 хувиар, шийдвэрлэсэн хэрэг 8.5 хувиар буурсан.
10	2013	35314	7522	27.1	Шүүх байгуулах багц хууль батлагдан мөрдөгдсөн. Мөн энэ онд ажилласан жил тогтоосон маргаан 5841 хэргээр буюу 2.2 дахин нэмэгдсэн нь НДСОТТХ-д нэмэлт өөрчлөлт орсон
11	2014	33996	-1318	-3.7	Тайлант хугацаанд хүлээн авсан хэрэг 2.3 хувиар, хянан шийдвэрлэсэн хэрэг 3.7 хувиар тус тус буурсан.
12	2015	40674	6678	19.6	2015-2017 онуудад иргэд хоорондын зээлтэй холбоотой хэрэг маргаан өссөн нь хадгаламжийн хүүгээс татвар авдаг тогтолцоонд шилжсэнтэй холбоотойгоор иргэд хадгаламжаа өөр эх үүсвэр рүү байршуулснаар иргэд хоорондын чанаргүй зээлийн хэмжээ нэмэгдэж, энэ төрлийн хэрэг маргаан өсөх нэг гол шалтгаан нөхцөл болсон байна.
13	2016	46578	5904	14.5	Тайлант хугацаанд хүлээн авсан хэрэг 13.1 хувиар, хянан шийдвэрлэсэн хэрэг 14.5 хувиар тус тус өссөн байна. Энэхүү өсөлтөд худалдах худалдан авах арилжаатай холбоотой маргаан 32.1 хувиар, зээлийн гэрээний маргаан 19.1 хувиар, банкнаас олгох зээлтэй холбоотой маргаан 30.7 хувиар тус тус өссөн нь голлон нөлөөлсөн байна.
14	2017	45233	-1345	-2.9	НДСОТТХ-д нэмэлт өөрчлөлт орсонтой холбоотойгоор ажилласан жил тогтоосон маргаан өсч, бусад маргаан бага хэмжээгээр буурсан.

15	2018	48155	2922	6.5	Тухайн тайлант хугацаанд хүлээн авсан хэрэг 2.1 хувиар, шийдвэрлэсэн хэрэг 6.5 хувиар өссөн.
16	2019	43397	-4758	-9.9	Тухайн тайлант хугацаанд хянан шийдвэрлэсэн хэрэг, маргаан өмнөх оноос буурсан.
17	2020	53678	10281	23.7	Тайлант хугацаанд хүлээн авсан хэрэг 20.4 хувиар, хянан шийдвэрлэсэн хэрэг 23.7 хувиар тус тус өссөн байна. Дэлхийн нийтийг хамарсан цар тахлын нөхцөл байдалтай холбоотой зээл, худалдах худалдан авах, түрээс, банк, банк бус санхүүгийн байгууллагаас олгох зээлтэй холбоотой маргаанууд өссөн байна.
18	2021	45444	-8234	-15.3	Тухайн тайлант хугацаанд хүлээн авсан хэрэг, маргаан 9.2 хувиар, хянан шийдвэрлэсэн хэрэг, маргаан 15.3 хувиар өмнөх оноос буурсан.
19	Дундаж	36480	-	4.60%	-

Хүснэгт 226 Шийдвэрлэсэн иргэний хэрэг /2004-2021 он/

Иргэний хэрэг 2004-2005 онуудад харьцангуй тогтвортой байсан бөгөөд 2006-2007 онуудад өссөн байна. Харин 2008 онд бага зэрэг буураад 2009, 2010 онуудад дэлхийн эдийн засгийн хямрал, сонгууль, банкны дампууралтай холбоотойгоор огцом өсч, 2011-2012 онуудад харьцангуй тогтворжиж, 2013 оноос дахин өссөн байна.

2015 онд хянан шийдвэрлэсэн хэрэг, маргаан өмнөх оноос 19.6 хувиар өссөн бөгөөд 2015-2017 онуудад хадгаламжийн хүүгээс татвар авдаг тогтолцоонд шилжсэнтэй холбоотойгоор иргэд хадгаламжаа өөр эх үүсвэр рүү байршуулснаар иргэд хоорондын чанаргүй зээлийн хэмжээ нэмэгдэж, энэ төрлийн хэрэг, маргаан өссөн байна. 2020 онд шийдвэрлэсэн хэрэг, маргаан өмнөх оноос 23.7 хувиар өссөн нь дэлхийн нийтийг хамарсан цар тахлын нөхцөл байдалтай холбоотой байна.

Зураг 22 Иргэний хэргийн анхан шатны шүүхийн шийдвэрлэсэн хэрэг

Иргэний хэргийн анхан шатны шүүхийн хэмжээнд жил тутам 1530 иргэний хэрэг нэмэгдэх хугацааны нөлөөлөл 83 хувьтай тодорхойлогдсон байна. Бусад хүчин зүйлийн нөлөө 17 хувьтай байгаа бөгөөд эдгээр хүчин зүйлд нэгдүгээрт эрх зүйн орчин хоёрдугаарт бүсийн, шүүхийн онцлог болон хэрэг, маргааны төрөл гуравдугаарт нийгмийн бусад хүчин зүйл буюу хүн амын өсөлт, улс төрийн бодлого,

шилжилт хөдөлгөөн, цар тахлын нөхцөл байдал зэрэг нөлөөлж байна гэж үзэж байна.

1. Эрх зүйн орчин

Иргэний хэргийн өсөлт, бууралтад эрх зүйн орчны өөрчлөлт тодорхой хэмжээгээр нөлөөлж байна. Тухайлбал, Иргэний хэрэг шүүхэд хянан шийдвэрлэх тухай хууль 2002 оны 01 дүгээр сарын 10-ны өдөр батлагдаж тус оны 09 дүгээр сарын 01-ны өдрөөс хүчин төгөлдөр үйлчилж эхэлсэн бөгөөд 20 жилийн хугацаанд нийт 28 удаагийн нэмэлт өөрчлөлт орсон бөгөөд хэрэг маргааны тоонд нөлөөлөхүйц нэмэлт өөрчлөлт нь 2014 онд орсон байна.

Тус хуулийн 117 дугаар зүйлийн 117.1 дэх хэсэгт “хариуцагчийн хаяг тодорхойгүй” гэсэн үндэслэл иргэний хэрэг үүсгэснээс хойш, 65.1.1, 65.1.3-65.1.8, 65.1.10-д заасан үндэслэл хэргийг шүүх хуралдаанаар хэлэлцэх үед тогтоогдвол хэргийг хэрэгсэхгүй болгоно гэж заасны дагуу энэ үндэслэлээр нэхэмжлэгчийн гаргасан хүсэлтийн дагуу хариуцагчийг эрэн сурвалжлах хэрэг, маргаан 2015 оноос нэмэгдсэн байна.

Мөн Нийгмийн даатгалын сангаас олгох тэтгэвэр тэтгэмжийн тухай хуулийн 2012 оны 05 дугаар сарын 01-ны өдрийн нэмэлт өөрчлөлтөөр “Нийгмийн даатгалын тухай хууль хүчин төгөлдөр болохоос өмнөх болон мөн үеийн хөдөлмөрийн хөлс, түүнтэй адилтгах орлогоос тэтгэвэр тогтоолгосон иргэдийн тэтгэврийг бодоход баримталсан хөдөлмөрийн хөлс, түүнтэй адилтгах орлогыг шимтгэл төлсөн хугацаа, эрхэлж байсан ажил, албан тушаал, хөдөлмөрийн нөхцөл нь ижил 1995 оноос хойш тэтгэврээ тогтоолгосон иргэний тэтгэврийг бодоход баримталсан хөдөлмөрийн хөлс, түүнтэй адилтгах орлогын хэмжээтэй дүйцүүлэн тооцно.” гэсэн заалт орсонтой холбоотойгоор ажилласан жил тогтоосон хэрэг, маргаан 2013 оноос өссөн. Мөн хуульд 2017 оны 02 дугаар сарын 02-ны өдөр нэмэлт өөрчлөлт орсонтой холбоотой малчнаар ажиллаж тэтгэврийн даатгалын шимтгэл төлсөн тохиолдолд эрэгтэй 55 настай, эмэгтэй 50 настай тэтгэвэрт гарах боломжтой болсонтой холбоотойгоор хөдөө орон нутагт ажилласан жил тогтоосон хэрэг, маргаан мөн өссөн байна.

Шүүх байгуулах тухай хуульд 2013, 2015, 2016, 2018, 2021 онуудад нэмэлт өөрчлөлт болон шинэчилсэн найруулга хийгдсэн бөгөөд 2013 оны 04 дүгээр сарын 15-ны өдрөөс хэрэгжиж эхэлсэн Шүүх байгуулах тухай хуульд анхан шатны шүүхийн нутаг дэвсгэрийн харьяаллыг засаг захиргаа нутаг дэвсгэрийн нэгж, түүний удирдлагын тухай хуульд зааснаас өөрөөр буюу тухайлбал сум дундын 23-р шүүхийн нутаг дэвсгэрийн харьяалалд Төв аймгийн Зуунмод, Алтанбулаг, Баян-Өнжүүл, Баянцогт, Баянцагаан, Баянхангай, Бүрэн, Дэлгэрхаан, Сэргэлэн, Лүн, Өндөрширээт, Архуст, Аргалант, Цээл, Баянчандмань, Заамар, Угтаалцайдам сумд дүүргийн Иргэний хэргийн анхан шатны 4 дүгээр шүүхэд Нийслэлийн Налайх, Багахангай дүүрэг болон Төв аймгийн Баян, Баянжаргалан, Эрдэнэ сумыг хамруулсан нь эдгээр шүүхийн хянан шийдвэрлэсэн хэргийн тоо өсөх, буурах нөхцөлийг бүрдүүлж байсан.

Улс төрийн төрийн хилс хэрэгт хэлмэгдэгчдийг цагаатгах, тэдэнд нөхөх олговор олгох тухай хуулийн 2018 оны өөрчлөлтөөр “улс төрийн хилс хэрэгт холбогдуулан цаазаар авах ялаар шийтгүүлсэн хэлмэгдэгчийн эхнэр /нөхөр/, эсхүл хэлмэгдэгчийн төрсөн болон үрчилж авсан хүүхэд, хэлмэгдэгчийг нас барснаас

хойш 10 сараас илүүгүй хугацааны дотор төрсөн хүүхдэд 80 сая төгрөг”, “улс төрийн хилс хэрэгт холбогдуулан хорих ялаар шийтгүүлсэн хэлмэгдэгч, хэлмэгдэгч нас барсан бол түүний эхнэр /нөхөр/, эсхүл хэлмэгдэгчийн төрсөн болон үрчилж авсан хүүхэд, хэлмэгдэгчийг нас барснаас хойш 10 сараас илүүгүй хугацааны дотор төрсөн хүүхдэд 40 сая төгрөг”-ийн нөхөн олговрыг олгохоор болсон.

Мөн хуулийн 6 дугаар зүйлийн 6.3-т цагаатгуулах тухай гомдлыг 2020 оны 12 дугаар сарын 31-ний өдрийн дотор гаргаж болох бөгөөд энэ хугацаанаас хойш гаргасан гомдлыг хүлээж авахгүй гэсэн заалтын дагуу 2019 онд 624 хэрэг, 2020 онд 919 хэрэг тус тус хянан шийдвэрлэж өмнөх онуудаас энэ төрлийн хэрэг, маргаан огцом өссөн байна.

Хэрэг, маргааны төрөл

Иргэний хэргийн анхан шатны шүүхийн нийт шийдвэрлэж буй маргааны 25 орчим хувийг ажилласан жил тогтоосон маргаан, 20 орчим хувийг худалдах худалдан авах гэрээтэй холбоотой маргаан, 14 хувийг иргэд хоорондын зээлтэй холбоотой маргаан, 11 орчим хувийг нэхэмжлэгчийн гаргасан хүсэлтийн дагуу хариуцагчийг эрэн сурвалжлах маргаан, 9 орчим хувийг банкны зээлтэй холбоотой маргаан, 8 орчим хувийг гэрлэлт цуцалсан маргаан, 4 орчим хувийг хүүхдийн тэтгэлэг гаргуулах маргаан, 3 орчим хувийг согтуурах, мансуурах донтой өвчтэй этгээдийг захиргааны журмаар албадан эмчлэх, албадан хөдөлмөр хийлгэх тухай хуулиар 3 орчим хувийг гэрлэлт цуцалсан маргаан, 2 орчим хувийг ажилласан жил тогтоосон маргаан тус тус эзэлж байна.

Зураг 23 Өндөр дүнтэй шийдвэрлэгдсэн 10-н төрлийн хэрэг маргаан

Дээрх маргаануудын өсөлт иргэний хэргийн өсөлтөд голлон нөлөөлж байгаа бөгөөд хугацааны дагуу судлан үзэхэд дараах тайлбар өгөгдөхөөр байна.

2006 онд худалдах худалдан авах гэрээтэй холбоотой маргаан 583 хэргээр буюу 42.5 хувиар, нэхэмжлэгчээс гаргасан хүсэлтийн дагуу хариуцагчийг эрэн сурвалжлах маргаан 819 хэргээр буюу 2.5 дахин, ажилласан жил тогтоосон маргаан

1925 хэргээр буюу 73.3 хувиар тус тус өссөн нь иргэний хэрэг энэ онд өсөхөд голлон нөлөөлсөн байна.

2007 онд иргэний хэрэг 12.2 хувиар өссөн бөгөөд энэ онд худалдах худалдан авах гэрээтэй холбоотой маргаан 583 хэргээр буюу 42.5 хувиар, ажилласан жил тогтоосон маргаан 1925 хэргээр буюу 73.3 хувиар тус тус өссөн нь иргэний хэрэг өсөхөд гол нөлөөлсөн байна.

2009 онд иргэний хэрэг өмнөх оноос 25.9 хувиар өссөн бөгөөд худалдах худалдан авах болон арилжаатай холбоотой маргаан 927 хэргээр буюу 92.6 хувиар, зээлийн гэрээтэй холбоотой маргаан 334 хэргээр буюу 17.2 хувиар, ажил гүйцэтгэх гэрээтэй холбоотой маргаан 14 хэргээр буюу 41.3 хувиар, Банкнаас олгох зээлтэй холбоотой маргаан 2296 хэргээр буюу 3 дахин, банк бус санхүүгийн байгууллагаас олгох зээлтэй холбоотой маргаан 244 хэргээр буюу 3.7 дахин, банк зээлийн бусад үйл ажиллагаа эрхэлдэг эрх бүхий этгээдээс олгох зээлтэй холбоотой маргаан 408 хэргээр буюу 2.3 дахин тус тус өссөн байна. Энэ нь 2008-2009 онд “Зоос”, “Анод” банкнууд төлбөрийн чадваргүй болж, дампуурлаа зарласантай холбоотой байж болох бөгөөд мөн дэлхийн эдийн засгийн хямрал, УИХ-ын сонгуулийн нөлөөнөөс хамааралтай байж болохоор байна. Эдгээр банкнуудын хадгаламж эзэмшигчдэд “Банкны мөнгөн хадгаламж баталгаа гаргах тухай” хууль батлагдсантай холбогдуулан тухайн үед 225 тэрбум төгрөгийн зардал гарган хохирлыг барагдуулсан байна. Ямартай ч энэ үед ДНБ өмнөх оноос 1.6 хувиар буурч, арилжааны банкнуудын чанаргүй зээлийн нийт зээлд эзлэх хэмжээ 17.4 хувьд хүрч байжээ.

Шүүхүүд	2008 он шийдвэр лэсэн хэрэг	2009 он шийдвэрлэсэн хэрэг	2010 он шийдвэрлэсэн хэрэг	Өссөн, буурсан хэргийн тоо 2009 он/	Өссөн, буурсан хэргийн тоо 2010 он/	Банкнаас олгох зээлтэй холбоотой маргааны өсөлт /2009/	Банкнаас олгох зээлтэй холбоотой маргааны өсөлт /2010/
Улсын дүн	28464	35822	35787	7358	-35	2296	
Баруун бүс	3509	4509	4822	1000	313	688	
Баян-Өлгий	704	1048	935	344	-113	239	
Говь-Алтай	519	782	678	263	-104	195	
Завхан	874	954	924	80	-30	142	27
Увс	541	672	686	131	14	62	
Ховд	871	1053	1599	182	546	50	652
Хангайн бүс	6049	7599	7539	1550	-60	526	
Архангай	626	949	843	323	-106	25	
Баянхонгор	833	1052	853	219	-199	65	
Булган	616	846	731	230	-115	137	
Орхон	956	1470	1419	514	-51	97	49
Өвөрхангай	1635	1565	1768	-70	203	91	281
Хөвсгөл	1383	1717	1925	334	208	111	67
Төвийн бүс	5715	7642	7284	1927	-358	461	
Говьсүмбэр	311	496	292	185	-204	100	
Дархан-Уул	1341	1958	2062	617	104	113	
Дорноговь	691	1082	887	391	-195	46	23
Дундговь	560	529	566	-31	37	-14	
Өмнөговь	483	594	553	111	-41	34	14
Сэлэнгэ	1289	1676	1520	387	-156	109	

Төв	1040	1307	1404	267	97	73
Зүүн бүс	2318	3808	2719	1490	-1089	264
Дорнод	1163	1134	1056	-29	-78	-6
Сүхбаатар	483	848	689	365	-159	89
Хэнтий	672	1826	974	1154	-852	181
Улаанбаатар	10873	12264	13423	1391	1159	357

Хүснэгт 227 Банкнаас олгох зээлтэй холбоотой хэрэг маргааны өсөлт, аймгаар 2008-2010 он

Дээрх хүснэгтийн дүгнэвэл **2009 онд** банкнаас олгох зээлтэй холбоотой маргаан 2296 хэргээр өссөн бөгөөд Тухайлбал Завхан аймгийн шүүхийн шийдвэрлэсэн хэрэг 2009 онд 80 хэргээр өссөн бөгөөд тус шүүхийн шийдвэрлэсэн банкнаас олгох зээлтэй холбоотой маргаан 142 хэргээр өссөн нь шүүхийн нийт шийдвэрлэсэн хэрэг өсөхөд банкнаас олгох зээлтэй холбоотой маргаан голлон нөлөөлсөн байна гэж дүгнэхээр байна.

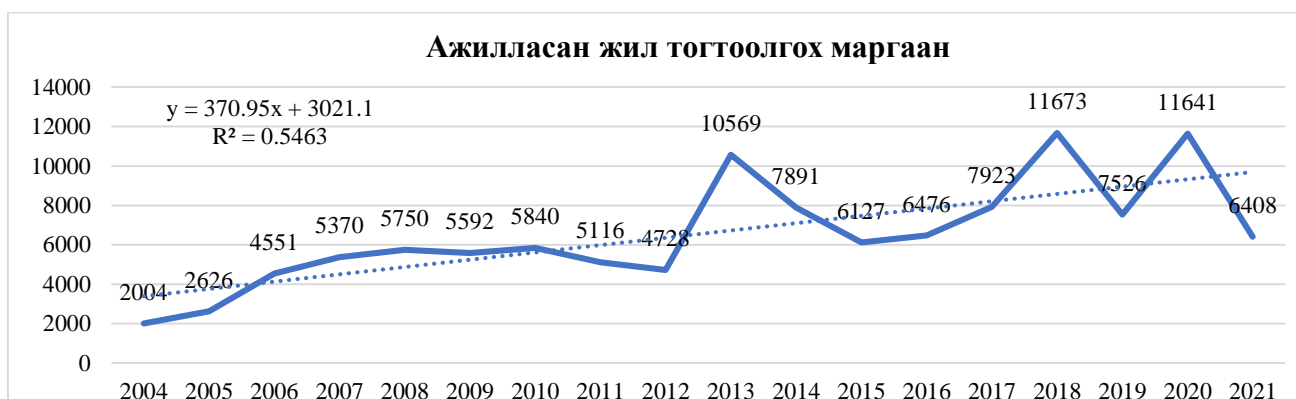
Харин **2010 онд** улсын хэмжээнд шийдвэрлэсэн хэрэг харьцангуй тогтвортой байсан ч Ховд аймгийн шийдвэрлэсэн банкнаас олгох зээлтэй холбоотой маргаан 652 хэргээр өссөн нь энэ аймгийн хэрэг 546 хэргээр өсөхөд голлон нөлөөлсөн байна. Мөн үүнтэй адилхан Өвөрхангай аймгийн банкнаас олгох зээлтэй холбоотой шийдвэрлэсэн хэрэг 281 хэргээр өссөн бөгөөд тус аймгийн нийт шийдвэрлэсэн иргэний хэрэг 203 хэргээр өсөхөд мөн голлон нөлөөлсөн байна гэж дүгнэж болохоор байна.

Банкнаас олгох зээлтэй холбоотой маргаан 2009 онд дийлэнх аймагт их байсан бол 2010 онд тодорхой хэдэн аймгуудад өсч, тухай шүүхийн шийдвэрлэсэн хэрэг, маргааны тоо нэмэгдэхэд энэ төрлийн маргаан голлон нөлөөлсөн байна. Энэ нь “Зоос”, “Анод” банкнуудын салбаруудын дампуурлаа зарласан хугацаанаас хамаарч байна.

Мөн дээрх онуудад АНУ-аас эхэлсэн дэлхийн санхүүгийн хямрал Монголын эдийн засагт нөлөөлж, 2008 оны сүүл, 2009 он бүхэлдээ хүнд байсан. Үүнтэй холбоотойгоор 2009-2010 онуудад шүүхээр шийдвэрлэсэн иргэний хэрэг, маргаан өссөн байна.

2013 онд иргэний хэрэг өмнөх оноос 27.3 хувиар өссөн бөгөөд хэрэг маргааны төрлөөр өсөлтийг авч үзвэл худалдах худалдан авах болон арилжаатай холбоотой маргаан 1161 хэргээр буюу 55.4 хувиар, зээлийн гэрээний маргаан 530 хэргээр буюу 23.1 хувиар, нэхэмжлэгчийн хүсэлтийн дагуу хариуцагчийг эрэн сурвалжлах маргаан 345 хэргээр буюу 40 хувиар, ажилласан жил тогтоосон маргаан 5841 хэргээр буюу 2.2 дахин, гэрлэлт цуцалсан маргаан 282 хэргээр буюу 9.2 хувиар, ажлаас үндэслэлгүй халсан маргаан 266 хэргээр буюу 58 хувиар тус тус өссөн нь голлон нөлөөлсөн байна. Өөрөөр хэлбэл ажилласан жил тогтоосон маргаан 5841 хэргээр өссөн нь Нийгмийн даатгалын сангаас олгох тэтгэвэр тэтгэмжийн тухай хуульд 2012 оны 05 дугаар сарын 01-ны өдрөөс нэмэлт өөрчлөлт орж "Нийгмийн даатгалын тухай хууль хүчин төгөлдөр болохоос өмнөх болон мөн үеийн хөдөлмөрийн хөлс, түүнтэй адилтгах орлогоос тэтгэвэр тогтоолгосон иргэдийн тэтгэврийг бодоход баримталсан хөдөлмөрийн хөлс, түүнтэй адилтгах орлогыг шимтгэл төлсөн хугацаа, эрхэлж байсан ажил, албан тушаал, хөдөлмөрийн

нөхцөл нь ижил 1995 оноос хойш тэтгэврээ тогтоолгосон иргэний тэтгэврийг бодоход баримталсан хөдөлмөрийн хөлс, түүнтэй адилтгах орлогын хэмжээтэй дүйцүүлэн тооцно." гэсэн заалтай холбоотой байж болохоор байна.

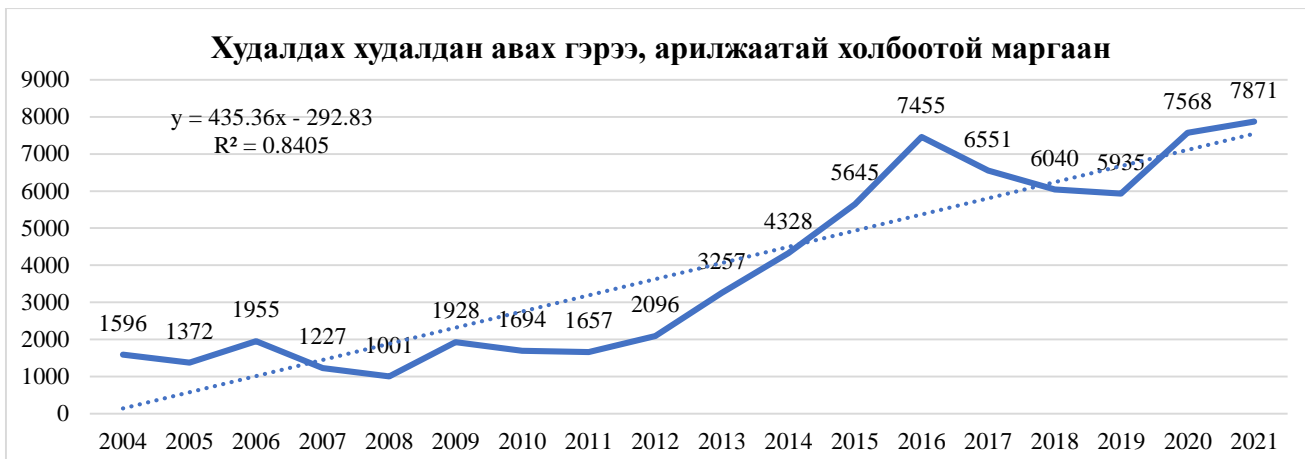
Зураг 24 Ажилласан жил тогтоосон маргаан 2004-2021 он

Нийгмийн даатгалын сангаас олгох тэтгэврээ, тэтгэмжийн тухай хуулийн 2017 оны 02 дугаар сарын 02-ны өдөр нэмэлт өөрчлөлт орсонтой холбоотой малчнаар ажиллаж тэтгэврийн даатгалын шимтгэл төлсөн тохиолдолд эрэгтэй 55 настай, эмэгтэй 50 настай тэтгэвэрт гарах боломжтой болсон учраас ажилласан жил тогтоосон хэрэг, маргаан 2018 онд огцом өсч шийдвэрлэгдсэн байна.

Шийдвэрлэсэн хэргээс ажилласан жил тогтоосон маргаан хамгийн өндөр хувийг эзэлдэг бөгөөд хугацааны нөлөөлөл 55 хувьтай байна. Харин бусад хүчин зүйлийн нөлөөлөл 45 хувьтай байгаа тул энд хуулийн өөрчлөлт голлон нөлөөлж байна гэж үзэж байна.

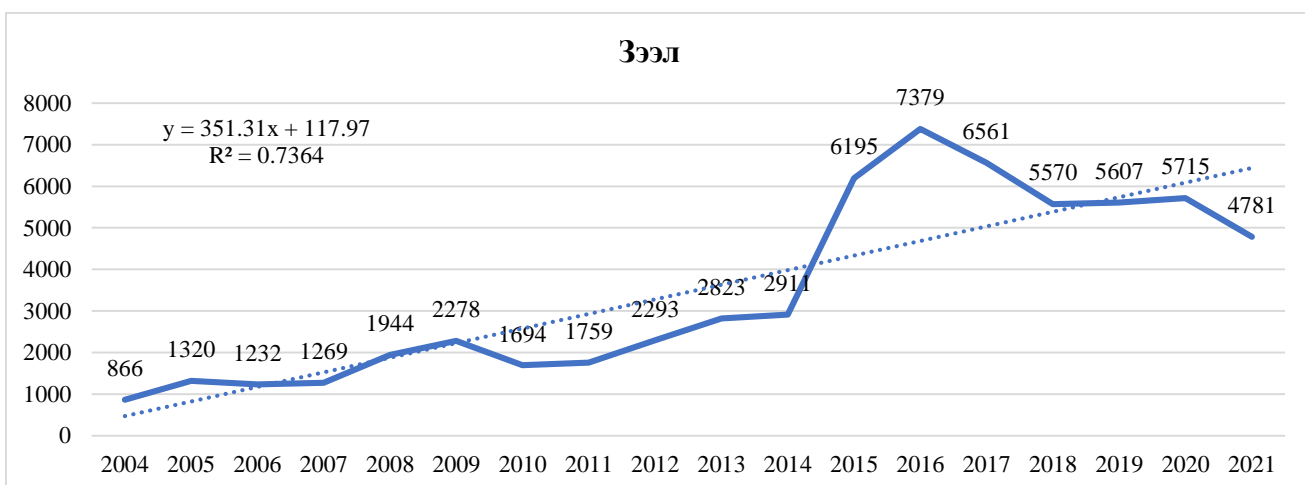
Мөн 2013 онд ажлаас үндэслэлгүй халагдсан маргаан 58 хувиар өссөн нь УИХ, аймаг, нийслэл, сум, дүүргийн иргэдийн Төлөөлөгчдийн Хурлын сонгуулийн дараагийн жил энэ төрлийн маргаан өсөх хандлагатай байдагтай холбоотой байна.

2015 онд иргэний хэрэг өмнөх оноос 19.3 хувиар өссөн бөгөөд зээлийн гэрээний маргаан 3284 хэргээр буюу 2.1 хувиар, худалдах худалдан авах арилжаатай холбоотой маргаан 1317 хэргээр буюу 30.4 хувиар, түрээсийн гэрээтэй холбоотой маргаан 455 хэргээр буюу 3.1 дахин, банкнаас олгох зээлтэй холбоотой маргаан 693 хэргээр буюу 62.4 хувиар, банк бус санхүүгийн байгууллагаас олгох зээлтэй холбоотой маргаан 291 хэргээр буюу 51 хувиар, албадан эмчлэх албадан хөдөлмөр хийлгэхтэй холбоотой маргаан 336 хэргээр буюу 43.7 хувиар, Татварын ерөнхий хуультай холбоотой маргаан 316 хэргээр буюу 2 дахин тус тус өссөн байна.

Зураг 25 Худалдах худалдан авах арилжаатай холбоотой маргаан /2004-2021 он/

2016 онд худалдах худалдан авах арилжаатай холбоотой маргаан 1810 хэргээр буюу 32.1 хувиар өссөн бөгөөд 2015-2017 онд энэ төрийн маргаан харьцангуй өндөр байсан байна. Худалдах худалдан авах гэрээ, арилжаатай холбоотой маргаан жил тутам 435 хэрэг нэмэгдэх хугацааны нөлөөлөл 84 хувьтай байна. Бусад хүчин зүйлийн нөлөө 16 хувьтай байна.

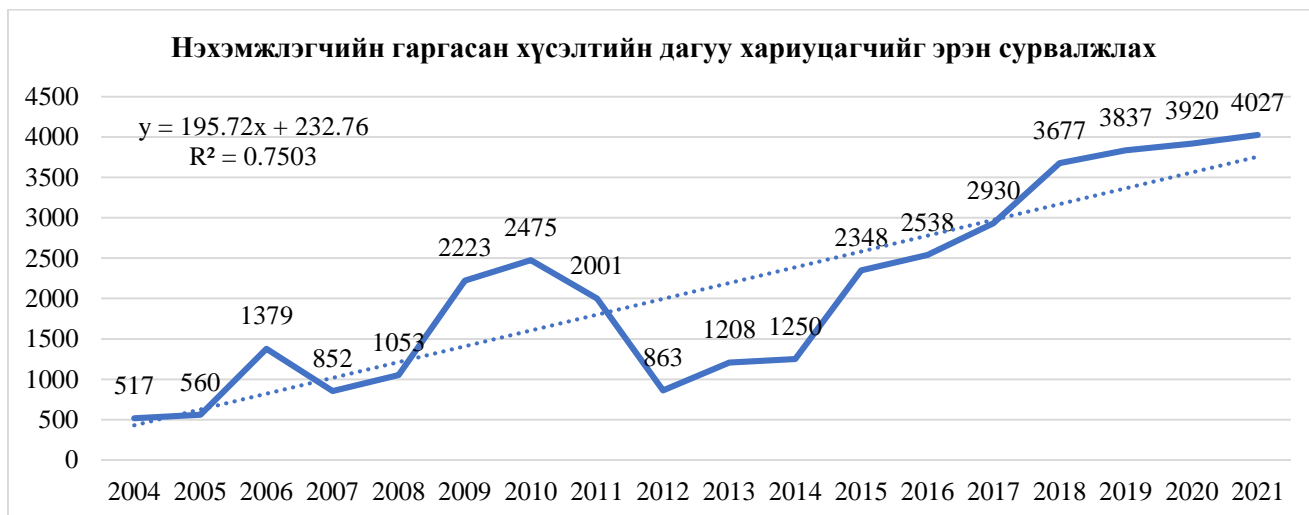
Зураг 26 Зээлийн гэрээний маргаан/2004-2021 он/

Зээлийн гэрээний маргаан жил тутам 118 хэрэг нэмэгдэх хугацааны нөлөөлөл 74 хувьтай байна. Бусад хүчин зүйлийн нөлөө 26 хувьтай байна. Худалдах, худалдан авах арилжаатай холбоотой маргаан болон зээлийн гэрээний маргаанууд нь хугацааны нөлөөлөл харьцангуй өндөр байна. Бусад хүчин зүйлийн хувьд 2015-2017 онуудад иргэд хоорондын зээлтэй холбоотой хэрэг маргаан өссөн нь хадгаламжийн хүүгээс татвар авдаг тогтолцоонд шилжсэнтэй холбоотойгоор иргэд хадгаламжаа өөр эх үүсвэр рүү байршуулснаар иргэд хоорондын чанаргүй зээлийн хэмжээ нэмэгдэж, энэ төрлийн хэрэг маргаан өсөх нэг гол шалтгаан нөхцөл болсон байна.

Татварын багц хуулийг 2010 онд УИХ-аар хэлэлцэж, батлахад хадгаламжийн хүүгээс орлогын татвар авах асуудал анх яригдсан. Гэхдээ 2008 оны хямралтай холбоотойгоор хадгаламжийн хүүгээс татвар авах хуулийг хэрэгжүүлэх хугацааг хойшлуулсан. Харин 2015 онд Төсвийн тухай хуулиар хадгаламжийн хүүгийн

орлогоос татвар авахгүй, харин 100 сая төгрөгөөс дээш хадгаламжтай иргэдийн хүүгийн орлогоос татвар авч байхаар зохицуулсан. Харин 2016 оны нэгдүгээр сарын 1-нээс бүх иргэдийн хадгаламжийн хүүгийн орлогоос 10 хувийн татвар авахаар хууль хэрэгжиж эхэлсэн байна.

Иргэний хэрэг шүүхэд хянан шийдвэрлэх тухай хуулийн 2014 оны 4 дүгээр сарын 24-ний өдрийн нэмэлт өөрчлөлтөөр 117 зүйл 117.1-т “хариуцагчийн хаяг тодорхойгүй” гэсэн үндэслэлээр иргэний хэрэг үүсгэснээс хойш хэргийг хэрэгсэхгүй болгохоор заасан байна. Энэхүү хуулийн өөрчлөлттэй холбоотойгоор 2015 оноос нэхэмжлэгчийн гаргасан хүсэлтийн дагуу хариуцагчийг эрэн сурвалжлах маргаан өсч байна.

Зураг 27 Зээлийн гэрээний маргаан/2004-2021 он/

Нэхэмжлэгчийн гаргасан хүсэлтийн дагуу хариуцагчийг эрэн сурвалжлах маргаан жил тутам 196 хэрэг нэмэгдэх хугацааны нөлөөлөл 75 хувьтай байна. Бусад хүчин зүйлийн нөлөө 15 хувьтай байна.

2020 онд иргэний хэрэг өмнөх оноос 23.7 хувиар өссөн бөгөөд шүүхээр шийдвэрлэсэн хэргээс худалдах, худалдан авах гэрээтэй холбоотой маргаан 1633 хэргээр буюу 27.5 хувиар, банк бус санхүүгийн байгууллагаас олгох зээлтэй холбоотой маргаан 1471 хэргээр буюу 2.3 дахин, банкнаас олгох зээлтэй холбоотой маргаан 1196 хэргээр буюу 69.5 хувиар, түрээсийн гэрээтэй холбоотой маргаан 142 хэргээр буюу 28.2 хувиар, зээлийн гэрээтэй холбоотой маргаан 108 хэргээр буюу 1.9 хувиар, хадгаламж зээлийн хоршооноос олгох зээлтэй холбоотой маргаан 105 хэргээр буюу 61.4 хувиар тус тус өссөн. Энэ нь Коронавируст цар тахлын нөхцөл байдалтай холбоотой зээл, худалдах худалдан авах, түрээс, банк, банк бус санхүүгийн байгууллагаас олгох зээлтэй холбоотой маргаанууд өссөн байна.

2. Бүсийн болон шүүхийн онцлог

Бүсийн болон шүүхийн онцлогоос шалтгаалан маргааны төрөл өөр өөр байна. Тухайлбал,

- Баянзүрх, Сонгинохайрхан дүүргийн хувьд хүн ам, шилжилт хөдөлгөөн, ажилгүйдэл, амьжиргааны түвшин зэргээс шалтгаалан шийдвэрлэсэн хэрэг маргааны тоо өндөр бөгөөд тогтмол өсч байна. Эдгээр шүүхүүдэд **бага үнийн дүнтэй гэрээний маргаанууд, иргэд хоорондын зээлийн маргаанууд**

ихээр шийдвэрлэгдэж байна. Мөн Сонгинохайрхан, Баянзүрх, Баянгол, Багануур, Налайх дүүргийн хувьд гэрлэлт цуцалсан маргаан, хүүхдийн тэтгэлэг тогтоолгох маргаан, эцэг тогтоохтой холбоотой маргаанууд харьцангуй өндөр байна.

- Харин Сүхбаатар, Чингэлтэй дүүргийн шүүхийн хувьд гэрээний маргаан бусад шүүхээс харьцангуй цөөн, **харин онцгой ажиллагааны журмаар хянан шийдвэрлэгдэж байгаа нэхэмжлэгчийн гаргасан хүсэлтийн дагуу хариуцагчийг эрэн сурвалжлахтай холбоотой маргаан** бусад дүүргийн шүүхүүдээс харьцангуй өндөр байна. Сүхбаатар, Чингэлтэй дүүргийн хувьд гэр бүлийн маргаан харьцангуй бага байна.
- Сүхбаатар дүүрэгт **хөдөлмөрийн маргаан** харьцангуй өндөр, Сонгинохайрхан дүүрэгт бага байгаа нь тус дүүрэг байрлах аж нэгж болон төрийн байгууллагын тооноос хамааралтай байна.
- Баруун бүсэд гэрээтэй холбоотой маргаан харьцангуй цөөн, **харин ажилласан жил тогтоохтой холбоотой маргаан** харьцангуй өндөр байна. Мөн гэрлэлт цуцлах маргаан баруун бүсэд бага, **хөдөлмөрийн маргаан буюу ажлаас үндэслэлгүй халсан, цалин хөлсний маргаан** бусад бүсийг бодвол харьцангуй өндөр байна.
- Хангайн бүсийн Архангай, Баянхонгор, Өвөрхангайн шүүх **ажилласан жил тогтоосон** хэрэг харьцангуй өндөр шийдвэрлэдэг бол бусад төрлийн маргааныг дундаж хэмжээнд шийдвэрлэж байна.
- Төвийн бүсийн хувьд Өмнөговь, Дорноговь, Говьсүмбэр аймгуудад **гэрлэлт цуцлах маргаан, хүүхдийн тэтгэлэг гаргуулах маргаан, эцэг тогтоохтой холбоотой маргаан** их байна. Учир нь уул уурхайг түшиглэсэн ажлын байр бий болсноос хариуцагчийн хаягаар хэрэг маргаан шийдвэрлэгдэж байгаатай холбоотой байж болох юм. Мөн төвийн бүсийн аймагт шинэ суурьшлын бүсүүд нэмэгдэж байгаа тул хэргийн тоо өсөж байна.
- Зүүн бүсийн Дорнод, Хэнтий аймагт гэрээний маргаан нийт шийдвэрлэсэн хэргийн 40 хувьд шийдвэрлэгддэг бол Сүхбаатар аймгийн шүүхийн хувьд 20 гаран хувийг эзэлж байна. Харин онцгой ажиллагааны хэрэг маргаан Сүхбаатар аймгийн шүүхийн нийт шийдвэрлэсэн хэргийн 50-аас дээш хувийг эзэлж байна.

Шалгуур үзүүлэлт	Гэрээтэй холбоотой, гэрээний бус үүрэгтэй холбоотой хэрэг маргаан /Их 60%-иас дээш, Бага 20%-иас доош/	Онцгой ажиллагааны маргаан /Их 60%-иас дээш, Бага 20%-иас доош/	Гэрлэлт цуцлалт, хүүхдийн тэтгэлэг гаргуулах, эцэг тогтоох /Их 13%-иас дээш, 6%-иас доош/	Ажлаас үндэслэлгүй халагдсан, цалин хөлс, буруу шилжүүлсэн, сахилгын шийтгэл /Их 4%-иас дээш, 1%-иас доош/
Их		✓ Завхан аймгийн Тосонцэнгэл		✓ Говь-Алтай
	✓ Баянзүрх	✓ Завхан	✓ Дорноговь	✓ Баян-Өлгий
	✓ Налайх	✓ Ховд аймгийн Булган	✓ Говьсүмбэр	✓ Чингэлтэй
	✓ Сонгинохайрхан	✓ Архангай	✓ Өмнөговь	✓ Увс
	✓ Хан-Уул	✓ Говь-Алтай	✓ Орхон	✓ Сүхбаатар
	✓ Баянгол	✓ Баянхонгор	✓ Налайх	дүүрэг
	✓ Багануур	✓ Төв	✓ Дархан-уул	✓ Ховд
		✓ Өвөрхангай		
		✓ Дундговь		

Бага	✓ Говь-Алтай	✓ Баянзүрх	✓ Баян-Өлгий	✓ Сонгинохайрхан
	✓ Завхан	✓ Говьсүмбэр	✓ Говь-Алтай	✓ Багахангай
	✓ Завхан аймгийн Тосонцэнгэл	✓ Багахангай	✓ Завхан	✓ Налайх
		✓ Налайх	✓ Ховд	✓ Өвөрхангай
	✓ Сонгинохайрхан	✓ Чингэлтэй	✓ Хэнтий	
	✓ Хан-Уул	дүүрэг		

Хүснэгт 228 Маргааны төрөл, эзлэх хувиар

Цаг үеийн нөхцөл байдал болон шүүхийн онцлогоос шалтгаалан тухайн шүүхийн хэрэг маргааны өсөлт бууралт харилцан адилгүй байгааг Хэнтий болон Төв аймгийн шүүхүүдийн жишээн дээр танилцуулъя.

- **Хэнтий аймаг 2009 онд 1826 хэрэг шийдвэрлэсэн бөгөөд өмнөх оноос 1154 хэргээр буюу 2.7 дахин өссөн** байна. Үүний 700-800 орчим шийдвэр нь Хэнтий Цахилгааны түгээх сүлжээний ХК-ны “Цахилгааны төлбөр гаргуулах тухай” нэхэмжлэлийг шийдвэрлэсэн шийдвэр байна. Эдгээр нэхэмжлэлийн дийлэнх нь Иргэний хэрэг шүүхэд хянан шийдвэрлэх тухай хуулийн 74 дүгээр зүйлд зааснаар хялбаршуулсан журмаар шийдвэрлэгдсэн байна.
- **Төв аймгийн шүүхийн хувьд согтуурах, мансуурах донтой өвчтэй этгээдийг захиргааны журмаар албадан эмчлэх, албадан хөдөлмөр хийлгэхтэй холбоотой маргаан нийт хэргийн 40-45 орчим хувийг эзэлж байна.** 2000 оны 1 дүгээр сарын 28-ны өдрийн Согтуурах Мансуурах Донтой Өвчтөнийг Албадан Эмчлэх Албадан Хөдөлмөр Хийлгэх тухай хуулийн дагуу өвчтөнүүдийг шүүгчийн захирамжаар албадан эмчлэх, албадан хөдөлмөр хийлгэх хугацааг дуусгавар болгодог байсныг Улсын Дээд Шүүхийн 2007 оны 3 сарын 18-ны өдрийн 15 дугаартай “Согтуурах мансуурах донтой өвчтэй этгээдийг захиргааны журмаар албадан эмчлэх, албадан хөдөлмөр хийлгэх тухай хуулийн зарим зүйл, заалтыг тайлбарлах тухай” тайлбарт зааснаар шүүхийн шийдвэрээр шийдвэрлэдэг болсон учир шийдвэрлэсэн хэргийн тоо 2007 онд 243-аар нэмэгдсэн бөгөөд 2007 оноос хойш тухайн шүүхийн иргэний хэрэг маргаан дээрх шалтгааны улмаас өсч байна.

3. Нийгэм эдийн засгийн бусад хүчин зүйлс

Иргэний хэргийн өсөлт, бууралтад нийгэм эдийн засгийн бусад хүчин зүйлс буюу хүн амын өсөлт, шилжилт хөдөлгөөн, улс төрийн бодлого, ажилгүйдэл, инфляци зэрэг хүчин зүйлс тодорхой хэмжээгээр нөлөөлж байна гэж үзэж байна. Тухайлбал, Монгол Улс²⁴ 2004 онд 2,521,733 амтай байсан бол 2021 он 3,409,939 хүн амтай болж 18 жилийн хугацаанд 888206 хүнээр буюу 35.2 хувиар өссөн байна. Нийслэлийн хүн амын хувьд 1109764 хүнээр буюу 72.6 хувиар харин орон нутгийн хүн амын хувьд 48442 хүнээр буюу 4.8 хувиар тус тус өссөн байна.

²⁴ Статистикийн мэдээллийн нэгдсэн сан 1212.mn

Зураг 28 Хүн амын тоо /2004, 2021 он/

Дүүргийн иргэний хэргийн анхан шатны шүүхийн шийдвэрлэсэн хэрэг, маргааны тоо жил тутам өсч байгаа нь хүн амын өсөлттэй тодорхой хэмжээгээр холбоотой байна гэж үзэж байна.

4. Иргэний хэргийн хүлээн авсан, шийдвэрлэсэн, үлдэгдэл хэргийн харьцаа

Иргэний хэргийн анхан шатны шүүхүүд сүүлийн 18 жилийн хугацаанд дунджаар хүлээн авсан хэргийн 72.7 хувийг хянан шийдвэрлэж, 9.5 хувь нь тухайн тайлант хугацааны үлдэгдэл хэрэг болон үлдэж байна. Хамгийн өндөр хувийн үлдэгдэлтэй хэрэг, 2021 онд хүлээн авсан хэргийн 13.2 хувийг, 2016 онд 12.4 хувийг, 2015 онд 11.7 хувийг, 2019 онд 11.5 хувийг тус тус эзэлж байна.

Хүлээн авсан хэрэг, шийдвэрлэсэн хэрэг өсөхөд үлдэгдэл хэрэг дагаж өсөх, хүлээн авсан хэрэг буурахад шийдвэрлэсэн хэрэг буурч, үлдэгдэл мөн дагаж буурч буй ерөнхий динамик харагдаж байна. Харин хүлээн авсан, шийдвэрлэсэн хэрэг буурсан байхад үлдэгдэл хэрэг өссөн зүй тогтол цөөхөн ажиглагдаж байна. Тухайлбал 2021 онд хүлээн авсан хэрэг өмнөх оноос 9.2 хувиар, хянан шийдвэрлэсэн хэргийн тоо 15.3 хувиар тус тус буурсан боловч үлдэгдэл хэргийн тоо 14.5 хувиар өссөн дүн гарсан байна. Энэ нь дэлхий нийтийг хамарсан цар тахлын нөхцөл байдалтай холбоотойгоор хорио цээрийн дэглэмд шилжин ажиллаж байсантай холбоотой байж болохоор байна.

Харин 2020 онд шүүхүүдийн хүлээн авсан хэрэг, маргаан 20.9 хувиар, хянан шийдвэрлэсэн хэрэг 19.2 хувиар өссөн бөгөөд үлдэгдэл хэрэг 10.5 хувиар өсөлттэй байгаа нь тухайн онд иргэний хэргийн анхан шатны шүүхийн шүүгч ачаалалтай ажилласан байгааг харуулж байна.

Огноо	Хүлээн авсан хэрэг	Өсөлт, бууралт	Шийдвэрлэсэн хэрэг	Өсөлт, бууралт	Үлдэгдэл хэрэг	Өсөлт, бууралт
2004	35250		23269	-	2540	-
2005	36440	3.4	24492	5.3	2937	15.6
2006	39455	8.3	27469	12.2	2891	-1.6
2007	41878	6.1	30699	11.8	2667	-7.7
2008	38120	-9.0	28464	-7.3	2924	9.6
2009	48204	26.5	35822	25.9	4058	38.8
2010	48170	-0.1	35787	-0.1	4080	0.5
2011	42538	-11.7	30368	-15.1	3520	-13.7
2012	39690	-6.7	27792	-8.5	3767	7.0
2013	49581	24.9	35314	27.1	4628	22.9

2014	48431	-2.3	33996	-3.7	5680	22.7
2015	56607	16.9	40674	19.6	7018	23.6
2016	64030	13.1	46578	14.5	6632	-5.5
2017	63220	-1.3	45233	-2.9	6656	0.4
2018	64518	2.1	48155	6.5	5966	-10.4
2019	62010	-3.9	43397	-9.9	7107	19.1
2020	74684	20.4	53678	23.7	7812	9.9
2021	67805	-9.2	45444	-15.3	8947	14.5

Хүснэгт 229 Хүлээн авсан, шийдсэн, үлдэгдэл хэргийн харьцаа

Явцын дүгнэлт

Иргэний хэргийн анхан шатны шүүхийн хянан шийдвэрлэсэн хэргийн өсөлт бууралтад дараах хүчин зүйлс нөлөөлж байна. Үүнд

1. Эрх зүйн орчин
2. Цаг үеийн нөхцөл байдал
3. Бүсийн болон шүүхийн онцлог
4. Нийгэм эдийн засгийн бусад хүчин зүйлс

№	Нөлөө үзүүлсэн шалтгаан, нөхцөл	Нөлөө үзүүлж буй шалтгаан нөхцөлийн утга
1	Хугацааны нөлөө	Шийдвэрлэсэн хэргийн тооны өгөгдлийн 2004-2021 оны хоорондох хугацаа нь аймгийн шүүхэд дунд болон сул нөлөөтэй байна. Харин дүүргийн ИХАШШ-ийн хувьд 93 хувийн нөлөөтэй байна.
2	Эрх зүйн орчин	Шийдвэрлэсэн хэргийн тооны өгөгдлийн 2004-2021 оны хоорондох хугацааны өсөлт бууралтад Иргэний хууль, ИХШХШТХ-ийн өөрчлөлт, Шүүх байгуулах тухай хууль болон холбогдох бусад хууль тогтоомжийн өөрчлөлт зэрэг нь тодорхой хэмжээнд нөлөөлж байна гэж үзэж байна. Тухайлбал Нийгмийн даатгалын сангаас олгох тэтгэвэр тэтгэмжийн тухай хуулийн 2012, 2017 онуудын нэмэлт өөрчлөлтөөр ажилласан жил тогтоосон маргаан 3000-6000 хэргээр өссөн нь иргэний хэрэг маргаан өсөж буурахад нөлөөлж байна.
3	Цаг үеийн нөхцөл байдлын онцлог	Дэлхийн эдийн засгийн хямрал, дэлхий нийтийг хамарсан цар тахал, сонгууль, банк, банк зээлийн үйл ажиллагаа эрхэлдэг аж ахуйн нэгжүүдийн төлбөрийн чадваргүй байдал, дампуурал, бодлого шийдвэртэй холбоотойгоор иргэний хэрэг маргаан өсч, буурч байна. Тухайлбал, 2008-2009 онд “Зоос”, “Анод” банкнууд төлбөрийн чадваргүй болж, дампуурлаа зарласантай холбоотой банкнаас олгох зээлтэй холбоотой маргаан 2-3 дахин өссөн бөгөөд тухайн жилүүдэд иргэний хэрэг өсөх гол шалтгаан болсон гэж үзэж болохоор байна. 2015-2017 онуудад иргэд хоорондын зээлтэй холбоотой хэрэг маргаан 1500-3500 хэргээр өссөн нь хадгаламжийн хүүгээс татвар авдаг тогтолцоонд шилжсэнтэй холбоотойгоор иргэд хадгаламжаа өөр эх үүсвэр рүү байршуулснаар иргэд хоорондын чанаргүй зээлийн хэмжээ нэмэгдэж, энэ төрлийн хэрэг маргаан өсөх нэг гол шалтгаан нөхцөл болсон байна. Мөн дэлхий нийтийг хамарсан цар тахалтай холбоотойгоор 2020 онд шүүхүүдийн хүлээн авсан хэрэг, маргаан 20.9 хувиар, хянан шийдвэрлэсэн хэрэг 19.2 хувиар өссөн бөгөөд 2021 оноос буурах төлөв ажиглагдаж байна. Харин үлдэгдэл хэрэг харьцангуй бага хувиар өсөлттэй байгаа нь тухайн онд иргэний хэргийн анхан шатны шүүхийн шүүгч ачаалалтай ажилласан байгааг харуулж байна.
4	Бүс, шүүхийн онцлог болон тухай орон нутгийн онцлог	Орон нутгийн болон нийслэлийн 9 дүүргийн шүүхийн хувьд шийдвэрлэсэн хэрэг, маргааны төрлөөр өөр өөр байна. Тухайлбал, Дүүргийн иргэний хэргийн анхан шатны шүүхийн хувьд гэрээний маргаан өндөр шийдвэрлэлттэй байгаа бол орон нутгийн шүүхийн хувьд онцгой ажиллагааны маргаан буюу ажилласан жил тогтоосон маргаан өндөр шийдвэрлэлттэй байна. Орон нутгийн шүүхүүдээс ажилласан жил тогтоохтой холбоотой маргаан баруун бүсийн шүүхэд илүү өндөр мөн хөдөлмөрийн маргаан буюу ажлаас

		үндэслэлгүй халсан, цалин хөлсний маргаан бусад бүсийг бодвол мөн баруун бүсэд харьцангуй өндөр байна. Төвийн бүсийн хувьд Өмнөговь, Дорноговь, Говьсүмбэр аймгуудад гэрлэлт цуцлах маргаан, хүүхдийн тэтгэлэг гаргуулах маргаан, эцэг тогтоохтой холбоотой маргаан их байна. Учир нь уул уурхайг түшиглэсэн ажлын байр бий болсноос хариуцагчийн хаягаар хэрэг маргаан шийдвэрлэгдэж байгаатай холбоотой байж болох юм. Мөн төвийн бүсийн аймагт шинэ суурьшлын бүсүүд нэмэгдэж байгаа тул хэргийн тоо өсөх хандлагатай байна. Төв аймгийн шүүхийн хувьд согтуурах, мансуурах донтой өвчтэй этгээдийг захиргааны журмаар албадан эмчлэх, албадан хөдөлмөр хийлгэхтэй холбоотой маргаан нийт хэргийн 40-45 орчим хувийг эзэлж байна.
5	Нийгэм эдийн засгийн хүчин зүйл	Нийгэм эдийн засгийн бусад хүчин зүйлс буюу хүн амын өсөлт, шилжилт хөдөлгөөн, улс төрийн бодлого ажилгүйдэл, инфляци зэрэг хүчин зүйлс хэрэг, маргааны өсөлтөд нөлөө үзүүлж байна. Тухайлбал, Монгол Улс 2004 онд 2,521,733 амтай байсан бол 2021 он 3,409,939 хүн амтай болж 18 жилийн хугацаанд 888206 хүнээр буюу 35.2 хувиар өссөн байна. Нийслэлийн хүн амын хувьд 1109764 хүнээр буюу 72.6 хувиар харин орон нутгийн хүн амын хувьд 48442 хүнээр буюу 4.8 хувиар тус тус өссөн байна.

Хүснэгт 230 Иргэний хэргийн шүүхэд нөлөөлж буй хүчин зүйлс

• Захиргааны хэрэг

Монгол Улсын шүүхээр 2004-2021 онд 20420 иргэний хэрэг, маргаан хянан шийдвэрлэгдсэн байна.

№	Огноо	Шийдвэрлэсэн хэрэг	Өсөлт, бууралт тоо	Өсөлт, бууралт хувь
1	2004	134	-	-
2	2005	388	254	2.9 дахин
3	2006	431	43	11.1
4	2007	591	160	37.1
5	2008	826	235	39.8
6	2009	1074	248	30.0
7	2010	1031	-43	-4.0
8	2011	961	-70	-6.8
9	2012	891	-70	-7.3
10	2013	1106	215	24.1
11	2014	1187	81	7.3
12	2015	1439	252	21.2
13	2016	1780	341	23.7
14	2017	1908	128	7.2
15	2018	1638	-270	-14.2
16	2019	1747	109	6.7
17	2020	1524	-223	-12.8
18	2021	1764	240	15.7
19	Дундаж	20420	-	21.7

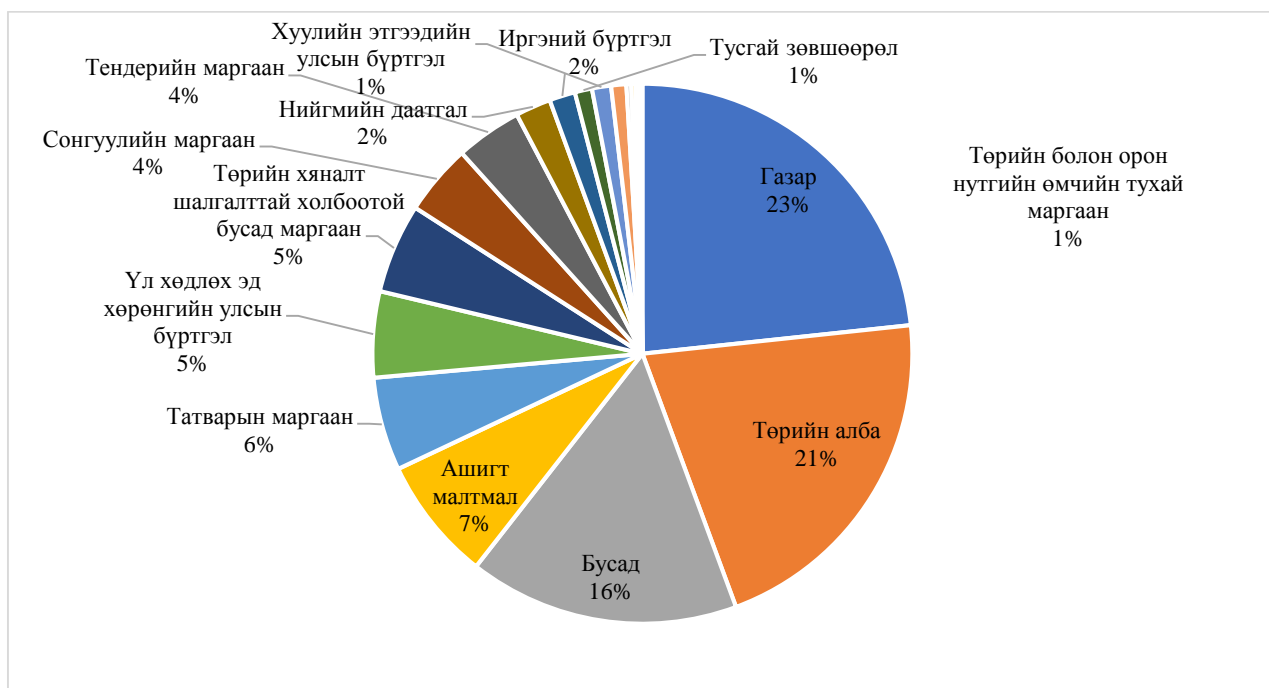
Хүснэгт 231 Нийт хэрэгт эзэлж байгаа хувиар

2004 оны 6 сард Захиргааны хэргийн дагнасан шүүх анх байгуулагдсанаар захиргааны шүүхэд хандах иргэн, албан тушаалтан олширч, жил ирэх тусам захиргааны хэргийн тоо өссөн үзүүлэлттэй байна. Тухайлбал, 2005 онд 254 хэргээр буюу 2.9 дахин, 2006 онд 43 хэргээр буюу 11.1 хувиар, 2007 онд 160 хэргээр буюу 37.1 хувиар, 2008 онд 235 хэргээр буюу 39.8 хувиар, 2009 онд 248 хэргээр буюу 30 хувиар тус тус өссөн бөгөөд энэ үе нь захиргааны хэрэг хянан шийдвэрлэх ажиллагаа тогтворжих үе байна.

Харин 2010 онд 43 хэргээр буюу 4 хувиар, 2011 онд 70 хэргээр буюу 6.8 хувиар, 2012 онд 70 хэргээр буюу 7.3 хувиар тус тус буурсан байна. Харин 2013 оноос хэрэг, маргаан өссөн байна. Захиргааны хэрэг, маргааны өсч, буурч байгаа гол шалтгаан бол УИХ, аймаг, нийслэл, сум, дүүргийн иргэдийн Төлөөлөгчдийн Хурлын сонгуультай холбоотойгоор сонгуулийн маргаан, төрийн албаны маргаан, цаашлаад газрын маргаан өсөх хандлагатай холбоотой байна.

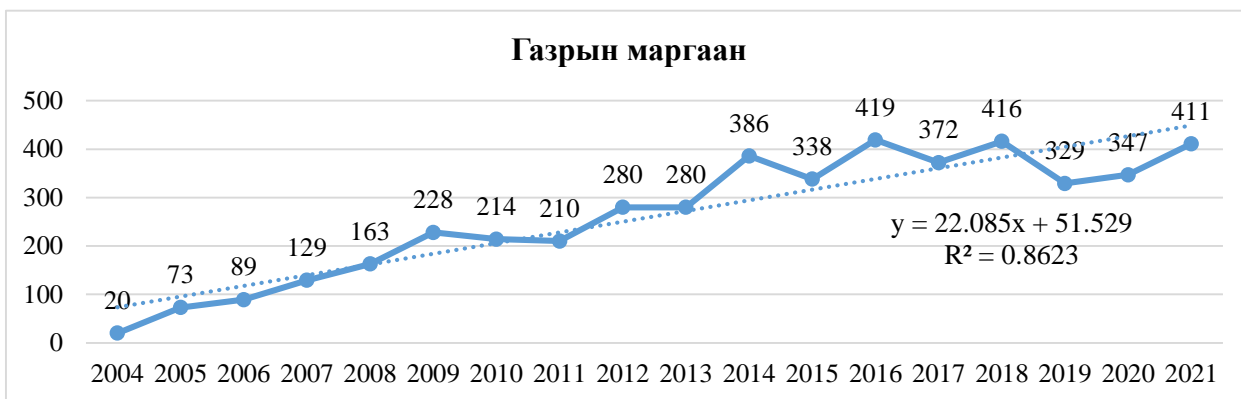
1. Хэрэг, маргааны төрөл

Захиргааны хэрэг маргааны 25 орчим хувийг газрын маргаан, 20 орчим хувийг төрийн албаны маргаан, 7 орчим хувийг ашигт малтмалтай холбоотой маргаан, 6 орчим хувийг татварын маргаан, 5 орчим хувийг эд хөрөнгийн улсын бүртгэлтэй холбоотой маргаан, мөн 5 орчим хувийг төрийн хяналт шалгалттай холбоотой бусад маргаан, 4 орчим хувийг сонгуулийн маргаан, мөн 4 орчим хувийг тендерийн маргаан, 2 орчим хувийг нийгмийн даатгалтай холбоотой маргаан эзэлж байна.

Зураг 29 Захиргааны хэргийн маргааны төрөл, эзлэх хувиар

Газрын маргаан: Монгол Улсын иргэнд газар өмчлүүлэх тухай хууль 2003 оны 05 дугаар сарын 01-ний өдрөөс хэрэгжиж эхэлсэнтэй холбоотойгоор газрын маргаан жил бүр нэмэгдэж байна.

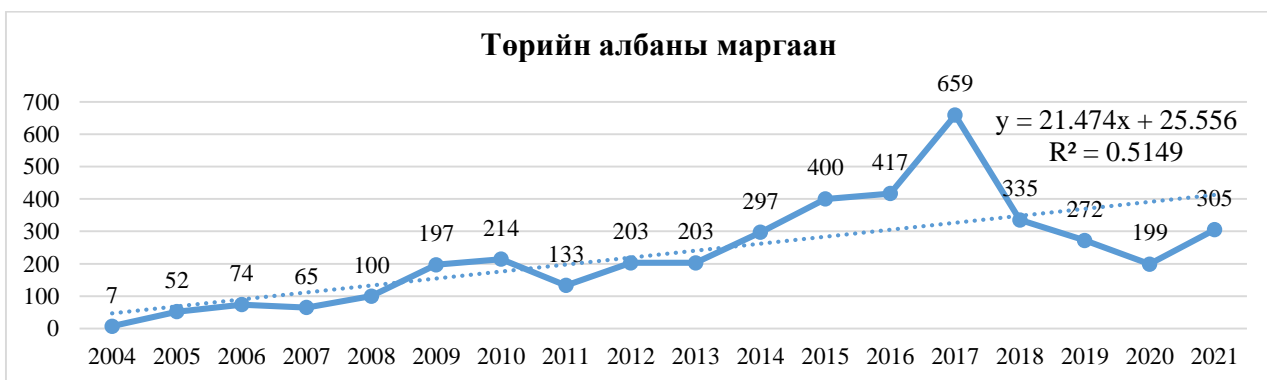
Зураг 30 Газрын маргаан /2004-2021 он/

Газрын маргаанд газар эзэмших, ашиглах эрхийг цуцалсан, дуусгавар болгохтой холбоотой, газрын давхцал, орц гарц хаасантай холбоотой, газар эзэмших, ашиглах, өмчлөх хүсэлтийг шийдвэрлээгүй, газар эзэмших, ашиглах эрхийг сунгаагүй, газрыг тусгай хэрэгцээнд авсан, нөхөн олговортой холбоотой, бусад газрын маргаанууд хамаардаг.

Газрын маргаантай хэргийн 65 орчим хувь нь нийслэлд байдаг бол орон нутгаас Төв аймаг, Баян-Өлгий аймаг, Дархан-уул аймаг, Сэлэнгэ аймгуудад энэ төрлийн маргаан их байдаг байна.

Төрийн албаны маргаан: Сүүлийн 18 жилд аймаг, Нийслэлийн Захиргааны хэргийн шүүхүүд төрийн албан хаагчийг төрийн албанаас үндэслэлгүйгээр халсан, чөлөөлсөн, цалин хөлсний маргаан, өөр ажилд шилжүүлсэн, сахилгын шийтгэлийг хууль бусаар ногдуулсан, сонгон шалгаруулалтыг буруу явуулсан тухай маргаантай холбоотой 3934 хэргийг Төрийн албаны тухай хуулийн холбогдох зүйл, заалтыг баримтлан шийдвэрлэсэн байна.²⁵

Энэ нь захиргааны хэргийн шүүхийн нэг жилд шийдвэрлэсэн хэргийн 20 орчим хувийг эзэлж байгаа бөгөөд төрийн албан хаагчийн хөдөлмөрийн маргаантай холбоотой хэрэг 2013 оноос 2017 он хүртэл огцом өссөн бол, 2018 оноос буурсан төлөв байдалтай байна.

Зураг 31 Төрийн албаны маргаан /2004-2021 он/

²⁵ Монгол Улсын шүүхийн шүүн таслах ажиллагааны 2004-2021 оны статистик мэдээ, тайлан.

Төрийн албаны маргаан буюу ажлаас үндэслэлгүй халагдсан маргаан нь УИХ, аймаг, нийслэл, сум, дүүргийн иргэдийн Төлөөлөгчдийн Хурлын сонгуулийн дараагийн жилд өсөх хандлагатай байгаа нь дээрх судалгаануудаас харагдаж байна. Энэ нь Засгийн газар шинэчлэгдэн байгуулагдах, яам, агентлагийн бүтэц, зохион байгуулалт, төрийн албан хаагчдын орон тоо, ажлын байрны чиг үүрэг өөрчлөгдөх зэрэг шалтгаануудтай холбоотой байж болох юм. Тухайлбал, 2008 онд Захиргааны хэргийн шүүхэд төрийн албаны 100 хэрэг, маргаан хянан шийдвэрлэж байсан бол тухайн сонгуулийн дараагийн жил буюу 2009 онд 197 хэрэг хянан шийдвэрлэж энэ төрлийн хэрэг, маргаан 2 дахин өссөн. Мөн 2012 оны сонгуулийн жил төрийн албаны 133 хэрэг, маргаан хянан шийдвэрлэж байсан бол 2013 онд энэ төрлийн хэрэг, маргаан 203 болж 52 хувиар, 2016 онд төрийн албаны 417 хэрэг, маргаан хянан шийдвэрлэж байсан бол 2017 онд 660 болж 58 хувиар тус тус өссөн байна. Харин 2020 онд төрийн албаны 199 хэрэг, маргаан хянан шийдвэрлэсэн бол 2021 онд төрийн албаны 305 хэрэг маргаан, хянан шийдвэрлэсэн бөгөөд мөн өмнөх оноос 53.3 хувиар өссөн байна.

Сонгуулийн маргаан: Сонгуулийн маргаанд нэр дэвшигчээр бүртгэх, хассантай холбоотой, сонгуулийн сурталчилгаатай холбоотой, сонгогчийн нэрсийн жагсаалттай холбоотой, санал хураалт, дүнтэй холбоотой, ИНХурлын сонгуультай холбоотой /МУЗЗНДНТУТХ/, сонгуультай холбоотой бусад маргаанууд хамаардаг.

Зураг 32 Сонгуулийн маргаан /2004-2021 он/

Сонгуулийн жилүүдэд захиргааны хэрэг, маргаан өсч байгаа гол шалтгаан бол сонгуультай холбоотой хэрэг маргаанаас шууд хамааралтай байна.

2. **Бүсийн болон шүүхийн онцлог**

Маргааны төрлөөр хамгийн өндөр хувийг эзэлдэг аймгуудыг доор хүснэгтэд харуулбал:

№	Бүлгийн үзүүлэлт	Шийдвэрлэсэн хэрэгт эзлэх хувиар
1	Газрын /25% хүртэл/	Төв, Баян-Өлгий, Дархан-Уул, Сэлэнгэ, Орхон
2	Иргэний бүртгэлтэй холбоотой	Өвөрхангай, Сүхбаатар, Хөвсгөл
3	Нийгмийн даатгалын	Архангай, Баян-Өлгий, Ховд, Сүхбаатар, Хөвсгөл
4	Сонгуулийн	Орхон, Баян-Өлгий, Завхан, Сүхбаатар, Увс
5	Татварын	Орхон, Өмнөговь, Хөвсгөл, Говьсүмбэр, Дорноговь, Төв
6	Төрийн албаны /20% хүртэл/	Архангай, Баян-Өлгий, Говь-Алтай, завхан, Ховд, Булган
7	Төрийн болон орон нутгийн өмчийн хөрөнгөөр бараа, ажил	Дорноговь, Баян-Өлгий, Орхон

	үйлчилгээ худалдан авахтай холбоотой /тендер/	
8	Төрийн хяналт шалгалтын	Баян-Өлгий, Дорноговь, Баянхонгор, Дундговь, Дорноговь, Дорнод, Сэлэнгэ, Хөвсгөл, Ховд
9	Хуулийн этгээдийн бүртгэлийн	Ховд, Булган, Хөвсгөл
10	Эд хөрөнгийн эрхийн бүртгэлтэй холбоотой	Дархан-Уул, Орхон, Сэлэнгэ, Увс, Хөвсгөл

Хүснэгт 232 Шийдвэрлэсэн хэрэгт эзлэх хувиар

2004-2021 онуудад аймгуудын шүүхийн өссөн буурсан хэргийн, шалтгаан нөхцөлийг аймаг тус бүрээр нь судалж үзвэл дараах байдалтай байна. Үүнд:

- Баян-Өлгий аймгийн хувьд 2009 онд 69 хэрэг, маргаан шийдвэрлэсэн бөгөөд өмнөх оноос 22 хэргээр буюу 46.8 хувиар өссөн. Хэрэг маргаан өссөн гол шалтгаан бол 2008 онд төрийн албаны 12 хэрэг шийдвэрлэсэн бол 2009 онд 31 хэрэг шийдвэрлэж 19 хэргээр өссөн байгаатай холбоотой бөгөөд төрийн албаны маргаан тэр дундаа ажлаас үндэслэлгүй халахтай холбоотой маргаан сонгуулийн дараагийн жилүүдэд өсдөг. Мөн 2017 онд Баян-Өлгий аймгийн шүүх 74 хэрэг хянан шийдвэрлэсэн бөгөөд өмнөх оноос 24 хэргээр буюу 48 хувиар өссөн байна. Мөн л төрийн албаны 50 хэрэг маргаан хянан шийдвэрлэсэн бөгөөд өмнөх оноос 34 хэргээр нэмэгдсэн тул 2017 онд хэрэг маргаан өсөхөд төрийн албан маргаан өссөн нь нөлөөлсөн байна.
- Говь-Алтай аймгийн хувьд 2021 онд 52 хэрэг маргаан хянан шийдвэрлэсэн бөгөөд өмнөх оноос 26 хэргээр буюу 2 дахин өссөн. Үүний дийлэнх хувь нь 2021 онд төрийн албаны хэрэг, маргаан 18 хэргээр өссөн байгаатай холбоотой байна.
- Завхан аймгийн хувьд 2008 онд 3 хэрэг шийдвэрлэсэн бол 2009 онд 37 хэрэг хянан шийдвэрлэсэн бөгөөд төрийн албаны маргаан 2008 онд 1 хэрэг хянан шийдвэрлэгдсэн бол 2009 онд 26 хэрэг хянан шийдвэрлэгдсэн байна. Мөн энэ онд сонгуулийн хэрэг, маргаан 5 хэрэг шийдвэрлэгдсэн нь хэрэг маргаан өсөх шалтгаан нөхцөл болсон байна.
Мөн 2017 онд төрийн албаны маргаан 30 хэргээр, 2021 онд 12 хэргээр тус тус өссөн байна.
- Увс аймгийн хувьд 2021 онд 83 хэрэг шийдвэрлэж өмнөх оноос 57 хэргээр 3.2 дахин өссөн байна. Энэ нь 2021 оны орон нутгийн сонгуульд нэр дэвшигчдийг сонгуулийн дансны дугаар банкны нэрийг Увс аймгийн Төрийн аудитын газарт бүртгүүлээгүй зөрчил гаргасан гэж үзэж татварын улсын байцаагч торгох шийтгэл оногдуулсан байна. Иймд шүүхэд 2021 онд актыг хүчингүй болгуулах маргаан 27 шүүхээр шийдвэрлэгдсэн байсан нь хэрэг маргаан өсөх гол шалтгаан болсон байна. Мөн төрийн албаны маргаан 13 хэргээр өссөн.
- Ховд аймгийн хувьд 2007 онд шийдвэрлэсэн хэрэг 23 хэргээр буюу 54.8 хувиар өссөн бөгөөд үүнд төрийн албаны маргаан 10 хэргээр, сонгуулийн маргаан 6 хэргээр, төрийн хяналт шалгалттай холбоотой маргаан 4 хэргээр нэмэгдсэн нь нөлөөлсөн байна.
- Архангай аймгийн хувьд 2017 онд 23 хэргээр буюу 69.7 хувиар өссөн бөгөөд энэ онд төрийн албаны 38 хэрэг хянан шийдвэрлэсэн нь өмнөх оноос 22 хэргээр өссөн байна. 2021 онд шийдвэрлэсэн хэрэг 19 хэргээр өссөн бөгөөд нийгмийн даатгалтай холбоотой маргаан 18 хэргээр нэмэгдсэн байна. Энэ нь

Нийгмийн даатгалын ерөнхий газраас 2020 оны 11 дүгээр сард Архангай аймгийн Нийгмийн даатгалын хэлтэст дотоод хяналт, шалгалт хийж, улмаар 2020 оны 11 дүгээр сарын 30-ны өдрийн “Нэр бүхий иргэдийн тэтгэврийн олголт зогсоох тухай” 32/05 дугаар актаар хуурамч баримт бүрдүүлэн хөнгөлөлттэй нөхцөлөөр тэтгэвэр тогтоолгосон нэр бүхий 51 иргэдийн мэдээллийг аймгийн Нийгмийн даатгалын хэлтэст хүргүүлж, уг иргэдийн мэдээллийг тэтгэврийн программд зогсоох хөдөлгөөнөөр бүртгэхийг даалгаж, холбогдох байцаагч нарт танилцуулсан акт гарсан байна.

- Орхон аймаг 2009 онд 65 хэрэг маргаан хянан шийдвэрлэсэн бөгөөд газрын маргаан 5 хэргээр, сонгуулийн маргаан 5 хэрэг, төрийн албаны маргаан 6 хэрэг, үл хөдлөх эд хөрөнгийн бүртгэлтэй холбоотой маргаан 8 хэргээр тус тус нэмэгдсэн байна. Энэ онд үл хөдлөх эд хөрөнгийн улсын бүртгэлтэй холбоотой 18 хэрэг хянан шийдвэрлэгдсэн нь нийт шийдвэрлэсэн хэргийн өсгөх нэг шалтгаан болсон байна.
- Хөвсгөл аймгийн хувьд 2007 онд 50 хэрэг, маргаан хянан шийдвэрлэсэн бөгөөд өмнөх оноос 22 хэргээр өссөн байна. Энэ нь онд хянан шийдвэрлэсэн 50 хэрэг маргааны 41 хэрэг нь улсын байцаагчийн актыг түдгэлзүүлэхтэй холбоотой хэрэг байна. Харин 2015 онд мөн 50 хэрэг маргаан хянан шийдвэрлэсэн бөгөөд өмнөх оноос 21 хэргээр өссөн байна. Энэ өсөлтийн шалтгаан нь 2015 онд төрийн албаны маргаан 19 хэргээр өссөнтэй холбоотой байна. Өөрөөр хэлбэл төрийн албан хаагчийг төрийн албанаас үндэслэлгүйгээр халсан, чөлөөлсөн, цалин хөлсний маргаан, өөр ажилд шилжүүлсэн, сахилгын шийтгэлийг хууль бусаар ногдуулсан, сонгон шалгаруулалтыг буруу явуулсан тухай маргаантай холбоотой юм.
- Дархан-Уул аймгийн хувьд 2016 онд 96 хэрэг маргаан хянан шийдвэрлэсэн бөгөөд өмнөх оноос 2.1 дахин өссөн бөгөөд энэ онд газрын маргаан, 18 хэргээр, сонгуулийн маргаан 20 хэргээр, төрийн албаны маргаан 11 хэргээр тус тус өссөн байна.
Энэ онд Дархан-Уул аймгийн засаг даргад холбогдох газар өмчлөх эрхийг хүчингүй болгуулах тухай нэхэмжлэлтэй хэрэг маргаан их шийдвэрлэгдсэн бөгөөд сонгуулийн санал, хураалттай холбоотой маргаан, сонгуулийн нэр дэвшигчээр бүртгүүлэхийг даалгахтай холбоотой маргаанууд, төрийн албаны маргаан буюу төрийн албан хаагчийн ажлаас үндэслэлгүй халагдсантай холбоотой маргаануудын тоо өссөн нь хэрэг маргаан өсөх гол шалтгаан болсон байна.
- Өмнөговь аймгийн хувьд 2019 онд татварын хяналт шалгалттай холбоотой татварын байцаагчийн актыг хүчингүй болгуулах маргаан 10 шийдвэрлэгдсэн байна.
- Дундговь аймгийн хувьд 2021 онд 63 хэрэг маргаан хянан шийдвэрлэсэн бөгөөд энэ нь өмнөх оноос 46 хэргээр буюу 3.7 дахин өссөн байна.
Дундговь аймгийн Ерөнхий прокурорын дэргэдэх зөвлөлийн хуралдаанаас гаргасан шийдвэрийн дагуу Мэргэжлийн хяналтын улсын байцаагч нарын Зөрчлийн тухай болон Зөрчил шалган шийдвэрлэх тухай хууль зөрчиж шийтгэл оногдуулсан шийтгэлийн хуудсыг хүчингүй болгуулах шаардлага

- бүхий 49 нэхэмжлэл шүүхэд ирсэн. Тус нэхэмжлэлүүдэд захиргааны хэрэг үүсгэж хэрэг хянан шийдвэрлэх ажиллагаа явуулсан болно.
- Сэлэнгэ аймгийн хувьд 2019 онд 44 хэрэг хянан шийдвэрлэсэн бөгөөд энэ өмнөх оноос 16 хэргээр өссөн байна. Захиргааны хэрэг, маргаан өсөхөд байгаль орчны, гааль, татварын байцаагчийн актыг хүчингүй болгуулахтай холбоотой маргаан 23 шийдвэрлэгдсэн нь нөлөөлсөн байна.
 - Төв аймгийн хувьд 2016 онд 41 хэрэг хянан шийдвэрлэсэн бөгөөд энэ нь өмнөх оноос 17 хэргээр өссөн байна. Хэрэг маргаан өсөхөд ашигт малтмалтай холбоотой маргаан 7 хэргээр энэ онд өссөн бол 2016 оны сонгуультай холбоотой 10 маргаан шийдвэрлэгдсэн байна. Ашигт малтмалын маргааны хувьд Төв аймгийн Иргэдийн төлөөлөгчийн хурал болон Сүмбэр, Баян, Алтан булаг сумдын Иргэдийн төлөөлөгчийн хурлын шийдвэрийг хүчингүй болгуулах нэхэмжлэлтэй маргаанууд байна. Сонгуулийн маргааны хувьд нэр дэвшигчийг бүртгэлээс хасах, нэр дэвшигчийг бүртгэхийг даалгах тухай нэхэмжлэлтэй сонгуулийн хэргүүдийг шийдвэрлэсэн байна.
 - Сүхбаатар аймгийн хувьд 2017 онд 45 хэрэг маргаан хянан шийдвэрлэсэн бөгөөд өмнөх оноос 24 хэргээр буюу 2.1 дахин өссөн бөгөөд энэ онд төрийн албаны маргаан 22 хэргээр өссөн нь хянан шийдвэрлэж байгаа хэрэг маргаан өсөх гол шалтгаан болсон байна.
 - Нийслэлийн шүүхийн хувьд газрын маргаан хамгийн өндөр буюу нийт шийдвэрлэж байгаа хэргийн 25 орчим хувь, төрийн албаны маргаан 16.1 хувь, Ашигт малтмалын маргаан 11 хувь, татварын маргаан 5.3 хувь, тендерийн маргаан 5 орчим хувь, эд хөрөнгийн эрхийн бүртгэлтэй холбоотой маргаан 5 орчим хувь, төрийн хяналт шалгалттай холбоотой маргаан 3 хувь, нийгмийн даатгалын маргаан 2 хувь, хуулийн этгээдийн бүртгэлтэй холбоотой маргаан 2 орчим хувь, тусгай зөвшөөрөлтэй холбоотой маргаан 1.7 орчим хувийг тус тус эзэлж байна. 2015 онд 292 хэргээр өссөн бөгөөд энэхүү өсөлтөд төрийн албаны маргаан 87 хэргээр ашигт малтмалын маргаан 39 хэргээр, татварын маргаан 48 хэргээр, эд хөрөнгө, хуулийн этгээдийн бүртгэлтэй холбоотой маргаан 46 хэргээр, тендерийн маргаан 21 хэргээр тус тус өссөн байна.

3. Захиргааны хэргийн хүлээн авсан, шийдвэрлэсэн, үлдэгдэл хэргийн харьцаа

Захиргааны хэргийн анхан шатны шүүхүүд сүүлийн 18 жилийн хугацаанд дунджаар хүлээн авсан хэргийн 59.8 хувийг хянан шийдвэрлэж, 21.5 хувь нь тухайн тайлант хугацааны үлдэгдэл хэрэг болон үлдэж байна. Шийдвэрлэсэн хэргийн хүлээн авсан хэрэгт эзлэх хувиар хамгийн өндөр 2017 онд 77.6 хувь, 2019 онд 70.9 хувь, 2021 онд 68.5 хувь тус тус байна.

Хамгийн өндөр хувийн үлдэгдэлтэй 2020 онд хүлээн авсан хэргийн 33.7 хувийг, 2018 онд 33.3 хувийг, 2021 онд 31.5 хувийг, 2019 онд 29.1 хувийг тус тус эзэлж байна.

2004-2019 онуудад хүлээн авсан хэрэг, шийдвэрлэсэн хэрэг өсөхөд үлдэгдэл хэрэг дагаж өсөх, хүлээн авсан хэрэг буурахад шийдвэрлэсэн хэрэг буурч, үлдэгдэл мөн дагаж буурч буй ерөнхий динамик харагдаж байгаа бөгөөд 2020 онд хүлээн авсан хэрэг 667 хувиар, шийдвэрлэсэн хэрэг 12.8 хувиар буурч харин үлдэгдэл хэрэг

8.1 хувиар өссөн байна. Энэ нь дэлхий нийтийг хамарсан цар тахлын нөхцөл байдалтай холбоотойгоор хорио цээрийн дэглэмд шилжүүлэн ажиллуулж байсантай холбоотой байж болох юм.

Огноо	Хүлээн авсан хэрэг	Өсөлт, бууралт	Шийдвэрлэсэн хэрэг	Өсөлт, бууралт	Үлдэгдэл хэрэг	Өсөлт, бууралт
2004	174		134		40	
2005	745	328.2	388	189.6	73	82.5
2006	765	2.7	431	11.1	112	53.4
2007	998	30.5	591	37.1	120	7.1
2008	1455	45.8	826	39.8	202	68.3
2009	1739	19.5	1074	30.0	243	20.3
2010	1690	-2.8	1031	-4.0	250	2.9
2011	1740	3.0	961	-6.8	341	36.4
2012	1556	-10.6	891	-7.3	262	-23.2
2013	2170	39.5	1106	24.1	531	102.7
2014	2437	12.3	1187	7.3	602	13.4
2015	2775	13.9	1439	21.2	695	15.4
2016	3234	16.5	1780	23.7	644	-7.3
2017	2458	-24.0	1908	7.2	550	-14.6
2018	2534	3.1	1689	-11.5	845	53.6
2019	2464	-2.8	1747	3.4	717	-15.1
2020	2299	-6.7	1524	-12.8	775	8.1
2021	2574	12.0	1764	15.7	810	4.5

Хүснэгт 233 Хүлээн авсан, шийдсэн, үлдэгдэл хэргийн харьцаа

Явцын дүгнэлт

1. Захиргааны хэрэг, маргааны өсч, буурч байгаа гол шалтгаан, нөхцөлд УИХ, аймаг, нийслэл, сум, дүүргийн иргэдийн Төлөөлөгчдийн Хурлын сонгууль нөлөөлж байгаа нь статистик мэдээнээс харагдаж байна. Сонгуулийн жилүүдэд сонгуулийн маргаан огцом өсч, сонгуулийн дараагийн 1-2 жилд төрийн албаны маргаан, улмаар ажлаас үндэслэлгүй халагдсан хэрэг, маргаан өсч байна.
2. Эрх зүйн орчны нөлөөллөөс захиргааны хэрэг маргаан өсч байна. Тухайлбал, Газрын тухай хуулийн өөрчлөлт, Монгол Улсын иргэнд газар өмчлүүлэх тухай хууль, хуулийн өөрчлөлттэй холбоотой газрын маргаан жил бүр нэмэгдэж байгаа бөгөөд захиргааны хэргийн шүүхийн шийдвэрлэж байгаа хэргийн хамгийн их хувь буюу 25 орчим хувийг эзэлж байна.
3. Улсын байцаагчийн актыг хүчингүй болгуулахтай холбоотой маргаанууд сүүлийн жилүүдэд өсч байна. Тухайлбал, Дундговь аймгийн хувьд 2021 онд 63 хэрэг маргаан хянан шийдвэрлэсэн бөгөөд энэ нь өмнөх оноос 46 хэргээр буюу 3.7 дахин өссөн байна. Дундговь аймгийн Ерөнхий прокурорын дэргэдэх зөвлөлийн хуралдаанаас гаргасан шийдвэрийн дагуу Мэргэжлийн хяналтын улсын байцаагч нарын Зөрчлийн тухай болон Зөрчил шалган шийдвэрлэх тухай хууль зөрчиж шийтгэл оногдуулсан шийтгэлийн хуудсыг хүчингүй болгуулах шаардлага бүхий 49 нэхэмжлэл шүүхэд ирсэн. Тус нэхэмжлэлүүдэд захиргааны хэрэг үүсгэж хэрэг хянан шийдвэрлэх ажиллагаа явуулсан байна. Мөн Увс аймгийн хувьд 2021 онд 83 хэрэг шийдвэрлэж өмнөх оноос 57 хэргээр 3.2 дахин өссөн байна. Энэ нь 2021 оны орон нутгийн сонгуульд нэр дэвшигчдийг сонгуулийн дансны дугаар банкны нэрийг Увс

аймгийн Төрийн аудитын газарт бүртгүүлээгүй зөрчил гаргасан гэж үзэж татварын улсын байцаагч торгох шийтгэл оногдуулсан байна. Үүний дагуу шүүхэд татварын байцаагчийн актыг хүчингүй болгуулах 27 нэхэмжлэл ирсэн бөгөөд тус нэхэмжлэлүүдэд захиргааны хэрэг үүсгэж хэрэг хянан шийдвэрлэх ажиллагаа явуулсан байна.

№	Нөлөө үзүүлсэн шалтгаан, нөхцөл	Нөлөө үзүүлж буй шалтгаан нөхцөлийн утга
1	Хугацааны нөлөө	Шийдвэрлэсэн хэргийн тооны өгөгдлийн 2004-2021 оны хоорондох хугацаа нь аймгийн шүүхэд дунд болон сул нөлөөтэй байна. Харин Нийслэл дэх ЗХАШШ-д 91 хувийн хүчтэй нөлөөтэй байна.
2	Эрх зүйн орчин	Захиргааны хэргийн шүүхийн шийдвэрлэсэн хэргийн тооны өгөгдлийн 2004-2021 оны хоорондох хугацааны өсөлт бууралтад Захиргааны ерөнхий хууль, ЗХШШТХ-ийн өөрчлөлт болон холбогдох бусад хууль тогтоомжийн өөрчлөлт зэрэг нь тодорхой хэмжээнд нөлөөлж байна гэж үзэж байна.
3	Сонгуулийн нөхцөл байдал	Захиргааны хэрэг, маргааны өсөж, буурч байгаа гол шалтгаан, нөхцөлд УИХ, аймаг, нийслэл, сум, дүүргийн иргэдийн Төлөөлөгчдийн Хурлын сонгууль нөлөөлж байгаа нь статистик мэдээнээс харагдаж байна. Сонгуулийн жилүүдэд сонгуулийн маргаан огцом өсч, сонгуулийн дараагийн 1-2 жилд төрийн албаны маргаан, улмаар ажлаас үндэслэлгүй халагдсан хэрэг, маргаан өсч, захиргааны хэрэг, маргаан өсөх шалтгаан нөхцөл болж байна.
4	Бүс, шүүхийн онцлог болон тухай орон нутгийн онцлог	Сүүлийн жилүүдэд улсын байцаагчийн актыг хүчингүй болгуулахтай холбоотой маргаанууд өсч байна. Тухайлбал, Дундговь аймгийн хувьд 2021 онд 63 хэрэг маргаан хянан шийдвэрлэсэн бөгөөд энэ нь өмнөх оноос 6 хэргээр буюу 3.7 дахин өссөн байна. Дундговь аймгийн Ерөнхий прокурорын дэргэдэх зөвлөлийн хуралдаанаас гаргасан шийдвэрийн дагуу Мэргэжлийн хяналтын улсын байцаагч нарын Зөрчлийн тухай болон Зөрчил шалган шийдвэрлэх тухай хууль зөрчиж шийтгэл оногдуулсан шийтгэлийн хуудсыг хүчингүй болгуулах шаардлага бүхий 49 нэхэмжлэл шүүхэд ирсэн. Тус нэхэмжлэлүүдэд захиргааны хэрэг үүсгэж хэрэг хянан шийдвэрлэх ажиллагаа явуулсан байна.
5	Нийгэм эдийн засгийн хүчин зүйл	Нийгэм эдийн засгийн бусад хүчин зүйлс буюу хүн амын өсөлт, шилжилт хөдөлгөөн, төрийн байгууллагын тоо, улс төрийн бодлого ажилгүйдэл, инфляци зэрэг хүчин зүйлс бага зэргийн нөлөө үзүүлж байна.

Хүснэгт 234 Захиргааны хэргийн шүүхэд нөлөөлж буй хүчин зүйл

Дүгнэлт

Үндсэн тайланд дурдсан 2017-2021 оны хооронд 1 шүүгч 1 жилд хянан шийдвэрлэж байгаа хэргийн тоог ашиглан 2024 оны байдлаар хянан шийдвэрлэх хэргийн тоог тооцож үзэхэд хамгийн ихдээ 27 /зөрчлийн хэрэг/ хүртэл хэргээр нэмэгдэх хандлагатай байна.

Ачаалал ихтэй дүүргийн шүүхүүдийн хувьд 2004-2021 оны өгөгдөл Шүүх байгуулах тухай хуулийн үйлчлэлээр гарах боломжгүй байдлыг нэмж судлан тодруулах шаардлагатай байна.

Бусад хүчин зүйлийн нөлөө нь хугацаанаас хамаарсан нөлөөллийн хэмжээтэй адил тодорхой тоон дүнгээр илэрхийлэгдэх боломж хязгаарлагдмал, эрх зүйн орчин, цаг үеийн нөхцөл байдал зэрэг нийгмийн үзэгдэл, хүний үйл ажиллагаанаас голлон хамаарч байна. Хугацаанаас гадна бусад шалтгаан нөхцөлүүдийг хэргийн төрөл тус бүрийн хувьд дүгнэвэл:

Эрүүгийн хэргийн болон иргэний хэргийн хувьд эрх зүйн орчны нөлөөлөл их байгаа бол захиргааны хэргийн хувьд улс төрийн, сонгуулийн үйл явцын нөлөөлөл

өндөр байна. Хууль эрх зүйн орчны нөлөөлөл өндөр байгаагаас шалтгаалан цаашид нөлөөллийг тодорхойлон гаргах боломжгүй байна.

Цаашид шүүхийн захиргааны үйл ажиллагаанд шүүхийн статистикийн болон бусад мэдээллийн бааз, сан бүрдүүлэхэд засаг захиргааны нэгж, шүүх бүрээр мэдээллийг бэлтгэн хугацааны цувааг олон жилээр нь үүсгэж, судалгааны эргэлтэд оруулж хэвших нь чухал байна.

Хүлээн авсан хэрэг, нэхэмжлэлийн тоонд үүсэх хэлбэлзэл нь шийдвэрлэсэн хэргийн тоонд мөн адил зүй тогтлоор хэлбэлзлийг үүсгэсэн байгаа нь тухай шүүхийн хүлээн авсан хэрэг, нэхэмжлэлийн тоо нь өмнөх жилийнхээс өөрчлөгдсөн ч хүлээн авсан хэрэг, нэхэмжлэлийн тоонд шийдвэрлэж байгаа хэргийн тооны эзлэх хэмжээ жил бүр ойролцоо болохыг харуулж байна. Энэ нь шүүгчийн орон тоог нэмээгүй жилүүдэд шүүгч хүлээн авсан хэмжээгээрээ ачаалал ихтэй эсвэл багатай ажиллаж байгаа дүр зургийг харуулж байна.

--oOo--

4.1. ШҮҮХИЙН ХЯНАН ШИЙДВЭРЛЭСЭН ХЭРГИЙН ТООНД НӨЛӨӨЛЖ БУЙ ХҮЧИН ЗҮЙЛИЙН ШИНЖИЛГЭЭНД ХИЙСЭН ДҮГНЭЛТ

Шүүхийн захиргааны сургалт, судалгааны төв болон Хэргийн хөдөлгөөний хэлтэс хамтран хийсэн анхан шатны шүүхийн шийдвэрлэсэн хэргийн тоонд нөлөөлж буй хүчин зүйлийн шинжилгээг судлан үзээд дараах мэдээлэл шүүх байгуулах асуудлын талаар санал боловсруулахад ашиглагдаж болохоор байна.

Энэхүү шинжилгээнд 2004-2021 оны хугацаан дахь 18 жилийн динамик өгөгдөл шүүх бүрээр гарах боломжгүй байсантай холбоотойгоор тус хугацаанд шүүхээс хянан шийдвэрлэсэн хэргийн тоонд хугацааны цуваан шинжилгээ хийгдээгүй байна. Энэ нь ирэх жилүүдэд шүүхийн хэргийн ачаалал нэмэгдэх урт хугацааны хандлагыг тооцон гаргах боломжгүй нөхцөл байдлыг үүсгэсэн байх тул уг 18 жилийн хугацаанд шүүхийн шийдвэрийн тоонд нөлөөлж байсан өнгөрсөн хугацааны хүчин зүйлсийн шинжилгээг нийслэл, аймгаар хийжээ.

Харин ХААИС-ийн судалгааны дүн буюу шүүхийн 2017-2021 онд шийдвэрлэсэн 5 жилийн өгөгдөлд үндэслэн ойрын 3 жилийн буюу 2024 он хүртэл богино хугацаанд шүүхээс шийдвэрлэж болох хэргийн ачааллын хандлагыг тооцож гаргасан байна. Үүнд:

Анхан шатны шүүх: Нийслэл дэх төвийн 6 дүүргийн хэмжээнд эрүүгийн хэргийн анхан шатны шүүхийн ачаалал 2024 он хүртэл 1-2 хэргээр, зөрчлийн хэрэг 27 хэргээр, иргэний хэрэг 1 хэргээр өсөх бол захын 3 дүүрэгт эрүү 0.3, зөрчил 1-2, иргэн 3 хэргээр, захиргаа 0.21 хувь буюу 1 хэрэгт хүрэхгүй ачаалалтай байх бол аймгийн шүүхэд эрүүгийн 3 хэрэг, иргэний 6 хэрэг, зөрчлийн 6 хэрэг, сум дахь сум дундын шүүхэд эрүүгийн 0.09, зөрчлийн 1.2, иргэний 3 хэргээр нэмэгдэх бол захиргааны шүүх -0.39 хэргээр буурах тооцоо гарчээ.

Давж заалдах шатны шүүх: Нийслэлийн эрүүгийн хэргийн давж заалдах шатны шүүх 2 хэргээр нэмэгдэх бол захиргааны хэргийн давж заалдах шатны шүүх, аймгийн иргэний хэргийн давж заалдах шатны шүүхийн шийдвэрлэх хэрэг буурах, бусад давж заалдах шатны шүүхийн хянан шийдвэрлэх хэрэг тогтвортой байх хандлагын тооцоо гарсан байна.

Иймд дээрх тооцооллоос дүгнэхэд ХААИС-ийн үндсэн тайлангийн 4 дүгээр бүлэгт гаргасан шүүхийн дундаж ачаалалд үндэслэсэн шаардлагатай шүүгчийн тооны тооцоотой нийцэж байх тул уг шүүгчийн орон тоог нэмэгдүүлэх тооцоог ашиглах боломжтой байна. Энэхүү нэмэгдэх шүүгчийн орон тоотойгоор ажиллахад 2022-2024 он хүртэл шүүхэд орон тооны дутагдал үүсэхээргүй байна.

Мөн уг шинжилгээгээр зөрчлийн хэргийн тоо жилд 9 хэргээр нэмэгдэх хандлагатай байгаа нь ХААИС-ийн үндсэн тайлангийн 5 дугаар бүлэгт дурдсан нийслэл дэх төвийн 6 дүүргийн зөрчлийн хэргийн шүүх байгуулах саналтай нийцэж байна. Харин уг хандлагын судалгааны дүнгээс иргэний хэргийн анхан шатны шүүхийн хэргийн тоо хамгийн ихдээ 1 хэргээр нэмэгдэж байгаагаас дүгнэхэд тайлангийн 5 дугаар бүлэгт санал болгосон иргэний хэргийн бага үнийн дүнтэй шүүх байгуулах нь одоо байгаа төвийн 6 дүүргийн иргэний хэргийн анхан шатны шүүхийн ачааллыг багасгах үр нөлөөтэй байхаар байна.

Зургаа. ШҮҮХЭЭР ХЯНАН ШИЙДВЭРЛЭСЭН ЗАХИРГАА, ИРГЭН, ЭРҮҮГИЙН ХЭРГИЙН ӨСӨЛТ БУУРАЛТАД ХУУЛИЙН ӨӨРЧЛӨЛТИЙН ҮЗҮҮЛСЭН НӨЛӨӨЛӨЛ

Нэг. Захиргааны хэргийн шүүхийн хянан шийдвэрлэсэн хэргийн өсөлт бууралтад хуулийн өөрчлөлтийн үзүүлсэн нөлөөлөл

Хуульд оруулсан нэмэлт өөрчлөлт нь шүүхээр хянан шийдвэрлэсэн хэргийн өсөлт бууралтад нөлөөлдөг болох нь хавсралтад дурдагдсан хэрэг хянан шийдвэрлэсэн тоон мэдээллээс анзаарагдлаа.

Дараах хуулийн өөрчлөлтүүд нь захиргааны хэргийн шүүхээр хянан шийдвэрлэгдсэн хэргийн өсөлт, бууралтад нөлөөлсөн байна. Үүнд:

1.Захиргааны ерөнхий хууль /2016он/

Захиргааны ерөнхий хууль 2016 оны 07 дугаар сарын 01-ний өдрөөс эхлэн Монгол Улсын нутаг дэвсгэрийн хэмжээнд дагаж мөрдөж эхэлсэнтэй холбоотойгоор Захиргааны хэргийн анхан шатны шүүх улсын дүнгээр 2017 онд нийт 1908 хэргийг шийдвэрлэсэн нь өмнөх жилүүдээс хамгийн өндөр дүн гарсан байна.

Давж заалдах шатны шүүхийн хувьд улсын дүнгээр 2017 онд нийт 923 хэргийг шийдвэрлэсэн нь өмнөх жилүүдээс хамгийн өндөр дүн гарсан байна.

Хяналтын шатны шүүх Улсын дүнгээр Захиргааны ерөнхий хууль батлагдахаас өмнө буюу 2004 онд нийт 134, давж заалдах шатны шүүх нийт 15 хэргийг шийдвэрлэсэн нь хамгийн бага үзүүлэлт байна.

2.Шүүх байгуулах тухай хууль /2013 он/

2013 оны Шүүх байгуулах тухай хуулийг тус оны 4 дүгээр сарын 15-ны өдрөөс эхлэн дагаж мөрдөж эхэлсэн.

1993-2013 он хүртэл Улсын дээд шүүх 1, Аймаг нийслэлийн шүүх 23, Сум буюу сум дундын дүүргийн шүүх 60, нийт 84 шүүх үйл ажиллагаа явуулж байсан.

Харин 2013 оны Шүүх байгуулах тухай хуулиар Улсын дээд шүүх 1, Дүүргийн Эрүүгийн хэргийн анхан шатны шүүх, Дүүргийн Иргэний хэргийн анхан шатны шүүх тус бүр дөрөв, Захиргааны хэргийн анхан шатны шүүх 20, Сум дундын шүүх 29 нийт анхан шатны 57, Давж заалдах шатны шүүх 21 байгуулсан.

Шүүх байгуулах тухай хуулийг шинэчлэн баталснаар Захиргааны хэргийн анхан шатны шүүх 2014 онд нийт 1187 хэргийг шийдвэрлэсэн нь өмнөх онуудаас өссөн дүнтэй гарчээ.

Давж заалдах шатны шүүх 2014 онд 512 анхан шатны шүүхийн шийдвэрийг хянан шийдвэрлэсэн нь өссөн дүнтэй гарсан.

Хяналтын шатны шүүхийн хувьд 2013 онд улсын дүнгээр 245 хэрэг хянасан нь өмнөх жил буюу 2011 онд 240, 2012 онд 212 хэрэг тус тус шийдвэрлэсэн өссөн дүнтэй байна.

3.Шүүх байгуулах тухай хууль /2015 он/

2015 оны 6 дугаар сарын 19-ний өдөр батлагдсан Шүүх байгуулах тухай хууль нь тус оны 07 дугаар сарын 01-ний өдрөөс эхлэн дагаж мөрдөж эхэлсэн. Тус хуулиар Нийслэлд Захиргааны хэргийн анхан шатны шүүхийг байгуулахдаа Нийслэлийн засаг захиргаа, нутаг дэвсгэрийн бүх нэгжийг хамруулан нэг байхаар зохицуулсан.

Захиргааны хэргийн анхан шатны шүүх 2016 онд улсын хэмжээнд нийт 1780 хэрэг, үүнээс нийслэлд 1079 захиргааны хэргийг анхан шатны журмаар хянан шийдвэрлэсэн нь өмнөх онуудынхаас өссөн дүнтэй гарсан байна.

Тухайлбал 2014 онд 1187, 2015 онд 1439 хэрэг тус тус шийдвэрлэсэн байна.

Давж заалдах шатны шүүх улсын дүнгээр 2016 онд 823 анхан шатны шүүхийн шийдвэрийг хянасан шийдвэрлэсэн өссөн дүнтэй гарсан. Харин 2014 онд 512 хэрэг шийдвэрлэсэн байна.

Хоёр. Иргэний хэргийн шүүхийн хянан шийдвэрлэсэн хэргийн өсөлт бууралтад хуулийн өөрчлөлтийн үзүүлсэн нөлөөлөл

Дараах хуулийн өөрчлөлтүүд нь иргэний хэргийн шүүхээр хянан шийдвэрлэгдсэн хэргийн өсөлт, бууралтад нөлөөлсөн байна.

1.Иргэний хууль

2002 оны 1 дүгээр сарын 10-ны өдөр батлагдан Монгол Улсын нутаг дэвсгэрийн хэмжээнд дагаж мөрдөж эхэлсэн бөгөөд Иргэний хэргийн анхан шатны шүүхийн 2004-2021 онд шийдвэрлэсэн хэргийн тоон үзүүлэлтийг харьцуулахад улсын дүнгээр 2004 онд нийт 23269 хэргийг шийдвэрлэсэн хамгийн бага тоон үзүүлэлтэй, улсын дүнгээр 2020 онд нийт 53678 хэргийг шийдвэрлэсэн нь хамгийн өндөр дүн гарсан байна.

Давж заалдах шатны шүүхийн хувьд улсын дүнгээр 2005 онд 1299 хэргийг хянасан хамгийн бага тоон үзүүлэлт гарсан бөгөөд 2017 онд нийт 3721 хэргийг шийдвэрлэсэн нь өмнөх жилүүдээс хамгийн өндөр дүн гарсан байна.

Иргэний хэргийн хяналтын шатны шүүхийн 2008-2021 онд шийдвэрлэсэн хэргийн тоон үзүүлэлтийг харьцуулахад 2008 онд нийт 589 хэргийг шийдвэрлэсэн хамгийн бага тоон үзүүлэлттэй бөгөөд улсын дүнгээр 2018 онд нийт 1932 хэргийг шийдвэрлэсэн нь өмнөх жилүүдээс хамгийн өндөр дүн гарсан байна.

2.Шүүх байгуулах тухай хууль /2013 он/

Шүүх байгуулах тухай хууль 2013 оны 4 дүгээр сарын 15-ны өдрөөс эхлэн Монгол Улсын нутаг дэвсгэрийн хэмжээнд дагаж мөрдөж эхэлсэн бөгөөд улсын дүнгээр Иргэний хэргийн анхан шатны шүүх 2014 онд нийт 33996 хэргийг шийдвэрлэсэн нь өмнөх онуудаас өссөн дүнтэй гарсан.

Давж заалдах шатны шүүх 2014 онд 1924 анхан шатны шүүхийн шийдвэрийг хянасан шийдвэрлэсэн нь өссөн дүнтэй гарсан. Үүний өмнөх жил буюу 2012 онд 1634, 2013 онд 1806 хэрэг тус тус шийдвэрлэсэн байна.

Хяналтын шатны шүүх улсын дүнгээр 2014 онд нийт 841 хэрэг хянасан нь өмнөх жил буюу 2012 онд 753, 2013 онд 759 хэрэг тус тус шийдвэрлэсэн өссөн дүнтэй байна.

3.Шүүх байгуулах тухай хууль /2015 он/

Шүүх байгуулах тухай хууль 2015 оны 07 дугаар сарын 01-ний өдрөөс эхлэн Монгол Улсын нутаг дэвсгэрийн хэмжээнд дагаж мөрдөж эхэлсэнтэй холбогдуулан улсын дүнгээр Иргэний хэргийн анхан шатны шүүх 2016 онд нийт 46578 хэргийг шийдвэрлэсэн нь мөн өмнөх онуудаас өссөн дүнтэй гарсан. Тухайлбал 2014 онд 33996, 2015 онд 40674 хэрэг тус тус шийдвэрлэсэн байна.

Давж заалдах шатны шүүх улсын дүнгээр 2016 онд 3108 анхан шатны шүүхийн шийдвэрийг хянасан шийдвэрлэсэн өссөн дүнтэй гарсан. Тухайлбал 2014 онд 1947, 2015 онд 2519 хэрэг тус тус шийдвэрлэсэн байна.

Гурав. Эрүүгийн хэргийн шүүхийн хянан шийдвэрлэсэн хэргийн өсөлт бууралтад хуулийн өөрчлөлтийн үзүүлсэн нөлөөлөл

Дараах хуулийн өөрчлөлтүүд нь Эрүүгийн хэргийн шүүхээр хянан шийдвэрлэгдсэн хэргийн өсөлт, бууралтад нөлөөлсөн байна.

1.Эрүүгийн хууль

2002 оны 9 дүгээр сарын 01-ний өдөр, 2017 оны 07 дугаар сарын 01-ний өдрүүдээс эхлэн Монгол Улсын нутаг дэвсгэрийн хэмжээнд дагаж мөрдөж эхэлсэнтэй холбоотойгоор Эрүүгийн хэргийн анхан шатны шүүх улсын дүнгээр 2003 онд нийт 5874 хэрэг, 2004 онд нийт 6272 хэрэг шийдвэрлэсэн, улсын дүнгээр 2017 онд нийт 8839 хэрэг, 2018 онд нийт 12551 хэрэг шийдвэрлэсэн нь өмнөх жилүүдээс өссөн дүн гарсан байна.

Давж заалдах шатны шүүхийн хувьд улсын дүнгээр 2003 онд нийт 1809 хэрэг, 2004 онд нийт 1888 хэрэг шийдвэрлэсэн, улсын дүнгээр 2017 онд нийт 1971 хэрэг, 2018 онд нийт 2166 хэрэг шийдвэрлэсэн нь өмнөх жилүүдээс өссөн дүн гарсан байна.

Хяналтын шатны шүүх 2017 онд 342, 2018 онд 851 хэрэг, 2019 онд 927 хэрэг хянасан өмнөх жилүүдээс хамгийн өндөр дүн гарсан байна.

2.Шүүх байгуулах тухай хууль /2013 он/

Шүүх байгуулах тухай хууль 2013 оны 4 дүгээр сарын 15-ны өдрөөс эхлэн Монгол Улсын нутаг дэвсгэрийн хэмжээнд дагаж мөрдөж эхэлсэн бөгөөд улсын дүнгээр Эрүүгийн хэргийн анхан шатны шүүх 2014 онд нийт 6375 хэргийг шийдвэрлэсэн нь өмнөх оноос өссөн дүнтэй гарсан.

Давж заалдах шатны шүүх улсын дүнгээр Эрүүгийн хэргийн анхан шатны шүүх 2014 онд нийт 2161 хэргийг шийдвэрлэсэн нь өмнөх оноос өссөн дүнтэй гарсан.

Хяналтын шатны шүүх улсын дүнгээр 2014 онд нийт 629 хэрэг хянасан байна.

3.Шүүх байгуулах тухай хууль /2015 он/

Шүүх байгуулах тухай хууль 2015 оны 07 дугаар сарын 01-ний өдрөөс эхлэн Монгол Улсын нутаг дэвсгэрийн хэмжээнд дагаж мөрдөж эхэлсэнтэй холбогдуулан улсын дүнгээр Эрүүгийн хэргийн анхан шатны шүүх 2016 онд нийт 5762 хэргийг шийдвэрлэсэн нь өмнөх оноос буурсан дүнтэй гарсан. Тухайлбал 2014 онд 6375, 2015 онд 6756 хэргийг тус тус шийдвэрлэсэн байна.

Давж заалдах шатны шүүх улсын дүнгээр 2016 онд 1822 анхан шатны шүүхийн шийдвэрийг хянасан шийдвэрлэсэн буурсан дүнтэй гарсан. Тухайлбал 2014 онд 2161, 2015 онд 1971 хэрэг тус тус шийдвэрлэсэн байна.

--oOo--